އަދްދަލާއިލް

ފީ ޙުކްމު މުވާލާތު އަހްލުލް އިޝްރާކް

މުޝްރިކުން އައުލިޔާއިންގެ ގޮތުގައި ހެދުމުގެ
ޙުކުމާއިބެހޭ ދަލީލުތައް

އެކަމާއި ގުޅޭ އެހެނިހެން މައްސަލަތަކާއިއެކު

އިމާމް ސުލައިމާން ބިން ޢަބްދުﷲ ބިން
ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު
(ﷲ ތަޢާލާ އެބޭބޭކަލުންނަށް ރަޙްމަތް ލައްވާށި)

ފިހުރިސްތު

ތަރުޖަމާނުގެ ނޯޓު 5

މުގައްދިމާ 9

އިސްލާމްދީނުގެ ބިންގަލާއި އޭގެ އަސާސްތައް 16

މިއްލަތު އިބްރާހީމް - ތެދުމަގު 50

'މުވާލާތު'އާއި 'ތަބައްރީ' ވަކިކުރާ ރޮނގު 97

އައްދަލާއިލް ފީ ހުކުމް މުވާލާތު އަހްލުލް އިޝްރާކް "މުޝްރިކުން އައުލިޔާއިންގެ ގޮތުގައި ނެގުމުގެ
ހުކުމާއިބެހޭ ދަލީލުތައް" 107

އިމާމް އަޙްމަދު ޝާކިރުގެ ފަތުވާ 153

ކާފަރަކީ ކާފަރެއްކަމުގައި ބަލާން ނުކުރުން 162

މުވައްޙިދުންނަކީ ޚަވާރިޖުންނެއް ނޫން 166

މިއްލަތު އިބްރާހީމްގައި އެޅިފައިވާ ހުރަސްތައް 185

ނަޖުދުގެ އިމާމުން(رحمهم الله)އާއި މުރުޖިޢާއިން 198

ނިންމުން 250

މިހާތަނަށް ދިވެހިބަހަށް ތަރުޖަމާކޮށް، ގެނެސްދިފައިވާ ބައެއް ރަނގަޅު ފޮތްތައް 259

بَرَآءَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى ٱلَّذِينَ عَـٰهَدتُّم مِّنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ

"މިއީ الله سبحانه وتعالىއާއި رسول الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ ފަރާތުން،
ތިޔަބައިމީހުންނާއި މުޝްރިކުންނާއި ދެމެދު ކޮށްފައިވާ މުޢާހަދާގެ އެންމެހާ މަސްއޫލިއްޔަތުން
ތިޔަބައިމީހުން ނެއްޖި ބަރީއަވެފައިވާކަމުގެ އިއުލާނެކެވެ" ތައުބާ ސޫރަތުގެ 1

ބަރީއަވާކަމުގެ އިއުލާން

މިޒަމާނުގެ ފިރުޢައުނުންނާއި، އެބައިމީހުންގެ ސަރުކާރުތަކާއި އެބައިމީހުންގެ ޤާނޫނުންނާއި އައުވާނުންނަށް
ޔަހޫދުންގެ ވަޒީރުންނާއި، ރާހިބުންނާއި، ފާދިރީއިންނަށް
އެހުރިހާ އެންމެންނަށް އަހަރުމެން ބުނަނީ
"ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށް އަހަރުމެން އަޅުކަމެއް ނުކުރާނަން
ކަލޭމެންގެ ދީން ކަލޭމެންނަށް. އަދި އަހަރުމެންގެ ދީން އަހަރުމެންނަށް.
ކަލޭމެންގެ އިލާހުންނާއި ޝަރީޢަތާއި ޤާނޫނުތަކަށް ކާފިރުވަން
އަދި ކަލޭމެން އެކަނިކަން الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށްވެސް ކާފިރުވަން
އަދި ކަލޭމެންނާއި އަހަރުމެންނާއި ދެމެދު
އަބަދުގެ އަބަދަށް ދުޝްމަނުކަމާއި ނަފްރަތުވެރިކަން ހުންނާނެއެވެ
ކަލޭމެން الله سبحانه وتعالىގެ ތައުޙީދުގެ މަތީގައި އީމާނާ ހަމައެކަނި ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމުގައި
އެއްވެސް ޝަރީކަކާ ނުލާ ޝަރީޢަތް ދިނުމުގެ ކުރިން ހުރެފައިވާނަމަ."

ތަރުޖަމާނުގެ ނޯޓް

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ باالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلله فلا هادي له. وأشهد أن لاإله إلاالله وحده لاشريك له وأشهد ان محمدا عبده ورسوله
بلغ الرسالة وأدى الأمانة ونصح الأمة وتركها على المهجة البيضاء ليلها كنهارها لا يزيق أنها إلا الهالك

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَآءً ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِى تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلْأَرْحَامَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَقُولُوا۟ قَوْلًا سَدِيدًا ۞ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَـٰلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا

و بعد

އެއަށްފަހު ބުނަމެވެ. الله تعالى އަޅުގަނޑުމެންނަށްދެއްވި މިފަދަ ކަމެއް ފުރިހަމަކޮށްދެއްވުމަކީ އެއިލާހުގެ ރަޙްމަތުގެ ބޮޑުއިންޢާމެއް ކަމެކެވެ. އެހިނދު އަހަރުމެން އެއިލާހުގެ ރަޙްމަތަށް ޝުކުރުވެރިވެ، ޝަރީޢަތުގެ އަމުރުތަކަށް ހިފަހައްޓައި ކަމުގައި އަހަރެން ނުވާނެތޯއެވެ؟

ތަރުޖަމާ ނޯޓް: މިފޮތުގެ ތަރުޖަމާނުގެ މި ދިރާސާ ތަރުޖަމާ އެއްކޮށް ލިޔުއްވި ބޭފުޅުންނަށް، މިފަދަ ކަމުގައި ވަރަށްބޮޑު ޝުކުރެއް ދަންނަވަމެވެ. ބޭފުޅުން ނަޞޭޙަތްދިނުމަށް އެދެމެވެ. ވަރަށްބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އެދުނީއެވެ. جزاك الله خيرا

ހުރިހާ އަޑުންނާއި އުމުރުންގެ ހާއްސަ ވަގުތުތަކަކީ ތަރުޖަމާކޮށްފައިވާ ތަންތަނުގައިވެއެވެ. މިފޮތް ޝާއިރުކަމުގައިވާ "އަލްމުޢައްލަޤާތު އައްސަބްޢު"ގެ ވާހަކަތަކެއް، މިފޮތް ތަރުޖަމާކުރި، ނުވަތަ ބައެއްކަމެއް ކިޔަވައިދިނުމުގެ ސަބަބުން ތަރުޖަމާކުރެއްވީއެވެ. އެއީ މިފޮތުން އެއްޗެހި ބަޔާންކޮށް ޝާއިރުކަން ހިނދު މިފޮތް ކިޔަވައިދީފައިވާ ތަރުޖަމާކަން ދިވެހިބަހުން. ދެންނެވިފައި ތަރުޖަމާވެ އަހަރެމެން ތަރުޖަމާކުރުމާ ބެހޭ ބަސްތަކެއްގެ ޢަރަބިކުރިން މިފޮތް ތަރުޖަމާކުރުމަށް އިތުރުކަމެއް ނޫނެވެ. ވިޔާ އެކަމަކާއި އިތުރުކުރިފައިވާ އިތުރުކުރުންތައް ފިލާވަޅުތަކުގައިވާ ދިރާސާކުރުމަށް ކަމުގައި ދެކެމެވެ. ހުރިހާ އެހީއަކަށް الله تعالىގެ ހަޟްރަތުގައި ދުޢާކުރަމެވެ. އެގޮތުން:

- މިފޮތުގެ އިސްލާމީ އަދަބުގެ ދުވަހެއްގާ ނުވަތަ (ޖާހިލިއްޔާ)ގައި ޝިޢުރުކިޔައިވާ ކުދި ކުދި ތަރްތީބުތަކެއް އަދަބީ ފޮތްތަކުން މި ދުވަހު އަދަބުގައި މަޢުލޫމާތުވެއެވެ. އެއީ އެފަދަ ކަމަކާއިގެން ޝިޢުރުދިނުމަށް އެހާ މުހިއްމު ކަމަކަށް ނުވެއްނުމެއެވެ.

- މިފޮތުގެ އިނގިރޭސި އަދަދުގައި ބާބުތައް އަތުރާލެވިފައިވާ ތަރުތީބާއި އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ދިވެހި އަދަދުގައިވާ ބާބުތަކުގެ ތަރުތީބު ތަފާތުވާނެއެވެ. އެއީ އިނގިރޭސި އަދަދުގައި ބުނެފައިވާ ފަދައިން، ކިޔުންތެރިންނަށް އަޅުގަނޑުމެން މިދިވެހި އަދަދުގައި ބާބުތަކުގެ ތަރުތީބު ގެނެސްދީފައިވާ ގޮތުން، އިނގިރޭސި އަދަދުގައި ބާބުތަކުގެ ތަރުތީބު ގެނެސްދީފައިވާ ގޮތަށްވުރެން ކިޔުންތެރިންނަށް ފައިދާކުރާނެތީއެވެ. އެގޮތުން އިނގިރޭސި އަދަދުގައި ބާބުތަކުގެ ތަރުތީބުވަނީ އަންނަނިވި ފަދައިންނެވެ.

1- އިސްލާމްދީނުގެ ބިންގަލާއި އޭގެ އަސާސްތައް
2- މިއްލަތު އިބްރާހީމް - ތެދު މަގު
3- މުސްލިމުން އެހީތެރި އެކުވެރިންގެ ގޮތުގައި ނުހިފުމުގެ ހުކުމާއި ދަލީލުތައް
4- މުވާލާތާއި ތަވައްލީ ވަލާއުވަލްބަރާއު
5- ކާފަރަކީ ކާފަރެއްކަމުގައި ބެލުން ނުކުރުން
6- އިމާމް އަބްދުލް ވައްހާބުގެ ފަތުވާ
7- ނަޖްދުގެ އިމާމުން(رحمهم الله)އާއި މުރުޖިއާއިން
8- މުވައްޙިދުންނަކީ ޚަވާރިޖުންނެއް ނޫން
9- މިއްލަތު އިބްރާހީމްގައި އެޅިފައިވާ ހުރަސްތައް

އެހެނަސް މި ދިވެހި އަދަދުގައި ބާބުތަކުގެ ތަރުތީބުވަނީ އަންނަނިވި ފަދައިންނެވެ.

1- އިސްލާމްދީނުގެ ބިންގަލާއި އޭގެ އަސާސްތައް
2- މިއްލަތު އިބްރާހީމް-ތެދު މަގު
3- މުވާލާތާއި ތަވައްލީ ވަލާއުވަލްބަރާއު
4- މުސްލިމުން އެހީތެރި އެކުވެރިންގެ ގޮތުގައި ނުހިފުމުގެ ހުކުމާއި ދަލީލުތައް
5- ކާފަރަކީ ކާފަރެއްކަމުގައި ބެލުން ނުކުރުން
6- އިމާމް އަބްދުލް ވައްހާބުގެ ފަތުވާ
7- މުވައްޙިދުންނަކީ ޚަވާރިޖުންނެއް ނޫން
8- މިއްލަތު އިބްރާހީމްގައި އެޅިފައިވާ ހުރަސްތައް
9- ނަޖްދުގެ އިމާމުން(رحمهم الله)އާއި މުރުޖިއާއިން

އަޅުގަނޑުމެންގެ އުއްމީދަކީ މިބަދަލުގެ ސަބަބުން މިއަށް ކިޔުންތެރިންނަށް މިކަންތައްތައް ސާފުވާނެ ގަބޫލުކޮށް، ސާފުވެގެން ދިޔުމެވެ.

- މިފޮތުގެ އިނގިރޭސި އަދަދުގައި ސުޢޫދީ ސަރުކާރުގެ ކޮމިޓީއޮފް އިލްމުވެރިންނާއި ފުޤަހާއިންގެ އިލްމުވެރިންގެ ބަސްތައް ގެނެސްފައިވެއެވެ. އަދި ގެނެސްދެއްވުމުން ހިދުއްވި ބާރުގަދަކަމަށް އުސްތާޛުންނަށް އުޞޫލުގެ ކޮމިޓީން މަގުފަހިކުރައިވާ ބަޔަކުގައިވެސް ބާރުއަޅުއްވާފައެވެ. އެގޮތުން ބިން ބާޒް، ސާލިހް އަލްފައުޒާން، އަލްބާނީފަދަ މީސްމީހުންނަށް އަޅުގަނޑުމެން އުމީސްމީހުންގެ ފަތުވާގޮތުން އިލްމު ނުނަގާ މީސްމީހުންނެވެ. އަދި އުމީހުންނަކީ އިލްމުވެރިންކަމުގައިވެސް ދީނީބައެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ނުވަތުމެވެ. "ކާއްޗާގެ އުއްމަތަ ފަސޭހަތާއި ހާލަތު އައުވާންކޮށް ތާއްމުނަންނަށްކަމި ބަރާބަރު ކިޔައިދިނުމުން އެބައިމީހުން މަގުފަހިކުރައިވާ ފަދައިން، ސާއްދީ އަދަބުއްގެ އުއްމަތަ ފަސޭހަތާއި ހާލަތު އައުވާންކޮށް ތާއްމުނަންނަށްކަމި ބަރާބަރު ކިޔައިދިނުމުން އެބައިމީހުން މަގުފަހިކުރިގެން ނުވާނޭތޯ ސަފަބުއް ފޮނުއްވޭ؟". ވީމާ މިމީސްމީހުންގެ ނަމުގެ ފަހަތުން (رحمه الله) ފަދަ ދުޢާތައް ގެނައުންވާނީ ހުއްޓާލާފައެވެ. އަދި މިފޮތުގެ އިނގިރޭސި އަދަދުގައި ހިމެނޭ މި ދިރާސާ އަދަދުގައި ވާނީ އެފަދަ އިލްމުވެރިންކަމަށް ބުނާމީހުންގެ ބަސްތައް ވިދާފައި ނުގެނެސްވާލާ ބަލާފައެވެ. އެގޮތުން އެހެން ބާބެއް އިލްމުވެރިން ކަރިބުއްސަ ސަލަފު ކުރަތުވާފައިވީ، އެކަރިބުއްކަމު އިޖުތު ބާރު ދިނުމަށްބަކައި އަލްބާނީފަދަ އެކަރިބު ސަލަފުކަރުކަމު އިނދެއްޖެހަކަ އިނާނީ އަލްބާނީގެ ބަސް ނުގެނެސްދިއެވެ. އަދި އިބްނު ބާޒާއި ފައްޒާންގެ ބަސްތައްފައިސާ ހުންނާނީ އެފަދައިންނެވެ. މިމީސްމީހުންގެ ވާހަކަތައް ގެނެސްދިފައި ހުންނާނީ މުޅިޤާއިދަންކަމު އެބައިމީހުންގެ ތަޢުލީމާ ސޯއިލުމާ ބަސްތަކުން އެބައިމީހުންނަށް ރައްދުދިނުމުގެ ބާބުތަކަށްގައި، އެބަސް ގެނެސްދި ފާސްނީއާރުފުންނެވެ. މިޖުމްލަތަކާ ވިސްނައިގަންނަން އުނދަގޫ ޒާތީންތަކަށް ފެދެނުއެވެ. އެހެންނަމަ ކަމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ގޮތަކީ ފާސަލާއި އަދިގުޅުން އެގޮތް ހެދިގެން ކަމަކު ބަލާލެވޭ. ދަލީލު ނުލިބިގެންނަމަ ފެދުނު ގޮތުން ގެނެސްނުކުރެވޭނެވެ. އަދި ދަލީލު ލިބިގެންނަމަ ވަސްނުކުރެވޭ ގޮތުން ކަމެއްނުކުރެވޭނެވެ. އަދި ކައުނުގެ އެދި ސަހާބާގެ ސަލަފުންގެ ފާހިސް(رضي الله عنه)ގެ އަދިހުރިހާވެސް ކަންތަކަށް ދިފާޢުވެރިވާ ނަމުންނާއްޗެއްތޯ؟

- މިފޮތުގެ އިނގިރޭސި އަދަދުގައި މި ދިރާސާ އަދަދުގައި އަހްލުލްބައިތު މިޤުންނުމުން ކަންތައްތައްގެ އިތުރުން، އިނގިރޭސި އަދަދުގައި ވާހަކަތައް ގެނެވިފައިވާނަމަ، ނުވަތަ މަޤުބޫލުކުރެވޭނަމަ، ނުވަތަ އެހެންގޮތަކަށް އޮތްއެއްޗެއް ތަފާތުކުރާނަމަ އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނާއި ސަލަފުންގެ އަދަބެވެ. އަދި އެކަމަކީ އެކަމަށް ސަބަބުން الله تعالىއާއި ރަސޫލުالله(صلى الله عليه وسلم) އެކަމަކުން ބިރުވެރިވާގޮތާ ކަންތައްތަކެވެ.

- އަދިވެސް އިތުރު ކަރުހާ ނުވަތަ ނުބައިކަން ކަމެއްފަދައިން އިސްލާހުކުރެއްވިއެވެ. އެހެންވެ އެއީ ދީނުގެ ކަރުހާ ހުށަހަޅާނެވެ. އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ އަމިއްލަކަމެވެ. އެފަދަ ކަންތައްތަކުން ހިމާޔަތްތެރިވުން އެދެނީ الله تعالىގެ ރަޙްމަތުންނެވެ.

رَبَّنَا تَقَبَّلۡ مِنَّآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ

"ހައްދަވާ ބޮޑުކުރައްވި އަޅަމެންގެ ވެރިރަސްކަލޭވެ! އަޅަމެންގެ ކިބައިން ގަބޫލުކުރައްވާނދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން އިބައިގާރަތީ
އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ!"ބަގަރާ ސޫރަތުގެ 127

والسلام على من التبع الهدى

މުޤައްދިމާ

ހުރިހާ ޙަމްދު ޘަނާއެއް ހައްގުވެގެންވަނީ ޝިރުކުގެ ފާފަ ނުފުއްސަވާ އެހެނަސް ޝިރުކު ފިޔަވާ އެއިލާހު އިރާދަކުރައްވި ކޮންމެ ފާފައެއްވެސް ފުއްސަވާދެއްވުމަށް ކުޅަދުންވަންތަ الله سبحانه وتعالىއަށެވެ. އަދި ޝިރުކުކޮށްފިޔާ ދަންނާތި! އެކުރެވުނީ ވަރުގަދަވެގެންވާ ނުބައި އަމަލެއް[1]، އަދި އެމީހަކު އެކުރީ ބޮޑުވެގެންވާ މަގުފުރައްދުމަކުން އަދަޖެއެވެ.[2]

އަދި ޞަލަވާތާއި ސަލާމްލެއްވުން އަދި ދުޢާކުރަނީ، މުޙައްމަދުން(ޞަޙާބީންނާއި އަހުލުބައިތު)ގެ އިމާމް، އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ މަގަށް ތަބާވާން އެންގެވި، އަދި ހުރިހާ ރަސޫލުންގެ ރިސާލަތު ހަޤީޤަތް الله سبحانه وتعالىގެ ތަވްޙީދު(އެއްކައުވަންތަކަން) ގޮވާލެއްވި މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުالله އަށެވެ.

އޭ الله سبحانه وتعالىގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން الله سبحانه وتعالى އުފެއްދެވީ މަޤްސަދެއް ނެތިއެއް ނޫނެވެ. الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَٰكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ

"ތިމަންއިލާހު ތިޔަބައިމީހުން އުފެއްދެވީ ކަމަކާއިނުލާ ހަމަ ކުޅިވަރަކަށްކަމާއި، ތިމަންއިލާހުގެ ޙަޟްރަތަށް އެނބުރި ނުގެނެވޭނެކަމަށް ހީކުރީތޯ؟"[3]

އެހެންނޫނެވެ! الله سبحانه وتعالى ތިޔަބައިމީހުން އުފެއްދެވީ ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެ [illegible] [illegible] ވަރަށްވެސް މަތިވެރި މަޤްސަދަކަށެވެ.

وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

"ތިމަންއިލާހު ޖިންނީންނާއި އިންސީން ހެއްދެވީ އަޅުކަންކުރުމަށްޓަކައެވެ"[4]

އަދި ހަމައެކަނި الله سبحانه وتعالىއަށް އަޅުކަންކުރުމަށް ޓަކައެވެ. އެބަހީ ޙަޤީޤަތް މުސްލިމުންނަކީ الله سبحانه وتعالى އަށް އަޅުކަން ކުރާމީހުންނެވެ. މިއީ މުސްލިމުންގެ "ހުރިހާ އަޅުކަމެއް"، އެހެން ފަރާތެއް އެކަމުގައި ޝާމިލްނުކޮށް الله سبحانه وتعالىއަށް ހާއްސަކުރުމެވެ. "އަޅުކަން އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު ކުރުމަކީ "މިކަން އިތުރަށް

---

[1] ނިސާ ސޫރަތުގެ 48 ވަނައާޔަތް

[2] ނިސާ ސޫރަތުގެ 116 ވަނައާޔަތް

[3] މުއުމިނޫން ސޫރަތުގެ 115

[4] ޛާރިޔާތު ސޫރަތުގެ 56 ވަނައާޔަތް

އަޅުކަންކުރަން ފުންވީ"ގެ މާނައަކީ 'ހުރިހާ އަޅުކަމެއް އެކަން ގަބޫލުކުރާ ޝަރީޢަތުން ހަމައެކަނި މިވަން ޚާއްޞަކޮށް ކުރުމެވެ،' [5]

އަދި ކޮންމެ އަޅުގަނޑުމެންވެސް ގަބޫލުކުރަންޖެހޭ އެކަމަކީ ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވެގެންނެވެ. الله سبحانه وتعالىވަޙީކުރެއްވި

قَد تَّبَيَّنَ ٱلرُّشْدُ مِنَ ٱلْغَيِّ ۚ فَمَن يَكْفُرْ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ لَا ٱنفِصَامَ لَهَا

"ހައްގު ތެދުމަގާއި ނުބައި ހަލާކުވެގެންވާމަގު ވަކީ ފާޅުވެ ބަޔާންވެގެންނެވެ. އަދި ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވެ، الله سبحانه وتعالىއަށް އީމާންވެއްޖެ ކޮންމެމީހަކު އެ އަތްމަތިވަނީ ދުވަހަކުވެސް ބިދިގެން، ވަކިވެގެން، ނުދާނޭ ވަރުގަދަވެގެންވާ ހުއްޓަކަށެވެ" [6]

ވީމާ الله سبحانه وتعالىއަށް އީމާންވުމުގެ ކުރިން، ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވާންޖެހެއެވެ. އެގޮތުން ޠާޣޫތުންނަށް ކާފިރުވުމުގެ ޝަރުޠުތަކުގެ ތެރޭގައި ބަރީއަތްވުމާއި، އަދާވާތްތެރިވުމާއި، ރުޅިވެރިވުމާއި އެބައިމީހުންނަށް ތަކްފީރުކުރުން ހިމެނެއެވެ.

މިގޮތް ތަރުޖަމާކުރުވީ މިމައްސަލަތައް ޢާންމުންނަށް އަންގައިދިނުމަކީ، ސަލަފުން ކިޔައިގެން މިއުޅޭ ބައެއްމީހުން އެއީ ހަމަގައިމުވެސް ސަލަފުންގެ ތެރެއިންވާ ބައެއްމީހުންގެ އެންގުމެވެ. ޢަލީ(رضي الله عنه) ޝީޢައިންގެ ކިބައިން ބަރީއަތްވެގެންވާ ފަދައިން ސަލަފުންވެސް މިބައިމީހުންގެ ކިބައިން ބަރީއަތްވެގެންނެވެ.

އެބައިމީހުންވެސް ހަމަހަޤީޤަތުންވެސް މުރުޖިއާއިންގެ[7] ތެރެއިންނެވެ. އެބައިމީހުން ދީނުގެ ކުރުގައިވީނަމަވެސް ހިތުގެ ނިޔަތަކަށް ބަލަންޖެހޭނެކަމަކުނެވެ. އެމީހުންގެ ދުރުން رسول الله (صلى الله عليه وسلم) ދެކެ ޗެބިވާކަމަށް ބުނަނީމަ رسول الله (صلى الله عليه وسلم)އަށް ހެޔޮރައްޔަތު އެއްކަލަކާ ކަމަށް ނަމަވެސް އެމީހުން ކާފިރުއެއްނުވާކަމަށެވެ. އަދި ސަރުކާރުތަކުން الله سبحانه وتعالىގެ ޝަރީޢަތަށް ޙުކުމްކުރުމުގައި ފަސްޖެހިވަޑައިގެންނަވާ ފަދައިން މި މުރުޖިއާއިން ބުނަނީ، މިސަރުކާރުތަކުން الله سبحانه وتعالىގެ ޝަރީޢަތަށް ޙުކުމްކުރާކަމަށް 'ދީނީ ގޮތުން ހަމަ ނުބައިކަމެއްނެތް'[8] އެބައިމީހުން ކާފިރުއެއްނުވާކަމަށެވެ.

---

[5] މިކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވަނީ އެކިއެކި ފޮތްތަކުގައި އިމާމު އަލްޤުރްޠުބީ(رحمه الله)އެވެ. އަދި އަލްބަޣަވީ(رحمه الله)ވެސް މިކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ. މިއާއެކު އިބްނު ތައިމިއްޔާ ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާ އިމާމު މުޙައްމަދު އަލްބުޚާރީ(رحمه الله)ގެ 'ޞަޙީޙު އަލްބުޚާރީ' ޝަރަޙަ ފަތުޙުލްބާރީ އިމާމު އިބްނު ޙަޖަރު އަލްޢަސްޤަލާނީ' (82/1) ބައްލަވާ

[6] ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 256

[7] މުރުޖިއާއިންނަކީ އަމަލަކީ އީމާނުގެ ބައެއްކަމަށް ގަބޫލުނުކުރާ ބަޔެކެވެ. އަދިވެސް އެބައިމީހުން ބުނަނީ ގޯހެއް ކޮށްފިނަމަ އީމާނަށް އެއްވެސް އަސަރެއް ނުކުރާނެ ކަމަށެވެ. މިގޮތުން ބަންޑުވެރިން ވެސް ހިތުގައި އީމާން ހުރިނަމަ ކާފިރުއެއްނުވާނެ ކަމަށެވެ. އެބައިމީހުން މުރުޖިއާއިންގެ ތެރެއިން ހިމެނިފައިވާ ބައެއްގެ ގޮތުގައި ވެސް ބެލެވެއެވެ. މިގޮތުން މުރުޖިއާއިންގެ ތެރޭގައި ވަރަށް ގިނަ ބައިބައި ހިމެނެއެވެ.

[8] މިއީ މުރުޖިއާއިންގެ ތެރެއިން އެންމެ ގަދަފަދަ ބަޔަކު ބުނާ 'ކާފިރުވެރިކަމަކީ ހިތުން ދޮގުކުރުމާއި އިންކާރުކުރުމެވެ' މިބަސް ބެލުމުން ފެންނަ ކަމެކެވެ. މިބައިމީހުން ކަލާނގެ ޝަރީޢަތް ދޫކޮށް ދުނިޔަވީ ގާނޫނުތަކުން ޙުކުމްކުރާ ބަޔަކު އަންނަނިވި އެއްޗެއް ދެކޭނަމަ ނުވަތަ ޙަލާލު ކަމަށް ބުނަނީ ހަމައެކަނި ފާފައެއްކޮށްފައިވާ ބަޔަކު ކަމަށް ދެކެއެވެ، އަދި ކާފިރުވެރިކަމަކީ އެއީ ދޮގުކުރުމެވެ. އޭނާއަށް ދީނުން ބޭރުވެވޭނީ ހިތުން ދޮގުކުރުމުންނެވެ.

ހަޤީގަތުގައި މިފޮތުގެ އަސްލު މައިގަނޑު ބިނާކުރެވިގެންވަނީ "އަލްފަތުވާ ވަލްޙަމަވިއްޔާ"ގެ މައްޗަށެވެ. އާދެ ﷲ سبحانه وتعالىއަށްޓަކައި ޘާބިތުވާ އުނިކަމަށްބަލައި ނަފީކުރެއްވުމުގެ މައްޗަށެވެ. އަދި މުސްލިމުންނާއި މިބައިގައިވެސް ދީނަށް ބިނާ އަދުލުވެރިއެވެ. ﷲ سبحانه وتعالىގެ އަސްމާއުޞިފާތާއި ހިދާޔަތުގެ ގުޅުންހުރި ކަމުގައިވާ ނަފީކުރުމަށް، އަދި ހިމަނައި ހިނގި މުސްލިމުންގެ ބިނާކުރާ އިޖްތިހާދު އަސްމާއުޞިފާތުން އުޅުއްވައިފިނަމަ، ހިމަނައި މުސްލިމުންނަށް ގުޅޭނެ، އިލްމުގެ ޞިފަތައް ކިޔަދޭން ބޭނުންވެ، ކަންކަމާއި ކިޔަވައިދޭ ނަމަވެސް އަހުލުއްސުންނަތު ބޭނުންކުރާ ވަޞްފުތަކުން ނުހަނު ބޮޑަށް ކަމަށްވާ ނޫނީ ކަމަކުގެ ބާރުވެރިކަމެވެ. ހަމަ ސަލަފުންގެ ގޮތުގައި ދީނާ އިޖުތިހާދެވެ. މުޅި މުސްލިމުން އަސްމާގެ ބަސްބަހުން އިޖްމާޢު (އަހުލުއްސުންނަތު) ވަޞްފުކުރާ ގޮތުގައި "މުސްލިމުންނާއި އިޖުތިހާދުކުރި ކަމުގެ ނަފީކުރުން އުޅުނީ، އަޤީދާ އުސޫލުތަކުގެ ޘާބިތުވެފައިވާ މުސްލިމު، އަކީދާއާ ފަތުވާ ކަމުގެ ބުނެފައެވެ."[9]

މިބައިމީހުންގެ ވަކިކަމަކަށް ތަޢުލީމުދިނުމާއި ދީނުގެ އަޤީދާއާގެ ކަންތައްތަކަށް ބިދުޢަ ފިޔަވަޅެއެވެ. އެބައިމީހުންގެ މަސައްކަތުއަށްގެން ކުރިއަށް ދިޔަމަށް އާ ހިތްވަރުދެއެވެ. މިފަދަ ހަނގާމަތަށްގެންދިޔަ ސަލަފުންގެ ފިކުރުން އިބްނު ކަޘީރު(رحمه الله) ގެންގުޅުއްވައިފާ ބަސްކޮށްލައްވައެވެ. "އައިމަތުއްސުންނަ ބިން ޝުޢައިބުގެ ޚިޔާރު އިބްނު އަސްޤަރު(رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ. ދިމަށް އަޅުމުވެރިންގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވުމުން، އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު ސުވާލެއް އަހުއްވިއެވެ. "އާ ނަސޭހަތްދެވި! ކަލޭގެފާނަށް ހިތްވުން ކޮންކަމަކަށް އަޅުވަނީ ކޮބައިތޯއެވެ؟" ދިމާން ޖަވާބުގައި "އާ އަޅުކަމާއި ދުޢާއި ނިޔަތެވެ. ވަރަށްގިނަ ކަރަނަގައި "ދުޢާދެވިއްޖެ" ދެންނެވިއެވެ. އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު ސުވާލު ކުރެއްވިއެވެ "އިޚްލާޞްއަކީ[10] ކޮބައިތޯއެވެ؟" ދިމާން ޖަވާބު ދެއްވިއެވެ "ރަސޫލުގެ ހިދާޔަތަކަށް އާންމަށް ބޮޑު، މިދުނިޔޭގެ ޖިހާދުތަކަށް ޖެހިލުމެއްވެ، އެބައިމީހުންގެ އަސާސް ދީނުން ދުރުވެގެންނަ މީހުންގެ ދީނެވެ"[11] އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ "ކަލޭގެފާނު ތެދު ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ"[12]

އަދި އަޅުގަނޑުމެން ގޮވާލަނީ ތަޤްލީދު(ކަރުކަށި ތަޤްލީދު) ދުރުކޮށް، ޙުރުމަތާއި ސުންނަތަށް ޢަމަލުކުރުމަށެވެ. ހަމަ ދީނުގެ ސަރަހައްދު ޝައިޚުން ފިލައި ކުރުން ކުރިފަރާތުންނެވެ. އެހެންވީމާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކަމެއް ކަންތައް ޝައިޚުން އެޅި ކުރުން ކުރިކަމުގައިވާ ނަމަވެސް އެ ޝައިޚުގެ ބަސް ތަޤްލީދު ދީނުގެ ސުންނަތަށް ޢަމަލުކުރުން. "ކަމެއް އިންސާނުގެ ބަހަށްވެސް ގަބޫލުކުރެވޭ ފަރާތެއް ނުވެއެވެ ފަރާތް އެންގެވީ ބަސްތަކެކެވެ. އެކަމަކު އެއީ رسول الله (صلى الله عليه وسلم) ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ހުރިހާ ބަހެއް ޤަބޫލު ގަބޫލުކުރެވެއެވެ."ކަމަކު ސަލަފުއްޞާލިޙުން ވިދާޅުވަނީ އެހެންވެގެންނެވެ.

---

[9] މަޖްމޫޢުލް ފަތާވާ އިބްނު ބާޒު(274/1) ބައްލަވާ

[10] އިޚްލާޞްއަކީ މުޙައްމަދުގެ ދީނަށް ޙަޤީޤަތެވެ.

[11] އެއީ އަބޫ ދާވޫދުގެ ހަދީޘް 2860ގައިވާ ފަދައިންނެވެ. "އެއްވެސް އަޅަކު އެދިހަކު ﷲ سبحانه وتعالىއާއި ދުރުވާނެކަމަށް ހެޔޮކަމުގައި ރަސޫލުކަލާ ގެއްލުންވާނެއެވެ." އަދި އިމާމް އަޙްމަދު(رحمه الله)ގެ "މުސްނަދު"ގައިވެސް މިހަދީޘް ގެންގުޅުއްވައިފައެވެ. މިހަދީޘްއަކީ އަލްބާނީ 'ޞަޙީޙުއްތަރްޣީބު(2240)'ގައި ޞަޙީޙުކޮށް 'ޙަސަން ޞަޙީޙު' ހަދީޘްއެކެވެ. އަދި 'ސިލްސިލަތުއް ޞަޙީޙާ(1272)'ގައި 'ޞަޙީޙު' ދަރަޖައިގެ ހަދީޘްއެކެވެ.

[12] އަލްޙާފިޡް އިބްނު ތައިމިއްޔާ(رحمه الله)ގެ "އަލްފިޤްހުއް ވަލްއިބާނާ(276/10)". "އައިމްމަތުއްސަލަފް ހުރިހާގޮތަކުން ދެފުށް އެކުލެވޭ ޢިލްމީ ދިރާސާކުރުމުގެ ތަރުތީބެވެ ޤައިލުވެވޭ. އެކަލޭގެފާނުގެ ބަރަކާތުން ސަލަފުން ވިދާޅުވެއެވެ 'ހުރިހާގޮތަކުން ދެފުށް އެކުލެވޭ ގޮތް ދީން އިލްމުދިރާސާ 1)އިބްނު އަލްޖަޒަރީ، 2)އައިމަތުއްސަލަފް ބިން ޝުޢައިބު 3)ޙަރްބާ ބިން ޙަރްޙާއެވެ'. ސިޔަރު އަޢްލާމުންނުބަލާ (383/8، 328/9)، އައްޒަހަބީ ވައްތަޢްދީލް (477/8)، ތަހްޒީބުއް ތަހްޒީބް (437/10)."

އަދި އިމާމް އަޙްމަދު(رحمه الله) ވިދާޅުވަނީ "ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން ދިޔަ މީހުންގެ(ސަލަފުންގެ) އަޘަރު(ސުންނަތް)ގައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެމިހުރި އެންމެން އިންކާރުކުރި ކަމުގައިވީ ނަމަވެސް ހިފަހައްޓާށެވެ. އަދި ރިޔާސީން ވާހަކަތަކާ މީހުންގެ ވާހަކައަށް ސަމާލުވާށެވެ"[13]

*އިމާމް ސުލައިމާން އިބްނު ޢަބްދު*الله *އާލުއްޝައިޚް*(رحمه الله) *ވިދާޅުވިއެވެ "މުއުމިނާއަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ ކޮންމެ ކަމަކާއިމެދުގައި އޮތަސް އަދި ކޮންމެ މީހަކު އިންކާރުކުރި ކަމުގައިވީ ނަމަވެސް* الله سبحانه وتعالىގެ *ޙުކުމާއި* رسول الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ *ސުންނަތް އެހެނިހެން ހުރިހާ ބަހަކަށްވުރެ ކުރިއަށް ޖެހުން، އެކަމަކަށް ތަބާވުމެވެ. މިގޮތަށް* الله سبحانه وتعالى *އަމުރުކުރެއްވި ކަންތައްތަކަށް ތަބާވުމަކީ ވާޖިބު ކަމެކެވެ*[14] *. އަދި ކުރީގެ ޢިލްމުވެރިން ފަދަ މީހުންގެ ބަސްބަސް ކޮންމެ ހާލެއްގައި ދޫކޮށްލެވޭނެކަމަކީ ޓަކައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަމެކެވެ. އަދި އިބްނު ޢަބްދުލްބައްރު*(رحمه الله)*އާއި އަދިވެސް އެހެންމީސް ޢާލިމުން ވިދާޅުވެވަޑައިގެންފައިވާ ގޮތުގައި އެއީ ޢިލްމުވެރިންނަށް އިތުރުވެރިން ހުރިހާ ކަމެއްގައި ދެކޮޅުނުހެދޭ ކަނޑައަޅާފައިވާ (އެއްބަސް)ވެވަޑައިގެންފައިވާ ކަމެކެވެ."*[15] .

އަދި އިމާމް ޢަބްދުއްރަޙްމާން އިބްނު ޙަސަން އާލުއްޝައިޚް(رحمه الله) *ވިދާޅުވެވަޑައިގެންފައިވެއެވެ "ރަސޫލާއާއި ސުންނަތް މިހާރު ހަމައެކަނި ވާހަކަ، އެއިން އިޖްތިހާދުކުރުމަށްފަހު އެމީހުން ދެކޮޅުހެދިފައިވާ ކަންކަން ދެނެގަނެވޭނީ ރަސޫލާއާ ސުންނަތަށް ރުޖޫޢަވުމުންނެވެ. މިފަދަ ކަންތައްތަކުގައި ދެކޮޅުހެދިފައިވާ އިޚްތިލާފުގައި ޢިލްމުވެރިންގެ ފަތްވާތައް ހިއްވަރުދީގެން ހޯދައި ރަސޫލާއާ ސުންނަތުގައި އޮތް ގޮތަށް ރުޖޫޢަކުރަންޖެހޭނެއެވެ."*[16]

އަދިވެސް އިމާމް ޢަބްދުއްރަޙްމާން އިބްނު ޙަސަން އާލުއްޝައިޚް(رحمه الله) *އަންނަނިވި އާޔަތުގެ ތަފްސީރުކުރައްވަމުން ވިދާޅުވެވަޑައިގެންފައިވަނީ:*

وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ

"ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނަށް(މުޝްރިކުންނަށް) ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެނަމަ ތިޔަބައިމީހުންވެސް ވާނީ މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިންނެވެ"[17]

"ވަރަށްވެސް ޔަގީނުން، އެމީހުން އެބަހާވާ ފަރާތްތަކަން ކަންކަން ބަޔާންކޮށްދެނީ ސަބަބުން މިއާދަމުގައި ބައިގަންނަވާފައިވާ ފަދައިން

---

[13] *ތައިސީރުލް ޢަޒީޒުގެ 'ޝަރަޙު އަސްބާބުލް ބަޔާން' ބަލާށެވެ*

[14] *އޭ ތިޔަ އީމާންވި ބައިމީހުންނޭވެ!* الله سبحانه وتعالىގެ *ރަސޫލުންނާއި*، رسول الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ *ފަރާތުންނާއި، ކުރިއަށް ކަމެއްގައި ޢިލްމުވެރިންގެ ފަރާތުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރެއްވިފައިވާ ގޮތުގައި ސުންނަތަށް ތިޔަބައިމީހުން ރުޖޫޢަވާށެވެ. މިފަދަ ކަންތައް ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިޚްތިލާފުވެއްޖެ ތިޔަބައިމީހުން އިންކާރުކުރިކަމުގައިވިޔަސް ތިޔަބައިމީހުންގެ މަސްލަޙަތަށް ހެދިއްޖެނަމަވެސް ދެކޮޅުހަދާށެވެ. ކަންކަން ބަޔާންވެފައި ނުވެއެވެ.*

[15] *'ތައިސީރުލް ޢަޒީޒުލް ޙަމީދު (546-547)' ބަލާށެވެ! އަލްޢައްލާމާ އިބްނު ޤައްޔިމް*(رحمه الله)*ވިދާޅުވަނީ "ކޮންމެ ބަޔަކުވެސް އިލާހުން ދޫކޮށް ކަލާނގެ ޙުކުމް ދޫކޮށް އިތުރުވެރިޔަކާ ކޮންމެ ކަމެއްގައި ފަތުވާދޭ ވާހަކަ ދެކެވެނީ. (އިޢުލާމުލް މުވައްޤިޢީން (45/1))"*

[16] *ފަތުޙުލްމަޖީދު (387-388) ބަލާށެވެ*

[17] *އަންޢާމް ސޫރަތުގެ* 121

އަމަލުކުރެވެއެވެ. އެމީހުންގެ އެ ވެރީންނަން ބަޔާންކުރާ ގޮތުން ޤަވާޢިދުތަކަށް ބަލާ ނުވުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަން އެކުރެވުނީ ސުންނަތާއި ޚިލާފަށް[18]. އަދި އޭގެ ތެރެއިންވެސް ބައެއްމީހުން ދޫކޮށް ގޮތެއްގައި ދަލީލުތަކަށް ބަރޯސާވާކަން ނުޖެހެއެވެ. އަދި އެމީހުން 'މި އިޖްތިހާދާއި ބިދުޢަތުގެ ތަފާތު ނަގައިގެން ބަދަލު އިނގޭތޯއެވެ' ބުނީ އެމީހުން އެކަމަށް ސުންނަތް ފެނިގެންނެވެ." [19]

އަދި އިމާމް އިބުނު ކަޘީރު(رحمه الله) ވިދާޅުވެދެއްވާފައިވެއެވެ "މިފަދަ ކަމެއް ހެޔޮ ކަމަކަށްވީނަމަ، ހަމައެކަނި މުސްލިމުންގެ ވަނަވަރާއި އެކަމަށް ދިޔައީ ސަލަފުންގެ ނިޔަތްތަކާ، ޞަޙާބީން ފަހުން ފިޔަވައި ހެޔޮކަމެއް އެކުރެވުނީ ސަލަފުންނެވެ.[20] އަދި ޤުރުއާނުގެ ބުނުމެއް ކަމުގައިވާ 'މިއީ ހެޔޮކަމުގައި ވާނަމަ ކުރިއަށްދާނީ މިއީހެ ސުއާލުކުރަން ނުޖެހުނީތޯ؟' ވާހަކަ ކަނޑައެޅި ކަފުރުވެރީންނަށް ބުނެދިނީ ކަމަށް ބުނެއެވެ.[21] އެމީހުން ބުންޏެވެ

لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَآ إِلَيْهِ

"އެއީ ހެޔޮކަމެއް ކަމުގައިވާނަމަ އެބައިމީހުން މިކަންތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ކުރިއަށް ނުދާނެއެވެ" [22]

---

[18] އޭ މުސްލިމު އަޚުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ޞަޙާބީންނާއި ސަލަފުންގެ ތަބާވުމަށް ސުންނަތުގެ ވެރިކަމާއި ޢަމަލުތަކަށް ބަލާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން މަޙަބައްކަތާއި ބިދުޢަތުގެ ކުރިއަށް ތިޔަބައިމީހުން އަމަލުކުރާ ތިޔަބައިމީހުން ވަރަށް މިހާރުގެ ޒަމާނުގައި ބާރުގަދަކޮށް ސުންނަތަށް ބައެއް ކަންތައް ކުރެވެއެވެ.

[19] ތަފްސީރު ކަޘީރު (391) ބައްލަވާ

[20] الله سبحانه وتعالىވަޙީކުރައްވަނީ ((قُلْ لَّا يَسْتَوِى ٱلْخَبِيثُ وَٱلطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ ٱلْخَبِيثِ ۚ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ يَـٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَـٰبِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ)) **"ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ނުބައިކަންތަކާއި ރީތިކަންތައް އެއްވަރެއް ނުވާނެއެވެ. ނުބައިކަންތަކުގެ ގިނަކަމުން ކަލޭގެފާނަށް ހައިރާންކަން ލިބުނު ނަމަވެސް. ފަހެ ހުށިޔާރު ވިސްނުންތެރިންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ކާމިޔާބުވުމަށްޓަކައި ﷲ سبحانه وتعالىއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ" އަލްމާއިދާ ސޫރަތުގެ 100**

[21] މިއީ ޞަޙާބީންގެ މަރުޙަލާގެ ބުނުމެއްކަމުގައި ވާކަން ޤުރުއާނުގައިވެއެވެ. މިއީ ހަމައެކަނި ކާފިރުން ފިރުޢައުނު ސުންނަތުގެ މަގެވެ.

[22] އަލްއަޙްޤާފު ސޫރަތުގެ 11 އަދިވެސް އެހެން އާޔަތްތަކުގައި ކާފިރުން ބުނިކަމަށް ވަޙީކުރައްވާފައިވަނީ ((مَّا سَمِعْنَا بِهَـٰذَا فِىٓ ءَابَآئِنَا ٱلْأَوَّلِينَ))**"މިކަމެއްގެ ވާހަކަ އަހާފައެއް ނުވެމެވެ. ތިމަންމެންގެ ކުރީގެ ބައްޕައިންގެ ތެރޭގައި މިކަމެއް ނުހުރެއެވެ" އަލްމުއުމިނޫން ސޫރަތުގެ 24**

އަދި ފިރުޢައުނުވެސް، މޫސާ(عليه السلام)އާއި ޚިލާފުވެރިވާން ބޭނުންވެ ސުވާލުކުރިއެވެ. ((قَالَ فَمَا بَالُ ٱلْقُرُونِ ٱلْأُولَىٰ))**"(ފިރުޢައުނު)ބުންޏެވެ: އެހެންކަމުން ފާއިތުވެދިޔަ ޒަމާނުތަކުގެ މީހުންގެ ޙާލަތަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟" ޠާހާ ސޫރަތުގެ 51**

އެބައިމީހުން ބޮޑެތިންނާއި ސަލަފުންގެ ސުނާއިތަކާއި، ޢާލިމުންނާއި، ވެރިންނާއި، ކާބަފައިން ފަދަ މީހުންގެ މަގުގައެވެ. އަދި އެ ދީނަށް ހެޔޮ ކަމުގައެވެ.

الله سبحانه وتعالى، ދުޅަވާނާ ދުވަހު މީހުންގެ ބޮޑުމަން ކަންތައް ތަބާވެގެންނާއި ބޮޑެތިންނާއި ވަޙީކުރައްވަނީ ((يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِى ٱلنَّارِ يَقُولُونَ يَـٰلَيْتَنَآ أَطَعْنَا ٱللَّهَ وَأَطَعْنَا ٱلرَّسُولَا۠ ۞ وَقَالُوا۟ رَبَّنَآ إِنَّآ أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا فَأَضَلُّونَا ٱلسَّبِيلَا۠ ۞ رَبَّنَآ ءَاتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ ٱلْعَذَابِ وَٱلْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا ۞)) **"އެބައިމީހުންގެ މޫނުތައް، ނަރަކައިގައި އުފުލި މިހުރިހާ ފުރަތަމަ އެބައިމީހުން ބުނާނެއެވެ: އަހަރެން ﷲ سبحانه وتعالىއަށާއި رسول الله صلى الله عليه وسلمއަށް ކިޔަމަންތެރިވީނަމަ ހެޔޮވީހެވެ. އަދި ބުނާނެއެވެ: އޭ ރަސްކަލާނގެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން، އަހަރެމެންގެ ސަރުދާރުންނާއި ބޮޑެތިންނަށް ކިޔަމަންތެރިވީމެވެ. އެބައިމީހުން އަހަރެމެން މަގުފުރެއްދިއެވެ. އޭ ރަސްކަލާނގެ! އަޒާބުގެ ދެގުނަ އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާ، ބޮޑުވެގެންވާ ލަޢުނަތެއް ލަޢުނަތް ލެއްވުން ދެއްވާނދޭވެ!" އަލްއަޙްޒާބު ސޫރަތުގެ 66-68**

އަދިވެސް ބުނެފައިވެއެވެ

أَهَـٰٓؤُلَآءِ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيۡهِم مِّنۢ بَيۡنِنَآ

"އަހަރެމެންގެ ތެރެއިން **الله سبحانه وتعالى*ގެ ނިޢުމަތް ދެއްވާފައިވާ ބަޔަކީ މިއީތޯ؟"*** [23]

*އަދި އަލީ(*رضي الله عنه*) ވިދާޅުވެދެއްވާފައިވާ ބަސްފުޅެއްގެ މާނައިގައިވޭ "ޖިހާދުކުރުމުން އެންމެ ފުރަތަމަ ހެއްދު ދޫކޮށްލާނާނެވެ. އޭރުން ޖިހާދުކުރުންނަށް ހައްގުގެ އަހުލުވެރިން އޮތުމަށްފަހުއެވެ"[24]. އެކަމަކު މިއަދުގެ ދުނިޔޭގައިވާ ގެއްލި ހަލާކުވަމުންދާ މީހުންނަކީ ކޮންމެ ޗާހަލުއްގެ ވާހަކަވެސް ގަބޫލުކުރަން ފެއްޓޭފައެވެ. އަދި ދަންނާށެވެ! މިއަދު ގިނަމީހުން ހައްގުގައި ވާނަމަ އިސްލާމްދީނަށް ބީރައްޓެހި[25] ދީނުއްކަމަކަށް ނުވެއެވެ. ހަމަކަނަކަމުންވެސް އިސްލާމްދީން މިއަދުމިވަނީ ބީރައްޓެހިކަމުގެ އިންޒާރުގައެވެ."[26]*

ވީމާ ހުރިހާ އެހީއަކަށް އެދޭނީ الله سبحانه وتعالى*ގެ ރަޙްމަތުންނެވެ.*

އަދި މިކަމާ ތަޢާވަނާ ކުރުމުގައިވެސް އަންނަނިވި އާޔަތުގެ ވާޖިބު އަދާ ކުރުމުގެ ގޮތުންނެވެ.

وَتَعَاوَنُواْ عَلَى ٱلۡبِرِّ وَٱلتَّقۡوَىٰۖ وَلَا تَعَاوَنُواْ عَلَى ٱلۡإِثۡمِ وَٱلۡعُدۡوَٰنِ

"އަދި ތިޔަބައިމީހުން ހެޔޮކަންތަކާއި ތަޤުވާ ކުރުމުގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން އެކަކު އަނެކަކާ އެހީތެރިވާށެވެ. އަދި ފާފަވެރިވުމާއި އަނިޔާވެރިވުމުގެ މައްޗަށް އެކަކު އަނެކަކާ އެހީތެރިނުވާށެވެ"[27]

އަދި މިޒަމާނުގައި ބައެއް ސަލަފީދަޢުވަތުގެ އިލްމުވެރިންގެ ބަސްތައް ނަކަލުކުރުމުގައި ވާހަކައެވެ. އެއީ އެބައިމީހުން ވަރަށް ބޮޑަށް މަގުފުރެދުމުގެ ތެރެއަށް ބިދުޢަތުގެ ނަމަވެސް، ދުނިޔޭގެއިންސާނީ ދީނީގޮތް އެބަސްތައް ވަރުގަދަ ކުރުމެވެ.

ވީމާ މިޒަމާނާ ހާލަތު ތަފާތުއަށް މަގުފުރެދި އެއްޗެއްކަމުގައިވާ ނަމަ މިއީ الله سبحانه وتعالى*ގެ ރަޙްމަތުން އަދި ދެރަމަކުކެވެ. އަދި މިގައި ކުރައްވާނަމަ އެއީ އަދުގަނޑުގެ އަޑުއަހާ ނަމޫނާގެ ނުބައި ކަމުންނާއި ޝައިތާނާގެ ނުބައި ކަމުންނެވެ. އަދި*

---

[23] *އަންޢާމް ސޫރަތުގެ* 53

[24] *ވީމާ މިއިން އެނގޭ އެއްޗަކީ ހައްގުގެ އަހުލުވެރިން އެނގޭހިނދު ހައްގު އެނގުމުންކަމެވެ. އަދި އެއާއި ހިލާފަށް ވަކި ބައިގަނޑެއްކަން ކަނޑައަޅާ ތަބާވެގެންވެސް ހައްގެއް ނުފެންނާނެކަމެވެ.*

[25] رسول الله *(*صلى الله عليه وسلم*) ހަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް އަބޫ ހުރައިރާ(*رضي الله عنه*) ރިވާކުރައްވައި "އިސްލާމްދީން ފެށުނީ ބީރައްޓެހި އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެދީނުގެ ނިމުންވެސްވާނީ ބީރައްޓެހިކޮށެވެ. ވީމާ ބީރައްޓެހިންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރު ދެއްވާށެވެ." މުސްލިމް، އިބްނު މާޖާ، އަދި އަޙްމަދު(*389/2*)، އަބޫޔަޢުލާ ބައްޒާރު(*307/11*)*

[26] *އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (*400-401*)*

[27] *މާއިދާ ސޫރަތުގެ* 2

އެކަމަކީ الله سبحانه وتعالىއާއި އެކަލާނގެ رسول صلى الله عليه وسلم ދެކޮޅަކުން ސަލާމަތްވެގެންވާ ކަމެކެވެ.

إِنْ أُرِيدُ إِلَّا ٱلْإِصْلَٰحَ مَا ٱسْتَطَعْتُ ۚ وَمَا تَوْفِيقِىٓ إِلَّا بِٱللَّهِ ۚ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

"ތިމަރާމަން ކުޅަދާނަވީ ވަރަކުން އިޞްލާޙުކުރުން މެނުވީ ތިމަރާމަން ނޭދެމެވެ. الله سبحانه وتعالىގެ ޙަޟްރަތުންމެނުވީ ތިމަރާމަން ތައުފީޤުލިބިގެން ނުވެއެވެ. ތިމަރާ ވަކީލުކޮށްހިފީވެސް އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށެވެ. އަދި ތިމަރާ ތައުބާވެ ރުޖޫޢަވަނީވެސް އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށެވެ"[28]

والسلام على من التبع الهداء
"އަދި ސަލާމަތް ލިބިގެންވަނީ ރަނގަޅުމަގު އިއްތިބާޢުކުރި ބަޔަކަށެވެ"

22 މާރޗް 2008މ.
14 ربيع الأول 1429ހ.

---

[28] **28** ހޫދު ސޫރަތުގެ 88

1- އިސްލާމްދީނުގެ ބިންގާއި އޭގެ އަސާސްތައް[29]

އިސްލާމްދީނުގެ ބިންގާއި އޭގެ އަސާސްތަކަކީ ކޮބައިތޯ؟ [30]

أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَ

"الله سبحانه وتعالىއަށް އަޅުކަންކުރުމާއި، ޠާޣޫތުންގެ ކިބައިން ދުރުހެލިވުމަށެވެ" [31]

---

[29] މިބާބު ބިނާވެގެންވަނީ އަންނަނިވި ބައިތަކުގެ މައްޗަށެވެ.

ހ. އަލްއިމާމް އަލްމުޖައްދިދު މުޙައްމަދު އިބްނު ޢަބްދުލްވައްހާބުގެ 'އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ ފިލްއަޖްވިބަތިންނަޖްދިއްޔާ' ފޮތުގައިވާ 'އަސްލު ދީން އަލްއިސްލާމް ވަޤާޢިދަތުހޫ (22/2)'

ށ. އިމާމު އަލްމުޖައްދިދު ޢަބްދުއްރަޙްމާން އިބްނު ޙަސަނުގެ މަޖީދައި ދެންނެވުން ފޮތުގެ ޝަރަހަ. 'އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (2/201-211)' ބައްލަވާ

ނ. މަޖީދައި ދެންނެވުން ފޮތުގެ ހުރިހާ ޝަރަހަތައް ކަމުގައިވާ ޝައިޚް ޙަމަދު އަލްޢަތީޤް(فك الله أسره)ގެ ފޮތް 'އަސްލު ދީން އަލްއިސްލާމް'. މިފޮތަކީ އެކަށީގެންވާ 'ސިލްސިލާތުދުރޫސް އަލްޢަޤީދާ' މި އައްޤާދަތިދު ވަލްއަޤީދާ' ގެ ސިލްސިލާ ފޮތްތަކުގެ ތެރެއިން އެކެއް ދުރުސްތަކަށް ފޮތެވެ.

ރ. ޝައިޚް އަބޫ މުޙައްމަދު އަލްމަޤްދިސީ(حفظه الله)ގެ ފޮތްތަކުގެތެރޭގައިވާ 'މިއްލަތު އިބްރާހީމް'

ވީމާ މިބާބުގެ އިތުރު ތަފްސީލް ހޯދުމަށް ބޭނުންފުޅުވާ ބޭފުޅުން އެ ފޮތްތައް ބައްލަވާށެވެ!

[30] "އިސްލާމްގެ މާނައަކީ އިސްތިސްލާމްވުމެވެ. އެއީ ތަޢުޙީދާއި އިޚްލާޞާއި ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ތެރެއިން އެއިލާހަށް އަޅާނުލާ ހަވާލުވުމެވެ. އަދި ޝިރުކުން ނުއްޖެ މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން ބަރާއަތްވެ ހުރުމެވެ. އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (129/1)." އަދި މިކަންތައް رسول الله (صلى الله عليه وسلم) ދެއްކެވީމަށް ކުރަ، ބިދުއައާއި އެހެނިހެން ބާޠިލުކަންތައްތަކުން ދުރުވާލާ ވާކަން ކަށަވަރު މުސްލިމަކަށެވެ.

[31] ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 36، އަދި ޠާޣޫތުން ބައްޔަންކުރުވާނީ އެއީ الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އެފަރާތަކަށް އަޅުވެތިވެ ކަށަވަރު އަޅުކަމުގެ ތަރައްދުކުރާ ކަންތައް ފަރާތްތައްގެ ގޮތުގައެވެ. އެކަމަކު މިއީ ފިސާދުގެ ގޮތް ފަރާތްތަކެއް ކަލުގައިވާ ގަބުރާއި، ގަހާއި، ބުދުތަކާއި، ގެރިބަކަރިތަކާއި، އަލިފާނާއި، ތަރިތަކާއި، ޝައިޠާނުންނާއި އެއްޗެހީގެ މިސާލެވެ. އެކަމަކު ފިސާދު ފަރާތްތަކަށް އިތުރު ޝަރުޢީގޮތް ހިމެނެއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންނަށް އަޅުކަންކުރުވާނީ ރިޒާމަންދީ އެބައިމީހުން އެއަޅުކަމާއި ރުހިގެން ހުރުމެވެ. އެއީ ޢީސާ(عليه السلام)އާއި ޢަލީ(رضي الله عنه)ފަދަ މާތް ބޭބޭކަލުން ޠާޣޫތުންގެ ގޮތުގައި ނުހިމެނޭނެކަމެވެ. އެއީ ޢީސާ(عليه السلام) އެކަލޭގެފާނަށް އަޅުކަންކުރުމަކަށް ގޮވާލެއް ނުދެއްވާތީއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންނަށް ޖައްސަވައިދޭނެ އެކަލޭގެފާނު ބަރާއަތްވާނެއެވެ. (މާއިދާ ސޫރަތުގެ 72-78، 116-117 އަދި އަންކަބޫތު ސޫރަތުގެ 6 ބައްލަވާ) ހަމައެފަދައިން ޢަލީ(رضي الله عنه)ގެ ހާލަތު ހަމަހިފެއެވެ. އަދި ޢީސާ(عليه السلام)އާއި ޢަލީ(رضي الله عنه)އަށް ތަބާވެހުރެއުޅުމާއި، ރުޅިވެރިކަމާއި، އަލްވާޡިޔާއްޔާއިކަން ނޫން ހަމަވެސް އެބޭބޭކަލުންނަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުންނަށް ތަބާވެހުރެއުޅުމާއި، ރުޅިވެރިވުމާއި، އަލްވާޡިޔާއްޔާއިކަން ފާޅުކުރުން ވާޖިބެވެ.

ޝަރުޢީގޮތުން ގޮތުގައި އެބައިމީހުންނަށް އަޅުކަންކުރާ ހިނދު ރުހިމީހުނީ ޠާޣޫތުންނެވެ. އެގޮތުން ޝައިޠާނާ، الله سبحانه وتعالىގެ ޝަރީޢަތް ބަދަލުކުރާމީހާ، الله سبحانه وتعالىގެ ޝަރީޢަތާއި ނުލާ ޝަރީޢަތަށް ހުކުމްކުރާ މީހާ، ގައިބުގެ އިލްމު އެނގޭކަމަށް ދައުވާކުރާމީހާ، الله سبحانه وتعالىފިޔަވާ އެހެން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރަން ގޮވާލާމީހާ (ފިރުޢައުނު، ނަމްރޫދު، ފާރިސީން، ސޫފީން، ސާޙިރުން، ފާލުބަލާމީހުން، ކާހިނު ބިން އަޝްރަފް) ހިމެނެއެވެ.

އަލްއިމާމާ އިބްނު ޤައްޔިމް(رحمه الله) ޠާޣޫތުންނާއި ބެހޭގޮތުން ވިދާޅުވަނީ "އެއީ ކޮންމެ ގޮތަކުން ވިޔަސް މީހުން ހައްދުން ނައްޓާ ހައްދުފަހަނައަޅާ ގޮތެވެ. އެގޮތުން އަޅުކަމުގެ ގޮތުން ވިޔަސް، ތަބާވުމުގެ ގޮތުން ވިޔަސް، އަދި އިތާޢަތުވުމުގެ ގޮތުން ވިޔަސް ހިމެނެއެވެ. ވީމާ ކޮންމެ މުޖުތަމަޢެއްގައިވެސް ޠާޣޫތަކަށް ވާނީ، الله سبحانه وتعالىގެ ހުކުމް ފިޔަވާ އެހެން ހުކުމެއް އެދިގެންގެ ފަރާތުން ޙުކުމްކުރުވާ މީހާ، ނުވަތަ الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރާ މީހާ، ނުވަތަ الله سبحانه وتعالىގެ ފަރާތުން އެއްވެސް ދަލީލެއް ނެތި ހެއްކެއް ނެތި ތަބާވާމީހާ، ނުވަތަ الله سبحانه وتعالىގެ ޝަރީޢަތެއްކަމަށް ނުދެނެ ތަބާވާ މީހާއެވެ. އަދި މިބައިމީހުންނަށް ދުނިޔޭގެ ޠާޣޫތުންނެވެ. މިބައިމީހުންނާއި މިބައިމީހުންގެ ގޮތުގައިވާމީހުންގެ ހާލު ބަލައިފިނަމަ ފެންނާނީ އެބައިމީހުން الله سبحانه وتعالىގެ އަޅުކަން ދޫކޮށް ޠާޣޫތަށް އަޅުކަން ކުރާތީއެވެ. އަދި الله سبحانه وتعالىއާއި رسول الله

އިސްލާމްދީނުގެ ބިނާ ބިނާވެގެންވަނީ ދެބައިގެ މައްޗަށެވެ. އެއީ ގަބޫލުކުރުމާއި(إثبات) އާއި އިންކާރުކުރުމުގެ (نفي) ކުރުމުގެ މައްޗަށެވެ.[32]

އެއީ ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބް ޢައްތަމީމީ ޢަންނަޖްދީ(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވާ ފަދައިންނެވެ:

"އިސްލާމްދީނުގެ ބިންގާއި އޭގެ އަސާސްތައް ބިނާވެގެންވަނީ ދެކަމެއްގެ މައްޗަށެވެ. އެއީ-

ފުރަތަމަ:- ހުރިހާ އަޅުކަމެއް އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު ނުލާ الله سبحانه وتعالىއަށް ޚާލިސްކޮށް ކުރުމަށް އަމުރުކުރުމާއި، މިކަމަށް

(صلى الله عليه وسلم)ގެ ފަރާތުން ހުކުމް ހިފުން ދޫކޮށް ތޯރާތުގެ ކިބައިން ހުކުމް ހޯދަން ނިކުންނާތީއެވެ. އަދި الله سبحانه وتعالىއާއި رسول الله (صلى الله عليه وسلم)އަށް ކިޔަމަންވުމުގެ ބަދަލުގައި ތޯރާތަށް ކިޔަމަންވާތީއެވެ." (އިބްނުޢުސައިމީން (50/1) ބައްލަވާ)
އަދި ނަޞާރާގެ އިލާހުން ވިދާޅުވެފައިވާގޮތުގައި "الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އެހެންފަރާތަކަށް އަޅުކަންކުރުމަކީ ކަމެއް ފަރާތަކީ ތޯރާތެވެ. އަދި ކަމެއް މަގުފުރުއްދުމުގެ ބޮޑުނުހާ، ނުބައިކަންތައް ރިވެތިކޮށްދެއްކުމަށް ކަންކުރާ ކަމެއް ކިޔަމަންވާކަމަށް ތެރެވެއެވެ. އަދި އެގެތެރޭގައި الله سبحانه وتعالىގެ ޝަރީޢަތުގެ ކިބައިން
އޭނާ ޤާނޫނުތަކުގެ ޝަރީޢަތް ކުރުމަށް ހުއްދަ ދެއްވާ އިންސާނުގެ ހިތްހަމަޖެހުން. އަދިވެސް ކަލާނގެ ތަރައްގީގައި ސާރިބުންނާއި، ބަދުނަފް ބަޔަކާޖެހިފައިވުންނާއި، ވަރުގަދައި ފާލިހުންނަށް އަޅުކަންކުރަން ގޮވާލުންނާއި، ޤާނޫނުގެ ތަރައްގީއާ ދިމާލަށް ކަމުދުރައްކުރުމަށް ހާލަތަށް ހަމަ އުޅުމަކީ ހިފެހެއްޓެވެ. އަދި މިފަދަ ކަލާނގެއް ގެނެސްދިން ތަޚަށް ޝަރީޢަތެވެ. އެބައި އާލާއި އޭނާގެ ބާރުވެރިކަމާ ކަލާނގެއެވެ." އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (301/2)
ޝާޠިރު އަލްފަޤީރު ކަލާނގެއިބައިގެ ދުއާތަކުން 'ކަލާނގެ ތާޢަތްތެރިވުމަށް ފިޔަވައިވެސް "އެއީ ކަލާނގެ ބާރުގަދަވުމާ ޝަރީޢަތްތެރިއެވެ. (އޭނާގެއަށް الله سبحانه وتعالى ފަރުވާ ވައްދާނެ!) އަދި ސާރިބުންނާއި، ފާލިހުތަކުންނާއި، الله سبحانه وتعالىގެ ހުކުމް ހުކުމް ނުކުރާ ވެރިންނާއި، الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަންކުރުން ގެނެސްދޭ ކަލާނގެތަކާ ކަލާނގެއިންނެވެ." "އިޙްސާނުލް މުސްތަފީދު ބިޝަރުޙި ކިތާބުއްތައުޙީދު (27/1)"
އަދި އިތުރަށް ކަލާނގެ ބެހޭ މައުލޫމާތު ބިނުނުފުނަމަ ޝައިޚް އަޙް ބަކްރު(حفظه الله)ގެ 'ކަލާނގެއެވެ ކިޔާ ފުރާއި ޝައިޚް އަބޫމަދު ބިން ޖަމީލް އަލްހަފީގެ 'އަފު އިސްލާ ވައްތަބާތިން'އެވެ ކިޔުން ފޮތް ބައްލަވާށެވެ
[32] 'އައްތައުސީރު ވައްތަފީނާތުއެވެ ކިޔުން ފޮތުގައި ޝައިޚް ޢަލީ އަލްޚުޟައިރު(فك الله أسره) ވިދާޅުވެފައިވަނީ "الله سبحانه وتعالى އެކަލާނގެކުރާ ބިނުމުން ދެކަމެއް ފުރިހަމަ ކުރަންޖެހެއެވެ. އެއީ
ހ. އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ހައްގުނުވާކަން ގަބޫލުކުން، އިންކާރުކުރުން
ށ. އެއީ الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ ކަމަށް ގަބޫލުކުރުން
އެއްވެސް އެއްޗެއް އެއްވެސް ގޮތަކަށް ގަބޫލުކުރުމާއި އިންކާރުކުރުމެއް ނުލާ އެކަލާނގެއެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. މިސާލަކަށް 'މުޙައްމަދު ތެދުވެރިޔެކެވެ
ބުނުމަކީ ތެދުވި މުޙައްމަދު އެކަނި ކަމެއް ތިރަސްއިޒުންނަކަށް ސާބިތް ނުވާނެއެވެ. އެކަމަކު ' މުޙައްމަދު ފިޔަވާ އެއްވެސް މީހަކު ތެދުވެރިޔެއް ނޫނެވެ' މިހެން
ބުނުމަކީ ތެދުވި މުޙައްމަދު އެކަނިކަން ސާބިތްވެއްޖެއެވެ. އެއީ އިންކާރުކުރުން ކަމުގައިވާ 'އެއްވެސް މީހަކު ތެދުވެރިޔެއް ނޫނެވެ' އާއި ގަބޫލުކުރުން ކަމުގައިވާ
'މުޙައްމަދު ފިޔަވާ' އައިސްއެވެ.
މިހާ الله سبحانه وتعالىއަށް ސަޖިދަކޮށްފައި އެހެންފަރާ އެހެން ފަރާތަކަށް ގުޅުވާލައިގެންތޯ ކުރާނަމަ ނުވަތަ الله سبحانه وتعالىއަށް އަޅުކަންކޮށް الله سبحانه وتعالىގެ ޝަރީޢަތް ފިޔަވާ އެހެން ޝަރީޢަތެއް ގެންގަ މިހާރު الله سبحانه وتعالى އެއްކަލާނގެއް ނުކުރެވިގެންނެވެ."

ހިތްވަރު ދިނުމާއި، ތާބިވުންވެސް މިކަމުގެ މައްޗަށް ބިނާކުރުމާއި، މިކަން ނުކުރާ މީހާ ކާފަރު ކުރުމެވެ.[33]

ދެވަނަ:- الله سبحانه وتعالىއަށް އަޅުކަން ކުރުމުގައި ޝިރުކުނުކުރުމަށް އިންޒާރު ކުރުމާއި، މިކަމަށް ހަރުކަށިވުމާއި، ރުޅިވެރިކަން މިކަމުގެ މައްޗަށް ބިނާކުރުމަކާއި، މިކަން ކުރާ މީހާ ކާފަރުކުރުމެވެ.[34]"[35]

އިމާމް ޢަބްދުއްރަޙްމާން އިބްނު ޙަސަން އަންނަޖްދީ އާލުއްޝައިޚް(رحمه الله) މިކަމާއި ބެހޭ ގޮތުން ވިދާޅުވެއެވެ "މިކަމާއިބެހޭ ގޮތުން ގުރުއާނުގައި އަދަދު ނުކުރެވޭ ގިނަ ދަލީލުތައް އެބަހުއްޓެވެ."[36]

އެގޮތުން އިސްލާމްދީނުގެ މިބިންގަލަށް ކިޔަނީ މިއްލަތު އިބްރާހީމް (ملة إبراهيم) އެވެ.[37]

މިބިންގައި އިމާމް ފުރަތަމައިނުން ވިދާޅުވެފައި އޮވަނީ ގަބޫލުކުރުމެވެ(إثبات). އަދި ދެވަނައަށް އިންކާރުކުރުމެވެ(نفي). އަދި ކޮންމެ ކަމަކަށްވެސް ހަތަރު ޝަރުތު ބަޔާން ކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެޝަރުތުތައް ބަޔާންކުރެވިފައި އޮވަނީ މީގެ މުހިންމުކަމުގެ

---

[33] ތަންބީހު: މީހަކު ކާފަރެއްކަމުގައި ބުނުން، މީހަކު ދީނުން ބޭރުކުރުން. އެއްވެސް މުސްލިމަކާއި ދިމާއަށް ކާފަރުކަ ބުނުންވެސް މަނާވެގެންނެވެ. އަދި ބައެއް އިލްމުވެރިން ދީނީ ރަހުމަތްތެރިކަމުގައި އެކަން އެގޮތަށް ކުރުމަށްވެސް ހުރިބާރުވެގައި ކާފަރުކުރެވެ. އެކަމަކު ކޮންމެ މުސްލިމަކު ކާފަރަކާއި ދިމާއަށް ކާފަރުކަ ބުނުންވެއެވެ. ޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު ވިދާޅުވެފައި "އަދި ހުކުމަކީ ބުނަނީވަ، އިހުތިޔާތަކީ މުސްލިމުން ގެނެސް އިލްމު ނެތީ މިކަންކަމާއިމެދު ވާހަކަ ނުދެއްކުމެވެ. އަދި ތިމާގެ އަމިއްލަ ވިސްނުމުން މިހާރު ދީނުން ބޭރުކުރަން ފެށުމާއި ވަރަށްވެސް ރައްކާތެރިވާންޖެހޭނެއެވެ. އަދި 'މުސްލިމުން އިސްލާމްދީނުން ބޭރުކުރުމާއި، މުސްލިމުން އިސްލާމްދީނަށް ވެއްދުން ވެސް އިސްލާމްދީނުގައި އެކަމުގެ ޙައްޤުތަކެއްގެ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި ޝައިޚުލްއިސްލާމް މިކަމުގެ ބާރުހަރު ވަރަށްވެސް ގިނަމުން މިކަމުގެ ތެރެއިން މަޤުބޫލުކުރެއްވިއެވެ. އެގޮތުން ހެދިގަތުމަށް ގުރުއާނުންނާއި ސުންނަތުންނާއި ދަލީލުތަކާއެކު އިޖުމާޢުން ކާފަރުން ކަމުގައިވާ މުޝްރިކުން ދީނާއި ބައިމީހުން މުސްލިމުންނޭ ކިޔައެވެ. އަދި ހެދިގަތުމަށް ގުރުއާނުންނާއި ސުންނަތުންނާއި ދަލީލުތަކުގެ އިޖުމާޢުން މުސްލިމުންގެ ކަމުގައި މިބިމުން ބައިމީހުން ކާފަރުކުރެއެވެ." އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (217/8) ބައްލަވާ.

[34] މި ތައުރީފުގެ އަލިފުވެރިކަމެވެ! މުޝްރިކުންނާއި ހިލާފުން އިމާމް ވިދާޅުވެއްވައި އޮވެސް މުޝްރިކުން ކާފަރުކުރުމަކީ އެއި ދީނުގެ އަސާސްތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އެކަމަކު މިއަދު މުޝްރިކުންނަށް ބައްލަވާ! މުޝްރިކުން އެއީ ކާފަރުން ބާރުމުން ހުއްޓުން ނޫން މަސައްކަތް އެބައިމީހުން ނުކުރެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ކާފަރުކުރާ މީހުންނާއި ދީނާއި 'ތަޢުރީފު' ނުވަތަ 'ޖާހިލިއްޔާ' ނުވަތަ ނަމެއް ހަދައެވެ. އަދި އެހެން އެކަށައް ފެށިގެން ގޮސް، 'ބުއްދިއެއް ނެތް' ބުނުމުންވެސް 'ތަކްފީރީ' ގެ ވާހަކަ ދައްކައެވެ. އަދި 'ބުއްދިވެސް' ނެތޭ ކިޔައި އިސްލާމްގެ ވަކިކަމެއް ހަމަ ނުބައެވެ. ސުބްޙާނަ ރަބްބަކަ ބެހޭ ބުނެވުނީ ބުނަމުއެވެ. سبحان الله. މިއަދު އެބައިމީހުން ތިމާގެ ކަމުގައި ހުރި ބައްލަވާލައްވާ! ނަބީގެ އިމާމުންނާއި ތިމާގެ މުސްލިމުންގެ ވަނަވަރާއި ކުރީގައި ހުރި އެއްޗެހިތައް ބައްލަވާލައްވާ! އެހާމެ ނުބައިކަން ދީނުގައިވާވެސް ހަމަ 'ތަކްފީރީ' ނުވަތަ 'ޖާހިލިއްޔާ' ނަމަކަށް ހަދައެވެ. އަޅުގަނޑުމެން މިފަދަ ކަންތައްތަކުން އަރިހުގައި ދުރުހެލިކަން ދަންނަވަމެވެ. އަދި الله سبحانه وتعالىގެ ހަށިހަމަން ދަންނަވަމެވެ.

[35] އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (22/2) ބައްލަވާ

[36] އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (203/2)

[37] މިއްލަތު އިބްރާހީމް: ތަރުޖަމާކުރުމުގައި 'އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ ދީން'، ' އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ އަގީދާ'، އަދި 'އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ މަގު'. އަދި މިފަދަ 'އަގީދާއާއި ދީނުގެ މަގު' ކިޔައި ލިޔެވެ. އަދި މިއްލަތު އިބްރާހީމްއަކީ ތަވްޙީދުގެ 'ހަނިފިއްޔަތު' ކަމުގައިވެސް ބުނެވެ. ކޮންމެ ހާލެއްގައި މުސްލިމަކު ދެނެގަންނަން ޖެހޭ ކަމެކެވެ. އަދި ހަނީފިއްޔަތެވެ. (ތައުރީފުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ރިވާއަތްގެ އިބާރާތްތަކުގެ ތެރެއިން)

ތަރުތީބުންނެވެ. އެންމެ ފުރަތަމަވައިން ފުރަތަމަވަރަށް އިން ކަންތައް، ދެން ދެވަނަ ކަންތައް، ދެން ތިންވަނަ ކަންތައް، ދެން ހަތަރުވަނަ ކަންތައްތަކެވެ.

1- ގަބޫލުކުރުން: މިގައިވަނީ ހަތަރު ޝަރުތެކެވެ. ފުރަތަމަ ދެ ޝަރުތު ހުރީ توحيدއާއި ބެހޭ ގޮތުންނެވެ. ދެން އިން ދެ ޝަރުތު ތަޢުލީމާތުގެ އަޚުލާޤިއްޔާތާއި ބެހޭ ގޮތުންނެވެ.

ހ. ފުރަތަމަ ޝަރުތު: އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު ނުލާ الله سبحانه وتعالىއަށް ހާލިސްކޮށް އަޅުކަންކުރުން

الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވަނީ

قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ تَعَالَوْا۟ إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَآءٍۭ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا ٱللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِۦ شَيْـًٔا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۚ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَقُولُوا۟ ٱشْهَدُوا۟ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ

"ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އޭ އަހުލުކިތާބީންނޭވެ(ތައުރާތާއި އިންޖީލުގެ އަހުލުވެރިން)! ތިމަންމެންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ހަމަހަމަވެގެންވާ އެއްބަސްވުމަކަށް އަންނަވާ ހިނގާށެވެ. އެއީ الله سبحانه وتعالىއާއި އެއްވެސް އެއްޗެއް ޝަރީކުނުކުރުމާއި، އަދި އަހަރުމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކީ އިލާހުންތަކެއްކަމަށް ނުހެދުމަށެވެ. ފަހެ ދެން އެބައިމީހުން ދެކޮޅުހަދާ ފުރަގަސްދީފިނަމަ ވިދާޅުވާށެވެ، ތިމަންމެންނީ މުސްލިމުންކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ހެކިވާށެވެ" [38]

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވަނީ

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ

"ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ މެނުވީ އަޅުކަން ނުކުރުމަށް، ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ނިޔާކުރައްވާ އަންގަވާފައެވެ" [39]

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ

إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ۚ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ ۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

"ޙުކުމް ހުރީ ހަމައެކަނި الله سبحانه وتعالىއަށެވެ. އަދި އެއިލާހަށްމެނުވީ އަޅުކަންނުކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައެވެ. ހަމަކަށަވަރުންވެސް ހަމަޖެހިގެންވާ ދީނަކީ އެއީއެވެ. އެކަމަކު ގިނަމީހުން ނުދަންނައެވެ" [40]

---

[38] އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ 64

[39] އިސްރާއު ސޫރަތުގެ 23

[40] ޔޫސުފު ސޫރަތުގެ 40

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ

الٓر ۚ كِتَـٰبٌ أُحْكِمَتْ ءَايَـٰتُهُۥ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ۝ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ ۚ إِنَّنِى لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ

"ا ل ر. މިފޮތަކީ، މިފޮތުގެ އާޔަތްތައް އެއްވެސް އުނިކަމެއްނެތި ފުރިހަމަކޮށް ބަޔާންކުރެވިގެންވާ ފޮތެވެ. އަދި އެފޮތުގައިވާ ހުރިހާ އެއްޗެއް ބަޔާންކުރެވި ތަފްޞީލުކުރެވިގެންވަނީ ޙަކީމުވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވާ ޙިކުމަތްވަންތަ އިލާހުގެ ހަޟްރަތުންނެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން الله سبحانه وتعالىއަށް މެނުވީ އަޅުކަންނުކުރުމަށެވެ، ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ އެއިލާހުގެ ޙަޟްރަތުން އިންޒާރުދެއްވާ، އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރުދެއްވާ ބޭކަލެއްކަމުގައި އަންގަވާށެވެ." [41]

އަދިވެސް، ނަބިއްޔުންގެ ދަޢުވަތު ބަޔާންކޮށްދެއްވަމުން الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ

يَـٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـٰهٍ غَيْرُهُۥ

"އޭ ޤައުމުގެ މީހުންނޭވެ! އެއިލާހު ފިޔަވާ[42] އެހެން އިލާހަކު ނުވާ[43] الله سبحانه وتعالىއަށް ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާށެވެ" [44]

---

41 ހޫދު ސޫރަތުގެ 1-2

42 އިމާމު ޢަބްދުއްރަޙްމާން އިބްނު ޙަސަން(رحمه الله) މިއާޔަތާއި ބެހޭގޮތުން ވިދާޅުވަނީ "މިއާޔަތުން ކަށަވަރު ދޭހަވެގެންދެއެވެ. 'الله سبحانه وتعالىފިޔަވާ އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަޅުކަންނުކުރުމެވެ. 'އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަޅުކަންނުކުރުމެވެ' އިންނަ ބައިން އިންކާރުކުރުންކަމުގައިވާ 'لا إله' ދޭހަވެއެވެ. އަދި 'الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ' ކަމުގައި އިންނަ ބައިން 'إلا الله' ދޭހަވެއެވެ. އަދިވެސް މިފަދަ އެބައި އާޔަތްތަކެއް ބާވައިދެއްވާފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ((وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ))"**ކަލޭގެފާނުގެ ވެރި ރައްބުވަނީ އެއިލާހަށް މެނުވީ އަޅުކަން ނުކުރުމަށް ނިޔާކުރައްވާ ކަނޑައަޅުއްވާފައެވެ" އިސްރާއު ސޫރަތުގެ 23**

ވީމާ މިދެއާޔަތުގެވެސް މާނައަކީ އެކައްޗެކެވެ. އެގޮތުން 'وَقَضَى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ (ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަبّ ނިޔާކަނޑައަޅުއްވާ އަންގަވާފައިވަނީ އަޅުކަން ނުކުރުމަށެވެ'ކަމުގައި އިންނަބައިން 'لا إله'ދޭހަކޮށްދެއެވެ. އަދި **'إِلَّآ إِيَّاهُ(އެއިލާހު ފިޔަވާ)'** މިބައިން 'إلا الله' ދޭހަކޮށްދެއެވެ." އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (203/2)

43 އިލާހު (މަޢްބޫދު): އެއްވެސް ފަދަ އަޅުކަމެއް އެފަރާތަކަށް ރައްދުކުރެވޭ ފަރާތެވެ. އެކަމަކު ކަލިމަތުއްތައުޙީދު(لا إله إلا الله)ގައި 'އިލާހު'ގެ މާނައަކީ 'އެފަރާތްފިޔަވާ އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ހައްގުވެގެންނުވާ الله سبحانه وتعالىއެވެ'

އަދި ޝައިޚް އަލްފައުޒާން "އިޢާނަތުލް މުސްތަފީދު (61/1)"ގައި ފާހަގަކުރައްވަނީ "ވީމާ 'لا إله إلا الله'ގެ މާނައަކީ الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އެހެން އެއްވެސް އިލާހަކު ނުވާކަމެވެ. އެކަމަކު ތިޔަބައިމީހުން 'ހުރިހާ އަޅުކަމެއްވާ ފަރާތަކީ الله سبحانه وتعالىއެވެ ބުނެފިނަމަ އޭގެ މާނައަކީ الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންވާވާ ހުރިހާ ފަރާތަކީވެސް الله سبحانه وتعالى ކަމަށެވެ. އެގޮތުން އަޅުކަންވާވާ ބުދުތަކާއި، ގަބުރުތަކާއި، ތަރިތަކާއި، އެހެނިހެންވެސް އަޅުކަންކުރެވޭ އެއްޗެހި الله سبحانه وتعالىކަމެވެ. އަދި މިގޮތަށް ވިސްނުމަކީ ވަރަށްވެސް ބޭރުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އެއީ މިއަދު ގަބުރުތަކަށް 'ވަޙްދަތުލްވުޖޫދު(ހުރިހާ މަޚްލޫގުންގެ އެއްކަލާނގެކަން)'ގެ އަޤީދާއެވެ. ވީމާ ގެނައުން ކަނޑައެޅުމުގައި މުހިންމު ޝަރުޠަކީ 'ހައްގުވެގެން އަޅުކަންވާވާ'އެވެ. އެއީ ކޮންމެ އަޅުކަމަކަށްވެސް ހައްގުވެވޭ ބަޔަކީ ދެކަންކަމެވެ.

ހ. ހައްގުވެގެން އަޅުކަންވާވާ ފަރާތް - އެއީ ހަމައެކަނި الله سبحانه وتعالى

ށ. އަދި އެފަރާތަކަށް އަޅުކަން ހައްގުނުވާ ފަރާތްތައް - الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންވާވާ ކޮންމެ ފަރާތެއް

މިއާޔަތް ދޭހަކޮށްދެނީ 'އޭ ޤައުމުގެ މީހުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ އަޅުކަން الله سبحانه وتعالىއަށް ހާއްސަކޮށް އެކަނި ކުރާށެވެ. އެއީ އެއިލާހު ފިޔަވާ އަޅުކަން ހައްގުވެގެންވާ އެހެން އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވާތީއެވެ.' އަދި މިއާޔަތް ކަލިމަތުއްތައުޙީދު(لا إله إلا الله)އާއި އެއްގޮތްވާކަން ދޭހަވެއެވެ.

44 އަޢުރާފު ސޫރަތުގެ 59،65،73،85، ހޫދު ސޫރަތުގެ 50،61،84، މުއުމިނޫން ސޫރަތުގެ 32،23

މިފުރަތަމަ ސަބަބަކީ ގަބޫލުކުރުމުގެ ގޮތުން އެންމެ ފުރަތަމަ ގަބޫލުކުރަންޖެހޭ ސަބަބެވެ.

***ނ. ދެވަނަ ސަބަބު:** އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު ނެތް* الله سبحانه وتعالى*އަށް ޚާލިޞްކޮށް އަޅުކަންކުރުން ހިތްވަރު ދިނުން*

الله سبحانه وتعالى *ވަޙީކުރައްވަނީ*

وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَٱتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۗ وَٱتَّخَذَ ٱللَّهُ إِبْرَٰهِيمَ خَلِيلًا

***"މުޙްސިނެއްގެ**[45] **ގޮތުގައި ހުރެ، އެމީހެއްގެ އަނބުރާގައި ކަންތައް** الله سبحانه وتعالى**އަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެން، ތެދުވެރިކަމާއެކު އެއްކިބާވެ ވާ** إبراهيم(عليه السلام)**ގެ މިއްލަތަށް ތަބާވެރިވެގަތުން ވުރެން ދީނުގައި ރަނގަޅީ ގޮތުން ކާކުތޯ؟ އަދި** الله سبحانه وتعالى**ވަނީ** إبراهيم(عليه السلام) **މިތުރެއްގެ ގޮތުގައި ނަންގަވާފައެވެ"**[46]*

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى *ވަޙީކުރައްވަނީ*

وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةً فِى جَنَّٰتِ عَدْنٍ ۚ وَرِضْوَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ أَكْبَرُ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ

***"**الله سبحانه وتعالى**ވަނީ އެތަންތަނުގެ ތިރިން ކޯރުތައް ހިނގަހިނގާ ސުވަރުގެތައް، މުއުމިން ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންނަށް އެތަނުގައި ދެމިތިބޭގޮތަށް ގޮތުގައި، ރަނގަޅު ވަސީލަތްތަކާއި ގެތަކާއި އަދި ދާއިމީ ސުވަރުގެތަކުގައި ވާދެވޭނެ ތަނެއް ދެއްވާނެ ކަމުގެ ވަޢުދު ވެވަޑައިގެންފައެވެ. އަދި އެތަނުގައި އެންމެ ބޮޑު ވާގޮތަކީ** الله سبحانه وتعالى**ގެ ރުއްސެވުމެވެ"**[47]*

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى *ވަޙީކުރައްވަނީ*

هَٰذَا بَلَٰغٌ لِّلنَّاسِ وَلِيُنذَرُوا۟ بِهِۦ وَلِيَعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ

***"މި ގުރުއާނަކީ އެންމެހާ މީސްތަކުންނަށް އިންޒާރު ދިނުމަށް މަގުދައްކައިދޭ ތަކެތިއެވެ. އަދި ދެނެގަންނާށެވެ! މިވަނީ ހަމައެކަނި އިލާހު އެއްކަލާނގެ އިލާހެވެ. އަދި މިގޮތުން ނަސޭހަތް ލިބިގަންނާނީ ބުއްދިވެރިންނެވެ"** [48]*

---

45 *މުޙްސިނުން: އެއްވެސް ދެއްކުންތެރިކަމެއް ނެތި، ޚާލިޞްކޮށް ހިތުން، ސަބަބަކާ ނުލައި* الله سبحانه وتعالى*އަށް ޚާއްޞަކޮށް ކަންތައް ކުރާމީހާއެވެ.*
އަދި رسول الله (صلى الله عليه وسلم)*ގެ ސުންނަތުގެ ގޮތުގައި މިއަމަލުތައް ކުރާމީހާ މިގެ ސަބަބުންނެވެ.*

46 *ނިސާ ސޫރަތުގެ* 125

47 *ތައުބާ ސޫރަތުގެ* 72

48 *އިބްރާހީމް* 52

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ

وَهُوَ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ لَهُ ٱلْحَمْدُ فِى ٱلْأُولَىٰ وَٱلْآخِرَةِ ۖ وَلَهُ ٱلْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۞ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ ٱلَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِضِيَآءٍ ۖ أَفَلَا تَسْمَعُونَ ۞ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ ٱلنَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ ۖ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ۞ وَمِن رَّحْمَتِهِۦ جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۞

"އެއިލާހުއީ، އެއިލާހު ފިޔަވާ އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަޅުކަމެއް ހައްޤުވެގެންނުވާ الله سبحانه وتعالىއެވެ. ދުނިޔޭގައާއި އާޚިރަތުގައިވެސް ހުރިހާ ހަމްދުތައް ހައްޤުވެގެންވަނީ الله سبحانه وتعالىގެ ހަޟްރަތަށެވެ. އަދި ހުރިހާ ހުކުމްތައް ނިންމަވާފައިވަނީވެސް އެއިލާހެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނބުރި ދިއުންވާނީވެސް އެއިލާހުގެ ހަޟްރަތަށެވެ. އަދި ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ނުދެކެނީހެއްޔެވެ؟ الله سبحانه وتعالى ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ރޭގަނޑު ޤިޔާމަތްދުވަހާއި ހަމައަށް ދެއްވައިފިނަމަ، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަލިކަން ގެނެސްދެއްވާނީ الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ ކޮން އިލާހަކަށް ހެއްޔެވެ؟ ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އަޑެއް ނާހަނީހެއްޔެވެ؟ އަދިވެސް ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ނުދެކެނީހެއްޔެވެ؟ الله سبحانه وتعالى ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ދުވާލު ޤިޔާމަތްދުވަހާއި ހަމައަށް ދެއްވައިފިނަމަ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ރޭގަނޑުގެ ވަގުތު ގެނެސްދެއްވާނީ الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ ކޮން އިލާހަކަށް ހެއްޔެވެ؟ ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ނުދެކެނީހެއްޔެވެ؟ އެއިލާހުގެ ރަޙްމަތުން ތިޔަބައިމީހުންނަށްވެސް ރޭގަނޑާއި ދުވާލު، އަރާމުކޮށްތިބުމަށް، އަދި މަސައްކަތްކޮށް ފަޟްލު ހޯދުމަށްޓަކައި ހަމަޖައްސަވައިފިއެވެ. ވީމާ ތިޔަބައިމީހުން ޝުކުރުވެރިވުމަށްޓަކައެވެ." [49]

އަދި رسول الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ ސުންނަތުގައިވާ ގޮތުން رسول الله (صلى الله عليه وسلم)، އެކަލޭގެފާނުގެ ދުޢާތަކުގައިވެސް، މުސްލިމުން އެކަލާނގެ އިލާހުކަމުގެ ބާރު ފަރާތްތަކަށް ގުރުބާންކުރާ ތަންތަނާއި، ބާޒާރުތަކާއި، އެއްވެށްކަތަށް ގޮސް އެކަލާނގެންނަން "الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އިލާހަކު ނުވާކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން ހެކިވާށެވެ. އޭރުން ތިޔަބައިމީހުން ވާހިރު ކާމިޔާބު ދިނުމާ މީހުންގެ ތެރޭގައިންނެވެ"[50]

އަދި މިސާލުތަކާ ފުރަތަމަ ޝަރުޢީދަލީލު އެންމެ މުހިންމު ޝަރުތެވެ.

ނ. ތިންވަނަ ޝަރުޠު: ރުބޫބިއްޔަތު الله سبحانه وتعالىއަށް ޚާއްޞަކުރުން

---

[49] ޤަޞަޞް ސޫރަތުގެ 70-73

[50] ރަބީޢާ ބިން ޢުބާދު އައްދީލީއާއި ރިވާވާ ބިން އައްޖާހިލިއްޔާގެ ދުވަސްވަރު ޒުލްމަޖާޒް ބާޒާރުތަކުގައިވަނީ އިމާމް އަޙްމަދު އެކަލޭގެފާނުގެ ދޮށީ 'މުސްނަދު' ގައެވެ. އަދި ރަސޫލާގެ ދުށީން އެދުރުޤްލިޔުނަށް 'ޔާއައްޔުހައްނާސް' ކަލޭ ބުނެ ތިޔަބައިމީހުން لا إله إلا الله ކިޔާށެވެ. އޭރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކާމިޔާބު ލިބިގެންދާނެއެވެ. މިކަން މިގޮތަށް ހިންގިކަމަށް އިމާމް ބަޣަވީ (112/9)ގައި ރިވާކޮށްފައިވެއެވެ. ބައިހަޤީ ސުނަން (رحمه الله) އާއި 'އަލްމުސްތަދްރަކު' މުސްނަދު (54/3)ގައި އިމާމް އިބްނު ޚުޒައިމާ އާއި 'އަލްމުޢްޖަމުލްކަބީރު' (50/1)ގައި އަލްޙާކިމު އާއި 'އައްސަޙީޙު' މުސްނަދު (516)ގައި ގެންގޮސްފައިވެއެވެ.

މިކަން އަންނަނީވެސް އާއްމުން ވަރަށް ސާފުކޮށް ދޭހަކޮށްދީފައެވެ.

وَٱلۡمُؤۡمِنُونَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتُ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٍ

"މުއުމިނުން ފިރިހެނުންނާއި މުއުމިނުން އަންހެނުންނީ އެއްބަޔަކީ އަނެއްބަޔަކުގެ އައުލިޔާއެވެ"[51] [52]

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ

إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ إِخۡوَةٞ فَأَصۡلِحُواْ بَيۡنَ أَخَوَيۡكُمۡۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمۡ تُرۡحَمُونَ

"ހަމަކަށަވަރުންވެސް މުއުމިނުންނަކީ އަޚުންތަކެކެވެ[53]. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ދެ އަޚުންގެ ދެމެދު ތިޔަބައިމީހުން ސުލްހަކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަޙްމަތްލެއްވުމަށްޓަކައި الله سبحانه وتعالىއަށް ތަޤްވާވެރިވާށެވެ" [54]

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ

هُوَ ٱلَّذِيٓ أَيَّدَكَ بِنَصۡرِهِۦ وَبِٱلۡمُؤۡمِنِينَ ۝ وَأَلَّفَ بَيۡنَ قُلُوبِهِمۡۚ لَوۡ أَنفَقۡتَ مَا فِي ٱلۡأَرۡضِ جَمِيعٗا مَّآ أَلَّفۡتَ بَيۡنَ قُلُوبِهِمۡ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ أَلَّفَ بَيۡنَهُمۡۚ إِنَّهُۥ عَزِيزٌ حَكِيمٞ ۝

"އެއިލާހަކީ ކަލޭގެފާނަށާއި މުއުމިނުންނަށް އެއިލާހުގެ ނަޞްރުދެއްވި އިލާހެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ހިތްތައް އެކުވެރިކުރައްވާ އެކަތިގަނޑަކަށް ހައްދަވައިލެއްވިއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދުނިޔޭގައިވާ ހުރިހާ އެއްޗެއް ހަރަދުކުރިޔަސް ނަމަވެސް އެ ހިތްތައް ގުޅުވައި އެކަތިގަނޑަކަށް ހެދުމެއް ނުކުރެވުނީސްކަމެވެ. އެހެން އެބައިމީހުންގެ ހިތްތައް ގުޅުވައިދެއްވީ الله سبحانه وتعالىގެ ހިކުމަތުންނެވެ. އެއިލާހީ ގަދަފަދަ ޙިކުމަތްތެރިކަމުގެ ވެރި އިލާހެވެ." [55]

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ

وَٱعۡتَصِمُواْ بِحَبۡلِ ٱللَّهِ جَمِيعٗا وَلَا تَفَرَّقُواْۚ وَٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ إِذۡ كُنتُمۡ أَعۡدَآءٗ فَأَلَّفَ بَيۡنَ قُلُوبِكُمۡ فَأَصۡبَحۡتُم بِنِعۡمَتِهِۦٓ إِخۡوَٰنٗا وَكُنتُمۡ عَلَىٰ شَفَا حُفۡرَةٖ مِّنَ ٱلنَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنۡهَاۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمۡ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمۡ تَهۡتَدُونَ

---

51 *އައުލިޔާއު: އެހީތެރިން، ތަރުހީބުދޭމީހުން، ރައްޓެހިން، ހިމާޔަތްދޭމީހުން*

52 *ތައުބާ ސޫރަތުގެ* 71

53 *މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި އިމާމް ސަޢްދީ*(رحمه الله) *ވިދާޅުވަނީ "*الله سبحانه وتعالى *ސާފުކޮށްދެއްވާފައިވާ ޙުކުމުގައި މުއުމިނުންތަކަށް އަންނަނީ ހަމައެކަނި ދީނުގެ އުޚުއްވަތެވެ. އަދި ދީނީ އުޚުއްވަތަކީ ނަސަބު އުޚުއްވަތަށް ވުރެ ބާރުގަދަ ގުޅުމެކެވެ" އަސްސަޢްދީ ތަފްސީރު*

54 *ޙުޖުރާތު ސޫރަތުގެ* 10

55 *އަންފާލް ސޫރަތުގެ* 62-63: *މިއާޔަތްތަކުން ސާފުވާގޮތުގައި ދީނުގެ ހުރިހާ މަސައްކަތް ކުރެވެނީ ދީނުގެ ހިތްތައް ގުޅުވައިދިނުމަށް ގަދަފަދަ ޙިކުމަތުގެ އަލީގައި އަންނަނީ އެކުވެރިކަމެއް ބަދަހިވެ ނުކުތުމުންނެވެ.*

"އަދި الله سبحانه وتعالىގެ ވާގަނޑުގައި[56] ހިފަހައްޓާ، ވަކިވަކިވެގެން ނުދާށުހިކަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ޢަދާވާތްތެރިންކަމުގައިވީ ހިނދު، الله سبحانه وتعالى ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ދެއްވި ނިޢުމަތުގެމިން ހަނދާންކުރާށެވެ. ދެރިނދު އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތައް އެކުވެރިކުރައްވާ އަޚުންތަކެއް ކަމުގައި ވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭރު ތިޔަބައިމީހުން ނަރަކައިގެ ގުނޑުވަޅުމަތީގައި ވިއްޔާ ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމަށް، الله سبحانه وتعالى އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވަނީ އެގޮތަށެވެ،" [57]

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަމުން

وَتَعَاوَنُواْ عَلَى ٱلۡبِرِّ وَٱلتَّقۡوَىٰۖ وَلَا تَعَاوَنُواْ عَلَى ٱلۡإِثۡمِ وَٱلۡعُدۡوَٰنِ

"ތިޔަބައިމީހުން އެކަކު އަނެކަކާ ހެޔޮކަންތަކާއި ތަޤްވާވެރިކަމުގައި އެކަކު އަނެކަކާ އެހީތެރިވާށެވެ. އަދި ނުބައިކަންތަކާއި ޢަދާވާތްތެރިކަމުގައި އެހީތެރިނުވާށެވެ." [58]

އަދި މިޝަރީޢަތުގެ ތެރޭގައި މުސްލިމު އަޚުންނަށް ހެޔޮއެދުމަށް އަދި الله سبحانه وتعالىއަށް ދުޢާކުރުމަށް ހިތްވައެވެ.

وَٱلَّذِينَ جَآءُو مِنۢ بَعۡدِهِمۡ يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱغۡفِرۡ لَنَا وَلِإِخۡوَٰنِنَا ٱلَّذِينَ سَبَقُونَا بِٱلۡإِيمَٰنِ وَلَا تَجۡعَلۡ فِي قُلُوبِنَا غِلّٗا لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ رَبَّنَآ إِنَّكَ رَءُوفٞ رَّحِيمٌ

"އަދި އެބައިމީހުންގެ ފަހުން އައިމީހުން ބުނެއެވެ: އޭ ހައްދަވާ ގެންގުޅުއްވާ އިލާހެވެ! އަހަރެމެންނަށާއި އަހަރެމެންގެކުރިން އީމާންކަމުގައި ކުރިވެދިޔަ އަހަރެމެންގެ އަޚުންނަށްވެސް ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ. އަދި އަހަރެމެންގެ ހިތްތަކުގައި އީމާންވި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ރުޅިވެރިކަމެއް ނުލައްވަވާނދޭވެ. އޭ ހައްދަވާ ގެންގުޅުއްވާ އިލާހެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލާނގެއީ އޯގާތެރި ރަޙީމްވަންތަ އިލާހެވެ." [59]

އަދި رسول الله (صلى الله عليه وسلم) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ "ގެއެއް ހިފަހައްޓާން އެއްބައި އަނެއްބައިއަށް ބާރުދޭ ބިނާއެއް ފަދައިން އެއްމުއުމިނަކު އަނެއް މުއުމިނަކަށް ވާންޖެހެއެވެ" އެހެން ޙަދީޘްކުރައްވާ އެގޮތަކީ ކަބައިކަން ތަރަކާތްދިނުމުގެ ގޮތުން

---

[56] الله سبحانه وتعالىގެ ވާގަނޑު: *އަލްއިމާމް އިބްނު ކަޘީރު*(رحمه الله) *ވިދާޅުވަނީ 'މިއީ ޢަހުދާއެވެ. އަދި ޢަހުދާގައި ހިފަހައްޓާ ހާގެ މާނަގައި ގުޅުމެވެ. އަދި މުއުމިނުންގެ އަމިއްލަ އަމުރު ހަމަހަމައިން ޝަރީޢަތްތަކުގެ މާނަގައި، އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ އުމުރުތަކުގެ މާނަގައި ކާފަރުންނާއި އެކުވެރިކަން ބޭއްވުމަށްޓަކައި ގުޅުމަށް ޒަވާޖާ ޒަވާރުން މިކަމުން އިންކާރުކުރުމެވެ.*

[57] *އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ* 103

[58] *މާއިދާ ސޫރަތުގެ* 2

[59] *ޙަޝްރު ސޫރަތުގެ* 10

އިނގިލިތައް ގަޅާލެއްވިއެވެ.[60]

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلَّذِينَ يُقَـٰتِلُونَ فِى سَبِيلِهِۦ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنْيَـٰنٌ مَّرْصُوصٌ

"ހަމަކަށަވަރުން ސަފުސަފުން އެތުރިގެން، ވަރުގަދަ ފާރެއް ފަދައިން އެކުވެ އެކަކުއެކަކާ ގުޅިގެން ހުރި، އެއިލާހުގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާ މީހުންނަށް الله سبحانه وتعالى ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ." [61]

އަދި މިކަމަށް އިތުރު ބާރުއަޅުއްވާ ގޮތުން رسول الله (صلى الله عليه وسلم) ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ. "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެކަކުވެސް، އަމިއްލަގެ ނަފްސަށް އެދޭ ތަކެތި އޭނާގެ އަޚާއަށް އެދެންދެން އީމާންތެރިއެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ."[62]

އަދިވެސް رسول الله صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ "ތިޔަބައިމީހުންނީ الله سبحانه وتعالىގެ އަޅުންކަލުންގެ ގޮތުގައި އަޚުންކަލުން ކަމުގައި ވާށެވެ. އެއްމުސްލިމަކީ އަނެއް މުސްލިމުގެ އަޚެވެ. އޭނާ އޭނާއަށް އަނިޔާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. އަދި ދޫކޮށްލައެއް ނުލާނެއެވެ. އަދި ދަށްކޮށްލައެއް ނުލާނެއެވެ." [63]

---

60 އަބޫ މޫސާ އަލްއަޝްޢަރީ(رضي الله عنه)ގެ ރިވާޔަތުން މިޙަދީޘް ރިވާކުރައްވާފައިވަނީ ބުޚާރީ(6026)އާއި، މުސްލިމް(2585)އާއި، ނަސާއީއާއި، ތިރްމިޛީއާއި، އަޙްމަދު(حفظهم الله)އެވެ. އަދި ޝައިޚް އަބޫ މުޙައްމަދު އަލްމަޤްދިސީ(حفظه الله)ގެ ބަސްފުޅުތަކުން މިކަން އިތުރަށް ސާފުވާނެއެވެ. އޭނާގެފޮތުގެ 'މިއްލަތު އިބްރާހީމް (54-55)'ގައި ލިޔުން ދޭހަގައި ވިދާޅުވަނީ "ޝައިޠާނު އިސްލާމް ބަޔާންކޮށްދިނުމުގައި ފަދައިން އެއްމުސްލިމަކު އަނެއްމުސްލިމަކާ ދުރުކުރުވަން މަސައްކަތްކުރެއެވެ. އެއީ އެމީހުން އަނެއް އެކަކާ ދުރުކޮށްލުމެވެ. އަދި ބައެއް ފަހަރު ބައެއް ހަމަ ފެހިފެހި ގޮތުގެ ޖަމާޢަތްތަކުގެ ބޭނުން ބާރުލިބެންޖެހެއެވެ. އެގޮތުން އެވާ ބާރުލިބިގެން އެކުވެރިވާން ޝައިޠާނީ ރަހުމަތްތެރިކަމުގެ ބާރުގަދަވެއެވެ(އެއީ އެބާރަކީ ހަރާމްކުރެއްވި ގުޅުމެކެވެ). އަދި ވަނީ ބަޔަކު ޖަމާޢަތްތަކުގެ ބަޔަކާ ގުޅިގެން ހަމަޖެހިފައިވާ ގުޅުންތަކަކީ. އަދި އެހެންމީހުންނަށްވުރެ މުސްލިމުންގެ ގޮތުގައި ރުހުން އަލްލާހު ދޭހަކޮށްދޭ ހިތްޕުޅު ހުރިގޮތްކަމަށް ވެފައިވެއެވެ. އެއީ މުސްލިމުންނަށް ވަރަށް ވަރަށް ގާތްގާތުން ގުޅިވަޑައިގަތުމެވެ. އަދި މިގޮތުން ކުރިއަށް ހަރުދަނާކަން ދެއްކުމަށް އެދުނުއްވި ބޭނުންނެވެ. އަދި الله سبحانه وتعالى މި ގޮތަށް ވަރަށް ބޮޑު އަރައިގަތުމުގެ ގޮތުގައި ހަމަވަނީ ވަޙީކުރައްވާފައި

((إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُن فِتْنَةٌ فِى ٱلْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ))"ތިޔަބައިމީހުން އެފަދައިން ކަންތައް ނުކުރާނަމަ ބިމުގައި ފިތުނަފައިދާވުމާއި ބޮޑުވެގެންދާ ފަސާދައެއް އުފެދިގެންދާނެއެވެ" އަލްއަންފާލު ސޫރަތުގެ 73

61 ސައްފު ސޫރަތުގެ 4

62 އަނަސް ބިން މާލިކު(رضي الله عنه)ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާކުރައްވާފައިވަނީ ބުޚާރީ(13)، މުސްލިމް(45)، ނަސާއީ، ތިރްމިޛީ، އިބްނު މާޖާ، އައްދާރިމީ އަދި އަޙްމަދުއެވެ. އަދި މުސްލިމުންނާއި ބެހޭގޮތުން الله سبحانه وتعالى އަންޞާރުންގައި ވަޙީކުރައްވާފައިވާ އަޚުއްވަތުންނާ **((يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِى صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّآ أُوتُوا۟ وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۚ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ))"އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް ހިޖުރަކޮށް އައި މުހާޖިރުންނަށް އެބައިމީހުން ލޯބިވެއެވެ. އަދި އެހިޖުރަކުރި މީހުންނަށް ދެއްވުނު ތަކެއްޗަކަށް އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބޭނުންތެރިކަމެއް ނުފެނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކަށް ބޭނުންތެރިކަމެއް ހުރި ނަމަވެސް، އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށްވުރެ މުހާޖިރުންނަށް ކުރިއެރުވުން ދެއެވެ. އަދި އެމީހެއްގެ އަމިއްލަ ނަފްސުގެ ބަޚީލުކަމުން ރައްކާތެރިކުރެވިއްޖެ މީހުން ކާމިޔާބުވެގެންދާ މީހުންނެވެ" ޙަޝްރު ސޫރަތުގެ 9**

63 އަބޫ ހުރައިރާ(رضي الله عنه)ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާކުރައްވާފައިވާ ބުޚާރީ(2442)، މުސްލިމް(2580)، އަދި އަޙްމަދުއެވެ.

އަދިވެސް އެހެން ހަދީޘެއްގައި އައިސްފައިވެއެވެ "ތިޔަބައިމީހުންނަށް މުއުމިނުން އެކަކު އަނެކަކަށް ފެންނާނީ ލޯތްބާއި އަރާމުގެ ގޮތުން އެއް ހަށިގަނޑެއްގެ މިސާލުގައެވެ. އެއް ގުނަވަނަކަށް ތަކުލީފު ހުރެއްޖެނަމަ މުޅި ގައިގައި ރިއްސާ ހުންވާނެއެވެ." [64]

އަދި الله سبحانه وتعالى *ވަޙީކުރައްވަނީ*

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُمْ رَٰكِعُونَ ۞ وَمَن يَتَوَلَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَإِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ۞

"ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ވަލީއަކީ[65]* الله سبحانه وتعالى*އާއި* رسول الله (صلى الله عليه وسلم)*އާއި އީމާންވެތިބި ނަމާދުގާއިމްކޮށް ޒަކާތްދީ ރުކޫޢުކުރާމީހުންނެވެ[66]. އަދި* الله سبحانه وتعالى*އާއި އެކަލާނގެ* رسول (صلى الله عليه وسلم)*އާއި އީމާންވީ އަދިވެރިން، ރައްޓެހި އެކުވެރިންކަމުގައި ހަދައިފި މީހުން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުންވެސް ކާމިޔާބު ލިބޭ ގަދަވަންތަބަޔަކީ އެބައިމީހުންނެވެ." [67]

އަދި މިސަބަބުތަކީ މުސްލިމުކަމުގެ ގޮތުން ދުވަހަ ސަބަބާއި ވިދާޅުވުންތެވެ.

ރ. ހަތަރުވަނަ ސަބަބު: *އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު ނެތި* الله سبحانه وتعالى*އަށް ހާލިސްކޮށް އަޅުކަން ނުކުރާމީހާއަށް ބަރާއަތްވުން*

އެގޮތުން الله سبحانه وتعالى *ވަޙީކުރައްވަނީ*

قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْكَٰفِرُونَ ۞ لَآ أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ۞

"ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ ކާފިރުންނޭވެ! އަހަރެމެން ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރަމެވެ." [68]

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވަނީ

وَجَعَلَ لِلَّهِ أَندَادًا لِّيُضِلَّ عَن سَبِيلِهِۦ ۚ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلاً ۖ إِنَّكَ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلنَّارِ

"* الله سبحانه وتعالى*އާއިއެކު ތިޔަބައިމީހުން ޝަރީކުންތަކެއް ލާ އެކަލާނގެ މަގުން މީހުން މަގުފުރެއްދުމަށެވެ. ކަލޭގޮތުން

---

64 *ނުއުމާން ބިން ބަޝީރު*(رضي الله عنه)*ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާކުރެއްވި ބުޚާރީ*(6011)، *މުސްލިމު*(2586) *އަދި އަޙްމަދެވެ.*

65 *ވަލިއްޔު އައުލިޔާގެ އެކަކަކީ ބޭބެވެ.*

66 *ރުކޫޢު: ނަމާދުގައި* الله سبحانه وتعالى*އަށް ތިމާ ނިކަމެތިކަމާއި ރުކޫޢުކުރާމީހުން*

67 *މާއިދާ ސޫރަތުގެ* 55-56

68 *ކާފިރޫން ސޫރަތުގެ* 1-2

އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ: ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާފަރުކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ކުޑަދުވަސްކޮޅަކު އަރާމުކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތިޔައީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން އަހުލުވެރިއެކެވެ." [69]

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވަނީ

إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمْ لَهَا وَٰرِدُونَ

"ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތިޔަބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުން **الله سبحانه وتعالى***ފިޔަވާ ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަކީ*[70] *އެތަނަކަށް ތިއުރެން ވަންނާނޭ ނަރަކައިގެ އަލިފާންގަނޑުގައި އަނދާނޭ ދަރުތަކެވެ"* [71]

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވަނީ

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُۥٓ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ وَهُمْ عَن دُعَآئِهِمْ غَـٰفِلُونَ ۝ وَإِذَا حُشِرَ ٱلنَّاسُ كَانُواْ لَهُمْ أَعْدَآءً وَكَانُواْ بِعِبَادَتِهِمْ كَـٰفِرِينَ ۝

"ޤިޔާމަތް ދުވަހާ ހަމައަށް **الله سبحانه وتعالى***ފިޔަވައި އޭނާއަށް ޖަވާބު ނުދޭނޭ ފަރާތްތަކަށް ދުޢާކުރާ މީހަކަށްވުރެ މަގުފުރެދިފައިވާ ބަޔަކީ ކޮބައިތޯ؟ އަދި އެބައިމީހުން ދުޢާކުރާކަމާމެދު އެއެއްޗެހި ހުރީ ޣާފިލުވެފައެވެ. އަދި މީސްތަކުން ޖަމާކުރެވުނު ހިނދު، އެއެއްޗެހި އެބައިމީހުންނަށް ވާނީ ޢަދުއްވުން ކަމުގައެވެ.*[72] *އަދި އެބައިމީހުންގެ އަޅުކަމާމެދު އެއެއްޗެހި ވާނީ ކާފިރުވެ އިންކާރުކުރާ ބައެއްކަމުގައެވެ"* [73]

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى *ވަޙީކުރައްވަނީ*

وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ ٱلْإِسْلَـٰمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ مِنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ

"އިސްލާމްދީން ފިޔަވާ އެހެން ދީނެއް އިޚްތިޔާރުކޮށްފި މީހާގެ ކިބައިން އެކަން ގަބޫލުކުރެއްވުމެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައި އޭނާވާނީ ގެއްލުންވި މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ" [74]

---

69 *ޒުމަރު ސޫރަތުގެ* 8

70 *މިތަންގައި ދާރަކަށް ނުހިމެނެނީ ޝާމިލުނުވެއެވެ. ޢީސާ*(عليه السلام)*އާއި ޢުޒައިރު*(رضي الله عنه)*ފަދަ ބޭބޭކަލުންނެއް ނޫނެވެ.*

71 *އަންބިޔާއު ސޫރަތުގެ* 98

72 *މިތަންގައި ބަޔާންކުރެވިފައި އުޅޭ ޢީސާ*(عليه السلام)*އާއި ޢުޒައިރު*(رضي الله عنه)*ފަދަ، އެބޭބޭކަލުންނަށް އަޅުކަންކުރި މީހުން ދުވަހަކުވެސް ރުހިވޮޑިގެން ނުވާނެ ބޭބޭކަލުންނެވެ- އަދި އެބޭބޭކަލުން ޤިޔާމަތްދުވަހުން ވާނީ އެބޭކަލުންނަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންގެ ޢަދުއްވުން ކަމުގައެވެ. އެކަމުގެ އިތުރުން އަޅުކަން ކުރެވޭނީ ހަމައެކަނި ޙައްޤު ކަލާނގެ ކަމުގައިވާ* *الله سبحانه وتعالىއަށް ކަމުގައި ބަޔާންވެގެންވާ އާޔަތްތަކުން ބޭނުންވާ މީހުންގެ ވާހަކަ ނޫނެވެ.* *އަންބިޔާއު ސޫރަތުގެ 98ވަނަ އާޔަތުގައި ބަޔާންވެގެންވާ މީހުންނެވެ.*

73 *އަޙްޤާފު ސޫރަތުގެ* 5-6

74 *އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ* 85

އަދި މިއްލަތު އިބްރާހީމް އާއި ބަރާއަތުން ވަކިކުރައްވަސީ

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِيٓ إِبْرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ

"ހަމަކަށަވަރުންވެސް إبراهيم(عليه السلام)އާއި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ މީހުންގެ ކިބައިގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއް ވެއެވެ. އެބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް ބުނިހިނދުވެ: އަހަރެމެން ކަލޭމެންގެ ކިބައިންނާއި ކަލޭމެން الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރާތަކެތިން ގޮސްތިޔަ ބަރީއަވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ކާފިރުވެއްޖައީމުއެވެ[75]. އަދި ކަލޭމެންނާއި އަހަރެމެންނާއި ދެމެދުގައި އަބަދުގެ އަބަދަށް އަދާވާތާއި ބިރުކަމާއި ނުރުހުންވެރިކަން ފާޅުވެއްޖެއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން الله سبحانه وتعالىއަށް އެކަނި އީމާންވާހާ ހިނދަކަށެވެ" [76]

އަދިވެސް ވަކިކުރައްވަސީ

فَمَاذَا بَعْدَ ٱلْحَقِّ إِلَّا ٱلضَّلَٰلُ

"ފަހެ ހައްގަށްފަހުގައި މަގުފުރެދުން ނޫން އެހެން ކޮންއެއްޗެއް ހުރީތޯ؟" [77]

އަދި ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ (رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވާގޮތުގައެވެ "ޝަހާދަތުއްތައުޙީދު ޞައްޙަވާނީ، الله سبحانه وتعالىއަށް އަޅުކަން ނުކުރާ ކޮންމެ މީހަކުވެސް ކޮންމެވެސް އެހެންތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަން ކުރާނެ ވީހެވެ. އަދި އާދަމުގެ ދަރިންގެ ތެރޭގައިވެސް ހަމައެކަނި މިދެބައިގަދުގެ. މިހެން މުޝްރިކުން (ޤަބުރީގެ އަޅުކަންކުރާމީހުން)ކަހަލަ ބުއްދިހެނަ ވާހަކަ ކަންތައްތަކުގައި މުޝްރިކުންގެ ތެރޭގައި ހިމެނެނީވެ."[78]

އަދި އިމާމް ޢަބްދުއްރަޙްމާން އިބްނު ޙަސަން އަންނަޖްދީ އާލުއްޝައިޚު(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވާގޮތުގައެވެ "ފަހެ ހަމައެކަނި މުވައްޙިދުންނަކީ (ޤަބުރީގެ އަޅުކަންކުރާމީހުންނަކީ)ވެވޭނީ ޝިރުކުން ދުރުވެ، އެއްކިބާ ޝިރުކުން ސަލާމަތްވެ، ޝިރުކުކުރާމީހާ ކާފިރުކުރުމުންނެވެ.[79] " [80]

---

[75] ކަފަރްނާ ބިކުމް: މިބަސްކޮޅު މާނަކުރެވިފައިވަނީ 'ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކާފިރުވެއްޖައީމު' އަދި 'ތިޔަބައި މީހުންނަށް ތިމަންމެން އިންކާރުކުރީމު' ކަމުގައި ކާފިރުވެއްޖައީމުގެ މާނައެވެ. މިއާޔަތުގެ މުޝްރިކުންނާ ބަރާއަތްވުމާއި(ކާފިރު)ކުރުމާ ކަމާގުޅޭ އަޅުކަންކުރާ ހިސާބުން ބަލާއިރު އެބައިމީހުން ކަލޭމެންނާ ދެމެދުގައި ފާޅުކުރެއްވީއެވެ. އަދި އެކަމަކީ އިސްލާމްދީނުގެ މިއްލަތު އިބްރާހީމްގެ ބައިގައިން ވާހަކައްކަމުންނެވެ ބަރާއަތްވުމެވެ.

[76] މުމްތަޙިނާ ސޫރަތުގެ 4

[77] ޔޫނުސް ސޫރަތުގެ 32

[78] މަޖްމޫޢު އަލްފަތާވާ(284-282/14)އަށް ރުޖޫޢަ ކުރައްވާ.

[79] މުވައްޙިދުންގެ ކުރިމަތިލުން، މުޝްރިކުން ތަކުފީރު(ކާފިރު)ކުރަން ޖެހޭކަމަށް އިމާމް ބޭނުންވާ ބަސްމަގުން ވިސްނުން ހުށަހެޅެ.

[80] އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (204/2)

އަދިވެސް ޢުލަމާއުން(رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ "ތައުޙީދު(الله سبحانه وتعالى އެއްކައުވަންތަކުރުން) ފުރިހަމަ ވާނީކަން ކަށަވަރީ މުޝްރިކުންނާއި ދުރުވެ، އެބައިމީހުންނަށް ނަފުރަތުކޮށް، އެބައިމީހުން އެއީ ކާފިރުންކަން އިޢުތިޤާދުކުރުމުންނެވެ"[81]

މިއީ ހަތަރުވަނަ ސަބަބެވެ. މިސަބަބަކީ ދިހަވަނަ ސަބަބަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާ ސަބަބެވެ.[82]

2. **އިސްތިޣާޘަތްކުރުން:** މިކަމުގައި ހިމެނެނީ ހަތަރު ސަބަބެވެ. ފުރަތަމަ ދެސަބަބު ހުރީ ޝިރުކާއިބެހޭ ގޮތުންނެވެ. އަދި ދެން އިން ދެސަބަބު ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިންނާއިބެހޭ ގޮތުންނެވެ.

ހ. ފުރަތަމަ ސަބަބު: ޝިރުކުން ދުރުވެގަތުމާއި ޝިރުކުނުކުރުމަށް މީހުންނަށް އިންޒާރުކުރުން

الله سبحانه وتعالى އެއިލާހުގެ رسول (صلى الله عليه وسلم)އަށް އަންގަވާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ

قُلْ إِنَّمَآ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ وَلَآ أُشْرِكَ بِهِۦٓ ۚ إِلَيْهِ أَدْعُوا۟ وَإِلَيْهِ مَـَٔابِ

"ވިދާޅުވާށެވެ :ހަމައެކަނި ތިމަންނަށް އަމުރުކުރެވިފައިވަނީ الله سبحانه وتعالىއަށް އަޅުކަންކުރުމަށާއި، އެއިލާހާއިއެކު އެއްވެސް ފަރާތެއް ބައިވެރި ނުކުރުމަށެވެ. އަދި އެއީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ގޮވާލުމެވެ. އަދި އެނބުރި ދިޔުމަށްވެސް އޮތީ އެއިލާހުގެ ހަޟްރަތަށެވެ" [83]

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

قُلْ إِنَّمَآ أَدْعُوا۟ رَبِّى وَلَآ أُشْرِكُ بِهِۦٓ أَحَدًا

"ވިދާޅުވާށެވެ :ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރައްވަނީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު އެއިލާހާއި އެކު އެއްވެސް ފަރާތެއް ބައިވެރިއެއް ނުކުރައްވަމެވެ" [84]

---

[81] އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (434/11)

[82] ޝައިޚު ޢަލީ އަލްޚުޟައިރު(فك الله أسره) ވިދާޅުވަނީ "ވީމާ ތައުޙީދުދުކަން، ސޯޝަލިސްޓުގެ، ނުވަތަ ކޮމިއުނިސްޓުގެ، ނުވަތަ ނޭޝަނަލިސްޓުގެ، ނުވަތަ ޑިމޮކްރަޓިކުގެ، ނުވަތަ ޕާޓީއަރިގެ، ނުވަތަ ލިބަރަލިޒަމް، ނުވަތަ ޑިމޮކްރަސީ، ނުވަތަ އަމިއްލަވަރަށް ހަދައިގެން މިއުޅޭ ޝަރީޢަތްތަކަށް، ނުވަތަ ރާފިޟާ، ނުވަތަ ސޫފީ ގަބުރަށް އަޅުކަންކުރާ ދީން، ނުވަތަ މިޞްރުގެ ދީން، ނުވަތަ އެހެންވެސް މިފަދަ ހުރިހާ ކާފިރުކަމެވެ" އަސްލު ދީން އަލްއިސްލާމް.

[83] ރަޢުދު ސޫރަތުގެ 36

[84] ޖިންނު ސޫރަތުގެ 20

އަދި ޢަބްދުﷲ އިބްނު މަސްޢޫދު(رضي الله عنه)، رسول الله (صلى الله عليه وسلم)އާއި ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ "އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟" އެހިނދު رسول الله (صلى الله عليه وسلم) ޖަވާބުދެއްވިއެވެ " الله سبحانه وتعالى ތިޔަބައިމީހުން އުފެއްދެވި ހިނދުވެސް އެއިލާހުއާއި ޝަރީކު (ބައިވެރި)ކުރުމެވެ."[85]

އަދި ހުރިހާ رسولން (صلى الله عليهم وسلم) އެބައިމީހުންގެ ގައުމުތަކުގެ މީހުންނަށް ގޮވާލެއްވި ގޮވާލެއްވުމާއި ބެހޭގޮތުން الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ

إِنِّى لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ۞ أَن لَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ أَلِيمٍ ۞

"ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ބަޔާންވެގެންވާ އިންޒާރުދޭ މީހެކެވެ. އެއީ الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ވޭންދެނިވި ދުވަހެއްގެ މައްޗަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުވެތިވަމެވެ." [86]

އަދި އެހެން އާޔަތެއްގައިވަނީ

وَٱذْكُرْ أَخَا عَادٍ إِذْ أَنذَرَ قَوْمَهُۥ بِٱلْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ ٱلنُّذُرُ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِۦٓ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

"އާދުބައިގެ މީހުންގެ މައްކަން ހޮނުވުން އަޚާގެ ވާހަކަ ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ! އެއީ އަޙްގާފުގައިވާ[87] އެކަލޭގެފާނުގެ ގައުމުގެ މީހުންނަށް އިންޒާރުކުރެއްވުން ހިނދުއެވެ. އޭގެ ކުރިންނާއި ފަހުން އިންޒާރުދެނިވި ރަސޫލުން ފާއިތުވެގެންގޮސްފައެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ އަޛާބައިގެން ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނަމެވެ" [88]

އަދި الله سبحانه وتعالى މުޝްރިކުންނަށް ގޮވާލެއްވުމަށްޓަކައި އެންގެވީ رسول (صلى الله عليه وسلم) އަށް އަމުރު ކުރެއްވީ އަންނަނިވި ކަންތައްތަކުގައެވެ. ވަޙީކުރައްވަނީ

فَفِرُّوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ ۖ إِنِّى لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ۞ وَلَا تَجْعَلُوا۟ مَعَ ٱللَّهِ إِلَـٰهًا ءَاخَرَ ۖ إِنِّى لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ۞

"ތިޔަބައިމީހުން الله سبحانه وتعالىގެ ހަޟްރަތަށް ދުވެލާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ އެކަލާނގެ ފަރާތުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ބަޔާންވެގެންވާ އިންޒާރުދޭ ބޭކަލެއްމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން الله سبحانه وتعالى އާއިއެކު

---

[85] ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީ(6001)، މުސްލިމު(86)، އަންނަސާއީ، ތިރުމިޛީ، އަބޫ ދާއޫދު އަދި އަޙްމަދު.

[86] ނޫޙު ސޫރަތުގެ 25-26

[87] އަޙްގާފު: އަރަބި ޖަޒީރާގެ ދެކުނުގައިވާ ވެލިގެ ފަރުބަދަތައް

[88] އަޙްޤާފު ސޫރަތުގެ 21

އެހެން އިލާހުންތަކެއް ބައިވެރިނުކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ އެއިލާހުގެ ފަރާތުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ބަޔާންވެގެންވާ އިންޒާރަކާއިގެން އައި ބޭކަލަކީމެވެ. [89]

އަދިވެސް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ

قُلۡ أَفَغَيۡرَ ٱللَّهِ تَأۡمُرُوٓنِّيٓ أَعۡبُدُ أَيُّهَا ٱلۡجَٰهِلُونَ

"ވިދާޅުވާށެވެ: އޭ ޖާހިލުވެގެންނޭވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އަމުރުކުރަނީ **الله سبحانه وتعالى** ***ފިޔަވާ އެހެން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރުމަށް ހެއްޔެވެ؟"*** [90]

އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެންގެވުމުގެ ގޮތުން الله سبحانه وتعالى *ވަޙީކުރައްވަނީ*

وَلَقَدۡ أُوحِيَ إِلَيۡكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكَ لَئِنۡ أَشۡرَكۡتَ لَيَحۡبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ۝ بَلِ ٱللَّهَ فَٱعۡبُدۡ وَكُن مِّنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ۝

"ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށާއި، ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި އުޅުއްވި ރަސޫލުންނަށްވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުއަކަމަކު ޝަރީކުކޮށްފިނަމަ، ކަލޭގެފާނުގެ ޢަމަލުތަކުވެސް ބާޠިލުވެ ކަލޭގެފާނު ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި ހަމައެކަނި **الله سبحانه وتعالى** ***އަށް އަޅުކަންކުރައްވާށެވެ. އަދި ޝުކުރުވެރިވާމީހުންގެ ތެރެއިން ވުރިކަށެވެ."*** [91]

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވަނީ

إِنَّهُۥ مَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدۡ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِ ٱلۡجَنَّةَ وَمَأۡوَىٰهُ ٱلنَّارُۖ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنۡ أَنصَارٖ

"ހަމަކަށަވަރުން **الله سبحانه وتعالى** ***އާއި ޝަރީކުކުރާމީހަކަށް*** **الله سبحانه وتعالى** ***ވަނީ ސުވަރުގެ ޙަރާމްކުރައްވާފައެވެ. އަދި އޭނާގެ ޖާގައަކީ ނަރަކައެވެ. އަނިޔާވެރިންނަށް އެހީތެރިވެދޭނެ ބަޔަކު ނުވެއެވެ."*** [92]

މިއީ އިންސާނުކުރުމުގެ ގޮތުން އަމަލުކުރަންޖެހޭ އެންމެ މުހިންމު ސަބަބެވެ.

---

89 *ޛާރިޔާތު ސޫރަތުގެ* 51-50

90 *ޒުމަރު ސޫރަތުގެ* 64

91 *ޒުމަރު ސޫރަތުގެ* 66-65

92 *މާއިދާ ސޫރަތުގެ* 72

ނ. ދެވަނަ ސަބަބު: ޝިރުކުން ދުރުވެގަތުމާއި ޝިރުކުކުރުމަށް ދީނަން އިންޒާރުކުރުމުގައި ހަރުކަށިވުން

الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވައި

فَٱقْتُلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَٱحْصُرُوهُمْ وَٱقْعُدُوا۟ لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ

"ފެންނަ ތަނަކުން މުޝްރިކުންނަށް މަރާ، ހިފާ ހައްޔަރުކުރާށެވެ. އަދި ތަންތަނުގައި ވަށާލާ ބަންދުކުރާށެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އަޑުވަހިގަތުމަށްޓަކައި ހުސާރުގައި ފިލާފެހޭ ހުރޭށެވެ." [93]

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވައި

وَقَـٰتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ كُلُّهُۥ لِلَّهِ

"ފިތުނަވެރިކަމާއި އަނިޔާވެރިކަން ނެތި، الله سبحانه وتعالىއަށް އަޅުކަން ޚާލިސްވުމަށް[94] ދާންދެން ތިޔަބައިމީހުން މުޝްރިކުންނާއި ހަނގުރާމަކުރާށެވެ." [95]

އަދި الله سبحانه وتعالى އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ رسول (صلى الله عليه وسلم)އަށް އަމުރުކުރައްވާ ވަޙީކުރައްވައި

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ جَـٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَـٰفِقِينَ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ

"އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! ކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހަރުކަށިވެވަޑައިގެން ކާފިރުންނާއި މުނާފިޤުންނާއި ހަނގުރާމަކުރާށެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ޖާގަ ކަމުގައިވާނީ ނަރަކައެވެ. އަދި ނުބައިކަމުން ބޮޑު ހާލު ނުބައިވެގެންވާ ޖާގައެއްކަމުގައި އެތަންވެއެވެ." [96]

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައި

---

93 ތައުބާ ސޫރަތުގެ 5

94 رسول الله (صلى الله عليه وسلم) ހަދީޘްކުރައްވާފައިވާގޮތުގައި "ފިތުނަކަކީ ޝިރުކެވެ. އަމުރުފުޅުގައިވާގޮތުގައި ދީސަލާމަތުން الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އަޅުކަން ކުރެވޭ އެހެން އެއްޗެއް ފަދައިން ނުވާނޭކަމަށް ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ހަނގުރާމަކުރާށެވެ." އަދި އިބްނު ޖަރީރު އައްޠަބަރީ(رحمه الله) ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 193 ވަނަ އާޔަތް ތަފްސީރުކުރައްވަމުން އެކަލާނގެ ތަފްސީރު(195-194/2)ގައި ލިޔުއްވައި "الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންވާ އެއްޗެއް އިތުރަށް ނުވާހާހިދަކަށް ހުރިހާ އަޅުކަމެއް އެކަލާނގެއަށް ހާއްސަވާހާ ހިދަކަށް ބިމުގައި ފިތުނަ ނެތިދާނެ ހިސާބަށް ދާންދެން ތިޔަބައިމީހުން މުޝްރިކުންނާއި ހަނގުރާމަކުރާށެވެ."

95 އަންފާލު ސޫރަތުގެ 39 އަދި ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 193

96 ތައުބާ ސޫރަތުގެ 73 އަދި ތަޙްރީމު ސޫރަތުގެ 9

سَأُلْقِى فِى قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلرُّعْبَ فَٱضْرِبُوا۟ فَوْقَ ٱلْأَعْنَاقِ وَٱضْرِبُوا۟ مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ

"ކާފިރުވީމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ތިމަންއިލާހު ބިރުވެރިކަންވައްދަވާ ހުށީމެވެ. ދެންފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ ކަނދުރާތަކުގެމަތީގައި ތަޅާ އިނގިލިކޮޅުތައް ބުރިކޮށްލާށެވެ." [97]

އަދި الله سبحانه وتعالى މުއުމިނުންނަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވަނީ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَٰتِلُوا۟ ٱلَّذِينَ يَلُونَكُم مِّنَ ٱلْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا۟ فِيكُمْ غِلْظَةً ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ

"އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކާފިރުންގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުންނާއި ގާތުގައިވާ މީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުން ހަނގުރާމަކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ހަރުކަށިކަމާއި ވަރުގަދަކަން އެބައިމީހުންނަށް ފެނިހުރިކަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله سبحانه وتعالى ވޮޑިގެންވަނީ ތަޤްވާވެރިންނާއި އެކުގައެވެ." [98]

އަދި މުޝްރިކުންނަށް ފާފަފުއްސެވުން އެދި ދުޢާކުރުން ހަރާމްކަން އަންގަވާ الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ

مَا كَانَ لِلنَّبِىِّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَن يَسْتَغْفِرُوا۟ لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوٓا۟ أُو۟لِى قُرْبَىٰ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ

"އެބައިމީހުންނީ ނަރަކަވަންތަވެރިންކަން އެނގިވުމަށްފަހު، އެބައިމީހުންނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތްތިމާގެ މީހުންކަމުގައިވިޔަސް ނަބިއްޔާ މުޝްރިކުންނަށްޓަކައި ފާފަފުއްސެވުން އެދި ދުޢާކުރުމަކީ ނަބިއްޔާއާއި އީމާންވާ މީހުންގެ އަޚްލާޤީ ކަމެއް ނޫނެވެ" [99]

---

97 އަންފާލު ސޫރަތުގެ 12، ޝައިޚު އަބްދުއްރަޙްމާން އިބްނު ނާޞިރު އައްސަޢްދީ މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި މިއަމުރަކީ މަލާއިކަތުންނަށް ކުރެއްވެވުނު އަމުރަކަށްވާނަމަވެސް ވިދާޅުވެފައިވަނީ "ނޫން މިއަމުރަކީ މުއުމިނުންނަށްވެސް އަމުރުކަން ފާހަގަވެއެވެ. މުޝްރިކުން ގެނެވުނުތާގައި މުޝްރިކުންނަށް އެއްވެސް ރަހުމެއް ނުދައްކައިގެން ކަނޑާ އަމުރެއްގެ ގޮތުގައެވެ." ތައްސީރު އަލްކަރީމު އައްރަޙްމާން(278)

98 ތައުބާ ސޫރަތުގެ 123

99 ތައުބާ ސޫރަތުގެ 113، އަލްއިމާމު އަލްމުޙައްދިޘު މުޙައްމަދު ބިން އަބްދުލްވައްހާބު(رحمه الله) އެކަށައަޅުއްވާފައިވާ "ސިއްރަތުއް ރަސޫލު މުޚްތަޞަރު" މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި ލިޔުއްވާފައިވަނީ "ހަމަތެދުފަސް ބާބު: އަބޫ ޠާލިބުގެ މަރުސަކަރާތް. ބަރަކާތްތެރި ވިސްނައިދީ ޙާލުގެ މިހަކަށްވުރެ އިސްވެސް ފަހަރެއް އަބޫ ޠާލިބު ހިތުގެ ހުރި ތިޔައިރުން އިމާންކުރުމުގެ ބާބު ފެށިފައެވެ. އަދި އޭނާ ގޮވާލެވުނެވެ. އަދި މުޝްރިކުންގެ ހަހަރުތެރެއިން ބިރުކަން ފެނިގެން ވެއެވެ. އަދި އޭނާ އިސްލާމްވެ ސިޔާސީ ދީނަށް ތަބާވުމުން މިހުންނަކީ ނަބީ ޤަބީލާއި، އޭނާގެ މުތައާއި، ހަމާޔަތް، ދަރިންނާއި، ޚާދިމުންގެ ފަރާތުން رسول الله (صلى الله عليه وسلم)އަށް ލިބުނު ރައްކާތެރިކަން ލިބިގެން ވެއެވެ. އޭނާ މަރުވުމުގެ ވަގުތު ފަރާތުން މުޝްރިކުންގެ ފަރާތުން އަދި ފިރުޢައުނާއި އަބޫޖަހްލާއި ގުރައިޝީ ވެރިން ހިފައިގެން ވަނެވެ. އަދި ރަސޫލާ ވަޑައިގެން ކަލިމަ ތައުޙީދު ކިޔުމަށް އެދިލެއްވިއެވެ. ކުރީގެ ދީނާ ދުރުވާކަށް އިސްލާމް ޤަބޫލުކުރަން އެދުނެވެ. އޭނާ އަކަށައަރަށް ދާދި ރައްކާ ވެލަޑަ، އޭނާ އިސްލާމް ޤަބޫލުކުރުމުގެ ބަދަލުގައި(އަބްދުލްމުއްޠަލިބު)ގެ ދީނާއި ގުރައިޝުގެ ދީނުގައި ދެމިތިބިއެވެ. އެއީ ދެން ސަޅަކަށް ފާހަގަކުރެވިފައިވާ ޚަބަރެވެ. އަދި އޭނާ رسول الله (صلى الله عليه وسلم)އާއި އެހާބޭކަން ގޮތެވެ، ކަލޭގެފާނުގެ ސަބަބުން رسول الله (صلى الله عليه وسلم) އޭނާއަށް މާފަށް އަދި الله سبحانه وتعالىއަށް ދުޢާ ދެންނެވިއެވެ. އެހިނދު الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރެއްވި އަންނަނިވި އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. ((مَا كَانَ لِلنَّبِىِّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَن يَسْتَغْفِرُوا۟ لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوٓا۟ أُو۟لِى قُرْبَىٰ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ))

"މުޝްރިކުންނަކީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންކަން އެނގުމަށްފަހު، އެމުޝްރިކުންނަކީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތްތިމާގެ މީހުންކަމުގައި ވިޔަސް

އަލްއިމާމުލް މުޖައްދިދު މުޙައްމަދު އިބްނު ޢަބްދުލްވައްހާބު(رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ "ހަމަކަށަވަރުންވެސް މުޝްރިކުންގަނޑު ޝިރުކުން ދުރުވެ، ތައުބާވެ، ނަމާދު ގާއިމްކޮށް ޒަކާތްދީފުމަށް ދާންދެން الله سبحانه وتعالىވަނީ މުޝްރިކުން ގަތުލުކުރުމާއި، އެމީހުން ވަރާތާ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަނގުރާމަކުރުމާއި، އެމީހުންނަށް ކާރިހި އެމީހުން ގަތުލުކުރުމުގެ ގޮތުން ޤިތާލުކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި ހުރިހާ މަޒްހަބެއްގެ އިމާމުންވެސްވަނީ މިކަމުގެ މައްޗަށް އެއްބަސްވެވަޑައިގެންނެވެ(އިޖްމާޢު ވެވަޑައިގެންނެވެ)."[100]

އަދިވެސް އުލަމާއުން ވިދާޅުވެއެވެ "އަދި 'ތައުޙީދުގެ ކަށަވަރުކުރުމުގެ' ގޮތުން، الله سبحانه وتعالىއަށް ޢިބާދަތްކުރުން، އިސްތިޢާނަތްކުރުން، ދުޢާކުރުން، ހިޔާނަތްކުރުން، ނަޒުރު ކުރުބާނުކުރުން އެއްކަލަކު އިލާހާ މިހުންނާއި ޢިބާދަތްކުރުން ދުރުވެވެން، އުޅުމާކަށް ކާފަރުވެރިވެފައި ވެ(ވަކި ފުރުމާނެއް)، އެއީ ޢިބާދަތްކުރުމުގެ ބައްޔެއްގެ ނުވަތަ ބައެއްގެ ކަމުގައިވިޔަސް ނަމަވެސް އުޅުމާކަށް ކަމުގެ ފަދައިން ބަހައްޓާ ބާވާ އެބައިމީހުން ނުހިފެހެއްޓޭ ފުރިހަމަކަންތަކެވެ. އަދި 'މުސްލިމުންގެ އަތުކަން މުސްލިމުން' الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އެހެން އެއްޗެއް ފަރާތަކަށް ނިސްބަތްވެވެ. އެކަމަކު ބޭނުން(ކަލިމަ ބާރުމިނުން)ނާއި ގެބުރާއި އަދިވެސް އެހެނިހެން އެއްޗެއް އެދޭފަދަ އިތުރު އިލާހުތަކަށް ދުޢާކުރިޔަސް ނުބައްސާވެވެ' މިހެން ބާރުމިނާއަށް ބޭނުން ކުރާ، އެކަލަ 'لا إله إلا الله' ކިޔުމުގައި ކޮންމެހެން މިފަދަ ކަމެއްކަމެވެ. އަދި އެކަލަ الله سبحانه وتعالىއަށް އިހްލާޞްވީ ކަލާނގެ ތައުޙީދު ގެރިކުން ނިކުތް ކަމަށެވެ."[101]

މިކަން މިއީ އިސްލާމްދީނުގެ ގޮތުން ދެވަނައަށް އަހަރެމެންނަށް ސާބިތުވެވެ.

ނ. ތިންވަނަ ސަބަބު: *ރަސޫލާއި الله سبحانه وتعالىއަށް ޖަހާއި ރަސޫލުން*

އެއްކަލަކު ތައުޙީދުގެ އިމާމު، އިބްރާހީމް(عليه السلام) ވިދާޅުވި ފަދައިންނެވެ

قَالَ أَفَرَءَيْتُم مَّا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ۞ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمُ ٱلْأَقْدَمُونَ ۞ فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّيٓ إِلَّا رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ۞

"إبراهيم(عليه السلام) ވިދާޅުވިއެވެ: ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ އިސްކާބަފައިން އަޅުކަންކުރި ތަކެއްޗާމެދު ނުބަލައްވާހެއްޔެވެ؟ ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރާ الله سبحانه وتعالىފިޔަވާ، އެތަކެއްޗަކީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަދުއްވުންނެވެ."[102]

މުޝްރިކުންނަކީ ނަޖިހެއް ކަމުގެ ޙުކުމް ރަސޫލާއިން ދަމާނުކުރައްވާ رسول الله(صلى الله عليه وسلم)އާއި ޢިބާދަތުގެ އަރުވެރިންނަށް ޙުކުމްކުރާނެ ނޫނެވެ" (ތައުބާ 113). މިއީ ވިސްނަވާ! ތިނަކުން މިހެން އިސްތިޣްފާރުނުކުރުމަށް ރަސޫލާކަށް އޭނާގެ ހިނދު އަހަރުމެން ދުށުނީ އެމީހަކާ މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިންވާ މިހެންކަމެވެ. އެއީ އެމީހާ ޤަރާބާތް މާތްވީ ނަމަ ވެސް އެއްޗެއް އަށްވެގެން ނުވެވޭ ވާހަކަ ތިއްބުމުން ހުރިހާ ކަލަކާ ނަމަވެސް ރޫޙާނީ ކަމުން ވިއްސެ އަހަރުމެންނަށް ވެރިކަމެވެ. ދެން މިފަދަ 'ޙާލަތް' އެކަލާނގެފާނަށް އަދު ބާއްޖަބެ ހަރުސާނާއި އަޅުކަންތެރިވުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވިރުނާފައި ޙަރަމެއް ހަދައި ބާރާނީ ވަޙީވާފައެވެ. އަދި ހަމައެ ދުޢާކުރާ އިސްތިޣްފާރު ސިފަކުރެވިފައި ވަރަށް ޙަރަމެއް ދޫކޮށްފައެވެ. އަދި ހުރިހާ ބައިބައިން ބުނީ الله تعالىގެ ހަޝްރުލިމުންނެވެ.

[100] ދުރަރު އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (472/2)

[101] ' އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (122-121/2)' އަދި 'މަޖްމޫޢު މުއައްލަފާތު ވިލާޞަތީ އައްސަނިއްޔާ (34-33/4)

[102] ޝުޢަރާއު ސޫރަތުގެ 75-77

އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފައްވާފަދައިވެއެވެ

وَأَعۡتَزِلُكُمۡ وَمَا تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ

"الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރަން ތިޔަގެންގުޅޭ އެއްޗިއްސާއި ތިމަންކަލޭގެފާނު ވަކިވެގަންނަ ހުށީމެވެ." [103]

އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނާއި އެހެނިހެން ރަސޫލުން މުޝްރިކުންނާއި ދިމާއަށް ވިދާޅުވެފައްވާފަދައިވެއެވެ

إِنَّا بُرَءَٰٓؤُاْ مِنكُمۡ وَمِمَّا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرۡنَا بِكُمۡ وَبَدَا بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمُ ٱلۡعَدَٰوَةُ وَٱلۡبَغۡضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَحۡدَهُۥ

"އަހަރެމެން ކަލޭމެންގެ ކިބައިންނާއި ކަލޭމެން الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރަން ގެންގުޅޭ ފަރާތްތަކުން ބަރީއަވެއްޖައީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށްވެސް ކާފިރުވެއްޖައީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނާއި އަހަރެމެންނާއި ދެމެދުގައި އަބަދުގެ އަބަދަށް އަދާވާތްތެރިކަމާއި ނުރުހުންތެރިކަން އުފެދިއްޖެއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން الله سبحانه وتعالىއަށް އެކަނި އީމާންކުރަން ދާންދެނެވެ" [104]

އަދި الله سبحانه وتعالى މުވައްޙިދުންނަން (ތައުޙީދުގެ އަހުލުވެރިންނަން) އަންގަވަނީ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلۡمُشۡرِكُونَ نَجَسٌ

"އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުންވެސް މުޝްރިކުންނަކީ ނަޖިސްބައެކެވެ" [105]

އަދި ޔަހޫދަން އީމާންވާމީހުންނާއި ބެހޭގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންނަން އަންގަވަނީ

قُلۡ هَلۡ أُنَبِّئُكُم بِشَرّٖ مِّن ذَٰلِكَ مَثُوبَةً عِندَ ٱللَّهِۚ مَن لَّعَنَهُ ٱللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيۡهِ وَجَعَلَ مِنۡهُمُ ٱلۡقِرَدَةَ وَٱلۡخَنَازِيرَ وَعَبَدَ ٱلطَّـٰغُوتَۚ أُوْلَـٰٓئِكَ شَرّٞ مَّكَانٗا وَأَضَلُّ عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ

"ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. الله سبحانه وتعالىގެ ހަޟްރަތުގައި ޖަޒާދެއްވުމުގެ ގޮތުން ނުބައި ވެގެންވާ މީހުންގެ ވާހަކަ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަންގައިދޭންތޯ؟ އެބައިމީހުންނަކީ الله سبحانه وتعالى އެބައިމީހުންނަށް ލަޢުނަތްކުރައްވައިވާ، ކޯފާވެވަޑައިގެންފައިވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު ރުއްކަޅުންނާއި ޫރުތަކަކަށް ހައްދަވައި، ޠާޣޫތަށް އަޅުކަންކުރާ ބައެއްކަމުގައި ލައްވާފައިވާ މީހުންނެވެ. އަދި ދަރަޖައިގެ ގޮތުން އެންމެ ނުބައި ބަޔަކީ އެމީހުން ދާނޭ

---

103 މަރްޔަމް ސޫރަތުގެ 48

104 މުމްތަޙިނާ ސޫރަތުގެ 4

105 ތައުބާ ސޫރަތުގެ 28

ތަނުގެ ގޮތުން އެބައިމީހުންގެ ނުބައިކަން ބޭނުވެގެންވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ހަމަމަގުން ނުދެއްޖެ މަގުފުރެދިފައިވަނިވެސް ބޭނުވެގެންވާ ގޮތުގައެވެ" [106]

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވަފި

إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ عِندَ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

"ހަމަކަށަވަރުންވެސް* الله سبحانه وتعالى *ގެ ހަޟްރަތުގައި އެންމެ ނުބައިވެގެންވާ މަޚްލޫޤުންނަކީ* الله سبحانه وتعالى*އަށް ކާފިރުވެއްޖެމީހުންނެވެ! ފަހެ އެބައިމީހުން އީމާންއެއް ނުވާނެއެވެ" [107]

އަދިވެސް އެއިލާހު މުޝްރިކުންނާއިބެހޭ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެނަން އަންގަވަފި

فَخُذُوهُمْ وَٱقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ ۖ وَلَا تَتَّخِذُواْ مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا

"ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެމީހުން ފެނުނު ތަނެއްގައި އެބައިމީހުން ހިފާ މަރާލާށެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެހީތެރިއަކުވެސް ނަޞްރުވެރިއަކުވެސް ބޭނުން ނުހިފާށެވެ." [108]

ދީނުގެ ބަޔާންކުރެވިދިޔަ އާޔަތާއި ގުޅުވައިގެން އިތުރަށް ވަޙީކުރައްވަފި

فَخُذُوهُمْ وَٱقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ ۚ وَأُوْلَـٰٓئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَـٰنًا مُّبِينًا

"އަދި އެބައިމީހުން ފެނުނު ތަނަކުން އެބައިމީހުން ހިފާ މަރާލާށެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ބާރުވެރިކަމާ ދަލީލެއްގެ ގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާފައެވެ" [109]

އަދި ތަޢުބީރާއި(الله سبحانه وتعالى *އެއްކަޢުވަންތަކުރުމާއި) ދެކޮޅު ހަދާމީހުންނާއި ގުޅިގެން ވަޙީކުރައްވަފި*

إِنَّمَا جَزَٰٓؤُاْ ٱلَّذِينَ يُحَارِبُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَسْعَوْنَ فِي ٱلْأَرْضِ فَسَادًا أَن يُقَتَّلُوٓاْ أَوْ يُصَلَّبُوٓاْ أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم مِّنْ خِلَـٰفٍ أَوْ يُنفَوْاْ مِنَ ٱلْأَرْضِ ۚ ذَٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَهُمْ فِي ٱلْـَٔاخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"الله سبحانه وتعالى*އާއި އެއިލާހުގެ* رسول(صلى الله عليه وسلم)*އާއި ދެކޮޅުވެރިވެ ހަނގުރާމަކޮށް މުޖްރިމުންނާއި،*

---

[106] ޛާރިޔާ ސޫރަތުގެ 60

[107] އަންފާލް ސޫރަތުގެ 55

[108] ނިސާ ސޫރަތުގެ 89

[109] ނިސާ ސޫރަތުގެ 91

ފަސާދަކުރުމުގެ ގޮތުން ބިމުގައި މަސައްކަތްކޮށް އުޅޭ މީހުންގެ ޖަޒާއެއްކަމުގައި ވާކަން ކަށަވަރީ، އެބައިމީހުން ގަތުލުކުރުމެވެ. ނުވަތަ ސަލީބަށް އެރުވުމެވެ. ނުވަތަ ތަފާތުވާ ގޮތަށް އަތްފައި ބުރިކުރުމެވެ. ނުވަތަ ބިމުން އަރުވާލުމެވެ. އެބައިމީހުންނަށް ދުނިޔޭގައިވެސް އާޚިރަތުގައިވެސް އޮތީ ބޮޑުވެގެންވާ އަޒާބެވެ." [110]

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވަނީ

قَٰتِلُوهُمۡ يُعَذِّبۡهُمُ ٱللَّهُ بِأَيۡدِيكُمۡ وَيُخۡزِهِمۡ

"ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރާ ހުރިކަށެވެ. އޭރުން الله سبحانه وتعالى ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތްތަކުން އެބައިމީހުންނަށް އަޒާބުދެއްވާ، އެބައިމީހުން ދުރަސްތޮރު ނިކަމެތިކޮށްލައްވާ ހުއްޓެވެ." [111]

އަދި ދީނުގެ އަދުއްވުންނަށް ބިރުދައްކާ ތައްޔާރުވުމަށް އަމުރުކުރައްވަމުން الله سبحانه وتعالى *ވަޙީކުރައްވަނީ*

وَأَعِدُّوا۟ لَهُم مَّا ٱسۡتَطَعۡتُم مِّن قُوَّةٍ وَمِن رِّبَاطِ ٱلۡخَيۡلِ تُرۡهِبُونَ بِهِۦ عَدُوَّ ٱللَّهِ وَعَدُوَّكُمۡ

"އަދި އެބައިމީހުންނާއި(މުޝްރިކުންނާއި) ދެކޮޅަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބޭން އޮތް ހުރިހާ ބާރެއްގެ ތައްޔާރީތައްކޮށް، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަސްތައް[112] ނުބު ސަރަޙައްދުގެ ކައިރިގައި ބަހައްޓާށެވެ. އެއީ الله سبحانه وتعالىގެ އަދުއްވުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަދުއްވުން ކަމުގައިވާމީހުން(މުޝްރިކުން) ބިރުގަންނުވުމަށްޓަކައެވެ(ޖިހާދަށް ކުރުމަށެވެ)[113]" [114]

---

[110] މާއިދާ ސޫރަތުގެ 33

[111] ތައުބާ ސޫރަތުގެ 14

[112] *ޝައިޚް ޢަބްދުއްރަޙްމާން އިބްނު ނާޞިރު އައްސަޢުދީ*(رحمه الله) *މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުކުރައްވަމުން ވިދާޅުވި "މިގެ މާނައަކީ ތައްޔާރީގެ ގޮތުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވުޅުން ތައްޔާރީއެއް ވުމެވެ. ޢަސްކަރީ ތައްޔާރީތަކުންގޮސް ސިޔާސީ ތައްޔާރީތަކާއި، ހަތިޔާރާއި، ހުނަރުތަކާއި، ދިފާޢީ ގޮތުންވެސް ވުޅުން ތައްޔާރީއެއް ވުމެވެ. ބަޑިއާއި، ވަޒަނާއި، މަޝީންގަނޑުބަޑިއާއި، ބިމުގަ ދުއްވާ އުޑަނދުފަހަރާއި، ކަނޑުގެ ބޯޓުފަހަރާއި، ޤަލްޢާތަކާއި، އަދިވެސް ދިފާޢީ ނިޒާމުތައްވެސް ހިމެނެއެވެ. އަދި މުޝްރިކުންގެ ޚަބަރުތަކާއި އިދިކޮޅަށް މުސްލިމުންނަށް ގަދަކަށް ފިޔަވަޅުތަކުގަ ގޮތަކަށް ހުރާ، އަވަހަށް ދަސްތާނު، މީހާގެ ހިތްވަރާއި ފަންވަރު ގަދަކޮށް، ހަރުދަނާކުރުން، ސިޔާސަތުތަކާއި ރޭވުން ހިމެނެއެވެ. އަދި މިކަންކަމަކީ ހަރުދަނާ ދިމާކުރުމުގެ ހުނަރުތަކާއި ކަންކަމާއި، އެކަންކަމަށް ވާނީ ވާޖިބު ހަރުދަނާކަމެވެ. "ވާޖިބެއް ކުރުމުގެ ގޮތުން ކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތަކެއްވެސް ވާޖިބު ކަންތައްތަކެކެވެ". ތައްސީރު އަލްކަރީމް އައްރަޙްމާން* (285-286)

[113] *އައްޝައިޚް އަލްމުޖާހިދު ޢަބްދުﷲ ޢައްޒާމް*(رحمه الله) *އެއްފަހަރަކު ދަރުސެއްގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ "އާދެ އަހަރެމެންނަކީ ޖިހާދުވެރިންނެވެ. އަދި ޤުރުއާނުގެ ސޫރަތްތަކުގެ އާޔަތުގައި ޖިހާދުގެ މާނައަކީ ފަރުވާއެވެ. އަދި އަހަރެމެންނަކީ ޖިހާދުގައި ތިބޭނެ ފަރާތެއްކަމާއި ދުނިޔޭގައި ދެކޮޅަށް ހިފާފައިވާ* ((وَأَعِدُّوا۟ لَهُم مَّا ٱسۡتَطَعۡتُم مِّن قُوَّةٍ وَمِن رِّبَاطِ ٱلۡخَيۡلِ تُرۡهِبُونَ بِهِۦ عَدُوَّ ٱللَّهِ وَعَدُوَّكُمۡ))***"އަދި އެބައިމީހުންނާއި(މުޝްރިކުންނާއި) ދެކޮޅަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބޭން އޮތް ހުރިހާ ބާރެއްގެ ތައްޔާރީތައްކޮށް، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަސްތައް ނުބު ސަރަޙައްދުގެ ކައިރިގައި ބަހައްޓާށެވެ. އެއީ الله سبحانه وتعالىގެ އަދުއްވުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަދުއްވުން ކަމުގައިވާމީހުން(މުޝްރިކުން) ބިރުގަންނުވުމަށްޓަކައެވެ(ޖިހާދަށް ކުރުމަށެވެ)"އަންފާލް ސޫރަތުގެ60–*** *މިއާ ޖިހާދަށް ކަމަކީ* الله سبحانه وتعالىގެ *ދީނުގައި ފަރުޟުވެވޭނެ ކަމެކެވެ." އަދި އުނގެނުމުގެ ދަރަޖަތަކުން ފަރުޟުވެވޭ ގޮތުގައި ދަރަޖަ ހުރެއްޖެ ކަމެއްނުވެ. އިމާމު ޢަބްދުއްރަޙްމާނުގެ ބިން ޢަބްދުއްރަޙްމާން*(فك الله أسره) *އެކަމާގުޅޭ ޖަވާބުދެއްވުމުގެ ކުރިން އެންމެ ފުރަތަމަ ދިފާޢުވުން ބާރުވެރިކަމަށް ބާރުގެން ދިނުމަށް : އަލްއިޢްދާދު މިން އަލްއިސްތިޢްދާދު ވަރަށް އަހަންނަށް ޖެހިގެ ފަހަރެއް ކަމަށް (މިއީ އިންސާނުންނަށް އެންމެ މުހިއްމު ކަމެކެވެ. ބުރުދައްކާން(ޖިހާދުގެ) އެއީ އިސްލާމްދީނުގެ ތަރުބިއްޔަތު ކަމެކެވެ. އަދި އެކަމަށް އިންޞާފުގެ ކަމެއް ގޮތަށް ފެންނަނީ)' ގެ ބ.3ގައި ވިދާޅުވެފައިވޭ "އެއީ*

ޝައިޚް ޢަލީ އަލްޚުޟައިރު (فك الله أسره) އަދާވާތްތެރިވުމުގެ ގޮތްތައް ބަޔާންކުރައްވަމުން ވިދާޅުވަނީ "މިކަމުގެ ތެރޭގައި ހިމެނިގެންވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި، މުޝްރިކުންނަކީ މަގުފުރެދިފައިވާ ބައެއްކަން އިޢުލާންކުރުމާއި، އެމީހުންނަށް އިންކާރުކުރުމާއި، އެބައިމީހުންނަށް އެއްޗެހިގޮވުމާއި، އެބައިމީހުންނަށް ބަދުދުޢާކުރުމާއި، އެމީހުންނާއި ޤިތާލުކުރުމާއި، ތެޅުމާއި، އެބައިމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރުމާއި، ބަންދުކުރުމާއި، އަރުވާލުމެވެ"[115]

އަދި އެކަލާނގެ رسول (صلى الله عليه وسلم)އަށް އަމުރުކުރައްވާ ވަޙީކުރައްވަނީ

قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمْ فِى شَكٍّ مِّن دِينِى فَلَآ أَعْبُدُ ٱلَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَٰكِنْ أَعْبُدُ ٱللَّهَ ٱلَّذِى يَتَوَفَّىٰكُمْ ۖ
وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ

"ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދީނާއިމެދު ޝައްކުކުރީނަމަވެސް الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަނެއް ނުކުރާނަމެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރާނީ މަރުގެންދަވާ އިލާހު الله سبحانه وتعالىއަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެވިގެންވަނީ މުއުމިނުންގެ ތެރެއިން ވުމަށެވެ" [116]

الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެސް ((وَأَعِدُّوا۟ لَهُم مَّا ٱسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ وَمِن رِّبَاطِ ٱلْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِۦ عَدُوَّ ٱللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ))"**އަދި އެބައިމީހުންނާއި(މުޝްރިކުންނާއި) ދެކޮޅަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބެން އޮތް ހުރިހާ ބާރެއްގެ ތައްޔާރީތަކެއް، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަސްކަރީ ސަރަޙައްދުތަކުގެ ކައިރީގައި ބަހައްޓާށެވެ. އެއީ الله سبحانه وتعالىގެ އަދުއްވުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަދުއްވުން ކަމުގައިވާމީހުން(މުޝްރިކުން) ބިރުގެންނެވުމަށްޓަކައެވެ(ޖިހާދު ކުރުމަށެވެ)" އަލްއަންފާލް ސޫރަތުގެ 60.** މިއީ މުޖާހިދުން ސަލަފުން ހިތްޕުޅުތަކުގައި ކާފިރުންނަށް ބިރުއަރުވައިލެއްވި (ޖިހާދުކުރި) ޝަރުޢީގޮތުގެ މަގުން ވީޑިއޯތައް. މިއީ އެކަމަކު އިންކާރުކުރާފަރާތްތަކަށް ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރެއްވުމުގައިވާ ގޮތުން **((وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلْكَٰفِرُونَ))"އަދި ތިމަންއިލާހުގެ އާޔަތްތަކަށް އިންކާރުކުރާނީ ކާފިރުންނެވެ" އަލްޢަންކަބޫތު ސޫރަތުގެ47.** މިއީއެކަމުގައި 'ޖިހާދުކުރެއްވި' ބައިވެރިވެވޭ މަނާއެއް ބޭނުންތެރި އަޑުތަކެއް. އަދި الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވައި ((وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِٱلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُۥٓ ۚ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَٰفِرِينَ))" **الله سبحانه وتعالىގެ ހަޤީޤަތަށް ދޮގުހަދައި، ޙައްޤަށް އަރުވައިގެން އެއަށް ދޮގުކުރި މީހަކަށްވުރެ ވަކި ނުބައި މީހަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އަދި ނަރަކައިގައި ކާފިރުންނަށް ދޫކުރެވިފައިވާ ތަނެއް ނުވޭތޯއެވެ؟" އަލްޢަންކަބޫތު ސޫރަތުގެ 68.** މިއީ އިސްލާމްދީނަށް ޖިހާދުކުރުން ސަލަފުންގެ ތެރޭގައި ދުވަހަކު ނެތި މިކަމުގެ ދުވަސް ކަމެއް ނުވެވުނު ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. އަދި ޖިހާދުކުރުމަކީ އިސްލާމްދީނުގެ ތެރެއިން މުޅިން ބައެއް ނޫން ކަމެއް، ޖިހާދާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަ ކުރުމަކީ ވެސް މުޅިން ހަނގުރާމައިގައި ކުރުމަކީ ނުބައި އިސްލާމްދީނާއި ދެކޮޅެވެ. އަދި ޖިހާދާއި ދެކޮޅަށް މުޅިގޮތް ހަނގުރާމައަކީ އިސްލާމްދީނާއި ދެކޮޅަށް ކުރާ ހަނގުރާމައެކެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެކަމާމެދު ދެކޮޅުހެދުމުގައި ޖެހިލުމެއް ނެތްކަމުގެ ބާރު ބައެކެވެ"

114 އަލްއަންފާލް ސޫރަތުގެ 60

115 ޝައިޚް މިކަންބޮޑުކަމުގައިވާ ދަޢުވަތުގެ 'އަސްލު' އިން އަލްއިސްލާމީ 'ވިއްޔާތު' އަށް ޢަލީ ބަޔާންކުރެއްވި.

116 ޔޫނުސް ސޫރަތުގެ 104

އަދި ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙަންމަދު އިބްނު ޢަބްދުލްވައްހާބު(رحمه الله) ވިދާޅުވެއެވެ "އޭ އިސްލާމްދީނުގެ ހިދާޔަތުން އެބަހަކަށް الله سبحانه وتعالى ހިދާޔަތް ދައްކަވާ، الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އެހެން އެއްވެސް އިލާހެއް ނުވާކަން ދަންނަ މުސްލިމުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން 'ތައުބީދާ' ހައްދު އަދި ތިމަންނާ ޝިރުކުން ދުރުވެއްޖެއިރު އެކަމަކު ތިމަންނާ މުޝްރިކުންނާ އިދިކޮޅަށް އެބައިމީހުންނާ އިދިކޮޅު ފާހަގަ ދައްކައި ނުހަދަމުވެ' ބުނާނަމަ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިސްލާމްދީނުން ޖާގައެއް ނެތެވެ. އެއީ ހިލޭހެއް އެބައިމީހުން އަދާވާތްތެރިވެ، އެބައިމީހުންނަށް ކާފިރު މީހުންނާވެސް ދުރުވެ އެބައިމީހުންނަށް އެއްކަލަފާ އެބައިމީހުންނާ ހަސަދަވެރިވާން ޖެހެއެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ބައްޕަކަލޭގެފާނު އިބްރާހީމް(عليه السلام) އާއި އަދިވެސް ނަބިއްޔުންނާއި އެބޭކަލުންނާއި އެކުވެ އެހެންވެސް ބޭކަލުން ވިދާޅުވެފައިވަނީއެވެ

إِنَّا بُرَءَٰٓؤُاْ مِنكُمۡ وَمِمَّا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرۡنَا بِكُمۡ وَبَدَا بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمُ ٱلۡعَدَٰوَةُ وَٱلۡبَغۡضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَحۡدَهُۥ

"އަހަރުމެން ކަލޭމެންގެ ކިބައިންނާއި ކަލޭމެން الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރާ ތަކެތީގެ ފަރާތްތަކުން ބަރީއަވެއްޖައީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށްވެސް ކާފިރުވެއްޖައީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނާއި އަހަރުމެންނާއި ދެމެދުގައި އަބަދުގެ އަބަދަށް އަދާވާތްތެރިކަމާއި ނުރުހުންތެރިކަން ފެނިއްޖައީއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން الله سبحانه وتعالىއަށް އެކަނި އީމާންވާންދެން ދާންދެނެވެ" [117]

އަދި الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ

فَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسۡتَمۡسَكَ بِٱلۡعُرۡوَةِ ٱلۡوُثۡقَىٰ لَا ٱنفِصَامَ لَهَا

"ފަހެ ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވެ، الله سبحانه وتعالىއަށް އީމާންވެއްޖެ ކޮންމެމީހަކުގެ އެ އަތްމަތިއަށް ދުވަހަކުވެސް އިރިގެން، ވަކިވެގެން، ނުދާނޭ ވަރުގަދަވެގެންވާ ގޮށްޔެއްގަނެއްޖެކަމެވެ" [118]

އަދިވެސް އެއާރު ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَ

"އަދި ތިމަންއިލާހު ކޮންމެ އުއްމަތަކަށްވެސް ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ الله سبحانه وتعالىއަށް އަޅުކަންކުރުމަށާއި ޠާޣޫތުން ދުރުހެލިވުމަށް ބުނުމަށެވެ" [119]

---

[117] މުމްތަހިނާ ސޫރަތުގެ 4

[118] ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 256

[119] ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 36

ވީމާ މީހަކު 'ތިމަންނާ رسول الله (صلى الله عليه وسلم)*އަށް ތަބާވަން އުނަގަނޑު އަހްލުލްބައިތާއި ސަޙާބުބޭކަލުންނާއި ތިމަންނާ ލޯބިވަމެވެ. ނުރުހެމެވެ. އަދި އަބޫބަކުރު ޢުމަރު ފަދަ މީސްތަކުންނާއިވެސް ލޯބިވަމެވެ' ނުރުހެމެވެ' ބުނެފިނަމަ އޭނާގެ އިސްލާމްކަން ގެއްލިގެންދެއެވެ"* [120]

މިއީ ތިންވަނަ ސަބަބެވެ. މިސަބަބުގެ މުހިއްމުކަން އަންނަނީ ދެވަނަ ސަބަބަށް ފަހުއެވެ.

ރ. ހަތަރުވަނަ ސަބަބު: ޝިރުކުން ދުރުވެގަތުމާއި ޝިރުކުކުރާ މުޝްރިކުން އިންކާރުކުރުމާއި އެއީ ކާފިރުއެކަމަކަށް ބެލުން(ތަކުފީރުކުރުން)

الله سبحانه وتعالى *ތަކުފީރުކުރައްވަން(ކާފަރު ކުރައްވަން) އަންގަވާ ވަޙީކުރައްވަނީ*

وَجَعَلَ لِلَّهِ أَندَادًا لِّيُضِلَّ عَن سَبِيلِهِۦ ۚ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلاً ۖ إِنَّكَ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلنَّارِ

"އަދި الله سبحانه وتعالىއާއިއެކު ޝަރީކުކުރާ ބައިވެރިންތަކެއް ހަދާ އެއީ އެކަލާނގެ މަގުން އެހެން މީހުން މަގުފުރެއްދުމަށް މަސައްކަތްކުރެއެވެ. ވިދާޅުވާށެވެ: ތިޔަބައިމީހުންގެ ތިޔަ ކާފިރުކަމުގައި ކުޑަދުވަސްކޮޅަކު އުފާވެލާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންކަމުގައެވެ" [121]

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى *ވަޙީކުރައްވަނީ*

قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُواْ سَتُغْلَبُونَ وَتُحْشَرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ ۚ وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ

"ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ: ތިޔަބައިމީހުން ދުނިޔެމަތީގައި ދެރަވެ ބަލިވާ ހުށީއެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނަރަކައަށް އެއްކުރެއްވޭނެއެވެ. އަދި ނަރަކައަކީ ތިބެވުމުގެ ޖާގައެއްގެ ގޮތުން ހާދަ ނުބައި ފަށްނާ ތަނެކެވެ" [122]

*އަދި ޚަލީލު*الله *އިބްރާހީމު*(عليه السلام) *މުޝްރިކުންނަށް ތަކުފީރުކުރެއްވީ ގަދައިންނެވެ*

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِيٓ إِبْرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذْ قَالُواْ لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُاْ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُواْ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ

"ހަމަކަށަވަރުންވެސް* إبراهيم(عليه السلام)*އާއި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ މީހުންގެ ކިބައިގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ

---

120 *އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ* (109/2)

121 *ޒުމަރު ސޫރަތުގެ* 8

122 *އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ* 12

ނަމޫނާއެއް ވެއެވެ. އެބައިމީހުން ގައުމުގެމީހުންނަށް ބުނިހިދެވެ :އަޅަރެމެން ކަލޭމެންގެ ކިބައިންނާއި ކަލޭމެން الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރަން ގެންގުޅޭ ފަރާތްތަކުން ބަރީޢަވެއްޖައީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށްވެސް ކާފިރުވެއްޖައީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނާއި އަޅަރެމެންނާއި ދެމެދުގައި އަބަދުގެ އަބަދަށް އަދާވާތްތެރިކަމާއި ރުޅިވެރިކަން ފާޅުވެއްޖެއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން الله سبحانه وتعالىއަށް އެކަނި އީމާންވުމަށް ދާންދެންނެވެ"[123]

އަދި الله سبحانه وتعالى އެއިލާހުގެ رسول (صلى الله عليه وسلم)އަށް އަމުރުކުރައްވާ ވަޙީކުރައްވާފައިވަނީ

قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْكَٰفِرُونَ ۞ لَآ أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ۞ وَلَآ أَنتُمْ عَٰبِدُونَ مَآ أَعْبُدُ ۞ وَلَآ أَنَا۠ عَابِدٌ مَّا عَبَدتُّمْ ۞
وَلَآ أَنتُمْ عَٰبِدُونَ مَآ أَعْبُدُ ۞ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِىَ دِينِ ۞

"ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ: އޭ ކާފިރުންނޭވެ!. ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަމެއް ނުކުރައްވާނަމެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރައްވާ ފަރާތަށް އަޅުކަންކުރާ ބައެއްކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުވާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރުނު ބާވަތު ކަމުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނު ނުވަމުއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރައްވާ ފަރާތަށް އަޅުކަންކުރާ ބައެއްކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުވާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދީނެވެ." [124]

އިމާމު ޢަބްދުއްރަޙްމާން އިބްނު ޙަސަން އާލުއްޝައިޚް(رحمه الله) *ވިދާޅުވަނީ* " الله سبحانه وتعالى *ވަރަށްވެސް ގިނަގުނަ އާޔަތްތަކުގައި ޝިރުކުކުރާ މީހުންނާއި ދިމާއަށް 'ކާފިރުން'ކަމަށްވަނީ އަންގަވާފައެވެ. ވީމާ އެބައިމީހުންނަށް ތަކްފީރުކުރުންވަނީ ކަލިމަތުލް އިޚްލާޞް،* لا إله إلا الله*ގެ ޝަރުޠުތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި* الله سبحانه وتعالى*އާއި އެހެން ފަރާތްތަކަށް ބައިވެރިކުރާމީހުންނަށް ތަކްފީރުނުކުރާހާ ހިނދަކު* لا إله إلا الله*ގެ މާނަވެސް ފުރިހަމައެއް ނުވާނެއެވެ. އެގޮތުން ހަޤީޤަތުގައި އަންނަނީ '*لا إله إلا الله *ކިޔާ އެއިލާހު ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރެވޭ އެހެންހުރިހާ ފަރާތަކަށް ކާފިރުވެއްޖެ މީހެއްގެ ލޭއާއި މުދަލުވެސް ހުރުމަތްތެރިވެގެންނެވެ. އަދި އެމީހެއްގެ ހިސާބުވެސް* الله سبحانه وتعالى *ގެ ހަވާލުގައެވެ'*[125]*. ވީމާ* رسول (صلى الله عليه وسلم)*ގެ ހަދީޘްގައިވާ ފަދައިން 'އެއިލާހު ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރެވޭ އެހެންހުރިހާ ފަރާތަކަށް ކާފިރުވެއްޖެ މީހާ'އި ކަލިމައިގެ އިންކާރުކުރުމުގެ ބައިގެ ތެރެއިންވާ ބައެކެވެ. ވީމާ މީހެއްގެ ލޭއާއި މުދާ މިބަޔާއި ނުބާ ހުރުމަތްތެރިވެގެނެއް ނުވެއެވެ*[126]*. އަދި އެމީހަކު އެބައިމީހުންނަށް(މުޝްރިކުންނަށް) ތަކްފީރުކުރުމުގައި ޝައްކުވެ، ތަކްފީރު ނުކުރަނީނަމަ އެމީހެއްގެ ލޭއާއި މުދަލަކީ ހުރުމަތްތެރިވެގެންނޭ އެއްބަސްވުމެއް ނޫނެވެ. އެއީ މިކަންކަމަކީ ބައިޢަތު ފުރިހަމަވުމުގެ ޝަރުޠުތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަންތައްތަކެއް ކަމުގައި ވާތީއެވެ' ".* [127]

---

[123] *މުމްތަޙިނާ ސޫރަތުގެ* 4

[124] *ކާފިރޫން ސޫރަތުގެ* 1-6

[125] *ރިވާކުރައްވާފައިވަނީ އަބޫ މާލިކް އަލްއަޝްޖަޢީގެ ބައްޕާފުޅު ޠާރިޤުގެ ފަރާތުން ޞަޙީޙް މުސްލިމް* (23)*ގައެވެ*

[126] *އަސްއައްކާވިސް އިމާމް ދާރަޤުޠްނީއްވަނީ މިއެއްގެ މުދަލާއި ލާ ހުރުމަތްތެރިވެގެންނޫނީ މުޝްރިކުންނަށް ތަކްފީރު(ކާފިރު)*

[127] *އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ* (205/2-206) *ބައްލަވާ*

އިމާމު ސުފްޔާނު އިބްނު ޢަބްދުالله(رحمه الله)، ކަލިމަ ކިޔާ މުޝްރިކުން ކާފަރުންކަމާ މީހުންނާއި ބެހޭގޮތުން ވިދާޅުވަނީ "'އެބައިމީހުންނީ މުޝްރިކުންނެއް ނޫނެވެ. އެކަމަކު އެބައިމީހުން ފިޔަވާ ދެންތިބި މީހުންނީ މުޝްރިކުންނެވެ' މިހެން ބުނާނަމަ އެހެނަކު އެބުނަނީ އެބައިމީހުންނީ މުސްލިމުންނެވެ.އެއީ މުޝްރިކުންނާއި މުސްލިމުންނާއި ދެމެދުގައި އެއްވެސް ބައިގަނޑެއް ނުދެކެނީއެވެ. އެބައިމީހުންނީ ކާފަރުންކަމުގައި ނުވާނަމަ އެބައިމީހުންނަކީ މުސްލިމުންނަކަށް ވާނެކަމެވެ. އަދި 'ކުފުރަށް' އިސްލާމްވުމާއި، 'ކާފަރުންނާއި' ދިމާއަށް މުސްލިމުންނޭ ކިޔައިފި މީހަކީ ކާފަރެކެވެ."[128]

ގަބުރާއި ދުރުބާނީއާއި އަދިވެސް ވަދުވެދުވާ ދަންނަވާކަލާމުންނަށް ބެހޭގޮތުން އިމާމު އަބާ ބާޠިން(رحمه الله) ވިދާޅުވަނީ "ކޮންމެހެނަކު މިކަންކުރާކަމުގައިވި ނަމަވެސް އެމީހަކީ ކާފަރެކެވެ. އަދި ޝަރުޢުގެ ފަރާއިޟު ގަބުރުކަމަށް މިބައިމީހުންނަކީ އަޅުކަންކުރާމީހުންނަށް ކާފަރުންނެވެ. އެކަމަކު ޤަބުރުން ބުނި އެފުރުޤާނު 'މިއަރަބައިމީހުން މުސްލިމުން ކާފަރުކަމަށް ނިކުމެއްޖެއެވެ؟' މިހެން ބުނެވިދާނެކަން އިސްލާމްދީނާއި ޚިލާފް އަދި ސާފުކޮށް ނުވެއެވެ. އަދި އެހެން ބުނެވި މިހާރު ދުވަހު އަހަރެއްގެ ބައިތަކާއި ނިސްބަތް ކުރެވެނީ ކަމަކަށެވެ.[129] . މިފަދަ މުޝްރިކުން ކުރަމުން އައީ ޝިރުކުތަކެއް ނުހުއްޓޭތޯ، އެއީ ގޮސްކަންތައްތަކުގެ ނުދީނާ މިހާރު މުސްލިމެއް ނޫނެވެ." [130]

އަދިވެސް އިމާމު އަބާ ބާޠިން(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވަނީ "ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔާއިން ކާފަރުކުރުމާ މިހާރު ކުފުރާއިގެ މުސްލިމު އެންމެހާވަރަށް ދީނުގެ ޝަރުޢުގެއިން(އިޖްމާޢުވެފައިވެއެވެ). އަދި އެހެންގޮތަކަށް (ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔާއިންގެ) ކާފަރުކަމަށް ޝަރުޢުގެ ދޮގުވެރިކަމަށް ކާފަރުކަމެއްގައި މުސްލިމު އެންމެހާވަރަށް ދީނުގެ ޝަރުޢުގެއިން(އިޖްމާޢުވެފައިވެއެވެ). އަދި ދޮޅަސް ފަންސާސް ހަތްތަނެއް އަހަރު ފަހުގެ(ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔާއިން ކާފަރު ކުރަނީ އެބައިމީހުންގެ ކާފަރުކަމުގެ ޝަރުޢުގެމީހުން) ތަކުރާރު ދިފާޢުކުރަނީ ގާތުގެ ތަންތަނުގައި ނުވަތަ ނަމާދު މެދުގައެވެ."[131]

ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވަނީ "ޞަޙާބާ ސަޙާބީން(رضي الله عنهم)ގެ ނުވަތަ އެންމެ ސަޙާބީއަކާއި ދިމާލަށް ނަމަވެސް އެއްކޮށްދީފާ، ޢަލީ(رضي الله عنه)އަށް ބަދުކަން ހަމަވާ ފާހަގަކުރެވޭ ގޮތުގައި ދޮގުވެރިކަން، ޖިބްރީލު (عليه السلام)ގެ ކަންތައް ކުރަމުންދާކަން ދޮގުވެރިކަމާ މިހާރު އެއްވެސް ޝަރުޢެއްނެތް ކާފަރުކަމެވެ. އަދި އެހެންކަމަށް ކާފަރުކަމާ މިހާރުވެސް ޝަރުޢެއްނެތް ކާފަރެކެވެ."[132]

އިމާމު އިބްނު ޤައްޔިމް(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވަނީ "އެންމެގޮތް ކުރިމާ ތަންތަނުގެ ކުފުރުތަކުން އެއްބަސްވެފައިވާ ދެވަނަ، الله سبحانه وتعالىއަށް އިމާނެވެ، އެއިރުން ބާވަތެއްގެ މަޝްވަރާއަށް އިމާނާ ހުރެވުން ދޮގުވެރިކުރިއަށް ގެންގޮސް ދޮގުކުރާ މިހާ ނުވަތަ ގެންގޮސްކުރަމުން އެހާ މިހާރު އެހެން ދޮގުވެރިކަމަށް އިމާނެވެ 'ދޮގުވެރިކަމުން ގެންގޮސް ކުރަމުން ހުރިތަކަށް އެއްކަމަކަށް' ގޮސްވުމަ

---

[128] އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (161/8)

[129] ހަޤީގަތުގައި އަހަރެމެން މުރުތައްދުންނާއި މުޝްރިކުން ތަކްފީރު(ކާފަރު)ކުރާ ހުރި "ތިޔަބައިމީހުން ތަކްފީރު (ކާފަރު) ތިކުރަނީ މުސްލިމުން"ކަމަށް ބުނާމީހުންނާއި އިދިކޮޅަށް އިމާމު ދާއްވާފައިވާ މިޖަވާބަށް ވިސްނާލުން ހުއްޓެވެ.

[130] 'މަޖްމޫޢާތުއްރަސާއިލް ވަލްމަސާއިލް އަންނަޖްދިއްޔާ (655-654/1)' އަދި ' އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (416/10)' ބައްލަވާ

[131] އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (69/12)

[132] ' އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (69/12)' އަދި 'ޖަޒީދަތުލް މުވައްޙިދީން (23)' ބައްލަވާ

މީހުން ނަމަވެސް އުޅުއްޖެއްވެސް ކާފަރުވެއެވެ. އުޅުނަކީ ތައުޙީދަށް އިންކާރުކުރާ މީހާގެ ހުކުމުގައިވާ މީހެކެވެ. އަދި ހަމަމިގޮތަށް ބަސްތަކުގައިވެސް އޭރުލޮބުވާ މީހާއަށްވެސް ހަމަ ކާފަރުވެއެވެ."[133]

އަދި އިމާމް ޢަބްދުއްރަޙްމާން އިބްނު ޙަސަން އާލުއްޝައިޚް(رحمه الله) ވިދާޅުވަނީ "މިހަކަން 'لا إله إلا الله'ގެ މާނަ ފަހުމްވާ ހިނދު، އެމީހަކަށްވާނީ الله سبحانه وتعالىއާއި ބައިވެރިކުރާމީހުންގެ ކުފުރާއިމެދު ޝައްކުކުރާ މީހާއި ޢިބާދަތް ކާފަރުންނާ މީހެއްކަން ފަހުމްވުމެވެ"[134]

މިއީ އިންކާރުކުރުމުގެ ހަތަރުވަނަ ޝަރުޠެވެ. އަދި މިގެ ފުރިހަމަކަން އަންނަނީ ތިންވަނަ ޝަރުޠާއި ހަމަ ވިދިގެންނެވެ.

ވީމާ މިގޮތަށް ކާފިރުކުރުމާއި އިންކާރުކުރުމަކީ 'މިއްލަތު އިބްރާހީމް'އޭ ކިޔާ އިސްލާމްދީނުގެ ބިންގަލެވެ.

އަދި ހުރިހާ ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ދަޢުވަތުގައިވެސް ހަމަ މިގޮތަށް ކާފިރުކުރުމާއި އިންކާރުކުރުމެވެ. الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ގޮތުގައިނެވެ

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ ٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجْتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَ

"އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ އުންމަތަކަށްވެސް ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ الله سبحانه وتعالىއަށް އަޅުކަންކުރުމާއި ޠާޣޫތުން ދުރުވުމަށްޓަކައި ޗާވުމަށެވެ" [135]

މުއްވަޙިދުންގެ ހުރިހާ ތައުލީމްތައް ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު(رحمه الله) ވިދާޅުވަނީ "އޭ އަޚުންނޭވެ! ތިމަން الله سبحانه وتعالىގެނާމުގައި ހުވާކުރަމެވެ! އިސްލާމްދީނުގެ ބިންގަލުގެ ފުރުމާއި ނިމުމަކީ، ބާރާއި ފަރުގައި ބާރަށް ހިފަހައްޓާނެވެ. އެއީ لا إله إلا اللهއެވެ. ވީމާ އެކަލިމަ ހުރިގޮތް، އެކަލިމަ ދެނެގަންނާނެވެ. އަދި އެކަލިމައިގެ އަޅުވެރިން ކިޔަނީ ދުރުގަލި ނަމަވެސް އެބައިމީހުންނަށް ލޯބިވެ އެބައިމީހުންނީ އަޚުންކަމުގައި ބަލާނެއެވެ. އަދި ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އަދާވާތްތެރިވާ، އެބައިމީހުންނާ ކާފަރުންކަމުގައި ނުދަކާމީހުންނާއި، އެބައިމީހުންނަށް ލޯބިވާމީހުންނާއި އެބައިމީހުންނަށް ބަރުސުވާރު 'އެބައިމީހުން އުޅުނަސް މިވަނީ ހަމައަކު ނުވޭތޯ ބުނާ މީހުންނާއި 'އެމީހުންނާއި ބަރަށްބެން الله سبحانه وتعالى މިވަނީހަށްކަން އެއްވެސް ކަލެއް ހަވާލެއް ނުކުރައްވާ'ކަމަށް ބުނާމީހުންނާއި ދުރުވެރިކަމާއި ހަސަދަވެރިކަން ބައްޓާނެވެ. އަދި އެވާހަކަ ދައްކާމީހާގެ ބޭޒާ ދޮގުވެރިއެކެވެ! އެއީ އެބައިމީހުންނަށް الله سبحانه وتعالى އެކަޑިމީހުންނާއި އެމީހުންގެ އަޅުވެރިންނާއި ބައްޕައިން ކަސްތަލްބަލް ހަމަޖެހިގެންވާ ކަމެއްކަމަށް މީހުންނެވެ. އެބައިމީހުންނަށްވެސް ބައްޕައިންނާއި އެމީހުންގެ އަޅުވެރިން އެއީ އެބައިމީހުންގެ ބޭބޭނާއި ދަރިންކަމުގައިވިޔަސް އެއްޗެހިނާއި އެމީހުންގެ

---

133 'ތައިސީރުލް ޢަޒީޒުލްޙަމީދު (930/2)' ބައްލަވާ

134 އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (523/11)

135 ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 36

އައުވާނުންނަން ކާފަރުވެ އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން ސަލާމަތްވުމެވެ. އަދިވެސް الله سبحانه وتعالىގަންދީ ހުވާކުރަމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން الله سبحانه وتعالىއަށްޓަކައި އިސްލާމްދީނުގެ ބިންގަލުގައި ބާރަށް ހިފަހައްޓާށެވެ. އޭރުން ތިޔަބައިމީހުން ވާނީ ޝިރުކުނުކުރާ ހާލު ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި ރައްބާއި ބައްދަލުކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައެވެ. يا الله! އަހަރެން މުސްލިމުންގެ ގޮތުގައި [illegible] [illegible]! އަދި އަހަރެން ކާފިރުންނާއި އެކުގައި [illegible] [illegible]!"[136]

---

[136] އަލްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (2/119-120) ބައްލަވާ

އިސްލާމްދީނުގެ ބިނާގާއި އަސާސްތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގިފައިވަނީ ކޮންގޮތަކުން؟

އެކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގިފައިވަނީ އެކަމުގެ މައްޗަށް ހުރިހާ ރަސޫލުން ގޮވާލައްވާފައިވާތީއެވެ.
الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވަނީ

وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَ

"އަދި ތިމަންއިލާހު ކޮންމެ އުންމަތަކަށްވެސް ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ الله سبحانه وتعالىއަށް އަޅުކަންކުރުމާއި ޠާޣޫތުން ދުރުވުމަށްޓަކައި ގޮވާލުމަށެވެ" [137]

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ

وَٱلَّذِينَ ٱجۡتَنَبُواْ ٱلطَّٰغُوتَ أَن يَعۡبُدُوهَا وَأَنَابُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ لَهُمُ ٱلۡبُشۡرَىٰۚ فَبَشِّرۡ عِبَادِ

"ޠާޣޫތުން ދުރުވެ الله سبحانه وتعالىއަށް ރުޖޫޢަވި މީހުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރުހުއްޓެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު ތިމަންއިލާހުގެ އަޅުންނަށް މިއުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރުދެއްވާށެވެ" [138]

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ

أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يَزۡعُمُونَ أَنَّهُمۡ ءَامَنُواْ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبۡلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوٓاْ إِلَى ٱلطَّٰغُوتِ وَقَدۡ أُمِرُوٓاْ أَن يَكۡفُرُواْ بِهِۦ وَيُرِيدُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَن يُضِلَّهُمۡ ضَلَٰلَۢا بَعِيدٗا

"ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗާއި، ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވުނު ފޮތްތަކަށް އެބައިމީހުން އީމާންވެގެން ބުނާމީހުން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟ އެބައިމީހުންނަށް ޠާޣޫތުންނަށް ކާފިރުވުމަށް އަމުރުކުރެވިގެންވާއިރު އެހެނަސް އެބައިމީހުން ޠާޣޫތުންގެ ގާތުން ޙުކުމް ހޯދުމަށް އެދެއެވެ. އަދި ޝައިޠާނާ އެދެނީ އެބައިމީހުން ބޮޑުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކަށް ފުރެއްދުމަށެވެ"[139]

---

[137] ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 36

[138] ޒުމަރު ސޫރަތުގެ 17

[139] ނިސާ ސޫރަތުގެ 60 : އަދި މިއާޔަތަކީ الله سبحانه وتعالىގެ ޙާކިމްވަންތަ ސިފަތުގައި ޝިރުކުކުރުމެވެ. އަދި މިޝިރުކަކީ ދުނިޔެއިންތަކުގައި އާންމުކޮށްގެންވާ ޝިރުކަކަށެވެ. މިއާ 'ޙާކިމިއްޔާ' ނުވަތަ 'ހަމައެކަނި ޙުކުމްކުރުންވަނީ الله سبحانه وتعالىއަށް' އެއީ ތައުޙީދުލް ޙާކިމިއްޔާ އާއި ތައުޙީދުއްރުބޫބިއްޔާގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ.

((مَا لَهُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَلِيّٖ وَلَا يُشۡرِكُ فِي حُكۡمِهِۦٓ أَحَدٗا))"އެމީހުންނަށް ތިމަންއިލާހު ފިޔަވައި އެހީތެރިޔަކު ނުވެއެވެ. އަދި ތިމަންއިލާހުގެ ޙުކުމްކުރެއްވުމުގައި އެއްވެސް ބައިވެރިޔަކު ނުވެއެވެ" ކަހްފު ސޫރަތުގެ 26

((إِنِ ٱلۡحُكۡمُ إِلَّا لِلَّهِۚ أَمَرَ أَلَّا تَعۡبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلۡقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ))"ފަހެ ހުރިހާ ޙުކުމެއް މިލްކުވެގެންވަނީ الله سبحانه وتعالىއަށެވެ. އެއިލާހުވަނީ، އެއިލާހު ފިޔަވާ އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވާ، އެއީ ހައްގުދީނާ ތެދުމަގުކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ. ނަމަވެސް ގިނަމީހުންނަށް ނުދަންނައެވެ" ޔޫސުފް ސޫރަތުގެ 40.

އަދި الله سبحانه وتعالى އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަންގަވާ ވަޙީކުރައްވައި

قَد تَّبَيَّنَ ٱلرُّشْدُ مِنَ ٱلْغَيِّ ۚ فَمَن يَكْفُرْ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ لَا ٱنفِصَامَ لَهَا

"ހައްގު ތެދުމަގާއި ނުބައި ކަސްތާޅުވެގެންވާމަގު ވަނީ ފާޅުވެ ބަޔާންވެގެންނެވެ. އަދި ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވެ، الله سبحانه وتعالىއަށް އީމާންވެއްޖެ ކޮންމެމީހަކުވެސް އެ އަތްމަތިކުރީ ދުވަހަކުވެސް ދިރިގެން، ވަކިވެގެން، ނުދާނޭ ވަރުގަދަދަފުޅެއްގާ ހިފައިގަންނަކަށެވެ" [140]

މިއާޔަތަކީ ކަލިމަތުއްތައުޙީދު އަޅުގަނޑުމެންނަށް އުނގަންނައިދޭ އާޔަތެކެވެ.

އަދި މިގަޔާ ގަބޫލުކުރުމާއި އިންކާރުކުރުމެއްވާކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ސާފުކޮށް އެނގެއެވެ. އެއީ އިންކާރު ކުރުމަކީ އަސާސީވާގޮތުން "ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވުން" މިތަނުން ކުރާ އިންކާރެވެ. 'އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަޅުކަމެއް ހިނގާނުލެއްވުމެވެ'. އަދި ގަބޫލުކުރުމުގެ ބާބުން އަރިސްކުރީ 'އަދި الله سبحانه وتعالىއަށް އީމާންވުމާ' މިތަނުން ކުރާ އިންކާރެވެ 'އެއީ الله سبحانه وتعالى އެކަނި އަޅުކަން ކުރުމެވެ'[141]

އަދި لا إله إلا اللهގެ މާނަ ބާރުވެރިކަން ވަޙީކުރައްވައި

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِىٓ إِلَيْهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعْبُدُونِ

"ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީންވެސް ކޮންމެ ރަސޫލަކު ފޮނުއްވިކަމުގައިވިޔަސް އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ މެނުވީ ހައްގު އިލާހަކު ނުވާކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަށް ވަޙީކުރެއްވުމުގައި މެނުވީ އޭނާއަށް އަޅުކަން ކުރާށެވެ." [142]

އަދި رسول الله (صلى الله عليه وسلم) ހަދީޘްގައި ވިދާޅުވިއެވެ "لا إله إلا الله ކިޔާ އެއިލާހަކު ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރެވޭ އެއްޗެއް ނުލާ ޝަރީޢަތުން ކާފިރުވެއްޖެ މީހެއްގެ ލޭއާއި މުދާވެސް ހުރުމަތްތެރިވެގެންނެވެ. އަދި އެމީހާގެ ހިސާބުވަނީ الله سبحانه

މިތަނުގައި އިންކާރުކުރުމުގައި ގަބޫލުކުރުމެއް ވާކި ވިސްނުން ހުއްޓެވެ. މިކަމަކީ ތައުޙީދުގެ މުހިންމު އަސާސެއްކަން އަސާސަތަކެވެ، މިހާ މުސްލިމުން ތިލަބައިލުން މަގުފުރެއްޖެއް ނުކުރެއްޖެއެވެ. އަދި މިގޮތުން މުސްލިމުގެ ނަބަވީ ޙަދީޘް "ސަޙީޙު މުސްލިމު ބަޔާން" (2507)"ގައި ތިޔަފަދައިވާގޮތުން "އަދި ސަލަފުންގެ ދެއްވެވިގެ ބިނާވެގެން ތޯހީދައި ހާމަކުރެއްވި الله سبحانه وتعالى އަށް އޭނާ ވާ ކަމެއްކަން ގަބޫލުކުރުން ހިމެނެއެވެ."

140 ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 256

141 'އައްޝައިޚު ޞާލިޙް އަލްފައުޒާން' (حفظه الله) ވިދާޅުވަނީ "الله سبحانه وتعالى އަށް އީމާންވުމުގެ ކުރިގައި ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވެގެން ސަލަފުގެ ކަލިމަތުއްތައުޙީދުގައި އިންކާރުކުރުމުގެ ބައި ގަބޫލުކުރުމުގެ ބައިކޮޅުވެރިން ކުރިން އަޅުއްސަ އިސްވުން ތިޔަބައިމީހުން މިކަންކަމެއްގެ ވިސްނަވާފައިވާހެވެ. އަދި އެއީ ކިޔުވުގެންތޯ ބަލާއިރު އެނގޭ އެއްކަލޭ އެކަމުގެ މުހިންމުކަމެވެ. ވީމާ الله سبحانه وتعالىއަށް އީމާންވުން ގަބޫލުކުރުމުގެ ހަމައެކަނި ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވުމަކުން ފުރިހަމަވެއެވެ."

ޠާޣޫތަށް ކާފިރުނުވެ، الله سبحانه وتعالىއަށް އީމާންވިޔަސް ވާނަމަވެސް އެމީހަކީ މުޝްރިކެކެވެ. ((وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم بِٱللَّهِ إِلَّا وَهُم مُّشْرِكُونَ))**"އަދި ގިނަމީހުން އީމާންވާކަން ކަނޑައި މުޝްރިކުންގެ ގޮތުގައި މިބާ ހުރެއެވެ" ޔޫސުފު ސޫރަތުގެ 106**

142 އަންބިޔާއު ސޫރަތުގެ 25

وتعالىގެ ހައްޤުތަކެވެ." [143]

ވީމާ ހުރިހާ ރަސޫލުންނާއި ނަބީބޭކަލުން ފޮނުއްވިގެންވަނީ މިގަބޫލުކުރުމާއި މިއިންކާރުކުރުމުގެ މަތީގައެވެ. އަދި އެވާކަން ކަށަވަރީ ' لا إله إلا الله'އެވެ ކިޔާ މިކަލިމައަށެވެ. އަދި އެއީ الله سبحانه وتعالىއަށް ޚާލިސްކޮށް އަޅުކަންކުރުމަށާއި ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވުމަށް ގޮވާލާ ކަލިމައެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނުގެ ބިންގަލެވެ.

الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

شَرَعَ لَكُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحًا وَٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِۦٓ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰٓ ۖ أَنْ أَقِيمُوا۟
ٱلدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا۟ فِيهِ ۚ كَبُرَ عَلَى ٱلْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ

"ނޫޙު(عليه السلام)އަށް ބާރުއެޅުއްވި އަދި ކަލޭގެފާނަށްވެސް ވަޙީކުރެއްވި ދީން ތިޔަބައިމީހުންނަށްވެސް ޝަރުޢުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އިބްރާހީމް(عليه السلام)އަށާއި، މޫސާ(عليه السلام)އަށާއި، ޢީސާ(عليه السلام)އަށްވެސް ބާރުއެޅުއްވި ދީނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެދުރުވެގެންވެސް ދީން ގާއިމުކުރުމާއި ބައިބައިވުމުން ނުރުހުމަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން މުޝްރިކުންނަށް ގޮވާލާ ގޮވާލުމަކީ އެބައިމީހުންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ ކަމަކަށް ވެއެވެ." [144]

އަދި ނޫޙު(عليه السلام) ވިދާޅުވިކަމަށް ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ

"އަދި މިޔަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެވިފައިވަނީ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ވުމަށެވެ." [145]

އަދި الله سبحانه وتعالىގެ ޚަލީލް، އިބްރާހީމް (عليه السلام) ވިދާޅުވިކަމަށް ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

إِذْ قَالَ لَهُۥ رَبُّهُۥٓ أَسْلِمْ ۖ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ

"އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާން އެންގެވި ހިނދު، އެކަލޭގެފާން ވިދާޅުވިއެވެ: މިޔަންކަލޭގެފާން ޢާލަމްތަކުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވީމެވެ." [146]

---

[143] ރިވާކުރައްވާފައިވަނީ އަޙްމަދު ދާރިމީ އެކަލޭގެފާނުގެ ބޮއްޔާނުގެ ޝަރުހު ފަރުމާކުރެއްވި. ބަޔާން މުސްލިމް (23) ވަނަ.

[144] ޝޫރާ ސޫރަތުގެ 13

[145] ޔޫނުސް ސޫރަތުގެ 72-71

[146] ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 131

އަދި އިބްރާހީމް(عليه السلام)އާއި ޔަޢުޤޫބު(عليه السلام)، އެބޭބޭކަލުންގެ ދަރިންނަށް އަމުރުކުރެއްވީވެސް އެކަމަށެވެ

وَوَصَّىٰ بِهَآ إِبۡرَٰهِـۧمُ بَنِيهِ وَيَعۡقُوبُ يَٰبَنِيَّ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصۡطَفَىٰ لَكُمُ ٱلدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ

"އަދި އިބްރާހީމް(عليه السلام)އާއި ޔަޢުޤޫބު(عليه السلام)ވެސް އެބޭބޭކަލުންގެ ދަރިންނަށް ވަސިއްޔަތްކުރެއްވީ މިފަދައިންނެވެ: الله سبحانه وتعالىވަނީ ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ދީން ޚާއްޞަ އިޚްތިޔާރުކުރައްވާފައެވެ. ފަހެ އެއިލާހުގެ ހަޟްރަތަށް ކިޔަމަންތެރިވެތިބޭ ހާލު ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން މަރުވެގެންނުވާނެވެ" [147]

އަދި މިމަންޒަރަކީ މޫސާ(عليه السلام)ގެވެސް މަންޒަރެވެ.

وَقَالَ مُوسَىٰ يَٰقَوۡمِ إِن كُنتُمۡ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ فَعَلَيۡهِ تَوَكَّلُوٓاْ إِن كُنتُم مُّسۡلِمِينَ

"މޫސާ(عليه السلام) ވިދާޅުވިއެވެ: އޭ ޤައުމުގެ މީހުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންނީ الله سبحانه وتعالىގެ ހަޟްރަތަށް ކިޔަމަންވެގެންތިބި ބައެއް ކަމުގައިވާނަމަ އެއިލާހުގެ ހަޟްރަތަށް އިތުބާރުކުރައްވާ ފުރިހަމައަށް ވަކީލުކުރައްވާށެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނީ މުސްލިމުންކަމުގައި ވާނަމައެވެ" [148]

އަދި އަލްމަސީޙް ޢީސާ ބިން މަރްޔަމްގެ އަޞްޙާބުންވެސް މިއެވެ. މިކަން ބަޔާންކޮށްދެނީ އެކަލޭގެފާނުގެ ޙަވާރީ ސަޙާބީން އެކަލޭގެފާނަށް ވިދާޅުވެފައިވި

نَحۡنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَٱشۡهَدۡ بِأَنَّا مُسۡلِمُونَ

"ތިމަންމެންނަކީ الله سبحانه وتعالىގެ ދީނަށް ނަސްރުދޭ މީހުންނެވެ. އަދި ތިމަންމެންވަނީ الله سبحانه وتعالىއަށް އީމާންވެއްޖެއެވެ. އަދި ތިމަންމެންނަކީ މުސްލިމުންކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ހެކިވެދެއްވައިދެއްވާށެވެ" [149]

މިގޮތުން ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ "ހަމަކަށަވަރުންވެސް އިސްލާމްދީނަކީ ކަނޑައެޅި ހުރިހާ ރަސޫލުންނާއި ނަބީބޭބޭކަލުންގެ ދީންކަމުގައެވެ. އަދި ހުރިހާ އުންމަތަކުންވެސް އެބޭބޭކަލުންނަށް ތަބާވި މީހުންގެ ދީނަކީވެސް އެއީއެވެ. އަދި މިކަން އެއްކަށަވަރުކުރެއްވުން ގިނަ ތަންތަނުގައި الله سبحانه وتعالى އެއިލާހުގެ ފޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އެގޮތުން އެއިލާހު އަންގަވާފައިވަނީ ނޫޙު(عليه السلام)އާއި، އިބްރާހީމް(عليه السلام)އާއި، ޔަޢުޤޫބު(عليه السلام)އާއި، މޫސާ(عليه السلام)ގެ ސަޙަރުވެރިންނާއި، ޢީސާ(عليه السلام)އާއި އެހެނިހެންވެސް ބޭކަލުންނީ ހަމައެކަނި މުސްލިމުން ކަމެވެ. ވީމާ އިސްލާމްދީނަކީ الله سبحانه وتعالىއަށް ހާލިޞްކޮށް އަޅުކަން އެއްވެސް

---

147 ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 132

148 ޔޫނުސް ސޫރަތުގެ 84

149 އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ 52

ބައިވެރިއަކުނުލާ ކިޔަމަންގަނެ އަމާންދިނުމާއި، އެއިލާހަށް ވަކިވެދުރުކުރުމާއި، ދުޢާކޮށް ކަންކަމަށް އެދުމާއި ބިރުވެތިވުންފަދަ ހަމައެކަނި އެއިލާހަށް ހުސްކުރުމާއި، އެއިލާހަށް ތޯބާވުމުގައި އެހެން އެއްވެސް މަޚްލޫޤަކަށް ނުވާފަދަ ތަޢުޒީމްކުރުމެވެ. ވީމާ الله سبحانه وتعالىއަށް ޝަރީކުކޮށް އަޅުކަންކުރަން ނުޖެހޭ މިފަދައި މުސްލިމުން ނުކުރެވެ. އަދި الله سبحانه وتعالىގެ ޙައްޤާ އެހެން ޚަލްޤުތަކަށް އަޅުކަމުގެ ބައެއްކަންތައް ދިމާކުރެވޭފަދަ އިސްލާމްދީން ނުދެއެވެ."[150]

އަދި މިއީ رسول الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ ޙަދީޘްޝަރީފުކަމުގައި ވިދާޅުވެފައިވާ ހަދީޘްގަނޑު ކަމުގެ "ޢިލްމަކާއި ޢަމަލު އަޅުކަމުގެ ފަރުދުން ' الله سبحانه وتعالى ފަރާތާ އިލާހަކަށް ކަމަކާއި އެއިލާހުފަރާތާ އަޅުކަން ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ އެކަން އަރުވައިދޭ ފަރާތަށް ނުވާކަމަށް، ހަދީސްވެރިންގެ ވާހަކަ ފަދައިން ނަބިއްޔާއަށް ބަލާފައިވާނެ. އަދި މިކަން ގަބޫލުކުރުމަކީ މިކަމުގެ ދެކަމެއް ހުށަހެޅި ފަރާތެވެ. އަދި އުމުރުގެ ނިޔަތުގައި الله سبحانه وتعالىގެ ހަށިގަނޑުގައެވެ."[151]

---

150 ކިތާބުއްތައުޙީދު (127)

151 ރިވާކުރައްވާފައިވަނީ އިބްނު ޢުމަރު، އަނަސް ބިން މާލިކު، އަބޫ ހުރައިރާ، މުޢާޛު ބިން ޖަބަލް އަދި ޢާއިޝާ(رضي الله عنهم)އެވެ. ބުޚާރީ(1399)އާއި، މުސްލިމް(35،33)އާއި، އައްތިރްމިޛީ(3341)އާއި، އިބްނު މާޖާ(3928)އާއި، ނަސާއީއާއި، އަބޫ ދާއޫދާއި އަދިވެސް.

2- މިއްލަތު އިބްރާހީމް[152] - ތެދު މަގު[153]

الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ

وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ إِبۡرَٰهِيمَۚ إِنَّهُۥ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا

"އަދި މިފޮތުގައި އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ ނަންގަނޑަ ހުއްޓެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަކީ ތެދުވެރިއެކެވެ. ނަބިއްޔެއްވެސް ވެއެވެ."[154]

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވަނީ

وَٱتۡلُ عَلَيۡهِمۡ نَبَأَ إِبۡرَٰهِيمَ

"ކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންނަށް އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ ވާހަކަ ކިޔައިދެއްވާށެވެ."[155]

ސޫރަތުލް ޙައްޖުގައި ޖިހާދުކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވަމުން الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ އެއީ

مِّلَّةَ أَبِيكُمۡ إِبۡرَٰهِيمَ

"ތިޔަބައިމީހުންގެ ބައްޕާ އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ މިއްލަތެވެ."[156]

އަދި ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم) ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވަނީ " الله سبحانه وتعالى އެންމެ ލޯބިވެވޭ ދީނަކީ ތެދުވެރި ފަސޭހަވެގެންވާ ޙަނީފިއްޔާ (އިސްލާމް)އެވެ." [157]

---

[152] މިއްލަތު އިބްރާހީމް(عليه السلام): ތަރުޖަމާކުރުމުން 'އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ ދީން'، ' އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ އަޤީދާ'،އަދި ' އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ މަގު'. އަދި މިމަގަށް 'އަލްޙަނީފިއްޔާ'އޭވެސް ކިޔައި އުޅެއެވެ. އަދި މިއްލަތު އިބްރާހީމްއަށް ތަބާވާމީހުންނަށް 'ޙަނީފުން'ނެވެ. ކޮންމެ ޙަނީފެއް މުސްލިމެކެވެ. މުވައްޙިދެކެވެ. އަދި ޙަނީފެކެވެ. (ތަރުޖަމާގައި ބަހަނދާން ސާބިތުވާ ކަމުގައި ހިމެނިގެން ދާނެ ގޮތަކަށް ބަދަލު ކުރެވުނު ބަސްތައް ތިރީގައި މިވަނީ)

[153] މިއީ މިއްލަތު އިބްރާހީމްގެ ދަރުސް އަޅުގަނޑު ފެށުން ((إنشاء الله)الله تعالى އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ)ގެންގުޅުން ދެބައިގެ ތެދުމަގުން ފުރަތަމަ ބައެވެ.

[154] މަރްޔަމް ސޫރަތުގެ 41

[155] އައްޝުޢަރާއު ސޫރަތުގެ 69

[156] ޙައްޖު ސޫރަތުގެ 78

[157] އިމާމް ބުޚާރީ މިޙަދީޘް ގެނެސްދެއްވާފައިވަނީ މުޢައްލަޤުގެ ގޮތުންނެވެ (ސަނަދާއި ނުލައެވެ). އަދި އިމާމް އަޙްމަދު ގެނެސްދެއްވާފައިވެއެވެ. ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم)ގެ އަރިހުން އިބްނު ޢައްބާސް ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ: ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم)އާއި ސުވާލުކުރެވުނެވެ "الله تعالى އެންމެ ލޯބިވެވޭ ދީނަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟". އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ "ފަސޭހަވެގެންވާ ޙަނީފިއްޔާ (އިސްލާމް)އެވެ." އަދިވެސް ރިވާވެގެންވެއެވެ "މިދީނަކީ ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވެވުނު ފަސޭހަވެގެންވާ ޙަނީފިއްޔާ (އިސްލާމް)އާއި އެކުއެވެ". އަދި މިއާއި އެއާ ރިވާވެގެންވާ ސައްޙަ ހަދީޘްތަކަކީ އިބްނު ސަޢުދު އެކަލޭގެފާނުގެ 'ޠަބަޤާތު ކުބްރާ (116/1)' އާއި 'ކަޝްފުލް ޚަފާ (37/1)'، އަދި އައްސަޚާވީ އެކަލޭގެފާނުގެ 'އަލްމަޤާޞިދުލް ޙަސަނާ(136)'، އަދި

އަދި ޝައިޚް އަބޫ މުޙައްމަދް އަލްމަދްޚަލީ((حفظه الله) الله سبحانه وتعالى އެކަލޭގެފާނު ރައްކާތެރިކުރައްވާށިއެވެ) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ[158] "އަދި الله سبحانه وتعالى މިއްލަތު އިބްރާހީމާއި ބެހޭގޮތުން ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ :

وَمَن يَرۡغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبۡرَٰهِـۧمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفۡسَهُۥ

"މޮޔަވެފައިވާ މީހަކު މެނުވީ، އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ ދީނުން އެނބުރި ފަސްޖެހޭނީ ކާކުހެއްވޭ؟"[159]

އަދި އެއިލާހު މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم)އާއި މުޚާތަބުކުރައްވާ ވަޙީކުރައްވަނީ

ثُمَّ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ أَنِ ٱتَّبِعۡ مِلَّةَ إِبۡرَٰهِيمَ حَنِيفٗاۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ

"އެއަށްފަހު ކަލޭގެފާނަށް ވަޙީކުރައްވާ އަންގަވާފައިވަނީ ޙަނީފުގެ މަގުން އެއްކިބާވެ، އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ މަގަށް ތަބާވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު(އިބްރާހީމް(عليه السلام)) މުޝްރިކުންގެ ތެރެއަކުން ނުވެއެވެ." [160]

الله سبحانه وتعالى ވަނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިފަދަ ސާފު އިބްރާހީމީދީނުން ހައްގު މަންހަޖާއި ދުރުވެގެންވާ މަގު ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. ވީމާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެއްވެސް ޝައްކެއް ވަސްވާހެއްނެތި އެނގޭ އެއްކަމަކީ [illegible] މަންހަޖާއި ދުރުވެގެންވާ މަގަކީ މިއްލަތު އިބްރާހީމްކަމެވެ. އަދި މިއްލަތު އިބްރާހީމްއަކީ [illegible].

އަދި الله سبحانه وتعالى އިބްރާހީމް((عليه السلام) އެކަލޭގެފާނަށް ސަލާމްލެއްވުމެވެ)ގެ މަތިވެރިކަން ބަޔާންކުރައްވާ ވަޙީކުރައްވަނީ

وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَآ إِبۡرَٰهِيمَ رُشۡدَهُۥ مِن قَبۡلُ وَكُنَّا بِهِۦ عَٰلِمِينَ

"އަދި ކުރިން އިބްރާހީމް(عليه السلام)އަށް [illegible] ބުއްދިވެރިކަން ދެއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނާއިމެދު [illegible] ދަންނަވަރުން ވީމެވެ." [161]

އަދިވެސް އެއިލާހު އިބްރާހީމް(عليه السلام)އާއި ބެހޭގޮތުން ވަޙީކުރައްވަނީ

[illegible] (3207/6)'ގައި [illegible].

[158] [illegible]

[159] ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 130

[160] ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 123

[161] އަންބިޔާއު ސޫރަތުގެ 51

وَلَقَدِ ٱصۡطَفَيۡنَٰهُ فِي ٱلدُّنۡيَاۖ وَإِنَّهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ

"ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔޭގައިވެސް ތިމަންއިލާހު އެކަލޭގެފާނު ހޮއްވަވާ، ހިޔާރުކުރެއްވީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އާޚިރަތް ދުވަހުން އެކަލޭގެފާނު ވާހުށީ ޞާލިޙުންގެ ތެރެއިންނެވެ."[162]

އަދި الله سبحانه وتعالى*ވަނީ އިބްރާހީމް*(عليه السلام)*ގެ ފަހުން އައި ހުރިހާ ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންނަކީވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ ވަންބަޖުގައި ހިންގެވުމަށް އަމުރުކުރައްވަވައި އަންގަވަނީ އެކަލޭގެފާނަށް ތަބާވެ ހުންނާނީ ޝަރީޢަތަކަށެވެ.*

އަދި ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު((رحمه الله) الله سبحانه وتعالى *އެކަލޭގެފާނަށް ރަޙުމަތް ލައްވާށިއެވެ) ވިދާޅުވެފައިވެ ފަދައިން މިއްލަތު އިބްރާހީމީ " އިސްލާމްދީނުގެ ބިންގާއި އޭގެ އަސާސްތައް ބިނާވެގެންވަނީ ދެކަމެއްގެ މައްޗަށެވެ. އެއީ-*

ފުރަތަމަ:- ހުރިހާ އަޅުކަމެއް އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު ނުލާ الله سبحانه وتعالى*އަށް ޚާލިޞްކޮށް ކުރުމަށް އަމުރުކުރުމާއި، މިކަމަށް ހިތްވަރު ދިނުމާއި، ލޯބިވުންވެސް މިކަމުގެ މައްޗަށް ބިނާކުރުމާއި، މިކަން ނުކުރާ މީހާ ކާފަރު ކުރުމެވެ.*

ދެވަނަ:- الله سبحانه وتعالى*އަށް އަޅުކަން ކުރުމުގައި ޝިރުކުކުރުމުން އިންޒާރު ކުރުމާއި، މިކަމަށް ހަރުކަށިވުމާއި، ދުޝްމަނިކަން މިކަމުގެ މައްޗަށް ބިނާކުރުމަށާއި، މިކަން ކުރާ މީހާ ކާފަރުކުރުމެވެ."*[163]

އަދި ހަމަކަށަވަރުންވެސް މިދެއުސޫލަކީ ހުރިހާ ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންވެސް ދުޢުވާކުރި ބާރުއެޅިއެވެ. الله سبحانه وتعالى *އެހުރިހާ ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުން ފޮނުއްވީ ސަބަބަކީ ސަބަބާއެވެ. އަދި މިއީ* لا إله إلا الله*ގެ މާނަވެސްމެއެވެ. އެއީ ޝިރުކުން ދުރުވެ ބަރީއަވެ އެއަށް އަދާވާތްތެރިވެ ހާއްސަ* الله سبحانه وتعالى*އަށް އެއްކަލާނގެކަމުގައި އަޅުކަންކުރުން އެކަނި އިޚްލާސްތެރިކަމާއި އެކު ބާރުވާ ފޮނުވުމެވެ.*

އަދި އެއީ އަޅުވެރިންނާއި ނިޔަތުން الله سبحانه وتعالى *އެއްކަލާނގެކަމުގައި ކުރެވިދޭވެ. އެގޮތުން ސުންނަތުން އިޚްލާސްއާއި ނިޔަތުގެ ގޮތުން* الله سبحانه وتعالى *އެއްކަލާނގެކަމުގައި ގަބޫލުކުރަން ސާފު ދަލީލެވެ. އަދި ހަމައެގޮތަށް ސުންނަތުގެ ކާފިރުންނާއި އަދުވަން* الله سبحانه وتعالى *އެއްކަލާނގެކަމުގައި ވަރަށްވެސް ސާފު ދަލީލެވެ.*

ބާބު އަލްފަތްޙުން އަންނަނިވި އާޔަތުގެ ތަފްސީރުކުރައްވަމުން ވިދާޅުވަނީ

---

162 *ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ* 130

163 *ދުރަރު އަސްސަނިއްޔާ* (22/2) *ބައްލަވާ*

وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ

"އަދި ޝަރީކުކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން ތިމަންކަލޭގެފާނު ނުވަމެވެ." [164]

މިއާޔަތަކީ ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم) މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގެންވާ ކަމުގެ އިއުލާނެކެވެ. އަދި الله سبحانه وتعالىގެ ޚަލީލު އިބްރާހީމް(عليه السلام)ވެސް އިއުލާންކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ

إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِّلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ

"ހަމަކަށަވަރުން އިބްރާހީމް(عليه السلام)އީ އުންމަތެއް[165]، ޤާނިތެކެވެ[166]. އަދި ބާޠިލުގެ މަގުން އެއްކިބާވެ ހުންނެވި ބޭކަލެކެވެ. އަދި ޝަރީކުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން އެކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ." [167]

ثُمَّ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ أَنِ ٱتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ

"އެއަށްފަހު ކަލޭގެފާނަށް ވަޙީކުރައްވާ އަންގަވާފައިވަނީ ބާޠިލުގެ މަގުން އެއްކިބާވެ، އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ މަގަށް ތަބާވެވަޑައިގަންނަވުމަށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު (އިބްރާހީމް(عليه السلام)) މުޝްރިކުންގެ ތެރެއަކުން ނުވެއެވެ." [168]

މިއާޔަތްތަކަކީ، މިއާޔަތްތަކުގައި މުޝްރިކުންގެ ފަރާތުން ބަރީއަވެގެންވާކަމުގެ އިއުލާނެކެވެ. އަދި ބަރީއަވުމަކީ

ހ. ލޯބިވުން

ށ. އަޅާލުން

ނ. އަދި އެހީވުމުގައި، ތިޔަބައިމީހުންނާއި މުޝްރިކުންނާއި ދޯސްތު ގުޅުން ކަނޑާލުމެވެ.

---

[164] ޔޫސުފް ސޫރަތުގެ 108ވަނަ އާޔަތުގައި الله تعالى ވަނީ މުޙައްމަދު (صلى الله عليه وسلم)އަށް މިހެން ވިދާޅުވުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އަންޢާމް ސޫރަތުގެ 79ވަނަ އާޔަތުގައި އިބްރާހީމް(عليه السلام) ހަމަ އެހެން ވިދާޅުވިކަމުގެ ވާހަކަ ވެސް ވެއެވެ.

[165] ޝައިޚް އަލް ފަޢުޒާން، 'އިޢާނަތުލް މުސްތަފީދު' (1/ 77-78)ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "މިއާޔަތުގައި އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ ބައެއް ސިފަތައް ބަޔާންކޮށްދީފައިވެއެވެ

ހ. އެކަލޭގެފާނަކީ އުންމަތެކެވެ: މާނައަކީ އެކަލޭގެފާނަކީ ހެޔޮކަމުގައި ތަބާވެވޭ އިމާމެއް ކަމުގައިވުމެވެ.

ށ- އެކަލޭގެފާނަކީ الله تعالىއަށް 'ޤާނިތު'އެކެވެ: މާނައަކީ އެކަލޭގެފާނު ހަމައެކަނި الله تعالىގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ބޯލަނބައި ކިޔަމަންވެވަޑައިގަތުމެވެ، الله تعالى އަޅުކަމުގައި އިޚްލާޞްތެރިވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

ނ. އެކަލޭގެފާނަކީ ޙަނީފެކެވެ: މާނައަކީ ޝިރުކުން ދުރުވެ ތައުޙީދަށް ޖެހިވަޑައިގަތުމެވެ. އަދި الله تعالى ފިޔަވާ އެހެން އެންމެހާ އެއްޗަކުން ބަރީއަވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

ރ. އެކަލޭގެފާނަކީ މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން ބޭކަލަކު ނޫނެވެ: މާނައަކީ އެކަލޭގެފާނު ހުރިހާ ކަމެއްގައި ޝިރުކުގެ ކިބައިން ބަރީއަވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

އަދި ތަފުސީރު ދެނެގަތުމަށްޓަކައި ވަރަށް ގިނަ ފައިދާތަކެއް ސާފުވެއެވެ".

[166] 165ވަނަ ނަންބަރު ބައްލަވާ

[167] ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 120

[168] ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 123

އަދި އެބައިމީހުންނަކީ الله سبحانه وتعالى *އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ*(صلى الله عليه وسلم)*ގެ އަދުއްވުންކަމުގައި ވީހިނދު އެބައިމީހުންނަށްޖެހޭނީ ދުރަކުވުމައި، އެބައިމީހުންނާއި ގުޅުން ބާއްވާ، އެބައިމީހުން ދިފާޢުކުރުންވަނީ މަނާކުރެވިގެންނެވެ.*

الله سبحانه وتعالى *ވަޙީކުރައްވަނީ*

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ

"ހަމަކަށަވަރުންވެސް، އިބްރާހީމް*(عليه السلام)*އާއި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވި މީހުންގައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއް ވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ގައުމުގެ މީހުންނަށް އެންގެވި ހިނދެވެ. ތިމަންމެންނަކީ، ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުން* الله تعالى *ފިޔަވާ އަޅުކަން ކުރަން ގެންގުޅޭ ފަރާތްތަކަށް ބަރީއަވެގެންނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަންމެން ކާފަރުވެސް*[169] *ވެއްޖައީމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނާއި، އަހަރުމެންނާއި ދެމެދުގައި އަބަދުގެ ދުޝްމަނުކަމާއި، އަދާވާތްތެރިކަން ފެނިއްޖެއެވެ. އާއި ތިޔަބައިމީހުން* الله تعالى*އަށް އެކަނި އަޅުކަން ކޮށްފުމަށް ދާންދެންނެވެ." [170]

لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوْ كَانُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ أَوْ أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ

"*الله تعالى*އަށާއި، އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންވާމީހުންނަކީ،* الله تعالى*އާއި، އެއިލާހުގެ ރަސޫލާއަށް ދުޝްމަނުވެރިވާމީހުންގައި އަޅުވެރިކަމާޖެހޭމީހުންނަށް ނުފެނޭނެ، އަދި އެބައިމީހުންނާއި، ގުޅި ރަހުމަތްތެރިވެގެން އުޅޭ ބަޔަކުކަމުގައި ވިޔަސް ކަލޭގެފާނަކަށް ފެނި ވަޑައިގެން ނުގެންނަވާނެއެވެ. އަދި* الله تعالى*އަށް ދުޝްމަނުވެރިކަމާއި ދެކޮޅުވެރިކަމުގެ އަމަލު ބަހައްޓާމީހުންނަކީ، އެބައިމީހުންގެ މައިންބަފައިން ކަމުގައިވިޔަސް، ދަރިންކަމުގައި ވިޔަސް، އަޚުންކަމުގައި ވިޔަސް، ނުވަތަ ގާތްތިމާގެމީހުން ވިޔަސް ހެއްޔެވެ." [171]

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ عَدُوِّى وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَآءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِٱلْمَوَدَّةِ

"އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޝްމަނުން ގާތް މީހުންނަށް، ތިމަންއިލާހުގެއާއި ތިޔަބައިމީހުންގެވެސް އަދުއްވުން ކަމުގައި ނުހަދާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނަށް ލޯތްބާއި ރަހުމަތްތެރިކަން ދައްކަނީތޯއެވެ؟" [172]

---

[169] *ކަފަރްނާ ބިކުމް: މިތަނުގައި މާނަކުރެވިފައި 'ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަންމެން އިންކާރުކުރީމު' އަދި 'ތިޔަބައި މީހުންނަށް ތިމަންމެން ކާފަރުވެއްޖައީމު'ގެ ގޮތުގައެވެ. މިއާޔަތަކީ މުޝްރިކުންނަކީ ތަކުރާރު(ކާފަރު)ކުރެވޭނެކަމަށް އަހުލުއްސުންނަ ވަލްޖަމާޢަތުގެ އިމާމުން ނަންގަވާ އެއްބަސްވެފައެވެ. އަދި އެކަމަކީ އިސްލާމްދީނާއި މިއްލަތު އިބްރާހީމްގެ ތެރޭގައި ވާޖިބުކަމެއްކަމުގެ ދަލީލުކަމަށް އެއްބަސްވެފައެވެ.*

[170] *މުމްތަޙިނާ ސޫރަތުގެ* 4

[171] *މުޖާދިލާ ސޫރަތުގެ* 22

[172] *މުމްތަޙިނާ ސޫރަތުގެ* 1

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلۡيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوۡلِيَآءَۘ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمۡ فَإِنَّهُۥ مِنۡهُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ

"އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ އެހީތެރި އެކުވެރިންކަމުގައި ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން ނުހިފާށެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔެއްގެ އެހީތެރި އެކުވެރިންނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން، އެމީހުންގެ އެހީތެރިކަމާއި އެކުވެރިކަން ހޯދައިގެންފިމީހާ އެމީހުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުންވެސް الله تعالى އަނިޔާވެރި ގައުމުގެ މީހުންނަށް ހިދާޔަތެއް ނުދައްކަވާނެއެވެ." [173]

މިދެންނެވުނު އާޔަތްތަކަކީ ބަރީއަވާކަން ފާޅުކުރަން މަޖުބޫރުކަން އަންގައިދޭ ދަލީލުތަކެކެވެ.

ވީމާ الله سبحانه وتعالىގެ ދީނަށް ގޮވާލާ ގޮވާލުމުގައި މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވުން ހިމެނެއެވެ. އަދި الله سبحانه وتعالىގެ ދީނަށް އެގޮވާލުމާއި މުޝްރިކުންނާއި ބަރީއަވެގެންނުވާ މިއެއްކަމުގައި ވަނަމަ އެހެނީ ގޮވާލާ ގޮވާލުމަށް، ގޮވާލެވޭކަން މިހެންނޫނެވެ. އަދި ހިއްއަމަ! އެހެނީ ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم) ގެ މަސްނަވީގައިވާ މިއެއްވެސް ނޫނެވެ. އަދި އެހެނީ ހިތާނުގެ ވަރަކަށް الله سبحانه وتعالىގެ ދީނާއިއެހިލިން ވަރަކަށްއެއި ކަލޭގައިގެ ނަމަވެސް އެމީހުންގެ ކިބައިން ދުރުވާންޖެހޭ މިހާރެވެ. އެއީ ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވުން(كفر بالطاغوت) އަންނަނީ الله سبحانه وتعالىއަށް އީމާން(إيمان بالله)ގެ ކުރީންކަމަށް ވާތީއެވެ.

އެހެނީ الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ

فَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسۡتَمۡسَكَ بِٱلۡعُرۡوَةِ ٱلۡوُثۡقَىٰ

"ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވެ، الله تعالىއަށް އީމާންވެއްޖެމީހާ ވަރުގަދަވެގެންވާ ދަނޑިގަނޑެއްގައި ހިފައިފިއެވެ." [174]

ވީމާ މިއާޔަތުން އަންގައިދޭ ގޮތުގައި މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވުމަކީ މަޖުބޫރުކަމެކެވެ." [175]

އަދި މި'ޠާޣޫތުންނަށް ކާފިރުވުން' މިއީ ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم)އަށް ބާވައިލެއްވުނު އެންމެ ފުރަތަމަ އާޔަތްތަކުގެ ތެރޭގައިވާ ކަމެކެވެ. ތެދު ތެދަށް ބުނަނީނަމަ ހަތަރުވަނަ ބާވައިލެއްވުނު އާޔަތްތަކެވެ. އެއީ ނަބީކަން ދަޢުވާ، އާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރީންނެވެ. [176]

---

173 މާއިދާ ސޫރަތުގެ 51

174 ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 256

175 އިޢާނަތުލް މުސްތަފީދު (104-103/1) ބައްލަވާ

176 ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم)، 40އަހަރުގެ ޢުމުރުގައި ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވުމުން ދަޢުވަތުގެ މަސައްކަތް ފެށުއްވި 50 އަހަރުގެ ޢުމުރުގައި އިސްރާއު މިޢްރާޖުގެ ދުވަހު ނަމާދު ފަރުޟު ކުރެއްވުމާއި ހަމައަށް ހަމައެކަނި ތައުޙީދާއި ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވުމަށް، الله تعالىއަށް އީމާންވުމަށެވެ. މިކަމުން މިއުޅުމަ އިބާދާތުގެ މުހިންމުކަން ދޭހަކޮށްދެއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمُدَّثِّرُ ۞ قُمۡ فَأَنذِرۡ ۞ وَرَبَّكَ فَكَبِّرۡ ۞ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرۡ ۞ وَٱلرُّجۡزَ فَٱهۡجُرۡ ۞

"އޭ ފޮތިގަނޑު އަޑިއްވައިގެންވާ ކަލޭގެފާނެވެ! ތެދުވެވަޑައިގެން އިންޒާރުކުރައްވާށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ތަކްބީރު ކިޔައްވާށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސު ތާހިރު ކުރައްވާށެވެ. އަދި ބުދުތަކުން ކަލޭގެފާނު ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ." [177]

އަދި ނަޖްދުގެ އިމާމުންތައް އަންނަނިވި އާޔަތް ތަފްސީރުކުރައްވާ ވިދާޅުވަނީ

قَدۡ كَانَتۡ لَكُمۡ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ فِيٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذۡ قَالُواْ لِقَوۡمِهِمۡ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُاْ مِنكُمۡ وَمِمَّا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرۡنَا بِكُمۡ وَبَدَا بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمُ ٱلۡعَدَٰوَةُ وَٱلۡبَغۡضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَحۡدَهُۥٓ

"ހަމަކަށަވަރުންވެސް، އިބްރާހީމް(عليه السلام)އާއި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވި މީހުންގައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއް ވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ގައުމުގެ މީހުންނަށް އެންގެވި ހިނދެވެ. ތިމަންމެންވަނީ، ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުން الله تعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރާ އެންމެހާ ފަރާތްތަކުން ބަރީއަވެގެންނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަންމެން ކާފަރުވެސް ވެއްޖައީމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނާއި، އަހަރުމެންނާއި ދެމެދުގައި އަބަދުގެ އަބަދަށް ދުޝްމަނުކަމާއި، އަދާވާތްތެރިކަން ފާޅުވެއްޖެއެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން الله تعالىއަށް އެކަނި އަޅުކަން ކޮށް ޢީމާންވާންދެންނެވެ." [178]

އެބޭކަލުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ "ޙަނީފު މިއްލަތުގައި ތާބިޢުވުމުގެ ޝަރުޠު 5 ކަމެއް ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއީ:

ހ. ހަމަކަށަވަރުންވެސް އަހަރުމެންވަނީ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގެންނެވެ
ށ. އަދި ކަލޭމެން الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރާ ހުރިހާ އެއްޗަކުންވެސް އަހަރުމެންވަނީ ބަރީއަވެގެންނެވެ
ނ. އަހަރުމެން ކަލޭމެންނަށް ކާފަރު ވެއްޖައީމެވެ
ރ. އަދި އަހަރުމެންނާއި ކަލޭމެންނާއި ދެމެދުގައި އަދާވާތްތެރިކަން ފާޅުވެއްޖެއެވެ
ބ. އަދި އަބަދުގެ އަބަދަށް ދުޝްމަނުކަންވެސް ވަނީ އަހަރުމެން ދެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ފާޅުވެފައެވެ" [179]

އިމާމް ހަމަދު ބިން ޢަތީގު އަންނަޖްދީ(رحمه الله) މިއާޔަތް ތަފްސީރުކުރައްވަމުން ވިދާޅުވެފައިވަނީ " الله سبحانه وتعالى، '**އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ ގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއް ވެއެވެ.....**' މިހެން ވަޙީކުރެއްވުމަކީ

ثُمَّ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ أَنِ ٱتَّبِعۡ مِلَّةَ إِبۡرَٰهِيمَ

"އެއަށްފަހު ކަލޭގެފާނަށް ވަޙީކުރައްވާ އަންގަވާފައިވަނީ ޙަނީފުގެ މަގުން އެއްކިބާވި، އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ މަގަށް ތަބާވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ." [180]

---

177 މުއްދައްސިރު ސޫރަތުގެ 5-1

178 މުމްތަޙިނާ ސޫރަތުގެ 4

179 ފަތާވާ އައިއްމަތުން ނަޖްދިއްޔާ (428/1)

180 ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 123

މިފަދައިން ވަޙީކުރެއްވުން ފަދައެވެ.

އަދި الله سبحانه وتعالى، އަޅުގަނޑުމެންނަށް އިބްރާހީމް(عليه السلام) އާއި އެކަލޭގެފާނަށް ތަބާވި ބޭބޭކަލުންނަށް ތަބާވުމަށާއި އަދި އެބޭބޭކަލުންގެ ގޮތުގައި އަހަރެމެންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއްވާ ކަމަށް އަމުރުކުރައްވާ ވަޙީކުރެއްވި **'ހަމަކަށަވަރުންވެސް އަހަރެމެންވަނީ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގެންނެވެ.........'** މިގޮތަށް ގޮސް އާޔަތުގެ ނިމުމާއި ހަމައަށެވެ.

އަހަރެމެން ދިރިއުޅެމުންދިޔަ މުޖުތަމަޢުގެ(އެބައިމީހުންނީ އަހަރެމެންނަށް ގެއްލުމެއް ދެވިދާނެ ބަހަނާއަކަށްވި ހިނދުގަވެސް) އެކަންތައްތަކާއި ގުޅޭ އަހަރެމެން މިހެން ބުނަން ވާޖިބުވެއެވެ، ދުރުގައި އުޅޭ މީހުންނާއި މުޖުތަމަޢުތަކާއި ދިމާއަށް އެއީ ބުނަން ވާޖިބުކަމެއްކަމުގައި ވީ ނަމަވެސް ބޭނުންވާ ފަދައެވެ.

އަދި الله سبحانه وتعالىގެ ވަޙީބަސްފުޅުކަމުގައިވާ 'ހަމަކަށަވަރުންވެސް އަހަރެމެންވަނީ ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެން الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރަން ގެންގުޅޭ ހުރިހާ އެއްޗަކުން ބަރީއަވެގެންނެވެ'ގައި ތިޔަބައިމީހުންނާ އަޅުގަނޑު ދުރުވެގެން ވީއެވެ. އަދި މިއާޔަތުގައި ބަންދުމަތި ތިޔަބައިމީހުން ޤައުމުން[181] ބަރީއަވުމުގެ ހުރިހާ މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގެންވާކަން އަންގަވާފައިވާ އެންގެވުމެވެ. އަދި ފުރަތަމަ ކަންތައް ދެވަނަ ކަންތަކަށްވުރެ އިސްވެގެންވާކަމެވެ. އަދި މިކަމަކީ ބުދުތަކަން ބަރީއަވެ، އެކަމަކު ބުދަށް އަޅުކަންކުރާމީހުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވާނަމަ އެމީހުންގެ ޢަމަލުތަކުން ފުރިހަމަވެގެންވާ ކަންތައް އަދި ނުކުރާ މިހެނެވެ. އެމީހަކު ފުރަތަމަ ބަރީއަވާނީ އަޅުކަންކުރާ މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން ދެވަނައަށް މިހެނެވެ، އަޅުކަންކުރާ ތަކެތިން ބުދުތަކުން ބަރީއަވުމެވެ.

އެގޮތުން الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރެއްވާފައިވަނީ

وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ

"އަދި ކަލޭމެންނާއި، ކަލޭމެން الله تعالى ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރަން ގެންގުޅޭ އެއްޗަކުން ދުރުވެގެން ވަކިވެގެންވާހުށީމެވެ." [182]

ވީމާ الله سبحانه وتعالى އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވަނީ ބަރީއަވުމުގެ ތެރޭގައި ހުރިހާ އެބޫދިއްޔަތުން އަޅުކަންކުރާ މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވުމަށެވެ.

އެގޮތުން އަންނަނިވި އާޔަތަށް ބަލާލަމާ

---

[181] މިތަނުގައި އަސްލު އަންނަ ބަސް 'އަލްވަލާ' އަދި އެއަށްފަހު 'ބަރާއަތު'އެވެ.

[182] މަރްޔަމް ސޫރަތުގެ 48 : މިއީވެސް އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ ބަސްފުޅުގެ ބައެކެވެ.

فَلَمَّا ٱعۡتَزَلَهُمۡ وَمَا يَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ

"ދެން އެކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންނާއި، الله تعالى ފިޔަވާ އެބައިމީހުން އަޅުކަންކުރަން ގެންގުޅޭ އެއްޗެހިން ވަކިވެ ދުރަށް ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުވެ." [183]

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވަނީ

وَإِذِ ٱعۡتَزَلۡتُمُوهُمۡ وَمَا يَعۡبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ

"ތިޔަބައިމީހުން، އެމީހުންނާއި އެމީހުން الله تعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރަން ގެންގުޅޭ އެއްޗެއްސާއި ވަކިވި ހިނދުވެ." [184]

ވީމާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އޮތީ މިއަދު ބޮޑުވެގެންވާ ފިތުނަތަކުގައި ހިފެހެއްޓުމެވެ. އެއީ ތާގެ ސަލަފުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ހިތްތަކުގައި މުސްލިމުންނަށްޓަކައި އަޚްލާޤުތަރުބިޔަކަން އުފެއްދުމުގެ ބޭނުމުގައެވެ. އަދި ތިޔަބޭފުޅުން ބައްލަވައިލިނަމަ، ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ސިފަތަކާ އެތައްބަޔަކު ފެނިފައިވެއެވެ. އެކަމަކު އެބައިމީހުންނީ މުސްލިމުންގެ ކިބައިން ބިރުވެރިވެގެން ނުވާ ބައެއްކަމުން އެބައިމީހުންނީ ހުރިހާ ރަސޫލުބޭކަލުންނާއި ނަބީބޭކަލުންނާއި ގެންގުޅުއްވި ދީނުގެ ހަގީގަތް އުނގެނި ބައެކެވެ. [185]

ދެން އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ ބަސްފުޅުކަމުގައިވާ "ތިމަންމެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކާފިރުވެއްޖައީމެވެ. އަދި ތިމަންމެންނާއި ތިޔަބައިމީހުންނާއި ދެމެދުގައި އަބަދަށް ދުޝްމަނުކަމާއި އަދާވާތްތެރިކަން ފާޅުވެއްޖައެވެ"އާއި ބަސްފުޅުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވަނީ

"ކާފިރުވެއްޖައީމެވެ"ގެ މާނައަކީ ބަރާއަތްވުން އެކަން ފާޅުކުރުމެވެ.

---

[183] *މަރިޔަމް ސޫރަތުގެ* 49 : الله تعالى *އިސްޙާޤުދެއްވަވާފައިވަނީ އިބްރާހީމް*(عليه السلام)*އަށެވެ.*

[184] *ކަހަފު ސޫރަތުގެ* 16 : *މިއީ ކަހަފުގެ އަހުލުވެރިން އެކަކު އަނެކަކަށް ވިދާޅުވުއްވި ބަސްފުޅެކެވެ.*

[185] *ޝިރުކުގެ މާނަ ހުރި ބަސްތައް ވިސްނާ ވަޑައިގަންނަވަންވާނީ އަންނަނިވި އާޔަތްތަކުގެ އަލީގައެވެ.* ((وَلَوۡ كَانُواْ يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلنَّبِيِّ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مَا ٱتَّخَذُوهُمۡ أَوۡلِيَآءَ))**މާނައީ: "އެބައިމީހުން الله تعالىއަށާއި، ނަބީ (صلى الله عليه وسلم)އަށާއި، އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް އީމާންވާކަމުގައިވިނަމަ، އެބައިމީހުން (ކާފިރުން)ނީ އެކުވެރި އެހީތެރިން ކަމުގައި އެބައިމީހުން ނުހިފާނެއެވެ." (މާއިދާ ސޫރަތުގެ 81)**

((لَّا تَجِدُ قَوۡمًا يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ يُوَآدُّونَ مَنۡ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ)) **މާނައީ: " الله تعالىއަށާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވާ މީހުންނަކީ، الله تعالىއާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދެކޮޅުވެރިވާ މީހުންނާ ލޯބިވާ ބައެއްކަމުގައި އަދި އެބައިމީހުންގެ ބައްޕައިންކަމުގައިވިޔަސް ތިޔަބައިމީހުން ނުދެކޭނެއެވެ!" (މުޖާދަލާ ސޫރަތުގެ 22)**

އަދި މިތަނުގައި ކުރިވެރިވުމަށްވުރެން ކުރިން އަލްލާހުތަޢާލާއަށްވުރެން އަނގަތުރައްވާފައި އިން އެންމެރަން ވިސްނުމުން ހުއްޓެވެ. އެއީ މިތަނުގައި ކުރިވެރިވުމަށްވުރެން އަލްލާހުތަޢާލާވުން ދުނިޔޭގެ ވިހަވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ދުޝްމިނުންނަށް ކުރި އަތުވެރިޔާއެވެ. އެކަމަކު އެބައިމީހުންނަށް އަލްލާހުތަޢާލާ ނުވެ ހުރިހާއެވެ. އެހެންކަމަށްވާނަމަ ޢާންމަން މަޤުބޫލުވެގެންވާ ބަސްކޮށްލިއްބައި ޢާންމަން އެކުލެވިގެން ނުވެއެވެ. އެއީ ޢާންމު ބައެއްކަންވެސް މުޝްރިކުންނަށްކަމާއި އަލްލާހުތަޢާލާއާއި ކުރިވެރިކަމާ ދެއްކޭ ގޮތުގެ ބުނުމެވެ.

އަދި ދަންނަވަން ފުރިހަމަވާ! ކުރިވެރިކަމަކީ ހިތުގެ އަމަލެއްކަމުގައި ވިއްސެ، އެއަމަލަކީ ބާރުހުރިން ދައްކާ، އެއަމަލު އަމަލުތަކުން ދައްކައިދިނުން ގެންދިން އެކަމުގެ ފައިދާއެއް ނުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އަލްލާހުތަޢާލާއާއި، ގޮތްތަކަކާމެދު ދައްކަނީ ޤަބޫލުކުރެއެވެ. އެކަމަކު ދުށުވެރިވެ ހުރީ ދުޝްމިނުންނާއި ދެމިދު އެކުވެރިކަމާއި ގޮތުން ޢާންމަކަމުގެއިވާނަމަ ޢާއި ގާނޫނަށް ކުރިވެރިވީއެވެ ނުވެއެވެ. މިފަ ތިޔަބައިމީހުންނަށް މިކަން ވަރަށް ސަލާމަތް ދަންނަވަން، އަޅުގަނޑާ ޢާލަމުގައި ފިލާވަޅުތަކެވެ." [186]

އަދި الله سبحانه وتعالى *ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ*

وَمَن يَرۡغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبۡرَٰهِـۧمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفۡسَهُۥ

"ތަބާވެވަޑައިގަ މީހާ ދޫކޮށް، އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ ދީނުން އެނބުރި ފަސްޖެހިގެންދާނީ ކާކުތޯ؟" [187]

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

وَمَنۡ أَحۡسَنُ دِينٗا مِّمَّنۡ أَسۡلَمَ وَجۡهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحۡسِنٞ وَٱتَّبَعَ مِلَّةَ إِبۡرَٰهِيمَ حَنِيفٗاۗ وَٱتَّخَذَ ٱللَّهُ إِبۡرَٰهِيمَ خَلِيلٗا

"މުޙްސިނެއް[188] ކަމުގައި އޮވެގެން ވެގެންނުވެ، އޮވެގެންވާ އެންމެ ހެޔޮ ކަންތައް الله تعالىއަށް ކިޔަމަންތެރި ވަނިވެއްޖެ، އަދި ތެދުވެރިކަމާއި އެއްބަހެވާ ހަނީފު އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ ދީނަށް ތަބާވެ މިކަކަން ދީނުގެ ގޮތުން ކޮންކަން ބޮޑުވެގެންވާ ވަކި ކަކެއްކަމެވެ؟ އަދި الله تعالىވަނީ އިބްރާހީމް(عليه السلام) މުޚްލިޞް ގޮތުގައި ހިއްޔަވާފައެވެ." [189]

---

186 *ސޫރަތު އައްނަޙްލް ވަނަ ބިލާކު* (43-45)*. އަދި* الله تعالى *އިބްލީސް ކިބަލު ބާނަ ޖަހާގެއަށް، އެހެރެގެ ރަސޫލު*(صلى الله عليه وسلم)*ގެ ސަޙާބީއްޔާ، އެކަތޫގެ ވެސް މައްޗަށް ކުރައްވާ ހިނދު ރަސޫލު* (صلى الله عليه وسلم)*އާއި އެކަތޫގެ ސަހާބީންނަށް މަސްލަހަތު ކުރައްވާވާ ހަތިސަރުކާ! ހަމަކަމަކަށް ސާބިތު ވެރިވެ ފުރިހަމަ މުޙިއްބީއިން އެތުވެއްޖެކަމާ ހަމަޖެހުނެވެ. ހަމައެކަނި އިންސާފު ބަލަބާވެސް އެކަން ޤުރުއާނުގައި "އެގެ މާނައަށް ހިތްވަރުކުރެއްވެ ނުވެއެވެ". އަދި ކުރިން ސާބިތު ފިލާވަޅުތަކަށް ތަބާވާ ކަމެއްގައި ހިތްވަރުދޭ ރުއާގެ އަމަލުކުރެވެ. މިފަ އެކަމެއް މިއީ ޢަމަލު މުޢުމިއާއިނައްކާ ބަރާކަތެވެ. އެޅޭދިނުން ދެވަނަ ފިލާވަޅުގައި އިސްލާމްދީނުގެ އަދިއްތަރަން ޢަދަލުކުރަން ވާރަން އެއްބަސްވެގެން އި އަދިއްތަރަން ކުރިވެރިވޭ، އިސްލާމްދީނުން ފާރަވެ ލާނެއެވެ. އާ ބައިވެރިވެ އަނެއްކާވެސް! ތިޔަބައިމީހުންނަށް މިހެންކަ ވަރަށް ބަރަކަތް ދަންނަވަމެވެ. އެހީ މިކަމުގެ ވަރަށްވެސް ޖަހާ ޢާއިލާކަމުގެ ބަރުކަތެވެ.*

187 *ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ* 130

188 *މުޙްސިނު: އެއްވެސް ދުއްކަނުބޮޑުކަމެއް ނެތި، ބާރުއެއް ގެއްލެން، ސަލަމަތާ ނުބާ* الله تعالى*އަށްޓަކައި ރަނގަޅު ގޮތް އަދާކުރަނިކޮށް. އަދި ރަސޫލު* الله (صلى الله عليه وسلم)*ގެ ސުންނަތުގެ މަގުގައި މިއަދުކުރަހަމަތަކުރަނިވަ މީގެ ސަލާމަތެވެ.*

189 *ނިސާ ސޫރަތުގެ* 125

الله سبحانه وتعالى އިބްރާހީމް(عليه السلام) ސިފަކޮށްދެއްވަމުން ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِّلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ۞ شَاكِرًا لِّأَنْعُمِهِ ۚ ٱجْتَبَىٰهُ وَهَدَىٰهُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ۞ وَءَاتَيْنَٰهُ فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ۞ ثُمَّ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ أَنِ ٱتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ۞

"ޙަޤީޤަތުގައިވެސް އިބްރާހީމް(عليه السلام) އިމާމެއްކަމުގައި ވެގެންވިއެވެ. الله تعالىއަށް ކިޔަމަންތެރި، ޙަނީފުގެ މަގުން އެއްކިބާވެ ހުންނެވި ބޭކަލަކު ކަމުގައި ވިއެވެ. ޝަރީކުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން އެކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. އެއިލާހު އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވަވާ ނިޢުމަތްތަކަށް ޝުކުރުކުރައްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައިވެސް އެކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެއިލާހު އެކަލޭގެފާނު ހޮއްވަވާ، ސީދާމަގަށް މަގު ދެއްކެވިއެވެ." [190]

އަދި މިއްލަތު އިބްރާހީމަށް ތަބާވުމަށް الله سبحانه وتعالى އަންގަވާފައިވަނީ ހަމައެކަނި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم)އަށް އެކަނިތޯއް ނޫނެވެ. އެކަމަކު އެކަލޭގެފާނުންގެ ސަހާބީންނަށްވެސް ވެއެވެ.

قُلْ صَدَقَ ٱللَّهُ ۗ فَٱتَّبِعُوا۟ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ

"ވިދާޅުވާށެވެ: الله تعالى ތެދު ވަޙީކުރައްވައިފިއެވެ. ފަހެ ޙަނީފުގެ މަގުން އެއްކިބާވެ ސީދާވެގެންވާ ގޮތުގައި ދީން އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ ދީނަށް ތަބާވާށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަކީ މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިންވި ބޭކަލެއް ނޫނެވެ." [191]

އަދި މިއަދުގެ މިޒަމާނު އަހުރެމެން، އޭގެ މާނައަކީ މިއަދުވެސް ހަމައެކަނި ސަހާބީންނަށް އެކަނި އައި އަމުރެއް ނޫނެވެ. އަދި ކިއްވެގެ؟ މިއަދުވެސް މުޅި މުސްލިމް އުންމަތަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވާ އަމުރެކެވެ.

އަދި الله سبحانه وتعالىގެ ޚަލީލު، އަބުލްއަންބިޔާ އިބްރާހީމް(عليه السلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ގައުމުގެ މީހުންނަށް ވިދާޅުވެއްވިއެވެ

أَفَرَءَيْتُم مَّا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ۞ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمُ ٱلْأَقْدَمُونَ ۞ فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّىٓ إِلَّا رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ۞

"އިބްރާހީމް(عليه السلام) ވިދާޅުވިއެވެ: ތިޔަބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ އިސް ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރި ތިއެއްޗެހިތަކު ތިޔަބައިމީހުން ވިސްނާ ބަލައިފީތޯއެވެ؟ الله تعالى ފިޔަވާ އެއެއްޗެހިތަކަކީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަދުއްވުންނެވެ." [192]

---

190 ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 123-120

191 އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ 95

192 ޝުޢަރާއު ސޫރަތުގެ 77-75

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦٓ إِنَّنِى بَرَآءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ۞ إِلَّا ٱلَّذِى فَطَرَنِى فَإِنَّهُۥ سَيَهْدِينِ ۞ وَجَعَلَهَا كَلِمَةًۢ بَاقِيَةً فِى عَقِبِهِۦ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ۞

"އިބްރާހީމް(عليه السلام)، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައާއި އެކަލޭގެފާނުންގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތިޔައެއްޗެ އެއްކަލަކުން މިޔަންކަލޭގެފާނު ބަރީއަވެ[193] ވަޑައިގަންނަވަމުވެ. މިޔަންކަލޭގެފާނު ހައްދަވާބޮޑުކަލާނގެ އިލާހު ފިޔަވައެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެ މިޔަންކަލޭގެފާނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނެއެވެ. އަދި މިބަސްފުޅު އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކޮޅުގައި ދެމިއޮންނާނޭ ބަސްފުޅެއްކަމުގައި ލެއްވިއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުން އެނބުރި ރުޖޫޢަވުމަށްޓަކައެވެ." [194]

އަދި ހުރިހާ މުފައްސިރުން(ތަފްސީރު އިލްމުވެރިން)ވެސް އަންނަނިވި އާޔަތްތަކުގައިވާ "ހަމަކަށަވަރުންވެސް الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ހުރިހާ ފަރާތަކުން މިޔަންކަލޭގެފާނުވަނީ ބަރީއަވެވޮޑިގެންނެވެ"ގެ ތަފްސީރުގައި ވިދާޅުވެފައިވަނީ، މިއާޔަތަކީ ކަލިމަތުއްތައުޙީދު ކަމުގައިވާ لا إله إلا الله އާއި އެއްވަރުވެގެންވާ އާޔަތެކެވެ. އަދިވެސް އެބޭބޭކަލުން ވިދާޅުވެދެއްވާފައިވެއެވެ، الله سبحانه وتعالى "އަދި އެކަލޭގެފާނުންވަނީ އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިފަސްކޮޅަށް ދާންދެން އެކަލިމަ ދެމިއޮންނާނޭ ގޮތް ހައްދަވާފަ"އެވެ ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ވަޙީބަސްފުޅުގެ މާނައަކީވެސް އެއީއެވެ. [195]

އަދި "އެކަލިމަ ދެމިއޮންނާނޭ"އެވެ ބުނެވޭ ބަހުގެ މާނައަކީ ހުރިހާ ރަސޫލުންނާއި ނަބީ ބޭބޭކަލުންގެ ދަޢުވަތެވެ. الله سبحانه وتعالى އެކަން އަންގަވާ ވަޙީކުރައްވަނީ

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِى كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ ٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجْتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَ

"އަދި ހަމަކަށަވަރުންވެސް ކޮންމެ އުންމަތަކަށްވެސް މިޔަންކަލޭގެފާނު ރަސޫލުބޭކަލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ الله تعالىއަށް އަޅުކަންކުރުމަށާއި ޠާޣޫތުން ދުރުވެގަތުމަށް ގޮވާލެއްވުމަށްޓަކައެވެ." [196]

އަދިވެސް

---

[193] *ބަރާއު: ބަރީއަވާ މީހާ. އިމާމް އިބްނުޖަރީރު އަބޫޖަޢުފަރުއްޠަބަރީ(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ "ބަރީއަވުމުގެ އަސްލަކީ ގުޅުން ކަނޑާލުމެވެ. އަދި އެކަންތައްތަކަށް ވާނީ ހިތުންނާއި، ދުލުންނާއި ބަދަނުގެ އަމަލުތަކުންނެވެ." ތަފްސީރުއްޠަބަރީ (305/8)*

[194] *ޒުޚްރުފު ސޫރަތުގެ* 26-28

[195] *މިދެއާޔަތުގައިވެސް ނަފީކުރުމާއި ގަބޫލުކުރުމުގެ އައިސްފަހާގަތް ވިސްނުމުން ހުއްޓެވެ. "އިސްލާމްދީނުގެ ބިންގާއި އޭގެ އަސާސްތައް"އެވެ ކިޔުން މިފޮތުގެ ފުރަތަމަ ބާބު ބައްލަވާލައްވާށެވެ.*

[196] *ނަޙްލު ސޫރަތުގެ* 36

وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِيٓ إِلَيۡهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعۡبُدُونِ

"ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީންވެސް ކޮންމެ ރަސޫލުބޭކަލަކަށް، އަހުރެންފިޔަވައި ހަމަ ޙައްޤު އިލާހަކު ނުވާކަމަށާއި، އަހުރެން ފިޔަވައި ޙައްޤު އިލާހަކު ނެތްކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެންނަށް ޢިބާދަތްކުރާށޭ ވަޙީކުރައްވައިގެން މެނުވީ ރަސޫލުބޭކަލަކު ނުފޮނުއްވަމެވެ." [197]

އަދި އިބްރާހީމް (عليه السلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުންނާއި މުޝްރިކުންނާއި ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅުން ތައުޙީދުގެ ކަލިމައިގެ މާނަ އަދިވެސް އިތުރަށް ސާފުކޮށްދެއެވެ.

إِنَّا بُرَءَٰٓؤُاْ مِنكُمۡ وَمِمَّا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرۡنَا بِكُمۡ وَبَدَا بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمُ ٱلۡعَدَٰوَةُ وَٱلۡبَغۡضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَحۡدَهُۥٓ

"ތިމަންމެންވަނީ، ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުން الله تعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރަން ގެންގުޅޭ ފަރާތްތަކުން ބަރީއަވެގެންނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަންމެން ކާފަރުވެސް ވެއްޖައީމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނާއި، އަހަރުމެންނާއި ދެމެދުގައި އަބަދަށް ދުޝްމިނުކަމާއި، އަދާވާތްތެރިކަން ފާޅުވެއްޖެއެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން الله تعالىއަށް އެކަނި އަޅުކަން ކޮށްފިމަށް ދާންދެންނެވެ." [198]

އިމާމް އަބްދުއްރަޙްމާން ބިން ޙަސަން (رحمه الله) މިއާޔަތް ގެންނެވުމަށްފަހު ވިދާޅުވެފައިވަނީ: "މިވާ މިއާޔަތުގައި ދެތު ފުރިހަމަ ވިސްނާލައިދޭ ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް، الله سبحانه وتعالى ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންނަށް ފޮނުއްވި ދީނާއި، ތައުޙީދާއި ބާވައިލެއްވި ކީރިތި ޤުރުއާނުން ސާބިތުވެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނާއި އިދިކޮޅު ހަމަ ޝިރުކު، ތަޤްލީދުކުރަމުން، ފާނުމާ ނޯނު ދީނުގެ ހަޤީޤަތުވެސް އެނގިގެންދާނެއެވެ" [199]

ދެން މިހާރުގެ ހިތަށް އެރުން އެކަށީގެންވާނެ "ހަމައެކަނި އިބްރާހީމް (عليه السلام)އަށް މިމައްސަލަ ނިސްބަތްކޮށްފާނީ ކީއްވެ؟ އެހެނީ ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންނެވެސް މަންހަޖަކީ މިއެއް ނޫންތޯއެވެ؟"

އެސްވާލަށް ޖަވާބު ދެއްވަމުން ޝައިޚް ޢަލީ އަލްޚުޟައިރު (فك الله أسره) الله سبحانه وتعالى އެކަލޭގެފާނު ބަންދުން ސަލާމަތްކުރެއްވާށިއެވެ) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ "ހަމައެކަނި އިބްރާހީމް (عليه السلام)އަށް މިކަން ނިސްބަތްކޮށް ސަލަފީ އެއީ، ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم)ގެ ޖަމާޢަތައި ވަރަށްވެސް ގިނަ ބައިވަރުބޭކަލުން، އެބައިމީހުންނަކީ އިބްރާހީމް (عليه السلام)އަށް ތަބާވާ ބައެއްކަމަށް ދައްވާކުރި ކުރެމެވެ. އެގޮތުން ޔަހޫދީން ބުނެ އުޅެއެވެ "ތިމަންމެން މިލްލީ މިއްލަތް އިބްރާހީމްގެ މަތީގައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނު އެންމެ ހަމަޖެ ބައިގަނޑަކީ ތިމަންނަމެންނެވެ". އަދި ޤުރައިޝުންނާއި

---

[197] އަލްއަންބިޔާއު ސޫރަތުގެ 25

[198] މުމްތަޙިނާ ސޫރަތުގެ 4

[199] ދުރަރުއްސަނިއްޔާ (93/8)ގެ ޖިހާދުގެ ބާބު

ނަޞާރާއިންވެސް ހަމައެފަދައިން އެބައިމީހުންނީ މިއްލަތު އިބްރާހީމަށް ތަބާވާ ބައެއްކަމުގައި، އިބްރާހީމް(علیه السلام)ގަޔާ އެބައިމީހުންގެ ބައްޖަހާމަށް ދައުވާކުރިއެވެ. އެހެންވެގެން الله سبحانه وتعالىގެ ވަޙީބަސްފުޅުތަކުގައި ޙަސްރު މިއްލަތު އިބްރާހީމަކީ ކޮބައިކަމާއި، އެކަލޭގެފާނަކީ ނިސްބަތްވާނީ ކޮންބައެއްކަން އަންގަވާ ސާފުކޮށްދެއްވިއެވެ."[200]

އަދި އެއިޔާރުގެ ހަޤީޤަތާއި ބެހޭގޮތުން الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ

مَا كَانَ إِبْرَٰهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَٰكِن كَانَ حَنِيفًا مُّسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ

"ޔަހޫދީއެއްކަމުގައި ނުވަތަ ނަޞާރާއެއްކަމުގައި އިބްރާހީމް(علیه السلام) ނުވެއެވެ. އެހެނަސް އެކަލޭގެފާނަކީ ބާޠިލު މަގުން އެއްކިބާވެ ހުންނެވި މުސްލިމެކެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ޝިރުކުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން ނުވެއެވެ." [201]

وَقَالُوا۟ كُونُوا۟ هُودًا أَوْ نَصَٰرَىٰ تَهْتَدُوا۟ ۗ قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِـۧمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ

"އެބައިމީހުން ބުންޏެވެ. މިއަބައިމީހުން ޔަހޫދީންކަމުގައި ނުވަތަ ނަޞާރާއިންކަމުގައި ވާށެވެ. މިއަބައިމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބޭނީ އޭރުންނެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އަދި ކިއެއްތަ؟ މިއްލަތުން ތަބާވާނީ ޙަނީފުގެ ގޮތުން އެއްކިބާވެވެންވާ ހަމައެކަމުގައިވާ މިއްލަތު އިބްރާހީމަށެވެ. އަދި ޝިރުކުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން އެކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ." [202]

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ

إِنَّ أَوْلَى ٱلنَّاسِ بِإِبْرَٰهِيمَ لَلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ وَهَٰذَا ٱلنَّبِىُّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ وَلِىُّ ٱلْمُؤْمِنِينَ

"އިބްރާހީމް(علیه السلام) އެބައެއްގެ ތެރެއިން ހިތްނުމަން އެންމެ ހައްގު ލިބިގެންވާ ބައަކީ، އެކަލޭގެފާނަށް ތަބާވި މީހުންނާއި، މިހުންނެވި ނަބިއްޔާ(މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم))އާއި އީމާންވި މީހުންނެވެ. އަދި الله تعالىއީ އީމާންވެރިންގެ ވަލީއެވެ.[203]" [204]

ވީމާ ވިސްނަވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ހިންގެވި މަގު ދޫކޮށްލާފައި، އުޅުއްވި ގޮތް ދޫކޮށްލާފައި، މިހާރު ތިމަންނާ މިއުޅެނީ އިބްރާހީމް(علیه السلام) އުޅުއްވި ގޮތަށޭ ބުނުމުން އެކަން އެހީގެ ހިތަކީ ގަބޫލުކުރެވޭނެކަމެއްތޯއެވެ؟

---

[200] ސައްޔިދުގެ 'ފީ ޡިލާލިލް ޤުރްއާން' ސޫރަތުލް ބަޤަރާގެ 'ތަފްސީރު'

[201] އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ 67

[202] ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 135

[203] ބަލާ: އަޙްމަދު، ތިރްމިޛީ، ޙާކިމް، [illegible]

[204] އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ 68

އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ ހާދިސާ ކިޔައިދެއްވަމުން الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ

وَتَٱللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصۡنَٰمَكُم بَعۡدَ أَن تُوَلُّواْ مُدۡبِرِينَ ۞ فَجَعَلَهُمۡ جُذَٰذًا إِلَّا كَبِيرًا لَّهُمۡ لَعَلَّهُمۡ إِلَيۡهِ يَرۡجِعُونَ ۞ قَالُواْ مَن فَعَلَ هَٰذَا بِـَٔالِهَتِنَآ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ۞ قَالُواْ سَمِعۡنَا فَتًى يَذۡكُرُهُمۡ يُقَالُ لَهُۥٓ إِبۡرَٰهِيمُ ۞ قَالُواْ فَأۡتُواْ بِهِۦ عَلَىٰٓ أَعۡيُنِ ٱلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَشۡهَدُونَ ۞ قَالُوٓاْ ءَأَنتَ فَعَلۡتَ هَٰذَا بِـَٔالِهَتِنَا يَٰٓإِبۡرَٰهِيمُ ۞ قَالَ بَلۡ فَعَلَهُۥ كَبِيرُهُمۡ هَٰذَا فَسۡـَٔلُوهُمۡ إِن كَانُواْ يَنطِقُونَ ۞ فَرَجَعُوٓاْ إِلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ فَقَالُوٓاْ إِنَّكُمۡ أَنتُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ۞ ثُمَّ نُكِسُواْ عَلَىٰ رُءُوسِهِمۡ لَقَدۡ عَلِمۡتَ مَا هَٰٓؤُلَآءِ يَنطِقُونَ ۞ قَالَ أَفَتَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكُمۡ شَيۡـًٔا وَلَا يَضُرُّكُمۡ ۞ أُفّٖ لَّكُمۡ وَلِمَا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ۞ قَالُواْ حَرِّقُوهُ وَٱنصُرُوٓاْ ءَالِهَتَكُمۡ إِن كُنتُمۡ فَٰعِلِينَ

۞

"އަދި الله تعالى ގަސަންދެވުމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ފަސްދީ ހިނގައްޖައުމަށްފަހު[205]، ތިޔަބައިމީހުންގެ ބުދުތައް މިމަންކަލޯގެފާނު ހަފުލުކުރައްވާ ހުށީމެވެ. ދެންފަހެ، އޭގެތެރެއިން ބޮޑު އެއްބުދު ފިޔަވާ ހުރިހާ ބުދުތަކެއް އެކަލޭގެފާނު ފުނޑުފުނޑުކުރެއްވިއެވެ[206]. އެބުދު ބަހައްޓަވި އޭގެ ގާތަށް އެމީހުން ރުޖޫޢަވުމަށެވެ. އެމީހުން އަހައި ބުނެފިއެވެ. ތިމަންމެންގެ އިލާހުންނަށް މިކަންކުރީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާވަނީ ޒާލިމުންގެ[207] ތެރެއިންނެވެ. އެއްބަޔަކު ބުންޏެވެ. އިބްރާހީމްއޭ ކިޔުން ޒުވާނެއް އެއުރެންނާމެދު ޢައިބުކޮށް ބުނާ އަޑު ތިމަންމެން އަހައިފީމެވެ. ދެން އެމީހުން ބުންޏެވެ. މީސްތަކުންގެ ކުރިމައްޗަށް އެކަލޭގެފާނު ގެންނާށެވެ. އޭރުން އެމީހުން އެކަލޭގެ މައްޗަށް ހެކިވާނެއެވެ. އެމީހުން އެހިއެވެ. އޭ އިބްރާހީމްއެވެ! ތިމަންމެންގެ އިލާހުތަކަށް މިކަންކޮށްފީ ކަލޭހެއްޔެވެ؟ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ނޫނެކެވެ. އެކަންތައްކުރީ އެބުދުތަކުގެ ތެރެއިން މިހިރަ ބޮޑު ބުދެވެ. ފަހެ، އެބުދުތަކަށް އެއީ ވާހަކަދައްކާ ބައެއްނަމަ ތިޔަބައިމީހުން އެބުދުތަކުން އަހާބަލާށެވެ. ދެންފަހެ، އެމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކުގެ ވިސްނުންތަކަށް އިރުޝާދުވެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް ރުޖޫޢަވެއްޖެއެވެ. އަދި ހިތާހިތާ ބުންޏެވެ. އަނިޔާވެރިބަޔަކީ ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންނެވެ. ނަމަވެސް އެއަށްފަހު ބޮލުތިރިވެ މަގުން އެއްކިބާވެ ހިނގައްޖައެވެ. އަދި އިބްރާހީމް(عليه السلام)އަށް ބުންޏެވެ. އެބުދުތަކަކީ ވާހަކަދައްކާ ބައެއްނޫންކަން ކަލޭގެފާނަށް ވާނީ އެނގިވަޑައިގެންފައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އަޅުކަންކުރަނީ އުޅެނީ الله تعالى ދޫކޮށް، އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރާ އަދި ގެއްލުމެއްވެސް ނުދޭ އެއްޗެހިތަކަކަށް ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުންގެ ހުރި ނުބައިކަމުގެ ބޮޑުކަމެވެ. އަދި الله تعالى ފިޔަވާ ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ ގޮތުގެ އެއްޗެހިތަކުގެ ނުބައިކަމެވެ.

---

[205] މިގެއިން އެނގޭ އެއްކަމަކީ ޢީދުދުވަހުންނާއި މުސްލިމުން ރަށްވެހިކަމުން ސިއްރިއްޔާތުގައިވެސް މަސައްކަތްކުރުމުގެ ކަމެވެ.

[206] الله تعالى އިބްރާހީމް(عليه السلام)އާއި ބެހޭގޮތުން ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ "އޭނާއަށް ބުދުތަކުގެ ކަންތައްތަކުން ޙައްޤު ސާބިތުވުމަށް އެއްޗެހިކިޔާށާއި (ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 93)". މިއަދުގެ ޢުލަމާއުންގެ މިގޮތަށް ކަންތައް ކުރަން ތިއްބެވީ ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟ އަދި އެހެނިހެން ޙިކުމަތްތައް ވަނީ ބަޔާންކޮށްފައެވެ. އެހެން ޢުލަމާވަނީ "ޙިކުމަތެއް ނެތް" ކަމަށް ބުނެފައެވެ.

[207] އެއިލާހުގެ ހަޖަތަށް އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިން މީހެއް ޝިރުކުކުރުމަކީ الله تعالىއަށް ހަޑިކުރުމެވެ. ހަމައެކަނި މިއަދު މުޝްރިކުންނަކީ އަނިޔާވެރިންނެވެ. އަނިޔާވެރިންނަކީ މުޝްރިކުންނެވެ. އަދި އަމަލުތަކުގެ ސުލްޠާނުގެ ގޮތުގައި މުޝްރިކުންނަކީ އަނިޔާވެރިން ކަމުގައި ބުނެވިފައިވެއެވެ. އެކަމަކު އެބައިމީހުންގެ އިރާދާގައި الله تعالى ހަޑިކުރުމަކީ ބޮޑުވެގެން ވާނެއެވެ. އެހެނީ އެއިލާހުގެ މުޝްރިކުންގެ ވަޙީއެވެ.

ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ފަހެ ނުވިސްނޭހެއްތޯ؟ އެމީހުން އެހިނދު ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ކަމެއް ކުރާނަމަ އެކަލޭގެފާނު އަންދައިލާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އިލާހުންތަކަށް ނަސްރުދީ ވާދީލާށެވެ." 208

އަދިވެސް

قَالُوا۟ ٱبْنُوا۟ لَهُۥ بُنْيَـٰنًا فَأَلْقُوهُ فِى ٱلْجَحِيمِ

"އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނަށްޓަކައި ބިނާއެއް ހަދާށެވެ. އަދި އެތާނގައި އަލިފާންގަނޑެއްޖަހާ އެއަލިފާންގަނޑުގެ ތެރެއަށް އެކަލޭގެފާނު އެއްލާށެވެ." 209

ތަފްސީރު އިބްނުކަޘީރުން "ޤަޞަޞުލް އަންބިޔާ އެއްއެއްޗެއްސާއިލުގައި އަދިބޮޑަސް ބުނާ އަޅެ ތިމަންމެން އެހީވެ"އާއި ބެހޭގޮތުން ވިދާޅުވަނީ އާގެ މާނައަކީ، އިބްރާހީމް(عليه السلام) ޓޫފާނުސާއި އިދިކޮޅު ހެއްދަވާ، އެބައިމީހުންނަށް އެއްކޮޅިގޮވާ، ހަޅުޖެއްސާވާ، އެބައިމީހުންނަށް ތަބުނަށް ގެއްލުވުމެވެ. 210

ޝައިޚް ޢަބްދުއްރަޙްމާން އިބްން ނާޞިރު އައްސަޢްދީ(رحمه الله): "ތިޔަބައިމީހުންގެ ހުރި ނުބައިކަމެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ"އާއި ބެހޭގޮތުން ވިދާޅުވަނީ "ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ފުރިން ވަރިން ބޮޑެތި މަގުފުރެދިފައިވާ، ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ފުރިން ވަރިން ބޮޑެތި ބަލިވެގެންވާ، ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ފުރިން ވަރިން ބޮޑެތި ނުބައިވެގެންވާ ބައެއް ނޫންތޯއެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުންނާއި އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى *ފިޔަވާ އެހެނިހެން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރާމީހުންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިތިބި ފަދުވެތިވެގެންވާ ހާލަތު ވިސްނުންތެރި މަސައްކަތް ކުރަނީބާވައެވެ. ހައްގު ތެދުމަގުގެ ބަދަލުގައި ޝަހުވަތްތަކުގެ ތެރެއަށް ގެއްލި، ޖާހިލު، ތަކެއްޗަކު ނުޖެހޭ ހިތާމަތަކެއް ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ބާރު ފުރުވަން ފެނުމުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށްވުރެން ޖަނަވާރުތަކުވެސްވަނީ ހެޔޮވެގެންނެވެ." 211*

އަދި الله سبحانه وتعالى *އިބްރާހީމް(عليه السلام)އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާއާއި ބެހޭގޮތުން ވަޙީކުރައްވައި*

---

208 *އަންބިޔާއު ސޫރަތުގެ* 57-68

209 *ޞާއްފާތު ސޫރަތުގެ* 97

210 *އަދި މިހެނެ މިކަމުގައި މިއްލަތު އިބްރާހީމަށް ތަބާވެއްޖެނަމަ، 'ފިތުނަޔާއެވެ ކިޔާ އަޅު ނޫން އެހެން އަޅެއް ޖަހާމީހުންގެ ފަރާތްތަކުން ނުއިވޭނެއެވެ. އެކަމަކު* الله تعالى*ވަނީ އަސްލު ފިތުނަ އާއި އަނިޔާވެރިކަމަ ޝިރުކުކަން އަނގަވާދެއްވާފައެވެ.*

211 *ތައުސީރުލް ކަރީމުއްރަޙްމާން* (475-476) *ގައި އަލް އަންބިޔާއު* 57-68*ގެ ތަފްސީރު ގެންދިޔައިރު ބައި ބަދަލުވާ! އަދި ޝައިޚް ޖަނަވާރުންގެ ބައި ގެންސްފައިވާ އަންނަނިވި އާޔަތުގެ މައުނައަށް ބިނާކޮށް* ((أُو۟لَـٰٓئِكَ كَٱلْأَنْعَـٰمِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ)) ***މާނައީ: "އެބައިމީހުންނީ ނަމަވެސް ސޫފިތަކް ފަދައެވެ. އަދި ކިއްތަ؟ އެބައިމީހުންދުނިންވެސް އެބައިމީހުންގެ މަގުފުރެދުން ބޮޑެވެ." (އަޢްރާފު ސޫރަތުގެ 179)***

يَٰٓأَبَتِ إِنِّى قَدْ جَآءَنِى مِنَ ٱلْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَٱتَّبِعْنِىٓ أَهْدِكَ صِرَٰطًا سَوِيًّا ۞ يَٰٓأَبَتِ لَا تَعْبُدِ ٱلشَّيْطَٰنَ ۖ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ عَصِيًّا ۞ يَٰٓأَبَتِ إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِّنَ ٱلرَّحْمَٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَٰنِ وَلِيًّا ۞ قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنْ ءَالِهَتِى يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ ۖ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ ۖ وَٱهْجُرْنِى مَلِيًّا ۞ قَالَ سَلَٰمٌ عَلَيْكَ ۖ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّىٓ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ بِى حَفِيًّا ۞

"އޭ ބައްޕާފުޅެވެ! ބައްޕައަށް އަދި އުނގެނިވަޑައިނުގަންނަވާ ކަމެއްގެ ޢިލްމު ތިމަންކަލޯގެފާނަށް ލިބިއްޖެއެވެ. ވީމާ ތިމަންކަލޯގެފާނަށް ތަބާވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އޭރުން ތިމަންކަލޯގެފާނު ބައްޕައަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާ ހުށީމެވެ. އޭ ބައްޕާފުޅެވެ! ޝައިޠާނާއަށް އަޅުކަން ނުކުރާ ހުއްޓެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ޝައިޠާނާއަކީ ރަޙްމާނުވަންތަ އިލާހަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ އެއްޗެކެވެ. އޭ ބައްޕާފުޅެވެ! ތިމަންކަލޯގެފާނު ބިރުފުޅުވަނީ ރަޙްމާނުވަންތަ އިލާހުގެ ޙަޟްރަތުން އަންނަ ޢަޛާބެއް ބައްޕައަށް ޖެހިދާނެކަމަށެވެ. އޭރުން ބައްޕަ ވާނީ ޝައިޠާނާގެ ގާތް ރަށްޓެހިއެއްކަމުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަ ބުނެއެވެ. އޭ އިބްރާހީމެވެ! ކަލޭގެފާނު އަހުރެންގެ އިލާހުންނާމެދު ނުރުހިވަނީތޯ؟ ކަލޭގެފާނު މިކަމުން ނުހުއްޓަވައިފިނަމަ އަހުރެން، ކަލޭގެފާނު ރަޖަމްކޮށްލާނަމެވެ. އަދި އޭރުން އަހުރެންނާ ކަލޭގެފާނު ދިގު ދުވަސްވަރަކަށް ވަކިވެ ދުރުވެލައްވާށެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ބައްޕަގެ މައްޗަށް ސަލާމް ލިބިގެންވާނދޭވެ[212]. ބައްޕައަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް އަޅުގަނޑު ތިމަންކަލޯގެފާނުގެ ވެރި އިލާހަށް ދުޢާކުރާ ހުށީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެއިލާހު އަޅުގަނޑުގެ މައްޗަށް ނިޔަތް އޯގާތެރިވެ ރަޙްމަތްތެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ." [213]

އެކަމަކު އަނބުރާ الله سبحانه وتعالى*ވަނީ މުޝްރިކުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ދުޢާ ކުރުންވެސް އަބަދަށްޓަކައި މަނާ ކުރައްވާފައެވެ.*

مَا كَانَ لِلنَّبِىِّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَن يَسْتَغْفِرُوا۟ لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوٓا۟ أُو۟لِى قُرْبَىٰ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ۞ وَمَا كَانَ ٱسْتِغْفَارُ إِبْرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَن مَّوْعِدَةٍ وَعَدَهَآ إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥٓ أَنَّهُۥ عَدُوٌّ لِّلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ ۚ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ لَأَوَّٰهٌ حَلِيمٌ

"ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންނަކީ ނަރަކައަށްވެރިން ކަމުގައި އެނގި ފާޅުވުމަށްފަހު އެބައިމީހުންނަކީ (މުޝްރިކުންނަކީ) ގާތްތިމާގެ މީހުން ކަމުގައި ވިޔަސް، ނަބިއްޔާއަށާއި އަދި އީމާންވީ މީހުންނަށް އެމީހުންނަށްޓަކައި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދުމަކީ އެކަށީގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. الله تعالى އެކަލޭގެފާނަށް(އިބްރާހީމް(عليه السلام))އަށް ކުރައްވާފައިވާ ވަޢުދާ ގުޅިގެން މެނުވީ ބައްޕާފުޅަށް އިބްރާހީމް(عليه السلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް ފާފަފުއްސެވުން އެދިވަޑައިގެންފައެއް ނުވެއެވެ. ފަހެ އޭރު، الله تعالىގެ

---

[212] *ޢިލްމުވެރިން އަންގަވައި މިއީ ދިރުމުގެ ކުރިން ކިޔުނު ސަލާމެކެވެ. އެކަމަކު މުޙައްމަދު* (صلى الله عليه وسلم)*ގެ އުންމަތަށްވަނީ ކާފިރުންނަށް ސަލާމްދޭން މަނާކުރައްވާފައެވެ. އެގޮތުން ރަސޫލު* الله (صلى الله عليه وسلم)*ގެ އަރިހުން* الله تعالى *ރުއްސެވުންފަދައިން އަބޫ ހުރައިރާ ރިވާކުރައްވައިފައެވެ: "ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނަށް ފުރަތަމަ ސަލާމް ނުދޭށެވެ. އަދި މަގުމަތީ އެމީހުން ދިމާވެއްޖެނަމަ މަގުގެ ހަނިފަރާތަށް އެމީހުން ޖައްސާށެވެ" މުސްލިމް، ތިރްމިޛީ*

[213] *މަރިޔަމް ސޫރަތުގެ* 43-47

އަދާވާތްތެރިއެއްކަން އެކަލޭގެފާނަށް ބަޔާންވެ އެނގިވަޑައިގަތް ހިނދު، ބައްޕާގެ ކިބައިން އެކަލޭގެފާނު ބަރީއަވެ ވަޑައިގަތެވެ.
ހަމަކަށަވަރުން އިބްރާހީމް(عليه السلام)އަކީ ކެތްތެރި 'އައްވާހު'[214] އެކެވެ." [215]

އެއަށްފަހު، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ގައުމުގެ މީހުންނަށް އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ

إِنَّا بُرَءَٰٓؤُاْ مِنكُمۡ وَمِمَّا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرۡنَا بِكُمۡ وَبَدَا بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمُ ٱلۡعَدَٰوَةُ وَٱلۡبَغۡضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَحۡدَهُۥٓ

"ތިމަންމެންވަނީ ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުން الله تعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރަން ތިޔަ ގެންގުޅޭ އެއްޗެހިން ބަރީއަވެގެންނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށްވެސް ތިމަންމެން ކާފިރުވީމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނާއި ތިމަންމެންނާއި ދެމެދުގައި އަބަދުގެ އަބަދަށްޓަކައިވެސް އަދާވާތްތެރިކަމާއި، ނުރުހުންތެރިކަން ފާޅުވެފައެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން އެކަނިވެރި الله تعالىއަށް އީމާންވެއްޖައުމަށް ދާންދެނެވެ." [216]

ޝައިޚް އަބޫ މުޙައްމަދު އަލްމަޤްދިސީ(حفظه الله) ވިދާޅުވިއެވެ: "ބަލައިލުމުން ދިޔާ ގޮތުގައި މިޢާމަލާތުގައި މިއްލަތު އިބްރާހީމްއަށް އަމަލުކުރުމަކީ މުޝްރިކުންނާއި ދިމާއަށް އެއްކަލަ ނުބަސް، އެބައިމީހުންގެ ޝިރުކަށް އަނގައިން ނުބަސް، ހަމައެކަނި ތަޢުރީޟްގެ މައިގަނޑު ވިސްނާ ބައި ކިޔަވާށެ، އެއާއި ދުރު ދޮއްދަކަށް ބަލާލާ ހުރިން ކަމަކަށެވެ. އެކަމަކު މީހުންނާއި ދިމާއަށް އަޅުގަނޑުމެން ބުނަން ހޯދީ މިއްލަތު އިބްރާހީމްއަކީ އެކަމަކު އެއްކަލަ ވެއްޖެއްމާދުން ކިޔުވާގެންގެ އިބްރާހީމް(عليه السلام) އަރިހުންގަންޖެހުން އެއްކަރުވީތޯ؟ އެކަލޭގެފާނަކީ އެބައިމީހުންނާއި ރައްކަތް ވާހަކަދައްކާފާ، އެބައިމީހުންގެ ޝިރުކާއިމެދު އަނގައިން ނުބަސް ހުރުވިސް ނުނުކުމެވީތޯ؟ އެބައިމީހުންގެ އިލާހުންނަށް ބިނާ ތަޅުއްވާލައްވައި ބައްދާ ނުވާ، އެބައިމީހުންނާއިމެދު އަދާވާތްތެރި ނުވެ އެކަލޭގެފާނު ހުރުވިސް ނުނުކުމެވީތޯ؟

އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ސަލަފީންނަށްވެސް ހަމައެކަނި ފޮތުގައި އޮންނަ، އެއްވެސް އަމަލީ ސިފައެއް ގެންނަން ނުޖެހޭ ދީނެއް ކިޔައިދޭވިސް ނުނުކުމެވީތޯ؟ އަލްވަލާއު(ތައުޙީދުގެ ފަރާތްތަކާއި އެކުވެރިވުން)، އަދި ބަރާއަތު(މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވުން)، އަލްމުވާލާތު(ތައުޙީދުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ލޯބިވުން)، އަލްބުޣްޟު(ޝިރުކާއި މުޝްރިކުންނަށް ނުރުހުންވުން)، އަލްމުޢާދާތު(މުޝްރިކުންނަށް އަދާވާތްތެރިވުން)، އަލްއިޖްތިނާބު(މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން ސަލާމަތްވެ ދުރުހެލިވުން) ފަދަ އަމަލީ ގޮތުން ދައްކަންޖެހޭ އަޅުކަމެއް ހިތުއިހުރިވުމެއް ފުރިހަމަވެސް ނުނުކުމެވީތޯ؟" [217]

---

[214] އައްވާހު: الله تعالىއަށް އިނާބަތްތެރިކަމާއެކު ގިނަގިނައިން ހަމުދުކުރާ، ޚުޝޫޢުވެރި އެއްޗެއް
[215] ތައުބާ ސޫރަތުގެ 113-114
[216] މުމްތަޙިނާ ސޫރަތުގެ 4
[217] ޝައިޚުގެ ފޮތް ކަޝްފުގައިވާ 'މިއްލަތު އިބްރާހީމް' ގެ ސ.17 ބައްލަވާ

އިމާމް އަބްދުއްލަޠީފް ބިން އަބްދުއްރަޙްމާން(رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ: "މުޝްރިކުންނަށް އަދާވާތްތެރިނުވެ، ތައުޙީދު އެނގި، ތައުޙީދަކަށް އަމަލެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ވީމާ މުޝްރިކުންނަށް އަދާވާތްތެރިނުވާ މީހާއަކީ ތައުޙީދަށް އަމަލުކުރާ އަދި ތައުޙީދު ދަންނަ މީހެކޭވެސް ނުބުނެވޭނެއެވެ." [218]

ޝެއިޚް އަބޫ މުޙައްމަދު އަލްމަޤްދިސީ(حفظه الله) ކުރިއަށް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "ހަމަކަށަވަރުންވެސް އިބްރާހީމް(عليه السلام)، އެމީހާއަކީ ކުފުރާއި ޝިރުކުގައި ޝާމިލުވެ ގޮސް ހުސްވެފައިވާ މީހެއްކަން އެނގުމުން، އެކަލޭގެފާނުގެ އެންމެ ގާތް މީހާ ކަމުގައިވާ އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަ ކައިރިންވެސް އެކަލޭގެފާނު ބަރީއަވެގަތެވެ. "އެއީ، الله تعالىގެ އަދާވާތްތެރިއެއްކަން އެކަލޭގެފާނަށް ބަޔާންވެ އެނގިވަޑައިގަތް ހިނދު، ބައްޕަގެ ކިބައިން އެކަލޭގެފާނު ބަރީއަވެ ވަޑައިގަތެވެ". އެކަމަކު މިއީ އެކަލޭގެފާނު، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް ހިދާޔަތް ލިބުމަށް، ހިތްހެޔޮކަމާއި ރަޙްމަތްތެރިކަމާއެކު ދަޢުވަތު ދިނުމުގެ ވައްތަރެވެ.

يَٰٓأَبَتِ إِنِّيٓ أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٞ مِّنَ ٱلرَّحۡمَٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيۡطَٰنِ وَلِيّٗا

"އޭ ބައްޕާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިބާއަށް ރަޙްމާނުވަންތަ އިލާހުގެ ޢަޛާބެއް އައިސް ބައްޕައަށް ޖެހިދާނެކަމަށް ބިރުގަންނަމެވެ. ފަހުން ތިބާވެ ޝައިޠާނާގެ ރަޙްމަތްތެރިއަކަށް ވެދާނެއެވެ." [219]

އަދި މިކަން ފަދައިން މޫސާ(عليه السلام) ފިރުޢައުނުގެ ގާތަށް ފޮނުއްވަމުން، އެކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވަނީ

فَقُولَا لَهُۥ قَوۡلٗا لَّيِّنٗا لَّعَلَّهُۥ يَتَذَكَّرُ أَوۡ يَخۡشَىٰ

"ދެން އޭނާއާއި މަޑުމައިތިރި ބަހުން ވާހަކަދައްކަވާށެވެ. އޭނާ ވިސްނާ ނުވަތަ ބިރުވެތިވެދާނެ ކަމަށްޓަކައެވެ." [220]

އެހެންކަމުން މޫސާ(عليه السلام)، ފިރުޢައުނަށް ތަޢުލީމްދެއްވީ ވާހަކަފުޅުތަކުގެ ނަރަމް ބަހުން ބަސްފުޅުބުނެދެއްވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. الله سبحانه وتعالىގެ އަމުރަށް ކިޔަމަންވާ ގޮތުގައެވެ

هَلْ لَّكَ إِلَىٰٓ أَن تَزَكَّىٰ ❁ وَأَهۡدِيَكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخۡشَىٰ ❁

"އަދި ކަލޭގެ ފިރުޢައުނެވެ! ކަލޭގެފާނު ޠާހިރުވުމަށް ވޭތޯ، ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭ ވެރިރަސްކަލާނގެ މަގު ދައްކައިދޭނަމެވެ؟ އަދި ކަލޭގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ މަގަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭ ދައްކައިދެއްވާ ބިރުވެތިވެދާނެއެވެ." [221]

އަދި އެކަލޭގެފާނު ފިރުޢައުނަށް އެކި ގޮތްގޮތުން ހިތްހަމަޖެހޭ ގޮތަކަށް، ނަސޭހަތް ދެއްވާފައިވެއެވެ.

---

[218] *އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ* (167/8)، *ޖިހާދުގެ ބާބު*

[219] *މަރްޔަމް ސޫރަތުގެ* 41-50

[220] *ޠާހާ ސޫރަތުގެ* 44

[221] *ނާޒިޢާތު ސޫރަތުގެ* 18-19

އެކަމަކު ބާޣީކަން މަތީގައި ފިރުޢައުން ދެމިހުރިކަމާއި، ގޮތްދޫނުކުރާ ގޮތް ދެއްކެވުމުން، މޫސާ(عليه السلام) ފިރުޢައުނަށް ވިދާޅުވިއެވެ.

لَقَدْ عَلِمْتَ مَآ أَنزَلَ هَٰٓؤُلَآءِ إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ بَصَآئِرَ وَإِنِّى لَأَظُنُّكَ يَٰفِرْعَوْنُ مَثْبُورًا

"މިއާޔަތް ބަޔާންވެގެންވާ އިބްރަތްތަކެއް ކަމުގައި ބާވައިލެއްވީ އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވި އިލާހު ފިޔަވާ އެހެންފަރާތެއް ނޫންކަން ކަލޭމަން ރަނގަޅަށް އެނގޭނެއެވެ. އޭ ފިރުޢައުނެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ހީވަނީ ކަލޭމީ ގެއްލި ހަލާކުވެދިޔަ މީހެކު ކަމުގައެވެ." [222]

އަދި އެއަށްފަހުވެސް ގަބޫލު ނުކުރުމުން، މޫސާ(عليه السلام) ފިރުޢައުނަށް ޚަދުސަމަން އެދި ދުޢާކުރެއްވިއެވެ.

رَبَّنَآ إِنَّكَ ءَاتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُۥ زِينَةً وَأَمْوَٰلًا فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوا۟ عَن سَبِيلِكَ ۖ رَبَّنَا ٱطْمِسْ عَلَىٰٓ أَمْوَٰلِهِمْ وَٱشْدُدْ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا۟ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ

"އޭ ރައްބޭވެ! ތިބައިލާހު ފިރުޢައުނަށާއި އޭނާގެ މީހުންނަށް ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގައި ޒީނަތްތެރިކަމާއި މުދާތައް ދެއްވީމުއެވެ. އޭ ރައްބޭވެ! އެތަކެތި އެބައިމީހުން ތިބައިލާހުގެ މަގުން މަގުފުރެއްދުމަށެވެ. އޭ ރައްބޭވެ! އެމީހުންގެ މުދާތައް ހަލާކުކުރައްވާ ނެތިކުރައްވާނދޭވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ސިއްކަޖެއްސަވައި ވަރުގަދަކޮށް ބަންދުކުރައްވާނދޭވެ. އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި އަޛާބު ފެނިއްޖައުމަށް ދާންދެން އެބައިމީހުން އީމާން ނުވާނެއެވެ." [223]

ވީމާ، އެއްވެސް ހައްދެއްނެތި ނުބައި މާނައެއްގައި މަޣުރޫރުކަމާއި ކިބުރުވެރިކަން އިސްތިކްބާރު ކުރުމަށް ގޯވާލިހުރުމަށް ބޭނުމެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަކީ އިންޞާފުވެރިން ކަމުގައިވާނަމަ، ތިޔާ ހިސާބަށް ހުއްޓި، މިކަންތައްތަކާއި ދުރު ފިލުވުމަށް ރަނގަޅަށް ވިސްނާލާށެވެ."

އަދި އެންމެ ފުރަތަމަ ރަސޫލު ކަލޭގެފާނު ނޫޙު(عليه السلام)އިން ފެށިގެން، ކޮންމެ ރަސޫލު ބޭކަލެއްގެ ދަޢުވާގައިވެސް ތައުޙީދުއްތާއަށް[224] ގޮވާލެއްވިއެވެ. الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ގޮތަށެވެ.

---

[222] އިސްރާއު ސޫރަތުގެ 102

[223] ޔޫނުސް ސޫރަތުގެ 88

[224] الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވަނީ ((شَرَعَ لَكُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحًا وَٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِۦٓ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰٓ ۖ أَنْ أَقِيمُوا۟ ٱلدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا۟ فِيهِ ۚ كَبُرَ عَلَى ٱلْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ)) މާނައީ: **"ނޫޙު(عليه السلام)އަށް ވަޞިއްޔަތްކުރެއްވި ދީނުގެ ތެރެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ވަޙީކުރެއްވީމެވެ. އަދި އިބްރާހީމް(عليه السلام)އަށާއި، މޫސާ(عليه السلام)އަށާއި، ޢީސާ(عليه السلام)އަށް ވަޞިއްޔަތްކުރެއްވި ދީންވެސް. އެއީ (އެންމެހައި ދީނުގައި) ދީން ޤާއިމުކުރުމާއި އަދި އެކަމުގައި ތަފާތުނުވުމެވެ. ކަލޭގެފާނު މުޝްރިކުންނަށް ގޮވާލާ ކަންތައް އެމީހުންނަށް ބޮޑުކަމެކެވެ."** (**ޝޫރާ ސޫރަތުގެ 13**)

سَلَٰمٌ عَلَىٰ نُوحٍ فِي ٱلْعَٰلَمِينَ ۝ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ۝ إِنَّهُۥ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ۝ ثُمَّ أَغْرَقْنَا ٱلْأَاخَرِينَ ۝
وَإِنَّ مِن شِيعَتِهِۦ لَإِبْرَٰهِيمَ ۝

"އާލަމްތަކުގައި ނޫޙު(عليه السلام)ގެ މައްޗަށް ސަލާމް ހުއްޓެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންއިލާހު އިޙްސާންތެރިންނަށް ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުވަނީ ތިމަންއިލާހުގެ މުއުމިން އަޅުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ދެންފަހެ މީހުން(ކާފިރުން) ތިމަންއިލާހު އަނެއްބައި ގަރަޤުކުރެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިބްރާހީމް(عليه السلام)ވަނީ ނޫޙު(عليه السلام)ގެ ތަބާވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ." 225

އަދި ނަޞޭޙަތާއި ދަޢުވަތު ގަބޫލުނުކުރި، ނޫޙު(عليه السلام)ގެ ދަރިފުޅާއިމެދު އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެވަޑައިގަތުމާއިވެސްއެވެ

رَبِّ إِنَّ ٱبْنِى مِنْ أَهْلِى وَإِنَّ وَعْدَكَ ٱلْحَقُّ وَأَنتَ أَحْكَمُ ٱلْحَٰكِمِينَ ۝ قَالَ يَٰنُوحُ إِنَّهُۥ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ ۖ إِنَّهُۥ عَمَلٌ
غَيْرُ صَٰلِحٍ ۖ فَلَا تَسْـَٔلْنِ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ ۖ إِنِّىٓ أَعِظُكَ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ۝

"ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރައްބެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދަރިއަކީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ވަޢުދު ބަސްފުޅަކީ ޙައްޤު ބަސްފުޅެކެވެ[226]***. އަދި ކަލޭގެފާނަކީ ނިޔާކުރައްވާ މީހުންގެ ތެރޭގައި އެންމެ ޢަދުލުވެރި އިލާހެވެ. އެއިރު ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ. އޭ ނޫޙުއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެދަރިއަކީ ކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިންވާ މީހެއް ނޫނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ހެޔޮ ނޫން އަމަލެކެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނަށް އެކަމެއްގެ ޢިލްމެއްނެތް ކަންތައްތަކެއް ތިމަންއިލާހުގެ ހަޟްރަތުން އެދި ނުދަންނަވާށެވެ. އެފަދަ ކަންތައްތަކުން ދުރުވުމަށް ތިމަންއިލާހު އަންގާ ނަޞޭޙަތްތެރިވަމެވެ. އޭރު ކަލޭގެފާނު ޖާހިލުންގެ ތެރެއިން ވެވަޑައިގެންނުވުމަށްޓަކައެވެ."*** 227

އަދި ނޫޙު(عليه السلام)، އެކަލޭގެފާނުގެ ގައުމުގެ މުޝްރިކުންނާއި އިދިކޮޅަށް ދުޢާ ކުރައްވާ ދަންނަވައިދެއްވިކަން ވެއެވެ.

---

225 *ޞާއްފާތު ސޫރަތުގެ* 79-83. *މިއާ މިގޮތުން އަނގަބަހުން އެއްޗަކީ މިމައްސަލަތަކަށް އިބްރާހީމްއާއި ކުރިން ހުރި ނަބިއްޔުންގެ ތެރެއިން ފަސް މިއްލަތެވެ. ބަސްފުޅުންނާއި ނަބީބޭކަލުންގެ ފަސް މިއްލަތެވެ.*

226 *ޝަރީޢަތު ޙަޤީޤަތުގައި ރަސްކަލާނގެ އިބްލީސް ސަރުކާރު އެކަލޭގެފާނުގެ ތަސްލީމުގައި އަންނަނިވި އާޔަތާއި ބަސްފުޅަށް ވިދާޅުވެފައިވާތީއެވެ:* ((ٱحْمِلْ فِيهَا مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ)) *މާނައީ:* ***"ކޮންމެ އެއްޗަކުން ދެޖޯޑު، ކަލޭގެފާނުގެ އާއިލާ އަދި(ހޫދު ކޮޅަށް) ވަރުވާށެވެ."*** ***(ހޫދު 40)*** *ނޫޙު*(عليه السلام) *އެކަލޭގެފާނުގެ އާއިލާއިމެދު ދަރިކަލުންވެސް ކުރުގައި ވެދުންއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ހިފުރުކުރައްވާ އެކަލޭގެފާނުގެ އާއިލާގެ އެންމެންނަށް އަދި އެންމެހާ ނަޖާތްލިބުން ވެދުންއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އާއިލާގެ މުސްލިމުންނާއި މުޝްރިކުންވެސް އާގައި ހިމެނޭ ގޮތަށެވެ. އެހެންވީމާ ކަރުނަވި ދުޢާއްކަމަށް ވެދުންއެވެ. އެކަމަކުވެސް އެކަލޭގެފާނުވަނީ އެއިލާހުގެ ނިންމެވުން ހުރަހެއްވެގެންނުވެއެވެ. އެހެން އެއިލާހު، އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިކަމަށް ވެރިކަމާއިގައިވެއެވެ ((އިބައިލާހު ހުކުމްކުރައްވާމީހުންގެ އެންމެ ޢަދުލުވެރިވެސްވާ ގޮތާއި އިލާހެވެ.))*

227 *ހޫދު* 45-46. *އިބްރާހީމް*(عليه السلام)*އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާގެ ހާދިސާއާއި، މުޙައްމަދު* (صلى الله عليه وسلم)*އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުބޭބޭ އަބޫ ޠާލިބުގެ ހާދިސާއާއި ގުޅުންހުރިގޮތް ވިސްނައިލާށެވެ.*

وَقَدْ أَضَلُّواْ كَثِيرًا ۖ وَلَا تَزِدِ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا ضَلَٰلًا ۞ .... رَّبِّ لَا تَذَرْ عَلَى ٱلْأَرْضِ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ دَيَّارًا ۞ إِنَّكَ إِن تَذَرْهُمْ يُضِلُّواْ عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوٓاْ إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا ۞

"ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުން ނުހަނުބޮޑެތި މީސްތަކުން މަގުފުރެއްދިއެވެ. އަނިޔާވެރި، ކާފަރުންނަށް މަގުފުރެދުން ނޫން އެހެންކަމެއް އިތުރުކޮށް ނުދެއްވާށެވެ...... އޭ ރައްބެވެ! ކާފަރުންގެ ތެރެއިން އެކަކުވެސް ބިމުގެމަތީގައި ނުބަހައްޓަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިބައިގާރު އެބައިމީހުން ދޫކޮށްލައްވައިފިނަމަ ތިބައިގާރުގެ އަޅުތަކުން މަގުފުރައްދާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ފާސިދު ކާފަރު ދަރިން ނޫނީ ނުލިބޭނެއެވެ." [228]

އަދި ހުސަނާއިރުގެ އިމާމް، އެކަލޭގެފާނުގެ ގައުމުގެ މީހުންނަށް ޙުޖަތްތެރިކަމާއި އަދާވާތްތެރިކަން ފާޅުކުރެއްވި ވަގުތުވެސް، الله سبحانه وتعالى *ވަކީލުކުރައްވާފައިވެއެވެ*

وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُم مَّقَامِى وَتَذْكِيرِى بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَعَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوٓاْ أَمْرَكُمْ وَشُرَكَآءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ ٱقْضُوٓاْ إِلَىَّ وَلَا تُنظِرُونِ

"ނޫޙު(عليه السلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ގައުމުގެ މީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު ކަންހިނގާދިޔަގޮތް ބަޔާންކޮށްދެއްވައި ކަލޭގެފާނު، ނޫޙު(عليه السلام)ގެ ވާހަކަ ކިޔައިދެއްވާށެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ! އޭ ގައުމުގެ މީހުންނޭވެ! މިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަސޭހަތްތެރިވުމާއި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބޮޑުކަމަކަށް، ބުރަކަމަކަށްވާނަމަ، މިމަންކަލޭގެފާނު الله تعالىގެ ހަޟްރަތަށް ވަކީލުކުރަމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ޝަރީކުންތަކާއި އެއްވެގެން މިމަންކަލޭގެފާނާމެދު ކަންތައް ކުރާނެ ގޮތް ކަނޑައަޅާށެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުން ކަނޑައަޅާގޮތް ވަންހަނާވެފައި ނުހުންނާނެހެން ފާޅުކުރާށެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުން، މިމަންކަލޭގެފާނާމެދު ޙުކުމްކޮށް ނިންމައިލާ މިމަންކަލޭގެފާނަށް ކަނޑައެޅި ގޮތެއް ލަސްނުކޮށް ކުރާށެވެ." [229]

އަދި ކޮންމެ ރަސޫލުބޭކަލަކުވެސް ގޮވާލެއްވީވެސް މިފަދައިންނެވެ. މިސާލަކަށް އިބްރާހީމުގެ ވާހަކަ ބަލާލަމާހެވެ.

އެގޮތުން ހޫދު(عليه السلام)ވެސް ތަޢުޙީދަށް ދަޢުވަތު ދެއްވާފައިވަނީ ވަރަށްވެސް ރީތި ގޮތަކަށެވެ. ހޫދު(عليه السلام) ޢާދު ބައިމީހުން الله سبحانه وتعالى *ވަކީލުކުރައްވާފައިވެއެވެ*

يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۖ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ ۞ .... ٱسْتَغْفِرُواْ رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓاْ إِلَيْهِ .....

"އޭ ގައުމުގެ މީހުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން الله تعالىއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނީ އަމިއްލައަށް އިލާހުންތަކެއް އުފައްދައިގެން އުޅޭ ބަޔަކަށް ވުރެ ނުވެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުން ފާފަފުއްސެވުން އެދޭށެވެ. އަދި އެއަށްފަހު އެކަލާނގެއަށް ތައުބާވާށެވެ." [230]

---

[228] ނޫޙް ސޫރަތުގެ 24-27

[229] ޔޫނުސް ސޫރަތުގެ 71

[230] ހޫދު ސޫރަތުގެ 50-60 ބައްލަވާ

އެކަމަކު އެކަލޭގެފާނުގެ ގައުމުގެ މީހުންވެސް އެކަލޭގެފާނަށް އިންކާރުކޮށް، ދެކޮޅު ހެދުމުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ

إِنِّيٓ أُشۡهِدُ ٱللَّهَ وَٱشۡهَدُوٓاْ أَنِّي بَرِيٓءٞ مِّمَّا تُشۡرِكُونَ ۝ مِن دُونِهِۦۖ فَكِيدُونِي جَمِيعٗا ثُمَّ لَا تُنظِرُونِ ۝ إِنِّي تَوَكَّلۡتُ عَلَى
ٱللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمۚ مَّا مِن دَآبَّةٍ إِلَّا هُوَ ءَاخِذُۢ بِنَاصِيَتِهَآۚ إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ۝

"ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ޝަރީކު ތިޔަކުރާ ތަކެތިން ތިމަންކަލޭގެފާނު ބަރީއަތްވެގެންވާ[231] ކަމަށް الله تعالى ހެކިކުރަމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންވެސް އެކަމާއި ހެކިވާށެވެ. الله تعالى ފިޔަވާ އެހެން ފަރާތްތަކަށެވެ. ދެން އެއްކޮށް ތިޔަބައިމީހުން އެކުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ދިރިޔާތަން ހަދާށެވެ. އަދި އެކަމުގައި ލަސްނުކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެއާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރައްބު، الله تعالىގެ ހަޟްރަތަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ވަކީލު ކޮށްފީމެވެ. އެއްއެއްޗެއްގެ އެންމެހާ ކަންތަކުގެ ބާރުވެރިޔާ އެއިލާހު ހިއްޕަވާފައިވާ ދިރޭ އެއްޗެއް މެނުވީ ނެތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރައްބުވަނީ ހައްގު މަގުގައެވެ." [232]

އަދި ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم)އަށްވެސް މިގޮތަށް ވިދާޅުވުމަށް الله سبحانه وتعالى އަމުރު ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދިވެސް އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ

قُلِ ٱدۡعُواْ شُرَكَآءَكُمۡ ثُمَّ كِيدُونِ فَلَا تُنظِرُونِ ۝ إِنَّ وَلِـِّۧيَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي نَزَّلَ ٱلۡكِتَٰبَۖ وَهُوَ يَتَوَلَّى ٱلصَّٰلِحِينَ ۝

"ތިޔަބައިމީހުންގެ ބައިވެރިންތަކަށް ގޮވާ، ތިމަންކަލޭގެފާނާއިމެދު ރޭވުން ގެންދާށެވެ. އަދި އެކަމުގައި ލަސްނުކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އެހީތެރި ރަސްކަލާނގެއީ ފޮތް ބާވައިލެއްވި الله تعالىއެވެ. ޞާލިޙުންނަށް އެހީތެރިވެ ނަސްރުދެއްވާނީވެސް އެކަލާނގެއެވެ." [233]

އަދިވެސް الله سبحانه وتعالى އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم)އަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ

قُلۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمۡ فِي شَكّٖ مِّن دِينِي فَلَآ أَعۡبُدُ ٱلَّذِينَ تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَٰكِنۡ أَعۡبُدُ ٱللَّهَ ٱلَّذِي يَتَوَفَّىٰكُمۡۖ
وَأُمِرۡتُ أَنۡ أَكُونَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ

"ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދީނާއިމެދު ޝައްކެއްގައި ވީކަމުގައި ވީނަމަވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރައްވަމެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރައްވަނީ މަރުގެންދަވާ الله تعالىއަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުލިބިވަޑައިގެންފައިވަނީ މުއުމިނުންގެ ތެރެއިން ވުމަށެވެ." [234]

---

[231] ބަލާ: ބަރީއަތްވެގެންވާމީހާ

[232] ހޫދު ސޫރަތުގެ 54-56

[233] އަޢްރާފު ސޫރަތުގެ 195-196

[234] ޔޫނުސް ސޫރަތުގެ 104

އިމާމް ޙަމަދު ބިން ޢަތީޤް އަންނަޖްދީ (رحمه الله) މަތީގައިވާ އާޔަތް ތަފްސީރު ކުރައްވަމުން ވިދާޅުވެފައިވަނީ: "ވީމާ الله سبحانه وتعالى އެއިލާހުގެ ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم)އަށް، މުޝްރިކުންނާއި ދިމާއަށް ބުނުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވަނީ: އޭ މުޝްރިކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޯގެފާނުގެ ދީނާއިމެދު ޝައްކުވެގެންވާނަމަ ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނާއިމެދު ތިމަންކަލޯގެފާނު ސަލާމަތްވެގެންވަމެވެ. އަދި ތިމަންކަލޯގެފާނަށް އަމުރުކުރެވިގެންވަނީ މުއުމިނުންގެ ތެރެއިން ވުމަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަދުއްވުންގެ ތެރެއިން ވުމަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޯގެފާނަށް އަމުރުކުރެވިގެންވަނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ އެހީތެރިން ކަމުގައިވާ މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން ސަލާމަތްވެގެން ވުމަށެވެ." 235

އަދި އެކަލާނގެ ކުރީން ދިޔަ ރަސޫލުބޭކަލުންނަށްވެސް އަމުރުކުރެވިގެންވާގޮތަށް، އެންމެ ފަހުގެ ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم)އަށްވެސް އަމުރުކުރެވިގެންވަނީ މުޝްރިކުންގެ ދީނުން ބަރީއަވެގެން ވުމަށެވެ.

قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْكَـٰفِرُونَ ۞ لَآ أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ۞ وَلَآ أَنتُمْ عَـٰبِدُونَ مَآ أَعْبُدُ ۞ وَلَآ أَنَا۠ عَابِدٌ مَّا عَبَدتُّمْ ۞
وَلَآ أَنتُمْ عَـٰبِدُونَ مَآ أَعْبُدُ ۞ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِىَ دِينِ ۞

"ކަލޭފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ ކާފިރުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ފަރާތަކަށް ތިމަންކަލޯގެފާނު އަޅުކަމެއް ނުކުރާނަމެވެ. އަދި ތިމަންކަލޯގެފާނު އަޅުކަންކުރާ ފަރާތަށް އަޅުކަންކުރާ ބައެއްކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުންވެސް ނުވާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ފަރާތަކަށް އަޅުކަންކުރާނޭ މީހަކު ކަމުގައި ތިމަންކަލޯގެފާނު ނުވަމެވެ. އަދި ތިމަންކަލޯގެފާނު އަޅުކަންކުރާ ފަރާތަށް އަޅުކަންކުރާ ބައެއްކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުންވެސް ނުވާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީން ތިޔަބައިމީހުންނަށެވެ. ތިމަންކަލޯގެފާނުގެ ދީން ތިމަންކަލޯގެފާނަށެވެ." 236

އިމާމް ޙަމަދު ބިން ޢަތީޤް(رحمه الله)، ކާފިރޫން ސޫރަތް ތަފްސީރުކުރައްވަމުން ވިދާޅުވަނީ: "ވީމާ މުޝްރިކުންނާއި ދިމާއަށް ބުނުމަށް الله سبحانه وتعالى އެއިލާހުގެ ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم)އަށް އަމުރުކުރައްވަވާފައިވަނީ؛ ތިމަންކަލޯގެފާނަށް ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އުޅޭ ދީނުގައި އެއްވެސް ބައެއް ނުވެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޯގެފާނުގެ ދީނުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް ބައެއް ނުވެއެވެ.

މިގެ މާނައަކީ ބަރާއަތްވުން، މުޝްރިކުންނަކީ، މުޝްރިކުންކަން ބަޔާންކޮށް ދިނުމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ދީނާއި، ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم)އާއި އެއްވެސް ގުޅުމެއް ނުވާކަމެވެ. އަދި ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم) ގެނެސްދެއްވި ދީނަކީ އުޅެން ބޭނުންވާ ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް އޮތީ އެކަށޭނެ އަމަލުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު މުޝްރިކުންނާއިމެދު ކަށަވަރުކުރުމެވެ. އަދި ސަޙާބީންނަށް، މުޝްރިކުން ހަމަލާދިނުމުގެ އިޛުނެއްދެއްވާފައެއް ނުވެއެވެ. އެބައިމީހުން ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم) ގެނެސްދެއްވި ދީނުގައި ހިފަހައްޓާ އަމަލުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެއަރިހާމަށް ގަދަވެގެން ދިރުމެއް ބޮޑުކަމުން އެބައިމީހުންނަށް ޤިތާލުކުރުމަށް

---

235 ސަބީލު އަންނަޖާތި ވަލްފިކާކު (92-95)ގެ 'އިސްލާމްދީން'ގެ ބައިގައި

236 ކާފިރޫން ސޫރަތުގެ 1-6

ހަބަޝާއަށް ހިޖުރަކުރައްވަންށެވެ. ވީމާ ސުވާލަކީ، ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم)އަށް މުޝްރިކުންނާއި އިދިކޮޅަށް މަޑުމައިތިރިކަމާއިއެކީ ހުރުމަށް ހުއްދަދެއްވީމަ އެކަލޭގެފާނުންގެ ސަހާބީންނަށް ހިޖުރަކުރުމަށް އަންގަވާ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟" 237

އަދި އިމާމް ޢުރްވާ ބިން ޒުބައިރު(رحمه الله)، ޢަބްދުﷲ ބިން ޒުބައިރަށް ފޮނުއްވި ސިޓީގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ: "ވީމާ ހެޔޮވިސްނުމުގެ އަހުލުވެރިން ވިސްނާވިސްނާ ހުއްޓެވެ! އަދި އިސްލާމްވުމަށް ހިތްވަރު ދެއްވި ހަމަ ހުއްޓެވެ! މައްކާއަށް އެނބުރި މުސްލިމުންގެ ބަޔަކު ގިނަވެގެން ވީ ހިނދުވެސް، އެބިމުން ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم)އާއި އެކަލޭގެފާނުންގެ ސަހާބީންނަށް ނުރުހުންވެގެން ހަމަލާދިނުމަށް ފަށައިގަތެވެ. އާދެ! އެކަން ހިނދު، މުސްލިމުންނަށް އުމުޝްރިކުންނަށް ދިނަން ހަޖޫ ޖެހުނެވެ، އެބައިމީހުންގެ ކަބަލައިން އެއީ މަގުފުރެދިފައިވާ ބައެއްކަމުގައި އިއްވާން ކުރުމުނެވެ. އެހިނދު އެބައިމީހުން ބާރުބާރު ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم)ގެ އަރިއްސައިގެ ހުއްޖަތްވިދާނެވެ. ނުނަމަ އެކަލޭގެފާނާއި ސަހާބީންނާ އަރުވާލުމެވެ." 238

---

237 ސަލީމުންނަޖާތި ވަރުދީކާން(92-95)ގެ 'އިސްލާމްދީނާއި ޖިހާދު'. މިކަމަށް ފަރާތްވެސް ރަނގަޅަށް ދެނެގަންނަން ޖެހޭ ކަމެކެވެ. އެއީ ނަސާރުންގެ ޢިލްމުވެރިން އެކަމާ އެއްނިމުންތަކުން ރަޙްމަތްތެރި ނިސްބަތާ ރަސޫލު (صلى الله عليه وسلم)އެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ ((وَمَآ أَرْسَلۡنَٰكَ إِلَّا رَحۡمَةً لِّلۡعَٰلَمِينَ)) މާނައީ: **"އަދި އަޅުގަނޑުމެން ރަސޫލަކު ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީ ތިމަންނާގެ ހުރިހާ ޚަލްޤުތަކަށް ރަޙްމަތެއްގެ ގޮތުގައެވެ." (އަންބިޔާއު ސޫރަތުގެ 107)**

އަދި ޝަރީޢަތު އިސްލާމް(އިބްނު ތައިމިއްޔާ) އެކަލޭގެފާނުގެ ޢަދުއްވުތަކާއި ސިޔާސަތު މަލާސިލު މިނަށްސިއްޔަތުގައި މިވާހަކަ ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. ދެން ދަންނަވަން އާއްމު ގޮސްނަވާމަތިން އެކަލޭގެފާނު ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ ((لَّا تَجِدُ قَوۡمًا يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ يُوَآدُّونَ مَنۡ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوۡ كَانُوٓاْ ءَابَآءَهُمۡ أَوۡ أَبۡنَآءَهُمۡ أَوۡ إِخۡوَٰنَهُمۡ أَوۡ عَشِيرَتَهُمۡۚ أُوْلَٰٓئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ ٱلۡإِيمَٰنَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٖ مِّنۡهُۖ))**މާނައީ: " الله تعالىއަށާއި، އާޚިރަތު ދުވަހަށް އީމާންވާ މުއުމިނުން، الله تعالىއާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދެކޮޅުވެރިވެގެންވާ މީހުންނަށް ލޯބިވާ ބަޔަކު ދުށް ނުލައްވާހުށްޓެވެ، އަދި އެބައިމީހުންނަކީ ގެއެ ރަޙްމަތްތެރިވެއްޖެނަމަ ވެސް ބަފައިން ކަމުގައި ވިޔަސް މިދަރިންނަކީ ނުވެސްނޫނެވެ. الله تعالىއާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދެކޮޅުވެރިވާމީހުންނާ އަޅުގަނޑު ބައްޕައިންނެވެ، ދަރިއަބުދުންނެވެ، ކުދިންނެވެ، ނުވަތަ ބޭބޭފުޅުންނެވެ، ނުވަތަ ގާތްތިމާގެމީހުން ކަމުގައި ވިޔަސް ނޫނެވެ. އެފަދަ މުއުމިނުން އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އެކަލާނގެ އީމާންކަން ލިޔުއްވީއެވެ، އަދި އެކަލާނގެ ވަށައިގެ ރޫޙުން އެބައިމީހުންނަށް ގަދަކަންދެއްވާފައި މުއުމިނުންނެވެ." (މުޖާދިލާ ސޫރަތުގެ 22)**

މިވާހަކަ ބިޔާނަށް ރަނގަޅަށް ވިސްނުމުގެ ވާޖިބުގައި ފެނިގެންދާނީ، ދީނުގެ ނަގޫގައި އެތެރެވެ މިކަން ގެނައުމުންނަށް ފަރުމާ ނުލާ ބުނެވެ. އަދި މިސްނަވާހެވެ! މުސްލިމުންނަށް އެފަދަ ބަޔެއް އަނިޔާއަށްދީގެ، އަސްކަރީކަމުގައި ގެންދާ، ރަހުން ބާރުކަތްތަކުން ހިނދުވެސް އެބައިމީހުން އެކަމަށް ކަމެއް ކޮށްދޭންތޯއެވެ؟ އަދި ހަނދާން ނަގައިގަންނާން ޖެހޭނެ ކަމަކީ! އެކަމަށް ކަމެއް ކޮށްދެއްވީ ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) ވެސް ދުޢާކުރެއްވި އަނގަ ރަނގަޅުވުމަށް ދުލަށްވެސް ނަސޭހަތްތެރިވެއެވެ. އެކަމުގެ ޢަދުއްވުތަކާ މުޝްރިކުންނާއި ރަޙުމަތްތެރިވި އެބައިމީހުންނާއި ދުލުވަޑައިގެން އުޅުއްވި ނަމަކަށް ހައްދަވައި ނުދެއްވައެވެ. އެކަމަށް ހައްދަވައިގަނޑުގެ ބަދަލު އަނިޔާ ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) ނުކުރައްވާވެސް ކަނޑަ ވިސްނާވެ." މަޖްމޫޢުއްރަސާއިލް 19

238 ބައެއް ރިވާޔަތް ބުނެއެވެ. ސަހާބީންނަށް(رضي الله عنهم) އެފަދަ އަނިޔާއަކާއި ފެނުނު ބަޔަކު ހުރެވުމުން ދީނީ ސަހާބީން الله تعالى އަށް އެކަން ކުރިމަތިކުރުމުގެ މައްސަލާއި އިތުރަށް ދިމާވި ހަމަލާ ހުރަސްތަކުން ނުރުހުމަށް އެކަމަކީ ބިޔަބޮޑު ކަރާމާތްތެރިވެގެން ދީނުގެ ބާރަކަށްވީކަމަށެވެ. އެހިނދު އެއާއި ފަހަރެއްގެ ބަލިކަމަށް ރަމަޟާނުކެހިކުރިން الله تعالىއަށް މަޤާމު ކުރި ބަރަކާ އަޑުއަހައިލައްވާ މުދާވެސް ގެންދިއުމެވެ. މިއުޅުމަށް ވަރަށް ބިން ނަމާދުކުރުމުގައި، ޖަހާދު ބިން އަބޫ ބިން ނަމާދުކުރުމަށް ބޭނުންވެގެން ބާރުވެގެންނެވެ. އެހިނދު ކަވީތަކަށް އެބައިމީހުންނާއި ދިމާވާ އިބްރާހިމްގެ ނަސާރާ ނުކުރެއްވެ. އެހެން މިކަން މިޤްދާރު ވެރިވެސް އިބްރާހިމް ހައްޤުވާ ރަސޫލުންގެ ޚިދުމަތް އަދާކުރުމަކީ މުޝްރިކުންނާ ހިމާޔަތްދިނުމުގެ ރަސޫލު ނަބަވީ ޙިޔާނަތްތެރިވެގެންނެވެ. އެހިނދު އެއާއި ހިޖުރަވި ސަހާބީންނާއިމެދު އެޙިކުމަތް ކަނޑައެޅުއްވީ އިބްނުބާރިޤުގެ މުއުމިނުން ރަނގަޅުވާ ރަސޫލު (صلى الله عليه وسلم)ގެ އިތުރަށްދޭގެ ދަރިން މުއުމިނުންގެ ޙިމާޔަތް ބައިތަލް މިފަދަ އިބްނުލުމަތް ރަތަފޮޅުވިއެވެ. ވީމާ މިކަމާއި ވިސްނަނާ ސަހާބީންނާއި ރަސޫލު (صلى الله عليه وسلم)ގެ މަންޒިލު މިކަމުގައި ނަސޭހަތްވުން ނޫނީ ސަލާމަތްކަމެއް ނެތެވެ.

އަދި ސަހާބީންތަކަށް ލިބެމުންދިޔަ އަނިޔާތަކާއި، ގެއްލުންތަކުގެ ވާހަކައާއިގެން ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم)ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނަވާ ހިނދު އެކަލޭގެފާނުގެ ނަސޭހަތަކީ "ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީން ދިޔަ އުންމަތްތަކުގެ މީހުން ފަދައިން ތިޔަބައިމީހުންނަށްވެސް ކެތް ކުރާނެވެ." އެއްފަހަރުވެސް އެބައިމީހުންގެ ދީނަށް ޚިލާފަށް އެއްކިބާވެހުރުމުން ހުއްޓާލާނެ ނުވަތަ އެބައިމީހުންނަށް ހަމު ގެއްސުވުން މަދު ކުރައްވާކަށް ނާންނާގަތެވެ. އާއި ހިފާޒަތް ހިއްފަވުއްދުވީ އަރުވާލުމާއި، އަންމު މުގައްދަސްފުޅުން މަސްކަތަށް އަމިއްލަ ބިން ކަމުގައިވި ހިނދުވެސް އެބަސް ދޫކޮށްލައްވާފައެވެ. އަދި

لَّقَدۡ كَانَ لَكُمۡ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ لِّمَن كَانَ يَرۡجُواْ ٱللَّهَ وَٱلۡيَوۡمَ ٱلۡأٓخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرٗا

"ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއް ރަސޫލުالله (صلى الله عليه وسلم)ގެ އަރިހުގައި ވެއެވެ. އެކަމަކު ތިޔަބައިމީހުން الله تعالىއަށާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވާކަމުގައިވާނަމައެވެ. އަދި ގިނަގިނައިން ޛިކުރުކުރާ ބައެއްކަމުގައި ވާނަމައެވެ." [239]

-މިހާ ހިސާބުން އިމާމު ޙަމަދު ބިން ޢަތީޤު(رحمه الله)ގެ ބަސްކޮޅު ނިމުނީއެވެ-[240]

އަދި އިމާމު ޢަބްދުއްރަޙްމާން ބިން ޙަސަން(رحمه الله)، ކަހަފުގެ އަހުލުވެރިން މިއްލަތު އިބްރާހީމުގައި ތިއްބެވި ގޮތް ކިޔައިދެއްވަމުން ވިދާޅުވިއެވެ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންނަށް الله سبحانه وتعالى ފުރުޞަތުދެއްވާފައިވަނީ ކޮންކަހަލަކަމެއްކަން އިނގެން ބޭނުންނަމަ ތިޔަބައިމީހުން ކަހަފުގެ އަހުލުވެރިންނާއި ބާޒާރުވުން الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ވަޙީބަސްފުޅުތަކައިގެން ވިސްނާލާށެވެ

وَرَبَطۡنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ إِذۡ قَامُواْ فَقَالُواْ رَبُّنَا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ لَن نَّدۡعُوَاْ مِن دُونِهِۦٓ إِلَٰهٗاۖ لَّقَدۡ قُلۡنَآ إِذٗا شَطَطًا ۝ .... وَإِذِ ٱعۡتَزَلۡتُمُوهُمۡ وَمَا يَعۡبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ فَأۡوُۥٓاْ إِلَى ٱلۡكَهۡفِ يَنشُرۡ لَكُمۡ رَبُّكُم مِّن رَّحۡمَتِهِۦ وَيُهَيِّئۡ لَكُم مِّنۡ أَمۡرِكُم مِّرۡفَقٗا ۝

"އެމީހުން ތެދުވެ (އަންނަނިވި ބަސްތަކެއް) ބުނިހިނދު އެމީހުންގެ އަޒުމު މަތިވެރިކުރައްވައި އެމީހުންގެ ހިތްތައް ތިމަންއިލާހު ގަދަފަދަ[241] ކުރެއްވީމެވެ. ތިމަންމެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ. ތިމަންމެން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރާނަމެވެ. (ތިމަންމެން އެފަދައިން އެހެން ފަރާތްތަކަކަށް އަޅުކަންކޮށްފިނަމަ) ތިމަންމެން ބުނީ އެބަސް އަނިޔާވެރިކަމާއި ކުޑުކުގެ ނިޔާތަކަށް ގޮސްފައިވާ ބަހެކެވެ. (އެޒުވާނުންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ބުންޏެވެ). ތިޔަބައިމީހުން، އެމީހުންނާއި އެމީހުން الله تعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗާއި ވަކިވެހިނދު ތިޔަބައިމީހުން ހޮހޮރައްގެ ތެރެއަށް ވަންނާށެވެ.

---

[239] އަޙްޒާބު ސޫރަތުގެ 21

[240] ދުރަރުއްސަނިއްޔާ *(199/8)*

[241] ޝައިޚް ޢަބްދުއްރަޙްމާން އަލްބައްރާކާއި ޝައިޚު މުޙްސިން މިސާބިތުވުގެ ބަޔާންކުރެއްވުމުން ވިދާޅުވިއެވެ "الله تعالىއަށް އިޚްލާޞްތެރިވެ އުޅުމުގެ ސަބަބުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބިދެއްވާ ބާރާއި، އެބައިމީހުންނަށް ދޭހިތްވަރާއި ކެތްތެރިކަމުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުންގެ ގޮތްތެރިކަން މީހުންނާއި، ގޮތްގެދޮރު ދޫކޮށްލުމަށް ބާރުލިބުނެވެ."

އޭރުން ތިޔަބައިމީހުން ހައްދަވާ ބޮޑުކުރެއްވި އިލާހު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަޙްމަތް ތަނަވަސްކުރައްވާ ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަންތައް ފަހިކުރައްވާ ފައިދާހުރި ކަންތައްތައް ތައްޔާރުކޮށް ދެއްވާނެއެވެ." 242

އެބައިމީހުންނަށް އަނގަން އެއްޗަކީ، އެބައިމީހުން މުޝްރިކުންނާއި ވަކިންވާށާ ހިނދަކު އެބައިމީހުންގެ އިލާހުންނަށް ސަޖިދަކުރުން ނުވާނެ ކަމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް އަނގަނީ، އެބައިމީހުން ދާން ބޭނުން ތަނަކަށް ނިކުމެގެން ވަންނަންޖެހުނު ކަމަށްވިޔަސް އެބައިމީހުން އެގޮތަށް އަމަލުކުރަންޖެހޭނެކަމެވެ.

އެބައިމީހުން "ތިމަންނަމެން ހިޖްރަކުރާނީ ވަކި ކޮންތާކަށްތޯ؟"، "އިސްލާމުންގެ އެއްވެސް ގައުމެއް ނެތިންނު؟"، "ތިމަންނަމެންގެ އިމާމެއްވެސް ނެތިންނު؟"، "ތިމަންނަމެންނަށް ތާއީދުކުރާ ބައަކުވެސް ނެތިންނު؟"، މިފަދަ މިފަދަ އެއްޗެހި ކިޔައިގެން، މިހާރު ދީނަށްވުރެން ދުނިޔެއަށް ލޯބިވެރިވެ ތިބި މީހުން ފަދައިން ކިޔާ، ސަބަބަކީ ކޮބައިތޯ؟ 243

އަދި މުޙަންމަދު(صلى الله عليه وسلم) *ޙަދީޘްކުރައްވާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެންގެވިއެވެ:* "الله سبحانه وتعالى *ވަނީ އިބްރާހީމް* (عليه السلام) *އާއިލާގެ ހަޔާތަކަށް ނަންގަވާ ފަދައިން ތިމަންކަލޭގެފާނުވެސް އާއިލާގެ ހަޔާތުގެ ކުރިމަތީގައި ނަންގަވާފައެވެ."* 244

އިބްރާހީމް(عليه السلام) *އެކަލޭގެފާނުގެ ޢާއިލާގައި އުޅުނު ދެމީހުންނަކީ ފުރަތަމަ ހިޖުރަކުރެއްވި ބަޔަކީ، އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކޮޅުގައި މުޙަންމަދު*(صلى الله عليه وسلم)*ވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ ހަރަކާތްތަކުން ވަޙީއިގެންނެވިއެވެ.* الله سبحانه وتعالى *ވަޙީކުރައްވަނީ*

وَإِذَا رَءَاكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَـٰذَا ٱلَّذِى يَذْكُرُ ءَالِهَتَكُمْ

"ކާފަރުން ކަލޭގެފާނު ފެންނަހިނދު މަލާމާތަށްމެނުވީ ނުހިފާނެއެވެ. (އަދި ބުނާނެއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ އިލާހުންތަކަށް އިހާނެތިކޮށް ބަސްބުނީ ހަމަ ބާކަލޭ މިއީ ހެއްޔެވެ؟" 245

---

242 *ކަހަފު ސޫރަތުގެ* 14-16. *އަދި* الله تعالى *ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ* ((وَمَن يُهَاجِرْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ يَجِدْ فِى ٱلْأَرْضِ مُرَٰغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً ۚ وَمَن يَخْرُجْ مِنۢ بَيْتِهِۦ مُهَاجِرًا إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ يُدْرِكْهُ ٱلْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُۥ عَلَى ٱللَّهِ))***މާނައީ: "*** **الله تعالىގެ** ***މަގުގައި ހިޖުރަކުރާ މީހަކަށް ބިމުގައި ހިޖުރަކުރާނެ އެތައް ގިނަތަންތަނާއި، ތަނަވަސްކަން އެމީހަކަށް ފެންނާނެއެވެ.*** **الله تعالىއާއި** ***އޭނާގެ ރަސޫލާ*** **(صلى الله عليه وسلم)** ***އަށްޓަކައި ހިޖުރަކުރާ ގޮތުގައި އޭނާގެ ގެއިން ނިކުންނަމުން، އަދި މަރު އޭނާއަށް ހަމައަށް އައިސް އޭނާއަށް ބައްދަލުވެއްޖެނަމަވެސް! ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ އަޖުރު ދެއްވުމަކީ*** **الله تعالىއަށް** ***ވާޖިބު ވެއްޖެއެވެ." (ނިސާ 100)***

243 *އަލްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (8/92-93)ގެ ޙާޝިޔާއަށް ބަލާ.* الله تعالى *ޝަރީޢަތް ހަރާމްކޮށް ހުއްޓުވާފައިވެއެވެ. ޝަރީޢަތް ހަދުދުކުރައްވާފައިވާ މިފަދަ ފުރިހަމައިންނެއް ފަދައެވެ.*

244 *މުސްލިމް* (532)*ގައި ރިވާކޮށްފައިވާ ޙަދީޘްގެ އަދުހުންނެވެ. އަދި އިބްނު މާޖާގައި ޢަބްދު*الله *ބިން ޢަމްރުގެ ފަރާތުން ބަލިކަށި ރިވާޔަތެއް ގެނެވިފައިވެއެވެ.*

245 *އަންބިޔާއު ސޫރަތުގެ* 36

ތަފްސީރު އިލްމުވެރީން ވިދާޅުވެދައްވާ ގޮތުގައި މިތަންގައިވާ "ތިޔަބައިމީހުންގެ އިލާހުންތަކަށް ބަސްބުނެ ހަދާ ބޭކަލަކީ މިއީ ހެއްދެވެ"ގެ މާނައަކީ، މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم) އެމުޝްރިކުން ނަގައިގެން އުޅުން އިލާހުންތަކަށް ފުރައްސާރަކުރައްވާ، ހަޖޫ ޖައްސަވާ، އެއްޗެހި ކިޔުއްވުމެވެ.[246] އަދި މިކަން ސާފުކޮށްދޭ އާޔަތްތަކެއް ވެއެވެ.

---

[246] އަދި އަންނަނިވި އާޔަތުގެ މާނައަކީ ((وَلَا تَسُبُّوا۟ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَيَسُبُّوا۟ ٱللَّهَ عَدْوًۢا بِغَيْرِ عِلْمٍ))މާނައީ: " الله تعالى ފިޔަވާ އެމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން އެއްޗެހި ނުކިޔާށެވެ. ދެން އެމީހުން އިލްމެއްނެތި ނުލާ އަނިޔާވެރިކަމާއި ޢަދާވާތްތެރިކަމުގެ ގޮތުން އެއިލާހަށް އެއްޗެހި ގޮވާ ހަދާނެތެވެ." (އަލްއަންޢާމް ސޫރަތުގެ 108) މިއާޔަތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވަނީ އެއްވެސް ވަސީލަތެއްގެ ހާލަތެއްގައި އެބައިމީހުން الله تعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރަން ގެންގުޅޭ އެއްޗެއްސާއި ދިމާއަށް އެއްޗެހިކިޔުމުގެ ވާހަކައެވެ. އެހެނަސް ވިސްނުމާއި ރިޝްދުވެރިކަމުން އެބައިމީހުންނަށް އުނގަންނައިދިނުމުގެ ބޭނުމުގައި، ހުރިހާ ރަސޫލުންވެސް އެކަލޭގެ ފަދައިން އެއްޗެހި ކިޔުމަކީ ވާޖިބެވެ. އެހެނީ އެބައިމީހުން އަޅުކަންކުރަން ގެންގުޅޭ އެއްޗެއްސާއިބެހޭ ގޮތުން الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ ((إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَن يَخْلُقُوا۟ ذُبَابًا وَلَوِ ٱجْتَمَعُوا۟ لَهُۥ ۖ وَإِن يَسْلُبْهُمُ ٱلذُّبَابُ شَيْـًٔا لَّا يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ))މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން الله تعالى ފިޔަވާ ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކީ އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެއްވެގެން އެއްވެގެންވެސް، ފުއްސަމައްސެއްވެސް އުފެއްދުމަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ފުއްސަމައްސަކުގެ ސަބަބުން އުނދަގޫކަމެއްވާނަމަވެސް، އެއްވެސް ބާރަކަށް އެއިން ސަލާމަތްކޮށްދެނިވި ބާރެއްވެސް ދީފައެއް ނުވެއެވެ." (ޙައްޖު ސޫރަތުގެ 73)

އަދިވެސް ((وَٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَآ أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ))މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ފިޔަވާ ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް އެހީތެރިކަމެއް ދިނުމަށް ނުކުޅެދޭ. އަދި ކިހިނެއް! އެތަކެއްޗަކީވެސް އެތަކެއްޗެއްގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށްވެސް އެހީވުމަކަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ." އަލްއަޢްރާފު ސޫރަތުގެ 197

އަދި އެބައިމީހުންނާއި ދިމާއަށް އިބްރާހީމް(عليه السلام) ވިދާޅުވެދެއްވާފައިވެއެވެ ((لَقَدْ كُنتُمْ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمْ فِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ))މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާބަފައިން ވަނީ ސާފުކަމާއެކު ފާޅުގައިވާ މަގުފުރެދިގެންނެވެ." (އަލްއަންބިޔާ ސޫރަތުގެ 54)

ހަމައެފަދައިން ޤުރުއާނުގައި ދިމާއަށްވެސް އެއްވެސް ވިސްނުމަކާނުލާ އެއްޗެހި ކިޔުމަކީ މަނާކަމެކެވެ. އެކަމަކު އެބައިމީހުންނާއި ދިމާއަށް އެއްޗެހި ކިޔުމަކީ، އެބައިމީހުންނަކީ ކާފިރުންކަމާއި، އެބައިމީހުންގެ ކަމާއިން މިސާލުތަކުން ދުރުވެ ބަރާބަރުކުރާކަމާއި އެނގޭގޮތަށް ބަޔާންކުރުމެވެ. އަދި އެބައިމީހުން މުޝްރިކުންނާއި އިބްރާހީމް ދިރިއުޅުނު ހާލަތުގައިވެސް އެހެން، ކާފިރުންނަކީ ހަމަ ހަމަ އަނިޔާވެރިންކަމާއި އަދިވެސް މިގޮތަށް މިގޮތަށް ކަނޑައަޅައިގެން ބަޔާންކުރައްވައިފައިވެއެވެ. އަދި މުޙައްމަދުގެ ޝަރީޢަތުގައި ޢިބާދަތްކުރުމަށް އެބައިމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވި ވިސްނުންތެރިކަމާއި ގާތްކަމުގެ ބާރުގައި ޤަވާޢިދުތަކުގެ ވިސްނުން ދީނުގެ ބަސްމަގުތަކަށް، ޤާނޫނު ގަވާއިދުތަކަށް ޢަމަލުކުރުމަށް ބާރުއަޅުއްވާފައިވަނީ ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އެވެ. އަދި މުޝްރިކުންވެސް އެކަލޭގެފާނަށް ބުނާ ބަސްތަކަށް ބަދަލުގައިވެސް

"އަހަރެމެންގެ ބޮޑުންނަކީ އެއްޗެހި ކިޔާ، ކާފިރުންނަކީ ފުރައްސާރަކުރާ، އަހަރެމެންގެ ދީނަކީ ހަޖޫ ޖަހާ، އަހަރެމެންގެ މުޤައްދަސް ބައިތަކަށް ކަލޭ، އަހަރެމެންގެ އިލާހުންނަކީ ހަމަލާދީފައެވެ." މިފަދަ ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އަށް މުޝްރިކުން ބުނަމުން ގެނައި ބަސްތަކެވެ؟ ނުބައި މުޝްރިކުންގެ އެއް މީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަށް ބަސްބުނުމުން ދިފާޢުކުރެއްވީ؟ ހަމަކަށަވަރުން ކިޔަމަނުވުމެއް ނެތެވެ. މުޝްރިކުން ރަސޫލާ ދިމާއަށް ބުނި ބަސްތަކާމެދު ތެދުކަމާއި ކިބުރުވެރިކަމާއެކު އަޅުކަންކުރުމުގެ ހަޤީޤަތް ސާފުކޮށްދެއްވިއެވެ. އަދި ހިތްވަރާއެކު އިބްރާހީމް(عليه السلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ((أُفٍّ لَّكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ))މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް ހިތި ކަމެއް! އަދި الله تعالى ފިޔަވާ ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަށްވެސް ހިތި ކަމެއް! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ވިސްނާ ނުބެލީތޯ!" (އަލްއަންބިޔާ ސޫރަތުގެ 67) މިއީ އެއްވެސް ރަސޫލަކު ނުވިސްނާފައި ބުނި ބަހެއް ނޫނެވެ. އަދި މިފަދަ ގޮތުން ބަޔާންކުރައްވާފައިވަނީ އެހެން الله تعالىގެ އަމުރުފުޅުންނެވެ.

أَفَرَءَيْتُم مَّا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ۝ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمُ ٱلْأَقْدَمُونَ ۝ فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّىٓ إِلَّا رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ۝

"އިބްރާހީމް(عليه السلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ އިސްކާބަފައިން އަޅުކަންކުރި ތަކެއްޗާއިމެދު ތިޔަބައިމީހުން ވިސްނާ ބެލީމު ހެއްޔެވެ؟ ޢާލަމްތަކުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ފިޔަވާ ހުރިހައި އަޅުކަންކުރާ އެއްޗެއްސަކީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދުޝްމަނުންނެވެ." 247

ޚަބަރުވައިންގެ އިތުރުން، އިބްރާހީމް(عليه السلام) ވިދާޅުވިކަމުގައިވެއެވެ

إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْثَٰنًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا

"ތިޔަބައިމީހުން ޢިބާދަތް ކުރަނީ الله تعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރާ ބުދުތަކަށެވެ248." 249

ހަމައެހެންމެ ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم)ވެސް ވިދާޅުވެފައިވާކަމުގައިވެއެވެ

إِنْ هِىَ إِلَّآ أَسْمَآءٌ سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَٰنٍ

"އެތަކެއްޗަކީ ތިޔަބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާބަފައިން ކިޔައިގެން އުޅޭ ހަމައެކަނި ނަންތަކެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. އަދި އެއީ الله تعالىގެ ހުއްޖަތަކުން އެކަށީގެންވާ އެއްވެސް ހުއްޖަތެއް ބާވައިލައްވާފައިވާ ކަމެއް ނޫނެވެ."250

އަދި ރަސޫލާހު(صلى الله عليه وسلم)، އެބައިމީހުންގެ ބުދުތަކާއި ދިމާއަށް އެއްކޮޅި ކިޔުއްވިޔަސް ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ބިރުވެރިކަން ވިދާޅުވެއެވެ: "އެކަލޭގެފާނު ތިމަންނާމެން، ތިމަންނާމެންގެ އިލާހުންނާއި ހަމައެކަނި ފަރިތަކުރެވުނު ތިމަންމެން އެއިލާހުންނަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި ތިބި ސާބިތުކަމާއި ހަމަޖެހުނަކަމެވެ."

---

[247] ޝުޢަރާއު ސޫރަތުގެ 75-77

[248] ޝައިޚު ޢުޘައިމީން الله تعالى ފިޔަވާ އެހެނިހެން ތަކެއްޗާއި ދިމާއަށް އަޅުކަން ކުރުމާ ފަދަ ބުދުތަކަށް ބޭނުންކުރާކަމެވެ. އެހެނީ ޢިބާދަތް ހަދަ ކުރުން ބުދެއް ބާރުތޮކެވެ. އަދި ޙިކާޔަތާ ދަރިވަރީ އަށް ހެދިއިރާ ރަސޫލުالله (صلى الله عليه وسلم)ގެ ފާހަގަކުން ގެންސުރުއްވާފައިވާ ބަޔާންކުރެވެ. އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ "يا الله! ތިމަންކަލޭގެފާނު ޤަބުރުވެސް ދުނިޔޭގެ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ގަބުރަކީ އެހެން އަޅުކަންކުރާ ބުދެއްކަން ނުހައްދަވާނދޭވެ!." ގެންސުރުއްވާފައިވަނީ އިމާމް މާލިކް އެކަލޭގެފާނުގެ 'މުވައްޠާ(414)'ގައި، އަދި އިމާމް އަޙްމަދު އެކަލޭގެފާނުގެ 'އަލްމުސްނަދު (7352)'ގައި، އަދި 'އައްތަބަޤާތު (242-241/2)'ގައި އިބްނު ސަޢުދު، އަދި 'އަލްޙިލްޔާ (317/7)'ގައި އަބޫ ނުޢައިމް، އަދި އިމާމް އިބްނު ޢަބްދުލްބައްރު އެކަލޭގެފާނުގެ 'އައްތަމްހީދު(41/5)'ގައި ސަޙީޙް ރިވާޔަތްކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި އިބްނު ތައިމިއްޔާވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ 'ޖުޒްއު ޒިޔާރަތުލްޤުބޫރު (58)'ގައި މިއީ ޞައްޙަ ބަޔާންތަކުގެ ގޮތުގައި ގެންސުރުއްވާފައިވެއެވެ.

[249] ޢަންކަބޫތު ސޫރަތުގެ 17

[250] ނަޖްމު ސޫރަތުގެ 23

އަދި މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم)އާއި ބެހޭގޮތުން މުޝްރިކުންގެ ބޮޑުން ޝަކުވާކޮށް ބުނެއެވެ: "މުޙައްމަދުގެފަރާތުން ދުވަހަކުވެސް ތިމަންނަމެން އެހެން މީހަކަށް ނުބަލާކަމެވެ. އޭނާ އަހަރެމެންގެ ބޮޑުންނަށް އެއްޗިހި ކިޔާ، ކާބަފައިންނަށް ފުރައްސާރަކޮށް، އަހަރެމެންގެ ދީނަށް ހަޖޫ ޖަހާ، އަހަރެމެންގެ މުޖުތަމަޢު ބައިބައިކޮށްލާ، އަހަރެމެންގެ އިލާހުންނަށް ހަމަލާދިނީއެވެ. މައްސަލައަކީ މިފަދަ ބޮޑު މައްސަލައަކަށް ވީނަމަވެސް އަހަރެމެން އޭނާއާމެދު ވަރަށްވެސް ކެތްތެރިވީމުއެވެ." އަދި މުޝްރިކުން މިފަދައިން ބުނެ ނިމުމުން، އެބައިމީހުންނާއި ދިމާއަށް އެކަލޭގެފާނު ބަލާލުއްވާ ވިދާޅުވިއެވެ "އޭ ޤުރައިޝުންގެ މީހުންނޭވާ! ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސު އެއިލާހުގެ ޤުދުރަތުގައިވާ އިލާހު ގަސަމް ކުރައްވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވީ ތިޔަބައިމީހުން ކަތިލުމަށެވެ" [251]

ހަމައެފަދައިން އިބްރާހީމް(عليه السلام)ވެސް ވިދާޅުވެއްވާފައިވެއެވެ

مَّوَدَّةَ بَيۡنِكُمۡ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا ۖ ثُمَّ يَوۡمَ ٱلۡقِيَـٰمَةِ يَكۡفُرُ بَعۡضُكُم بِبَعۡضٍ وَيَلۡعَنُ بَعۡضُكُم بَعۡضًا وَمَأۡوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن نَّـٰصِرِينَ

"ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުނިޔޭގެ ހަޔާތުގައި ލޯތްބާއި އެކުވެރިކަން އަސްނާމްތަކުން ބޭއްވުމަށްޓަކައެވެ. ދެން ޤިޔާމަތްދުވަހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ކާފިރުވެ، އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ލަޢުނަތްދޭނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ޖާގަވާނީ ނަރަކައިގައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަސްރުދޭނޭމީހަކު ނުވާނެއެވެ." [252]

އަދި الله سبحانه وتعالىގެ ރަސޫލާ މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم)ވެސް ވިދާޅުވެއްވާފައިވެއެވެ

تَمَتَّعۡ بِكُفۡرِكَ قَلِيلاً ۖ إِنَّكَ مِنۡ أَصۡحَـٰبِ ٱلنَّارِ

"ކާފިރުގެ މީހާ ކާފިރުކަމާއި އެކުގައި ކުޑަދުވަސްކޮޅަކަށް (ދުނިޔޭގައި) އަރާމުކުރާށެވެ. ކަލޭވާނީ ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ކަލޭވާނެއެވެ." [253]

---

[251] *މިޙަދީޘް ގެންސެވުއްވާފައިވަނީ 'މުސްނަދު(203/11 #7036)'ގައި އިމާމް އަޙްމަދު ބިން ޙަންބަލް. އަދި އިމާމް އަޙްމަދު ޝާކިރު ވިދާޅުވަނީ މިއީ ސައްޙަ ޙަދީޘެކެވެ. އަދި 'މަޖުމަޢުއްޒަވާއިދު (6/15-16)'ގައި އިބްނު ޙަޖަރު ހައިޘަމީ، އަދި 'ފަތުޙު އަލްބާރީ(7/128)'ގައި އިބްނު ޙަޖަރު އަސްޤަލާނީ، އަދި 'އަލްބިދާޔަތު ވައްނިހާޔާ (3/46)'ގައި އިބްނު ކަޘީރު، ޢަބްދުالله ބިން ޢަމްރު ބިން އަލްޢާޞްގެ ފަރާތުން ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި މިޙަދީޘް މަޝްހޫރުވެފައިވަނީ "ލަޤަދު ޖިއްތުކުމް ބިއްޒަބްޙި"ގެ ކިޔާ ޙަދީޘްގެ ނަމުންނެވެ.*

((وَمَا يَنطِقُ عَنِ ٱلۡهَوَىٰٓ إِنۡ هُوَ إِلَّا وَحۡيٌ يُوحَىٰ))މާނައީ: "އެކަލޭގެފާނު އެވިދާޅުވާވާ ބަސްފުޅުތަކަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލަ އެދުންތަކާއި އެއްގޮތަށް ވިދާޅުވާ ބަސްފުޅުތަކެއް ނޫނެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނަށް އިއްވެވޭ ވަޙީއެއްކަމުގައި މެނުވީ ނޫނެވެ." (ނަޖްމު ސޫރަތުގެ 4-3)

[252] ޢަންކަބޫތު ސޫރަތުގެ 25

[253] ޒުމަރު ސޫރަތުގެ 8

އަދި އިބްރާހީމް(عليه السلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ޒަމާނުގެ ޤައުމުގެ ޠާޣޫތުންތައް ފުނޑާލައްވާ، އެފަރާތްތަކާއި ދިމާއަށް ފުރައްސާރަކުރެއްވި ފަދައިން ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) މައްކާ ފަތްޙުކުރެއްވުމުން ވަރަށްގިނަ ޠާޣޫތުންނެއް ގަތުލުކުރައްވާ[254] ހަލާކުކުރެއްވިއެވެ[255]

ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ ފަރާތުންވެސް އަންނަނިވި ޙަދީޘް ރިވާކުރައްވާފައިވޭ الله سبحانه وتعالى ރުޟާވެރިވެވޮޑިގެންވާ ޢަލީ ބިން އަބީ ޠާލިބުއެވެ. "ތިމަންކަލޭގެފާނު ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ އަރިހުގައި ކަޢުބަތުاللهގެ ދިޔައީ ވަޑައިގެންނެވީމެވެ. އަދި އެތަނުން ވަޑައިގެން ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم) ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރައްވާ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ "ތިރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ". އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިރިވެވަޑައިގަތުމުން ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم) ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކޮނޑުމައްޗަށް އަރައިވަޑައިގަތެވެ. ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނު ތެދުވެވަޑައިގަތުމުން، ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم) އުފުއްލެވޭވަރު ބާރެއް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ގައިގައި ނެތްކަން ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم)އަށް އެނގިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم) ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކޮނޑުމަތިން ފައިބައިވަޑައިގެން، ތިރިވެލާފައި ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ "އޭ ޢަލީއެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކޮނޑުމަތީގައި އަރާވަޑައިގަންނަވާށެވެ." އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު އަރާވަޑައިގަތުމުން، ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم) ތިމަންކަލޭގެފާނު އުފުއްލަވާލެއްވިއިރު ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުޅަށް އަރާވަޑައިގަތެވެ. އުޑުގައި އަތްލަން ބޭނުންނަމަ ކަމުދާނެހެން ހީވިއެވެ. ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަޢުބަތުاللهގެ ފުރާޅު މައްޗަށް އަރާވަޑައިގެންނެވީމު އިރު އެތަނުގެ މަތީގައި ޕިތުލޭގެ ބުދެއް ހުއްޓެވެ. އަދި އެބުދުގެ ކަނާތްފަރާތާއި ވާތްފަރާތުގައި ޕިތުލޭގެ ތަކެތި ހުއްޓެވެ. އަދި ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم) ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރައްވާ ވިދާޅުވިއެވެ "އޭ އެއްޗެހި އެއްލާލައްވާށެވެ". ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނު އެއެއްޗެހި ތަޅާ ހިނދު، ތަޅާ ބިއްލޫރިތަށިއެއް ތަޅައިގެންދާ ފަދައިން އެއެއްޗެހިތައް ތަޅައިގެން ގޮސްއެވެ. ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم)ގެ ކޮނޑުމަތިން ފައިބައިވަޑައިގެން ތިރިއަށް ފޭބީމެވެ. އަދި މީހުނަށް(މުޝްރިކުންގެ) ފެނިދާނެތީ އަވަސްއަވަހަށް ދުވެން ވަޑައިގަތީމެވެ." [256]

---

[254] ޠާޣޫތު ގޮތުގައިކުރުވުނުކަމުގައި ބުނެވޭ އެއީ ކަޢުބާ ބިން އަސްތަރާ ފަދަ ޠާޣޫތު ގޮތުގައިކުރެވުނު ވާހަކައެވެ. ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) ސަޙާބީންނަށް އަމުރުކުރެއްވީ އެކަތީގެ ގުރުމަތެވެ. މިފަދަ ޠާޣޫތު ގުރުންވެސް މިއުއްމަތު އިބްރާހީމްގެ ގުރުއިންނެވެ. އަދި އިތުރު ތަފްސީލު ބޭނުންފުޅުވާފަރާތްތަކަށް ޝައިޚް އަބޫ ޖަންދަލް އަލްއަޛްރަމީ(ފާރިސް އަލްއަޛްރަމީ)ގެ ފޮތް "ތަބްރީސް މުޤާރިނީން އަލްއަސްބާބު ބަދާ އިބްތިދާޢު ސުންނަތުލް އިއްތިބާޢު" ބައްލަވާ

[255] މިތަނުން އެދޭހަކޮށްދެނީ ހިޖުރައިގެ ކުރިއެވެ. އެހިނދު މުސްލިމުން ވީ މަދުބައެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އެކަމަކުވެސް ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) މިއުއްމަތު އިބްރާހީމްގެ ހިކުމަތުގައިވެސް އެއްވެސް މަރުޙަލާއެއްގައި މަޖާލާތަކެއް ދޫނުކުރެއްވިއެވެ. މިކަންތައްތަކަކީ ވަރަށްމުހިއްމު ކަންތައްތަކެވެ. އެހެނީ ބައެއް ޤާރިއުން ބޮސްގޯތިގައި ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) މައްކާ ފަތުޙުކުރެއްވުމުގައި އެއްވެސް ޠާޣޫތެއް ހަމަޖައްސާ ނުދެއްވައެވެ. އަދި ޠާޣޫތުންތައް ތަޅާ ކުރެއްވި މަގު ފަހުގެދުވަހު ޤާނޫނު ފާސްކުރެއްވީ ނޫނެވެ. އެކަލޭގެފާނު މުޝްރިކުންނަށްޓަކައި ޙިކުމަތުގައި ބުނުއްވާ ޠާޣޫތުންނަށް ހަމަ ދެއްވިއެވެ. އަދި މަދުބައިގަނޑެއް ވީނަމަވެސް މަދުބައިގަނޑުގެ ބާރު ނެތިގެން ނުކުރެއްވި ކަންތައްތައް ކުރައްވައެވެ. އަދި ޠާޣޫތުން ނައްތާލުމުގެ މަސައްކަތް ދެކޮޅުހަދައިގެން އެއްވެސް ވަގުތެއް ވެސް ނުފެނެއެވެ. އަދި ޠާޣޫތުން ނައްތާލުމަށް މަސައްކަތް ނުކުރި މިއުއްމަތު އިބްރާހީމްގެ ހިތްވަރާއި ހިތްޕުޅާއި ދެއްވައެވެ.

[256] އަޙްމަދާ މުސްނަދުގައިވެސް ރިވާކުރައްވާފައިވާ މުޝްރިކުންގެ ޠާޣޫތުތައް ސިޔާސީކަމުގައި ހަލާކު ކުރައްވާފައިވާ ގޮތް ބަޔާންކުރެވިފައެވެ. މުސްނަދު ގެންސުރުއްވާފައިވޭ 'އަލްމުސްނަދު އަޙްމަދު(84/1)'ގައެވެ. އަދި 'ތާރީޚު ބަޣުދާދު (303-302/13)'ގައި އަލްޚަޠީބު އަލްބަޣުދާދީވެސް ގެންސުރުއްވާފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން މިޙަދީޘްގައިވާ ބޮޑުކަމެއް ދެނެގަތުމަށް ބަސްމަގު ވާހަކައެވެ. އެހެނީ ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)، الله تعالى ދޫކުރެއްވި ބަލައިން ޢަލީއަށް ތަޢުލީމު ދެއްވިއެވެ. އަޙްމަދު ޝާކިރު(رحمه الله) ވިދާޅުވާ މިޙަދީޘް ޞައްޙަވެގެން ބަޔާނެވެ. އަދި މިއީ ހަދީޘްގެ ސަނަދު ޞައްޙަވާ ގޮތެވެ.

އަދި އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ: "ކަޢްބަތުﷲގެ ފުރާޅު މަތީގައި ބުދުތަކެއް ހުރެއެވެ. ދެން ރިސާލަތުގެ ވާރިސް، ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) އެތަނުގެ މައްޗަށް ނަންގަވާލެއްވީ ބެއްލެވީމެވެ. އެކަމަކު ރިސާލަތުގެ ވާރިސުން އެކަން އެގޮތަށް ނުކުރައްވުމުން ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم) ރިސާލަތުގެ ވާރިސް އެތަނުގެ މައްޗަށް ނަންގަވައިއެވެ. އެހިނދު ރިސާލަތުގެ ވާރިސް އެހުރިހާ ބުދުތަކެއް ތަޅާ ކެޑިކެޑި ކޮށްލެއްވިއެވެ."[257] އަދިވެސް އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ "އެތަނުގައި ދުވަހަކުވެސް އެއްޗެއް ނުބަހައްޓާ ވަދައެވެ."[258]

ދުންޔާގައި މިކާފަރުވެރި މައްޗެ ދަރުމަގައި މުޝްރިކުން ތަޢުރީދު އުފުއްލަވާފައިވާ ގޮތެވެ. އަދި ކާފިރު ބޫރުގަކަންވެސް އެނގިލައްވާނޭ ފަދައިން މަދަނީ ދަރުމަގައި މުޝްރިކުން ވީ ހަނިޔާއިމާ އުފުއްލުމުގެ މަތީގައެވެ.

فَٱقْتُلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَٱحْصُرُوهُمْ وَٱقْعُدُوا۟ لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ

"ފެނުނުހާ ތަނަކުން މުޝްރިކުންނަށް މަރާށެވެ! ހިފާ ހައްޔަރު ކުރާށެވެ! އަދި ވަށާލާ ބަންދުކުރާށެވެ. އަދި އެހެނިހެން ތަންތަނުގައި އެމީހުން އަތުލައިގަތުމަށްޓަކައި ހުސްޓާރުގައި ހިފާ ތިބޭށެވެ." [259]

އަދިވެސް

فَخُذُوهُمْ وَٱقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ ۚ وَأُو۟لَـٰٓئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَـٰنًا مُّبِينًا

"ފަހެ އެބައިމީހުން ފެންނަހާތަނަކުން ހިފާ މަރާލާށެވެ. ފަހެ ބަޔާންވެގެންވާ ބާރުވެރިކަމެއް އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާފައިވެއެވެ." [260]

އަދި މިޒަމާނުގައި އަޅުން އަޅާނުކުރާ ހިނާއިދު އެކަމުގެ އަސްލު މާނަވެސް ތެދުވެވޭތޯބަލާށެވެ. ވީމާ ގުޅުއްވުމުގެ އަތީގައި އަޅުން އަޅާކަމުގެ މާނަ ހިނދު ދުނިޔެއިންގެ ބައިނު، އިބްރާހީމް(عليه السلام) ދުޢާކުރެއްވީ އަޅުން އަޅާކަމަކުން ކާތްތަކެއްތަ؟

الله سبحانه وتعالىގެ ޤައުލު ވިދާޅުވެފައިވާފައިވެއެވެ

رَبِّ ٱجْعَلْ هَـٰذَا ٱلْبَلَدَ ءَامِنًا وَٱجْنُبْنِى وَبَنِىَّ أَن نَّعْبُدَ ٱلْأَصْنَامَ ۞ رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ

"އޭ ރައްބެވެ! މިރަށަކީ އަމާންކަން ލިބިގެންވާ ރަށަކަށް ހައްދަވައިދެއްވާނދޭވެ! އަދި ރިސާލަތުގެ ވާރިޘުންގެ

---

257 މުސްނަދު އަޙްމަދު (151/1)

258 މުޢްޖަމުއް ޠަބަރާނީ (23/6)ގެ 'ތަސްހީލުލް އަސްނަވީ'ގައި އަލްބާނީއީގެ ގެނެސްދެއްވާ ވިދާޅުވަނީ ހުރިހާ ރާވީންނަކީ(ރިވާކުރާ ވެރިޔާ ޘިޤާތުންނެވެ)ވެސް އިތުބާރުކުރެވޭ ބޭފުޅުންނެވެ.

259 ތައުބާ ސޫރަތުގެ 5

260 ނިސާ ސޫރަތުގެ 91

ދަރިންފުށް ބުދަށް[261] އަޅުކަން ކުރުމުން ސަލާމަތް ކުރައްވާށެވެ. އޭ ރައްބެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ބުދަށް އަޅުކަންކުރުން މީސްތަކުންކުރެ ގިނަބައެއް މަގުފުރައްދާފައިވެއެވެ." [262]

ވީމާ މިބަސްފުޅު ދެކިލައްވާފައިވާ ގޮތަށް، ޚަލީލުﷲ ކަލޭގެފާނު الله سبحانه وتعالى*އަށް އިލްތިމާސްކުރައްވަމުން އަމަށް އާއްމު ކަން ތެދުވެ ދުލި އަމުން ހިފުން ފުރިހަމަވެ! އަދި އަމަން އަމާންކަން ނަގާލައި، ސަލާމަތާއި، ސުލްހަ މަސައްކަތްކަން ނަގާލާ ބަލަޔާފައިސް އުޅުއްޖެހުނަސް ކަން އެކިގުން ވަރަށްފުށް ފުރިހަމަވެ.*

އަދި މިކަމާއި ގުޅޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ޙަދީޘެއްގައި ރިވާކުރައްވާފައިވާ އިބްރާހީމް އައްތައިމީ(رحمه الله) *އަންނަނިވި އިބާރާތްތަކެއް ވިދާޅުވެފައިވާކަމުގައި އެބަވެއެވެ[263] "މިކަންތަކީ* لا إله إلا الله *މާނަކުރެއްވި އެންމެ ފުރިހަމަ ކަންތައްތަކެވެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އެއީ ފުރަނަމަދު (*صلى الله عليه وسلم*)، ހަމައެކަނި ޝަރީޢަތުގެ ދިނަށްވަ ކިޔާވުމުން އެމީހުންގެ ދުޢާއި ތާ ހުރުމަތްތެރިވެގެންވާ ކަމަކަށް ނުބައްލަވައެވެ. އަދި އެކަލިމައިގެ މާނަ އިނގުމަކީ ތަންފުސް އެކަން އެހެންނަ ނުވެއެވެ.[264] އަދި އެކަލިމަ ގެބޫލުކުރަމުން ފުސް ހަމައެކަނި ފުއްދަވައިދީ ނުލައްވައެވެ. އަދި* الله سبحانه وتعالى*އަށް ހަމައެކަނި އަޅުކަންކޮށްކަމުގެ ފުލުކަން އެމީހުންގެ މުދަލާއި ލާ ހުރުމަތްތެރިވެގެންވާ ނުވެއެވެ.[265] އެކަމަކު އެމީހުންގެ ލެއާއި މުދާ ހުރުމަތްތެރިކުރުން ވަނީ އެމީހަކު ޙައްޤަށް ކާފިރުވާ ހިސާބުންނެވެ. އަދި ޙައްޤަށް ކާފިރުވާނޭކަމަށް ޝައްކުކުރާ މީހާގެ ލެއާއި މުދަލުގެ ހުރުމަތެއް ހަލާލުވެގެންނެވެ." [266]*

---

261 *ބައްލަވާ* 248

262 *އިބްރާހީމް ސޫރަތުގެ* 35-36*. ބައްލަވާ އިބްރާހީމް އައްތައިމީ*(رحمه الله) *ވިދާޅުވިއެވެ: "އިބްރާހީމް*(عليه السلام) *"ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދަރިން ބުދަށް އަޅުކަންކުރުމުން ދުރުކުރައްވާނދޭވެ!" މިހެން ވިދާޅުވެލައްވާފައިވާ ކަމަށް ޝުކުރުކަން ބިރުންގެން އެޅުވާނީ؟" އިމާމު ގުރުތުބީއާއި އައްތަބަރީ މިއާތުގެ ތަފްސީރުކުރައްވަމުން މިހެން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.*

263 *"*الله تعالى *ފިޔަވާ އަޅުކަންވާ އެހެން އިލާހަކު ނުވާކަމަށް ބުނެ* الله تعالى *ފިޔަވާ އަޅުކަންވާ އެހެންޖާގައެއްކަން ކާފިރުވާ މީހާގެ މުދަލާއި ލޭވަނީ ހުރުމަތްތެރިވެގެންނެވެ. އަދި އެމީހެއްގެ ނިޔާނވާނީ* الله تعالىގެ *ހަޟްރަތުގައެވެ. (މުސްލިމް* 23*)". މިޙަދީޘްފުޅުން އެނގެނީ އެމީހެއްގެ ލެއާއި މުދާ ހުރުމަތްތެރިކަމަށް ޙައްޤަށް ކާފިރުވުމަކީ ކަލިމައިގެ ޝަރުޠެއް ކަމެވެ.*

264 *މިއީ ތައުޙީދާއި ޝިރުކު ހަމައެކަނި ކިޔާފައިވާގޮތް ފުއްދާލާ އަދި މިއްލަތު އިބްރާހީމްއަށް ތަބާވެ، އަދި ހަމަގޮތުގައި މި މިއްލަތުގައި ހިނގާވާ މީހުންނަށް ދޭއް ފުދޭ ހުރިހާ ނަންނަމުން ގޮވާ މީހުންނަށް ރައްދުކޮށެވެ.*

265 *މިއީ އިމާންކަމުގެ ފުރަތަމަ ޝަރުޠުކަމުގައިވާ ޙައްޤަށް ކާފިރުވުން ދޫކޮށް، ހަމައެކަނި ދުވަސް ޝަރުޠުކަމުގައިވާ* الله تعالىއަށް *އިމާންވުމަށް ގޮވާ މީހުންނަށް ރައްދުކޮށެވެ.*

266 *ދުރަރުއްސަނިއްޔާ (*103/8*) ބައްލަވާ! ހިތަށް ހަމަ މިއަދުގެ ވާހަކަ ދައްކާނެން ނޫންތޯއެވެ؟* الله تعالى *ޝެއިޚުގެ އިލްމުން ހެދިމާ މުސްލިމުންނަށް ފައިދާއި ރަންފާ ލައްވާށި! އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އިތުރު ހިދާޔަތްކުރައްވައި ރަޙްމަތްލައްވާށި! ޝެއިޚުގެ ކިބައިން ލައްވާށި! އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެންގެ "ވެސްޓަރއްނާ"އިންނަށް(ގަނޑުވަރުތަކަށް އަޅުކަންކުރާމީހުންނަށް (ފާނައަށް ސަރުކާރުތަކުގައި މިތީ އިލްމުވެރިންނާ ހިމާ ފިލްމު ސްޓޭޖުތަކުންނަށް)) ކަންކޮށް ތަބާ ނުވާބަލަކަށް ފެމާއިއްކު، އަޅުގަނޑުމެން މިއަދު މިފަދަ ބައެއް ބޭނުފިނަމަ ވަގުތުން ހަވާރިޖުފަދަ ކުރެވޭ އިލްޙާމާތެއް އަޅުގަނޑުމެންގެ ބޮޑުތަކައި އަޅުވާނެކަން ޔަގީންނެވެ.*

އަދިވެސް އެނގޭ އެއްކަމަކީ އޮންނާނީ އެންމެ ދުވަހަކު ނަބިއްޔަކު ނުފޮނުވާ. އެއީ އަރަބިކަމުންގެ ވަރުގަދަ އެކުވެރިންނާއި ޘަމޫދުންގެ ވާގިވެރިންނެވެ. ތަޢުލީމުގެ އަރުވާލެވުނުއި ސިޔާސީގެ ކަންތަކެއް ނިކުމެވުނީ. މޫސާ(عليه السلام)އަށް ތަބާވި ބަނީއިސްރާއީލުގެ ނުވަތަ ދިރިއުޅުއްވަން ތަބާވެވުންނެވެ. ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم)އަށް އިމާންވެވުމުން ނުވަތަ އަދު ވަނަބައި ޖަރީމާގެ އުފެދިވުނެވެ. ސަހާބީން ނުވަތަ މުސްލިމުނަށް ބިން ކަށްޖަހާގެ އުޅުމުވުނުއެވެ. އަދިމަދު ބިން ހަމަބަޔާއި އުނގަނޭ ތިއްބެވި ބާކީވުން ނުވަތަ ޖަހަމީހުނެވެ. އިބްނު ތަފުސީރުގެ ގަދަރުގައި ތިއްބެވި ބާކީވުން ނުވަތަ ތަމަރުންގެ އަރުވާލެވުނުއެވެ. ނަޖްދުގެ އިމާމުން ނުވަތަ އުޅުމާނީންނެވެ. އަދި މުޢައްޒިޒުން ނުވަތަ ކާފަރުންނާއި ތަޢުލީމުންނެވެ.[267]

އަދި މިދެންނެވި ވަޙީކުރެއްވި އެއްކަލަ މިއްސަލަ ބަޔާންކުރަމެވެ.

އަދި މި ގަބޫލުކުރުމުގެ ކުރިން ނަބިއްޔުކަން ޖެހޭ ތަޢުލީމުގެ މާތްކަމުން މިސްކީނުކަން ދުވަހަކު ބުނެވެ. الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވަނީ

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ

"އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންއިލާހު ތަމޫދު ބަޔަކުގެ މީހުންގެ ގާތަށް އެބައިމީހުންގެ އަޚް ޞާލިޙު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ الله تعالىއަށް އަޅުކަން ކުރުމަށް ދަންނަވައިދެއްވުމަށެވެ[268]. އެހެނަސް އެބައިމީހުން ދެފިރުގަކަށް ބެހިބެހިގެން އަންނަބަޔަކު އަރާރުންވާން ފެށިއެވެ."
[269]

އަދިވެސް އެއިލާހު ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

وَٱدْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ ۚ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ۞ فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلضَّلَٰلَةُ

"އަދި އެއިލާހުގެ ހަޤީޤަތުގައި ދީން ހާލިސްކޮށް ދުޢާކުރާށެވެ. އެއިލާހު ތިޔަބައިމީހުން އުފެއްދެވި ގޮތަށް ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި ގެންނަ ހުށިއެވެ. އެބަޔަކަށް އެއިލާހު ތެދުމަގު ދެއްކެވިއެވެ. އަދި އަނެއްބަޔަކަށް ގުމުރާހީކަން ހައްގުވެއްޖެއެވެ." [270]

އަދިވެސް

---

[267] އަދި މިއަދުގެ މިސްރުގެއަލް، ތަފްސީރުއިބްނު، އިބްނު ކަޘީރު، ތަފްސީރު ޠަބަރީ، މިޞްރު، ތަބޫކު މަގުގެ ފުރަތަމަ ޢާދުން ދުވަސްވަރުގެ އިތުރު ގޮތަކުން، މިއަދު ހިޖާޒާއި، ނަޖްރާންގެއާއި، ޝާމްއާއި، ދަރުބާރުގެއާއި، ޝާމްއާއި، ފަލަސްތީނާއި، މިޞްރާއި ސަޢޫދީ އަރަބިކަރައިގައި މިއަދުބަޔާންކުރާއިރު ތަބޫކު އެއްބައިވެރިކަން އެނގެނެއެވެ.

[268] ޞާލިޙު(عليه السلام) އަދިވެސް ނަބިއްޔަކަށްވި ހިނދު އެކަލޭގެފާނުވެސް ގޮތަށްވާހަކައިވަނީ، އެހެން ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްބާބަކުންވެސް ގޮތަށްވާހަކައިވާ "الله تعالىއަށް އަޅުކަންކުރުމަށް ތަޢުލީމު ދެއްވައިދެއެވެ. (ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 36)"

[269] ނަމްލު ސޫރަތުގެ 45

[270] އަޢްރާފު ސޫރަތުގެ 29-30

لِيَمِيزَ ٱللَّهُ ٱلۡخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِ

"الله تعالى، ޠާހިރު ހަރާމުގެ ގޮތުގައި ދެކޭމީހުން، ހަލާލުކަމުގެ ގޮތުގައި ދެކޭމީހުންގެ ތެރެއިން ވަކިކުރައްވުމަށެވެ." [271]

އަދި ރަސޫލުން ފޮނުއްވީ ހަމައެކަނި، الله سبحانه وتعالىއަށް އަޅުކަންކުރަން ގޮވާލެއްވުމަށް ބާރުއެޅުއްވުމަށް ރަސޫލުން ފޮނުއްވި މަޤްޞަދު ސާފުވެއް ނުވެއެވެ. ޤުރުއާނުގެ ވަރަށްގިނަ އާޔަތްތަކުގެ އަލިގައިވެސް އިނގޭނެ ފަދައިން ރަސޫލުން ފޮނުއްވުން އިރުވެސް، މުޝްރިކުން އަޅުކަން ކުރީ الله سبحانه وتعالى އަށެވެ.[272] އެކަމަކު އެއީ ޝިރުކުންނަށްވެސް ބައި އަޅުއްސަނެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ދުޢާކުރީ ގޮތުގައި ހަމައެކަނި ރައްބަކަށްވެސް، ހާލުގައިވެސް، ބިރުގައިވެސް، ދަތިކަމުގައިވެސް الله سبحانه وتعالىއެވެ.[273] އެކަމަކު މިދުނިޔޭގައި ދުއްތުރާ ހަމައެކަނި އެއްކަލަ ޝިރުކުގެ ކަރުދާސް ގޮތުގައި ގޮވާލިއެވެ. ޝިރުކުން ބައިލާތަ، އެއީ ބާކީވެފައި ގޮތުގައި ގޮވާލިއެވެ. އެގޮތުން ރަސޫލުބޭކަލުންނަށް މުޝްރިކުން ބަދަލުކޮށް ދެއްވެ.

أَجِئۡتَنَا لِنَعۡبُدَ ٱللَّهَ وَحۡدَهُۥ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعۡبُدُ ءَابَآؤُنَا

"ކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެން މިއީ އަހުރެމެން الله تعالىއަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރުމަށް މިއަހުރެމެންނާއި މިއަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރި އެއްޗެހި ދޫކޮށްލުމަށް ތޯއެވެ؟" [274]

އަދި އެމުޝްރިކުން ސިފަކޮށްދެއްވަމުން الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

إِنَّهُمۡ كَانُوٓاْ إِذَا قِيلَ لَهُمۡ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ يَسۡتَكۡبِرُونَ ۝ وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوٓاْ ءَالِهَتِنَا لِشَاعِرٖ مَّجۡنُونِۭ ۝

"ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ފިޔަވައި ހައްޤުވެރިން އަޅުކަންވާ އިލާހަކު ނުވާކަމަށް އެބައިމީހުންނާއި ދިމާއަށް ބުނެވިއްޖެނަމަ ބޮޑާވެގަނެ ބޮޑުކަންކުރައްޗައި އެބައިމީހުން ވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. މޮޅުވެގައިވާ ޖުނޫވީރައްކަލްޝާކަށް މިއަހުރެމެންގެ އިލާހުންތައް ދޫކޮށްލާނީ ބަލާ ކަލުގައި މިއަހުރެމެން ވާނީތޯއެވެ؟" [275]

އެހެން ވަކިކުރައްވާ ސަބަބުންނެއްވާތީވެސް މިސްކީނުކަން ދެބައިން ބަދަލު އެއްގަލަ މިގޮތުގައިކުރާއި ނަޒީރުކުރުން ކަމެވެ.

---

271 އަންފާލު ސޫރަތުގެ 37

272 އަންޢާމު ސޫރަތުގެ 40-41، 63-64އާއި، ޔޫނުސް ސޫރަތުގެ 12، 22-23އާއި، އިސްރާ ސޫރަތުގެ 67އާއި، އަންކަބޫތު ސޫރަތުގެ 65އާއި، ރޫމު ސޫރަތުގެ 33އާއި، ލުޤްމާން ސޫރަތުގެ 32އާއި، ޒުމަރު ސޫރަތުގެ 38އާއި، ހައްޖުގެ ބާބުގައި ސަޙީހު މުސްލިމްގެ (2671)ވަނަ ޙަދީޘް. އަދި ކަށަވަރުކޮށްދޭ އެބޭކަލުންގެ ޝަރަހަ ބައްލަވާ!

273 އަންފާލު ސޫރަތުގެ 48އާއި، ޔޫނުސް ސޫރަތުގެ 31އާއި، އިސްރާ ސޫރަތުގެ 102އާއި، މުއުމިނޫން ސޫރަތުގެ 84-89އާއި، އަންކަބޫތު ސޫރަތުގެ 61-63އާއި، ލުޤްމާން ސޫރަތުގެ 25އާއި، ޒުމަރު ސޫރަތުގެ 38އާއި، ޒުޚްރުފު ސޫރަތުގެ 9 އަދި 87އާއި، ހަޝްރު ސޫރަތުގެ 16އާއި، ޔޫސުފު ސޫރަތުގެ 106 ބައްލަވާ! އަދި އަންކަބޫތު ސޫރަތުގެ 61-63ގެ ތަފްސީރުގައި އިބްނު ކަޘީރު ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްކޮޅު ބައްލަވައިލައްވާށެވެ، މިނަ މުޝްރިކުން الله تعالى ދެނެ ހުރިކަމެއްވެސް، ރައްބުކަމެއްވެސް، ބާރުކަމެއްވެސް، އަދި ހުރިހާކަމެއްވެސް ނުވާކަމަށް ގޮވާލެއްވިއެވެ.

274 އަޢްރާފު ސޫރަތުގެ 70

275 ޞާއްފާތު ސޫރަތުގެ 35-36. މުޝްރިކުންގެ ބަހައްޓަމުގައިވާ "މޮޅުވެގައިވާ ޖުނޫވީރައްކަލް ބަޔަކު މިއަހުރެމެން، މިއަހުރެމެންގެ އިލާހުންތައް ދޫކޮށްލާ ބަލާކަށް މިއަހުރެމެން ވާނީތޯ؟"ގެ މާނައަކީ ޝަހާދަތުގެ ދެބަސްކޮޅުގައި ތޯހީދަށް ހާމަކުރުން ހިމެނެއެވެ.

وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَۖ فَمِنۡهُم مَّنۡ هَدَى ٱللَّهُ وَمِنۡهُم مَّنۡ حَقَّتۡ عَلَيۡهِ ٱلضَّلَٰلَةُۚ

"އަދި ތިމަންއިލާހު ކޮންމެ އުންމަތަކަށްވެސް ރަސޫލުބޭކަލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ الله تعالىއަށް އަޅުކަން ކުރުމަށާއި ޠާޣޫތުން ދުރުވުމަށް ގޮވާލެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރޭގައި އިލާހު ތެދުމަގު ދެއްކެވި މީހުން ވެއެވެ. އަދި މަގުފުރެދުން އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހައްގުވެގެންވީ މީހުންވެސް އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ." [276]

އަދި އެގޮތުން ދެބައިމީހުންނަށްވެސް الله سبحانه وتعالىއަށް އަޅުކަންކުރާ ދެބައި ކަމުގައިވިއިރުވެސް ސަލާމަތްވެގެންވާ ބައިގަނޑަކީ މިއްލަތު އިބްރާހީމަށް ތަބާވި މީހުންނެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ ތައުހީދަށް ގާބިލުވެ، ތައުހީދުން ބަރީއަވެ، އެއްކިބާވި މީހުންނެވެ. އަދި ގެއްލުނުވި ބައިގަނޑަކީ ތައުހީދުން ދުރުވެ، ތައުހީދުން ގަބޫލުވެ ފިރިހެނަކު ހެދި، އެބައިމީހުން ކަލިކުޅަން ކުރުމަށް އެދި، އެބައިމީހުންނަށް ޝިރުކުކުރި މީހުންނެވެ.

އަދި މިކަންތައްތަކާ ކުޑަކޮށްވެސް ވިސްނާލައިފިނަމަ، ޔަޤީންވެގެންދޭ الله سبحانه وتعالىއަށް އިމާންވުމުގެ ކުރިން ތައުހީދަށް ގާބިލުވާނެކަމެއް އިނގޭނެއެވެ. [277]

އަދި މިކަމަކީ الله سبحانه وتعالىގެ ސުންނަތުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އިންސާނުން އުފެއްދެވީއްސުރެން، އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް އަދާވާތްތެރިވާ ދެބައިމީހުން ހުރީއެވެ. އެގޮތުން الله سبحانه وتعالىވަނީ، އިބުލީހުގެ ދުޝްމަނުކަން އެންގެ ފުރަތަމަ [illegible] އާދަމް (عليه السلام)އަށް ކިޔާދެއްވާފައެވެ.

يَٰٓـَٔادَمُ إِنَّ هَٰذَا عَدُوّٞ لَّكَ

"އޭ އާދަމްއެވެ! މިއީ ކަލޭގެފާނަށްޓަކައިވާ އަދުއްވެކެވެ." [278]

އަދި މިކަންވަނީ ހުރިހާ ނަބިއްޔުންގެ މައްޗަށް الله سبحانه وتعالى ލައްވަވާފައިވާ ސުންނަތެއް ކަމަށެވެ

وَكَذَٰلِكَ جَعَلۡنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوّٗا مِّنَ ٱلۡمُجۡرِمِينَۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيٗا وَنَصِيرٗا

"ހަމައެފަދައިން މުޖްރިމުންގެ ތެރެއިން އަދާވާތްތެރިން ތިމަންއިލާހު ކޮންމެ ނަބިއްޔަކަށްވެސް ލެއްވީމެވެ. އަދި ތެދުމަގު ދައްކަވާ، ނަސްރުދެއްވާ ވެރިއަކުކަމުގައި ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ފުދެއެވެ." [279]

---

[276] ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 36

[277] މިއީ الله تعالىގެ ބަސްފުޅުކަމުގައިވާ ((وَمَا يُؤۡمِنُ أَكۡثَرُهُم بِٱللَّهِ إِلَّا وَهُم مُّشۡرِكُون))ގެ މާނައީ: "އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ގިނަމީހުން ޝިރުކުކުރާ ހާލުގައި މެނުވީ އިމާންނުވެއެވެ." (ޔޫސުފް ސޫރަތުގެ 106)ވަނަ އާޔަތުގައި [illegible]

[278] ޠާހާ ސޫރަތުގެ 117

[279] ފުރުޤާން ސޫރަތުގެ 31

އަދިވެސް

وَكَذَٰلِكَ جَعَلۡنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوّٗا شَيَٰطِينَ ٱلۡإِنسِ وَٱلۡجِنِّ يُوحِي بَعۡضُهُمۡ إِلَىٰ بَعۡضٖ زُخۡرُفَ ٱلۡقَوۡلِ غُرُورٗاۚ وَلَوۡ شَآءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُۖ فَذَرۡهُمۡ وَمَا يَفۡتَرُونَ

"އަދި ހަމައެފަދައިން ކޮންމެ ނަބިއްޔަކަށް އިންސީންނާއި، ޖިންނިންގެ ޝައިޠާނުން އަދާވާތްތެރިން ކަމުގައި ލެއްވީމެވެ. ހެއްލުންތެރި ކުރުމަށް ބޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް މަތި ޒީނަތްކޮށްފައިވާ ބަސްތަކެއް ވަސްވާސްދީ ދެއެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ އެބައިމީހުން އެކަންތައެއް ނުކުރީހެވެ. އެ ކާފިރުވި މީހުންނާއި އެމީހުން ހަދާ ދޮގުތަކާއި ކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައްވާށެވެ." 280

އަދި ހުރިހާ އިންސީނުނަށް އާންމުކޮށް الله سبحانه وتعالى އަންގަވަނީ

إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ لَكُمۡ عَدُوّٞ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّاۚ

"ފަހެ ޝައިޠާނާއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވާ އަދާވާތްތެރިއެކެވެ. ފަހެ ޝައިޠާނާ އަދުއްވެއްގެ ގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުން ހިފާށެވެ." 281

އަދި މަތާއިހަކުން، ރަސޫލުﷲ(صلى الله عليه وسلم)އާއި ބާރަގޮތުން "މުޝްރިކުންނާ ޚިލާފުވާ ދެބައިގެ ކުރެއްވި ބެހެއްޓެވެ." 282 *އަދި ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم) ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވުން ހިނދު ދުވަ އާޚަރު ދެބައިގަން ބޭނުވެ. ޔަހޫދީ މުޝްރިކުންނާއި ނަޞާ މުޝްރިކުންނެވެ. އެދެބައިމީހުންނަކީ ބޯހަރާއި ދަރިކަމުގައިވީނަމަވެސް، ނަޞާރާ ދީ އަމުން ކަމުގައިވީ ނަމަވެސް އެބައިމީހުން ހަނުގެރަޙުމަތުގެ މައިދާނުގައި ބައްދަލުކުރި އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު ދުނިޔެމަތީން ތަރުދެވި އޮންނާނެއެވެ.* الله سبحانه وتعالى *ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ*

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُوٓاْ ءَابَآءَكُمۡ وَإِخۡوَٰنَكُمۡ أَوۡلِيَآءَ إِنِ ٱسۡتَحَبُّواْ ٱلۡكُفۡرَ عَلَى ٱلۡإِيمَٰنِۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمۡ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ

"އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ މައިންބަފައިންނާއި، އަޚުންކަލުންގައި ވިޔަސް އެބައިމީހުން އީމާންގެ މައްޗަށް ކުފުރަށް ލޯބިކުރިނަމަ އެއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ރަހުމަތްތެރިން ހިމާޔަތްތެރިންކަމުގައި ނުހައްދާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންކުރެ އެކަކަމު މީހަކު ތިޔަބައިމީހުންގެ ރަހުމަތްތެރިން ހިމާޔަތްތެރިންކަމުގައި ހަދައިފިމީހުން އެއީ އަނިޔާވެރިންނެވެ." 283

---

280 އަންޢާމް ސޫރަތުގެ 112

281 ފާޠިރު ސޫރަތުގެ 6

282 *ސަޙީޙް އަލްބުޚާރީ (6852)ގައި 'އަލްލިބާސް' ބާބުގެ ...*

283 ތައުބާ ސޫރަތުގެ 23

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْأَخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوْ كَانُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ أَوْ أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْإِيمَـٰنَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ ۖ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۚ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ حِزْبُ ٱللَّهِ ۚ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ

"الله تعالىއަށާއި، އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންވާމީހުންނަކީ، الله تعالىއާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދެކޮޅުވެރިވާމީހަކާއި ޢަދާވަތްބަހައްޓާމީހުންނަށް ލޯބިކުރާ، އަދި އެބައިމީހުންނާއި، ގުޅި ރައްޓެހިކަމުގެން އުޅޭ ބައެއްކަމުގައި ވަނީ ކަލޭގެފާނަކަށް ފެނި ވަޑައެއް ނުގަންނަވާނެއެވެ. އަދި الله تعالىއަށް ދުޝްމަނުވެރިކަމާއި ދެކޮޅުވެރިކަމުގެ ޢަދާވަތް ބަހައްޓާމީހުންނަކީ، އެބައިމީހުންގެ މައިންބަފައިން ކަމުގައިވިޔަސް، ދަރިންކަމުގައި ވިޔަސް، އަޚުންކަމުގައި ވިޔަސް، ނުވަތަ ގާތްތިމާގެމީހުން ވިޔަސް ކަމުގައެވެ. ފަހެ އެފަދަ މީހުންނަކީ، އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އެކަލާނގެ އީމާންކަން ލިޔުއްވައި އެކަލާނގެ ވަޙީގެ ރޫޙުން އެބައިމީހުންނަށް ގަދަކަން ދެއްވައިދީފިއެވެ. އަދި އެއުރެން، އެބައިމީހުން އޭގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގަހިނގާ ހުންނަ ސުވަރުގެތަކަށް ވައްދަވާނެއެވެ. އެތަނުގައި އެބައިމީހުން ނިމުމެއްނެތި ދެމިހުންނާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާމެދު الله تعالى ރުހިވޮޑިގެންފިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންވެސް އެކަލާނގެ މައްޗަށް ރުހުނެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ الله تعالىގެ ބައިގަނޑެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالىގެ ބައިގަނޑަކީ ކާމިޔާބީ ބާއްޖަވެރިކަން ލިބިގެންވާމީހުންނެވެ."[284]

އިބްނު ކަޘީރު(رحمه الله) ވިދާޅުވެދެއްވާފައިވެއެވެ: "އާޔަތުގައިވާ "އެބައިމީހުންގެ މައިންބަފައިން ކަމުގައިވިޔަސް" ބާވައިލެއްވިގެންވަނީ އަބޫ ޢުބައިދާއާ ބެހޭ ގޮތުންނެވެ. އޭނާ ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި އަމިއްލަ ބައްޕަ ގަތުލުކުރެއްވި ކަމަށްޓަކައެވެ. އަދި "ދަރިންކަމުގައި ވިޔަސް" ބާވައިލެއްވުނީ އަބޫ ބަކުރު އައްސިއްދީޤާއި ބެހޭގޮތުންނެވެ. އޭނާ އެކަލޭގެފާނު ހުންނެވި އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުން ޢަބްދުއްރަޙްމާން[285] ގަތުލުކުރެއްވުމުގެ އުންމީދުގައެވެ. އަދި "އަޚުންކަމުގައި ވިޔަސް" ބާވައިލެއްވުނީ މުޞްޢަބް ބިން ޢުމައިރާއި ބެހޭގޮތުންނެވެ. އޭނާ އެދުވަހު އެކަލޭގެފާނުގެ ބޭބެ ޢުބައިދު ބިން ޢުމައިރު ގަތުލުކުރެއްވިއެވެ. އަދި "ގާތްތިމާގެމީހުން ވިޔަސް ކަމެވެ" ބާވައިލެއްވީ ޢުމަރާއި ބެހޭގޮތުންނެވެ. އޭނާ އެކަލޭގެފާނު އެދުވަހު އެކަލޭގެފާނުގެ ގާތްތިމާގެ މީހަކު ގަތުލުކުރެއްވިއެވެ. އަދިވެސް ރިވާކުރެވިފައިވާ ގޮތުގައި އެކަން ބާވައިލެއްވުނީ ޙަމްޒާއާއި، ޢަލީއާއި، ޢުބައިދާ ބިން އަލްޙާރިޘާއި ބެހޭގޮތުންނެވެ. އެއީ އެބޭބޭކަލުން ޢުތުބާއާއި، ޝައިބާއާއި، އަލްވަލީދު ބިން ޢުތުބާ ގަތުލުކުރެއްވީއެވެ. އަދި އެންމެ ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله سبحانه وتعالى އެވެ. އަދި الله سبحانه وتعالىގެ

---

[284] މުޖާދަލާ ސޫރަތުގެ 22

[285] ޢަމްރު ހަނގުރާމައިގައިވެސް ފުރަތަމަ ކުރިން އެއްބަޔަކު ހަމައެކަނި މުޝްރިކުންގެ ގޮތުގައި ޢަރަބިވީއެވެ. އޭރުން ޢަބްދުއްރަޙްމާން މުސްލިމުވުމުގެ ހައިސިއްޔަތުން ނިކުމެވުނުން އެކަލޭގެފާނާއި ދިމާކުރަން ނިކުމެވަޑައިގެންނެވުމުން އުޅުއްވި އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅު الله تعالى ރުއްސެވުމަށްޓަކައި ރަބްބާނީކަމެވެ. އެކަމަކު އެކަލޭގެފާނަށް ނިކުމެވަޑައިގަތުމަށް ހުއްދަނުދެއްވީ ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އެވެ. ވީކަން ހިނގާފައިވަނީ الله تعالى ރުއްސެވުމުގައި ޢަބްދުއްރަޙްމާން މުސްލިމުވުމުގެ ގަޑިގައި ހުރި އިރުގައެވެ.

ވަޙީބަސްފުޅުކަމުގައިވާ "އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް الله تعالى ރުއްސުންދެއްވިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންވެސް އެއިލާހުގެ މައްޗަށް ރުހިއެވެ"ގެ މާނައަކީ އެބައިމީހުން، އެބައިމީހުންގެ ގޯތިތާގެ މީރުން الله سبحانه وتعالىއަށްޓަކައި ގެދުރުކުރުއްވިޔެވެ ވާ ބޮޑު އުފާލުގެ ވާހަކައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށްޓަކައި އެއިލާހުގެ ހަޟްރަތުމަތިގައި މަތިވެރިވެގެންވާ ދަރަޖަތަކެއް އެބައިމީހުންނަށްޓަކައި ވާކަމެވެ." 286

ވީމާ ޤާނޫނީއަދާލަތުގެ ދައުރުގައި ބައްޔާއި ދަރިފުޅު އެކުއެކީގައި އުޅުން ޒަމާން، އިސްލާމް ރައްޔިތުން ބައްޔާއި ދަރިފުޅު އެކަކު އަނެކަކު ޤަތުލުކުރުމަށް[287] ދުވާއިރަށްވުރެން މާ ފަސޭހަވެފަ ހިތްހަމަޖެހޭނެ، ކާފިރު ފިޔަވާ އެހެންމީހަކު ބަރާބަރުކޮށްދެވޭނެތޯއެވެ؟ އަދި ރަސޫލުالله(صلى الله عليه وسلم) ފުރުޖަހަފައިވާ ޖިހާދު ފަސޭހަކަމާއި، މުޅިމަސައްކަތުގެ ޖިހާދު ކާފިރުން ފިޔަވާ އެހެން ބަރާބަރުކޮށްދެވޭނެތޯއެވެ؟ އަދި ޒަމާނެއްގައި ހިތްހަމަޖެހިގެން ބަސްތަކާއި ހިތްޕުޅުތަކުން الله سبحانه وتعالىގެ ހަޟްރަތުން ރުއްސަވާލެއްވިއެވެ.

---

286 ތަފްސީރުލް ޤުރުއާނިލް ޢަޡީމް (331-330/4)

287 މިތަންގައި ޢަބްދުالله ބިން ޢުބައްޔު ބިން ސަލޫލްގެ ވާހަކަކޮޅު ގެނައުން މުހިންމު ކަމަކަށް ފެނުނެވެ. ރިވާޔަތުގައިވާ ގޮތުގައި އެއްދުވަހަކު ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) ޢަބްދުالله ('ޢަބްދުالله ބިން ޢުބައްޔު ބިން ސަލޫލް'އާ ކައިރިން މަތިންދާ މުނާފިޤުންގެ ވެރިޔާގެ ދަރިކަލުން) ބަލާ ފޮނުއްވިއެވެ. އަދި ގެންނަވާ އެކަލޭގެފާނަށް ބަޔާނުކޮށްދެއްވިއެވެ "ކަލޭގެފާނަކަށް ކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަ ދައްކާ ވާހަކަ އަޑެއް ނުއިވޭތޯއެވެ؟". ޢަބްދުالله އެއްސެވިއެވެ "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މައިންބަފައިން ކަލޭގެފާނަށް ގުރުބާން ވެ، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަ ކިޔަނީ ކީކޭތޯއެވެ؟". އެކަލޭގެފާނު ބަޔާނުކޮށްދެއްވިއެވެ "ކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަ ބުނަމުން ގެންދަނީ: ތިމަންކަލޭގެފާނުމެން މަދީނާއަށް އަނބުރާ އެނބުރި ދިޔައީމާ ޢިއްޒަތްތެރިން ޒަލީލުން ނެރެދޭނެ ކަމަށެވެ. (ޢިއްޒަތްތެރިން ކިޔުނީ ތިމަންނާއަށް (ޢަބްދުالله ބިން ޢުބައްޔު ބިން ސަލޫލް)، ޒަލީލުން ކިޔުނީ (މުހައްމަދު (صلى الله عليه وسلم)) ނެރެދޭނެ ކަމަށެވެ". ދެން ޢަބްދުالله ވިދާޅުވިއެވެ "އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ކަލޭގެފާނު ތެދު ވިދާޅުވީއެވެ. ވަގުތީ ކަލޭގެފާނަކީ ޢިއްޒަތްތެރި ބޭފުޅާއެވެ. އަދި ބައްޕައަކީ ޒަލީލު މީހާއެވެ. އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! މަދީނާ (މަދީނާ)ގެ ރައްޔިތުން އެނގިވަޑައިގެންނެވިއެވެ ތިމަންކަލޭގެފާނަށްވުރެ މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮ ކޮށްދޭ މީހަކު ނުވާނެކަން. އެހެންނަމަވެސް މިއަދު الله تعالى ގެ ރަސޫލާ ޙަޟްރަތުގައި ދިފާޢުކުރެއްވުމަށް ބައްޕައާއި ދެކޮޅަށް ހުރެވޭނެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރައްވާނަމަ ބައްޕަގެ ބޮލެއް ކަލޭގެފާނަށް ގެނެސްދޭނަމެވެ". ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) ބަޔާނުކޮށްދެއްވިއެވެ "ނުކުރާށެވެ". އަދި މުސްލިމުން މަދީނާއަށް ވަދެވޭ ދޮރުމަތީގައި، ޢަބްދުالله، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައާ ކުރިމަތިލާން ތިބި މަގުމަތީގައި ހުއްޓުވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް ބުނެފައެވެ "ކަލޭ ބުނީތަ؟ މުސްލިމުން އެނބުރި އަޔުމުން ޢިއްޒަތްތެރިން ޒަލީލުން ނެރެދޭނެ ކަމަށް ކަލޭ ބުނީތަ؟ ކަލޭ ޒަލީލު ކަމާއި ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) ޢިއްޒަތްތެރި ކަމަށް ނުވޭތޯއެވެ؟ الله تعالى ގަސަމު ބުނަން. الله تعالى ގަސަމު ބުނަން ކަލޭއަށް މަދީނާއަށް ވަދެވޭ ނުހިނގައި، ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ ހުއްދަ ދެއްވާނަމަ ފިޔަވައި الله تعالىއާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ (صلى الله عليه وسلم)ގެ ފަރާތުން އިޒުނަ ދިނުމުން ނޫނީއެވެ". ދެން ބައްޕަ އިބްނު ޢުބައްޔު ބިން ސަލޫލް ގޮވާލަމުން ވިދާޅުވި ގޮތަކީ "އޭ ޚަޒްރަޖު ބަނީއާދަމުގެ މީހުންނޭވެ! މިއީ ތިމަންނަގެ އަމިއްލަ ދަރިފުޅު ފެންނަން ލިބޭ ދުވަހު އުޅޭ ހިސާބެވެ. މިއީ ތިމަންނަގެ އަމިއްލަ ދަރިފުޅު ތިމަންނާ ދެކޮޅަށް ތެދުވާނެއެވެ". ދެން ޢަބްދުالله ވިދާޅުވިއެވެ "الله تعالى ގަސަމު ކަލޭ ވަދެވޭނެ ނޫނެވެ. ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ ހުއްދަ ދެއްވައިފިނަމަ ފިޔަވައެވެ". ދެން ރަސޫލު الله تعالى ޢަބްދުالله އާއި ގޮވާވަޑައިގެން ވަރަށް ގާތްކޮށް ޙަބަރު ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު، ކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް ދޫކޮށްލާށެވެ "الله تعالى ގަސަމު ކަލޭ ވަދެވޭނެ ނޫނެވެ. މިހާރު ކަލޭގެފާނު ވަދެވޭނެ ނޫން الله تعالىއާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم) އިޒުނަދިނުމުން ފިޔަވައެވެ". ދެން ޢަބްދުالله ބައްޕަ ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އަށް ކަލޭ ހިނގާ ދިޔައީއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ "ބައްޕަ އެކަލޭގެފާނު ގާތު ވަދެ އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަ ވަތް ދިޔައީއެވެ". ޢަބްދުالله ވިދާޅުވިއެވެ "ކަލޭ މިހާރު ވަދެލާށޭ ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ އިރުޝާދު އަޑުއަހާށެވެ". ވީމާ ފޯން ކަމަށް ވެއްޖެއެވެ. އަދި މިހާރު ޢަބްދުالله އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް ޢިލްމު ކަލޭގެ "ތަފްސީރު އަލްބަޣަވީ (159/8)" އާއި "ސީރަތު އިބްނު ހިޝާމް (292/2)" ބައްލަވާ.

ވީމާ ކަލޭގެ ސުވާލުކަމުގައިވާ " الله سبحانه وتعالىގެ ދަރަޖަވެރިން ކަމުގައިވާ އިބްރާހީމް(عليه السلام)އާއި މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم) ދެކޮޅަށްވާ ގޮތުގައި އަސްލު އަމަން އަމާންކަމަކީ ކޮބާތޯއެވެ؟"

އިބްރާހީމް(عليه السلام) ދުޢާކުރެއްވިކަމަށް الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

رَبِّ ٱجۡعَلۡ هَـٰذَا ٱلۡبَلَدَ ءَامِنًا وَٱجۡنُبۡنِي وَبَنِيَّ أَن نَّعۡبُدَ ٱلۡأَصۡنَامَ ۞ رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضۡلَلۡنَ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ ۞

"އޭ ވެރިރައްބެވެ! މިރަށަކީ އަމާންކަން ލިބިގެންވާ ރަށަކަށް ހައްދަވާދެއްވާނދޭވެ. އަދި މިއަޅުކަލޭގެފާނާއި، މިއަޅުކަލޭގެފާނުގެ ދަރިންވެސް ބުދަށް އަޅުކަންކުރުމުން ސަލާމަތްކުރައްވާދެއްވާނދޭވެ. އޭ ރައްބެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ބުދަށް އަޅުކަންކުރުން، މީސްތަކުންގެ ގިނައިން ވަރަށް ގިނަބަޔަކު މަގުފުރެއްދެވީއެވެ." [288]

އެކަލޭގެފާނުގެ ދުޢާއިން އެނގޭ އެއްކަމަކީ، އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިންގެ އަމަން އަމާންކަމަށް ހާސްވެވަޑައިގެންނަވާ ކަމެވެ. އެހެނީ އެކަލޭގެފާނު ވަނީ އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިންނަށް އިސްލާމްދީނުގެ ބިންގަލުގައި ރަނގަޅަށް ހިފެހެއްޓުމަށް ގޮވާލައްވާ އަންގަވާފައެވެ. الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

وَوَصَّىٰ بِهَآ إِبۡرَٰهِـۧمُ بَنِيهِ وَيَعۡقُوبُ يَـٰبَنِيَّ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصۡطَفَىٰ لَكُمُ ٱلدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ

"އެކަމަށްޓަކައި އިބްރާހީމް(عليه السلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުންނަށް ވަޞިއްޔަތްކުރެއްވިއެވެ. އަދި ޔަޢްޤޫބު(عليه السلام)ވެސް އެގޮތަށް ވަޞިއްޔަތް ކުރެއްވިއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ. ދަރިންނޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ދީން ޚާއްޞަކޮށް ހިޔާރުކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ މުސްލިމުންގެ ގޮތުގައި މެނުވީ މަރުނުވާ ހުއްޓެވެ."[289]

އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިންގެ ތެރެއިން ދިޔަ ދަރިކަލުންވެސް މިއްލަތު އިބްރާހީމުގައި އުޅުއްވިއެވެ. އެގޮތުން ޔޫސުފު(عليه السلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ޖަލުގެ ދެ ސަހާބީންނަށް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ

إِنِّي تَرَكۡتُ مِلَّةَ قَوۡمٖ لَّا يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَهُم بِٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ كَٰفِرُونَ ۞ وَٱتَّبَعۡتُ مِلَّةَ ءَابَآءِيٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَۚ مَا كَانَ لَنَآ أَن نُّشۡرِكَ بِٱللَّهِ مِن شَيۡءٖۚ ذَٰلِكَ مِن فَضۡلِ ٱللَّهِ عَلَيۡنَا وَعَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشۡكُرُونَ ۞

يَـٰصَـٰحِبَيِ ٱلسِّجۡنِ ءَأَرۡبَابٞ مُّتَفَرِّقُونَ خَيۡرٌ أَمِ ٱللَّهُ ٱلۡوَٰحِدُ ٱلۡقَهَّارُ ۞

"الله تعالىއަށް އީމާންނުވާ ބައެއް މިއަޅުކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އާޚިރަތް ދުވަހަށްވެސް އިންކާރުކުރާ ކާފިރުވެ ތިބި ބައެކެވެ. އަދި މިއަޅުކަލޭގެފާނުގެ ކާބަފައިންގެ ތެރެއިން އިބްރާހީމް(عليه السلام)އާއި، އިސްޙާޤު(عليه السلام)އާއި، ޔަޢްޤޫބު(عليه السلام)ގެ ދީނަށް މިއަޅުކަލޭގެފާނު ތަބާވެވަޑައިގެންނެވީމެވެ. ފަހެ الله تعالىއާއި އެއްވެސް އެއްޗެއް ޝަރީކުކުރުމަކީ

---

288 އިބްރާހީމް ސޫރަތުގެ 35-36

289 ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 132

ތިމަންމެންނަށް ޝިރުކުކުރުމެއް ނުވެއެވެ. އެއީ ތިމަންމެންނާއި މީސްތަކުންނަށް الله تعالى ދެއްވާފައިވާ ނިޢުމަތްތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. ނަމަވެސް ގިނަމީހުން ޝުކުރު ނުކުރެއެވެ. އޭ ޖަލުގެ ދެއެކުވެރިންނޭވެ! ވަކިވަކިވެރިންނާ އިލާހުންތަކެއްބާ ރަނގަޅީ ނުވަތަ ބާރުގަދަފަދަވޮޑިގެންވާ އެއްކައުވަންތަ الله تعالى ހެއްޔެވެ؟" [290]

އަދި އިބްރާހީމް(عليه السلام) އަސްލު އަމަން އަމާންކަމާއި ބެހޭ ގޮތުން މުޝްރިކުންގެ ކިބައިގައި ވިދާޅުވިއެވެ

يَٰقَوۡمِ إِنِّي بَرِيٓءٞ مِّمَّا تُشۡرِكُونَ ۝ إِنِّي وَجَّهۡتُ وَجۡهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ حَنِيفٗاۖ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ۝ وَحَآجَّهُۥ قَوۡمُهُۥۚ قَالَ أَتُحَٰٓجُّوٓنِّي فِي ٱللَّهِ وَقَدۡ هَدَىٰنِۚ وَلَآ أَخَافُ مَا تُشۡرِكُونَ بِهِۦٓ إِلَّآ أَن يَشَآءَ رَبِّي شَيۡـٔٗاۗ وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيۡءٍ عِلۡمًاۚ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ۝ وَكَيۡفَ أَخَافُ مَآ أَشۡرَكۡتُمۡ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمۡ أَشۡرَكۡتُم بِٱللَّهِ مَا لَمۡ يُنَزِّلۡ بِهِۦ عَلَيۡكُمۡ سُلۡطَٰنٗاۚ فَأَيُّ ٱلۡفَرِيقَيۡنِ أَحَقُّ بِٱلۡأَمۡنِۖ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ۝ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَمۡ يَلۡبِسُوٓاْ إِيمَٰنَهُم بِظُلۡمٍ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلۡأَمۡنُ وَهُم مُّهۡتَدُونَ ۝

"އޭ ގައުމުގެ މީހުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ޝަރީކުކުރާ ތިއެއްޗާތަކެތިން ތިމަންކަލޭގެފާނު ބަރީއަވެގެންވަމެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މޫނު ކިބުލަތިކުރަނީ ހަމައެކަނި ޙަނީފުކޮށް އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވި އިލާހުގެ ހަޟްރަތަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިންނެއް ނޫނެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ގައުމުގެ މީހުން ޖަދަލުކުރިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވި ތިޔަބައިމީހުން الله تعالىއާމެދު ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ޖަދަލުކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ އެއިލާހުވަނީ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާފައެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެއިލާހާ ޝަރީކުކުރާތަކެތީގެ ކިބައިން ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރެއް ނުގަންނަމެވެ. އެހެނަސް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ އެކަމެއް ޖެހިދާނެއެވެ. އެއިލާހުގެ ޢިލްމުވަންތަކަމުގެ ތެރޭގައި ހުރިހާ ތަކެއްޗަކަށް ވަށައިގެންވެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ހަނދާންކޮށް ނުލަނީ ތޯއްޗެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ޝަރީކުކުރާ ތަކެތިން ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނާނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުންނަކީ އެއްވެސް ހުއްޖަތެއް ދަލީލެއް ބާވައިލައްވާފައިނުވާ ތަކެތި الله تعالىގެ ޝަރީކުންތަކެއްކަމުގައި ހަދައިގެން ތިޔަބައިމީހުން ބިރެއް ނުގަންނަމެވެ. ވީމާ މިދެބައިމީހުންކުރެ އަމާންކަން ލިބުން ހައްގުވެގެންވަނީ ކޮންބައެއްތޯ ހެއްޔެވެ؟ އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެކަން އެނގޭނަމައެވެ. އެއީ އީމާންވެފައި އެބައިމީހުންގެ އީމާންކަން އަނިޔާވެރިކަމާއި ނުގުޅުވާ މީހުންނެވެ. އަމާންކަން ލިބޭނީ އެމީހުންނަށެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ މީހުންނެވެ." [291]

މިތަނުގައި އިބްރާހީމް(عليه السلام) މިވަނީ އަމަން އަމާންކަމުގެ އަސްލު މާނަ ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ. އަދި އެ އަމަންގައި ތިބި ކަންބޮޑުވުންތަކުން ސަލާމަތްވެގެން ތިބުމެވެ. އެއީ އިންސާނުން ދިރިއުޅުމުގައި ހޯދާ ސުކޫނާއި ހިތްހަމަޖެހުމެވެ، އިތުރުވެސް ބިރުވެރިކަން، الله سبحانه وتعالىގެ ރަޙްމަތާއި ކަރާމަތުގެ ތެރޭގައި، އަދި ސުވަރުގެއިން ކުރިމަގު މަސައްކަތެއްކަމުގައި މީހުންނެވެ. އެބައިމީހުންނީ الله سبحانه وتعالىގެ އަންނަނިވި ގޮތަށް އިޙްސާނުކުރާ މީހުންނެވެ.

---

[290] ޔޫސުފު ސޫރަތުގެ 37-39

[291] އަންޢާމް ސޫރަތުގެ 78-82

فَقَـٰتِلُوٓاْ أَئِمَّةَ ٱلۡكُفۡرِ

"ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުންގެ ޒަޢީމުންނާއި ވަރުގަދައަށް ހަނގުރާމަކުރާށެވެ."[292]

-އަދި މިއާޔަތުގައި މިވަނީ ސީދާ ޠާޣޫތުންގެ ރައީސުންތަކުގެ ވާހަކައެވެ-

އަދިވެސް މިކަން އިތުރަށް ވަރަށްވެސް ސާފުވާގޮތަށް އެންމެ ފަހުގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم)ވަނީ ކިޔުއްވާފައެވެ. އެގޮތުން "އޭ އިމާންވެތިބި އެބައިމީހުންގެ އިމާންކަން އަނިޔާވެރިކަމުން ފަރުދާ ނުކުރާ މީހުންނެވެ" ބާވައިލެއްވުނު ހިނދު އެކަލޭގެފާނުންގެ ސަޙާބީން ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ "ތިމަންމެންގެ ތެރެއިން އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރި ނުވަނީ ކާކުހެއްތޯ؟". އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު ޖަވާބުދެއްވިއެވެ "އޭ ތިޔަބައިމީހުން ހީކުރާފަދަ ގޮތަކަށް އަހިސްކައިވާ އާޔަތެއް ނޫނެވެ. الله سبحانه وتعالىގެ އިރުޝާދުކުރި އަދި(ލުޤްމާން(عليه السلام))ގެ ބަސްފުޅު ކަމުގައިވާ "އޭ ދަރިފުޅާއެވެ! الله تعالىއަށް ޝިރުކު ނުކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ޝިރުކުކުރުމަކީ ބޮޑު ޒުލުމެއް ކަމުގައެވެ" ތިޔަބައިމީހުން ނާހަމުތޯއެވެ؟".[293]

ވީމާ ދަންނަ ހުއްޓެވެ! މީހުންނަށް އަމާން އިމާންކަންވާނީ ހަމައެކަނި ތައުޙީދުގެ މަތީގައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ފިޔަވާ އެހެން ބަޔަކަށް އެ އަމާންކަން ހަމަޖެހޭ ނޫނެވެ. އެހެނީ އެކަމީ ނުބައިމީހުންގެ އަމަލާ ޝިރުކެވެ. ކުފުރެވެ.

އަދި الله سبحانه وتعالىވަނީ އިތުރަށް ކިބައި ގޮތެއްގައި ޝިރުކު ކިޔުއްވާފައެވެ. އެގޮތުން އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއިރު ގޮތުން، ގަބޫލުކުރުމާއި ގޮތް ހަމަޖެއްސުމުގެ ފިތުނާއަށްވުރެ ޝިރުކުގެ[294] ނުބައިގެންވާއެވެ. الله سبحانه وتعالى އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ

وَٱقۡتُلُوهُمۡ حَيۡثُ ثَقِفۡتُمُوهُمۡ وَأَخۡرِجُوهُم مِّنۡ حَيۡثُ أَخۡرَجُوكُمۡۚ وَٱلۡفِتۡنَةُ أَشَدُّ مِنَ ٱلۡقَتۡلِ

"ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެބައިމީހުން ފެންނަ ކޮންމެ ތަނަކުން އެބައިމީހުންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރާށެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުން ނެރުނު ތަނުން އެބައިމީހުން ނެރޭށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ފިތުނައަކީ މަރާލުމަށްވުރެ ބޮޑު ނުބައިކަމެއް ކަމުގައި ވެއެވެ." [295]

---

[292] **292** ތައުބާ ސޫރަތުގެ 12

[293] **293** ލުޤްމާން ސޫރަތުގެ 13. މުސްލިމް ގެންގުޅުއްވި ޞަޙީޙު (32، އެއްވަރަކަށް ލިޔުނު ދިޔައިންތައް)، މުސްނަދު (197،198)، އަދި އަޙްމަދު(378/1)، އާއި ތިރުމިޛީގައި ވަނީ އެއް ބަސް ބަދަލުވެފައެވެ. އަޙްމަދުގައިވާ ބަރީއް ފިޔަވާ ހުރިހާ ބަރީހެއް ދުވާކުރައްވާފައިވަނީ އިބްނު މަސްޢޫދުގެ ފަރާތުންނެވެ. އަޙްމަދުގެ ބަރީއް ދުވާކުރައްވާފައިވަނީ ޢަލްޤަމާ ބިން ޢަބްދުاللهގެ ފަރާތުންނެވެ.

[294] **294** ހުރިހާ މުޝްރިކުން ބަލާއިދުވާ ޒާތުގައިވާ ގޮތުގައިވެސް މިތަނުގައިވާ 'ފިތުނާއީ ޝިރުކާއި' ކުފުރެވެ. އަދި އިމާމް އަޙްމަދުވެސް ވިދާޅުވެފައިވަނީ މިފަދައިންނެވެ.

[295] **295** ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 191. އިމާމް ތަބަރީ ސަޤާފަތްކުރައްވާފައިވާ "މިގެ މާނައަކީ ގޮތުގެކުރުމުގައިވާ ޝިރުކު ނުބައިގެންވާ ކަމެވެ". (197/2)

އަދިވެސް އެއްފަހަރު ގަތްލުކުރުމަށްވުރެންވެސް ޝިރުކުނުބައި ވެގެންވާކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވަމުން الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ

وَٱلْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ ٱلْقَتْلِ

"އަދި ފިތުނަވެރިކަންވަނީ ގަތްލުކުރުމަށްވުރެންވެސް ނުބައިކަމުގެ ގޮތުން ބޮޑުވެގެންނެވެ." [296]

އަދިވެސް އެއިލާހު ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُن فِتْنَةٌ فِي ٱلْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ

"އަދި ކާފިރުންނަކީ އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއްގެ އެހީތެރި ރަހުމަތްތެރިންނެވެ. ތިޔަ މުއުމިނުންވެސް އެފަދައިން އަމަލު ނުކުރާނަމަ[297]، ބިމުގައި ފިތުނަވެރިކަމާއި ވަރަށްބޮޑު ފަސާދައެއް ހުށަހެޅޭނެއެވެ." [298]

އަލްޙާފިޡް އިބްނު ކަޘީރު(رحمه الله) "ތިޔަބައިމީހުންވެސް އެފަދައިން އަމަލު ނުކުރާނަމަ"ގެ ތަފްސީރުކުރައްވަމުން ވިދާޅުވަނީ: "އޭގެ މާނައަކީ ތިޔަބައިމީހުން މުޝްރިކުންނަށް އަދާވާތްތެރިންނެވެ، މުސްލިމުންނާއި އެކުވެ އުޅެނަމަ ފިތުނަ ފަސާދަ ވާނެކަމެވެ. އަދި "ފިތުނަވެރިކަމާއި"ގެ މާނައަކީ ކަންތައްތަކާއި ބޮޑުވުން ހުރުން އައުމެވެ. އެކަން އެހެންވީ މުސްލިމުން ކާފިރުންނާއި މަސްހުނިވެ އުޅެން ފެށުމުންނެވެ." [299]

އަދި އިމާމް އަބްދުލް ލަޠީފް އިބްނު އަބްދުއްރަޙްމާން އާލު އައްޝައިޚް (رحمه الله) އާޔަތުގެ ތަފްސީރުކުރައްވަމުން ވިދާޅުވިއެވެ ""އަދި މި ފިތުނައަކީ ޝިރުކުފެތުރުވާ ދުވަހަ އެހެން އެއްޗެއް ނޫނެވެ. އަދި "ވަރަށްބޮޑު ފަސާދައެއް" ގެ މާނައަކީ އިސްލާމުންގެ ޢަޤީދާއި ތަމައްސުކުވުމުގެ ގެއްލި ނެތިދާ ދިއުމެވެ. އަދި ގުރުއާނުގެ ޝަރީޢަތް ގެއްލިގެންދާ ދިއުމެވެ." [300]

---

[296] ބަގަރާ ސޫރަތުގެ 217. ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވަނީ "ގަތްލުކުރުމަކީ ނުބައިކަމެއް ކަމުގައިވާ ހިނދުވެސް، މުޝްރިކުންނާއި، ކުފުރު އަދި ކާފިރަށް ނަސްރު ދެނިވިންނަކީ ގަތްލުކުރުމަށްވުރެން ނުބައިވެގެންނެވެ. ވީމާ މިހެން ނުބައި ދެކަމުގެ ތެރެއިން ބޮޑު ނުބައި ނައްތާލުމަށްޓަކައި ކުޑަ ނުބައި ގެންނަން ހުއްދައެވެ." (މަޖުމޫޢު އަލްފަތާވާ 513/10)

[297] މާނައަކީ ގަދަފަދައިން ރަސޫލާއަށްވާ ވާހަކަ ފަދައިން އަމަލުކުރުމެވެ.

[298] އަންފާލު ސޫރަތުގެ 73

[299] އިބްނު ކަޘީރުގެ 'ތަފްސީރުލް ޤުރުއާނުލް ޢަޡީމް (331/2)' ބައްލަވާ

[300] މިއީ އަމަލަކީ އިމާނުގެ ތެރެއިންނާ އެއްބައިން ނޫނީ ބޮޑު މުޖުތަމަޢުތަކާ ވަދެކުރަތް. އެހެން މިބަސްތަކުގެ ކުރިންވާ ބަސްކޮޅުގައި ޝައިޚް ވިދާޅުވެފައިވާ ގަވާއިދުގައިވެއެވެ "ގުރުއާނުގައި، ކާފިރުންނަށް ގޮތްކަން ބަޔަކަށްވާފައި އިބަދިވެރިވާ ބަރުއްޖޫން އަމިއްލަވާހަކަ ހުރުކަށް އާއްމުކޮށް ގިނަކަމުން އެހީގެ އެއްބަޔާ ކާފިރުންނާއި އަދާވާތްތެރިވުން، އިބަދިވެރިންނާއި ހިނގުމަށް ނުކޮށް، އިބަދިވެރިންގެ ދިބައިން ބޭރަ ނުވެ، އިބަދިވެރިންގެ ނުރުހުމާއި، ފުރިހަމަކުރުން الله تعالىއާއި ގޮތްކަން ނުހާދަވިރިންގެ، ހުރިހާ ކަންތައްތަކުގެ ބިނާކުރުމާއި އަދިދާއި ތަމްރީނު ސަލާމަތް ނުވާނެއެވެ. ބާރުގެ ނުހުންނާނެއެވެ." (ދުރަރުލްސަނިއްޔާ (326-324/8)). އަދި މިއީ މުރުޙިއާތުންނާ ވަރަށްވެސް ނުރައްކާތެރި ކަމެކެވެ. އެހެން އިބަދިވެރިންނާ މުޝްރިކުންނާއި އިރުކަތުން އަވަސްގޮތުން އެއްވެސް ފިރުގަދު އަޤީދާ ދިމާވެފައިވާ ތިމާއެހެނަސް އެއްކަލަ ހިތާ ބައެކެވެ. وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إلا بالله

އަދި الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

وَقَـٰتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ كُلُّهُۥ لِلَّهِ

"އަދި ފިތުނަވެރިކަމާއި އަނިޔާވެރިކަން ހުއްޓި، ހަމައެކަނި الله تعالىއަށް ދީން ވެއްޖައުމަށް ދާންދެން ކާފިރުންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރަމުން ގެންދާށެވެ." [301]

ވީމާ الله سبحانه وتعالىގެ ދަރަޖަފުޅުވެސް އަދުގަނޑުވެސް ދެނެގަތުމަށް ދުނިޔޭގައި އެންމެ ބޮޑުވަރާ ފިތުނައަކީ، އަދި އެއްގޮތަކަށް ބޮޑުވަރާ އެއްޗެއް ނުބައިކަމުގެ ނުވާނެކަމެއް، އަދި ގަތުލުކުރުމާއި ޤާ އެކަށީގެންނުވާ ގޮތުގައި ގަތުލުކުރުމުގެ ކުށްވެސް[302] *ނުބައިވެގެންވާ ޝަރުޢީވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން އަމުރުވެވިގެންވާ ޖިހާދުކުރުމަކީ މުޝްރިކުން ގަތުލުކުރުމާއި ތިމާ އަށްމަރުވާނެކަމެވެ. މިއީގެ އިބާރާތުގެ ފުރަތަ، ޝަރުޢީ ނިޒާމުގައި ދެންގޮތް ގެންދިޔައީވެސް ބާރުގަދަ ދީނުގެއްވާފައިވެސް ބައެއްގޮތަށް ނުލާ އެއްޗެސް އަމާންކަމާއި، ސަލާމަތާއި، އަދި ސުލްޙަވެރިކަމެއް ނުވާނެކަމެވެ. ވީމާ އެނގޭ އެއްޗެހި މިކަންތައްތަކާއި އިންސާނުން ގުޅުވާ ކަންތައްތަކެއް ކަމެވެ.*

އަދި ޖިހާދުކުރުމަކީ މިކަންތައް ސާފުވުމުން އެނގޭނެއެވެ! ތަޢުލީމުތަކުގެ އެހެނިހެން މުޝްރިކުންތައްވެސް ޝަރުޢީގައި ހިފުން ކޮށް ހުރި ކަންތަކުން ހިފުން އަމަން އަމާންކަމާ، ސުލްޙަ މަސްލަހަތާ، ސަލާމަތާ އެކުލަވާ އެއްޗެސް ހަމަޖެހުމެއް ނަތީ ހިމާޔަތް ފުރަތަމަ ފެނިއްޖެނެވެ. އަދި އޭރުން ތަޢުލީމުގެ ސިފައިންނާއި ދިމާވެ އެކުލާ "އަމާންކަން ގެންސުރޫން ތިޔަ މީހުންނެވެ"[303] *އަޔާ ހަމައެކަނި ޖިހާދުން އެކަން ގަބޫލުކުރަން ކަންނެވެ.*

އެބައިމީހުން ދެކޭގޮތުގައި ޝަރުޢީ ފުރުޞަތުދީ ހަނގުރާމަ ކުރާފަދައެވެ އަމަން އަމާންކަމާއި ސުލްޙަ މަސްލަހަތު ގެއްލި ކުރިމަތިވެއްޖެއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ މުޖާހިދުން އެބައިމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރުމަކީ ޖިހާދުކުރުން "ފިތުނަ"އެވެ ގޮވައެވެ. އެފަދަ މީހުންނާއި ބާރު ގޮތުން الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

---

[301] *އަންފާލު ސޫރަތުގެ* 39 *އަދި ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ* 193

[302] الله تعالى *ހުއްދަނުކުރެއްވި ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ ދުރާލާގައި ވަޙީކުރައްވަނީ* ((أَنَّهُۥ مَن قَتَلَ نَفْسًۢا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِى ٱلْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ ٱلنَّاسَ جَمِيعًا))***މާނައީ: "ފުރާނައަކަށް ފުރާނައެއް ހިފޭ ބަދަލު ނޫން ބަދަލެއް، ނުވަތަ ބިމުގައި ފަސާދަ އުފެއްދުމުގެ ސަބަބެއް މީހަކު ގަތުލު ކުރުމަކީ މުޅި އިންސާނީ ޖީލު ގަތުލުކުރި މީހެއް ފަދައެވެ." (މާއިދާ ސޫރަތުގެ 32)*** *މިއީ ގަތުލުކުރަނީ އެހާމަބޮޑު ކުށްކަމުން* الله تعالىގެ *ޙަރާމްކުރައްވާފައިވާ ގަތުލުގެ ސަބަބުން އަޅުގަނޑުމެން އެކަމުގެ ފުރަ ފުރިސަކާ ދެއްވައިފިއެވެ. އެކަމަކު ޝަރުޢީގައި ކުށެއް ނުވާ ސަބަބު ނުފެއްސާވާ ނަފްސު ހިފާ ގާތްވަރު ދުރުވާ ސިފަ ދަރިންނަށް އެންގެއެވެ. ވީމާ މިކަމަކީ ތަ ޙަރާމްވާ ބައެއް ކަމާވެސް ނުވަތަ ކަމެއް ކަމެވެ.*

[303] *އަދި މިމުރާޖިޢާ ކުރެވުނު ޝަރީޢަތުގެ ތަޢުލީމުތަކާއި ޙަރަކާތް ހަނދާން ކުރެވޭނެ ގޮތަކީ ބައެއްގެ މަސްލަހަތު ސިފައިންނާއި ދިމާވާ ޖިހާދުކުރުން ބޭނުން ނުވާ ކަމުގެ. އެމީހުން ޖިހާދުކުރުމާ ކުރިމަތިލުމަށް ބޭނުންވޭތޯ؟ އެހެން ޖިހާދު ކުރުމުން ބޭނުންކުރެވޭ ޝަރުޢީ ނިޒާމު ބަލައެއް ނުވާކަމާއި ފިކުރުތައް ކުރިއަށް ގެންދިޔަ ހަނދާން ސަލާމަތަށް ޝަރުޢީ އެކުލެވޭ ޖިހާދުއަދާކުރި ހިތް ބޭނުންވާ ހިފުމުން ސިޔާސީ ތަޢުލީމް ގެންދެވޭނެ ދެއްކިއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ދުވަސް ކުރިން މުސްލިމުން (صلى الله عليه وسلم)ގެ ތަޢުލީމަކީ ކަންކަމާ ބަދަލުވުން ހިފާ މުސްލިމުންނަށް ފާޅުވެސް ބައެއް ދުވަސްތައް ކުރިއަށް ހިނގާ އެހެނިހެން ދިމާވާ އެފަދަ ގޮތް ދެކެވުނު އިސްލާމްގެ ބަލައިގަތުމަށް ހުރިހާ ހިތްތަކެއްވެ؟ ވީމާ މުޖާހިދުންގެ ބަދަލުގައި އެއްފަދަ ޖިހާދުކުރާ ބާރުގަދަ ހަރަކާތްތަކުން ޝަރުޢީ ނިޒާމުގެ ދިމާވާ ތަކެއް ބަލާނެ.*

وَمِنۡهُم مَّن يَقُولُ ٱئۡذَن لِّي وَلَا تَفۡتِنِّيٓۚ أَلَا فِي ٱلۡفِتۡنَةِ سَقَطُواْۗ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةُۢ بِٱلۡكَٰفِرِينَ

"ތިމަން ފިތުނަވެރިނުކުރައްވާށޭ، ހަނގުރާމައިން ނުގޮސް ހުރުމުގެ އިޒުނަ ތިމަންނާއަށް ދެއްވާށޭ ބުނާމީހުން އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. ދަންނާށެވެ! އެބައިމީހުން ވެއްޓިގެން އުޅުނީ ފިތުނައިގެ ތެރެއަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކައިގެ އަލިފާންވަނީ ކާފިރުންގަނޑު ވަށާލާފައެވެ." [304]

އަދި މިއަދު ބައެއްމީހުން ދެކޭ ގޮތުގައި ޠާޣޫތުން ގަބޫލުކުރާ އެބައިމީހުންގެ ތާ އަރާރުވާ، ޝިރުކުގެ އަޅުވެރިންނާ ބަޣާވާތްވުމަކީ ފިތުނަ ކަމެވެ. އެކަމަކު ގަބޫލުކުރުމާއި ތީ ގަތުލުކުރުމަށްވުރެން ނުބައިވެގެންވެސް ހަމަކަށަވަރުވެގެންވެސް ޝިރުކެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް، الله سبحانه وتعالى *އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ފަދައިން "އަދި ފިތުނަވެރިކަމާއި އަނިޔާވެރިކަން ހުއްޓި، ހަމައެކަނި* الله تعالى*އަށް ދީން ވެއްޖެއުމަށް ދާންދެން ކާފިރުންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރަމުން ގެންދާށެވެ"، ޝިރުކު ނައްތާލުމަށް ހަނގުރާމަކުރާ ބަޔަކުވެވެ. ވީމާ މިއުޅޭމީހުން ޝިރުކު ނައްތާލުމަށް ކުރާ ގޮތުގައި ޖިހާދައި އިދިކޮޅަށް ފިތުނައޭ ކިޔައިދޭ، އެފަދަ މީހުންގެ މަގުފުރެދުން އޮޅިގެންވަނީ ކާކަށްތޯއެވެ؟*

*އަދި ޝައިޚް ސުލައިމާން އިބްން ސަޙްމާން(*رحمه الله*) މިކަމާއި ގުޅޭގޮތުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "ޠާޣޫތުން ކައިރިއަށް ހުކުމް ކުރަންދިއުމަކީ ހަވާލުކުރުން އިނގޭ އިދު، އަދިވެސް އިނގެނދޭ އެއްބަޔާ ގަތުލުކުރުމާއި ދެ އަނިޔާވެރިކަމުގައިވެސް ޝިރުކު ނުބައިވެގެންވާ ވާހަކަ* الله سبحانه وتعالى *ގުރުއާނުގައި އަންގަވާފައިވެއެވެ. އެއީގާރު ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ*

وَٱلۡفِتۡنَةُ أَشَدُّ مِنَ ٱلۡقَتۡلِ

"އަދި ފިތުނަވެރިކަންވަނީ ގަތުލުކުރުމަށްވުރެން ނުބައިކަމުގެ ގޮތުން ވަރުގަދަވެގެންނެވެ." [305]

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

وَٱلۡفِتۡنَةُ أَكۡبَرُ مِنَ ٱلۡقَتۡلِ

"އަދި ފިތުނަވެރިކަންވަނީ ގަތުލުކުރުމަށް ވުރެން ނުބައިކަމުގެ ގޮތުން ބޮޑުވެގެންނެވެ." [306]

އަދި މިފިތުނައަކީ ކުފުރުވުން އެހެން އެއްކޮށް ނޫނެވެ. އެހެނީ، ދީނުބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ މަރާ ޖެހިގެން ވެސް ދުބައިމީހުން ހުސްވަންދެން ތާޔާ ފުރިކަމުގައިވިޔަސް ނަމަވެސް، ބިމުގައި ޠާޣޫތެއް ގާ، الله سبحانه وتعالى*ގެ ރަސޫލު(*صلى الله عليه

---

304 *ތައުބާ ސޫރަތުގެ* 49

305 *ބަގަރާ ސޫރަތުގެ* 191

306 *ބަގަރާ ސޫރަތުގެ* 217

وسلم) ޝަރީޢަތާއިގެން ޢަމަލުކުރި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި ހިލާފަށް ޝަރީޢަތްތަކުގެ ފުރުން ހަމަހަމަވާންވާނެ
ބަނދުގުވާށެވެ." [307]

އަދި މިއްލަތުގެ އިޤްތިޞާދީ ހަމައެކަނި ބައެއްޗެއް ދުނިޔެ މަސްލަހަތު ގާއިމުކުރުން އެކަމުގެ ނިޔާ އަޅުކަމެއް الله سبحانه وتعالىއަށް އަޅުކަމްކުރުމަށްޓަކައި،[308] ވަޒީފާތަކާއި، ބިރުވެރިވުމާއި، ދިފާޢުކުރުމާއި، ޖިހާދު ފީ ސަބީލިﷲ ހިފުމާއި، ނަސްރުކުރުމާއި، ގަތުލުކުރުމާއި[309]، الله سبحانه وتعالىއަށްޓަކައި އެކަނި ދިރިއުޅުންތަކާއި، ހަމައެކަނި އެއިލާހަށްޓަކައި ޚިދުމަތާއި، ހަމައެކަނި އެއިލާހަށްޓަކައި ތަރުބިޔަތު ފޯރުކުރުމާއި، ގަތުލުކުރަނިވި ހަމައެކަނި އެއިލާހަށްޓަކައި ގަތުލުކުރުމާއި، ހަމައެކަނި އެއިލާހަށްޓަކައި އަމިއްލަ ނަފްސު ގުރުބާންކުރުމާ[310] މުސްލިމުންނާއި ޝަރީޢަތާއި އިދާރާތަކުން ކުރާ ޖިހާދާ ބަލާލުން އެއީ ބަހުސްކުރަނޖެހޭ ވަރުގެ ކަމެއް ނޫނެވެ.

---

307 ތަފްސީރު ސަޢްދީ (511-509/10). الله تعالى ޝަރީޢަތް ޖަހާފައިވާ ގޮތަށް ނިޔާކުރާ ދާއިރާއެވެ. އެހެނީ ޙައްޤު ޙައްޤު އިލާހީ ވަޙީގެ ނިޒާމު ނުވެ ދީނުގެ ޤާނޫނުތަކުގެ މައްޗަށް ޙުކުމް ކުރަނީ ކާކު؟ އަދި އެކަމަށް ބިދުއަތުގެ ހިލާފާ ޚިލާފަށް އަމަލުކުރާ އިނގޭތެވެ. އެބައި މުސްލިމުންގެ ޚިލާފަށް ޢަމަލުކުރާ އިންސާނުން ނެތެވެ.

308 'ހިލާފަތަކީ ހަމަ އިލާ އަސްލު އަލްއިމާމް މުސްލިމުގެ ޖީ މިއްލަތުގެ އިޤްތިޞާދީ ވެރިކަމާއި ޤާނޫނު ޝަރީޢަތު އަދި މުސްލިމުން އަޅުކަމްކުރާ ވެރިއެވެ "ހިލާފަތަކީ ތަޢުލީމާއި ޢަޤީދާ އޮތުގެ ޤާނޫނީގެ ގަވާއިދަކީ ނޫނެވެ. އެހެނެވެ އެއީ ތަޢުލީމުގެ ގަވާއިދު އުޞޫލާ، ފިޤުހާ، އަދި ޝަރީޢަތް ޢަމަލުކުރަނީ ފަހަތަށް ކަމަށް ކަމުގެ ޝަރީޢަތާއި ތަފުސީލު ފަރުދުންގެ ދެމެހެއްޓުމެވެ. މިހާ ހިލާފަތަކީ އުޅަނދު ފަހަރުތަކާއި ނުވަތަ ގަވާއިދުތަކާއި ތަޢުލީމީ ފަރާތުގެ ފިޤުހުވެގެން.
الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިން ((وَلَيَنصُرَنَّ ٱللَّهُ مَن يَنصُرُهُۥٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ٱلَّذِينَ إِن مَّكَّنَّٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ أَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَمَرُوا۟ بِٱلْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا۟ عَنِ ٱلْمُنكَرِ ۗ وَلِلَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ))**މާނައީ: "އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالىއަށް ނަޞްރުދޭ ބަޔަކަށް އެކަލާނގެ ނަޞްރު ދެއްވާނެއެވެ. އެކަލާނގެ ކީރިތިވެވޮޑިގެންވާ ބާރުގަދަވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ، ބިމުގައި އެބައިމީހުންނަށް ބާރު ދީފިނަމަ ނަމާދު ޤާއިމުކުރާ، ޒަކާތް ދޭ، ހެޔޮކަމަށް އަމުރުކޮށް، ނުބައިކަމުން ނަހީކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި ހުރިހާކަމެއްގެ ނިމުން الله تعالىގެ ހަޟްރަތަށެވެ." (ޙައްޖު ސޫރަތުގެ 40-41)**
އަދި އެންމެ ހެޔޮގޮތުގައި ޢަމަލުކުރެވޭނީ. އަދި އެޢަމަލުގެ ކުރިން މަތިވެރިކުރަނޖެހެ ޝަރީޢަތުން ކުރާށެވެ. އަދި އެންމެ ނިޒާމުގެ ދަށުގައި ކުރާނެ ޝަރީޢަތެވެ.
މިހާ ހިލާފަތަކީ މުސްލިމުންގެ ނިޒާމު ތަފްސީލުކުރާ ޝަރުޢީ ގަވާއިދެވެ.

309 އާއި ގަތުލުކުރުމާ އަޅުކަމެވެ. އެހެނީ الله تعالى ވަޙީކުރައްވަނީ ((ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱلطَّٰغُوتِ فَقَٰتِلُوٓا۟ أَوْلِيَآءَ ٱلشَّيْطَٰنِ ۖ إِنَّ كَيْدَ ٱلشَّيْطَٰنِ كَانَ ضَعِيفًا))**މާނައީ: "އީމާންވި މީހުން ހަނގުރާމަކުރަނީ الله تعالىގެ މަގުގައެވެ. އަދި ކާފިރުވި މީހުން ހަނގުރާމަކުރަނީ ޠާޣޫތުގެ މަގުގައެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ޝައިޠާނާގެ އެހީތެރިންނާއި ވާހަކަދެކެނިވިންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ޝައިޠާނާގެ ކުރުވުން އެއީ ނިކަމެތިކަމެއް ކަމުގައި ވީހުއްޓެވެ." (ނިސާ ސޫރަތުގެ 76)**
الله تعالىގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުމަކީ ގެންދިޔުން އެކަށީގެން އަޅުކަމެވެ. އެހެނީ ޖިހާދަކީ ގަތުލުކުރުމުގެ الله تعالىއަށްޓަކައި ކުރާ އެންމެ ބޮޑުދި އަޅުކަމެއްގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ އަޅުކަމެކެވެ. އަދި އެއިލާހު ދީނާ މިހާރު ނަފްސުވާ ކަމަކުކުރުން އެންމެ ބޮޑު އެއް ހެޔޮކަމެވެ. އެކަމަކު الله تعالىގެ މަގު ދިފާޢު ކުރުމަކީ، މިސްކީނުން ގަތުލުއްސަޢާދަތަށް، ޖިހާދު ފީ ސަބީލިﷲ ހަނގުރާމަކުރުމާ މުސްލިމުން އަޅުކަމުގެ الله تعالىއަށް ދިޔާ އެކަން ގާއިމުކުރުމަށް އަޅުކަމެވެ. މިކަން 'އަލްއިބާދަތު'އެވެ ހިފުން ގެއްލެ ދަނެ ޝަރީޢަތް އަދި ބޭނުން ވަރަށްވެސް ސަލާމަތް ހިމާޔަތްކުރާ ފަރާތްތަކަށެވެ.

310 الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިން ((وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَشْرِى نَفْسَهُ ٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ رَءُوفٌۢ بِٱلْعِبَادِ))**މާނައީ: "މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި، الله تعالىގެ ރުއްސެވުން ހޯދުމަށްޓަކައި އަމިއްލަ ނަފްސު ވިއްކާ މީހުންވެސް ވެއެވެ. އަދި الله تعالىއީ އަޅުތަކުންނަށް އޯގާތެރިވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ." (ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 207)**

قُلْ إِنَّنِي هَدَانِي رَبِّيٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۚ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ۝ قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ۝ لَا شَرِيكَ لَهُۥ ۖ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْمُسْلِمِينَ ۝

"ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރައްބުވަނީ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް މަގުދައްކަވާފައެވެ. އެއީ ސީދާވެގެންވާ ތެދު ދީނެވެ. ހައްގުގެ ދީނަށް ތަބާވެވަޑައިގެންފައިވާ އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ ދީނެވެ. އެކަލޭގެފާނު މުޝްރިކުންގެ ތެރެއަކުން ނުވެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ނަމާދާއި، އަޅުކަމާއި، ދިރިހުރުންވުމާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަވަހާރަވުންވަނީ ޚަލްޤުތަކުގެ ވެރި الله تعالىގެ ހަޟްރަތަށެވެ. އެއިލާހުގެ ހަޟްރަތަށް ޝަރީކު ނުވެއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެވިގެންވަނީ އެކަންތައްތަކަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުވަނީ އެންމެ ފުރަތަމަ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިންނެވެ." 311

އަދި މިބައި ނިސްބަތްވުމުން އަޅުގަނޑު ބޭނުންވަނީ މިއްލަތު އިބްރާހީމްގެ އަދުއްލުންގެ ތެރެއިން އަދުއްލުއް، އަދި މުދުޖިބާއިންގެ ތެރެއިން އިމާމުއް، އެކަލޭގެ ފޮތެއްގައި ދީނުގައިވާ ބަޔާނުކޮށް ނަކަލުކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. އެކަލޭގެ ބުނުއްވައިފައެވެ: "މިއްލަތު އިބްރާހީމް ފިޔަވާ އެހެން ކޮންމެ ފިކުރެއް ނުވަތަ މަޛްހަބެއްގެ ދައުވާ ދިޔަބައިމީހުން ބާޠިލުވެއެވެ. އެފިކުރުތަކާއި، މަޛްހަބުތަކުގެ ފިކުރުގެއްލާއި، އެބައިމީހުންގެ ފިރުޢުންގެ ވާހަކަތަކުގައި، އެބައިމީހުންގެ ބައްދަލުވުމުގެއިވުސް 'މިއްލަތު އިބްރާހީމް'އެވެ ކިއްހެން ފިކުރުއްގެ ވާހަކަ ގެނެސްދެއްވިތޯއެވެ؟ އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތެދުވެރިންކަމުގެ އިވިޔާގަނޑު މަހަން ނިކަން ދައްކަވާށެވެ. އަދި އަހަރެން އެއްކޮޅު ބުނާނަމަ، އަހަރެން ބުނާނީ އަހަންނަކަށް އެބައިމީހުންގެ (ފިކުރުތަކާއި މަޛްހަބުތަކުގެ އަހުލުވެރިންގެ) ދަރުމަން މިބައިމީހުންނަށް ބަދަލުވި (މިއްލަތު އިބްރާހީމްގެ އަހުލުވެރިންނަށް ބަދަލުވި) އަދާވާތްތެރިކަމާއި ހަސަދަވެރިކަމާ އިއްޔާނުކުރުން ނޫންކަމެއް ނުފެނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާއި ދިމާއަށް އެއްކޮޅު ކިޔުމާއި އެބައިމީހުންނަށް ހަޖަމުހުން ނޫން އެހެންކަމެއް ނުފެނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ޙަޤީޤަތް މަގުފުރެދިގެންވާ މިހުންނަށާއި، ޖިހާދުންނަށާއި، އަބަދުގަނޑުގެން އުޅޭ ހަނދުމަފުރާމޮށުންނަށާއި، ހުދު ތަރުތީބުންނަށް އެބައިމީހުންގެ ޤަބޫލުން މަދުކަމުގެ ކިއުމާއި އިންތިޒާރުކުރުން ނޫން އެހެން ކަމެއް ނުފެނެއެވެ."

މިއީ ދީނުގެ އަދުއްލުއްގެ ވާހަކަ ނޫން އެހެންމީހުންގެ ވާހަކައެކޭ ވާނުވެއެވެ؟

وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَٰهِـۧمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُۥ

"ފަހެ ފައިމާ މިހާރު ގެންވި، އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ ދީނުން އެނބުރި ފަސްޖެހޭނީ ކާކުތޯއެވެ؟" 312

---

311 *އަންޢާމް ސޫރަތުގެ* 161-163

312 *މިއާ ހިސާބުން 'މިއްލަތު އިބްރާހީމް'ގެ ފުރަތަމަ ބައި ނިމުނީއެވެ. އަދި ކުރިއަށް އޮތްތާނގައި މީގެ ދެވަނަ ބައިވެސް* إنشاء الله *ގެނެސްދޭނަމެވެ.*

3- ރުބޫބިއްޔާއި ޢަމަލީ ވަކިކުރާ ތަފާތު[313]

ވަސީލަތުތައްށެއް އަދި ބިން ހުސައިރު އަލްޚުޟައިރު (الله تعالى އެކަލޭގެފާނު މިނިވަން ކުރެއްވާށިއެވެ)ގެ ސުވާލު ކުރެވުނެވެ. "ޢަމަލީއާއި ރުބޫބިއްޔާ ވަކިކުރާ ތަފާތަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އަދި އެތަނުގެ ވަކިކުރާ ކަމަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟"[314]

އެކަލޭގެފާނު ޖަވާބުދެއްވިއެވެ: "ކާފިރުންނަކީ ޢަމަލީ ބާއްވާފައި ކަފިރު އަހުލުބަޔެވެ[315]. އަދި އެއާއިއެކު އެއްވެސް ދެބަސްވުމެއް ނެތެވެ. އަދި ޢަމަލީ ވަކިވާ ހަމައަށް ބައިވެރިވެގެން ނުވެއެވެ.

---

313 މިބަސް، އަސްލުގައި ބިނާވެގެންވަނީ ޝައިޚް ޢަލީ އަލްޚުޟައިރު ((فك الله أسره) الله تعالى އެކަލޭގެފާނު ބަންދުން ސަލާމަތް ކުރައްވާށިއެވެ) ގެ ސުވާލާއި ޖަވާބު ދެއްވުމުގެ ގޮތުގައި ކިޔަވައިދެއްވި ދަރުހުގެ "އަލްފަހުރު އަލްވަސީލާ ބައެއް ހުކުމް ތައްތަކާއި އަލްޢާއްމާ"ގެ މަތިންނެވެ. އެހެނިހެން ނުކުތާތަކާއި އެކުލަވާލުމުގައި ޝައިޚް ނާޞިރު އަލްފަހުދު(فك الله أسره)ގެ 'އަލްއިޤާޢު ބިމާނައިލް' ކިތާބު ޤާނޫނާއި އަދިވެސް އެހެނިހެން ޤާނޫނުތަކުން މަޢުލޫމާތު ގެނެސްފައި ކިޔަވާދެއްވި ގޮތަށް ލިޔެވިއްޖެއެވެ.

314 **ނޯޓް:** ކޮންމެ މުޝްރިކެއް ސުވާލުކުރާނެ ބައިނަލްއަޤުވާމީ އެއްބަޔާ ރުބޫބިއްޔާ ޢަމަލީގެ ޢަޤީދާގެ ހުރިހާ ތަޢުލީމުތަކެއް އެއްބަސްވެގެންދާނެ ގޮތުގައި ބަލައިގަތުމަކީ ކޮންމެ ނޫނެވެ. އަދި ރުބޫބިއްޔާ ޝަރުޢީ ގޮތުގައި ބައިވެރިވުމުގައި އެކަމުގައި ހުރިހާ ތަޢުލީމުތަކެއް އެއްބަސްވެގެންދާނެ ގޮތުގައި ކަމެއް ނޫނެވެ. ޝައިޚް ނާޞިރު އަލްފަހުދު

ބިން އަލްފަހުދު(فك الله أسره) އެކަލޭގެފާނުގެ 'އަލްތިބްޔާން ފީ އަޞްލިއްދީން އިލްމުއްޝްރިކީން (2/706-708)'ގައި މިކަމާއި ބެހޭގޮތުން ވާހަކަ ދައްކަވާފައިވެއެވެ.އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: "އަހަރެމެން ބަލައިލާއިރު ރުބޫބިއްޔާ އެއްބައިވަންތަކަން ޢަމަލީ ފަރާތުން ބޭނުން ކުރާނީ ގިނަ ކަންތައްތަކަށް ވެއެވެ. އެއްވެސް ފަރަޤެއް ނެތްހެއްލެވުމުގެ އެހެނިހެން ބައިތައް ރައްޔިތުންނެވެ. އެބައިވަންތަކަން އެއަދުވިލަތް ރުބޫބިއްޔާ ޢަމަލީވިމެއްނެތް ވަކިތައް އެކުރު ޝަރުޢީ ކަމެއް ރުބޫބިއްޔާގެ އަހަރެން ނޫނެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުގައި އެއްވެރިކަމަކާއިމެދު އެހެނިހެން ނިންމުމަކަށް ނިންމުމެއް ދެވިފައެވެ. އެކަންތައްތަކުގެ ތަފާތަކީ ޝަރީޢަތުގައި ހުކުމް ކަންތައްތަކަށް ހުކުމްތަކަށް ވެއެވެ. އަދި ބައެއް ރިވާޔަތުގެ އަހުލުވެރިން އެކަންތައްތަކަށް ރުބޫބިއްޔާގެ ނިޔަތުގައި ނިންމިއެވެ. އެކަމަށް ދެކެން އަދި މިހިސާބުންނެވެ. އަދި އެއްބައިކަމަކުން ފަހުން ހުކުމް ގޮތަށް ރުބޫބިއްޔާގެ ތަފާތަށް އަދިވެސް ރުކުން ތަފާތު ހުކުމްގައި ބަލަހައްޓާ އަހަރެމެންގެ މުހިއްމު ބަސް ބައެއް ބަސްތަކުގެ ބަޔާން ކުރެއްވިއެވެ. އެބައިގައި ޝައިޚްގެ ބަޔާނެއް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު((رحمه الله) الله تعالى އެކަލޭގެފާނަށް ރަޙްމަތް ކުރައްވާށިއެވެ!) ރުބޫބިއްޔާ ބަޔާންކުރެއްވި އެކަލޭގެފާނުގެ ތައުޙީދުގެ ކިތާބުގައި 'އަލްޤަވާޢިދު އަރްބަޢު' އިހާރުގައި ގެނެސްދެއްވާފައިވާ، އަދި އަލްމަދާރިޖު އެކަލޭގެފާނުގެ ތައުޙީދުގެ ކިތާބުގައި 'އަލްދުރަރު އަލްސަނިއްޔާ ފީ އަލްއަޖްވިބަތި އަލްނަޖްދިއްޔާ (231-247)'ގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ކަލިމަ ކަލިމަކީ ބަޔާންކުރެއްވި އެބައި ގެނެސްދެއްވާފައިވާ މިސާލެވެ. ދެން އެއަށްފަހު ޝައިޚް، އިމާމު މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު(رحمه الله)ގެ ފޮތުގައި ހަމަ ބައެއް ގެނެސްދެއްވިއެވެ. އަދި އެބައިގައި

އަސްލު ރުބޫބިއްޔާގެ ތައުޙީދު ތަފާތުތައްކަން ދަލީލުތަކެއް ގެނެސްދެއްވިއެވެ. އަދި ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ: "ވީމާ އިމާމު މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބުގެ އަދިވެސް

އެހެނިހެން ރިވާޔަތުގެ އެކަންތައްތަކުގެ ބައެއްކަމެއް ހުކުމްތަކުގެ ރުބޫބިއްޔާގެ ސަބަބުން މިކަންތައްތަކުގެ ރުބޫބިއްޔާގެ ތައުޙީދު ވަކިވެއެވެ. މިއީ އެއްބަސްވެވޭނެ މިގޮތެވެ. ކަނޑައެޅިގެން ނުވެއެވެ. އަދި މިތަނުގައި މިކަންތައްތަކުގެ ރުބޫބިއްޔާ ގެނައި އަދާކުރަނީ ކާފިރުންނާއި ގުޅޭ ރިވާޔަތްތަކެވެ. އެކަމުގެ އަސްލުގައި ރުބޫބިއްޔާ އެބަހުރި މާނަ ރުބޫބިއްޔާގެ ތަޢުރީފުތަކުގެ ސަބަބުން ހުރިހާ މުއްސަނދިންނެވެ. އެއަހަރު ބައްޔިތުން ޝައިޚުލްއިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ބަސްތައް މިސާލަކަށް ގެނެސްދެއްވިއެވެ.

ޝައިޚް ވިދާޅުވިއެވެ: "އަދި ޝަރީޢަތުގެ ރުބޫބިއްޔާގެ ބައެއްކަން ނުބަލާނަމަ ކަންތައްތަކާއި ރުބޫބިއްޔާގެ ބައެއްކަން ތަޢުރީފުގެ ސަބަބުގެ އޮތް ރުބޫބިއްޔާގެ ބައެއްކަން ހުރިހާ ރުބޫބިއްޔާގެ ކަންތައްތަކަށް ބަޔާންކޮށްދެއެވެ. އެހެނީ ބަލައިގެން ރުބޫބިއްޔާގެ ޢަމަލީ ތަޢާރަފުކުރިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ބަލައިގަނެވޭ ކަމުގެ ގޮތުގައި ނެތެވެ. އެއީ ވަކިކުރެއްވޭނެ ސަބަބެވެ: "އަދި ޙައްޤު ޙަޤީޤަތުގައި ބައެއް ކަންތައްތަކުގެ ބައެއްކަމަށް އިޙުސާނެވެ." ((ސޫރަތުލް ޔޫސުފް 51)" އަދި ރުބޫބިއްޔާގެ ބައެއްކަން އަސްލު ކަމަކީ ރުބޫބިއްޔާގެ ބައެއްކަން ކަންތައްތަކެއް ވަކިކުރުމުގެ ރުކުނުގެ ތަފާތު ހުކުމްގެ ބައެއް ސަބަބުތަކަށް ޢަމަލީ ވަކިވާ ގޮތެވެ. އެކަމަކީ ރުބޫބިއްޔާ ބަލައިގަނެވޭ ޙައްޤު ބަސް ގެނައުމަށް ކަލިމައިގެ ޢަމަލީއިރާ ކަމެއް ނުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ކަންތައްތަކާއި އަސްލު ޝަރީޢަތުގައި ތަފާތު ހެދިއްޖެ ކަންތައްތަކެވެ. އެހެންނަމަވެސް ރަޙްމަތްތެރި ބަރަކާތް(ތަޤުވާ) ގޮތުން ގޮތްގޮތަށް އެނގެނެވެ. އަދި މިކަމުގެ ސަބަބުން ނަޒަރުގައި ހިމެނޭ ބައެއްކަން ބައެއް ބާވަތްތަކުން މިކަންތައްތަކުގެ ޢަޤީދާ ނުގެނެސްދެއްވައެވެ. މިސާލަކަށް ޝައިޚް

1- ކާފިރުންގެ ދީނާއިމެދު އެމީހުންދެކެ ރުހިވުން[316]

އެގޮތުން ޑިމޮކްރަސީގެ ސަބަބުން ޑިމޮކްރަސީގެ އަހުލުވެރިންދެކެ ރުހިވާ މީހުންނާއި، ކާފިރުންނާއި މުޝްރިކުންދެކެ ރުހިވާ މުސްލިމުން، ގައުމިއްޔަތުގެ މުސްލިމުން، 'ޙަމާސް' ފަދަ އެއް މުސްލިމުން އަދިވެސް މިފަދަ މިފަދަ ދިފާޢުކުރާ މުސްލިމުން ހިމެނެއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ ގަވާއިދުތަކާއި އެބައިމީހުން ބަލައިގަތުމަށް އެއާ ޚިލާފުވާ ގޮތަށް ހަމަޖެހިފައިވާ ސަބަބުންނެވެ. މިއީ މިފަދައިން ކާފިރުވެއެވެ. އަދި އެފަދަ ކާފިރުވީ ބަޔަކާމެދު ބުނެވިދާނެއެވެ.

އައްލާހު ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلۡيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوۡلِيَآءَۘ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمۡ فَإِنَّهُۥ مِنۡهُمۡ

"އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭވެ! ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން ތިޔަބައިމީހުންގެ އެކުވެރިންކަމުގައި ނުހިފާށެވެ. އެބައިމީހުންނީ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔެއްގެ އެކުވެރިންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުން އެކުވެރިކަމުގައި ހިފައިގެންވާ މީހާ ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ." [317]

'ވަލާ'ގެ މައްސަލަ 'ދުރަރު'(ގެ ތާރީޚު އަލްފީމާ، ޗާޕް)'ގައިވާ މިހުށި، 'އައްސަނިއްޔާ (228/5)'ގައި އަލްއިމާމް (رحمه الله) މިހެން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

2- ނަޞްރު ދިނުމާއި އެހީވުމުގެ ދޮރުން ބަލައިލުން

މުސްލިމުންނާ ދެކޮޅަށް ކާފިރުންނަށް އެހީވާ މީހުންނަކީ ކާފިރުންނެވެ. އެގޮތުން މިޒަމާނުގައި ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނަށް، މުސްލިމުންނާ ދެކޮޅަށް ފާޑުގެ އެހީތެރިކަމުގެ މިކަން ހިމެނެއެވެ.

އައްލާހު ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلۡيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوۡلِيَآءَۘ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمۡ فَإِنَّهُۥ مِنۡهُمۡ

"އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭވެ! ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން ތިޔަބައިމީހުންގެ އެކުވެރިންކަމުގައި ނުހިފާށެވެ.

އަބްދުލްޢަޒީޒު ނަޞީރު އަލްޖަލީލް ހިމެނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ދަރަޖަގެ ވާހަކަތައް 'އަލްމުފީދު ފީ މުހިއްމާތި'ގެ (42-31/1)'ގައި މުޙައްމަދު އަލްފާރިޔާ ދެންނެވިއެވެ." -މިހާރު ޝައިޚް ޢަލީ ބިން ޚުޟައިރު އަލްޚުޟައިރު(فك الله أسره)ގެ ބަސްތަކުގެ ނިމުމެވެ-

315 ކުފުރު އަކުބަރަކީ މީހާ ދީނުން ބޭރުކޮށްދޭ ކުފުރެކެވެ.

316 މިފަދަ ޙަރަކާތްތަކާ އާއި ޖެހިލުވާގޮތް ކުރުމެވެ. އަދި މިކުފުރުގެކަން މުސްލިމުންނާ ދިރިހުރެވޭނެ ނުޖެހެއެވެ. އަދި ކިހިނެއް؟ ހިނގައިދާނީ ހިސާބުވެސް އުފުލާލާކަން ނުޖެހޭނެއެވެ. އޭރުން މިފަދަ ޙަރަކާތްތަކާ އިސްލާމްދީނުން މުރުތައްދުވާ މުރުތައްދުވެގެންވެއެވެ. އަދި ދީން އަންނަނިވި ބިން ބަލައިލާ ބައިތަކުގެ ތެރޭގައި މިކަމަށް ސަރުކާރުގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ މިއާއި މުޖުތަމަޢުއި އަދިއްޔާ އެދުމުގެ މިހެންކަމުގައި ދެނެ ނެގެއެވެ.

317 މާއިދާ ސޫރަތުގެ 51

އެބައިމީހުންނަކީ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ އެހީތެރި އެކުވެރިންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުންގެ އެހީތެރިކަމާއި އެކުވެރިކަން ހޯދައިގެންފިމީހާ ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންނާ ވީހެއެވެ." [318]

އަދި މިކަމާއި ބެހޭގޮތުން ތަފްސީލުކޮށް ދިރާސާކުރައްވަން އެދިލައްވާ ފަރާތްތަކުން ޝައިޚް ނާޞިރު އަލްފަހުދުގެ 'އައްތިބްޔާން ފީ ކުފްރި މަން އައާނަ އަލްއަމްރީކާން'[319]*، އޭވެ ނަމުން ފޮތް ބައްލަވާށެވެ. އެއީ މިމައުޟޫޢުގައި ލިޔުއްވާފައިވާ އެންމެ މޮޅު ފޮތްތަކުގެ ތެރެއިން ފޮތެކެވެ. އަދި އިންޓަނެޓުގައި މިފޮތް ތިޔަބައިމީހުން މަގުފަހިކޮށްދީފައި ނުވެއެވެ.*[320]

3- އެއްބައިވަންތަކަމުގެ ތަވައްލީ

ވީމާ ކާފިރުންނާއި އެއްބައިވެ، އެބައިމީހުންނާއި އެއްބައިވުމުގެ ގޮތުން ތާއީދުކުރުމަށްޓަކައި އެއްބަސްވުންތަކެއްހަދާ- އަދި އެ އެއްބަސްވުންތަކަށް ހަޤީޤަތުގައި އަމަލު ނުކުރެވުނަސް، އެއްބަސްވުމެއްކަމުގައިވިޔަސް، އެކަމަށްޓަކައި ވައުދުވެ، އެބައިމީހުންނަށް އެހީތެރިކަމަށްވެސް ވައުދުވެ އެކަމުގެ މަތީގައި ހުވާކޮށްދިނަމަވެސް، އެބައިމީހުންނަކީ، الله تعالى އަންނަނިވި އާޔަތުގައި ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިން

أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ نَافَقُوا۟ يَقُولُونَ لِإِخْوَٰنِهِمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِن قُوتِلْتُمْ لَنَنصُرَنَّكُمْ

"މުނާފިޤުންގެ މިސްތަކުން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަމުހެއްޔެވެ؟ އަހުލު ކިތާބީންގެ ކާފިރުންގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުންގެ އަޚުންނަށް އެބައިމީހުން ބުނަ ހަވީނުކޮށްދެމެވެ. ކަލޭމެން ނެރެވިއްޖެނަމަ، އަހަރުމެންވެސް ކަލޭމެންނާއި އެކުގައި

---

[318] މާއިދާ ސޫރަތުގެ 51

[319] *ބަހުގެ ގޮތުން މާނައަކީ "އެމެރިކާއަށް އެހީތެރިވާމީހާގެ ކާފިރުކަމުގެ ސާފުކަން"އެވެ. ޝައިޚް މިފޮތް ލިޔުއްވައިފައިވަނީ 2001ގައި މިކުރިމަތިވި ބައިގަނޑު މުސްލިމުންގެ ގައުމުތަކާއި ދިމާކުރި ހިނގުމެވެ.*

[320] *މިތަނުގައި ޝައިޚް ގެންގުޅުއްވަނީ މުރްޖިޔާއިންނާއި އަދި އެދުރުން ހުވަފެއިވާ މީހުންގެ ބަސްނޮތަކުގެ ތެރެއިން "މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނާއި އެހީވުމަކީ ކުފުރެއް ނޫނެވެ. އެހެނަސް އެކަމަކީ ކުފުރުގެ ގޮތުން ކުށެއްވާ ކަމެއްނަމަ، އަދި އިސްލާމްދީނުން ނެރެދޭ ސަލަފުން ކުރިމީހާވާ ކަމެއްނަމަ އެކަމަކީ ސަލަފުން ޙުކުމްކުރެއްވި ކުފުރެއް ނޫނެވެ. އެހެނަސް އެކަމަކީ ދުނިޔެއާއި ފަރުދާޓަކައި ކުރާކަމެއްނަމަ އެކަމަކީ ސަލަފުން ޙުކުމްކުރެއްވި ކުފުރެއް ނޫނެވެ." އެހެނެވެ. މިކަމަށް ދީނީ ދަލީލު ބައިވަރުވެއެވެ. އެހެނަސް އެކަމަށް ފާހަގަކޮށްދޭ ބަހަކީ: "މިހާރު މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރާ ކާފިރުންނާއި ދެކޮޅަށް އެހީތެރިވުމަކީ ކުފުރެއް ނޫނެވެ. އެއީ ހުރިހާ ދީނުގައިވެސް ކުށެކެވެ. އެއްވެސް ހާލަތެއްގައި މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނަށް އެހީތެރިވުމަކީ ކުށެކެވެ. މިއީ ކުށެކެވެ. އޭ އިލާހުގެ ރަސޫލާއެވެ! މިހާރު ކާފިރުންނާއި އިދިކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރާ މުސްލިމުންނަށް ވެސް އެހީއެއް ނުދީ މުސްލިމުންގެ ހިތްހަމަޖެހުމުގެ ކުށުގައި ކުފުރުވެރިކަމުގެ ކުރިމަތިން ކާފިރުންނަށް ލޯބިވުން ހިތާމަކުރަނީ އެހީތެރިވާ ގޮތަކަށް ކާފިރުންނާ ކުށެކެވެ. އަދި އެހީތެރިވާ މުސްލިމުންގެ ވަސީލަތުގެ ތެރޭގައި ހަނގުރާމަކުރާ ކާފިރުންގެ އަނގަން ގަދަފަށްޓާ މިހާލަތުގައި ވިޔަސް ހުށަހެޅެވެ. އޭ ތަޤުވާވެރިންގެ އަރިހުގައި ކުރިފަށާލާށެވެ! ހަމަކާ ވިސްނާށެވެ. މިކަންތައްތައް ތިބާއަށް ފަހުމްވެގެންދާނަމަ އަންނަނިވި ގޮތަށް ދަނީގޮތުގައި ގުޅުންހުރި ކުށެކެވެ(މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނަށް އެހީވުމަކީ) އެބައިމީހުން ދަނީގޮތުގައި ކުށެއް ނޫނެވެ. މިހާ މުރްޖިޔާއިންގެ މިކަމުގައި ނުބައި އެރުން މުޅިންވެއެވެ.*

ޝުކުރުވެރިވެންތޯ ހުރިހެވެ. އަދި ކަލާނގެއަށް އިއްވެސް ފަރާތަކުން އަހަރުމެން ކިޔަމަން ނުވަންނަ ހުރިހެވެ. އަދި ކަލާނގެއާއި ދުނިޔެއާ ހަނދުމަވާ ކުރުވެރިންގެ ހަމަކަށަވަރުކޮށްފައިވާ އަހަރުމެން ކަލާނގެއަށް ނަސޭހަތްތެރިވާނެއެވެ." [321]

އަދި މިބައިޢަތަކީ މަދީނާގެ މުނާފިޤުން މަދީނާގެ ޢަރަބީންނަށް ދިން ބައިޢަތުކެވެ.

އަދި 'އަލްއަރީބު (142/3)'ގައި އަލްފާސީވެސް އިބްނު ސަޢީދު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "އަދި އެކިވެރިކަމުގެ އެއްބަސްވާ މީހާއަށް(ހަވާލު) އަޅުވެސް 'ވަލީ'އެކެވެ. 'އަންނިހާޔާ (228/5)'ގައި އިބްނު އަޘީރު(رحمه الله)ވެސް މިފަދައިން ވިދާޅުވެފައިވާކަމަށްވެއެވެ.

މިޒަމާނަށް ބަލާލައިފިނަމަ ފެންނަމުންދާ މަންޒަރުތަކުން މިކަމުގެ މިސާލުގެ ގޮތުން ފެނެއެވެ. ހުރިހާ ގައުމުތަކެއް އެއްބައިވެ 'ބޯރޑަރިޒަމް'އެވެ ކިޔައިގެން ޖާހިލިއްޔާ މުޝްރިކުންނާއި އިދިކޮޅަށް މިކުރާ މަސައްކަތަކީ އެއްބައިވަންތަކަމުގެ ތަފާތުފިލުވައިލަން ވަރަށްވެސް ފުރިހަމަ މިސާލެކެވެ.

4- އެއްބަސްވުމުގައި ތަވައްލީ

އެގޮތުން ކާފަރުން ފަދައިން ޑިމޮކްރަސީ ސެކިއުލަރިޒަމްގެ ނިޒާމްއެއްގެ ގޮތުގައިލާ މީހުންނާއި، ކާފަރުން ފަދައިން ގާނޫނުހަދާ މަޖިލިސްތައް ހަދާ މީހުންނާއި، އެބައިމީހުން ފަދައިން ޖަމްޢިއްޔާތަކާއި، ޕާޓީތައް ހަދާމީހުންގެ އެފަދަ ކާފަރުންނާއި އެއްގޮތް އަމަލުތަކާ އެބައިމީހުންނާއި އެކަންތައްތަކުގައި ތަވައްލީ ވުމެވެ.

މިކަންތައް ވަރަށްވެސް ފުރިހަމަކޮށް ނަޞޭހަތް އިމާމުން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި ޝައިޚުލްއިސްލާމް މިމައްސަލާގައި ލިޔުއްވިއެވެ. އަދި ހުއްޖަތްތަކުން މުޝްރިކުންނާއި ކާފަރުންނާއި އެކުވެ އެބައިމީހުންނާއި ބަރާއަތްވުން ބޭނުންވެއެވެ. އެބައިމީހުންގެ ކާފަރުކަމާއި، އެމީހުންގެ ޝަރުޢުގެ މައްޗަށް. ސުވާލު އިބްނު الله އިބްނު އަބްދުالله އިބްނު މުޙައްމަދު އިބްނު އަބްދުލްވައްހާބުގެ 'އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ' ގެ ފޮތުގައި ވާހަކަ ދައްކަވާފައި ވެއެވެ.[322]"އަދި ބަޔަކު ބޮޑުން އަތުގައި 'އަންނަޖާތު ވަލްފަކާކު' މިނަމުގައި ބޮޑު އަރުވާލުމާއި ވަރަށްބޮޑު ބެލުމެއް ލިޔުއްވިއެވެ".

އާދެ! މިދުނިޔޭގައި ހަމަތަކަށް ވަކިވަކި ބައިވަރު ބައިމީހުން ކަމަކުގެ މަޖްލިސްތަކުގައި އެއްބަސްވުންތައް ވެއްޖެއެވެ. އޭގެ ބޮޑުބައި މިއަދު ދީނަށް ކަންތައްތަކެވެ. އަދި މުޖުތަމަޢުން ހަމައެކަނި މިކަންތައްތަކުގައި މިއަދު ގަބޫލުކުރުމަކީ ގަބޫލުކުރަމުންދާ ނުބައިކަމެވެ.[323]

އަދި 'މަޖާލިސް(ތަވައްލީ އަދުލުވެރިން ފާޅުވެގެންވެއެވެ)' ބައްޔާ ދެބައިކަށް:

---

321 ހަޖު ސޫރަތުގެ 11

322 މިއީ ދިން އަންނަނިވި ބަސްބެ.

323 "ދީނާ އަންނަޖާތު އިދާ އަލްއިޢްތިޞާމު"

1- 'ތަވައްލީ'އެވެ ހިޔުރު ބާވަތް. ދީނުގެ އަދުއްވުން ހިމާޔަތްކޮށްދިނުމެވެ. އަދި ބައެއްފަހަރު މިބާވަތުގެ މުވާލާތަށް 'އަލްމުވާލާތުލްކުބްރާ'[324]، ނުވަތަ 'އަލްމުޣައްލަޡާ'[325]، ނުވަތަ 'އަލްޢާއްމާ'[326]، ނުވަތަ 'އަލްމުޠްލަޤާ'[327]ގެ ނަމުން ނަންދެވިފައިވެއެވެ. މިހުރިހާ ނަންތަކަކީވެސް 'ތަވައްލީއާއި' އެއް މާނައިގެ ލަފުޒުތަކެކެވެ.

2- ކުޑަ އަދި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ މުވާލާތު

މިކަމުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކާފަރުންނަށް ދަހިވެތިކުރުމުގެ ބަސްތައް ރައްދުކުރުމާއި، އެބައިމީހުން ޝަރަފުވެރި ކުރުމާއި، މަޖިލިސްތަކުގެ ކުރީގައި އެބައިމީހުންނަށް ޖާގަ ހަދައިދިނުމާއި، މުސްލިމުން ދޫކޮށް އެބައިމީހުން މުވައްޒަފުންގެ ގޮތުގައި ނެގުމެވެ. އަދިވެސް މިފަދަ މިފަދަ ކަންތައްތަކެވެ. މިކަންތައް ހިމެނެނީ ނުހިއްކަމަންތިރިވުމުގެ ތެރޭގައެވެ. ބޮޑު ފާފައިގެ ތެރޭގައެވެ.

އެއިލާހު ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ عَدُوِّى وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَآءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِٱلْمَوَدَّةِ

"އޭ ޢީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިމަންއިލާހުގެ އަދުއްވުން އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެވެސް އަދުއްވުން ތިޔަބައިމީހުންގެ އެހީތެރި އެކުވެރިންކަމުގައި ނުހައްދާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނަށް ލޯބާއި ރަހުމަތްތެރިކަން ދައްކަނީހެއްޔެވެ؟"[328]

އެގޮތުން އެއިލާހުވަނީ "ލޯބާއި ރަހުމަތްތެރިކަން ދައްކަނީހެއްޔެވެ" މުވާލާތުގެ ތެރޭގައި ލައްވާފައެވެ. އަދި އެއިލާހު އެކަލާނގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުން ކާފިރުން ގޮތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ. އެކަމަކު އެއިލާހުވަނީ އެބައިމީހުންނަށްވެސް އީމާންގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ވާބައެއް ކަމުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ.[329]

އަދި الله تعالى ކުރުއާނުގައިވެ ހުކުމުގެ އަރިހުންވަނީ މިއާޔަތުގައި (މާއިދާ ސޫރަތުގެ 51ވަނަ އާޔަތް އަލިއަޅުއްވާ ލައްވާފައި) ސާފުކުރައްވާފައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ الله تعالى ކުރުއާނުގައިވެ އަޅު މޫސާ އަލައިހިއްސަލާމް ބަޔާނެއް

---

[324] އެންމެ ބޮޑު މުވާލާތު

[325] އެންމެ ވަރުގަދަވެގެންވާ މުވާލާތު

[326] އާންމު މުވާލާތު

[327] ސީދާ މުވާލާތު

[328] މުމްތަހިނާ ސޫރަތުގެ 1

[329] **ނޯޓް:** މިކަމުގައި ބައެއް ޢިލްމުވެރިންގެ ވިސްނުމުން ތަފާތެވެ. އެހެނީ އެބައިމީހުން ދީނާ ގޮތުގައި الله تعالى އެބައިމީހުންނާއި ދޭތެރޭ އީމާންގެ އަހުލުވެރިންގެ ގޮތުގައި ނިސްބަތްކުރައްވާފައިވާ ނިސްބަތަކީ އެއްވެސް ހާލެއްގައި އެކަންތައް ބޮޑު ކުފުރުގެ ތެރެއަށް ނުވަންނާނެ އަމަލެއް ނޫނެވެ. މިކަންތައް ވަރަށް ސާފުކޮށް ޝައިޚު ޢަބްދުލްޤާދިރު ބިން ޢަބްދުލްޢަޒީޒު(فك الله أسره) އެކަލޭގެފާނުގެ "އަލްޖާމިޢު ފީ ޠަލަބިލް ޢިލްމިއްޝަރީފު"ގައި ގެނެސްދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ހިއްސާކުރެވޭ ބަޔަކު ތަރުޖަމާކުރުމަށް 'މިއްލަތު އިބްރާހީމް'ގެ ނަމުން ނަންދެވިފައިވާ ފޮތުގައި ޝާއިޢު ކުރެވިފައެވެ.

ލިޔުންތެރިއެއްގެ ގޮތުގައި ނަންގަވުމުން ފާޑު ވިދާޅުވިއެވެ.[330]

އަދި މިމައުޟޫޢުގައި އިތުރަށް މައުލޫމާތު ބޭނުންފުޅުވާ ފަރާތްތަކުން ޝައިޚް ސުލައިމާން ބިން ޢަބްދުﷲ ބިން މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބުގެ މަޖްމޫޢަތުއްތައުޙީދުގައިވާ 'އައުޘާނު ޤުރަށް' އިލާހާއި ބެހޭ ބާބު، ޝައިޚް ޢަބްދުއްރަޙްމާނު ބިން ޢަބްދުއްރަޙްމާން ގެ މަޖްމޫޢަތުއްރަސާއިލް ވަލްމަސާއިލްގައިވާ 'އަލްމުވާލާތާއި ބެހޭ' ބާބު ކިޔުން ފައިދާހުރެއެވެ.

ޝައިޚް ޢަލީ އަލްޚުޟައިރު އަލްޚުޟައިރު(فك الله أسره)ގެ ބަސްކޮޅު މިހާރުސާބިތުން ނިމުނީ-

ޝައިޚް ޢަބްދުﷲ ބިން ޖުމައިދު (رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ: "އިޚްވާނުލް މުސްލިމީ ކޮންމެ މުސްލިމަކަށްވެސް އުޚުއްވާއިން(ދަންނަވަބަލާދީން) ތަޢައްޞުބާއި މުޢާދާތާއި ހުރި ބަޔަކާއި ބަރާއަތްވުން ވިދާޅުވެފައިވާ އެއްބަސް އަނބުރާ ވަރަށްވެސް މުހިއްމެވެ. މުސްލިމަކު މުޢާދާތާއި ހުރި ކާފަރުންނާއި އެކު ރިޔާކަން ވާހަކަދެއްކުމާއި، އެބައިމީހުން ހަޑިހުނުތަކުން ސާފުކުރުމާއި، އެފަދަ އެފަދަ އަމަލުތަކެވެ. އެހެންނަމަވެސް ތިމާގެ ހިތުގައި އެމީހުންގެ ދީނާއިމެދު އަބަދުވެސް ނުރުހިލާފާއި އިންކާރުކުރުން އިނދަގުލެވެ. އަދި އެމީހަކަށް މިކަން ވަރަށްވެސް ނަފްރަތު ސާބިތުވުމަކީ އާދައިން މުހިއްމެވެ. އެހެނީ އެމީހަކާ އެންމެ ބޮޑު ފާފަތަކުގެ ތެރެއިންވެސް ބޮޑުފާފައެއްގެ ތެރެއިން މިހެކެވެ. އެމީހަކަ ހަމަކަށަވަރުންވެސް ވަރަށްވެސް ނުބައި ފާފަތަކެއްގައި ހުރި މީހެކެވެ.

އެހެނަސް ތަޢައްޞުބާ އެބައިމީހުން މަތިވެރިކުރުމާއި، އެބައިމީހުން ރައްސްވާއި، އެބައިމީހުންނަށް މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް އެހީވުމާއި، އެބައިމީހުންނާ ބާރުދިނުމާއި، އެބައިމީހުން ރަޙްމަތްތެރިންގެ ގޮތުގައި ނަގުމާއި، އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން ބަރާއަ ނުވުމެވެ. މިގޮއިން ކޮންމެ އަމަލެއްކުރާ މީހަކުވެސް މުރުތައްދުވެއެވެ. އަދި ގޮތާއްނންނާއި ސުންނަތުންނާއި އިޖްމާޢުންގެ އިޖްމާއުން، އެމީހާގެ މައްޗަށް މުރުތައްދުވެއެވެ ހުކުމް ކަނޑައެޅިގެން ވާޖިބުވެއެވެ."[331]

---

330 ޝައިޚް ޢަލީ އަލްޚުޟައިރު(فك الله أسره) މިތަނުގައި އެކިބާވަތުގެ އަޅު މުސާ އަލްޤަރްނީއާ ދެކޮޅަށް ރައްދުދިނުގައިވާ ބަހިކުރެއްވުން ބަޔާންކޮށްފައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ "މިމަންކަލޭގެފާނު ޖުމުއަތް ވިދާޅުވިމެވެ "މިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަޚުގައި ޝަކުވާ ލިޔުންތެރިއެއް ވެއެވެ". ޖުމުއަތް ވިދާޅުވިއެވެ "ކަލޭގެފާނުނަށް މިހުންނެވީ ކިހިނެއް ވެވަޑައިގެންނެވީ؟ الله تعالى ކަލޭގެފާނަށް ހަޔާކުރައްވާށިއެވެ! ކަލޭގެފާނަށް الله تعالىގެ ވަޙީކަސްހުއްޓުވުމުގައިވާ "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނެވެ! ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން ތިޔަބައިމީހުންގެ އެހީތެރިން އެކުވެރިންކަމުގައި ނުހިފާށެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ އެހީތެރިން އެކުވެރިންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުންގެ އެހީތެރިއާއި އެކުވެރިޔަކު ހަދައިގެންފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންނާ މީހެކެވެ." އާޔަތް ނޯއްސަވާފަކަށްތޯއެވެ؟ ކަލޭގެފާނު އެކަމަށް ބަލިކަމުގައި ޖަހާފަ(މުސްލިމުން) ނުނަންގަވާ ކިހިނެއް ވެގެންތޯއެވެ؟". އަޅު މޫސާ ވިދާޅުވިއެވެ "އާ އަލިރާވާ މުޖުމިނީއެވެ! މިމަންކަލޭގެފާނު އޭނާގެ އަލި ހެދީ ހަމައެކަނި ލިޔުމުގައެވެ. އަދި އޭނާގެ ދީނުވަނީ އޭނާއަށެވެ". ޖުމުއަތް ޖަވާބުދެއްވިއެވެ "الله تعالىވަނީ އެބައިމީހުން ދެރަކޮށް ނިކަމެތި ކުރައްވާފައެވެ. ވީމާ މިމަންކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންނަކަށް އިޙްތިރާމެއް ނުދެއްވާނަމެވެ. އަދި الله تعالى އެބައިމީހުންނަށް މިމަންކަލޭގެފާނު ފުރުކަރައްވާފައިވާ ހިސާބަކުން މިމަންކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުން ކައިރިއެއް ނުކުރާނަމެވެ." ރިވާކުރައްވާފައިވަނީ ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ(رحمه الله)އެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު އެދިވާޅުވީ ސަޙާބީ ކަމަށް ޙިމާޔަތް އަރިހުން ވިދާޅުވެފައެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ 'އިޤްތިޟާއުއް ޞިރާޠުލް މުސްތަޤީމު' (50)އާއި 'އައްޞާރިމުލް މަސްލޫލު ޢަލާ ޝާތިމިއްރަސޫލް' (10/ 127)ގައި ރިވާކޮށްފައިވެއެވެ. الله تعالى އަމުރުކޮށް މުއުމިނުން ޖުމުއަތް ބިން ޢަބްދުއްލާހު(رضي الله عنه)އަށް ރަޙްމަތް ލައްވާށިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ދެއްކެވުމުގައި އެކަމުގެ ފުރިހަމަ ޤާނޫނު ވަރުގަދަކުރެއްވިއެވެ! މިތަނުގައި الله تعالىގެ އަމުރަކުން ހިމާރު ނުކުތަމަސްތަކުތަކަށް އެކަލޭގެފާނު ހުކުމްކުރެއްވީ ވިސްނަވާވަޑައިގެން. އެކަމަކު މިއަދުގެ މިޒާތުގައި އިސްލާމްފަދަ ކަލާމުއުއްބަ ގުރުބާނުވެއްސޭ ދެކެވޭ، "ކަލާމަކު ހެޔޮކުރާތުގޯ" ބުނާފަވަ އެމީހަކު ހަވާލުވުމުގެ ނަމުން ނަމުން ނުދޭން އެކަކުވެސް ނުހުންނާނެއެވެ. އަދި އަސްލު ދުނިއޭގެ ބަރާބަރު 'ކުރަޙަޤު' ނުލަސް 'ރަދުކަށް'ގެ ނަމުން ނަންނަ އުފެއެވެ. ولا حول ولا قوّة إلاّ بالله.

331 ދުރަރުއްސަނިއްޔާ (479/15)

ޝައިޚު ނާޞިރު އަލްފަހުދު (فك الله أسره) ވިދާޅުވެއެވެ: "ވީމާ ކާފިރުންނާއި ކުރާ މުޢާމަލާތްތައް ބެހޭނީ ތިން ބައިބަޔަކަށެވެ. އެއީ:

1- ފުރަތަމަ ބަޔަކީ އެކަމެއް ކޮށްފިނަމަ މީހާ އިސްލާމްދީނުން ބޭރުވާ ކަންތައްތަކެވެ.

ބައެއް ޢިލްމުވެރިންވަނީ މިބަޔަށް 'ތަވައްލީ'ގެ ނަމުން ނަންވެސް ދެއްވާފައެވެ. ކޮންމެ އަމަލެއް ނަމަވެސް އެކަމެއް ކުރުމުން މީހާ ދީނުން ބޭރުވާ ކޮންމެ ކަމެއް ހިމެނެނީ މިބައިގެ ތެރޭގައެވެ. އެގޮތުން ކާފިރުންގެ ދީނަށް ރާޟީވުމާއި، އެބައިމީހުން މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ކާމިޔާބުވުމަށް ދުޢާކޮށް އެދުމާއި، އެފަދަ އެފަދަ މިސާލުތަކެވެ. އަދި އޭގެތެރޭގައި އަދުއްވެރިކަމުގެ މައްސަލަތަކުންވެސް ހިމެނެއެވެ. އެއީ މުސްލިމުންނާއި ދެކޮޅަށް ކާފިރުންނާއި އެހީވުމެވެ.

2- ދެވަނަ ބަޔަކީ އެކަމެއް ކުރުން ހަރާމްވެގެންވާ އެހެނަސް ކާފިރުނުވާ އަމަލުތައް

އެގޮތުން ބައެއް ޢިލްމުވެރިން މިބައިގައި 'މުވާލާތު'ގެ ނަމުން ނަން ދެއްވިއެވެ. ވީމާ ކޮންމެ އަމަލެއް ނަމަވެސް އެކަމެއް ކުރުން އެއީ ހަރާމްކަމެއްކަން ދަނެވޭ ކޮންމެ އަމަލެއް އަންނަނީ މިބައިގެ ތެރެއަށެވެ. އެގޮތުން ކާފިރުން މަޖިލިސްތަކުގެ ކުރީގައި ބާރުދިނުމާއި، އެބައިމީހުންނަށް ކުރިން ސަލާމްގޮވުމާއި، ތަވައްލީގެ ދަރަޖައަށް ނުދާ ގޮތަކަށް ދެއްކުން ހިމެނެއެވެ.

3- ތިންވަނަ ބައިގައި ހިމެނެނީ ބޭއްވުން ޖާއިޒު ނުވަތަ ހުއްދަ ގުޅުމެވެ.

މިބައިގައި ހިމެނެނީ މުޢާމަލާތުގައިވެސް ނުހިމެނޭ، އަދި އެކަންތައް ކުރުން ހުއްދަކަން އަންގައިދޭ ދަލީލު ހުރި ކަންތައްތަކެވެ. އެގޮތުން ކަންތައްތައް ކުރުމުގައި އެބައިމީހުންނާއި ދޭތެރޭ އަދުލުވެރިވުމެވެ[332]. އެހެނަސް އޭގެތެރެއިންވެސް މުސްލިމުންނާއި

---

[332] މިއީ އަސްލުގައި ހާޝިޔާއެކެވެ. އެހެނީ الله تعالى ވަޙީކުރައްވައެވެ. ((يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُونُواْ قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِٱلۡقِسۡطِۖ وَلَا يَجۡرِمَنَّكُمۡ شَنَـَٔانُ قَوۡمٍ عَلَىٰٓ أَلَّا تَعۡدِلُواْۚ ٱعۡدِلُواْ هُوَ أَقۡرَبُ لِلتَّقۡوَىٰۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ))މާނައީ: **"އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ހުރޭ، الله تعالىއަށްޓަކައި އަދުލުވެރި ހެކިވެރިންގެ ގޮތުގައި ޤާއިމުވެތިބޭ މީހުންގެ ގޮތުގައެވެ. ބަޔަކާމެދު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހުރި ކޯފާ، ތިޔަބައިމީހުން އަދުލުވެރިނުވުމަށް ސަބަބު ނުވާހުށިކަމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އަދުލުވެރިވާށެވެ. އެއީ ތަޤްވާވެރިކަމާ އެންމެ ގާތް ކަމެކެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން الله تعالىއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالىއީ ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ކަންތައްތަކާމެދު ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ." (މާއިދާ ސޫރަތުގެ 8)**

ވީމާ މިފަދައިން "އިންސާނީ ހައްޤުތައް" އަދި އިންސާނިއްޔަތުގެ ނަމުގައި ކުރެވޭ ކަންތައްތައް ހިމެނޭނީ ކޮން ބައެއްގައިތޯ އެނގިގެންދާނެއެވެ. އަދި الله تعالىގެ ޝަރީޢަތުގައި ވާ ހުކުމްތައް އެގޮތުގައި ބެލެވިގެންދެއެވެ. އަދި الله تعالىގެ ޝަރީޢަތުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ... ޝަރީޢަތްތަކަށް ދުނިޔޭގެ ވެރިކަމެއްގައި ހިމަނާ ކާފިރުންގެ ޤާނޫނުތަކަށް ތަބާވުން ހިމެނެއެވެ.

ހަނގުރާމަ ނުކުރާމީހުންނާއި ދޫކުރައްވައެވެ[333]. އަދި ކާފިރުންގެ ތެރެއިން ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި އެކު ގުޅުން ބޭއްވުން ހިމެނެއެވެ.[334]

ޝައިޚު ނާޞިރު އަލްފަހުދު(فك الله أسره)ގެ ބަސްކޮޅު މިހިސާބުން ނިމުނީ-[335]

ފުޤަހާ ޢުލަމާއުން މިކަން އަންނަނިވި ބައިގެ މުފައްޞަލް ވަކިވަކިން ބަޔާންކޮށް ދެއްވާފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ބައެއް މިސާލުތައް މިތަނުގައި ގެނެސްދޭނަމެވެ.

ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ(رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ: "މިކަމުގެ ހުކުމަކީ އިންސާނުންނަށް ބޭނުންވާފަދަ އެއްޗެސް ވިޔަފާރި ކުރުމަކާއި ހަދިޔާ ދިނުމެވެ. އެހެނީ ގުޅުންހުރި ސުންނަތުން ދަލީލު ވިޔަފާރިއަށް ގެންނަވައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ގުޅުމަށް ސުންނަތްކުރެވުނު ވިޔަފާރިތަކާއި ގެންދިޔަ މުސްލިމުން. ވީމާ ދީނީ އެއީ ﷲ تعالى ގަބޫލުކުރައްވާ އެއްޗެކެވެ. އަދި އެއިރުގެ ވަގުތުތަކުގައި ސަލާމް ކަލޭ ހަދިޔާކުރައްވާފައެވެ. އެކަލޭ އެއީ ﷲ تعالى ހުކުރުކުރެއްވި ކަންތައް ހަދިޔާކުރެއްވި އެއީ ﷲ تعالى އިންސާނުންނަށް ދެއްވި ދީނާއި މީހުންގެ ދުނިޔޭގައި ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންނަށް ﷲ تعالى ބާވައިލެއްވި ދީނާއި އެއްގޮތަށް ހުކުމްކުރުމަށް ބާރުލައްވައެވެ." [336]

އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "ވީމާ ބަދަލުން އަޅުންނާއި، ތުހުމަތުން އަޅުންނާއި، ކާފިރުންގެ އަޅުން ދިނާ އެއްބަސްވުމާއި އަސްލުގައި ތަކެތި ގަނެވިއްކުން ހުއްދަވަނީ ކާފިރުންގެ އަޅުން ދިނާ އެއްބަސްވުމާއި އަސްލުގައި ތަކެތި ގަނެވިއްކުމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުންނަށް ކާފިރުންގެ ވިޔަފާރި، އަސްލުގައި ތަކެތި ވިއްކާވިއްކާ ބައިވެރިކުރުމެވެ. އެހެނީ

---

333 އަންނަނިވި އާޔަތުގައިވާ ފަދައިންނެވެ. ((لَّا يَنۡهَىٰكُمُ ٱللَّهُ عَنِ ٱلَّذِينَ لَمۡ يُقَٰتِلُوكُمۡ فِي ٱلدِّينِ وَلَمۡ يُخۡرِجُوكُم مِّن دِيَٰرِكُمۡ أَن تَبَرُّوهُمۡ وَتُقۡسِطُوٓاْ إِلَيۡهِمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلۡمُقۡسِطِينَ ۞ إِنَّمَا يَنۡهَىٰكُمُ ٱللَّهُ عَنِ ٱلَّذِينَ قَٰتَلُوكُمۡ فِي ٱلدِّينِ وَأَخۡرَجُوكُم مِّن دِيَٰرِكُمۡ وَظَٰهَرُواْ عَلَىٰٓ إِخۡرَاجِكُمۡ أَن تَوَلَّوۡهُمۡۚ وَمَن يَتَوَلَّهُمۡ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ۞))މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނާއިމެދު ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކޮށްފައިނުވާ، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ގެދޮރުން ތިޔަބައިމީހުން ނެރެފައިނުވާ މީހުންނަށް ހެޔޮކަންތައް ކުރުމާއި، އެމީހުންނަށް އިންސާފުވެރިވުމަށް ﷲ تعالى ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަނާކުރައްވާކަށް ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ﷲ تعالىއީ އިންސާފުވެރިންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ﷲ تعالى ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަނާކުރައްވަނީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނާއިމެދު ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރި އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ގެދޮރުން ތިޔަބައިމީހުން ނެރުނު މީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުން ނެރުމަށް އެހީތެރިވި މީހުންނާ ރަހުމަތްތެރިވުމެވެ. އަދި އެއުރެންނާ ރަހުމަތްތެރިވާ މީހުން ދަންނާށެވެ! އެއުރެންނީ އަނިޔާވެރިންނެވެ." (މުމްތަޙިނާ ސޫރަތުގެ 8-9)

334 ކާފިރު މައިންބަފައިންނާއި ބެހެއްޓުމަށް ﷲ تعالى ވަޞިއްޔަތްކުރައްވާފައިވަނީ ((وَإِن جَٰهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَن تُشۡرِكَ بِي مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٞ فَلَا تُطِعۡهُمَاۖ وَصَاحِبۡهُمَا فِي ٱلدُّنۡيَا مَعۡرُوفٗاۖ وَٱتَّبِعۡ سَبِيلَ مَنۡ أَنَابَ إِلَيَّ))މާނައީ: "އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ބައިވެރިކުރުމަށް ކަލޭގެފާނަށް އެ ދެމީހުން މަޖުބޫރުކޮށްފިނަމަ، އެކަމެއްގެ ޢިލްމެއް ކަލޭގެފާނަކަށް ނެތް ކަމެއްގައި އެދެމީހުންނަށް ކިޔަމަން ނުވާށެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި ހެޔޮގޮތުގައި އެދެމީހުންނާ އެކުގައި އުޅޭށެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ ރުޖޫޢަވީ މީހުންގެ މަގަށް ތަބާވާށެވެ." (ލުޤްމާން ސޫރަތުގެ 15)

335 'އައްދިބާޖު ފީ ކަޝްފި ޝުބަހި އަލްމުޝްރިކީން' (41-42)

336 'އައްސިޔާސަތުއް ޝަރުޢިއްޔާ' (155)'

ހަރާމްކަމެއް ކުރުމަށް އެހީތެރިވުންނަށް އެހީދޭ އެއްޗެހި ވިއްކުންވެސް ހަރާމްވެގެންނެވެ. އެގޮތުން އެހީތެރިވުން މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ބޭނުންކުރެވޭފަދަ ހަތިޔާރާއި އަސްފަދަ ތަކެއްޗެވެ. މިފަދަ ތަކެތިވެސް އެހީތެރިވުންނަށް ވިއްކުން ހަރާމްވެގެންނެވެ.[337]

الله تعالى *އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ*

وَتَعَاوَنُوا۟ عَلَى ٱلْبِرِّ وَٱلتَّقْوَىٰ ۖ وَلَا تَعَاوَنُوا۟ عَلَى ٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ

"އަދި ތަޤުވާވެރިވުމުގެ ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި ތިޔަބައިމީހުން އެކަކު އަނެކަކަށް އެހީތެރިވެ ވާދެވިރިވާށެވެ. އަދި ފާފަވެރިވުމާއި އަނިޔާވެރިވުމުގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން އެކަކު އަނެކަކަށް އެހީތެރިވެ ވާދެވިރި ނުވާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން الله تعالىއަށް ތަޤުވާވެރިވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالىއީ ޢިޤާބުގެ ޢުޤޫބާތް ގަދަފަދަވަންތަ އިލާހެވެ." [338] [339]

އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: "މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ބޭނުންކުރާނެ އެއްވެސް ހަތިޔާރެއް ވިއްކުންވެސް ހަރާމްވެގެންނެވެ."[340]

މިކަމުގައި ސަލަފުންގެ ނަޒަރު ގެނެސްދިނުމަށް އިބްނު ޤުދާމާ އަލްމަޤްދިސީ (رحمه الله) *ވިދާޅުވިއެވެ: "ކާފިރުންނާއި އެކު ވިޔަފާރި މުޢާމަލާތްތަކުގައިވެސް ހުއްދަވެގެންނެވެ. އެހެންވެސް މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް އެހީތެރިވުމުގެ ހަނގުރާމަވެރިންނަށް ހަތިޔާރު ވިއްކުމަކީ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވާނެއެވެ."* [341]

އަދި ކާފިރުންނާއެކު ވިޔަފާރި މުޢާމަލާތްތަކަށް ހުއްދަވާ ޝަރުޠުތަކެއް ވެއެވެ.

1- *ވިޔަފާރި ހިނގަންޖެހޭނީ ހަލާލު މުދަލުގައެވެ*

2- *އެއީ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުން ބޭނުންކުރާނެފަދަ އެއްވެސް އެއްޗަކަށް ވެގެން ނުވާނެއެވެ*

3- *މުސްލިމުންގެ އިޙްތިރާމް ބޮޑު އަރާފަދަ އެއްޗަކަށް ވެގެން ނުވާނެއެވެ* [342]

---

337 *ހަތިޔާރާއި އަދި އެންމެހައި ހަނގުރާމައިގައި ސިފައިން ބޭނުންކުރާ އެއްޗެހި ވިއްކުން ނޫނީ ބަލައިގަތުން ދެބައިވެރިވުމެވެ. އެހެނީ އެގޮތުން އެއްޗެހި ވިއްކަމުން މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނަށް އެހީތެރިވުމެއް ލިބޭތީއެވެ. ވީމާ މިފަދަ އެއްޗެހި ވިއްކުމުގެ ސަބަބުން އެކަން ހަރާމްވެއެވެ. ވީމާ މުސްލިމުން އެއީ ކޮބައިކަން ދަނެގަތުން ކޮންމެ ކާފިރަކާ ވިޔަފާރި ކުރުމުގެ ކުރިން ވާޖިބެވެ* إنشاء الله *އެކަން ރަނގަޅަށް ބަޔާންކޮށްދެވޭނެއެވެ. ވީމާ އެހީތެރިވުންނަށް އަރާ ހަތިޔާރާއި އެއްޗެހި ވިއްކުމުގެ ހަރާމްކަމާ ބެހޭ ވާހަކަ* 'الله تعالىވެސް ވިޔަފާރި މުޢާމަލާތްތަކަށް ހުއްދަކުރައްވާފައިވޭ' *ބުނާ މިންވަރާއި ބައްޓަންކުރެވުނު އަދިކަންބޮޑުވުން ބާރީގެ "އެހީތެރިވުމުގެ އެހާލަތު ކުރިމަތިވާ ކާފިރުންގެ ހަނގުރާމައިގެ ހުކުމްތައް މިބޭނުމެވެ."*

338 *މާއިދާ ސޫރަތުގެ* 2

339 *'އަލްމަސާއިލުލް މަންހިޔްޔާ'* (132-133)

340 *'އިޤްތިޟާއުއް ޞިރާޠުލް މުސްތަޤީމް'* (229) *ބައްލަވާ*

341 *'ފަތާވާ ބާރީ'* (410/4)

342 *'ފަތާވާ ބާރީ'* (452/4) *ބައްލަވާ! އަދި މުޙައްމަދުބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވީ ކާފިރުންގެ މުޢާމަލާތްތަކާ ކަމާބެހޭ. އިމާމް އިބްނު ޤައްޔިމްގެ 'އަޙްކާމް އަހްލުއްޛިއްމަ'* (67/1) *ބައްލަވާ*

އަދިވެސް އިބްނު ހަޖަރު(رحمه الله) ސަޙަބުންގެ މަންހަޖު ބަޔާންކޮށްދެއްވަމުން ވިދާޅުވިއެވެ: "ހަމައެކަނި ކާފަރުންނަށް ޖިހާދުކޮށްދުރުވާނީ އެބައިމީހުން އިސްލާމުންގެ ދަޢުވަތު ގަބޫލުކޮށްފާނެކަމަށް ހީވުމުންނެވެ. އެކަމަކު އެއްވެސްފަދަ އުންމީދެއް ނެތްނަމަ އެބައިމީހުންނަށް ޖިހާދުކޮށްދުރުން ހުއްދައެއް ނޫނެވެ." 343

އަދިވެސް މިމައުޟޫޢައި އިތުރަށް ތަފްސީލު ބޭނުންވާ ފަރާތްތަކުން އިތުރުފޮތްތަކުގެ ފުރިހަމަ ފޮތްތަކަށް ރުޖޫޢަވާ ހުށަހަޅަމެވެ.

---

343 'ފަތްޙުލް ބާރީ (119/10)'. ދެން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވަނީ: "މިގޮތުން އެހީގެ އެއްޗަކީ ކާފަރުންނަށް ޖިހާދުކޮށްދުރުން ބިނާވެގެންވާނީ އެކަމުގެ ނިޔަތްގެ މައްސަލައި އެކަމުން ލިބިދާނެ ފައިދާއެއްގެ މައްސަލައެވެ." ވީމާ އެކަމަކީ އަބަދު ހަމަ ބޭނުންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި ކިއްވެގެ؟ އެކަމަކީ އަބަދު ހުއްދައާއި ބޭނުންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެކަންތައްތައް ބިނާވެގެންވާނީ ހާލަތުގެ މައްސަލައެވެ.

4- އައްދަލާއިލް ފީ ޙުކުމް މުވާލާތު އަހްލުލް އިޝްރާކް "މުޝްރިކުން އައުލިޔާއިންގެ ގޮތުގައި ނަގުމުގެ ޙުކުމާއިބެހޭ ދަލީލުތައް"

ލިޔުއްވި ފޮތުގެ ކުރު ތަޢާރަފެއް

އެކަލޭގެފާނަކީ އަލްމުޙައްދިޘް، ޝައިޚުލްއިސްލާމް މުޙަންމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު(رحمه الله (الله تعالى އެކަލޭގެފާނަށް ރަޙުމަތް ލައްވާށި!))ގެ ކާފަކަލޭގެފާނުންކަމުގައިވާ އިމާމް ސުލައިމާން ބިން ޢަބްދިﷲ ބިން މުޙަންމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބް(رحمه الله)އެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެންމެ ބޮޑަށް މަޝްހޫރުވެގެންވަނީ "ތައުސީރުލް ޢަޒީޒިލް ޙަމީދު ޝަރްޙު ކިތާބިއްތައުޙީދު" ލިޔުއްވި އިލްމުވެރިޔާގެ ނަމުންނެވެ.

އެކަލޭގެފާނު ދުނިޔޭގެ އަލިކަން ދެކެވަޑައިގެންފައިވަނީ ދިރްޢިއްޔާގައި ހިޖްރަތުން ފުރިހަމަވީ ޢަދަދުގެ ތެރޭގައިން 1200ވަނަ އަހަރުއެވެ.

އެކަލޭގެފާނު ކީރިތި ގުރުއާން ހިތުންދަސްކުރައްވާ، ވާރުތަވުމުގެ ގަވާއިދުތައް (ފަރާއިޟު) ކިޔުއްވީ ޝައިޚް ޢަބްދުއްރަޙްމާން ބިން ޙަސަންގެ އަރިހުންނެވެ.

ޝައިޚް ސުލައިމާން ކުޑަވަޑައިގެންނެވި އިރުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތުން ދަސްކުރުމާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ވިސްނުންފުޅު ތޫނުކަމާއިގެން ވަރަށްވެސް ބޮޑަށް މަޝްހޫރުވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ޙަދީޘް އިލްމުގަޔާއި، ރާވީ ސަނަދުތަކުގަޔާއި، އެއީ ޞަޙީޙް ޙަދީޘްއެއް ނުވަތަ ޙަސަން ޙަދީޘްއެއް ނުވަތަ ޝާއްޛު(ޢިލަލް) ޙަދީޘްއެއް ބެއްލެވުމުގައި އެކަލޭގެފާނަށް ލިބިވަޑައިގެންފައިވާ ޤާބިލުކަމުގެ ސަބަބުން އެކަލޭގެފާނާ ބާރު ގޮސް ބުނެފައިވެއެވެ. "އެކަލޭގެފާނުގެ ޒަމާނުގެ މީހުންނާއި އަޅާބަލާއިރު އެކަލޭގެފާނަށްވުރެން ޙަދީޘުގެ އިލްމަށް ފުރި މީހަކު އެނގިވަޑައިގަތުމަކަށް ނުވެއެވެ." އެކަލޭގެފާނަކީ ޢާލިމުކޮޅެކެވެ، ޒާހިދުކޮޅެކެވެ، މުޙައްދިޘުކޮޅެކެވެ، އަދި އުސޫލިއްޔެއްވެސްމެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަޚްލާޤުން އެއީ އެވަގުތު ވީ އެންމެ ރީތި އަޚްލާޤުން ކަމުގައިވެސް ވެއެވެ.

އަދި ޝައިޚް ކުޑަވަޑައިގެންފައިވަނީ ހައްގަންޖަހައި ހަރުކަށިވެވަޑައިގެން ހުންނެވި ބާރުގަދަކަމެވެ. އަދި ހެޔޮކަންކަމަށް އަމުރުކުރުމުގައްޔާއި، ނުބައި ކަންތަކުން މަނާކުރެއްވުމުގައިވެސް ވަރަށް ހަރުކަށި ބާރުގަދަ ގޮތުގައެވެ. ދީނީ އިލްޙާދާއި ކާފަރުން ދެކޮޅަށް ޖިހާދުކުރެއްވުމުގައިވެސް ބާރުގަދަ ގޮތުގައެވެ.

އެކަލޭގެފާނު ބައިވަރު ފޮތްތަކާއި ލިޔުއްވުންތައް ލިޔުއްވިއެވެ. އޭގެތެރެއިން މަދު ފޮތްތަކެއް ދަންނަވާލާނަމެވެ

- މިހާރު ލިޔުއްވުމުން ބިނާ ގެންނަވާ "އައްދަލާއިލް ފީ ޙުކުމް މުވާލާތު އަހްލުލް އިޝްރާކް"
- "އައުޘަޤު ޢުރަލް އީމާން": މުއުމިނުންނަށް ބާއްވަންޖެހޭ އޯގާތެރި އެކުވެރިކަމާއި، އެބައިމީހުންނަށް ވާޖިބު ގޮތާއި، އެބައިމީހުންނަށް ވަންޖެހޭ އެހީއާއި ބޭރުގެމީހުން

- ބޮޑު ތިން މުޢަސްކަރުގެ ތެރޭގައިވާ "ހާޝިމަތުމް ބަހާ އަލްމުއްސި ޝިލިޔޫރު"
- "އައްތަމާސިލް ޖަމް ހައްޔިދުރްނަލްޙާފީ" [344]

1233 ވަނަ އަހަރު ތުރުކީން ބަލީގެ އަބްދަރަށް ބާޝާ އަރަބި ޖަޒީރާއަށް އައި، އެތަނުގައި ތިބިއްޔާ މުޙައްމަދު ޢަލީ ބާޝާގެ ދަރިކަލުން ވަރަށް ވަރުގަދަ ހަމަލާ ދިނެވެ. އަދި އެއްބާރުން މުސްލިމުން އިބްރާހީމް ބާޝާގެ ދަރުޢިއްޔާއަށް އަރާ ހަމަލާ ދިނުމުގެ ކުރިން ދަރުޢިއްޔާގެ ކަނޑުމަތީގައި ހުރި ތަނެއްގައި ބަހައްޓަން ހުރިހާ ބާރެއް ޖަމާކުރިއެވެ. އަދި ދަރުޢިއްޔާ އަށަގަނެވުމަށް ދިރިއުޅުމަށް ހުރި ހުރިހާ ގޮތެއް ބަންދުކޮށް ދަޢުލަތު ސަލަފީގެ ކުރީގެ ވެރިކަމަށް ނިމުމެއް ގެނެސްދިނުމަށް ހަމަލާދިނެވެ. ދިން ހަމަލާގެ ސަބަބުން ބައިވަރު މުސްލިމުން ޝަހީދުވިއެވެ. އަދި ޝައިޚް ކުރި އަހުލުވެރިން، ޢުލަމާއުންނާއި ވެރިން ފަދަ ކަންބޮޑުވާ ބޭކަލުން އެކުވެގެން ކުރި މަޝްވަރާއާ އެއްގޮތަށް އެކަލޭގެފާނުންގެ ކުރިމަތިން ގެނައީ ސުލްހައެވެ. އަދި އެގޮތުގައި އިބްރާހީމް ބާޝާ ކިއިބުޙުރާއިމުގެ ވެރިކަމަށް ހަމަލާ ދިނުމަށްފަހު ބޮޑު ޝައިޚުންނާއި ޝައިޚް ސުލައިމާނު ބިން ޢަބްދުﷲ ސަލަފީ [345] އިބްރާހީމް ބާޝާ އެކަލޭގެފާނުގެ ހަރަކާތް ބޮޑު ގޮތަކަށް ބެލިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ފާހަގަކުރާ ޤަބޫލުނުކުރެވޭ ގޮތް އެކަލޭގެފާނު ބޮޑުވެރިކަމާއި ހަލާކު ވަންދެން އަބްދަރަށް ބާޝާގެ ފަރާތުން އެކަލޭގެފާނުގެ ހަރަކާތް ބަޔަށް ދިޔައެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ ބޯ، ހަރުދަނާ ތެރޭގައި މުޖުތަމަޢުގެ ވެރިކަމުގެ އިސްލާމީ ދަޢުވަތު ފެނިފައިވެއެވެ. [346]

مِّنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ رِجَالٞ صَدَقُواْ مَا عَٰهَدُواْ ٱللَّهَ عَلَيۡهِۖ فَمِنۡهُم مَّن قَضَىٰ نَحۡبَهُۥ وَمِنۡهُم مَّن يَنتَظِرُۖ وَمَا بَدَّلُواْ تَبۡدِيلٗا

"މުއުމިނުންގެ ތެރޭގައި، އެބައިމީހުން ﷲ تعالىގެ ހަޟްރަތަށް އަހުދުވި ކަންތައްތަށް ތެދުވެރިވި ބަޔަކު ވެއެވެ. އޭގެތެރެއިން އެއްބަޔަކު ޝަހީދުވެ ދިޔައެވެ. އަނެއްބަޔަކުވަނީ އެކަމަށް އިންތިޒާރު ކުރަމުންނެވެ. އެހެނަސް އެބައިމީހުން އަހުދުވި ކަންތައްތަށް ކުޑަވެސް ބަދަލެއް ނުގެނެއެވެ." [347]

އަޅުގަނޑުމެންގެ ދުޢާއަކީ ﷲ تعالى، އެކަލޭގެފާނަށް އެއިލާހުގެ ވާސިޢު ސުވަރުގެ ތެރޭގައި ގަބޫލުކުރައްވާށެވެ. [348]

---

[344] ބައެއް ބޭކަލުންނަށް މިދެތަން އިލާވަ ސަލަފީ އިމާމްގެ ތަޢުލީމީ ތަރުތީބުގައި ބައިވެރިވި ބޭކަލުންގެ ތަފާސީލެވެ. އެހެނަސް އެއީ ކުރިއަށްދިޔަ ލަތީފެއެވެ. އެހެން "ދަރުޢިއްޔާ މަހާޑިންގެ" ގައި ވާގޮތުން އަހުލު ތަރުތީބުގެ އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅާއި ދަރިފުޅު އެހެން ދި އިލްމުވެރިން އެކުލަވައިލެއްވިއެވެ.

[345] އަބްދަރަށް ބާޝާ މިސްރަށް ފޮނުވައިލިއެވެ، ބޮޑު ސިޔާސީ އިސްލާހުލާ އަންނަ ތަރުތީބުގެ ތެރެއިން ފާހަގަކޮށެވެ. ޝައިޚް ސުލައިމާން ހާލަތުގެ ދިރާސާގެ ބާރަކީ ހުރިހާ ކަމެއް ދެނެގަނެވެ. "ދުރުޢިއްޔާއަށް ހަވާލާދިނުން ޝަރީޢަތް"އެވެ ކިޔާ ބޮތް ބައްލަވާ.

[346] އިމާމް ސަލަފީގެ ފުރިހަމަ ތާރީޚީ ބޭނުންކުރެވުނު މަޞްދަރު "ޢުންވާނުލް މަޖްދު (293/1)" ނުވަތަ "އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (129/3)" ނުވަތަ "އުންވާނު އަލްމަޖްދު ފީ ތާރީޚުންނަޖްދު" ބައްލަވާ

[347] އަލްއަޙްޒާބު ސޫރަތުގެ 23

[348] މިސަފުޙާއިރުގެ، އެކަލޭގެފާނު މިދިރާސާ ދޫކުރުމުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ "ޝަރަހު ކިތާބުއްތައުޙީދު" ފުރިހަމަ ނުކުރެއްވިއެވެ.

"އައްދަރުޢިއްޔާ"އަށް ޙަމަލާއެއް

"އައްދަރުޢިއްޔާ"ގެ މިޙަމަލާ ބިނާވެފައިވާނީ ޝައިޚް އަލްވަޒީރު އިބްނު ޢަބްދުއްރަޙްމާން މުޙައްމަދު އަލް ފަހުރާން(رحمه الله)ގެ ޒަމާނުގެ މައްޗަށެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ޒަމާނުގެ މުޖުތަމަޢުގައި އެކަލޭގެފާނު ލިޔުއްވާފައިވާ "އަލްވަރާ އަދި އަލްބަރާ ހިފެހެއްޓުމުގެ ބިނާކުރުމުގެ ޤަވާޢިދުތަކާއި ވަރަށްވެސް މުހިއްމު ބައެއްގެ ޝަރުޠުތައް. އަދި އެކަލޭގެފާނު (އަލްވަލާ ވަލްބަރާ) އަށްވުރެ މުހިންމު ވަރަށްބޮޑު އެއްޗަކީ ދީނުގެ ނިސްބަތް ދަރުސްކޮށްދިނުމެވެ. އަދި އެއީ لاإله إلا اللهގެ ޝަރުޠުތަކުގެ ޤަބޫލުކުރުމުގެ ޝަރުޠެވެ."

އަދި މިފިތުނަތުގެ ބިނާވެރިވަނީ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނަށް އެހީވާ މީހުންނާއި ބަރާއަތްވުމެވެ. ޝައިޚް ސުލައިމާން އިބްނު ޢަބްދުﷲ(رحمه الله) މިފިތުނަތުގެ ފިޔަވަޅު، އެބޮޑުވި ކާފިރުންނަށް އެހީތެރިވުމުގެ މައްސަލަ އެކަލޭގެފާނުގެ މުޅިދީނުގެ ބިނާކުރެއްވި އަދި ހިފެހެއްޓުމަށް ދަސްކޮށްދެއްވިއެވެ.

"އައްތިބްޔާން"ގައި ޝައިޚް ނާޞިރު އަލްފަހުދު(فك الله أسره (الله تعالى އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރައްވާށި!)) ލިޔުއްވާފައިވާ "1226އާއި 1233އާއި ދެމެދު ޢުޘްމާނީ ތުރުކީގެ އަމިރާ ނަޞާރާދައުލަތާއި ނަޖްދުގެ ބިންތަކާއި ދެކުނަށް ގޮވާ ހިނގަމުން ގެނދިޔައެވެ. އަދި އެވަގުތު އިސްލާމްދީނާ ކިޔައިގެންވެސް ބައިވަރުމީހުން، މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް އެއްބައިވެއެވެ. އެކަންތައް އެމަތިކުރުމުން ނަޖްދުގެ އިލާމުން ފަތަށް ނިކުމެވެއެވެ. އޭގައިވެސް މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނަށް އެހީވާ ކާފިރުމީހަކާ މުޤާބަލާކުރެވެ. ދެން ޝައިޚް ސުލައިމާން އިބްނު ޢަބްދުﷲ އާލް އައްޝައިޚް(رحمه الله) "އައްދަލާއިލް" ލިޔުއްވިއެވެ. އަދި މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނަށް އެހީތެރިވާކަމަކީ ކާފިރުވާކަން އޭގައި ވަރަށްވެސް ރަނގަޅަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. އަދި އެކަމަށްޓަކައި އޭގައި އެކަލޭގެފާނު އެހާމެ ދަލީލު ގެންނަވައިއެވެ." [349]

އަދި މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނަށް އެހީވުމުގެ މައްސަލައިގައި މިޒަމާނުގެ ކުރިންވެސް އަދި ފަހުންވެސް މުއައްލިފުން ދަސްކޮށްދިން ފިޔަވަޅު އިތުރު ޒަމާނެއް ނެތެވެ. އަދި ކިތަންމެ ކުރިންގެ ނަޖްދުގެ އިލްމުވެރިން ދައުލާ ނަޞާރާތަކުގެ ބާރުގައި މިޒަމާނު ހުރިން ދަސްކޮށް ހިފުއެވެ [350]. މިހާރުގެން ޝައިޚް އަލްވާލިދު ފަހުރާން (رحمه الله) ލިޔުއްވާފައިވާ "އެބަހެއް ފަދަ ޝައިޚް މުޙައްމަދު އިބްނު ޢަބްދުލްވައްހާބު އަލްމުޝަރިފު، އަދި ޢަބްދުﷲ ބިން ޢަބްދުލްލަޠީފް އާލް އައްޝައިޚް ހިނގާ ކުރައްވައިއެވެ. އަދި ނަޖްދުގެ އިލްމުވެރިންގެ އަރިހުގައި މިޒަމާން ދުލިވެއިވާ އަހަރެމެންގެ "އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (48/12)"ގައި ޝައިޚް އިބްނު ގާސިމްގެ ބަސްތަކުންނާއި، "ޙައްސަނީ އިޖްމާޢު ޢަލަމީ (13)"ގައި ޝައިޚް އިބްނު ބާޒު ބިން މުޙައްމަދު އާލް އައްޝައިޚް(رحمهم الله)ގެ ބަސްތަކުން ދޭހަވެގެންދެއެވެ."

---

349 "އައްތިބްޔާން ފީ ކުފްރި މަން އަޢާނަ އަލްއަމްރީކާން (66-67)" ބައްލަވާ. އަދި ޝައިޚް ސުލައިމާން އެދުވަސް ދެކޮޅަށްފަހު ލިޔުއްވާ ފޮތް އަދި ބަހުރު އަސްލުކަމެއް އެއްބާރުގެ ނަޖްދުގެ އިދިކޮޅަށް ކޮސެދެވުން ފުރިހަމައެވެ. ޝައިޚް ބަކަރު ބިން ޢަބީދު(رحمه الله) "ސަބީލު އަންނަޖާތި ވައްފިކާކު"އެވެ ކިޔުން ގޮތް ލިޔުއްވި ދެނެވިއެވެ. އަދި އެގޮތުގައިވެސް މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް މުޝްރިކުންނަށް އެހީވާމީހާގެ ޙުކުމާއި ބެހޭގޮތުން. ސަލަފުންގެ ބައެއްގެ މިބަހެއްގައި އެހެން އޮންނަތަން ބައްޕަސް ބަދަލުވަނީ ބާބިއްޔާ މިއެވެ. "އައްދަލާއިލް"އާއި "ސަބީލުންނަޖާތު"އެވެ.

350 މިބަސްގައި އަސްލު ބަސްތަކުގެ ޢުމުލަތަކީ "ޙައްޤު ސަކަރާތު ޒަރޫރީ" މާނައަކީ "ހުރިގެ ބަދަލުކުރުމަކީ"އެވެ.

އަދި މިފޮތް އާންމުވެގެންދިއުމުން، ކިޔަވާކުދީން މިފޮތަށް ކިޔައިދޭނީ ހަމައެކަނި "އަހްދަރާއިލް"ގެ ނަމުންނެވެ. މާނައަކީ ދަރީލްތަކެވެ.

އައްދަލާއިލް ފީ ޙުކުމި މުވާލާތި އަހްލިލް އިޝްރާކް "މުޝްރިކުން އައުލިޔާއިންގެ ގޮތުގައި ނެގުމުގެ ޙުކުމުގެ ދަލީލުތަކެއް" ލިޔުއްވީ އަލްއިމާމް، އަލްމުޙައްދިޘް، އަލްފަޤީހް، އަލްމުޖާހިދު، އައްޝަހީދު ޝައިޚުލް އިސްލާމް ސުލައިމާން ބިން ޢަބްދިالله ބިން މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދިލްވައްހާބްއެވެ.

- الله تعالى އެކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮ މަޣްފިރަތާއި ރަޙްމަތް ދެއްވާށިއެވެ --

بسم الله الرحمن الرحيم

މިއްލަތު އިބްރާހީމުން އުނބުރި ފަސްޖެހޭ މީހުންނާއި ބެހޭގޮތުން[351]

الله تعالى *ތިބާއަށް ރަޙްމަތް ލައްވާށިއެވެ. ދެނެގަންނާށެވެ:*

މިހާރު މުސްތަޝްރިޤުންނަކީ މުވާފަޤާ[352] *އެބައިމީހުންގެ ދީނާއިމެދު*[353] *ބާއްވަނީ އެބައިމީހުންނާ ހަމަޖެހުމުގެ ސަލަފުން*[354]*، ނުވަތަ އެބައިމީހުންނާ މުޝާރަކާތްވާ*[355] *ސަލަފުން، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ފަރާތުން ނުބައި ކަންތައް ހުއްޓުވުމަށް ކަމުގައި*

---

351 *އާޔަތުން* الله تعالى *ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ* ((قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ)) ***"ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއް އިބްރާހީމް***(عليه السلام)***އާއި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވި މީހުންގެ ކިބައިގައި ވެއެވެ. އެބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ ގައުމުގެ މީހުންނަށް ބުނިހިނދެވެ: ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތިޔަބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުން*** **الله تعالى*****ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗާއި ގުޅުން ކަނޑާލައި ކިބައިން ބަރީއަވެގެންނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަހަރެމެން ކާފިރުވީމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނާއި އަހަރެމެންނާ ދެމެދުގައި، ތިޔަބައިމީހުން*** **الله تعالى*****އަށް އެކަނި އަޅުކަންކޮށް ޢީމާންވާންދެން ދުޝްމަނުކަމާއި ނުރުހުން އަބަދަށްޓަކައި ފާޅުވެއްޖެއެވެ." މުމްތަޙިނާ ސޫރަތުގެ*** **4**

352 *މުވާފަޤާ: ރުހި، ގަބޫލުވެ، އެއްބަސްވުން*

353 *ހަމަ މިޢުނާގައި ދީނަކީ "އަޤީދާ ގޮތް" ނުވަތަ "އަދަބު ގޮތްތަކެވެ"؛ އަދި އިމާމް ބަޣަވީ ބިން ޢަލީ*(رحمه الله) *އެކަލޭގެފާނުގެ "ސަޙީޙުލްބުހާރީ ތަފްސީރު"ގައި މިއާޔަތް ވަޙީކޮށްވެސް ދީނަ ދަލީލުކޮށް ދެއްވާފައިވެއެވެ. އާޔަތުން އެއްހެސްކުރޭ* ((وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ ٱلْيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَـٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ۗ قُلْ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلْهُدَىٰ ۗ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَ ٱلَّذِى جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ)) ***"ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން، އެބައިމީހުންގެ ދީނަށް ކަލޭގެފާނު ތަބާވެވަޑައިގަންނަވާހާ ހިނދަކު ކަލޭގެފާނާމެދު ނުރުހޭނެތެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުންވެސް*** **الله تعالى*****ގެ ތެދުމަގަކީ ތެދުމަގެވެ. ހަމަކަށަވަރުންވެސް ކަލޭގެފާނަށް ޢިލްމު ވަޑައިގެންފައިވާ ހާލު، އެބައިމީހުންގެ އެދުންތަކަށް ކަލޭގެފާނު ތަބާވެވަޑައިގެންފިނަމަ*** **الله تعالى*****ގެ ހަޑުހުރުމުން ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރާނެ އެއްވެސް ވަލީއަކާއި ނަޞްރުދޭ މީހަކު ނުވެއެވެ." ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ*** **120**

އަދި އިމާމް ބަޣަވީ "އެބައިމީހުންގެ ދީނަށް ތަބާވުން"އާއި "އެދުންތަކަށް ތަބާވުން"ކަމުގައި ވަޙީކޮށްވެސް ދީނަ ދަލީލުކޮށް ދެއްސަވާފައިވެއެވެ. އެހެނީ ކާފިރުންގެ ދީނަކީ އެބައިމީހުން ހިތަށް އެރާ ގޮތަކަށް އެބައިމީހުންގެ އެދުންތައް ފުއްދުން ކަމުގައި ވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އާޔަތުން الله تعالى *ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ* ((وَأَنِ ٱحْكُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ)) ***"އަދި*** **الله تعالى** ***ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް އެމީހުންގެ މެދުގައި ޙުކުމް ކުރައްވާށެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ އެދުންތަކަށް ކަލޭގެފާނު ތަބާވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ." މާއިދާ ސޫރަތުގެ*** **49**

މާނައަކީ ތައުރާތުގެ ޝަރީޢަތަށް ތަބާވުމެވެ. އަދި ޝަރީޢަތާއި ކުރީގައި ނާޒިލުވި ޝަރީޢަތްތަކަށް ތަބާ ނުވާށެވެ. ވީމާ "ސަޙީޙުލްބުހާރީ" ބައްލަވާށެވެ.

354 *ހައްޤު: ބިރާއި، ފިލިފިކަން*

355 *މުޝާރަކާ: ބައިވެރިވުން، އެކުވެރިވުން، އަދި ބެހުން*

މުދާހަނާ[356]އެއްގެ ސަބަބުން ކަމުގައިވާނީމަ ދަންނާނެވެ. ފަހެ އެމީހަކީ އެބައިމީހުންފަދަ ކާފިރުކަލެކެވެ[357]. އެއީ އެބައިމީހުންގެ ދީންދެކޭ ރުޅިއައިސް އެބައިމީހުންނަށް ނުރުހޭ މީހެއްކަމުގައި ވިޔަސް، އަދި އިސްލާމްއާއި މުސްލިމުންދެކޭ ޙަސަދަވެރިކަމް ނަމަވެސް ހުރުމެވެ.[358]

އަދި މުވައްޙިދުންނާއި އިދިކޮޅުހަދާ، ކާފިރުންނާއި އެއްކޮޅުވެ، އެބައިމީހުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެ، އެބައިމީހުންގެ ހަގީގަތް ނުތޮ ދީނާއިމެދު ރުޅި، ޤާނޫނާއި މާލުން އެބައިމީހުންނަށް ނަޞްރުދީ[359]، މުސްލިމުންނާއި އެކުވީ މުޖާހަދާ އުވާލާ، މުޝްރިކުންނާއި އެއްބައިވެ ޝިރުކާއި ދުޢާބެ[360]ގެ ފައުޅުގެ ތެރެއަށްވަދެ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މިޒަމަން[361] ވެއްޖެ މީހާގެ ހުކުމަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އަދި އެމީހަކީ ކުރީގައި ބަދުރުގައި އިސްލާމްބެގެ[362] ވެރިއިން މީހެކެވެ.

---

356 މުދާހަނާ: އޮޅުވާލުން، މުނާފިޤުކަން، ހެއްދުން، މަޖިވެރިކުރުން

357 އިމާމުންތަކެއް މުދާރާއާއި މުދާހަނާގައި ހިލާފުވެވަޑައިގެންފައިވެއެވެ. މުޝްރިކުންނަށް މުދާރާއަކީ ދުނިޔަވީ ކަމެއް އެންމެ ބަޔަކު ގުނަކަ ކަމެއް ބޭނުމުގައި އުޅުމެވެ ކަމެއް އެބައިމީހުންގެ (ދީނާއިމެދު އަސްލުން) އެނގޭނެއެވެ. "އަޙްކާމުލްޤުރްއާން" (35/5)"އާއި އިމާމް އާލޫސީގެ "އަލްޤުރްޠުބީ" (70) ބައްލަވާށެވެ.

އަދި "މުދާހަނާ" އަންނަނިވި އާޔަތުގައި ބާރުވެރިކަމާއި ގުޅިގެން އުޅުމުގެ މާނައިގައެވެ. ((فَلَا تُطِعِ ٱلْمُكَذِّبِينَ ۞ وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ ۞))

"ފަހެ ދޮގުކުރާމީހުންގެ އަމުރުތަކަށް ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންވެ ނުވާށެވެ. އެމީހުން އެދެނީ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ފަރާތަށް ލެނބިވަޑައިގެން އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ގާތްވުމަށެވެ." ގަލަމް ސޫރަތުގެ 8-9

ފަތުޙުލް ބާރީ (454/10)ގައި އަލްޤާޟީ އިޔާޟް ޙިކާޔަތްކުރައްވާފައިވެއެވެ: "އިއްތިފާޤު ނުވަތަ މުސްލިމުންގެ މުދާހަނާ އާއި ދެމެދުގައި ތަފާތެއް ދެނެގަތުން އަލްމުދާރާތަކީ ވިދާޅުވިއެވެ، މުސްލިމުންގެ އެހެން ދުނިޔަވީ ކަމަކަށްޓަކައި ނުވަތަ ދީނުގެ ކަމަކަށްޓަކައި ނުވަތަ ދެކަމަށް ޚާއްޞަކޮށް ފައިދާއަށްޓަކައި ދުނިޔަވީ ކަމެއް ގުޅިގެން ބާރުވެރިކަމެއްދޫކޮށްލުމެވެ. އަދި މުދާހަނާއަކީ ދީނީކަމެއް ދުނިޔަވީކަމަކަށްޓަކައި ދޫކޮށްލުމެވެ". އަދި (528/10)ގައި އަލްޤާޟީ ޙިކާޔަތްކުރައްވާފައިވެއެވެ، މުސްލިމުންގެ އެހެން މުސްލިމުން ބަޔަކާ ގާތްކުރެވޭ ކަމެއް ވަގުތަކު ގާތްވުން ނުރަކާތެއް ހުރިހާ ކަމަކަށް ފާޅުކޮށް ވާހަކަދެއްކުމަށް ދިމާވުމެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންނަކީ ރިވެތި ވާހަކަދެއްކުން ގުޅުވާލެވެނީ އެބައިމީހުންނާއި، އެބައިމީހުންގެ ދުޢާއަކީ ވާހަކަދައްކާ ގުޅުމުގެ ހިތްތިރިކަމެވެ. އަދި މިކަންތައް ވާހަކަ އެކަމަކަށް ތިބިގެން އެހެން ބަޔަކާ ކުރުމުގެ ކަމުގައެވެ. ބައެއްމީހުން ދެކޭ ގޮތުގައި މުސްލިމުންގެ މުދާހަނާއެވެ. އެހެންނަމަ އެއީ ބަސްތަކުގެ ވިސްނުމުގެ ޙުކުމެވެ. އެހެން 'މުދާހަނާ' އެބަސް އަރިސްކުރުވާ 'ދިހާން(އޮޅުވާލުން، ދިއްލުން، ތެޔޮ އުނގުޅުން)'އިންނެވެ. ވީމާ އެގޮތުން ބޭރުގައި އޮތް އެތެރޭގެ ހިތުގައިވާ އެއްޗެއް ފޮރުވާ އެހެން އެއްޗެއް ދައްކާލުމެވެ. އިޞްލާޙީގެ މިސާލުގައި މަސައްކަތްތަކުގެ ވާޖިބު ކަމަކަށް ބުރަވެ ތިބެނީ ތަނަވަސްކަމުން ދިފާޢުކުރުމެވެ. އަދި މުދާރާއަކީ އެއްގޮތަށް ދިރިއުޅުން ގޮތުގައެވެ.

358 މިއީ އޮޅުވާލާ "ކާފިރުން ނުބައި" އަދި "އިސްލާމްގެ ދީނާ"މީހާ މުސްލިމު ބަހާ މުރުތައްދުވެއްޖެ މީހެކެވެ.

359 ބީން ބާޒް، "މަޖްމޫޢު ފަތާވާ (274/1)"ގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ: "މުސްލިމުންނާއި ދެކޮޅުހަދާ ކާފިރުންނާއި އެއްބައިވެ، ނުވަތަ އެއްވެސް ގޮތަކުން އެހީވުމަކީ ކާފިރުވެއްޖެ ކަމަށް އިސްލާމް ދީނުގެ އަޤީދާގެ ބަސްބޮޑު ބެލުމެވެ."

360 ދުޢާބެ: ގޮނޑި، ޖަހާނަމުގެ، ބާރުގަދަ ސަރުކާރު އިސްލާމީ މަސްއޫލުވެރިކަމަކާ ކުރިމަތިވާ ބޭނުމެވެ.

361 މިޒަމާނުގައި އިހުގެ "މުޝްރިކުން"ގެ ގޮތުގައި ކިޔާނަމަ އެކަކު ކަލޭގެފާނު ބޭއްވުމެއް، "މުވައްޙިދުންނަށް ކާފިރުކުރުމުގެ ބަސް" މިބަސް ބައްލަވާށެވެ!

362 ނިޔާވެގެން ދިޔަ މީހުން، ސިޔާސީ އެއްބާރުލުން ދެކޮޅުވެރި އަދި ކާފިރުވެރިކަމުގެ ބަޔަކު އަރުވާ މީހުން

އެފަދަ މީހާގެ ކާފިރުކަމާއި މެދު الله تعالى އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ (صلى الله عليه وسلم)ގެ ދުޝްމަނަކު މެނުވީ ދެބަހެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަމަށްޓަކައި 'މުކްރަހު'[363] މެނުވީ އިސްތިސްނާއެއް ނުވެއެވެ.

"މުކްރަހު"އަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟[364]

އެމީހަކީ މުޝްރިކުންގެ އަތުން، އެމީހާއަށް "ކުފުރު ކުރާށޭ ނުވަތަ މިހެން ހަދާށޭ އެހެން ހަދާށޭ...... ނޫންނަމަ ތިމަންނަމެން މަރާނީ ކަމުން ހަދާނަމޭ" ބުނާ މީހާއެވެ. ނުވަތަ އެމީހަކު އެއްބަސްވަންދެން އެމީހަކަށް އަނިޔާކޮށްފައިވާ މީހާއެވެ. އެފަދަ

---

[363] މިބަސް އައިސްފައިވަނީ "އިކްރާހް"އިންނެވެ. މުކްރަހުގެ މާނައަކީ: ގަދަބާރުން މަޖުބޫރުކުރެވިގެންވާ، މަޖުބޫރުވެފައިވާމީހާ. އަދި އަންނަނިވި އާޔަތުގެ ސަބަބުން ސަލާމަތްވާ ހަމައެކަނި ބަޔަކީ މިބައިމީހުންނެވެ. ((مَن كَفَرَ بِٱللَّهِ مِنۢ بَعۡدِ إِيمَٰنِهِۦٓ إِلَّا مَنۡ أُكۡرِهَ وَقَلۡبُهُۥ مُطۡمَئِنُّۢ بِٱلۡإِيمَٰنِ وَلَٰكِن مَّن شَرَحَ بِٱلۡكُفۡرِ صَدۡرٗا فَعَلَيۡهِمۡ غَضَبٞ مِّنَ ٱللَّهِ وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ ۝ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱسۡتَحَبُّواْ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا عَلَى ٱلۡأٓخِرَةِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ۝)) **"އެމީހެއްގެ ހިތް އީމާންކަމަށް ހަމަޖެހިގެންވާ ހާލު، މަޖުބޫރުކުރެވުނު މީހަކު މެނުވީ، އީމާންކަމަށްފަހު ކާފިރުވެއްޖެމީހާ، އަދި އެހެންނަމަވެސް(އެބަހީ: މަޖުބޫރުވެގެންނެއްނޫނަސް) ކާފިރުކަމަށް ހިތްތަނަވަސްކޮށް ހަމަޖެހުނުމީހާ، ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް الله تعالىގެ ޣަޟަބު ކޯފާވެއްޖެއެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ އަޒާބު އެބައިމީހުންނަށް ހުއްޓެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން، އެބައިމީހުން އާޚިރަތަށްވުރެން ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަށް ބޮޑަށް ލޯބިކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކާފިރުންނަށް ތެދުމަގުގެ ހިދާޔަތް ނުދައްކަވާނެއެވެ." ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 106-107**

މިއާޔަތާއި ގުޅޭގޮތުން އިމާމް މުޙައްމަދު ބިން ޖަރީރުއައްޠަބަރީ(رحمه الله) މިއާޔަތާ ގުޅޭގޮތުން ވިދާޅުވެފައިވާގޮތުގައެވެ: "الله تعالى، ތަޢާރަފުކުރައްވައި އީމާންގެ މަތީގައި ހިތް ސާބިތުކޮށްފައިވާ މުކްރަހުއެއް ގޮތުން މިއާޔަތުން އިސްތިސްނާ ކުރައްވާފައިވާ ނުވެއެވެ. އަދި އެނގޭނެ ފަދައިން މިހެންގެ އަމިއްލަ ބަދަލުކުރުމަކަށް މަޖުބޫރު ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެހެންނަމަ އެމީހެއްގެ ބޮނޑުމާއި އަދި ބަދަލުކުރެވިފައިވާއެވެ. ވީމާ މިއާޔަތުން އެނގެނީ ކުފުރުގެ ބަހެއް ބޮނޑުމީހާ ކުފުރުގެ އަމަލެއް ކޮށްފި މީހާއެވެ. އަދި މުކްރަހު ގޮތުގައި އެއްވެސް މީހަކު އިސްތިސްނާވެގެން ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އެއާއި ދޭތެރޭގައި އެމީހާ ކާފިރުވެއްޖެނަމަ އަމިއްލަ ބަދަލުކުރުމަކުން ނުނިކުމެއެވެ. އަދި އެމީހާ ކާފިރުވީ އެމީހާ ދީނުން އެނބުރިގެންވީ ތެދުބަހެއްގެ ސަބަބުންކަމުގައި ވެސް ބަޔާންވެފައެވެ." "ތަފްސީރު އިބްނު ޖަރީރު (344)" ބައްލަވާ.

[364] އަދި ޝައިޚު އަބޫ ބަކުރުގެ "ހާލަތު ރުކްނު ފިހި އިސްތިސްނާ ކާފިރު (ކާފިރުގެ އަމަލުތައް ދައްކުވައިދިނުން ހާލަތުތަކާ)" ބައްލަވާ. މިގޮތުން އެއްފަހަރަކު، ޢައްމާރު ބިން ޔާސިރުއާއި އޭނާގެ މައިންބަފައިން، ސަޙާބީއްޔާ ސުމައްޔާގެ ގޮތުގައި، ކާފިރުކުރުމަށް މުޝްރިކުން މަޖުބޫރުކުރި، ރަސޫލުالله (رضي الله عنه) ރަސޫލުالله (صلى الله عليه وسلم)އަށް ދެންނެވިއެވެ. މުޝްރިކުން އެކަލޭގެފާނަށް ކުފުރުގެ ބަސްތައް ބުނަން ބޭނުންކުރިއެވެ. އަދި ދެކެވިދިޔަ ވާހަކައިގެ ފަހުން ރަސޫލުالله (صلى الله عليه وسلم) އެކަމަށް ހިތް ދަމަހައްޓަވާށެވެ. އަދި ވީމާ ޢައްމާރު ބިން ޔާސިރުގެ ވާހަކަ ތަފްސީރުގައި ވެސް އައިސްފައިވާކަމަށް ބަޔާންވެފައިވެއެވެ. އަދިވެސް ޝައިޚު އަބޫ ބަކުރު އަލްޖަޒާއިރީ(رحمه الله)ގެ ތަފްސީރުކުރެއްވުމާ "އައިސަރުއް ތަފާސީރު" ބައްލަވާ!

މީހަކަށް ހިތުގައި އީމާންކަން ފޯރުވާފައި އެބައިމީހުންނާއި ދުލުން އެއްގޮތްވުމަކީ ހުއްދަ ކަމެކެވެ.[365]

އަދި ދަންނަވާކަށްވާނީ މަޖުބޫރުކަން ކުރުމުގެ ބާރެއް ބޭރުންކުރާ ހާލަތުގައި ކުފުރުގެ ބަސް ބުނެވިދާނެއެވެ. ވީމާ ބިރުން ނުވަތަ ދުނިޔާވީ ފައިދާއަކަށްޓަކައި ކުފުރުގެ ބަސް ބުނެއުޅުމަކީ ވިސްނުމަށް ހުރިގޮތެވެ.[366]

ވީމާ الله تعالىގެ ތައުފީގާއި އިރުޝާދާއެކު އެކަން ތަޙްޤީޤުކޮށްދެއްކުމަށް ހުރި ދަލީލުތައް ގެންގުޅުއްވާ ބާރުގަދަވެވެ.

---

[365] މިކަމަކީ މަޖުބޫރުކަމުގެ ޙުކުމް އެހެނަސް ހުއްދަކަމެކެވެ. އަދި މިކަމުގައި ބޭނުން ކަނޑައެޅުމަށް ހުރުމަތް އަޅުވައިގެން ތަޙައްމަލުކުރުމަކީ މަތީގައި ސާބިތުވުމެވެ. އަދި ހާއްސަކޮށް އުމުރަށް އިތުރުގެ އަހުލުވެރިއެއްނަމަވެ. އެއީ އެހެންމީހުންނަށްވެސް މިސާލަކަށް ފުދުންބަކައެވެ. އެގޮތުން އަބުއުދަރުދާއުގެ ރިވާޔަތެއްގައިވޭ "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ރަހުމަތްތެރިއާ (ރަސޫލު الله صلى الله عليه وسلم) ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ވަސިއްޔަތް ކުރެއްވިއެވެ: "ކަލޭގެފާނުގެ ގުނަވަނތަކުން ފަޅައިގަނެވުނަސް ކަމުގައިވިޔަސް ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އަނދާލެވުނު ކަމުގައިވިޔަސް ޝިރުކު ނުކުރާ ހުށްޓެވެ." މިރިވާޔަތް ރިވާކުރައްވާފައިވަނީ އިބްނު މާޖާއެވެ. އަދި "ސަޙީޙު އައްތަރުޣީބު(566)"ގައި އަލްބާނީ ރަޙިމަހުﷲ ޙަސަނުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދިވެސް ވަރަށްގިނަ ޙަދީޘް ބައިތަކުން ކަމުގެ ރިވާޔާތްތަކުގައި "އީމާންގެ ފޮނިކަން ދިނުމަށްޓަކާ ތިން ކަމެއް.........(އެއްޗެއް ރިވާކުރެއްވި) ރަސޫލާއްލާހުގެ ވާހަކަ ކުރުމަށް ޙުރުމަތްތެރިކަން ދެއްކުމާއި ހިތުގައި ކާފަރުވުމަށް ރުޖޫޢަވާން ނުރުހުންވުމެވެ." މިޙަދީޘަކީ ބުޚާރީގެ މުސްލިމުގައި ގެނެވިފައިވާ ޙަދީޘެކެވެ.

[366] ބައްލަވާ އަލްފަތާވާ "ތަފްސީރު ކަލާމުއްރަޙްމާން (163-164)"ގައި ލިޔެވިފައިވެއެވެ: "ވީމާ މާލާގަޔާއިން ބަސްބުނުވަ ކުފުރުކުރުމުގެ ހުކުމު ވެއްޓޭނީ ގެންގުޅޭ މީހުންނަށެވެ.

ހ- އެމީހުންގެ ހިތުގައި އެމީހަކު ބަސްބަސް އެއީ ހަރުގެކަމަށް ގަބޫލުކުރާމީހާއެވެ. އެމީހާގެ ކާފަރުކަމާއިމެދުގައި ޝައްކެއްވެސް ނެތެވެ.

ށ- މަޖުބޫރުކުރިބެންޏާ ހާލަތުގަ ކުފުރުގެ ބަސްބަސް،އެހެންނަމަ އެއީ އެމީހާ ހިތުން ދޫކޮށްލާފައިނޫން ކަމުގައިދާނަ ވީހާއެވެ. އަދި އެމީހާ އެކުފުރުގެ ބަސްބައް ބޭރުކުރި ދުނިޔާގެ އެދުމަކަށްޓަކައެވެ. ނުވަތަ އާޚިރަތުގެ ބަދަލުގައި ގަބޫލު ކުރާ އީމާންގެ ބަދަލުގައި އެދުމަށްޓަކައެވެ. އެފަދަ މީހަކީ އަންނަނިވި އާޔަތުގެ ދަށުން ހިމެނޭ ކާފަރުއެވެ. ((ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱسۡتَحَبُّواْ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا عَلَى ٱلۡأٓخِرَةِ)) **"އެއީ ހަމަކަށަވަރުން، އެބައިމީހުން އާޚިރަތަށްވުރެން ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަށް ބޮޑަށް ލޯބިކުރި ހެތުއިޚްތިޔާރުކުރީކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ."**

އަދި ކުފުރާއި ޝަރުޙަކަށް ލޯބިންކުރިކަމުގައިވާ ނަމަވެސް، ނުވަތަ ގަބޫލުންކުރި ކަމުގައިވިޔަސް ނަމަވެސް، އެމީހުންގެ ގައުމަށް ބަޔަކާއި ނުވަތަ ދުރަހަށް ބޭކާއި ނުވަތަ އާއިލާއަށް ބަލާއި ނުވަތަ ގައުމުގައި އަމަނުގައި އުޅުމަށް ބަޔަކާއި ނަމަވެސް ކުފުރާއި ޝަރުޙުގެ އަމަލުތައް ކުރިއްޔާކަމުގައިވެސް ކާފަރުވާނެއެވެ.

ނ- މަޖުބޫރާއި ސަލާމަތުގައި ކުފުރުގެ ބަސްބައް ބޭނުންކުރާ މީހާއެވެ. އެބައިމީހުންނަށް މަތީގައި ބައްޔަށްކުރިތުގައި ފަޚުގެ މީހުންފަރާތުންނާ މީހުންނެވެ. (ބައްލަވާ ސޫރަތު 65-66 ވަނަ އާޔަތްތަކުގެ ތަފްސީރު ބައްލަވާ)

ރ- އެމީހުންގެ ހިތް ހިމާޔާތް ތަޢާރަފުގެ މަތީގައި ސާބިތުވެފައި، އަދިއަދި އެމީހުން ނުވާ މަޖުބޫރުކުރިވެގެން ކުފުރުކުރި މީހާއެވެ. އެފަދަ މީހަކީ ކާފަރުވުން އިސްތިސްނާވެގެންވާ މީހެކެވެ.

ފުރަތަމަ ތިން ހާލަތުގައިވެސް، އާއްމުތަކުން ދަލީލު ލިބޭ ފަރާތުން ކުފުރުކުރާމީހާ ކާފަރުވާނެއެވެ. އަދި މިއީ ކުފުރުގެ އަމަލުކުރެ ކުފުރުގެ ބަސްބައް ބުނުމާއި ހިތުގައިވާ އެއްބާވަތް ނޫނުވެސް ކާފަރެއް ނުވާނެކަމުގެ ބޮލުތަކާ ބަޔާ ގޮތަށް ބަޔާކަން އަނގައިން ދަލީލުތަކެކެވެ. އަދި އެފަރާތުން ބޮޑުމީހާ އުޅުނަސް ފޮރުއާނާއި ސުންނަތުން ފުރުގަނާ، ދުބައިވެގެންވާ ބަސްބަސްތަކެކެވެ. އަދި މިއީ ހަމަދުން ނަހަޖާގައިވާ މުޚާޢަބުއްނުގެ ބަޔާކަމުގައި ލުތު ނުވެއެވެ."

މުޝްރިކުންނާއި އެއްބައިވާ މީހާއާއި އިދިކޮޅަށްހުރި ދަލީލުތައް

ފުރަތަމަ ދަލީލް

الله تعالىގެ އާޔަތްތަކުގައިވާ

وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ ٱلْيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ

"ޔަހޫދީންވެސް، ނަޞާރާއިންވެސް، އެބައިމީހުންގެ ދީނަށް ކަލޭގެފާނު ތަބާވެވަޑައިގެންނުވަން ދާންދެން ކަލޭގެފާނާއިމެދު ނުރުހޭނެއެވެ."[367]

ވީމާ މިއާޔަތުން އެނގޭ އެއްކަމީ ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނާއި އަދިވެސް މުޝްރިކުންތައް އެކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންގެ ދީނަށް ތަބާވެ އެބައިމީހުން ހިޔާ ހައްދުގެ [illegible] [illegible] ދާންދެން އެބައިމީހުން ރަސޫލުالله(صلى الله عليه وسلم)އަށް ރުހި ގަބޫލު ނުވާނެއެވެ.

ދެން އިހާރު ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

قُلْ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلْهُدَىٰ ۗ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَ ٱلَّذِى جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ

"ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތެދުމަގަކީ الله تعالىގެ ތެދުމަގެވެ. ހަމަކަށަވަރުންވެސް ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގެންފައިވާ [illegible] ކަލޭގެފާނު ތަބާވެވަޑައިގެންފިނަމަ الله تعالىގެ ހަޟްރަތުން ކަލޭގެފާނަށް އެހީތެރިއަކު [illegible] ނުވާނެއެވެ."[368]

އަދި އެހެން އާޔަތެއްގައިވެސް ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

إِنَّكَ إِذًا لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ

---

[367] ބަޤަރާ ސޫރަތު 120

[368] ބަޤަރާ ސޫރަތު 120

"އެހެންވެއްޖެނަމަ ހަމަކަށަވަރުންވެސް ކަލޭގެފާނުވާނީ ހަމަމަގުން ނެއްޓިގެންވާ ޒާލިމުންގެ[369] ތެރެއިންނެވެ." [370]

ވީމާ ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم) ހިތުން އެކަން ގަބޫލުފުޅުނުކުރު[371] ހަމައެކަނި ބާރުމީހުން އެބައިމީހުންގެ ދީނަށް، އެބައިމީހުންނަށް ގެންގުޅުއްވާ ބިރުހީވުމުގެ ސަބަބުން ނުވަތަ ދުނިޔަވީ ފައިދާއެއް ލިބިގަތުމަށްޓަކައި، ތަބާވިނަމަ އެކަލޭގެފާނު ވާނީ އަނިޔާވެރިއަކަށެވެ. ވީމާ ޤަބުރު[372] އާއި ޤަބުރުތަކުގެ އަހުލުވެރިން އެމީހުން ހަމަގައިމު ކަމަށްބުނާ މީހާގެ ޙުކުމަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުންވެސް މުޝްރިކުން މިފަދައިން ނުދަނެ އަހުލުވެރިންނަކަށް ނޫނީ ގަބޫލުނުވާ ހުއްޓެވެ.

ދެވަނަ ރިއްދަތް

الله تعالىގެ *އާޔަތްކަމުގައިވާ*

وَلَا يَزَالُونَ يُقَـٰتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ ٱسْتَطَـٰعُوا۟ ۚ وَمَن يَرْتَدِدْ مِنكُمْ عَن دِينِهِۦ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَـٰلُهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ

"އަދި ކާފަރުންނަށްވާނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން ދީނުން ނުކުތުމަށްދާންދެން ތިޔަބައިމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރުން އެއުރެން ހުއްޓައެއް ނުލާނެއެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުންކުރެ ދީނުން ބުރުވެއްޖެ ތަނގުޅިވެރިވާ، އެމީހާ ކާފިރަކަށްވެހުރެ މަރުވެއްޖެނަމަ، އެމީހާގެ ހުރިހާ ޢަމަލުތައް ދުނިޔޭގައި އާޚިރަތުގައި ގެއްލިގެން ނުގޮސް ގެއްލިގެންދާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން އެތާނގައި ދެމިތިބޭނެ އަހުލުވެރިންނެވެ."[373]

الله تعالى މިއާޔަތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަންގަވަނީ އެމީހުންނަށް ވާނަމަ މުސްލިމުންނަށް ދީނުން ދުރުކުރުމަށްޓަކައި ހަނގުރާމަކުރާނެ މުސްލިމުންނާ ހަނގުރާމަކުރުން، ކާފަރުން ހުއްޓައެއް ނުލާނެކަމެވެ.

---

[369] *މިބަހުގެ މާނައަކީ "ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ" އެބަހީ އަނިޔާވެރިންނެވެ. އަދި އެންމެ ނުބައިވެގެންވާ ޝިރުކަކީ* ((إِنَّ ٱلشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ)) **"ހަމަކަށަވަރުންވެސް ޝިރުކަކީ ނުބައިވެގެންވާ ޒުލުމެކެވެ." ލުޤްމާން ސޫރަތުގެ 13.** *އަދިވެސް* ((وَلَا تَدْعُ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ ۖ فَإِن فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِّنَ ٱلظَّـٰلِمِينَ)) **"الله تعالى ފިޔަވާ ކަލޭގެފާނަށް މަންފާއެއް ގެއްލުމެއްވެސް ނުކުރާ އެއްޗަކަށް ކަލޭގެފާނު ނުގޮވާށެވެ. ފަހެ އެކަން ކޮށްފިނަމަ ކަލޭގެފާނުވެސް އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިން ވާނެއެވެ." ޔޫނުސް ސޫރަތުގެ 106.** *އަދިވެސް* ((وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ)) **"الله تعالى ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކުން ޙުކުމް ނުކުރާމީހުންނީ ހަމަ ޒާލިމުންނެވެ." މާއިދާ ސޫރަތުގެ 45**

[370] **ބަގަރާ ސޫރަތުގެ** 145

[371] *އެކަލޭގެފާނަށް* الله تعالىގެ *ހަޟްރަތުން ވަޙީ ބާވައިލެއްވިއިރު ހިނދު އެކަލޭގެފާނު އިސްލާމްދީން ނޫން އެހެން ދީނަކަށް އެއްފަރާތްވާނީ ނުވާނެކަމަށްކަމެވެ.*

[372] *ޤަބުރު، މަޒާރު، އަދި ޒިޔާރަތްކުރާ ތަންތަނެވެ.*

[373] **ބަގަރާ ސޫރަތުގެ** 217

އަދި އެއިލާހުވަނީ، މީހެއްގެ ޖާނަށް ބިރުން ނުވަތަ މުދަލަށްޓަކައި ނުވަތަ އިއްޒަތަށްޓަކައި ކާފިރުންނާއި ރުހި އެކުގައި އުޅުން މަނާ ކުރައްވާފައެވެ. އަދި ކިހިއްޔަތަ؟ މުސްލިމުންގެ ނުބައިކަން ނައްތާލުމަށްޓަކައި އެބައިމީހުންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރުމަށްފުރުޞަތުގެ، މުސްލިމަކު ގޮސް އެބައިމީހުންނާއި ރުހި ގުޅިގެން އުޅުއްޖެނަމަ އެމީހަކީ މުރުތައްދުވީއެވެ. އަދި އޭނާ މިމުރުތައްދުވުމުގައި މަރުވެއްޖެނަމަ އޭނާގެ ދީނާއި ޢަމަލުތައް ކުރިއަށް ނަހަމަކަމެވެ.

ވީމާ ހަނގުރާމައެއްވެސް ނުކޮށް މުސްލިމުންނާއި ރުހި ގުޅިގެން އުޅޭ މީހާގެ ހުކުމަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އެބައިމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރުމަށް ފުރުސަތުވެސް އެބައިމީހުންނާއި ރުހި ގުޅިގެން އުޅޭ މީހާގެ ހުކުމަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އެބައިމީހުން ބިރުން ހަނގުރާމަކުރަނީ ހުރި ގޮސް އެބައިމީހުންނާއި އެކަމަށް އުޅޭ މީހާގެ ހުކުމަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އަދި އޭނާ މުރުތައްދުވީއެވެ. މުރުތައްދުވީއެވެ.

ތިންވަނަ ދަލީލު

الله تعالى ގެ އާޔަތްކުރައްވައިވާ

لَّا يَتَّخِذِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلْكَـٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ ٱللَّهِ فِى شَىْءٍ إِلَّآ أَن تَتَّقُوا۟ مِنْهُمْ تُقَىٰةً

"މުއުމިނުން ފިޔަވާ މުއުމިނުންގެ އައުލިޔާއިންގެ[374] ގޮތުގައި ކާފިރުން ނުހިފާށެވެ. އެހެންކުރާ މީހުންނަކީ، އެބައިމީހުންނަކީ الله تعالى ގެ ރަޙްމަތުން އެއްވެސްކަމެއް، އެއްޗެއް ވާ ބައެއް ނޫނެވެ. އެހެނަސް ކާފިރުންގެ ފަރާތުން ނުރައްކާތެރިކަމަކުން ބިރުގަންނަ މީހުން ފިޔަވައެވެ." [375]

އެއިލާހަން ހަމަދު ކުރެއްޖެވެ. އެއިލާހުވަނީ މުއުމިނުންނަށް ބަދަލުގައި، ކާފިރުން އެހީތެރިން ކަމުގައި، އަދި ރައްޓެހިން ކަމުގައި ނުހިފުމަށްވެސް މަނާކުރައްވާފައެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންނަކީ ބިރުންވިޔަސް އުޅުމެވެ. އަދި އެކަން އުސޫލު ކަންތައްތަކާއި ބަރާއަތްވުން އެއިލާހު ހަމަޖައްސަވައި **"އެބައިމީހުންނަކީ الله تعالى ގެ ރަޙްމަތުން އެއްވެސްކަމެއް، އެއްޗެއް ވާ ބައެއް ނޫނެވެ"**: ނުވަތަ އެހެން ދިމާވެދާނެ ބިރުވެރިކަމަކާ ހެދި الله تعالى ގެ، އާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި ބައްޓަންކުރެވިފައިވާ އިސްތިޘްނާ ކަމުގައި ނުވާނެއެވެ. **"އެހެނަސް ކާފިރުންގެ ފަރާތުން ނުރައްކާތެރިކަމަކުން ބިރުގަންނަ މީހުން ފިޔަވައެވެ"** : ގެ މާނައަކީ

---

374 އައުލިޔާ: އެހީތެރިން، ވަލީބޭފުޅުން، ރަށްޓެހިން، ހިމާޔަތްތެރިން

375 އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ 28

އެމީހަކީ އެބައިމީހުންގެ ބާރުގެ ދަރުނުގައިވާ، އަދި އެބައިމީހުންނާއި އަދާވާތްތެރި ނުވެވޭކަމަ ހާލަތެއްގައިވާ މިހުއްޓަމަ އެބައިމީހުންނަށް ބައްޖިހަން ދެއްކުމަށްޓަކައެވެ.[376] އެހެނީ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބުޣުޟުވެރިކަމާއި(ބަޣްޟާއި) އަދާވާތްތެރިކަން(ޢަދާވަ)[377] ވަރަށްވުރެ ވަރުގަދައަށް ހުންނަން ޖެހޭނެއެވެ. އަދި އެކަންތައް މަނާވެގެންވާ ހާލަތު ވަކިނުވާނޭ ދާއިރާއަށް އެބައިމީހުންނަށް ބުޣުޟުވެރިކަމާއި އަދާވާތްތެރިކަން ހާމަކުރަން ޖެހޭނެއެވެ.

ވީމާ އާޚިރަތުގެ ބަދަލުގައި މިދުނިޔެ އިޚްތިޔާރު، އެއްވެސް އުޒުރެއްނެތި ދުއްމިނުންގެ ބަދަލުގައި ދުޝްމަނުން އެހީތެރި އެކުވެރިންކަމުގައި ނަގައިދީ މީހާގެ ބުރުމަތީ ކަށަވަރު ކުރެވޭނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ އަދި އެމީހަކު الله تعالى ދެކެ ގަނޑުކޮށްއެގޮތުން ދުޝްމަނުންނާ ދެއްކުމަތީގެ ބުރުމަތީ ކަށަވަރު ކުރެވޭނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ ހަމައެކަނި ބިރަކީ އުޒުރެއްކަމުގައި الله تعالى ނުބައްލަވައެވެ. އަދި الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

---

376 އެކަމަކު މިގެ މާނައަކީ ނޫން ދުޝްމިނުންނާއި ހިތްހަމަޖެހުމާއި ކާފަރުންނާއި އެއްބަޔެއްވެވަނީއެވެ. އެހެނީ އަސްލު މަޤްބޫލުކުރެވިގެންވާ މިޝަރުޢުވެސް ކުޑަކުދީގެ ބަސްބަހާއި އަމަލުތަކާއި ކުރިން ހުރީގަފުގެންވެސް އެހެން ދުޝްމިނަކަށް ގެއްލުންވާނަމަ ނުވާނެއެވެ. އަދި އެހެން ދުޝްމިނަކަށް ގެއްލުންވާނަމަ އެކަމަކީ ގިނަގުނަ ކަށަވަރު ކުރެވޭ މަސައްކަތެއް ހިތްވަރު ހުރިން ނުވާނެއެވެ. އިމާމު ބަނަވީ(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "މަޤްބޫލުކުރެވިގެންވާ ހާލަތުގައި ދުޝްމިނަކު ދެކެވެ އިސްލާމުދީން ކަމުގައިވާ ގޮތުގައި ކަށަވަރުކުރެވެއެވެ.
(އަލްމިންހާޖް ޝަރަޙު ޞަޙީޙު މުސްލިމު ބިން އަލްޙައްޖާޖު 18/16-17)". އިބްނު ޙަޖަރު އަލްޢަސްޤަލާނީ(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "އިސްލާމްދީން ޤަބޫލުކުރެވިގެންވާ ގޮތުގައި މަޤްބޫލުކުރެވިގެންވާ ހާލަތުގައި ދުޝްމިނަކު ދެކެވެ ދުޝްމިނުން މަރައްމަތު ކުރުމުގެ މަޖާޒު ނުވެއެވެ. އެހެނީ އެމީހަކު ދުޝްމިނަކު މަރުގެ އެމީހަކު ބޯޗާ ގެއްލުން ވާނެއެވެ. އަދި އިސްލާމްދީން ޤަބޫލުކުރެވިގެންވާ ގޮތުގައި ކުޑަކުދިންގެ މަތީގައި މަޤްބޫލުކުރެވެއެވެ.
(ފަތުޙުލް ބާރީ ވަރަށް ކުރިއަށް 2/371)". ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ(رحمه الله) މަޤްބޫލުކުރެވިގެންވާ ދުޝްމިނުންނާއި އިޚްތިލާފު ހަރަކާތްތަކުން ނިކުންނަ މިޝްނާއި ބެހޭގޮތުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "މިފަދަ ކުޑަދަރިއްގައިވެސް އެހެންކަމުން ދުޝްމިނުންނާއި އިޚްތިލާފު ހަރަކާތްތަކުން މަޤްބޫލުކުރެވިގެންވާ ހާލަތުގައިވެސް، ދުޝްމިނުންނާއި އިޚްތިލާފު ހަރަކާތުގެ ނުހުރުމެވެ. އަދި އެހެންކަމުގައި އެހެން ހަރަކާތްތަކުގެ ހުއްދަތު ނުކުރެވޭނެކަން ޝަރީޢަތުގައި ހަމަގައި ކަށަވަރުކުރުމެވެ... އަދި ޝަރީޢަތްވެސް ސާބިތުވާގޮތުގައި އެހެންކަމުން މަޤްބޫލުކުރެވިގެންވާ ހަރަކާތްތަކުގެ ދަށުގައިހުރި ނުރަނގަޅުކަމުގައިވެސް، އަދި އެހެން ދުޝްމިނުންގެ އަޚްލާޤާއި މަރުވެރިގަތްކަމުގައި ބޭނުންކުރާ ކަމުގައިވެސް، އެހެންކަމުން ދުޝްމިނުންނާއި އިޚްތިލާފު ހަރަކާތުގެ ހުއްދަތު ނުވާނެއެވެ. އަދި އިސްލާމްދީން ޤަބޫލުކުރެވިގެންވާ ގޮތުގައި ދުޝްމިނަކު އެހެންވެސް ހިތްވަރުގައި ނުވާނެއެވެ. ވީމާ އެހެންކަމުން މަރުގެ އިންސާނުންނަށް ދުޝްމިނަކު މަރުވެރިކަން ވަކިކުރާ ދުޝްމިނަކު މަރުވެރިކަމުން ހުއްދަތު ނުވާނެއެވެ. އެހެންކަމުގެ އަސްލީ ނަޒަރު ސަޤާފަތެއް ބަރަކާތް ކުރުމުގެ ހަމަޖެހުމެއް ނުވާނެއެވެ. (މަޖްމޫޢުލް ފަތާވާ 28/538-539)". އަދި ޝައިޚު ޖާބިރު އަލްޖަޒާއިރީގެ "ކާފިރުންގެ ވެރިކަމުގެ ޝަރުޢީ ހުކުމާ "އަލްމުސްތަޤީމް ވައްޒަރީޢާ"ގެ ނަމުގައި ރިސާލާ ބަލާށެވެ! އެހެން ތަނުގައި އެކަށީގެންވާ މިމަސްއަލަ ވަރަށްގިނަ ޝަރަޙަކުން ކުރިއަށްގެންގޮސްފައިވެއެވެ.

377 ބައްލަވާ: ބުޣުޟުވެރިކަން؛ ޢަދާވަ: އަދާވާތްތެރިކަން، ހަސަދަވެރިކަން. ﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِيٓ إِبْرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ﴾ **"ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިބްރާހީމްގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނާ އެކު ތިބި މީހުންގެ ކިބައިގައި ފުރިހަމަ ނަމޫނާއެއް ވެއެވެ. އެބައިމީހުން އިބްރާހީމް(عليه السلام)އާއި އެކަލޭގެފާނާ އެކުގައިވި މީހުންގެ ކިބައިގައި ވެއެވެ. އެބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ ގައުމަށް ބުނިހިނދު: ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ތިޔަބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުން الله تعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރާ އެއްޗެއްސާ ބަރީއަވެއްޖައީމެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކާފިރުވެއްޖައީމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެކަނި الله تعالىއަށް އީމާންވާނދެން އަޅުގަނޑުމެންނާއި ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެމެދު އަބަދަށް އަދާވާތްތެރިކަމާއި ބުޣުޟުވެރިކަން ފާޅުވެއްޖެއެވެ." މުމްތަޙިނާ ސޫރަތުގެ 4**

إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ يُخَوِّفُ أَوۡلِيَآءَهُۥ فَلَا تَخَافُوهُمۡ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ

"ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ޝައިޠާނާއެވެ. އޭނާގެ އަޅުވެރިއުން ބިރުގަންނަވައެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންދެކެ ބިރުނުގަންނާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކީ މުއުމިނުންކަމުގައިވާނަމަ ތިމަންއިލާހުގެ ޚަޝްޔަތަށް ތިޔަބައިމީހުން ބިރުވެތިވާށެވެ."[378]

ހަތަރުވަނަ ދަރިސް

ﷲ تعالىގެ އާޔަތްކަރީމުގައިވާ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تُطِيعُواْ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَرُدُّوكُمۡ عَلَىٰٓ أَعۡقَٰبِكُمۡ فَتَنقَلِبُواْ خَٰسِرِينَ

"އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކާފިރުވީ މީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަންތެރިވާނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން ތިބިފަރާތުން އަނބުރާފަހަތަށް އެބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުން އަނބުރާ ރައްދުކޮށްލާނެއެވެ. އެހިނދު ތިޔަބައިމީހުން އަނބުރޭނީ ގެއްލުންވެގެންނާ ހާލުގައެވެ."[379]

މިއާޔަތުން ﷲ تعالى އަންގަވައިދެއްވާފައިވާ ކަމަކީ: މުއުމިނުންނަށް ކާފިރުންނާއި ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެނަމަ، އެއްވެސް ޝަރުޢީހެއްކެއްނެތި ގޮތެއްގައި ކާފިރުން، މުއުމިނުންނަށް އެބައިމީހުންގެ ދީނުން އަނބުރާލާނެކަމެވެ. އެހެނީ އެމީހުން ކާފިރުވުން ނޫން އެހެންކަމެއް މުއުމިނުންނަކަށް ނުރުހޭއެވެ.

އަދި އެއިރުގެ އަންގަވައި؛ އެބައިމީހުން އެގޮތަށް ކަންތައް ކޮށްދިނަމަ އެމީހާ ދުނިޔަވީގޮތުން އާޚިރަތުގެ ގޮތުން ގެއްލުން ލިބޭނެކަމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަކީ ބޮޑެއްގެ ސަބަބުން ﷲ تعالى އެކަމެއް ހުއްދައެއް ނުކުރައްވައެވެ.

އަދި މިވަގުތުގެ ހާލަތަކީވެސް މިއީއެވެ. އެބައިމީހުންނާއި އެއްބައިވެރިވެ އެބައިމީހުން އެދޭކަށް ނުރުހެއެވެ. އެބައިމީހުން ހަމައެކަނި ރުހޭނީ އެބައިމީހުން އެދޭ ހަމަތަކަށް މުސްލިމުންނަށް ރުޅިވެރިކަމާއި އަނިޔާވެރިކަން ދެއްކުމުންނެވެ. އަދި މުސްލިމުންނަކީ އަނިޔާވެރިކަން ދީކޮށްނުލާމުންނެވެ.[380]

ދެންވެސް އެއިރުގެ ވާހަކައިވެސް

---

[378] *އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ 175، އަދިވެސް އެއިރުގެ ވަރިހަރުވާފައިވެއެވެ* ((فَلَا تَخۡشَوُاْ ٱلنَّاسَ وَٱخۡشَوۡنِ وَلَا تَشۡتَرُواْ بِـَٔايَٰتِي ثَمَنٗا قَلِيلٗاۚ)) ***"ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން މީސްތަކުންދެކެ ބިރުނުގަންނާށެވެ. ތިމަންއިލާހުދެކެ ބިރުގަންނާށެވެ. އަދި ތިމަންއިލާހުގެ އާޔަތްތަކަށް ކުޑަ އަގެއްގައި ނުގަންނާށެވެ." މާއިދާ ސޫރަތުގެ*** **44**. *މިއީ ބިޔާއި ދުނިޔާވީ އެދުމަށްޓަކައި ﷲ تعالىގެ އާޔަތްތަށް ވިއްކާލުމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކިރިޔާ ފުރުޞަތުގައި ދެއްވާފައިވާ ރައްދެކެވެ. އަދި މިތަންކޮޅު ގިނަގިނައިން ތަކުރާރުކޮށް ކިޔައިދިނަމަ މުޙާޟަރާއިންނާއި ދުރުސްތަކާއިންގެ ނުބައިކަން ފާޅުވެގެން ދާނެއެވެ.*

[379] *އާލު ޢިމްރާން* 149

[380] *މިއީ މިއަދުގެ ހާލަތެވެ. ސައޫދީއާއި ބަޙްރައިން، އެބައިމީހުންވެސް ހަމްދަރުދީ ކަމަކާއި، އަދި މުޖުތަމަޢުތަކުގެ ރުޅިވެރިކަމާއި، އަނިޔާވެރިކަން ދޭއެ، މުޖުތަމަޢުތަކާ އެހީގައި ކަލޭގާ ދީނުން ބޭރުވެއްޖެ ކާފިރުން މުސްލިމުންނާ ދެކޮޅަށް ހުރެއެވެ.*

بَلِ ٱللَّهُ مَوۡلَىٰكُمۡۖ وَهُوَ خَيۡرُ ٱلنَّٰصِرِينَ

"އަދި ކިޔުއްވާ! ތިޔަބައިމީހުންގެ މައުލާއަކީ[381] الله تعالىއެވެ. އެކަލާނގެއީ ނަސްރުދެއްވާމީހުންގެ ތެރޭގައި އެންމެ ހެޔޮ ފަރާތެވެ." [382]

މިތަންގައި އެއިލާހު އަންގަވާފައިވަނީ، މުއުމިނުންގެ މައުލާއަކީ އެއިލާހުކަމެވެ. އެބައިމީހުންގެ އެހީތެރިއަކީވެސް އެއިލާހު ކަމެވެ. އަދި އެހީތެރިންގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ އެހީތެރިއަކީވެސް އެއިލާހުކަމެވެ. ވީމާ އެއިލާހަށް ކިޔަމަންވެގެން، އެއިލާހަށް ވަފާތެރިވުމާއި ކާފަރުންނަށް ކިޔަމަން ނުވުމަކީ ފުރިހަމަ ސަބަބުކަމެވެ.

އޭ އަޅުތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން، ވަގުތުގެ ބޮޑުކަމަކަށް އެއް އުމުރުގެ ދީނުކަލުގައިހަރުދަނާ ދުނިޔޭގައި، ދީން އެހީތެރިންގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ އެހީތެރިޔާ، ރައްކާތެރި އާޚިރަތުގެ އެހީތެރިކަން ދޫކޮށް، ދުނިޔޭގެ އަހުލުވެރިންގެ އެހީތެރިކަން ހޯދައި، އެއިލާހުގެ އަމުރުގައި ހުރިހާ ކަމަކާއި އެއްކޮށްގެ ބާރުވާ އިލާހުގެ އެހީތެރިކަމުގެ މައްޗަށް އެބައިމީހުންގެ އެހީތެރިކަމަށް ރުހިއްޖެޔާ ހާމަވެދާނެއެވެ؟

بِئۡسَ لِلظَّٰلِمِينَ بَدَلٗا

"އަނިޔާވެރިންނަށް ބަދަލުގައި ނުބައިކަމެވެ." [383]

ފަސްވަނަ ދަލީލު

الله تعالىގެ *ވަޙީބަސްފުޅުކަމުގައިވާ*

أَفَمَنِ ٱتَّبَعَ رِضۡوَٰنَ ٱللَّهِ كَمَنۢ بَآءَ بِسَخَطٖ مِّنَ ٱللَّهِ وَمَأۡوَىٰهُ جَهَنَّمُۚ وَبِئۡسَ ٱلۡمَصِيرُ

"الله تعالىގެ ރުޟާފުޅަށް ތަބާވިމީހާއި، الله تعالىގެ ކޯފާއިގެން އެނބުރިއައި މީހާއާއި އެއްވަރު ހެއްޔެވެ؟ އޭނާގެ(الله تعالىގެ ކޯފާއިގެން އެނބުރިއައި މީހާ) އެނދުވެރިވާނީ ދާނޭ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އެއީ ނުބައިވެގެންވާ ނިމިދިޔުމެކެވެ." [384]

الله تعالى *މިތަންގައި އަޑުގަދަވެފައިވަނީ* الله تعالى *ރުޟާ ހޯދުމަށް މަސައްކަތްކުރާމީހާއި އެއިލާހުގެ ކޯފާއާ ދިމާވާމީހާ ދުނިޔޭގައި ވަކިވަކިން ހަމަހަމަ ނުވާ ކަމެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައިވެސް ހަމަހަމަ ނުވާނެކަމެވެ.*

---

[381] *އެހީތެރިޔާ، ރައްކާތެރިޔާ، ހިމާޔަތްތެރިޔާ*

[382] *އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ* 150

[383] *ކަހްފު ސޫރަތުގެ* 50. *އިންސާނުންނަށާއި ޒާލިމުންނަށް ބަދަލުގައިވާ ބަދަލަކީ! ތިޔަބައިމީހުން ހޯދާ ބަދަލު، ދީނުގެ ބޮޑުކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ހޯދި، އެބައިމީހުންގެ ރައްބަށް ވަފާތެރިވުމުން ބަލިކޮށް ޝައިޠާނާއި ސަރުދާރުންގެ ވަފާތެރިކަމަށް ދީނުގެ ދުނިޔަވީކަން. ކޮންފަދަ ނުބައިވެގެންވާ ބަދަލެއްކަމެވެ؟!*

[384] *އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ* 162

އަދި ޝަރުޢުކުރެއްވުމުގެ ނުކުތާތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެން(الله تعالى)[385]ގެ ދީނުން ހާދިޔާ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅަށް ތަބާވެ، އެކަމަށް ތަރުޣީބުދީ، އަދި އުފެދޭ އެބައިމީހުންގެ ބޭނުންތަކާ ތިބުމަށް ކަމަށްވެއެވެ. އަދި ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ ހަމަޖެހުމާއި މަގުފުރަދި އިލްމުތަކާ އަޅުކަމުގެ ތަފްޞީލު، އެކަންތައްތައް ތަރުޣީބުދީ، އެބައިމީހުންގެ ބޭނުން ފުރުވެ.[386]

ވީމާ الله تعالىގެ ހަށިގަނޑުގައި، އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުތަކާމެދު(ތަބާވުން) ގޮވާ، ތަރުޣީބުދީ، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއިއެކު އެކަލާނގެ އަޅުކަމަށް ގޮވާލައްވައި، މުސްލިމުންގެ ބޭނުންތަކާގުޅޭ، ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތް، އެކަމަށް ތަރުޣީބުދީ، މަގުފަހިވާ ގޮތުން އަދި މުސްލިމުން އެކަލާނގެ ހަށިގަނޑުގައި އެއްގަމުގައި ހުއްޓެވެ.

އެބައިމީހުން ތިމަންނާމެންގެ އުޒުރަކީ "ތިމަންނާމެންނީ ބިމުގައި ބަލަކަށް" ބުނާ މީހުންނަށް ބުނަން އާދޭ އެކަހަލަ "ކަލޭމެން ދުރުގެ ހަދައިދިނުމަށް". އަދި "ހަމަކަށަވަރުންވެސް ބިމަކީ الله تعالى ނުބުނޭ ކަންތައްތަކެއް އެކަލާނގެ ބުނޭ ކަންތައްތަކާއި ދުރަށް ދިއުމަށް އުޖޫރަ ކަމުގައި އެކަލާނގެ ނުވަތަވެސް ބިރުވެތިވާނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުންވެސް ބާރުގެ މަގު ހިތްހުރިކަމާއިގެން އެކަންތައް ހިތްހުރުމަށް އެބައިމީހުންގެ ދުރުހުރި އުޒުރުތަކާއި ދުރުހުރި އަދުރުތަކެއް ގެއްލިގެންދާކަމުގެ ބިރުވެއެވެ. އެހެންނަމަ އެބައިމީހުންނަކީ ހަމަގެ އެނގޭއެވެ. އަދި އިލާންކުރީ[387] އެކަމަށް[388] ވެއެވެ. އެހެނަސް އެބައިމީހުންނަށް މުސްލިމުންގެ ތަރުޙީބާ ބަދަލު ނުކުރެވެ.

ހަތަރު ދަލީލް

އައިވާގެ ވަހިޖުރަތްކުރުމުގައިވާ

إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَفَّىٰهُمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ ظَالِمِيٓ أَنفُسِهِمۡ قَالُواْ فِيمَ كُنتُمۡ

"ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ ހާލުގައި(އެބައިމީހުންނަށް އެހެންމީހަކަށް ދިނުން މަލާއިކަތުންގެ[389] ހާލުގައިވެސް އެބައިމީހުން ކަލޭމެންގެ ގޮތުގައި މަރުކުރިމީހުން)، މަލާއިކަތުން އެބައިމީހުންގެ ފުރާނަ ހިފުމުގައި މީހުންނަށް

---

[385] މިއީ الله تعالىގެ އިސްލާމް ދީނުގެ ބޭނުން އިސްލާމް ދީނެވެ.

[386] އަދި ހަމައެކަނި، މުސްލިމުންނާއި ދިފާޢުކޮށް، ސަލާމަތާއި ބަރަކާތްތަކާ އެއްވެ، ވަޙްދަތާއި ގުޅިގެން الله تعالىގެ ނަޞްރުވެރިކަން ލިބޭނެ ކަމުގައި އެއްވެސް ޝަރުޢީ ވަސީލަތެއް ކަމުގެ ނުލެވެ.

[387] މިތަނުގައި އަސްލު ބާނުންކުރުވިފައިވާ ބަހަކީ 'ހަޑުވަތްފުށްގައި'އެވެ. އެހެން އަދިސްކަލުގައި 'އަޚްލާޤީ'އާއި 'އިބާދަތްތައް'ނުވެ.

[388] ފިރުޢައުނު، މޫސާއާއި ހާރޫނު(عليهما السلام)ގެ އިންޒާރުތަކަށް ކާފިރުވި الله تعالى އަންގަވާ ވަޙީކުރައްވައި ((وَجَحَدُواْ بِهَا وَٱسۡتَيۡقَنَتۡهَآ أَنفُسُهُمۡ ظُلۡمٗا وَعُلُوّٗاۚ فَٱنظُرۡ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلۡمُفۡسِدِينَ)) "އެއާޔާތްތަށް އެއި ގޮތުގައި އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ޔަޤީންވެ އެނގުނުހިނދު، އަނިޔާވެރިކަމާއި ބޮޑާވުމުގެ ސަބަބުން އެއާޔާތްތަކަށް އެބައިމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ. (އެ މުޖުތަމަޢުގެ ފަސާދަވީ!) ފަހެ އޭގެއަށް ފަސާދަވެރިންގެ ނިމުން ކިހިނެއްކަން ބަލާށެވެ. ދެކެވިގެންދިޔަ ގޮތަށް ބަލައިލާށެވެ." ނަމްލު ސޫރަތުގެ 14

[389] ހިޖްރަ

އުމަލާއިކަތުން ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އުޅުނީ ކޮންގޮތަކަށްހެއްޔެވެ؟" [390]

ނުވަތަ އެހެން އިބާރާތަކުން ބުނަނީނަމަ "ތިޔަބައިމީހުންވީ ކޮން ބައިގަނޑެއްގެ ތެރޭގައި ހެއްޔެވެ؟ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ހެއްޔެވެ؟ ނޫނީނަމަ މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން ހެއްޔެވެ؟".

އެބައިމީހުންނީ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިންވާ ބައެއް ނޫންކަމުން، އެބައިމީހުން ދެއްކި އުޒުރަކީ އެބައިމީހުންނަކީ ބަލިކަށިވެގެންވާ އަދި އަނިޔާލިބިގެންވާ ބައެއް ކަމެވެ. އެހެންނަމަވެސް މަލާއިކަތުން އެބައިމީހުންގެ އުޒުރު ގަބޫލުފުޅެއް ނުކުރައްވައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ

أَلَمۡ تَكُنۡ أَرۡضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةٗ فَتُهَاجِرُواْ فِيهَاۚ فَأُوْلَٰٓئِكَ مَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ وَسَآءَتۡ مَصِيرًا

"ތިޔަބައިމީހުން އެބިމުގައި ހިޖުރަކޮށްލުމަށްޓަކައި الله تعالىގެ ބިން ފުޅާވެސްވެގެން ނުވޭތޯއެވެ؟ ފަހެ، އެބައިމީހުންގެ ޖާގައަކީ ނަރަކައެވެ. އެއީ ނިމުމެއްގެ ގޮތުގައި ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ." [391]

އަދި ބުއްދިހުރި އެކަކުވެސް އިންސާފު ނުކުރާނޭ ފަދައިން މުޝްރިކުންނާއި އެއްބައިވެ އެބައިމީހުންގެ ޖަމާއަތުގެ ތެރެއިންވާ ހުރިހާ ގައުމުތަކެއްވެސް މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ނުކުމެފައެވެ.

މިއާޔަތަކީ މައްކާގައި މުސްލިމުވެ އެހެންނަމަވެސް ހިޖުރަތްނުކުރާ[392] ބަޔަކާއިބެހޭގޮތުން ބާވައިލެއްވި އާޔަތެކެވެ. އެއީ މުޝްރިކުން ބަދުރު ހަނގުރާމައަށް ނުކުތްހިނދު މުސްލިމުންތަކަށް މަޖުބޫރުވެގެންނިކުތް މުޝްރިކުންގެ ސަފުތަކުގައި ބައިވެރިވެމުންނެވެ. އެބައިމީހުންނަށް ގަސްތުގައިވާ ބިރުއެއްގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި ހިޖުރަކޮށްދި މުސްލިމުން، ހިޖުރަ ނުކުރާ މީހުން އެބައިމީހުންގެ އަތްތަކުން ގަތުލުކުރެވިއްޖެކަން އެނގުނުއިރު އެބައިމީހުން އެކަމާއި ދެރަވެ އެކަމާއި ހިތްހަމަނުވަސްވިއެވެ. އަދި ބުނެފިއެވެ "އަހަރެމެންގެ އަޚިއްޔަ އަހަރެމެންގެ އަޚުންނަށް ގަތުލުކުރެވިއްޖެއެވެ". الله تعالى މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވީ އެހިނދުއެވެ. [393]

---

390 ނިސާ ސޫރަތުގެ 97

391 ނިސާ ސޫރަތުގެ 97، އަދި މިކަމާއި ގުޅޭ އެހެން އާޔަތްތަކުގައިވެސް ((يَٰعِبَادِيَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّ أَرۡضِي وَٰسِعَةٞ فَإِيَّٰيَ فَٱعۡبُدُونِ)) **"އީމާންވެގެންވާ ތިމަންއިލާހުގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންއިލާހުގެ ބިން ފުޅާވެއެވެ. ފަހެ، ތިމަންއިލާހަށް ހަމައެކަނި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާށެވެ." އަންކަބޫތު ސޫރަތުގެ 56**

392 އަންނަނިވި އާޔަތުގައި އަންނަ ފަދައިންނެވެ ((وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَمۡ يُهَاجِرُواْ مَا لَكُم مِّن وَلَٰيَتِهِم مِّن شَيۡءٍ حَتَّىٰ يُهَاجِرُواْ)) **"އަދި އީމާންވި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ހިޖުރައަށް ނުގޮސްތިބި މީހުން ހިމާޔަތްކުރުމަކީ އެމީހުން ހިޖުރަކޮށްފިނަމަކުން ފަރުދުން – ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަކަށް އޮތްކަމެއް ނޫނެވެ." އަންފާލު ސޫރަތުގެ 72**

393 ރިވާކުރައްވާފައިވަނީ ބުޚާރީ(4596، 7085)އާއި، "ތަފުސީރު އަޠްޠަބަރީ (166/5)"ގައިވާ ފަދައިން "އައްސުނަނުލް ކުބްރާ"އާއި "ދަލާއިލުއްނުބުއްވާ"ގައި ނަސާއީއާއި، އިބްނުއަބީޙާތިމްގެ ތަފުސީރު(234/5)ގައި އިމާމް ތަބަރާނީއާއި، 'އައްސުނަނުލް ކުބްރާ(12/9)"ގައި ބައިހަގީއާއި، "އަލްއާހާދުވަލްމަޘާނީ"ގައި ތަބަރާނީއާއި، "ޝަރުޙު މުޝްކިލުލްއާޘާރު (263/8)"ގައިވާ ފަދައިން ޠަޙާވީއާއި، އަލްއިސްމާއީލީއާއި، އިބްނު މުންޛިރެވެ. އަދި "އައްދުއްރުލް މަންޘޫރު (206/2)"ގައިވާ ފަދައިން އިބްނު އަބީ ޙާތިމާއި، އިބްނު މަރުދަވައިހިއެވެ. އަދި އަލްހައިޘަމީގެ "މަޖުމަޢުއްޒަވާއިދު (10/7)"ގައިވާ ފަދައިން އެކަކާވާގޮތުގެ "މުސްނަދު"ގައި އަލްބައްޒާރުއެވެ.

ވީމާ އެގައުމުތަކެއްގައި އިސްލާމްދީނަށް ދަޢުވާކޮށް، އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ އިލާހުގެ ޖައްލާދުވުން އެއްވާވާއިރާ ސިފަކަމާއި އެބައިމީހުންގެ ދީނަށް ބުރި އެހީތެރިކަން ދެއްވާ، އެބައިމީހުންގެ ހިމާޔަތުގެ ދަރަޖައަށް، އެބައިމީހުންނަށް ހިމާޔަތްދީ އެބައިމީހުންނަށް ތަރުހީބުދީ، ބަދަލުގައި ބައިބަޔަށް ތަޢާރަފްކުރުން، ތިމާގެ ބޭނުމަށް އެހެނިހެން ގައުމުތަކާއި ބައިބޭނުންތައް ކަރަންޓުގައި ބޭނުންކުރުމާއި ބައިވެރިވުން، ހިތްޖެހުން އެއްކޮޅު ގާތް، ހަޖަމާ، ދިރިހުރުމާ، ދިރިޖެހުންތަކާ، އެބައިމީހުންނާ ބައިވެރިވުން، ޖީހާދުގެ މަގުގައި ސަބަބެއްވެގެން ބިޔަ ބައިވަރު ކުރުމުގެ ގޮތުގައި، އެބައިމީހުންނާއި ހިތްޖެހުމާއި ހިތްހެޔޮކަމުން ގޮސް މަޖްބޫރުކުރުވުމަށް އުޅުމަކީ އަމިއްލަ މީހުންނާއި ދުރުކުރާ ބޭނުން ޚިލާފުވާކަމެއް ނޫންތޯއެވެ؟

އެބައިމީހުންނަކީ އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ބިމަށް ޖެހިފައިވާ ފޯރުބައިގެ ސަރަހައްދުތަކާއި ގަނޑުވެރިވާ ކާފިރުންނަށް ބަރުބަސްތަކެއް ސަރަހައްދުން އެބައިމީހުން ހިމާޔަތް ނުކުރަމުންދާ އެބައިމީހުންގެ ޖަމާޢަތްތަކުގައި ބައިވެރިވާންޖެހިގެން މީހުންނަށްވުރެ އެބައިމީހުންނަށް ކާފަރުންގެ ފަހަތުން ހައްދު، އަދި ނަސާރާއިގެ އަރިހުގައިވާ އެބައިމީހުންނަށް ހައްގުފަދަ ބައިކުރާ.

އަދި މީހަކު އަހާފުން "މަޖްބޫރިއްޔަތެއް"[394] ބަދުލުގެ ދުވަހު މުސްލިމުންނާއި ނުލާ ވަރުގައި މީހުންނަށް އެހީ ނުވޭއެވެ؟"

އެބައިމީހުނަށް ދޫކޮށް ޖަވާބަކީ "އެބައިމީހުންގެ ފަރާތުން އެއްޖެހު ގެންގޮސް ނަރުކަމުގެ ޖާހުގައި، އެއީ އިސްލާމީ ގައުމުގެ ފަރާތުން އެއްޖެހި ދައްކާން ބާރުއެޅި އެބައިމީހުންނަށް ނުވެއެވެ. އެހެނީ އެބައިމީހުން ހިތްނުކުރި ކާފިރުންގެ ބޮޑުކަމި އެދޭތޯ. ވީމާ އެބައިމީހުންނަށް މަޖްބޫރިއްޔާގެ ސަރަޙައްދުން ހިނާ އެޖިބު ދައްކާން ބައިކަން ނުވެއެވެ. މިކަމުގައިވެސް ހުރި އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތައް ކަށަވަރުކުރެވެއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުން ހިޖުރަ ދޫކޮށް، ކާފިރުންނާއިއެކު އުޅުން ގަބޫލުކުރި ގަސްތުގެ ކަރުދާހެވެ.

ހަތްވަނަ ދަލީލް

އެއިލާހުގެ އާޔަތްތަކުގައިވާ

وَقَدۡ نَزَّلَ عَلَيۡكُمۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ أَنۡ إِذَا سَمِعۡتُمۡ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ يُكۡفَرُ بِهَا وَيُسۡتَهۡزَأُ بِهَا فَلَا تَقۡعُدُواْ مَعَهُمۡ حَتَّىٰ يَخُوضُواْ فِي حَدِيثٍ غَيۡرِهِۦٓ إِنَّكُمۡ إِذٗا مِّثۡلُهُمۡ

"ހަމަކަށަވަރުން އެއިލާހު ބާވައިލެއްވި ފޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އަންގަވާފައިވެއެވެ. الله تعالىގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވުމާއި، މަލާމާތްކުރެވޭ ތަން ތިޔަބައިމީހުން އަޑުއަހައިފިނަމަ، އެބައިމީހުން އެހެން ވާހަކައަކަށް ވަދެއްޖައުމަށް ދާނދެން،

---

[394] މަޖްބޫރުކުރުވުން، ގަދަކަމުން ކުރުވުން، ބާރުގެ ބޭނުންކޮށްގެން ކުރުވުން

އެބައިމީހުންނާއިއެކު، ތިޔަބައިމީހުން އިށީނދެ ނުތިބޭށެވެ. އެފަދައިން ތިޔަބައިމީހުން ތިބޭނަމަ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަކީވެސް އެބައިމީހުންފަދަ ބައެކެވެ."[395]

މި އާޔަތުގައި އެއިލާހު ވަޙީކުރައްވަނީ، އެއިލާހުގެ ފޮތުގައި އެއިލާހުވަނީ މުއުމިނުންނަށް އަމުރުކުރައްވާފައެވެ[396]. އެއީ އެއިލާހުގެ އާޔަތްތަކަށް ހަޖޫލީ، މަލާމާތްކުރުމާއި ފުރައްސާރަކުރެވޭތަން، މުޝްރިކުން އެކަން ވާހަކައިގައި ހަރަކާތްތެރިވާ ތަންތަނުން މުޝްރިކުންނާއިއެކު މުއުމިނުންނަށް އެކުގައި އިށީނުން މަނާކުރައްވާފައިވާ ކަމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާއިއެކު އެފަދަ ހާލެއްގައި އިށީނުމަކީ އެބައިމީހުންގެ ގޮތުގައި ވުމެވެ. މިހެންގައި الله تعالى ހާމަކުރެއްވީ[397] އިސްލާމީ ނަސޭހަތްދެއްވާފައެވެ. ހަމައެކަނި މަޤުބޫލުކުރެވިފައިވާމީހާ ފިލުވައެވެ.

މިކަންތައް މިޒަމާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެންދާ ކާފަރުންނާއި ސިޔާސަތުގެ ކުރިއަށްދެއެވެ. މުސްލިމުންތައް އެކުވެރިކަމާއި އެއްބައިވަންތަކަން ދުރުކުރެވޭތީއެވެ. މިހާ މިޒަމާނުގައި، އިސްލާމްދީނުގެ އެކި ގައުމުތައް އެކިއެކި ސިޔާސީގޮތުން ބަރާބަރުކުރެއްވި، الله تعالىގެ އާޔަތްތަކަށް ހަޖޫލީ، މަލާމާތްކުރުމުގައި ބައިވެރިވާ ފަރާތްތަކާއި، އެބައިމީހުން އަދުއްވުން އެބައިމީހުންނާއެކު އިށީނުމާއި ބާއްވާ، އެކުވެރިކަން ބާއްވާ، އެބައިމީހުން الله تعالىގެ އާޔަތްތަކަށް ހަޖޫލީ، މަލާމާތްކުރުމުގެ ބާރުގައި އެއްބަސްވެ، ތަރުޙީބުގެ އަމަލުތަކުގައި ބައިވެރިވާނީ ދީނުގެ ބައިވެރިން ދުރުކުރަން ހަމަޖެހޭގޮތަށް ފުރުޞަތު ކަށަވަރުކުރާނެތޯއެވެ؟[398]

އަށްވަނަ ދަލީލް

الله تعالىގެ ވަޙީބަސްފުޅުގައިވާ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلۡيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوۡلِيَآءَۘ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمۡ فَإِنَّهُۥ مِنۡهُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ

"އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ އައުލިޔާއިން ކަމުގައި ނުހަދާށެވެ.

---

395 ނިސާ ސޫރަތުގެ 140

396 މިމާނައިގައި އެނގިގެންދާ މަނާކުރެއްވުމަކީ ((وَإِذَا رَأَيۡتَ ٱلَّذِينَ يَخُوضُونَ فِيٓ ءَايَٰتِنَا فَأَعۡرِضۡ عَنۡهُمۡ حَتَّىٰ يَخُوضُواْ فِي حَدِيثٍ غَيۡرِهِۦۚ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ ٱلشَّيۡطَٰنُ فَلَا تَقۡعُدۡ بَعۡدَ ٱلذِّكۡرَىٰ مَعَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ)) *"ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއިމެދު ކުށްވެރިކޮށް ވާހަކަ ދައްކާ މީހުން ފެނިއްޖެ ހިނދު، އެއިން ތިބާ ދުރުވެގެން ހުންނާށެވެ. އެމީހުން އެއިން ފިޔަވައި އެހެން ވާހަކައެއްގައި ވަދެއްޖެ ހިނދަކާ ހަމައަށް. އަދި ތިބާ ހަނދާން ނައްތައިލުމުގެ ފުރުޞަތެއް ޝައިޠާނާ ދިނުމަކުން، ހަނދާންވުމުން ފަހު ޒާލިމު މީސްތަކުންނާއިއެކު ތިބާ ނުއިށީންނާށެވެ." އަންޢާމް ސޫރަތުގެ* **68**، *އިބްނު ކަޘީރު*(رحمه الله)*ގެ "ތަފްސީރުލް ޤުރުއާނިލް ޢަޒީމް* (567/1) *ބައްލަވާ!*

397 *ބަރުގަނޑުވައިވާ މިހާ*

398 سبحان الله! *އިމާމުގެ ވާހަކަފުޅު ބަހާލައިވަނީ މިއަދުގެ ހާލަތަށް ފެތޭހެން ފެށެއެވެ. މުސްލިމުންތަކާ ގުޅުންކުރަން، މުހައްމަދު*(صلى الله عليه وسلم)*ގެ ބިން ހިފާ، އެބިމަށް އަރައިގަނެ ސަޤާފަތްތަކާއި ޢާދަތައް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަޔާންކުރަން ޖެހިއްޖެއެވެ.*

އުބައިމީހުންނަކީ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ އަޅުވެރީންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އުބައިމީހުން އަޅުވެރީއިން ނަގައިފިމީހަކީ އުބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަކަށް الله تعالى ހިދާޔަތެއް ނުދެއްވާނެއެވެ." [399] [400]

ވީމާ الله تعالىވަނީ މުއުމިނުންނަށް ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނަކީ އެކުވެރި އެހީތެރިންކަމުގައި ނުހިފުން މަނާ ކުރައްވާފައެވެ.

އަދިވެސް އެއިރުގެ އަންގަވާފައިވަނީ އުބައިމީހުންނާއެކު މުއުމިނަކު އެކުވެރިވެ، އެހީތެރިއަކަށް ވެއްޖެނަމަ އެމީހަކީ އުބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ[401]. ހަމައެފަދައިން މަޖޫސީންނާއި ބުދުއަޅުކަންކުރާ މުޝްރިކުންނާއިވެސް އެފަދަ ގުޅުމެއް ބާއްވާމީހާގެ ހުކުމަކީވެސް ހަމަ އެއީއެވެ.

އަދި "މަޣްޟޫބި ޢަލައިހިމް، މަތިވެރިއާއިމީހުންނަށް ގާތްވުންތަކަށް މުޝްރިކުންނަށް ނުކުރެވޭނެ ކަމެވެ. އަދި އެކަމާ ގުޅިގެން ޝިރުކުއެއްވެސް ނުކުރެވޭ" ބުނާމީހާގެ ކާފިރުކަމާއި އެއީގެ ޙަޤީޤަތްވެސް ފާޅުވެގެންދެއެވެ[402].

އަދި ބިރުގަންނާއިވާމީހާއި، އެކުރެވިފައިވާ ހިތްތަކާއި ދުޝްމަން އެއިރުގެ ފަރާތުން ނުކުރައްވާފައެވެ. އަދި ކިހިނެއްތަ؟ އެއިރުގެ އަންގަވާފައި[403] ހިތްތަކުގައި ބަލިމަޑުކަމެއް ހުރި އެކަންތައްތަކެއް އުބައިމީހުންނަށް ދިމާވާނެ ދުރުވެރިކަމުގެ ބިރުންނެވެ.[404]

---

399 ސަޙާބީއެއް ކަމުގައިވާ ޙުޛައިފާ(رضي الله عنه) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "ތިޔަބައިމީހުން ނޭނގިހޭތޯ ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނަށް ވެދާނެތީ ބިރުވެތިވާށެވެ" އަދި އޭނާ ވިދާޅުވުމަށްފަހު އަންނަނިވި އާޔަތް ވިދާޅުވިއެވެ **"ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އުބައިމީހުން އަޅުވެރީއިން ނަގައިފިމީހަކީ އުބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ"**. ބައިހަޤީ ސުނަން (100/3) ބައްލަވާ

400 މާއިދާ ސޫރަތުގެ 51. އަދި އާޔަތް ނަންބަރު 52-53ގައި އެއިރުގެ ދިޔަލުން ތަކުރާރުކުރައްވާފައިވެއެވެ ((فَتَرَى ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يُسَٰرِعُونَ فِيهِمۡ يَقُولُونَ نَخۡشَىٰٓ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ ....أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقۡسَمُواْ بِٱللَّهِ جَهۡدَ أَيۡمَٰنِهِمۡ إِنَّهُمۡ لَمَعَكُمۡ حَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡ فَأَصۡبَحُواْ خَٰسِرِينَ)) **"އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބަލިމަޑުކަމެއް ހުންނަމީހުން، އުބައިމީހުންގެ(ކާފިރުންގެ) ވާހަކައި އެކުވެރިވުމަށް އަވަސްވެގަންނާތީ ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އުބައިމީހުން ބުނެއެވެ. ތިމަންމެންނަށް ބަލާ މުސީބާތެއް އައިސް ކުރިމަތިވެދާނެކަމަށް ތިމަންމެން ބިރުގަންނަމެވެ....... އުބައިމީހުންނީ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނާއި އެކުގައި ތިބިބައިކަމަށް އުބައިމީހުންގެ ހުވާގެ ކޮށްފަރާތުން ހުވާކުރި މީހުންނަކީ މިބައިމީހުންތޯ؟ އުބައިމީހުންގެ އަމަލުތަކެއް ބާތިލުވެއްޖެއެވެ. އަދި އުބައިމީހުންނަކީ ގެއްލުންވެރިވި ބައެއްކަމުގައި ވިއެވެ."**

401 **"ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އުބައިމީހުން އަޅުވެރީއިން ނަގައިފިމީހަކީ އުބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ."** މާއިދާ ސޫރަތުގެ 51 އާއި ބެހޭގޮތުން ޙާފިޡު އިބްނު ޙަޖަރު(رحمه الله) އެކަށައަޅުއްވާފައިވާ "އަލްފަތުޙުލްބާރީ (138/11)"ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "މިއާޔަތުގެ މާނަ ނެގޭނީ ބޭރުފުށުން ދީނާ މުޚާލަފާތުކަމުގައި ބަލައިގަތުމުންނެވެ. އެހެންވީ އެފަދަމީހުންނަކީ ކާފިރުންގެ ތެރެއިންވާ ކާފިރެކެވެ. މިއީ ހައްޤެވެ. އަދި މިކަމުގައި ދޮގުވެރިކަމެއް ނެތް ދީނެއް ހުރި ކަންތައްތަކެވެ."

402 މިހެން الله تعالى ޚިޔާލާ އެއިން ޚިޔާލުތަކާއި އަޅުކަންކުރާމީހުންގެ ޚިޔާލުން ބަރަބަރުކޮށްދެއްވި، އެމީހުންނަށް ބަރަބަރުގެ ސަބަބުން އުބައިމީހުންގެ ވާހަކައިތަކުގެ ކަށަވަރުކަމެވެ.

403 އަދި އެބައިމީހުންނާއި ބެހޭގޮތުން الله تعالى އަލްމާއިދާ ސޫރަތުގެ 52 ވަނަ އާޔަތުގައި ((فَتَرَى ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يُسَٰرِعُونَ فِيهِمۡ يَقُولُونَ نَخۡشَىٰٓ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ)) **"އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބަލިމަޑުކަމެއް ހުންނަމީހުން، އުބައިމީހުންގެ(ކާފިރުންގެ) ވާހަކައި އެކުވެރިވުމަށް އަވަސްވެގަންނާތީ ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އުބައިމީހުން ބުނެއެވެ. ތިމަންމެންނަށް ބަލާ މުސީބާތެއް އައިސް ކުރިމަތިވެދާނެކަމަށް ތިމަންމެން ބިރުގަންނަމެވެ."**

404 އަންނައުމަތުގެ މުރުތައްދުންނަކީ ކަންތައްތަކާ، އިހުގެ ވިދާޅުވުމުގައިވާ ބާކީ އުޒުރެއް ނެތެވެ. އަދި އެކަމުގެ ތެރެއިންވެސް އުބައިމީހުންނަށް އެއްބައިވެ މުޝްރިކުންނާއި ދިރިއުޅުމާ މިހާ މުރުތައްދު ވެއްޖެއެވެ.

އަދި މުރުތައްދުންނަށް ބަލާއިރުވެސް ފެންނަނީ އެބައިމީހުން މުރުތައްދުވެފައިވެސް އެބައިމީހުންނަށް މިދުނިޔެމަތީގައި ޖިހާދުން ގެއްލުމެއްގެ ބިރުންނެވެ. އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބާޠިލު ހިޔާލާއި، الله تعالىގެ ފަރާތުން ފަތުޙު ގެންނައިވާ ވައުދާއި، ތައުޔީދުގެ އަހުލުވެރިންނަށް އެހީވުމަށްވާ ޙުކުމު الله تعالىވަނީ އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުން ފުއްސަވާފައެވެ[405]. އެހިނދު އެބައިމީހުން މުޝްރިކުންނާއި ވާދަކޮށް، އެބައިމީހުންނަށް ދިމާވެފައިވާކަމަށް ބުނާ މުސީބާތުން ސަލާމަތްވުމަށް ހަވަސްވެގަންނައެވެ. އެއާމެދު ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

فَعَسَى ٱللَّهُ أَن يَأۡتِيَ بِٱلۡفَتۡحِ أَوۡ أَمۡرٖ مِّنۡ عِندِهِۦ فَيُصۡبِحُواْ عَلَىٰ مَآ أَسَرُّواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ نَٰدِمِينَ

"ފަހަރެއްގައި الله تعالىގެ ޙަޟްރަތުން ފަތުޙާއެކު ނުވަތަ އަމުރެއް ގެނެސްދެއްވުން އެކުލަވާލެއްވުމެވެ. އެހިނދު އެބައިމީހުންވާނީ އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ފޮރުވައިގެން އުޅޭ ކަންތައްތަކާއި ހިތާމަކުރާބަޔަކަށެވެ."[406]

ނުވަވަނަ ދަލީލް

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

تَرَىٰ كَثِيرٗا مِّنۡهُمۡ يَتَوَلَّوۡنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْۚ لَبِئۡسَ مَا قَدَّمَتۡ لَهُمۡ أَنفُسُهُمۡ أَن سَخِطَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡ وَفِي ٱلۡعَذَابِ هُمۡ خَٰلِدُونَ

"ކާފަރުވީމީހުން އަޅުވެރިޔާއިންގެ ގޮތުގައި އެބައިމީހުން ގިނަމީހުން ހިފަގަންނަކަން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ނަފްސުތައް އެބައިމީހުންނަށްޓަކައި ކުރިމަތިކުރި ކަންތައްތަކުގެ ނުބައިކަމެވެ. އެއީ الله تعالى އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ކޯފާވެއްވުމެވެ. އަދި ނަރަކައިގެ އަޛާބުގެ ތެރޭގައި ދެމިތިބޭނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި އެބައިމީހުން ވެއްޖެއެވެ." [407]

މިތަނުގައި الله تعالىވަނީ ކާފަރުންނާއެކު މުވާލާތު[408] ބޭއްވުމަކީ الله تعالىގެ ކޯފާ ހައްދުވާ، އަދި އާޚިރަތުގެ އަޛާބު އެތުރެކަން

---

405 އެނގޭތޯ، މަޖްބޫރުކުރުވުމުގެ ސަބަބުން ހިތުގެ ގަބޫލުކުރުވުން ބަދަލެއް ނާންނާނެއެވެ. އަދި ހަމައެހެނިން ބޭރުގެ ސަބަބުންވެސް ހިތުގެ ގަބޫލުކުރުމަށް ބަދަލެއް ނާންނާނެއެވެ. ވީމާ ކާފަރުންދެކެ ބިރުގަންނަމީ ކުފުރަށް ނުކުތް އިސްލާމްދީނާ ދޮކޮޅުހަދާނައެވެ. އެހެނަސް އިމާން ވިދާޅުވެފައިވެސް އެފަދަމީހުންނަކީ 'މުރުތައްދުން' ކަމުގައެވެ. އެހެނީ އެބައިމީހުން މުޝްރިކުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފަރުންނާއި އެއްބައިވުމުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުންގެ އިމާންކަންވެސް ނަގާލެވިފައިވާކަމެވެ.

406 މާއިދާ ސޫރަތުގެ 52

407 މާއިދާ ސޫރަތުގެ 80

408 ބަހުގެ މާނަ: ރައްޓެހިކަން، ރައްޓެހިވުން، ވަފާތެރިވުން

ދާއިމީކޮށް ހައްދުވާ ކަމުނުވެ[409]. މިތަންމަތި ބިރުގަނޑުފައިވާ މީހާވެސް އުޅުނުވެރިއެއް ނުވެއެވެ. ހަމައެކަނި އުޅުނުވެރިވަނީ ދިރިހުރެވޭން ބަލާއިރު މަޖުބޫރުވެފައިވާ މީހެއްގެ ޝަރުތުތައް ފުރިހަމަވެފައިވާ މަޖުބޫރުވެފައިވާ މީހާއެވެ.

ވީމާ ސާފުކުރުމާއި، ހުކުމްތަކުގައިވާ ގޮތްތަކުގައި ތަޢާރުޟުވާ އަހުލުވެރިންނަށް އަދާވާތްތެރިވުމާއި، الله تعالىއަށް ހަމައެކަނި މިވާ އަޅުކަން ނުލިބިގެންވާ މިނިވަންކަމާއި، އެއިލާހުގެ ޝަރީޢަތްތަކުގެ ބަދަލުގައި ހުކުމްކުރުމަށް މީހާގެ ހުކުމް ކަބޫލުކުރެވޭނެތޯ؟ [410]

ދިހަވަނަ ދަލީލު

އެއިލާހުގެ އާޔަތް ކަމުގައިވާ

وَلَوْ كَانُوا۟ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلنَّبِىِّ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَا ٱتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَآءَ وَلَـٰكِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ فَـٰسِقُونَ

"އެބައިމީހުން الله تعالىއަށާއި ނަބިއްޔާ(صلى الله عليه وسلم)އަށާއި، އެނަބިއްޔާއަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތަށް އީމާންވާކަމުގައިވިނަމަ، އެބައިމީހުންނަކީ އައުލިޔާއިން ކަމުގައި ބަލާ ނުހިފާނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭގެތެރެއިން ގިނަމީހުންނަކީ ފާސިޤުންކަން ކަށަވަރެވެ."[411]

މިތަންމަތި އެއިލާހު އަންގަވާފައިވަނީ ކާފިރުންނަށް މުވާލާތް ބޭއްވުމަކީ އެއިލާހަށާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم)އަށާއި އެއިލާހު ބާވައިލެއްވި ފޮތަށް އީމާން ނުވާކަމުގެ ނިޝާނެއް ކަމުގައެވެ. ދެން އެއިލާހު ބަޔާންކޮށްދެއްވަނީ ކާފިރުން އެއީ އެބައިމީހުންގެ އައުލިޔާއިން ކަމުގައި އެބައިމީހުން ނަހަމަ އެބައިމީހުންގެ ފާސިދު ކަމުންނެވެ. އަދި ބަޔަ ގަސްދުގައިވާ މީހާއި

---

[409] 'މުވާލާތު'އާއި 'ތަވައްލީ'ގައި ބައެއް ގޮތްތަކުގައި ވަރަށްވެސް ކުޑަ ކުޑަ ތަފާތެއް ހުރިކަމަށް އިލްމުވެރިން އެކަމާއިމެދު ހިތުވަފައެވެ. "އައްމާތީ ޖުޒުއު އީމާން (133)"އާއި "އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (201/5)" ބައްލަވާ.
އެންމެ ފުރަތަމަ ބާރުލާފައިވާ މުވާލާތުގެ މާނަ އެވަނީ ދޭ ބަޔާގެ މާނައިގައެވެ. ޝަރުޢީ ގޮތުން އިލްމުވެރިން 'ތަވައްލީ'ގެ މާނައަކީ "ވާޖިބުކަމާއި، އެއްބައިވަންތަ"ކަން ބާރުލާފައިވާއެވެ. އަދި 'މުވާލާތު' "ނަސްރުދިނުމާއި، އެކުވެރިވުން"ކަން ބާރުލާފައިވާއެވެ.
އެގޮތުން މުވާލާތުގައި އަނގަބަހުން ދުވާސްލީގައި ވަރަށްވެސް ހުށައަޅާފައެވެ. އަދި ތަވައްލީވަނީ ވަރަށްވެސް ގާތްގޮތަކަށް އެއްގޮތް ތަވައްލީއަކީ މުވާލާތްކުރުމެވެ. އެހެންކަމުން ގާތްގޮތް މުވާލާތަކީ ތަވައްލީއެއް ނޫނެވެ. އަދި މިގޮތަށް ކިޔާދިނުމަށް "މުވާލާތުގައި ތަވައްލީ ވަކިކޮށް ދޭހަވޭ"ގެ ބާބު ބައްލަވާ. ނޯޓް:
އަދި މިއީ ނުބައިކަން ދެކެދެކުމުން ކުރުގައި ބައެއް ފަރާތްތަކުން ދެކެދެއެވެ. އެފަރާތްތަކުން ދެކޭގޮތުގައި ކޮޅު މުވާލާތުކުރަންބޭނުމާ އަމަލުތަކާއި ބަސްތަކާ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެއްބައިވުމުގެ ތެރެއިން ފަރާތްތަކާއި އެއްކޮށްއެކުވެއް ދެނެވޭ. އަދި އެފަރާތްތަކުން ބާރުގޮތުގައި މިއަދުވެސް ކުރަމުން މުވާލާތަކީ ތަވައްލީ ކިޔަން ފެނުމަށް މިފަދައިގައި (ބަސްތަކާއި އަމަލުތަކުގައި) ހިލާ މީހާ ދިނުން ބޭނުކުރުމާ ބައިބައި ވަކިކަން ޖެހޭނެއެވެ. އަދި މިކަމުގެ އިލްމު ތަފްސީލް ކިޔައިދީ ބާބުގައި ހިމަނާލެވިފައިވާނެއެވެ.

[410] ވީމާ އެއިލާހުގެ ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުން ސާބިތުވެފައިވާ ޝަރީޢަތް ނިޒާމްތަކުގެ މަސައްކަތްތަކުން އިންސާނުން އަމިއްލައަށް ހެދިފައިވާ ޤާނޫނުތައް ޝަރީޢަތުގެ ބަދަލުގައި އެއްބައިވެ އަހުލުވެރިވާ މީހުންނާއިމެދު ބަސްވެސް ކިޔާދޭނެތޯ؟

[411] މާއިދާ ސޫރަތުގެ 81

ބިރުނުގަންނަ މިހާ ފަރަގެއް ނުކުރައްވައެވެ. ހަމައެފަދައިން މިއަދުގެ މުރުތައްދުންގެ ތެރެއިން ވަރަށްވެސް ގިނަމީހުންގެ މިސާލަކީވެސް މިއީއެވެ. އެބައިމީހުން މުރުތައްދުވުމުގެ ކުރިން އޭގެއިން ގިނަމީހުންނަކީ ފާސިގުންނެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ އެފާސިގުކަން އެބައިމީހުން ކާފަރުންނާއި އެއްބައިވެ ދީނުން ބޭރުވާން ޖާގަ ހޯދައިދިނީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެފަދަ ކަންތައްތަކުން އަހަރުމެން އައްލާހުގެ ހިމާޔަތަށް އެދެމެވެ.

އަށާރަވަނަ ދަލީލް

އިލާހުގެ އާޔަތްކަމުގައިވާ

وَلَا تَأۡكُلُواْ مِمَّا لَمۡ يُذۡكَرِ ٱسۡمُ ٱللَّهِ عَلَيۡهِ وَإِنَّهُۥ لَفِسۡقٞۗ وَإِنَّ ٱلشَّيَٰطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰٓ أَوۡلِيَآئِهِمۡ لِيُجَٰدِلُوكُمۡۖ وَإِنۡ أَطَعۡتُمُوهُمۡ إِنَّكُمۡ لَمُشۡرِكُونَ

"އެއްޗެއްގެ މައްޗަށް الله تعالىގެ އިސްމުފުޅު ނުކިޔާ އެއްޗެއްކަމުން ތިޔަބޭފުޅުން ނުކާށެވެ. އެއިން ކެއުމަކީ ފާސިގުކަމެކެވެ. ޝައިޠާނުންނާއި ޖަދަލުކުރުމަށް ޝައިޠާނުން އެކުވެރިންނަށް ވަސްވާސް ދެއެވެ. ތިޔަބޭފުޅުން އެބައިމީހުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެނަމަ ތިޔަބޭފުޅުންނަކީވެސް މުޝްރިކުންނެވެ." [412]

މިއާޔަތް الله تعالى ބާވައިލެއްވީ މުޝްރިކުން މުސްލިމުންނާއި ދިމާލަށް "ތިޔަބޭފުޅުން ތިޔަބޭފުޅުންގެ އަމިއްލަ އަތްޕުޅުން މަރާލާ އެއްޗެއްސަކީ ކާކަށް ހަލާލު އެއްޗެއްސެވެ. އެކަމަކު ތިޔަބޭފުޅުން الله تعالى މަރުވެލެއްވި އެއްޗެއްސަކީ ނުކެވޭ ކާކަށް ހެއްދެވީތޯ؟" ބުނުމުންނެވެ. [413]

ވީމާ އެންގެއި މަރުވެފައިވާ މުދަލާއި ކޮށްނުލައި ހަލާލުކުރުމުގައި މުޝްރިކުންނާއި އެއްބައިވާ އެއީ ހަލާލު ތަކެތި ކަމުގައި ބެލުން ކާފަރުވުމަށް މުޝްރިކުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވުމެވެ. ބުރަވެވަޑައިގަތުމަށް ޚާއްޞަ އަޅުކަންތަކާއި އިސްތިސްގާއު ކުރުމާއި ވަގުތާއި ގުޅިގެން ކުރާ ދުޢާ ފަދަ ކަންތައްތަކުގެ ދީނީ ކަމަކާ ދިމާވެއެވެ. ދެން ވިސްނާލާ! އެބައިމީހުންނަށް މުޚާލިފު ބައްޔެއް ފަރުވާކުރެވޭ އަޅުކަމެއް[414]، އެބައިމީހުންނަށް އެކެވެ، އެހެން، އެބައިމީހުންނަށް ހައްގުގައިވާ ކަމެއް ހިނގިއްޖެ، މުސްލިމުންގެ ތެރޭގެ މުޝްރިކުންނާއި މުޅިހެން ފުރިހަމަ ހިތްވަރު، މުސްލިމުން ދުނިޔޭ މުޝްރިކުންނަށް ގެންގުޅޭ ހާލަތު ކޮބައިތޯއެވެ؟

---

412 އަންޢާމް ސޫރަތުގެ 121

413 ރިވާކުރައްވާފައިވަނީ އިބްނު ޢައްބާސް(رضي الله عنه)ގެ ފަރާތުން "ސުނަން އަބޫ ދާވޫދު (2818)"އާއި ނަސާއީގެ "އައްސުނަނުލްކުބްރާ (237/7)"އާއި "އައްސުނަން ތިރްމިޛީ (3069)"ގައި ތިރްމިޛީއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވީ މިއީ ޙަސަން ޞަޙީޙު ރިވާޔަތެކެވެ. އަދި "އަލްމުސްތަދްރަކު (233/4)"ގައި ޙާކިމްއާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ ތަފްސީރު(17/8)ގައި ޠަބަރީއާއި، "އައްސުނަނުލްކުބްރާ (241/9)"ގައި ބައިހަޤީއާއި، އަލްމުޢުޖަމުލްކަބީރުގައި، އިބްނު އަބީ ޝައިބާއާއި، އިބްނު ޖަރީރާއި، އިބްނު އަލްމުންޛިރުއާއި، އިބްނު އަބީ ޙާތިމްއާއި، އަބޫ އައްޝައިޚުއާއި، އިބްނު މަރްދަވައިހިއާއި، "ދުއްރުލް މަންޘޫރު (43/3)"ގައި ބަޔާންކުރެވިއެވެ.

414 ވީމާ މިސާލަކަށް އޭގެ ޖަވާބު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހޯދާލެވޭނެ "ބުރުގެ ސަބަބުން މުސްލިމުންނަށް އިރުޝާދަށް ކާފަރުންނަށް ހަދިޔާ ދިނުމުގެ ހުކުމަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟"

ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެބައިމީހުންނަކީ މަރުވެފައިވާ ދުޝަމަނާކާމި އެއީ ހުއްދަ ތަނާކީ ކަމަށްބުނާ މީހުންނަށްވުރެން ނުބައިވެގެންވާ އަދި އެބައިމީހުންގެ ކުފުރާއި ޝިރުކުގައި މަގުފުރެދިފައިވާ ބައެކެވެ.

ބާރަވަނަ ދަރުސް

الله تعالىގެ އާޔަތްކަމުގައިވާ

وَٱتۡلُ عَلَيۡهِمۡ نَبَأَ ٱلَّذِيٓ ءَاتَيۡنَٰهُ ءَايَٰتِنَا فَٱنسَلَخَ مِنۡهَا فَأَتۡبَعَهُ ٱلشَّيۡطَٰنُ فَكَانَ مِنَ ٱلۡغَاوِينَ

"ތިމަންއިލާހުގެ އާޔަތްތަކެއް ދެއްވުނުމީހާގެ ހަބަރު ކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންނަށް ކިޔައިދެއްވާށެވެ. ދެން އެމީހަކު އޭނާ އޭގެތެރެއިން ނިކުތެވެ، ފަހެވެސް ދެން ޝައިޠާނާ އޭނާގެ ފަހަތުން ދިޔައެވެ. އަދި އޭނާވީ މަގުފުރެދިގެންވާމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ." [415]

މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިގެންވަނީ 'ބަލްޢަމް'[416]، އަށް ކިޔުން އިސްރާއީލީ ބާގައިގެ ވަރަށްވެސް އަޅުވެރި ޢަމަލުވެރި ޢިލްމުވެރިއަކާއި ބެހޭގޮތުންނެވެ. އޭނާއަކީ 'ޢިލްމުލްއިސްމުލްއަޢުޒަމް'ވެސް ދަންނަ މީހެއްކަމުގައި ވިއެވެ. [417]

އިބްނު އަބީ ޙާތިމް[418]، އިބްނު ޢައްބާސް(رضي الله عنهما) ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައެވެ: "ޖައްބާރީން[419]ގެ ގައުމު މޫސާ(عليه السلام) ފެނުމުން ހިނދު، އެކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުބޭބޭއިންގެ ދަރިންނާއި އެހެނިހެންވެސް މީސްމީހުން އައިސް އެކަލޭގެފާނަށް ބުނެއެވެ "ހަމަކަށަވަރުންވެސް މޫސާ(عليه السلام)އަކީ ވަރަށްވެސް ބާރުގަދަ މީހެކެވެ. އަދި އޭނާއާއިއެކު އޭނާގެ ބޮޑު ލަޝްކަރުތައްވެސް ވެއެވެ. އޭނާ އައިސް އަހަރުމެންގެ މައްޗަށް ވެރިވެއްޖެނަމަ އޭނާ އަހަރުމެން ހަލާކު ކުރާނެއެވެ. ވީމާ އެންމެން الله تعالى، މޫސާ(عليه السلام)އާއި އޭނާއާއި އެކުގައިވާމީހުން މިގައުމާއި ދުރަށް ގެންދިއުމަށް ދުޢާކުރާށެވެ". އެހިނދު ބަލްޢަމް ބުނެއެވެ "ހަމަކަށަވަރުންވެސް މޫސާ(عليه السلام)އާއި ދެކޮޅަށް އަހުރެން ދުޢާކޮށްފިނަމަ އަހުރެންނާއި ދުނިޔޭގެ އާޚިރަތްވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ". އެހެނަސް އެބައިމީހުންގެ ފިއްސުންތަކާއިރުކޮށް އެންމެފަހުން އެކަލޭގެ އެބައިމީހުންގެ އެދުމަށް އިޖާބަދީ އެބައިމީހުންނަށްޓަކައި ދުޢާކޮށްދިނެވެ. އެހިނދު الله تعالى އޭނާ ހުރި ތަނަކުން ހިއްޕަވައިލެއްވީ ވަގުތުވެސް ކުރައްވައިފިއެވެ

---

415 އަޢްރާފް ސޫރަތުގެ 175

416 ބަލްޢަމް އިބްނު ބާޢޫރާ، އަދި އޭނާ ރިވާތަކުގައިވާ ގޮތުގައި 'އަބީރު' ނަމާ ބަލްޢަމްއެވެ. ތަފްސީރު އައްޠަބަރީ (13/ 257)އާއި، ދުއްރުލްމަންޘޫރު ޒާދުލް (325/2) ބައްލަވާ

417 ބަލާގެ ޤުރުބާނަކަ އާއިލާގެ އަހަރު މަޤުބޫލުވެގެންވާ އިސްމުލްޢުޒް

418 އެކަލޭގެފާނަކީ އިބްނު ޢައްބާސް(رضي الله عنه)ގެ އަގެއް ކަމުގައިވާ އަޅެއް ޖަހަން ޖަލީ ޤިން ސަޢީދާއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދުނިޔެއާއި ވަކިވެވަޑައިގަތީ 143ހ. ގައެވެ."އައްޘިޤާތު 402" ބައްލަވާ

419 ބަލާގެ ޤުރުބާން: ވަރަށްވެސް ބާރުގަދަ ބައެއް. މާއިދާ ސޫރަތުގެ 20-26ގައި މިމީހުންގެ ވާހަކަ ބަޔާންކުރެވިފައި ވާނެއެވެ.

"ދީން ސަލާމަތްވާނީ އޭނާގެ ފަރުމާން ދިނުމުން. އަދި އޭނާވީ މަގުފުރެދިގެންވާމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ."[420]. އަދި އިބްނު ޖަރީރު[421] ވިދާޅުވިއެވެ "އޭނާގެ އަމިއްލަ އުދުހާއި އުފާވެއްޖެ އޭނާގެ މީހުންނާއި އެކުގައެވެ". މާނައަކީ މޫސާ(عليه السلام)އާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަ ކުރި މީހުންނާއި އެކުއެވެ.

*ވީމާ الله تعالىގެ އާޔަތްތަކަށް ފުރަގަސްދިން ދިރިހާސާލުތެރިޔާއި، الله تعالى އެމީހަކަށް އެއިލާހުގެ އާޔަތްތައް ދެއްވާ، އޭގެ ފަހުން ދެއްވާ، އޭނާއަކީ އޭގެ އަރުތެދުވިއަކަށް ފުވަރުފުވިލާ، އޭނާ **"ދީން އެއަށްފަހު އޭނާ އޭގެތެރެއިން ނިކުތް، ވަކިވެގަތެވެ"** މާނައަކީ އޭނާ އެއާޔަތްތަކަށް އަމަލުކުރުން ދޫކޮށްލި ވާހަކައެވެ. އަދި މި"الله تعالىގެ އާޔަތްތައް ދޫކޮށްލި"ކަމަށް ބުނާ ބުނުމުގެ މާނައަކީ މުޝްރިކުންނަށް އެކުވެ އެބައިމީހުންގެ ހިމާޔަތަކަށް ދިޔުމެވެ. އެއީ އޭނާއަށް ހަމުގެ އެނގި، އެއަށް އަމަލުކުރުން، ހަޤީންކާރު އެއިލާހަކަށް އަދުލުވަކިކުރުމަކަށް ފުރުވާލެވުނު، އޭނާއާއި އޭނާގެ ގައުމުގެ މީހުންގެ ކިބައިން އެކަލޭގެފާނު އަނބުރާތެރިވެގެން މޫސާ(عليه السلام)އާއި އެކަލޭގެފާނާއި ދިމާކޮށް މީހުންނާއި ދެކޮޅަށް ދުޢާކުރި، އޭނާ އޭނާގެ ގައުމުގެ މީހުންގެ ފަރާތުން ގެންދިޔަ ބިރުއެވެ ސަލަބުންނެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ބޯހަލާ ދޮގު ހެދުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އޭނާއަށް ދުނިޔެ އެދުމުގެ ސަބަބުން އޭނާ އެކަށްތައްކަމަކަށް ތަބާވެފައިވާ އޭނާގެ "الله تعالىގެ އާޔަތްތައް ދޫކޮށްލިއެވެ".*

އަދި މިއަދުގެ މުޖުތަމަޢުތަކުން މިއަށްވުރެންވެސް ގާތެވެ. އެހެނީ الله تعالىވަނީ އެއިލާހުގެ ތަޢުލީމުގެ އާޔަތްތައް އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވާ، އެއިލާހާއި އެއްވެސް ޝަރީކަކު ބައިވެރި ނުކުރުމަށް ގޮވާލައްވާފައެވެ. އަދި އެއިލާހަށް ޝުކުރުކުރުން މަނާކުރައްވާ، އެއިލާހު ފިޔަވާ އެހެން ފަރާތްތަކަށް މަދަދަށް އެދުމާއި، މުއުމިނުންނަށް މުވާލާތް ބޭއްވުމަށާއި، އެބައިމީހުންނަށް ލޯބިކަން، މުޝްރިކުންނަށް ދުޝްމިނުވެރިވުމާ، އަދާވާތްތެރިވުމާ، އެބައިމީހުންނާއި އިދިކޮޅަށް ޖިހާދު ކުރުމަށް ގޮވާލައްވާފައެވެ، ބަދުރުގައި ތުރުދަނާއި، ޒިނާކުރުން ހުއްޓުވުމަށާއި، އެއްޖިންސުން ޖިންސީގުޅުން ހިންގުން ހުއްޓުވުމަށާއި، އެހެނިހެން ނުބައިވެގެންވާ ކަންކަމާ މަނާ ކުރައްވާފައެވެ. އެބައިމީހުން އާޔަތްތަކަށް އެއީ ދަންނަ ކަމަކަށް ކަމަށް ދުރި، އޭރު الله تعالىގެ ޝަރީޢަތާ އަދުލުތަކާއި ކަމަށްވުރެކުރިއްވުނީ އެބައިމީހުން ނުވެސް ޤަބޫލުކުރި. ވީމާ އެބައިމީހުންގެ މައްސަލަ އެއިލާހުގެ އާޔަތްތައް ދޫކޮށްލި މީހުންގެ ފަދަ މަޤާމަކަށްވެސް ހަމައެވެ. ނުވަތަ އެއަށް ކުޑަވެގެންވެސް ހަމަ ބަލްޢަމްއާއި އެއްފެންވަރެއްގައި ވެއެވެ.[422]

---

[420] *"ދުއްރުލް މަންޘޫރު (145/3)"ގައިވާ ފަދައިން އިބްނު އަލްމުންޛިރުއާއި އިބްނު އަބީ ޙާތިމް، އިބްނު ޢައްބާސް(رضي الله عنه)ގެ ކިބައިން ރިވާކުރައްވާފައިވާ ރިވާޔަތެކެވެ. އަލްޙާފިޡް އިބްނު ކަޘީރު(رحمه الله) އެކަލޭގެފާނުގެ ތަފްސީރު(65/2)ގައި ވިދާޅުވެދެއްވާފައިވެއެވެ: "މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ މިސަކަބަލްޢަމްކާއިކަމަށް ބަޔާންވެއެވެ. އަދި "އޭނާއަށް ރަސޫލުކަން ދޭން ނިންމެވި. އެކަމަކު ފަހުން އޭނާ އެކަން އެއްލާލިއެވެ"ބުނާ މީހުންގެ ބަސްވެސް ވަރަށްގިނަ ބޭފުޅުންގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އުމައްޔާވެސް ވަރަށްގިނަ ބޭނުން އެދިފައެވެ." **ނޯޓް:** "އުމާ ބިން އަބީ ޞަލްތު، އިބްނު ޢައްބާސްގެ ކިބައިން ރިވާކުރައްވާފައިވާ ރިވާޔަތަކީ ބަލިކަށި ރިވާޔަތެއް ކަމުގައި ބެލެވެއެވެ. އެހެނީ އުމާ ބިން އަބީ ޞަލްތު ދުވަހަކުވެސް އިބްނު ޢައްބާސްއާއި ބައްދަލުވެވަޑައިގެންފައެއް ނުވެއެވެ". އިބްނު ޙަޖަރު "ފަތުޙުލްބާރީ (4754)"ގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ "އުމާ ބިން އަބީ ޞަލްތާއި ޢައްބާސްގެ ދަރިންގެ އަޅެއްސެވެ. އަދި ދިރިއުޅުއްވާފައިވާ ހުޅުސްވެގެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އިބްނު ޢައްބާސްގެ ކިބައިން ރިވާކުރައްވާފައިވާ މުރުސަލް ޙަދީޘެވެ." އަދިވެސް އިބްނު ޖަރީރު(رحمه الله) "ތަފްސީރު ޠަބަރީ (189/7)"ގައި ވިދާޅުވެދެއްވާފައިވެއެވެ: "އަދި އިބްނު މަސްޢޫދާއި، ޢަބްދުالله ބިން ޢަމްރު އިބްނު އަލްޢާޞްގެ ކިބައިން ވަރަށްވެސް ސައްޙަ ރިވާޔަތެއްގައި ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތުގައި: **"ޤުދުސްއިލާހުގެ އާޔަތްތައް ދިނުމުގެ ހަބަރު ކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންނަށް ކިޔައިދެއްވާށެވެ"** ބާވައިލެއްވުނީ އުމައްޔާ ބިން އަބީ އައްސަލްތާއި ބާރު ގޮތުންނެވެ."*

[421] *އެއީ ޢަބްދުއްރަޙްމާން އިބްނު ޖަރީރު އިބްނު އަސްވަދު އަލްބަޖަލީއެވެ. ދުނިޔެ ދޫކުރައްވާފައިވަނީ 182ހ ގައެވެ. "އައްޘިޤާތު 340" ބައްލަވާ*

[422] *މިއީ މިއަދުގެ މުޖުތަމަޢުދު ސަރުކާރުތަކުގެ ހާލަތެވެ. އަދި ކިއްއެއްތޯ؟ މިބައިމީހުން ނުބައެވެ.*

ތޭރަވަނަ ދަލީލް

އެއިލާހުގެ ވަޙީބަސްފުޅުކަމުގައިވާ

وَلَا تَرۡكَنُوٓاْ إِلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ فَتَمَسَّكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِنۡ أَوۡلِيَآءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ

"އަދި އަނިޔާވެރިވީމީހުންގެ ފަރާތަށް ތިޔަބައިމީހުން ނުލެނބޭ ހުއްޓެވެ. ފަހެ، އޭރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގައިގައި އަލިފާން ބީހިދާނެއެވެ. އަދި الله تعالى ފިޔަވާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އައުލިޔާއެއް ނުވެއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަޞްރެއް ނުލިބޭނެއެވެ." [423]

އެއިލާހު މިތަންގައި އަންގަވާފައިވާ ގޮތުގައި ކާފަރުންނާއި ޝާމިލުންގެ ތަރަހިން މުންނަށް ހިމާޔަތްވާ މުންނަކީ ހަމަކަށަވަރުންވެސް އަލިފާންގައި ބީހުން ޖެހޭނެ ބައެއްކަމެވެ. އެބަހީ ނަރަކައަށް ވަންނަން ޖެހޭނެ ބައެއްކަމެވެ. އަދި އެއިލާހު، ބިރުގަންފައިވާމީހާއި އެހެންމީހުން ފަރަގެއް ނުކުރައްވައެވެ. ހަމައެކަނި މަޖުބޫރު ކުރުވިފައިވާ މީހާ ފިޔަވައެވެ.

ވީމާ އެބައިމީހުންގެ ދިރިއުޅުމަން ހިތް ރަނގަޅާ، އެއީ ދަސްކަމު ހިޔާލުއްކަމަން ބަޔާ، އެބައިމީހުންނަން ވެސް ވަރުގަދަ ގުޅުންތަކަށް ނުހަވަހަ ހިޔާލުންވިޔަސް އުއިވަވިދި، ހަމުހިދިހި ހާމަ ހަރުހުވަރިންނަން ސިވުމުށް ހަހި، ސިވިރުހުވަގެ ހަހުގުވެރިން މަގަފާމަން ދެކެން ބޭނުންވާތީގެ ގުޅުމަށް ބޭނުންވާ ކަމަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެބައިމީހުންނާ އެއްގޮތް ނުބައިވެގެންވާ ކަމުގެ ތަކުލީފެއް ވެރިކަށްވެއެވެ.

ސާދަވަނަ ދަލީލް

އެއިލާހުގެ އާޔަތްކަމުގައިވާ

مَن كَفَرَ بِٱللَّهِ مِنۢ بَعۡدِ إِيمَـٰنِهِۦٓ إِلَّا مَنۡ أُكۡرِهَ وَقَلۡبُهُۥ مُطۡمَئِنُّۢ بِٱلۡإِيمَـٰنِ وَلَـٰكِن مَّن شَرَحَ بِٱلۡكُفۡرِ صَدۡرٗا فَعَلَيۡهِمۡ غَضَبٞ مِّنَ ٱللَّهِ وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ ۝ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱسۡتَحَبُّواْ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا عَلَى ٱلۡأٓخِرَةِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ۝

"އެމީހެއްގެ ހިތް އީމާންކަމުން ހަމަޖެހިގެންވާ ހާލު، މަޖުބޫރުވުމުން ވީއަކު ދުނުވި، އީމާންކަމަށްފަހު ކާފަރުވެއްޖެމީހާ، އަދި

---

423 ހޫދު ސޫރަތުގެ 113

އެހެނެއްކަމަކު(އެބަހީ: މަޖުބޫރުވެގެންވެސް) ކާފިރުކަމަށް ހިތްތަނަވަސްވެ[424] ހަމަޖެހުނުމީހާ، ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް الله تعالىގެ ޙަޟްރަތުން ކޯފާފުޅުވެއެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ އަޒާބު އެބައިމީހުންނަށް ހުރެއެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން، އެބައިމީހުން އާޚިރަތަށްވުރެ ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަށް ބޮޑަށް ލޯބިކުރި ހަދައިފިކަމަށްޓަކައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކާފިރުންނަށް ތެދުމަގު ނުދައްކަވާ ކަމަށްޓަކައެވެ." [425]

މިއާ އެހިގޮތުން ބަޔަކު ކުފުރުގެ ބަސް ބުނެއުޅުނަސް ކާފަރުނުވާނެކަމަށް ބުނެއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ ފިކުރަކީ ހިތުގައި އީމާން ހުރިހާހިނދަކު ކާފަރުނުވާކަމެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ޤައުލު، މާނަ ނަމަވެސް އާއިލާއަށް ވާރުތަވާ އީމާން ގެއްލުމުގެ ބިރުންކަމަށްވާތީ ކުރިއެވެ. ނަމަވެސް އެއީ ކާފަރުކަމެއް ހިތްތިބުމުން ބޮޑުފުރައިގެ އަޅުވާން ކަމުގައިވިއަސް ކުރިއެވެ. ނަމަވެސް ހަމައެކަނި އަޅުވާން ދޮރުބަނދު ހެދުމަށް ބުނާ ސާފުކޮށް ބައްލަވާ ކުރިއެވެ. ނަމަވެސް ދުލާއި އަޅުވާން ކާފަރުކުރި ކަމުގައިވިއަސް ނަމަވެސް އެހެއިން އެކަމަކުން ވިޔަސް ކާފަރުކޮށްލިކަމަށް ކުރިއެވެ. ނަމަވެސް އޭނާ ކާފަރުކުރި ދުނިޔޭގެ ފައިދާއަށް މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން ލިބިގަތުމަށްޓަކައި ކަމަށްވިއަސް ކުރިއެވެ. މިއީން ކާކުވެސް ގަބޫލުކުރާކަމެއް އޭނާ ވަގުތު ކާފަރުކަމެވެ. ހަމައެކަނި މަޖުބޫރުކުރެވިގެންނާ މިހާ ފެނިވަޑައިގަތެވެ. އެހާއިރު އެކަމަށް ބަލާއިރުން "މަޖްސޫބުކަމެވެ". [426]

މިއާ ކުފުރުކުރުމަށް މިހާރު މަޖުބޫރުކުރެވިގެންވާނަމަ، އަދި އޭނާހަކަށް "ކަލާ ކުފުރު ކުރާނީތަ ނޫނީ ކަލާ މަރާލާނީތަ؟ ނޫނީ އަނިޔާ ކުރާނީތަ؟"އެވެ ބުނެވިގެންވާ ވިޔާ، ނަމަވެސް މުޝްރިކުންގެ އަމުރުތަކާ އެބައިމީހުން އޭނާހަށް ވަރަށްގިނަ ގޮތްތައް އަނިޔާކުރި ވިޔާ، އަދި އޭނާހަށް މުޝްރިކުންނާއި އެއްބަސްވެގެން ނޫނީހަކަށް ނުރެކޭ މިހާރަށް މަޖުބޫރުކުރެވިގެންވާ މީހެއްގެ ތަޅުއިގެން މީހުންނެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ހަމަކަށަވަރުން އަމަލުން އެއްބަސްވުމަކުން މައްސަލައެއް ނުވެއެވެ. އެކަމަށް ޝަރުޢަށް އޭނާގެ ހިތް އީމާނުގެ ޔަޤީންކަމުގައި ހުރެއެވެ. މާނައަކީ އިމާންކަމުގެ ގޮތުގައި ކަމެވެ. އެކަމަކު ގަބޫލުވާނެނެވެ. އެކަމަށް އޭނާހަކީ ހިތުން އެބައިމީހުންނާ އެއްބަސްވުމެއް ނެތި، މަޖުބޫރުކުރެވިގެންވާ ނަމަވެސް ކާފަރުނުވެއެވެ.

އަދި އިމާމު އަހްމަދު[427](رحمه الله)ގެ ބަސްފުޅުން ދޭހަވާ އެއްޗަކީ، ފުރަތަމަ ގޮތުގައި އީމާނަށްފަހު ކާފަރުކަމަށް ދެގޮތްތަކެއް އެކަމަކު މަޖުބޫރުކުރެވިގެންވާ މިހާއެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ އަޙްމަދު އިބްނު ޙަންބަލް[428]، އެކަމާގުޅޭ ބަހީ އެކުނުގެކަމައި

---

[424] ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ(رحمه الله) މިކަލާމަށް ކޮމެންޓް "މަޖްމޫޢު ފަތާވާ (599/7)"ގައި ވިދާޅުވަނީ "އެއްވެސް މަޖުބޫރުކަމެއްނެތި ކުފުރުގެ ބަހެއް ބުނެފިމީހާ އޭނާގެ ހިތް ކުފުރަށް ތަނަވަސްކޮށްލައި ހަމަޖެހިފައިވެއެވެ." އަދި (220/7)ގައި އެކަމާގުޅޭގޮތުން ވިދާޅުވަނީ: "އެއްވެސް މަޖުބޫރުކަމެއްނެތި ކުފުރާއި ކާފިރުކަން ހަމަކަށަވަރުންނެވެ އޭނާގެ ހިތް ކުފުރަށް ތަނަވަސްކޮށްލައި ހަމަޖެހިފައިވެއެވެ".

[425] ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 107-106

[426] މިބަސް އައިސްފައިވަނީ "ޢަޤީދަތު ޖަހުމިއްޔާ"ގައެވެ. މާނައަކީ "މަޖުބޫރުކުރެވުން، ބާރުގެ ބޭނުންކުރުން، ޖަހުމިއްޔާގެ ބަސް، އަޙްމަދުގެ ބަސް، އިއްޔާގެ ބަސް"އަދި މަޖްސޫބަކީ އެކަންކުރެވޭ މީހާއެވެ. އަދި ބަހުގެ އިލްމުވެރިންގެ ބަހުން: "އެވަނީ ކުރީގެ ކުރަމުން އެކަމާ މަޖުބޫރުކުރެވިގެން ނޫނަސް ބާރުގެ ބޭނުން ކުރުމުގެ ކިބައިން." "ފިސާނުލް ޢަރަބް (526/3)"އަދި "އަލްމުޢްޖަމުލް ވަސީޠު (729/2)" ބައްލަވާ

[427] އެކަލޭގެފާނަކީ ޝައިޚުލް އިސްލާމް އަބޫ ޢަބްދުالله އަޙްމަދު އިބްނު މުޙައްމަދު އިބްނު ޙަންބަލް އިބްނު ހިލާލް އިބްނު އަސަދު އައްޝައިބާނީ އަލްމަރުވަޒީއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ބައްޣްދާދުގައި ވަފާތްވެވަޑައިގަތީ ހިޖްރައިން ދުވަސް ތަކުރުއްވި 241ހ. ގައެވެ. "އައްތަޤްރީބު (14)" ބައްލަވާ

[428] އެކަލޭގެފާނަކީ ޖަޙްމު ވަރަޤާއި ބިޝްރުގެ އިމާމުއަލްމުޙައްދިޘާ އަބޫ ޖަޢުފަރުއްޠަޙާވީ ވަފާތްވެވަޑައިގަތީ 233ހ. ގައެވެ. "އައްތަޤްރީބު 597" ބައްލަވާ

އޮންނަވަނިކޮށް 429 އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ވަދެވެ. އަދި ޠަލްޙާ އެކަލޭގެފާނަށް ސަލާމް ގޮވުމުން އެކަލޭގެފާނު ސަލާމުގެ ޖަވާބެއް ނުދެއްވައެވެ. އެހިނދު ޠަލްޙާ އެކަލޭގެފާނަށް ވިދާޅުވިއެވެ "އޭ އަބުރަމަދުވެ! އަހަރެންގެ ބައްޕައާއި[430] الله تعالىގެ ވަޙީބަސްފުޅުކަމުގައިވާ **"އެމީހުންގެ ހިތް އިޙްސާސްތަކުން ހަސަދަވެރިކަމާ ރުޅި، މަޢުރޫފުކޮށްދެއްވާ ބިރެއް ދެއްކުންތަކެއް"** އެވަގުތު އަބްދަމަދު އެކަލޭގެފާނުގެ މުސްތަޤުބަލު އެކުއް ފަހަރެއް އަސްލުގައިވާނެވެ. އެއްވެސް ގޮތަކުން ޠަލްޙާ އެކަލޭގެފާނަށް ބުނެދޭ "މިއީ އެއްޗެހިތަކެއް ގުރުބާނީވެފައި ނޫން ހަމައެކަނިތޯ؟". އެޖަލްސާ ޠަލްޙާ ނިކުމެގަތް އުރެދެމީހުން ހިނދު އެކަލޭގެފާނަށް ވިދާޅުވިއެވެ "އޭނާ އަންގާރާގެ ބަރިތޮއްބު ބޮޑުކަމާއި ހުކުމްކުރެއްވިއެވެ. އެބަރިތޮއްގަނޑުގެ 'އަންގާރާ ވިދާޅުވިއެވެ "ދިޔަނުކުއްނު ތަޙުޤީޤުކުރާ މީހުންނެވެ'، ދެތިން ކުރިކަން ބަލާއިރު ރަޙުމަތުލްލާ (صلى الله عليه وسلم)އަށް ހާމަ ޖަހަނިވާސް އެބަހިމެނުން ހެޔޮސްކަރުގެ. ދެން ދިޔަނުކަމާއި ހުރިހާ އެބަހިމެނުން ކަމުގެ އެބަހިމެނުން ދިޔަނުކަމާއި އަސްހާބުކަމުގެ". އެކަމުގެ ކަވެއް ގަޑިއެއް ބޮޑުކަމާއި ގޮތުގައި 'ދިޔަނުގެ ކަވެއް އަސްހާބުކަމުގެ ބޭނުމެވެ.'"[431] ޠަލްޙާ ބުނެދޭ "الله تعالى ގަސަމެވެ ގަދަފުޅުކަމެއް! އެދެކޮޅެއްގައި الله تعالىގެ ދިން ކަލޭގެފާނުގެ ބޭރު ދީނަށް ޙިމާޔަތް ދިޔަން ނިކުތެވެ."[432]

---

429 އިމާމް އަޙްމަދު(رحمه الله)އަށް ޝަރީޢަތައިގެން ގާތު ފުރިވަޑައިގެން އެކަލޭގެފާނުގެ ގޮތް ކިޔަވާ ކުޅަދާނަ ވެރިކަމުގައި ފަދައިގެން ހަމައެކަނި ދުވަސް އަދިއަކު ނަމްސާ ސަލާމުގެ ބަސްފުޅުކަމެއް ކިޔާތަކުގެ ބަސްފުޅުގައި ގުޅުންހުރި ކަމެއް ކިޔަވާދިނެވެ. އަދި މިއީ އެކަލޭގެފާނު އެވަގުތު ކަމުގައި ހަމަނުޖެހެއްސެވެ ދުވަސް ކުރަނީ ނުކުމެގެން ކަމަށް ސިފަކޮށްދެއެވެ.

430 އެކަލޭގެފާނުގެ ހަދީސް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވަނީ އައްޠަބަރާނީ (184/14)އާއި، "މުސްތަދްރަކު (357/2)"ގައި އަލްޙާކިމްއެވެ. އަދި ބައިހަޤީކަމަށް އައްޒަހަބީއާއި، "ސުނަނުލް ކުބްރާ (208/8)"ގައި ބައިހަޤީއާއި، "އަލްޙިލްޔާ (140/1)"ގައި އަބޫ ނުޢައިމްއާއި، "އައްޠަބަޤާތު (249/3)"ގައި އިބްނުސަޢުދުއާއި، "ނަސަބުޤުރައިޝް (159/4)"ގައިވާ ފަދައިން އިބްނުޢަސާކިރު ޙަދީޘްގެ ރިވާޔަތް ޢަބްދުﷲ ބިން ޢަބްބާސްއާއި، "ތާރީޚު ދިމަޝްޤު (132/4)"ގައިވާ ފަދައިން އިބްނު އަބީ ޝައިބާއާއި، އިބްނު މަރްދަވައިހިއާއި، އިބްނުލް މުންޛިރުއާއި، އިބްނު އަބީޙާތިމްއެވެ. އަދި "އައްދުއްރުލްމަންޘޫރު ޖާމިޢާ (347/3)"ގައި އަބޫ ބަކުރު ބިން ޚައިޘަމާއާއި، އަލްފާކިހީއާއި، އިބްނު ސަޢުދުއާއި، އަޙްމަދު މުޙައްމަދު ބިނުލްޙަސަނާއި، ހަލާލްއެވެ. އަދި "ފަތްޙުލް ބާރީ(312/12)"ގައި އިބްނު ޙަޖަރުއާއި، "އަލްއިސްތީޢާބު (65/7)"ގައި އަލްބައްރު ގެންނަވާފައިވާ ގޮތުގައި: " **'އެމީހުންގެ ހިތް އިޙްސާސްތަކުން ހަސަދަވެރިކަމާ ރުޅި، މަޢުރޫފުކޮށްދެއްވާ ބިރެއް ދެއްކުންތަކެއް' ބާވައިލެއްވިއެވެ** އެކަލޭގެފާނުގެ އަޚުންނާއި ބަޔަކަށްވެސް ގެންނެވިއެވެ." "ރިޖާލު ޙައުލުއްރަސޫލު (166-167)"ގައި މިޙާދިޘާ ވަރަށް ހުރިހާ ގޮތަކަށް ހާމަކުރައްވައިފައިވެއެވެ: "އެކަލޭގެފާނު ގާތްކުރައްވާވުން، އެކަލޭގެފާނު ހަމަހަމަކުރަށްވާތީ އެވަގުތު ޒިކުރާ ޖަހައްވާފައިވަނީ ހިތްތަކެއް ނަފްސެވެ. އެބަހިމެނުން ކުރިއަށްދާ ނުބައިކަމެއް އެކަލޭގެފާނު ކުރި ދުވަހެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ހަނގުރާމާ އަޙްދާސަށް ދާ ޒިޔާދަ، ސަހާބަގެ ގައި ހުރިގައި އަނގަބަހުން ހިތްތަކުގެ މެދުގައި އެކަލޭގެފާނު ބޭނުންވިއެވެ. ފަހަރާ ނޭނގޭ ހަސަދަ، އެކަލޭގެފާނުގެ ޖަހައިގެން ތިލަފަޅުގައި ހަމަޖެހުނެވެ. އޭރުގައި އެކަލޭގެފާނު އެހެން ދުވަސްތަކުގައި ވިދާޅުވީ އެބަހިމެނުން އެކަލޭގެފާނު ބުނެދޭ 'ޙިމާޔަތްގެ ދިޔަމުންދާ ބޭރު ކަމަކުގެ ކަމާއިކުރާ ކުރިމަތިލާ'. އަދި އެބަހިމެނުން ކުރިއަށްދާ އައްޔަރު އެބަހިމެނުންގެ ފޮނުއްވާ ހުރިހާ ފަހަރު އެކަލޭގެފާނުގެ ނަމުން ހުރިހާ އެބަހިމެނުން ޝަރުތު ކުރިއަށްދިޔައެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ހުރިހާ ވާހަކަ އަށްވެސް ހާސިލުވާން ކުރިއަށްދާ ދިޔަވީ އެއީ ނުކުތް ކަނޑައެޅުއްވިއެވެ. އަދި އެހެނިހެން އެބަހިމެނުން ކުރި އަސްލުތަކާއި ދެކޮޅުނެތި އެކަލޭގެފާނުގެ ހަމަ ޙިމާޔަތް ހުށަހަޅާފައެވެ." އެހެންވެސް الله تعالىވެސް މަޢުރޫފުކުރައްވާފައިވާނޭ އެކަން އެޖަހައިގެންނެވެ މިއާދަ ބާވައިލެއްވިއެވެ.

431 ޙާރިޘު އަޢްވަރު(رضي الله عنه)އަށް ހަމަގޮތުގައި އަޙްކާމުކުރެއްވި. އަދި އިމާމް އަޙްމަދު އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ޙަދީޘް ބަޔާންކުރައްވާފައިވަނީ ރަސޫލުﷲ އިސްލާމް ކުރިއަށްދިޔައީ ބައެއް ކަމެވެ. އަދި ކުރިއަށް ކުރިއަށް ހަމަހަމަ އެކު އިސްލާމް ޝަރުޢީ ވެރިކަމެވެ. "ނަޞީޙަތް އިމާމުންނާއި މުސްލިމުންނަށް"އެވެ ކިޔާ ބަސްފުޅު އިމާމް ޔަޙްޔާ ބިން އަބީ ޒައިދު(رحمه الله)ގެ ބަސްފުޅު ބައްލަވާ!

432 މިހާދިސާ ގެންގުޅުއްވާފައިވަނީ "އައްޠަބަޤާތު (404/1)"ގައި އިބްނު ސަޢުދުއާއި، "މަނާޤިބު އިމާމް އަޙްމަދު (474)"ގައި އިބްނު ބަޠްޠާ މަޤާމެއްގެ ފާހަގަކޮށް އިބްނުޖަޢުފަރުއެވެ.

ދެން އެބައިމީހުންނަށް ހައްގު ފާޅުވުމަށް ފަހުވެސް ކުފުރަށް އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަށް ހުޅުވާލާ، އަދި "ތިމަންމެންގެ މިއަމަލަކީ ބިރުން ކުރި އަމަލެއް ކަމުގައި ނޫނީ ނުވެއެވެ" ބުނާ މީހުންނަށް އެއިލާހު އަންގަވަނީ "އެބައިމީހުންނަށްވަނީ الله تعالىގެ ހަސްރަތުން ގަޟަބާއި ވަރުގަދަ ކޯފާއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ގަދަފަދަވެގެންވާ އަޛާބެއްވެއެވެ."

އަދި އެއަށްފަހު އެއިލާހު އަންގަވަނީ، އެބައިމީހުން ކާފަރުވެ، ދާއިމަށް ބަދަލުވެގެންވާ އެބައިމީހުންގެ ކުފުރުގައި، އެބައިމީހުން ތިމާމެން ކާފިރުވެ ދިނުމަށްޓަކާ، ދިރިއުޅުމުގެ ނަތީޖާއެއް، އަދި ކުފުރަށްޓަކާ ފޮނުވައިގެން ސަބަބަކުން ނޫނެކެވެ. އެހެނަސް އެއީ އެބައިމީހުން ޙަރަކާތް ފާފަވެރިންގެ ރުހުމާއި، ދީނުގެ މަސައްކަތް އިސްލާމް މިނިވަންކަން ލޯބިވާ ސަބަބުންނެވެ.[433]

އެއިލާހު އަންގަވަނީ

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا عَلَى ٱلْءَاخِرَةِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَـٰفِرِينَ

"އެއީ ހަމަކަށަވަރުން، އެބައިމީހުން އާޚިރަތަށްވުރެން ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަށް ބޮޑަށް ލޯބިކުރި ކަމުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކާފިރުންނަށް ތެދުމަގު ނުދައްކަވާ ކަމުންނެވެ." [434]

މިގޮތުގައި الله تعالى އެވަނީ އެބައިމީހުންނަށް ތަޤްދީރު ކުރައްވާފައެވެ.[435] އަދި އެބައިމީހުން އެކަމުގެ 'ދުނިޔޭގެ ކުޑަކުދި އެދުމަށްޓަކައިއެވެ ވިއްކައިގެން އެދުރާ އެޖެހުނު ގަބޫލުކުރުމެވެ ނުކުރައްވާނެކަމަށެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ތެދުމަގުވެސް ނުދައްކަވާނެ ވާހަކަ މިގޮތުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ.[436]

އަދި އާޚިރަތުގައި އެބައިމީހުންނަކީ އެބައިމީހުން ދުނިޔޭގެ ފައިދާއަށްޓަކައި އިސްލާމްދީނުން، އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކާއި، ނަފްސާއި، ފަހަންވެސް ކާ ކުރިމަތިވާ ގެއްލިގެންދާ ބަރުބާދުވެގެންދާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ހާލަތު ހަމަކަށަވަރުން އެއިލާހު ވަޙީކުރައްވަނީ

أَنَّهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ هُمُ ٱلْخَـٰسِرُونَ

"ހަމަކަށަވަރުން އާޚިރަތުގައި ގެއްލުންވާ މީހުންނަކީ ހަމަ އެބައިމީހުންނެވެ." [437]

---

[433] މިއީ "އިސްލާމް"ދީނާ ދޫކޮށް، "ކުފުރަށް" ނުކުމެވަޑައިގަތުމުގެ ބާވަތުގައި ބަޔާންވެގެން ކަމަކަށް ބަލައިގަތުމަށް ވާހަކަ ދައްކަވާ ޙުކުމްތަކެވެ. އަދި އެކަމުގެ ތެރޭގައި ބައިގަނޑެއް ބަދަލުވެގެން ކާފިރުންގެ އެއްބައިވަނީ ދުނިޔޭގެ އެދުމަކަށް ކަމުގައިވާކަމަށް އެބައިމީހުން ދީނުން ބަދަލުވިއެވެ.

[434] ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 107-109

[435] މާނައަކީ الله تعالى އެބައިމީހުން އެއީ ކާފިރުންކަމުގައި ތަޤްދީރުކުރައްވާފައިވާ ވާހަކައެވެ. އެއީ އެއިލާހުގެ ބަޔާނެއްގައި އަންނަ ފަދައިންނެވެ "އަދި الله تعالى ކާފިރުންނަކަށް ހިދާޔަތް ނުދައްކަވައެވެ"

[436] މިހާރު ތިޔަބޭފުޅުންނަށް މުރުތައްދުވުމުގެ ދުނިޔަވީ ފައިދާއަށް ސަބަބު އެނގިދާނެއެވެ.

[437] ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 109

ފަނަރަވަނަ ދަލީލް

އެއިހާރުގެ އާޔަތްކަމުގައިވާ

إِنَّهُمْ إِن يَظْهَرُواْ عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ وَلَن تُفْلِحُوٓاْ إِذًا أَبَدًا

"އެމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ކުރިވެއްޖެނަމަ[438] ތިޔަބައިމީހުން ގަލުންޖަހާ ރަޖަމްކޮށްފާނެއެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންގެ ދީނަށް ތިޔަބައިމީހުން ވައްދަފާނެއެވެ. އެހެންވެއްޖެނަމަ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދުވަހަކުވެސް ފަލާޙާއި ކާމިޔާބު ނުލިބޭނެއެވެ." [439]

ހޮހަޅައިގެ އަހުލުވެރިން މުޝްރިކުންނާއި ބެހޭ ގޮތުން ވިދާޅުވިކަމަށް އެއިހާރު އަންގަވައި "އެބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުން ހިފާ ރަޖްމުކޮށްފިނަމަ، އެބައިމީހުން ކުރާނީ ދެކަމުން އެއް ކަމެވެ.

- ތިޔަބައިމީހުން ރަޖަމް ކުރާނެއެވެ. އެބަހީ ތިޔަބައިމީހުން ގަލުގަނޑުތަކުން އެންމެ އަނިޔާވެރި ގޮތަކަށް ގަތުލުކުރާނެ ކަމެވެ
- ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ މަގަށާއި ދީނަށް ތިޔަބައިމީހުން އަނބުރާލާ ކަމެވެ. އަދި އެއިރުން ތިޔަބައިމީހުން ފާހުރި ގެއްލި ހަލާކުވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. އޭގެ މާނައަކީ އެބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުން އަތުލައިގަނެފިނަމަ، އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެ ދިރިއުޅެން ފަށައިފިނަމަ ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ ދީނަށް ހިނގައިދާނެއެވެ. އަދި އެހެންވެއްޖެނަމަ ތިޔަބައިމީހުން ފަލާޙު ސަލާމަތެއް ނުލިބޭނެ ދުވަހަކުވެސް ކާމިޔާބު ނުލިބޭނެއެވެ."[440]

---

[438] މިބަސް އައިސްފައިވަނީ "ސަރަޙަ/ތަސްރަޙު"ންނެވެ. އަދި މާނައަކީ ހިތާމަ/ހުށުން ގެނެސްފައިވާ ފަދައިން "ފޭރުން އުނިގެނުއްވުން"ެވެ.

[439] ކަހްފު ސޫރަތުގެ 20

[440] އިމާމް ޝައުކާނީ(رحمه الله) އެކަލޭގެފާނުގެ ތަފްސީރުގައި މިއާޔަތް ތަފްސީރުކުރައްވަމުން ވިދާޅުވަނީ: "ބައެއް އިލްމުވެރިން ދެކިވަޑައިގެންނެވީ ގޮތުގައި މަޖްބޫރުކުރެވިގެން ހިތުން ނޫން ގޮތަކަށް ކުފުރުގެ ބަސް ބުނުމަކީ ހުއްދަ ކަމެއްކަމަށް ދަލީލެއް މިއާޔަތުގައި ނެތެވެ. އެހެނީ ހޮހަޅައިގެ އަހުލުވެރިންނަށް ބައިގޮތަކުން އިޚްތިޔާރުކުރެވުނު ގޮތަކީ "އެމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ކުރިވެއްޖެނަމަ ތިޔަބައިމީހުން ގަލުންޖަހާ ރަޖަމްކޮށްފާނެއެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންގެ ދީނަށް ތިޔަބައިމީހުން ވައްދަފާނެއެވެ" އަންގަވާފައިވާތީ އެބައިމީހުން އެބަސް ރައްދުކުރީ މަޖްބޫރުކުރެވިގެންނެވެ. އެހެންކަމުން "އެހެންވެއްޖެނަމަ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދުވަހަކުވެސް ފަލާޙާއި ކާމިޔާބު ނުލިބޭނެއެވެ" އަންގަވާފައިވަނީ އެބައިމީހުން މަޖްބޫރުކުރެވިގެން ވީ ކަމެއްގައި ފަލާޙު ނުލިބޭނެކަމަށެވެ. އަދި ޝައިޚު އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ބަޔާނުން އެކަން ސާފުވެގެން ދެއެވެ. އެހެނީ މިހާރު ގޮތުން މަޖްބޫރުކުރެވުމުގެ މައްސަލާ ކަނޑައެޅިފައިވަނީ ރަސޫލާ އާއި ސަހާބުބޭކަލުން ކުރިން ވާހަކަފުޅު ވިދާޅުވެފައިވާ ތަނަކުންނެވެ. އެހެނީ ނަބީބޭކަލުންގެ ޝަރީޢަތުގައި އިކްރާހުގެ އަހުލުވެރިކަމުގެ ހުއްދަ ކަމާއި ހުއްދަނޫން ކަމެއް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވަނީ ރަސޫލުالله (صلى الله عليه وسلم)ގެ ބަރަކާތުގެ "ބަރަކާތް ހިމާޔަތް" ނުވަތަ "މަޤްބޫލު މުޢާމަލާ"އިން މިކަން ސާފުވެއެވެ: "ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى މިއުއްމަތަށް ދޫކޮށްދެއްވިއެވެ، ކުށަށާއި، ހަނދާންނައްތައިލުމާއި، މަޖްބޫރުކުރެވުމުން ކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ގޯސްކަމެއްނެތެވެ." އަދި މިބަސްފުޅުގައި "..... މިއުއްމަތުގެ ކުށަށާއި ހަނދާންނައްތައިލުމާއި....." އިސްލާމްދީނުގެ އިސްނެގުމުގައި ފޮނުވި އެއްސަރީއަތުން ހުށަހެޅި މިބައިގައި ޙުކުމް ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތް ސާފުވެގެންދެއެވެ. އަދި އިމާމް އަޙްމަދާއި އިބްނު އަބީ ހާތިމް މިބަރަކާތުގެ ބަޔާނުގައި ބަރަކާތެއް ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ ގޮތުގައި ދެކޭ އިމާމުންނާއި ފަރާތުން މިބަރަކާތް ތަފްސީރުކުރެއްވީ ބަރަކާތްތަކުގެ ކުރިން ހަމަޖެހިފައިވާ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެކަމަށް ދަލީލުކޮށް ބައިވަރު އެކިއެކި ބަރަކާތްތަކެއް އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކަށް ލާޒިމުކުރެއްވިއެވެ. އަދި މިޢުނާމަލާތުގައި "އެމީހުން ހިފެހެއްޓި އިސްލާމްދީނަށް ރައްދުކުރުމުގެ ގޮތް، މަޖްބޫރުވެވުނަސް ވިޔަސް ގެއްލިދާނެއެވެ" ވަރަށް ބަޔާނެއް، މަޖްބޫރުކުރެވުނުކަމުގެ ބަޔާން ހުށަހަޅާފައިވާ ބަޔަކަށް ސާފުކަން ބާރުގެ ހުށަހެޅުމެވެ". (އަލްމުޙައްރަރު ޝައުކާނީ 73-72/4). އަދި މިބަސް ޙުކުމްގެ ބަރަކާތް ގެންގުޅުއްވާފައިވަނީ "އަލްބަޙްރުލްމުޙީޠު"އާއި "އަލްޖާމިޢު"ގައި އިބްނު މާޖާއާއި، އަލްބައިހަޤީއާއި، ބަޣަވީއާއި، ދާރަޤުޠްނީއާއި، ތަބަރާނީއެވެ. އަދި އިމާމް ނަވަވީ "ޝަރަޙު މުސްލިމް ވަޤްފުގެ ބަސް.350"ގައާއި، އިމާމް އަޙްމަދު ޝާފިޢީ، އިމާމް އިބްނު ރަޖަބުގެ "އަލްޖާމިޢުލް"ގެ ތަރުޖަމާގައި މިބަރަކާތް ޝާމިލް ބަރަކާތް ކުރިކޮށް ދެންނެވިފައިވެއެވެ. (149/5)

ކާފަރުން މުސްލިމަކު އަތިލައިގެންފިނަމަ އިކްރާހު ދުރުވުރުސަތަކު މިއީއެވެ. ވީމާ އެއްވެސް މަޖުބޫރުކަމެއްނެތި، ޢުޛުރަކާއިނުލާ އެބައިމީހުންނާއި ރުހި، އެބައިމީހުންގެ ގޮތަށް ދުރުދުރަށް ސަފީރުން ބޮޑުވާ، އެބައިމީހުން އަނބުރާލަދީ ކާބައިމީ ބަލާ ސުވާލުކުރަނިވީމާގެ ބުނުވަނީ ކާބައިމީއެވެ؟ އަދި ޔާއައްލާ! މިހުރިހާ ކަލްޤެ ދިމުރުން އެބައިމީހުންނަށް އުމުރުޝުރިކުންނަށް ހައްގެ އަރުތުވިރިކަމްވެސް ގަބޫލުކުރާ މީހުންނެވެ.[441]

ސޯޅަވަނަ ދަލީލް

އެއިލާހުގެ ވަހީބަސްފުޅުގައިވާ

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَعْبُدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ ۖ فَإِنْ أَصَابَهُۥ خَيْرٌ ٱطْمَأَنَّ بِهِۦ ۖ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ ٱنقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ خَسِرَ ٱلدُّنْيَا وَٱلْأَاخِرَةَ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ

"އަދި ޝައްކެއްގެ މަތީގައި ތިބެގެން الله تعالىގެ ހަށްވަރަމަން އަޅުކަންކުރާބަޔަކު މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. އެމީހަކަށް ހެޔޮކަމެއް ލިބިއްޖެނަމަ އެކަމުން ހިތް ރުހިދެއެވެ. ނަމަވެސް އެމީހަކަށް މުސީބާތެއް ކުރިމަތިވެއްޖެނަމަ އެމީހެއްގެ މޫނު އަނބުރާލައެވެ. އެމީހަކަށް ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުވެސް ގެއްލިފައެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ގެއްލުމާއި ދެރަކަމަކީ އެއީއެވެ."[442]

މިބަސްގައި އެއިލާހު ބަޔާންކުރައްވާ "**އަދި ޝައްކެއްގެ މަތީގައި ތިބެގެން الله تعالىގެ ހަށްވަރަމަން އަޅުކަންކުރާބަޔަކު މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ**"ގެ މާނައަކީ އެބައިމީހުންނަކީ ގޮނޑުދޮށެއްގައި ހިނގަމުންދާފަދަ މީހެއް ފަދައެވެ. "**އެމީހަކަށް ހެޔޮކަމެއް ލިބިއްޖެނަމަ**" މިސާލަކަށް ކާމިޔާބީ، އިއްޒަތާއި، ސިއްހަތާއި، ބިމާއި، ސަލާމަތްކަމާއި، އަމާންކަމާއި، އެހެންވެސް އެފަދަ ކަމެއް ދިމާވެއްޖެނަމަ؛ "**އެކަމުން ހިތް ރުހިދެއެވެ**" އެހެން ބަހަކުން ބުނަނީނަމަ އެބައިމީހުން ސާބިތުވެއެވެ. އަދި ބަސް އުޅެއެވެ "މިއީ ހާދަހައިވެސް ރަނގަޅުވެގެންވާ ދީނެކެވެ. އަދި ހާލާއި ރަނގަޅު ދޭނުވާ މިދީނުގައި ތިބެމުންދާކަން ނުފެނުނެވެ."؛ "**ނަމަވެސް އެމީހަކަށް މުސީބާތެއް ކުރިމަތިވެއްޖެނަމަ**" މިސާލަކަށް ބިރާއި، ބަލިމަޑުކަމާއި، ފަގީރުކަމާއި، އެހެންވެސް އެފަދަ ކަމެއް ދިމާވެއްޖެނަމަ؛ "**އެމީހެއްގެ މޫނު އަނބުރާލައެވެ**" ނުވަތަ އެހެން ބަހަކުން ބުނަނީނަމަ، އަދި ސިފަތަކުގެ އަހުލުވެރިންގެ ގޮތަށް ހުރެއްޖެއެވެ.

މިއާދަޔާ މިފިތުނައިގެ ޒަމާނުގައި[443] އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބޭރުވިމީހުންނަށް ފަސޭހަވެފައި ދަރު އާރާސްތުވެއެވެ. އެހެނީ މިފިތުނައިގެ

---

[441] ނަޒާޢާތު އަލްމުރާދު ސޫރަތުގެ 30 ވަނަ އާޔަތުންނެވެ.

[442] ޙައްޖު ސޫރަތުގެ 11

[443] ބަހުގެ ގޮތުން: "އިނދަރުޖު ދުވަސްތަކުގެ، ދަރި ދުވަސްތަކުގެ، ހާލުގަދިވާ ދުވަސްތަކުގެ" އަދި އިދާމު ގެނބަމުގެއިވާ ގޮތުގައި "ބަޑުގެ ދުވަސްތަކުގެ، ބަދުޖެހުމުގެ ދުވަސްތަކުގެ، ފާޅުކުރެވޭ ދުވަސްތަކުގެ". އެހެނަސް ޝަރީޢަތުގެ ގޮތުން ސިއްރުގާއި، ކުށްވެރި، ބިދުޢައިގެ ވާހަކައިގައިވެސް ގެންދިޔައެވެ. ބަލާލުމުގެ އަލުމަލަކީ (2/194-195) ބައްލަވާ!. އެކަމަކު މިއަދުގައި ބޭނުން ކުރެވިފައި އެވަނީ ބަހުގެ މާނައިގައެވެ. އެކަމަށްވާ ވާހަކައިގެފައި އެވަނީ އުއްމާލީން ބައިގެ ބިނބަކާ ދިމާވާ ޤަދީމު ޤަވާޢިދުގެ ވާހަކައެވެ.

ކުރީން އެބައިމީހުން ދިޔީ ގުނޑޮހިއެއްގައެވެ. ނަމަވެސް އެފަދަ ގޮތަކަށް ދެކޮޅަށް ހިތިވަ ހިތިވައްޖައެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ ސާބިތުކަމާއި ޚިޔާނާތްތެރިކަމުގައި الله تعالىއަށް އަޅުކަންކުރި ބަޔެއް ނުރުހުނެވެ. އަދި މިޤައުމަ އެބައިމީހުންނާއި ކުރިމަތިވި ހިނދު، އެބައިމީހުންގެ ދީނުން އެބައިމީހުން އަނބުރި، މުޝްރިކުންނާއި ގުޅި އެކުވެރިވިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަކީ ކަލަމަނާފުސް ވެއެވެ. އެބައިމީހުން މުސްލިމުންނާ ދެކޮޅަށް މުޝްރިކުންނާއި ގުޅުމެވެ. އެއްބަސްވެގެން މެދުނުކެނޑި އެބައިމީހުން މުޝްރިކުންނާއި ދެކޮޅުހެދި މުސްލިމުންނާއި އެކުވެރިވެއެވެ[444]. "އެމީހަކަށް ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގެ ގެއްލުންވިއެވެ" ގައިމު ވަރަށް އެބައިމީހުންނަކީ މިދުނިޔެއާއި އަންނަނިވި އާޚިރަތުގައިވެސް ގެއްލިވެރިވާ ބަޔެކެވެ.

އެބައިމީހުން އަބަދުވެސް މުޅިން ގެއްލިގެން ދެވެ، އަދި އެބައިމީހުންނަށް އަޛާބާއި ތަކުލީފުގެ އަންނަރުވާ ނުލިބުނީއެވެ، الله تعالىއާއިމެދު އެބައިމީހުން ދެކޭގޮތުގައި ނުބައިވިސްނުމެވެ. އެހެންވީމާ އެބައިމީހުން ދެކޭގޮތަކީ "الله تعالى ނަޞްރުދެއްވާނެތީ ހައްޤާއި ޙައްޤު އަދުލުވެރިންގެ މައްސަލަ ބާރުޖަހާ އަދުލުވެރިން ނަހަމަކުރައްވާނެ." އެބައިމީހުންގެ އެބައިމީހުން އެއްސާ ނަހަރު ވިސްނުމާއި ސަބަބުން ގެއްލި ހަލާކުވެގެންދިޔުމުގެ ތެރެއިން ނެއެވެ. އެފަދަ ނަހަރު ހީ ކުރީމީހުންނާއި ދާދިޔާ އެއިރު ވެރިކަމާއި ފަރާތްތަކުގެ

وَذَٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ ٱلَّذِى ظَنَنتُم بِرَبِّكُمْ أَرْدَىٰكُمْ فَأَصْبَحْتُم مِّنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ

"އެ ހިޔާލު ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެއާމެދު ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިޔާލުކުރިއެވެ. އެހިނދު ތިޔަބައިމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމުގެ ސަބަބުން ދެރަވި ނިކަމެތިވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި ވެއްޖެއެވެ." [445]

الله تعالى އެބަޔަކަށް ދީނުގެ ސާބިތުކަން އެބައިމީހުގެ މައްޗަށް ދެއްވާފައިވާ ފުރިހަމަކުރެއްވުމަށް! ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ކުޑަވެސް ޝައްކެއް ވަނީ ނުދޭހެވެ. އަދި މުޅިއެއްކޮޅުގެ އަތުވެން އެއްވެސް ބިރުވެރިވެވެސް ފެއިދާއެއް ލިބިއްޖެނަމަ ކުއްޖެވެ. އަދި މުޝްރިކުންނަށް ކުރިއަރާ ހިތުގައި އެބައިމީހުންނަށް ކިއްވަންޖެހުމަކީ ބާރުގަދަކަމާއިމެދުގައި ނުދެކޭހުއްޖެވެ. އެއީ ކަންމު މިހާރުގެކައިވެރިސް ނަފްސަ ކަންދެވި ފުދުވަކަށްފުރިސް އެބައިމީހުންނަށް ނުވެރިބާ ކުއްޖެވެ. ހަމަކަރަފައިބުރުފެސް، މިސްބާހަ[446] އަޔަ ކުރީގެ މީހުންތަކުގެ ތެރެއިންފެސް ފަރާތްގަނަ މީހުންނާއި އާއި ޒަހިގެން އަދިމީހުންގެ ތެރެއިންފެސް ފަރާތްގަނަ

---

[444] އުޙުދުއްދުނިޔާއް އެސޫރިއަނުންނާއި ސަރިޔީހުންތައް މީސްރަހިޔާގައި ހިމާޔަތްކުރާ ފަރާތުން އަޅުގަނޑުގެން الله تعالىގެ ހަޝްރުކޮށްން އެދުނީ އެބައިމީހުން އެއްޗަތަށް އަނެއްބަޔަކުގެ މައްޗަށް ފެއްދި ނަރުދާއިގެ އަދިވާރުގައި އަނދައިގެން ދިއުމެވެ.

[445] ފުއްސިލަތު ސޫރަތުގެ 23. އަދި އަޙްޒާބު ސޫރަތުގައި ބަޔާންކޮށްދޭ އަޙްސާބާއި މުނާފިޤުންގެ ޤިއްޞާއަށް ބަލާލާއިރު ﴿إِذْ جَآءُوكُم مِّن فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ ٱلْأَبْصَـٰرُ وَبَلَغَتِ ٱلْقُلُوبُ ٱلْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِٱللَّهِ ٱلظُّنُونَا۠ ۞ هُنَالِكَ ٱبْتُلِىَ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا۟ زِلْزَالًا شَدِيدًا ۞ وَإِذْ يَقُولُ ٱلْمُنَـٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ مَّا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ إِلَّا غُرُورًا ۞﴾ **"އެއީ އެމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މަތިންނާއި ތިރިންނާއި އަރައިގަތްހިނދެވެ. އަދި ލޮލުގެ ހިތްތައް ކަރުތަށިއަށް އަރައިގަތްހިނދެވެ. އަދި އެހިނދު ތިޔަބައިމީހުން الله تعالى ނަޞްރުދެއްވާނެކަމާއިމެދު އެކިގޮތްގޮތަށް ހިތަށްއެރިއެވެ. ދެން މުއުމިނުން އެތަނުގައި އިމްތިޙާނުކުރެވުނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ބޮޑުތަނުގައި ގަދަފަދަ ގުޅުމެއް ހިނގިއެވެ. އަދި އެހިނދު މުނާފިޤުންގެ މީހުންނާއި އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބަލިމަޑުކަންހުރި މީހުން ބުނެއެވެ. ހަމައެކަނި ނުބައި ކަމަކަށް ފިޔަވައި الله تعالىއާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم) މިއަންގަވައިދެއްވީ ވަރަކަށް ނޫނެވެ." އަޙްޒާބު ސޫރަތުގެ 10-12**

[446] މަސްދަރު: ޠަބަރީ، ސަޢްދީ، ބަޣަވީ

ދީނުން މަގުފުރައްދާ އެބައިމީހުން ފަރާތާ ޝިރުކު ކުރުމަ ސުވާރައެކެވެ. އެހެނަސް الله تعالى އެބައިމީހުންނެއް އިސްތިސްނާއެއް ނުކުރައްވައެވެ.[447]

އެހެންއެކަމަކު އެބައިމީހުންނަށް ހައްގުގެ އެނގެއެވެ. އަދި ހިތުން ގަބޫލުވެސް ކުރެއެވެ. ހަމައެކަނި އެބައިމީހުން ސިކުނޑީގެ ތެރެއަށް ވަޙީގަންނަސް، الله تعالى އެކަލާނގެ ފޮތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ 8 އުޖޫރަތާއި[448] ހުއްޓެވެ. އެކަމަކު އެބައިމީހުންނަކަށް އެކަލާނގެ ރަސޫލުފުޅާއި މިންގަނޑު އުޖޫރަތް ދޫކޮށް ކަލާނގެއިލާހީނަމަވެސް ދުރުވެ މީހުން ބަދަލު ކަލާނގެއިލާހީނަމަވެސް ތިޔަބައިމީހުން ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވާއެވެ

قُلْ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَٰنُكُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَٰلٌ ٱقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَٰرَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَجِهَادٍ فِى سَبِيلِهِۦ فَتَرَبَّصُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ

"ވިދާޅުވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ މައިންބަފައިންނާއި[1]، ދަރިންނާއި[2]، އަޚުންނާއި[3]، އަނބިންނާއި[4]، ތިމާގެމީހުންނާއި[5]، ލިބިގެންވާ މުދަލާއި[6]، އޭގެ ނަގާ ތިޔަރައްނބެރި ގެއްލުން ބިރުގަންނަ ބިރުން ތިޔަބައިމީހުން ވިޔަފާރިއާއި[7]، ތިޔަބައިމީހުން ހިތްރުހޭ ގެދޮރު އަނގަވައިފި ގެތެރޭގައި[8]،[449] މިހާރަށް އެކަލާނގެ ރަސޫލާ الله تعالىއާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާއި، އަދި އެކަލާނގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށްވުރެ ތިޔަބައިމީހުން ލޯބިވެ އަދި ލޯބިވާ އެކަލާނގެ ކަމެއްގައި ވަކިވުންތަ އެކަލާނގެ ހުކުމްފުޅު އަންނަންދެން އިންތިޒާރުކުރާށެވެ. އަދި ފާސިޤުންގެ ޤައުމަށް الله تعالى ތެދުމަގު ނުދައްކަވާ ހުއްޓެވެ." [450]

ސަތާރަވަނަ ދަލީލު

އެކަލާނގެ ވަޙީބަސްފުޅުތަކުގައިވާ

إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱرْتَدُّوا۟ عَلَىٰٓ أَدْبَٰرِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْهُدَى ۙ ٱلشَّيْطَٰنُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ ۞ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ لِلَّذِينَ كَرِهُوا۟ مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِى بَعْضِ ٱلْأَمْرِ ۖ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ ۞ فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَٰرَهُمْ ۞ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱتَّبَعُوا۟ مَآ أَسْخَطَ ٱللَّهَ وَكَرِهُوا۟ رِضْوَٰنَهُۥ فَأَحْبَطَ أَعْمَٰلَهُمْ

---

447 އަދި ސަލަފުކޮޅުގައި މުޙައްމަދުންނާއި ފުރާނައިރާއްޖޭން ގިނަބަ ރަތްކަނެވެ. އުޅަނބިލުން ބުނާތީކަމުގައި "ދިފާއު ނުވަތަ މުޙަތަރާ ނުވަތަ އެބު އެއްބަސްވެގަތުމާއި މުސްލިމުންނާއި އިޖުތިމާޢީ ކާފިރުންނާއި އެއްޙައިވާނުވާ މުޙައްމަދުވާނޭ ކަމެއް ނުބުނެވެ. ހިވަނީ ސަލަފުންގެ ބަސްތަކަށް އަހުލުސުންނަތުގެ ކުރިމަތީގައި ހިނގާފައިވެއެވެ. (އުސޫލުކަތަށް ތުރުފުލުންނެވެ.)

448 އަހަރަކުން ދުރަ އުޖޫރަތް ގިނަވެގެން ފިލައިކަމުގެ އެކުގެ އާނމު އަރު އުޖޫރަވި މިދިއައެވެ.

449 އެއީ ގެތެރަސް، ރަބަބަސް، ގައުމަކަސް- ނިސްބަތުކުރުފައިވާނި ގެތެރުގެ ގޮތުގައެވެ.

450 ތައުބާ ސޫރަތުގެ 24

"އެބައިމީހުންނަށް ތެދުމަގު އެނގި، ފާޅުވެ، ބަޔާންވުމަށްފަހު އެބައިމީހުންގެ ފުރަގަސްދީގެން އެނބުރި ދިޔަމީހުންނާއިމެދު ޝައިޠާނާ، އެބައިމީހުންނަށް އެކަންތަކަށް ޒީނަތްތެރިކޮށް ދެއްކިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ އަޖަލުތަކަށް ވަސްވާސް އުފުއްދައި ދިގުދާނެކަމުގެ އެދުން[451] އެބައިމީހުންނަށް ވާދިނެވެ. އެއީ، ހަމަކަށަވަރުން، الله تعالى ބާވައިލެއްވި ފޮތަށް ނުރުހުންވި މީހުންނަށް އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. ބައެއް ކަންތަކުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކިޔަމަންވާނަމެވެ. އަދި الله تعالى އެބައިމީހުން ސިއްރުކުރާ ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެބައިމީހުންގެ މޫނުތަކާއި ބުރަކަށިތަކުގައި، ތަޅުއްވަމުން މަލާއިކަތުން އެބައިމީހުންގެ ފުރާނަ ހިއްޕަވާ ވަގުތުގައި އެބައިމީހުންގެ ހާލަތު ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟ އެއީ އެބައިމީހުން الله تعالى ކޯފާވެވޮޑިގަންނަވާ ކަމަކަށް ތަބާވެ، އަދި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަތުމަށް ނުރުހުންވިކަމަށްޓަކައެވެ. ފަހެ އެބައިމީހުންގެ އަމަލުތައް الله تعالى ބާޠިލުކުރައްވައިފިއެވެ." [452]

މިތަންގައި الله تعالى ގެންސޮއްޕަވާފައިވަނީ، ހަމައެ އެބައިމީހުންގެ ގޮތަށް އައުމުން ފަހަތަށް އެނބުރި، އިތުރުވެގެން ދުނިޔެއަށްލޯބިވާ މީހުންނާއި ބާރުގަދަ މީހުންނެވެ. އަދި ދުނިޔެއަށްލޯބިވާމީހުންގެ އިތުރުކަން އެބައިމީހުންނަށް ފައިދާއެއް ނުކުރެއެވެ. އަދި ޝައިޠާނާ އެބައިމީހުންނަށް ދުނިޔެއަށްލޯބިވުމުގެ އަމަލު ދިރިއުޅުން ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނެވެ.

ހަމައެފަދައިން މިޒަމާނުގެ ޖަމާޢަތްތަކުގައިވާ ދުނިޔެއަށްލޯބިވާ މީހުންގެ ހާލަތު މިއެވެ. ޝައިޠާނާވެސް ދުނިޔެއަށްލޯބިވާކަމުގައި ބިރުވެ އުޅުމުގައި އިސްކަންދޭ، ހަމަހަމަކަން އެބައިމީހުން ދުނިޔެ ރައްކާތެރިކޮށްފައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ދިރިހުރިހާ ހަމައެކަނި އިނގިލީގައި، އެއަށް ވަކިވެގެން ދުނިޔޭގެ ވަސްތަކަށް ދުރުގައި[453] އެބައިމީހުންނަށް ބޭނުން ކުރުވާހިސާބު ދައްކައިދިނުމެވެ. އަދި ޝައިޠާނާ އެބައިމީހުންނަށް އޭގެ ހެޔޮކަންތައް ފާޅުކޮށްދިނެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ވަކިކޮށް ދީނުގެ މީހުންނަށް ކަމުގެ އެކަންތަކަށް ބިރުވެރިކަމާއި، އަދި އެބައިމީހުން އިސްލާމަށް ބަލާކަމާއި،

---

[451] މިއާޔަތް ފުރުޤާނުގެ އެހެން އާޔަތްތަކަކުން ސާފުވެގެންދެއެވެ ((فَلَوْلَآ إِذْ جَآءَهُم بَأْسُنَا تَضَرَّعُواْ وَلَـٰكِن قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَـٰنُ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ۝ فَلَمَّا نَسُواْ مَا ذُكِّرُواْ بِهِۦ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَٰبَ كُلِّ شَىْءٍ حَتَّىٰٓ إِذَا فَرِحُواْ بِمَآ أُوتُوٓاْ أَخَذْنَـٰهُم بَغْتَةً فَإِذَا هُم مُّبْلِسُونَ ۝)) "ފަހެ، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޢަޒާބު އެބައިމީހުންނާ ހަމައަށް އައި ހިނދުގައި، އެބައިމީހުން ކިޔަމަންތެރިވެ، ދެރަވެ ނުވީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ނަމަވެސް އެބައިމީހުންގެ ހިތްތައް ހަރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައް، ޝައިޠާނާ އެބައިމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނެވެ. ފަހެ އެބައިމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދެވުނު ކަންތައް އެބައިމީހުން ހަނދުމަނައްތާލައިފިހިނދު، ހުރިހާ ކަމެއްގެ ދޮރުތައް، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުންނަށް ހުޅުވައިދިނީމެވެ. އެބައިމީހުންނަށް ދެވުނު ކަންތައްތަކާއިމެދު އެބައިމީހުން އުފާކުރާ ހިނދަށް ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުން ކުއްލިއަކަށް ހިފީމެވެ. ފަހެ، އެހިނދު އެބައިމީހުން ނާއުއްމީދުވެގެން ހުރިހާ ސަލާމަތުގެ އުއްމީދު ކެނޑިގެން ހުއްޓުނެވެ. ފަހެ، އަނިޔާވެރިވި ބަޔަކު ފަހަތް ކެނޑުނެވެ. އަދި ޙަމްދު ހުރީ، ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެއަށެވެ." އަންޢާމް ސޫރަތުގެ 43-44ވަނަ، ((وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱللَّهَ غَـٰفِلًا عَمَّا يَعْمَلُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ۚ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ ٱلْأَبْصَـٰرُ)) "އަދި އަނިޔާވެރިން ކުރާ ކަންތަކާމެދު، الله تعالى ގާފިލުވެވޮޑިގެންވާކަމަށް ހީނުކުރާށެވެ. ހަމައެކަނި އެބައިމީހުން ފަސްކުރައްވަނީ، އެދުވަހުގައި ލޯތައް ހޭރިގެން ތިބޭނެ ދުވަހަކަށެވެ." އިބްރާހީމް ސޫރަތުގެ 42ވަނަ، ((سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ۝ وَأُمْلِى لَهُمْ ۚ إِنَّ كَيْدِى مَتِينٌ ۝)) "އެމީހުންނަށް ނޭނގޭގޮތުން ދަރަޖައިން ދަރަޖައަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ގެންދަވާނަމެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ލުއިދޭނަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރޭވުން ވަރުގަދަ ރޭވުމެކެވެ." ޤަލަމް ސޫރަތުގެ 44-45.

[452] މުޙައްމަދު ސޫރަތުގެ 25-28

[453] ނިސްބަތުން ކުޑަވެފައިވާ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފަރުންނަށް އެހީވުމަށެވެ. މުސާފަރާއަށެވެ.

އަދި އެކަން ގަބޫލުކުރާކަށްވެސް ހަނދާން ނައްތާލާފައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ހައްގަށް އަމަލުކުރުމާއި، އެކަށީގެން ދެއްކުމުން ދުރުވެގަތީ އެބައިމީހުން ދުނިޔެއަށްޓަކައި ވެފައިވާ ލޯތްބެއްގެ ޙުބުކުރުންނާއި، އެބައިމީހުންގެ ޖާހާއި، މާލާއި، ވިރިކަން ގެއްލިދާނެ ކަމުގެ ބިރަށެވެ.[454]

އެހެނީ ދެން އެދިލާރު ވަޙީކުރެއްވިއެވެ

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ لِلَّذِينَ كَرِهُوا۟ مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِى بَعْضِ ٱلْأَمْرِ

"އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، الله تعالى ބާވައިލެއްވި ފޮތަށް ނުރުހުންވި މީހުންނަށް އެބައިމީހުން ބުންޏެވެ. ބައެއް ކަންތައްތަކުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަންމެން ކިޔަމަންތެރިވާނަމެވެ"

ވީމާ މިތަނުގައި الله تعالى އަންގަވަނީ އެބައިމީހުންގެ މުނާފިޤުކަމާއި، ސަބަބަކީ އެބައިމީހުންނަށްޓަކައި ޙީލަތްތެރިން ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުންނަށް ދިމާވެފައިވާ ކަންތައްތަކެވެ؛ الله تعالى ބާވައިލެއްވި އާޔަތްތަކަށް ނުރުހުންވި އިދިކޮޅުވާ މީހުންނަށް އެބައިމީހުން ބުނިބުނުމެވެ. އެބައިމީހުން ބުނެފައިވަނީ **"ބައެއް ކަންތައްތަކުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަންމެން ކިޔަމަންތެރިވާނަމެވެ"**އެވެ.

الله تعالىގެ އާޔަތްތަކަށް ނުރުހުންވެ އިދިކޮޅުވާ މުޝްރިކުންނަށް މިންވަރަކަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަހުރެމެން އެމީހާ އަމުރުފުޅަކަށް ފުރިހަމަ ނުކުރިކަމުގައިވިޔަސް އެމީހަކު ކާފަރުވާނެ ކަމެވެ. ވީމާ الله تعالىގެ އާޔަތްތަކަށް ނުރުހުންވެ އިދިކޮޅުވާ މުޝްރިކުންނާއި ގުޅި، ދީނާއި އެކަށީގެން ކަންކަމުގައި، އެއިގާރަން އެކަށި އަޤީދާއާ ގުޅޭ ކަންކަމުގައި އިދިކޮޅުވާ މުޝްރިކުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާ މީހުންނަށް ވުރެ ބޮޑު ކާފަރު އަހުރެއް އިދިކޮޅުވެ، ހަމައެގޮތަށް މިބާ މުޝްރިކުންނަށް ކަލޭގެއިތުރު، އެބައިމީހުންނަށްޓަކައި އަމާނީ، އެބައިމީހުންގެ ބާތިލް ދީނަށް ވަންނަމީހާގެ ދުރުވަނީ ކާބައިތޯއެވެ؟

ހަމަކަށަވަރުންވެސް މުޝްރިކުންނަށް ކޮންމެވެސް މިންވަރަކަށް ކިޔަމަންތެރިކަން ބާޠިލުންނަށްވުރެން މިފަދަ މީހުން ކާފަރުވުން މާ ހައްގެވެ. އެބައިމީހުން މަރުގެ ނުންޒާމަތީގައިވާނެ ހާލު ބައްލަވާށެވެ އެއީ ވަރަށް ބިރުވެރި

---

[454] الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ ((بَشِّرِ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ۝ ٱلَّذِينَ يَتَّخِذُونَ ٱلْكَـٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۚ أَيَبْتَغُونَ عِندَهُمُ ٱلْعِزَّةَ فَإِنَّ ٱلْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ۝)) **"ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި އަޒާބެއްހުރިކަމުގެ ހަބަރު މުނާފިޤުންނަށް ކަލޭގޮތް ދެއްވާށެވެ. އެމީހުންނަކީ މުއުމިނުން ދޫކޮށް ކާފިރުން، އެބައިމީހުންގެ އައުލިޔާއިން ކަމުގައި ހަދައިގެން އުޅޭމީހުންނެވެ. އެބައިމީހުންގެ ގާތުން، އިއްޒަތާއި ބާރުހޯދަމުން އެބައިމީހުން އެދޭނީ ބާއޭވެ؟ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އިއްޒަތް، ހުރިހާ ގޮތަކުންވެސް ހުރީ الله تعالىއަށެވެ." ނިސާ ސޫރަތުގެ 138-139، އާޔަތް**

((وَلِلَّهِ ٱلْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِۦ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَـٰكِنَّ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ)) **"ފަހެ ހުރިހާ އިއްޒަތެއް މިލްކުވެގެންވަނީ الله تعالىއަށާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم)އަށާއި މުއުމިނުންނަށެވެ. ނަމަވެސް މުނާފިޤުން އެކަމެއް ނުދަންނައެވެ." މުނާފިޤޫން ސޫރަތުގެ 8**

"އެއީ" އެބަހީ އެބައިމީހުންގެ ނުބައިވެގެންވާ މަކުރުގެ ސަރަކާތަކަށް އިޝާރާތް ކުރައްވާ "އެބައިމީހުން* الله تعالى *ކާފިރުއްޔެ މަގަށް ތަބާވިކަމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެއިރުގެ ދުނިޔޭގެ ތުޅުމަށް ނުރުހުންވިކަމަށްޓަކައެވެ. ދީން އެބައިމީހުންގެ އަމަލުތަކަށް* الله تعالى *ބާޠިލުކުރައްވައެވެ.".

*އެއްވެސް މުސްލިމަކު ދެބަހެއް ނުވާނެ ފަދައިން، ބިރުންވިއަސް މުސްތަޤްބަލުނާއި ގުޅޭ، އެބައިމީހުން އެކީ ހައްގުގައި ކަމަށްބުން، ތައްޔާރާއި ތައުރާތުގެ އަހުލުވެރިންނާއި އިދިކޮޅަށް އެބައިމީހުންނާއެކު މަސައްކަތްކޮށްދޭކަން، މަތީބަރާބަރުކަން އަޅުކަންކުރާކަން ނުކުރަން އެހީވެ، ޖިހާދުކުރުމާއި އެއްޗިހިން ޖިންސީގުޅުން ހިނގާމަން މަގުފިރިހެންކަން "*الله تعالى *ދުރުވާނޭ ގެންގުޅާ ކަސްރަހައްވަކަން ހަރަދުކަން، އެއިރުގެ ދަރުމަވަންތަ އިސްކަންދެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުންވެސް* الله تعالى *މުނާފިޤުންދެކެވިލުން، އެބައިމީހުންގެ ބިރުގެ ސަބަބުން އިސްތިސްނާއެއް ނުކުރައްވައެވެ. އަދި [illegible]!* الله تعالى*ވެސް އެބައިމީހުންނަށް ބިރުގަތުންވެސް މަނާކުރައްވާފައެވެ*[455]*. ވީމާ "އަހަރުމެންގެ ފަރާތުން ވެރިޔާ ގެއްލުމަކީ ކާބައިހެއްދޯ؟ އަދި އަހަރުމެން މިތިބީ އަހަރުމެންގެ ދީނުގެ މަތީގައެވެ"ބަނޫނަޟީރުންގެ އެތެރޭގައި މިކަންތައްތަކާއި އަޖާއިބުތައްވާ ބަޔާންވެފައެވެ*[456]*.*

އަށާރަވަނަ ދަރުސް

الله تعالى*ގެ ޤާރަޢްކަދުގައިވާ*

أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ نَافَقُواْ يَقُولُونَ لِإِخۡوَٰنِهِمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ لَئِنۡ أُخۡرِجۡتُمۡ لَنَخۡرُجَنَّ مَعَكُمۡ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمۡ أَحَدًا أَبَدًا وَإِن قُوتِلۡتُمۡ لَنَنصُرَنَّكُمۡ وَٱللَّهُ يَشۡهَدُ إِنَّهُمۡ لَكَٰذِبُونَ

---

[455] ***ކުރިންވެސް ބަޔާންވެފައިވާ ފަދައިން*** ((إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ يُخَوِّفُ أَوۡلِيَآءَهُۥ فَلَا تَخَافُوهُمۡ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ)) ***"ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ޝައިޠާނާއެވެ. އޭނާގެ އަޮލިޔާއިން ބިރުގަންނަވައެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނަށް ބިރުނުގަންނާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން މުއުމިނުންކަމުގައިވާނަމަ ރަސްކަލާނގެ ތިމަންއިލާހަށް ބިރުގަންނާށެވެ." އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ 175***

[456] *މިޢާނާގެ މުޚުތަޞަރު، އިމާމް ޝަންޤީޠީ*(رحمه الله) *އަޟްވާއުލްބަޔާންގައި މާއިދާ ސޫރަތުގެ ތަފްސީރުގައި ވިދާޅުވަނީ: "ކާފިރު މުސްލިމަކާވެސް ދަންނަންޖެހެނީ ޚިޔާނާތުގައި، ބިދުޢަތުވެރިންނަކީ ވާޖިބުވާން މުޢާމަލާތު ސޫރަތުގެ އާޔަތްތަކާއިމެދު ވިސްނާ ޤަބޫލުކުރުމަށް- އަދި އުސޫލުތަކުގައި ގެންގުޅެއްވާއިރު އިންސާނުންނަށް ސަލާމަތްވުމަށް؛ އެހެން އެބައިމީހުންގެ އަމަލާއި ނަފްސުތަކަށް އިސްލާމް ނިސްބަތްކުރާމީހުންނަށް ޝަރުޢީހުކުމްތަކަށް ގޮތުގައި މުޢާމަލާތުގެ ދަށުން ވަކިވުމެވެ. އެހެން ހަލާކުވުން* الله تعالى *ބާވައިލުއްވި ފުރުޤާނުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ފަދައިން، އުޅުނު ބަނޫނަޟީރުންގެ ކިބައިން ޙަޤީޤަތުގައި ސުނުވެވުނެވެ. ވީމާ* الله تعالى *ބާވައިލުއްވި ދީނުގެ އަޤީދާތަކުގައި އެބައިމީހުންގެ ދަރަޖަ "މުނާފިޤުންގެ ބައެއް ކަންތައްތަކުގައި މުނާފިޤުން މިޔަންޏާއި ތަބާވުމުގެ" ބޭނުންވާ ކަމަކަށް ހަމަޖެހޭ ބައެއް ހާލަތްތަކުގައި މުޅިން ފަރާތްތަކުން ވަކިވުމެވެ.*

އަދި ބަނޫނަޟީރުންގެ ހަލާކު، ކާފިރުންނާއި ދިމާއަށް "މުނާފިޤުންގެ ބައެއް ކަންތައްތަކުގައި މުނާފިޤުން ތަބާވާނެގޮތް" ބޭނުން ވަސީލަތެއް (އަދިއެކަމަށް ހަދައިގެން އެއް ފަރާތް)ތަކުގެ ދަރުން އެބައިމީހުންގެ ތަބާވާމީހުންނާއި މުޅިން ވަކިވާނެ ދަރަޖައެވެ. ވީމާ އެބައިމީހުންގެ ފުރާނަތައް ހިނގާ މަޤާމުތަކުން އެބައިމީހުންގެ ދުނިޔޭގެ އަމަލުތަކަށް ބަލައިގަނެ އެއްކޮށް ފަރާތް ޖެހޭ ހުރިގެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ މުޅިން ހަމަކަށަވަރުންވެސް الله تعالىގެ *ވާޖިބާތް މަސައްކަތްތަކެވެ، އެހެނީ ދެމެހެއްޓުނު އިސްލާމްދީނުގެ ދެފަރާތްކަމެވެ. އަދި ޝަރުޢީގޮތުން ނަފްސުތަކުގައި* الله تعالى *އެބައިމީހުންގެ އަމަލުތައް ބާޠިލުކުރައްވާ ކަމެވެ. ވީމާ "މުނާފިޤުންގެ ބައެއް ކަންތައްތަކުގައި މުނާފިޤުން ތަބާވާނެގޮތް" ބޭނުމީހުންގެ ދަރުމަ ނުވާނެ މަސައްކަތްތަކާ ގުޅޭގޮތެވެ.*

"މުނާފިޤުންގެ މީސްތަކުންނާއިމެދު ކަލޭގެފާނު އަދި ނުވިސްނަވަންތޯއެވެ؟ އަހުލު ކިތާބީންގެ ތެރެއިން ކާފަރުވެގެންވީ އެބައިމީހުންގެ އިޚުވާނުންނަށް[457] އެބައިމީހުން ބުނި ރަނގަޅުކަމެއް. ކަލޭމެން މިރަށުން ނިކުމެވިއްޖެނަމަ އަހަރުމެންވެސް ކަލޭމެންނާއެކު ނިކުމެގެންދާނަން ހުރީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނާއި ދިމާކޮށް އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަހަރުމެން ކިޔަމަނެއް ނުވާނަމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނާއި ދިމާކޮށް ހަނގުރާމަ ކުރެވިއްޖެނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެން ކަލޭމެންނަށް ނަޞްރުދޭނަމެވެ. ނަމަވެސް އެބައިމީހުންނަކީ ދޮގުވެރިންކަމުގައި الله تعالى ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ." [458]

މިތަނުގައި الله تعالىވަނީ މުނާފިޤުންނާއި ކާފަރުންނަކީ ގާތް އެކުވެރި ބައެއްކަމުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ސިފަކުރެއްވުމުގައި ބަސަރުން ގެންދިއައީ **"ކަލޭމެން މިރަށުން ނިކުމެވިއްޖެނަމަ އަހަރުމެންވެސް ކަލޭމެންނާއެކު ނިކުމެގެންދާނަން ހުރީމެވެ"** އެބަހީ މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم) ކަލޭމެން ބޭރުކޮށް، ކަލޭމެންގެ ވަޠަނުން ނިކުމެވިއްޖެ ހިނދެއްގައި އަހަރުމެންވެސް ކަލޭމެންނާއި އެކުގައި ނިކުމެގެންދާނަމެވެ؛ **"އަދި ކަލޭމެންނާއި ދިމާކޮށް އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަހަރުމެން ކިޔަމަނެއް ނުވާނަމެވެ"** އެބަހީ އަހަރުމެން ކަލޭމެންނާއި ދިމާކޮށް ވާހަކައެއް އަހާނެ ހުރިމެވެ، އަދި ކަލޭމެން ދުރާ އެހެންބަޔަކަށް އަހަރުމެންގެ ދިޔައީ ނުދޭނަމެވެ؛ **"އަދި ކަލޭމެންނާއި ދިމާކޮށް ހަނގުރާމަ ކުރެވިއްޖެނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެން ކަލޭމެންނަށް ނަޞްރުދޭނަމެވެ"** އެބަހީ މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم) ކަލޭމެންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރައްވައިފިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެން ވާނީ ކަލޭމެންގެ އެހީތެރިންނެވެ. އަދި އެހީތެރިވާ ކަލޭމެންނަށެވެ. އެހެނަސް الله تعالى އެބައިމީހުންނަކީ އެބައިމީހުންގެ ބަހުގައި ދޮގުހަދާބައެއް ކަމުގައި ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

މިއީ ދޮގުއެއްކަމުގައިވީ ނަމަވެސް ސިއްރިއްޔާތުގައި އެބައިމީހުންނާއި ގުޅި، އެބައިމީހުންނަށް އެހީވެ، އެބައިމީހުން ނަސޭހަތްތެރިވެ ހިނދެއްގައި އެބައިމީހުންނާއި އެކުގައި ނިކުމެގެންދާނަމޭ ބުނާބުނުމަކީ ދޮގުބަހެވެ. ނިފާޤުގެ (މުނާފިޤުކަމުގެ). މިއީ ބޮޑު ފިތުނަތަކުގައި އެބައިމީހުންނަށް އެހީވެ، އެބައިމީހުންނާއި ބައިވެރިވެ، ހިމާޔަތްވެ، އެކަށީގެންވާ ގޮތަށް، މާލާއި ޖިސްމުގެ ވަސީލަތްތަކުން އެބައިމީހުންނަށް އެހީތެރިވާ މީހާގެ ޙުކުމަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟

އަދި އެކަންތައް އެގޮތަށް ހުއްޓާ، މުނާފިޤުންތަކެއް މިކަންތައް ހިތްވަރުވެސް އެބައިމީހުންނަކީ ގަނޑުވާ ބިރުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ޖައްސާވާން މުސީބާތަކަށްޖެހުމަށް ހުރިއެވެ. އެކަމުން الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

فَتَرَى ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يُسَٰرِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَىٰٓ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ

"އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބަލިމަޑުކަމެއް ހުންނަމީހުން، އެބައިމީހުންގެ(ކާފަރުންގެ) ވާދަކުރި އެބައިމީހުންނަށް ދުވެވަން އަވަސްވެގަންނާތީ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. ތިމަންމެންނަށް ބޮޑު މުސީބާތެއް އައިސް ކުރިމަތިވެދާނެކަމަށް

---

[457] "އިޚްވާން"ގެ މަސްދަރަކީ "އަޚް"އެވެ. ޝެއިޚް އަބޫ މުޙައްމަދު އަލްމަޤްދިސީ(حفظه الله) އެކަށައަޅުއްވާގެ "އައްސިރާޖުލްވައްހާޖު"ގައި ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތުންނެވެ: "الله تعالى އެބައިމީހުންނާއި ކާފިރުންނާއިމެދުގައި އަޚުވަންތަކަމުގެ ގުޅުންތަކެއް ބާއްވަވާފައިވާ ބާރުގެ ވިސްނާށެވެ". މިއީ އެބައިމީހުން މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް މަސައްކަތްކުރާކަމަށް ހެކިވެވޮޑިގެން الله تعالىވަނީ އެބައިމީހުން ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ.

458 ޙަޝްރު ސޫރަތުގެ 11-12

ތިމަންމެން ބިރުގަންނަމެވެ." [459]

*މިޢާޔަތުގައި މިވާ މުނާފިޤުންގެ ތެރެއިން ވަރަށްވެސް ޔަހޫދީންގެ ހިމާޔަ ދިނީއެވެ.*الله تعالىގެ *ވަޙީބަސްތުގައިވާ "އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބަލިމަޑުކަމެއް ހުންނަމީހުން" ފަދަ މީހުންގެ އެބަސްކަނޑައެޅިފައިވަނީ ހަމަ ސީދާ މިދެންނެވުން އުޖުރަކަމަކެވެ. އެހެންވެ* الله تعالى *އެބައިމީހުންގެ އަޚްލާޤު އެބައިމީހުންގެ ފަރާތުން ގާތްކުރެއްވި ނުކުރައްވަމެވެ.* الله تعالى *ވަޙީކުރައްވާފައިވަނީ*

فَعَسَى ٱللَّهُ أَن يَأۡتِيَ بِٱلۡفَتۡحِ أَوۡ أَمۡرٖ مِّنۡ عِندِهِۦ فَيُصۡبِحُواْ عَلَىٰ مَآ أَسَرُّواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ نَٰدِمِينَ ۞ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقۡسَمُواْ بِٱللَّهِ جَهۡدَ أَيۡمَٰنِهِمۡ ۙ إِنَّهُمۡ لَمَعَكُمۡۚ حَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡ فَأَصۡبَحُواْ خَٰسِرِينَ ۞

"ފަހަރެއްގައި* الله تعالىގެ *ހަޟްރަތުން ފަތުޙާއި ނުވަތަ އެހެން ކަމެއް ގެނެސްދެއްވުމަކީ ގާތްކަމެކެވެ. އެހިނދު އެބައިމީހުންނަކީ އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ސިއްރުކޮށްގެން ހުރި ކަންކަމާމެދު ހިތާމަކުރާ މީހުންކަމުގައި ވާނެއެވެ. އަދި އީމާންވި މީހުން ބުނާނެއެވެ. އެބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުންނާއެކު ހުރިކަމަށް اللهގެ ނަންގަނެ ކަށަވަރުކޮށް ހުވައިކުރި މީހުންނަކީ މިއީހެއްޔެވެ؟ އެބައިމީހުންގެ އަމަލުތައް ބާޠިލުވެއްޖެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަކީ ގެއްލުނު މީހުންގެ ބައެއްކަމުގައި ވިއެވެ." [460]

އަދިވެސް އެއިލާހު ވަޙީކުރައްވާފައިވަނީ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَن يَرۡتَدَّ مِنكُمۡ عَن دِينِهِۦ فَسَوۡفَ يَأۡتِي ٱللَّهُ بِقَوۡمٖ يُحِبُّهُمۡ وَيُحِبُّونَهُۥٓ أَذِلَّةٍ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ

"އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެމީހެއްގެ ދީން ދޫކޮށް މުރުތައްދުވާމީހާ ދެންނެވެ. ފަހެ* الله تعالى *އެބައިމީހުންދެކެ ލޯބިވާ އަދި އެބައިމީހުން* الله تعالىދެކެ *ލޯބިވާ ބައެއް* الله تعالى *ގެނެސްދެއްވާނެއެވެ. އެއީ މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް މަޑުމައިތިރި ބައެކެވެ. ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ގަދަފަދަ ބައެކެވެ." [461]

---

459 *މާއިދާ ސޫރަތުގެ* 52. *އިމާމް "އަދި މިއާއިއެކު މުނާފިޤުން މިކަންކުރަނީ އެބައިމީހުންނަށް ޖެހިދާނެ މުސީބާތެއްގެ ބިރުންނެވެ" މިބަސްކަމުގެ ތަފްސީރުގައި ވިދާޅުވިއެވެ. ފަހެ ސަބަބަކީ ދުނިޔޭގެ މަސްލަޙަތެވެ. ކަލޭގެ ދުވަހުގެ ތަޢާރުފް ބެލުމަށެވެ؟ އެހެނީ އިމާމް ތަފްސީރުކުރެއްވީ ނަސާރާއާއި ޔަހޫދީންގެ ބޮޑުވެރިކަމާއި ބަހައްޓާލެވޭ ބިރުގެ ސަބަބުން ގާތްވުމުގައި މުސްލިމުންނާއި ދިދިމާކަން ކާފިރުންނަށް އެހީވުން އުޖުރައް ނޫންކަމެވެ.*

460 *މާއިދާ ސޫރަތުގެ* 52-53

461 *މާއިދާ ސޫރަތުގެ* 54. *އަދި މިއާޔަތް ފުރިހަމަވަނީ* ((يُجَٰهِدُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوۡمَةَ لَآئِمٖۚ ذَٰلِكَ فَضۡلُ ٱللَّهِ يُؤۡتِيهِ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ)) ***"*الله تعالى*ގެ މަގުގައި އެބައިމީހުން ޖިހާދުކުރާނެއެވެ. އެބައިމީހުން އެކަމުގައި މަލާމާތްކުރާމީހުންގެ މަލާމާތަކަށް ބިރެއް ނުގަންނާނެއެވެ. އެއީވެސް ކުރައްވާކަމަށް ތިޔައިލާހު އެކަން ދެއްވަވެއެވެ.* الله تعالى*އީ ތަނަވަސްވެވޮޑިގެންވާ، ދަންނަވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ."***

ވީމާ الله تعالى އަންގަވަނީ މުއުމިނުންނާ ހިނގާނެ، މުޝްރިކުންނާ ވާނެކަމެވެ. الله تعالى އެބައިމީހުންގެ ތަޢުރީފުގައި ވިދާޅުވަނީ، އެބައިމީހުން އާއިލާގައި ތިބިގޮތުން ވާނެކަމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ސިފަ ބާރުގަދަ ކާފިރުންނާ ދެކޮޅުގައި، އެބައިމީހުން އާއިލާގައި، މުއުމިނުންނަށް ރަޙްމަތްތެރިކަމުގައި، ހިތްހެޔޮ ބައެއްކަމުގައި ބާރުގަދަ ކަމުގައި އަދި ކާފިރުންނަށް ރަޙްމަތެއް ނެތް، ހިތްހަރު ގަދަފަދަ ވެފައިވާ ބައެއްކަމުގައި ބާރުގަދަކަމެވެ.[462]

އަދި މަޤާމުގައި އިސްކަންދޭ ބޭކަލުން ކިޔުންތެރިންނާއި ޖިހާދު އަށްޓަކައިދޭ އެއްޗިހިސާބު ޖިހާދުގައި ހިނގާމީހުން ވިދާޅުވާ ސިފައިން ހިތްހެޔޮކަމާއި، އަމާންކަމާއި، މަސްޖިދުތަކަށް[463] ދިއުމާ މީހުންނާއި އަދި މުއުމިނުންގެ ބާރާއި ހަރުކަށިކަން[464] ތަޤްވާތެރިކަން އިސްލާމްދީނުގެ[465] އަމާޒުކުރުމުގައި މީހުންނާއި ހިފާފައިވެއެވެ.

އެބައިމީހުންނާއި ދުރު މަޤާމާމިނާގެ ކާފިރުކަމުން މިހާރުވެސް ފުރިހަމަވެއެވެ.

އަދި އެމީހުން ބިރުގަންފުޅާ މިއްސަރު، الله تعالىވަނީ އެކަމަކީ އެބައިމީހުން "އެބައިމީހުން އެކަމުގައި މަހާމާތްކަމާމީހުންގެ ތަފާތުތަކަކީ ބިރުވެރިކަމާއި" ވަކިކުރެއްވުމެވެ. އަދި މިފަދަ ސިފަތަކާ އެބައިމީހުން މުސްލިމުންނަކީ ގަދަފަދަ ބިރުގެ ސަލާމަތްކޮށް ކާފިރުންގެ ދެކޮޅުގައި ފަސްޖެހިލުމެއް ނުކުރާނެ ބައެކެވެ.

---

462 ނަންނެގީ އިޢުތިޤާދުގެ ބަޔާންކުރުމުގައި ވަޙީކުރެއްވުމެވެ ((مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ ٱللَّهِۚ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلۡكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيۡنَهُمۡ)) "މުޙައްމަދު (صلى الله عليه وسلم) އަކީ الله تعالى ގެ ރަސޫލާއެވެ. އެކަލޭގެފާނާއެކު ހުރި މީހުން ކާފިރުންނާމެދު ހަރުކަށި، އަމިއްލަ ބައިމީހުންގެ މެދުގައި ރަޙްމަތްތެރިވެއެވެ" ފަތުޙު ސޫރަތުގެ 29

463 މިބަހުގެ އިބާރާ "ފަހު"ގެ ހިތުގެ އަޅުގަނޑު ގެންގުޅުނު ފުރަގަސްކުރުމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ގެންގުޅުއްވި ބޮޑުކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ މެދުގައި ވަކިވަކި ސިފަތަކެއް ދެކެވޭ. އެހެން މީހުންގެ ފަރާތުން ހިތުގެ ކުރަހުގައި ޤާބިލުކަން އެބައިމީހުންނާ ގުޅޭ ގުޅުން ހަމައެކަނި އިސްލާމީ ދީނަށް ހަމަޖެހި ތަފާތު ދެކެވެއެވެ. އެބައިމީހުން ގުޅިފައިވާ ކަމުގައި ސިފަކުރެވޭ. ކުރެވެނީ ގަސްތުގައި "އެބައިމީހުން ތަފާތު"، ދިއުމަށް ހިތާމަ އަމިއްލަ އެބައިމީހުންގެ ބޭނުންތަކާއި ރަޙްމަތާއި ހިތްހެޔޮކަމެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ ސިފައިން ކާފިރުން، ދެރަކުރަނީ، ދީނުގެ ދުޝްމަނުން ކަމަށް ގަބޫލުކުރެވޭ ހިތްހަރުކަމެއް ނެތް "ކިބައިން" ބާރުގަދަ ބައެކެވެ.

464 އަސްލުގައި އިސްލާމީ ދީނަށް ރުހިގެން ގޮސް އެމީހުން ކަމަށް. "ނުހަނު" ގަދަ ގޮތުން ބާރާއި ހުރި މީހުން ވާކަމެވެ. "ކާފިރުންނާ ދުރުވެ، ބިރުވެރިކަމާ ހަރުކަށިކަމާއެކު ތަކުރާރުކުރަމުން" "އެބައިމީހުން ކިބައިން ހިތްހެޔޮކަމާ" ދެއްކިޔަސް ފަސްޖެހި، ހިތްހަރު އެމީހުން ގަބޫލުކުރާ ގޮތަށް ހުރި ގޮތް ބަދަލުކުރާ ތަފާތެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ސިފަ ނުލިބިގެން މަޤާމުތަކުގައި އިތުބާރު ކުރެއްވުމެވެ.

سبحان الله! މިހެން الله تعالىއަށް ޝުކުރު ކުރުމަކީ ހިތުގެ ނިޔަތް އިޚްލާސް ކުރުމެވެ؟ ކަލޭ الله تعالىއަށް ވާތީވެ؟ އަޅުގަނޑުމެން ކިތަންމެ ބޮޑު ގޯހެއް ހަދާފައި ތައުބާވެއްޖެނަމަ ކަލޭ ކުރާނެ އެންމެ ބޮޑު ރަޙްމަތެވެ. ވީމާ އެމީހުންނަށް ކާފިރުން ބޮޑު ދުޝްމަނުން ހިފާގެން ހުރި ސިފައާއި ހަރުކަށި ގޮތް ދެކެވޭ. އަދި ބޭބޭފުޅުން މިފަދަ ސިފަތަކުން ހަރުކަށި ކަމުގައި ތިބުމެވެ. އަދި ހަމައެހެން ކާފިރުންގެ ދުޝްމަނުންނާ ދެމެދު ތަފާތު ދެއްކުމެވެ. ހުރި ވަކިކަމުގެ ހިތްހަރުކަމެވެ.

465 މިކަންތައް މިހާރު މުސްލިމުންގެ ސަރުކާރުތަކާ ގުޅުން ކަނޑާލާފައި ހުރި ގޮތް ބަޔާންކުރެވިފައިވެއެވެ. ވީމާ އެބައިމީހުން ކާފިރުންނާ ދެކޮޅު "އެބައިމީހުންނާއި ދުރު މަޤާމާމިނާގެ ކާފިރުކަމުން މިހާރުވެސް ފުރިހަމަވެއެވެ." އެއް ފަރާތުން ވިސްނުން ހުރެއެވެ.

ދެން އެއިލާހުގެ ފަރިބަސްފުޅުގެ މާނައިގައިވާ "الله تعالىގެ މަގުގައި އެބައިމީހުން ޖިހާދުކުރާނެއެވެ"ގެ މާނައަކީ އެއިލާހުގެ އެއްކަމުވަންތަކަމަށްޓަކައި، ކެތްތެރިވެ، އެއިލާހުގެ ފަޚުރުވެރިކަމަށްޓަކައި، އަދި އެއިލާހުގެ ކަލިމަ މަތިވެރިކުރުމަށްޓަކައި މަސައްކަތްކުރުމެވެ.

"އެބައިމީހުން އެކަކުގައި މަލާމާތްކުރާމީހުންގެ މަލާމަތަކަށް ބިރުއެއް ނުގަންނާނެއެވެ"ގެ މާނައަކީ އެބައިމީހުންނަކީ އެބައިމީހުންގެ ދީނަށްޓަކައި އެބައިމީހުންނާއި ދިމާއަށް އެއްޗެހިގޮވާ މީހުންގެ އެއްޗެހިގޮވުމަކަށް އެއްވެސް ފަރުވާލެއް ބަލައެއް ނުދޭނެކަމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަކީ ދީނުގެ މަތީގައި ސާބިތުވެ، ޖިހާދުކޮށް، އެއްވެސް މަލާމާތްގެއް އެއްޗެހިގޮވުމަކަށް، އަދިއްސާން ކުޅިއަކަށް، ނުވަތަ ކުރުމަކަށްވެސް ނުބަލާ ބައެކެވެ. އެބައިމީހުންގެ ހަމައެކަނި މަޤްސަދަކީ، ޚަރުދަލާ އަޅާނުލާ އެބައިމީހުންގެ ސަޢީދު(ފެރިޔާރުމް)، އެބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ފަރާތް(މަޢުބޫދު)ގެ ކުރިމަތީ ކުރިޔަށް. އަދި އެއިލާހުގެ ނުރުއްސުވުމާއި ދުރުވެ އެއިން ސަލާމަތްވުމެވެ.

މިކަންތައްތަކަކީ މަޤްބޫލުތަކަށް އަޅުކަންކުރާމީހުންނާއި، ޖިންސުގެ އަހުލުވެރިންނާއި، އެއްޗިހިންސޫސް ޖިންސީވިޔަފާރިހާގެ މީހުން ރުއްސުވުމާ، އެބައިމީހުންގެ ފަރާތްތަކުން ފުރިހަމަކަމާއި ވަސީލަތްތައް ގެއްލުވާކަމަށް، އެބައިމީހުން ނިކަމެތިވާ މީހުންގެ ތެރެއިން ނުވެސް އެއީ އެބައިމީހުންގެ މަސްސަލަތަކާ ހަމައެކަނި އެދޭމީހުންގެ މަސްލަހަތަށް ހިތްވަރު ކަންތައްތަކެކެވެ. އަދި މަގުފުރެދުނުމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ އަސްލުކަންތައްފެނިގެން ސިކުނޑިއެއް ނުވެއެވެ.

އެއިލާހުގެ ބަސްފުޅުގައިވެއެވެ "އެއީ الله تعالىގެ ފަޟްލުވެރިކަމެވެ. އެއިލާހު އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަން ދެއްވައެވެ. الله تعالىއީ ވަސީލަތްތަކުން ފުރިހަމަ ދެއްވާ އިލާހެވެ". މިތަނުގައި އެއިލާހު އަންގަވާފައި އެވަނީ މިހުންގެ ދީނުން އެކަމެއް ދެރަވެ ފަހިވެ ޖަމާޢަތުގައި އިމާނުގެ އަހުލުވެރިން އެދެއްގާ ސާބިތުކަމާއި ކޮށްތޮރިކަމަކީ އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުގެ ކެރޭކަމާ ގާބިލްކަމެއްނޫން ކަމެވެ. އަދި ކިއެއްތަ! އެއީ އެއިލާހުގެ ރަޙްމަތުން އެއިލާހު މިނިވަންކުރައްވާ އެވަނީ މިނިވަންކުރައްވާވަޔާ ކަނޑައެޅިގެންނެވެ. އެގޮތުން އެއިލާހު ފަރިކުރައްވާ ފަރާތަކާ

يَخۡتَصُّ بِرَحۡمَتِهِۦ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلۡفَضۡلِ ٱلۡعَظِيمِ

"**އެއިލާހު އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް އެއިލާހު ހާއްސަކުރައްވާ ފަރުވާއެވެ. އަދި الله تعالىއީ ބޮޑުވެގެންވާ މާތްކަމުގެ އިންތަ މަތިވެރިވެގެންވާ އިލާހެވެ.**" 466

ދެންވެސް ފަރިކުރައްވާފައިވެއެވެ

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤۡتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُمۡ رَٰكِعُونَ

---

466 އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ 74

"ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ވަލީއިންނަކީ[467] الله تعالىއާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم)އާއި، މުއުމިނުންނެވެ. އެމީހުންނަކީ ކިޔަމަންތެރިވެތިބޭހާލު ނަމާދު ގާއިމުކޮށް، ޒަކާތްދޭމީހުންނެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ ރުކޫޢުވެރިންނެވެ[468]." [469]

މިބަސްގައި އިޝާރާތް ފަދައިން އެއިލާހު އަމުރުކުރައްވާފައިއެވަނީ

1- الله تعالىއަށާއި

2- އެއިލާހުގެ ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم)އަށާއި

3- މުއުމިނުން، އެއީ އެމީހުންގެ އައުލިޔާއިން(އެހީތެރި އެކުވެރިން) ކަމުގައި ގެންގުޅުމެވެ.

އަދި ހަމަމިއާއި އެކަގައި الله تعالىއާއި، އެއިލާހުގެ ރަސޫލުންނާއި، މުއުމިނުންގެ އަދުއްވުން އެއީ އެމީހުންގެވެސް އަދުއްވުން ކަމުގައި ނުގެނަން އަމުރު ކުރައްވާފައިވެއެވެ.

އަދި الله تعالىއާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم)އާއި ގާތީ ކޮންބައެއްކަން އެއީ އެއްވެސް ހާލެއްގައި ފޮރުވިގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެއީ ބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރާކަން، މަޤްބަރާތަކަށް އަޅުކަންކުރާކަން، ޔަހޫދީކަން، ނަޞާރާކަން، ނާޞިބާއި އަދިވެސް މިފަދަ މިފަދަ ނުބައި ހަޖަރުތަކުގެ އަމަލުކުރާމީހުން ތިބޭތޯ؟ ނޫނީ އިޚްލާޞްތެރިވެ ނަމާދު ގާއިމުކޮށް ޒަކާތްދޭ މީހުންތޯއެވެ؟[470]

ވީމާ މުއުމިނުން ފިޔަވާ އެހެން ބަޔަކަށް އެބައިމީހުންގެ އެހީތެރި އެކުވެރިކަން ދީ މިވުމަކީ، އެކަމުގެ އަސްލު ހަރާމު އަދި ނުކުރެވޭނެ ކަމެކެވެ. އެބަހީ އެބައިމީހުންނަކީ ބޭނުންވާގޮތަކަށް އެހެން ބަޔަކާ ގާތްވެގެން ތިބޭމީހުންނެވެ. އެބައިމީހުން الله تعالىއާއި އެއިލާހުގެރަސޫލާއި ނަމާދު ގާއިމުކޮށް ޒަކާތްދޭ މުއުމިނުންގެ އެހީތެރިކަމުގެ ބަދަލުގައި އެބައިމީހުން ނަގަނީ މުޝްރިކުންނާއި، ބުދުތަކާއި މަޤްބަރާތަކުގެ އަޅުވެރިންގެ އެހީތެރި އެކުވެރިކަމެވެ.

ކާފިރުންނާއި ފަހެ އެއިލާހުގެ ބަސްފުޅުގައި އަންގަވާ އެއިލާހު ވަޢުދުވެވަޑައިގަންނަވައެވެ

---

[467] ވަލީ: އެހީތެރިޔާ، ތަދުބީރުކުރާމީހާ، ރައްޢިޔާ، ހިމާޔަތްދޭމީހާ

[468] ތަރުޖަމާ: الله تعالىއަށްޓަކައި އިސްލާމްވެރިކަމާއި އެކު ރުކޫޢުކޮށް ނަމާދުކުރާމީހުން

[469] މާއިދާ ސޫރަތުގެ 55

[470] ސަޙާބީންނާއި ތާބިޢީންނާއި މުފައްސިރުން الله تعالىގެ ކަލާމު މަތިވެރިކުރުމުގެ ގޮތުން، ޢަލީ(ރ)، އެއިލާހުގެ ރަސޫލުގެ ޝަރީޢަތު ހާއްސަކޮށް، މުއުމިނުންގެ ވަލީ އަމީރު ޢަލީ ބުނު އަބޫ ޠާލިބު(ރ) ގެ ކަމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ، ސަޙާބީންނާއި ތާބިޢީންގެ ރިވާޔަތްތަކުގެ ގޮތުގައި މުސްލިމުން ގަބޫލުކުރާ އާޔަތެއް، މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم)ގެ ވަޞިއްޔަތުގެ ގޮތުން ތަރުޖަމާކުރެވި، الله تعالىއާއިއެކު ޝަރީޢަތުގައި ބައިވެރިކަމުގެ ވާޖިބުތައް ދަނެގަނެވޭނެ ގޮތުގައި މުއުމިނުންގެ ވަލީކަން ދަނެގަތުމަށް الله تعالى ވަޙީފުޅު ކަނޑައަޅުއްވަމުން ދަށުން އެއީ އެއްވެސް ކަމަކަށް ކަށަވަރުވާ ކަމެއް ނޫނެވެ.

[471] މާއިދާ ސޫރަތުގެ 56

وَمَن يَتَوَلَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ فَإِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْغَـٰلِبُونَ

"الله تعالىއާއި، އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم)އާއި، މުއުމިނުންނަށް އެކުވެރިޔާއިންކަމުގައި ބަލައިފިމީހާ ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ގަދަވާނީބަޔަކީ الله تعالىގެ ޖަމާޢަތެވެ." [471]

ނަވާރަވަނަ ދަލީލު

އެއިލާހުގެ ޒިކުބަސްފުޅުގެ ކަމުގައިވާ

لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْأَخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوْ كَانُوٓاْ ءَابَآءَهُمْ أَوْ أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ

"الله تعالىއަށާއި، އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންވާމީހުންނަށް، الله تعالىއާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم)އަށް ދެކޮޅުވެރިވީމީހުންގައި އަވަދުބަރައްޓެހިވާމީހުންނަށް އެބައިމީހުންގެ ބައްޕައިންކަމުގައިވިޔަސް، ނުވަތަ ދަރިންކަމުގައިވިޔަސް، ނުވަތަ އަޚުން ކަމުގައިވިޔަސް، ނުވަތަ ގާތްތިމާގެމީހުންކަމުގައިވިޔަސް، އެބައިމީހުންނަކީ ލޯބިކުރާ، އަދި އެބައިމީހުންނާއި ދުރު ރުހުމަތްތެރިވެގެންއުޅޭ ބައެއްކަމުގައިވާމީ، ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ." [472]

މިއާޔަތުގައި އެއިލާހު އަންގަވާފައިވަނީ، الله تعالىއާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވާ މީހުން އެއިލާހުއާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލުން(صلى الله عليه وسلم)ގެ ޢަދާވާތްތެރިންނާއި ގުޅުން ބާއްވާ ތަނެއް ނުފެންނާނޭކަމުގައެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ ހަމަ ގާތްތިމާގެ މީހުން ނަމަވެސް ހުއްޓެވެ. އަދި މިސާލަކަށް(މުއުމިނުންނާއި އިދިކޮޅު ކާފަރުންނާއި ގުޅުންބޭއްވުން)އަކީ އީމާންކަން ނަފީކުރާކަންތަކެއްކަމުގެ[473] ދަލީލަކަށްވާ ކަމެވެ. އަދި އެއާއި ހިލާފަށް މިފަދަ ކާފަރުންނާއި ދެކޮޅަށް ހަރުކަށިވުން ވަނީ އީމާންކަން ކަށަވަރުވާކަމުގެ ބައްޓަން ދޫކޮށްލައި ނޫނެވެ.

އެގޮތުން އެއިލާހުގެ ފޮތުގެ އެހެން ތަނެއްގައި އެއިލާހު ވަޙީކުރައްވާފައިވަނީ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُوٓاْ ءَابَآءَكُمْ وَإِخْوَٰنَكُمْ أَوْلِيَآءَ إِنِ ٱسْتَحَبُّواْ ٱلْكُفْرَ عَلَى ٱلْإِيمَـٰنِ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ

---

472 މުޖާދިލާ ސޫރަތުގެ 22

473 *މިތަނުގައި އަސްލު ބޭނުންކުރެވިފައިވާ ބަހަކީ 'މުނާފިޤު'އެވެ.*

"އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ބަފައިންނާއި، އަޚުންނަކަމުގައިވިޔަސް، އެބައިމީހުން އީމާންކަމަށްވުރެން ކާފިރުކަމަށް ލޯބިކުރިނަމަ، އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ އައުލިޔާއިން ކަމުގައި ނުހަދާ ހުރިކަމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންކުރެ، އެފަދަމީހުންނަށް، އައުލިޔާއިން ކަމުގައި ހަދައިފިމީހުންނަކީ ޡާލިމުންނެވެ."[474]

އެބައިމީހުންގެ މުދަލާއި، ބަފައިންނާއި، ދަރިންނާއި، އަނބިންނާއި[475] ދަރިފަސްކޮޅަށްޓަކައި ބިރުހީވިއަސްވެސް ނުވަތަ އުޖުރުގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ އެއްޗެއް ވިއަސްވެސް އެބައިމީހުންނަކީ ކާފިރުން ކަމުގައިވާނަމަ އެބައިމީހުންނާއި ދުރުން ނުޖެހޭނެކަން މިދާއިރާއިން އަންގަވައިދެއްވައެވެ.

މިބަޔާންކުރައްވާފައިވާ މީސްމީހުންނަށް ބިރުވެރިކަމާއި ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ރުހުން ހޯދަން ނަފްސު އެއްވެސް ގޮތެއް ނުބަލައިގަތުމާއި، އެބައިމީހުން އެކުވެރިންކަމުގައި ނުހެދުމަށް އަންގަވާފައިވާއިރު، ދުރުގައިވާ ތަންތަން ކާފިރުންނަށް ފޯރާ ގެއްލުން ބޮޑުކަމާއި ބިރުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން ނުވަތަ އެއްވެސް ސަބަބަކާހުރެ ވަރަށްގާތްވެފައިވާ ބަޔަކާއި ދެކޮޅަށް ޝަރުޢީގޮތުން ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ އެކުވެރިންކަމުގައި ނުހެދުމަށް އެބައިމީހުންގެ ދީނާ ހުރި އެބައިމީހުންގެ މުޢާމަލާތް ހުރުމުގެ ސަބަބުތަކެއްތޯ؟

އަދި އެބައިމީހުންގެ މިގޮތުގައި ދަސްކުރި ގެއްލިއްޖެނަމަ[476] ފިޤުހުގެ ޢިލްމުގައި އިސްތިޙްސާނާއި ހުއްދަކުރެއްވި ކަމުގައި ބެލެވެއެވެ[477]. މިފަދަ އެބައިމީހުން އެކަމުގެ ސަބަބުން މުޖުތަމަޢުގެ މަޞްލަޙަތު ޙިމާޔަތްކުރެއްވި ހުކުމެވެ.[478]

ވިރާސަ ދަލީލް

الله تعالىގެ *އަމުރުފުޅު ކަމުގައިވާ*

---

[474] *ތައުބާ ސޫރަތުގެ* 23

[475] *އަދިވެސް އަންނަނިވި އާޔަތުގައި* ((يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّ مِنْ أَزْوَٰجِكُمْ وَأَوْلَٰدِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ فَٱحْذَرُوهُمْ)) ***"އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތިޔަބައިމީހުން އިނދެގެން އުޅޭމީހުންނާއި ދަރިންގެ ތެރޭގައި ތިޔަބައިމީހުންނާ ދުޝްމަނުންވެއެވެ. ފަހެ، އެބައިމީހުންނާމެދު ރައްކާތެރިވާށެވެ." ތަޣާބުން ސޫރަތުގެ* 14**

[476] *އިސްތިޙްސާން*

[477] *އިސްތިޞްލާޙް*

[478] *މިއަދުގެ މުޢުޖިޒާއިންނާއި ދިރާސާކުރާ ކޮންމެ ދާއިރާއެއްގައި ހިތްހަމަޖެހުން ލިބޭނެ ވަރަކަށް ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކާއި ޤާނޫނީ މަބްދައުތައް ހުރުމެވެ. އެހެންކަމުން އިސްތިޞްލާޙާއި އިސްތިޙްސާނުގެ ބޭނުން ހިފައިގެން މުޖުތަމަޢުގެ މަޞްލަޙަތަށްޓަކައި، އަސާސީގޮތެއްގައި މުޖުތަމަޢުގެ ބަދަލުތަކާއި ގުޅޭ ޙުކުމްތައް ނެރެވެއެވެ. ހަމަހަމަކަމާއި މުޢާމަލާތުގެ ޤަވާޢިދުތަކުން ފަރުދުންނާއި ޖަމާޢަތުގެ ޙައްޤުތައް ރައްކާތެރިކުރެވޭ ގޮތަށް ހުކުމްތަކެއް ނެރެވިފައިވެއެވެ.*

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمۡ أَوۡلِيَآءَ تُلۡقُونَ إِلَيۡهِم بِٱلۡمَوَدَّةِ .... وَمَن يَفۡعَلۡهُ مِنكُمۡ فَقَدۡ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ

"އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވާ! ތިމަންއިލާހުގެވެސް އަދުއްވުން، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެވެސް އަދުއްވުންނަކީ އެކުވެރީންކަމުގައި ނަހާ އެބައިމީހުންނަށް ލޯބި ނުވާނެވެ..........[479] އަދި އެފަދައިން އަމަލުކޮށްފިމީހާ ހަމަކަށަވަރުން ސީދާމަގުން ނެއްޓި މަގުފުރެދިފައިވާ މީހެކެވެ." [480]

އެބައިމީހުންނަކީ އާއިލާ މީހުންކަމުގައި ވިޔަސް، الله تعالىގެ އަދުއްވުން އެކުވެރި އެކުވެރިންކަމުގައި ނަގައިފި މީހަކީ "އަދި އެފަދައިން އަމަލުކޮށްފިމީހާ ހަމަކަށަވަރުން ސީދާމަގުން ނެއްޓި މަގުފުރެދިފައިވާ މީހެކެވެ". އެބަހީ އެމީހަކީ ހައްގުމަގުން(ސިރާޠުލް މުސްތަޤީމުން) ކައްސާލާފައިވާ މީހެކެވެ. އަދި ހައްގުމަގު ދޫކޮށްލާ މަގުފުރެދުން އިޚްތިޔާރު ކޮށްފައިވާ މީހެކެވެ. ވީމާ މިކަންތައްތައް ކުރާހާލު "ތިމަންނާ މިހިރީ ހައްގުގެ މަގުގައޭ" ބުނާ މީހާއަށް މިއާއަލުން ބުނާނީ ކޮބާތޯއެވެ؟. ހަމަކަށަވަރުންވެސް މިއީ الله تعالى ވަޙީގެންވާކަން ގަބޫލުނުކުރާ މީހެއްގެ ވާހަކައެވެ. އަދި الله تعالى ވަޙީގެންވާކަން ގަބޫލުނުކުރާ މީހަކީ ކާފިރެކެވެ. އަދި އެއީ އެކަލާނގު ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ކަމެއް ބަޔާންކުރުމެވެ. އަދި އެއީ އެކަލާނގު ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ކަމެއް ބަޔާންކުރުމަކީވެސް ކާފަރުކަމެވެ.

ދެން ދަރިންނާއި އަނބިން އެއީ އުޚުރަވީކަމުގައި ނަފާދިނުމުގެ ސޫރަތު(މުމްތަޙިނާ)ގައި އެކަލާނގު ވަޙީކުރައްވާ އަންގަވަނީ

لَن تَنفَعَكُمۡ أَرۡحَامُكُمۡ وَلَآ أَوۡلَٰدُكُمۡۚ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يَفۡصِلُ بَيۡنَكُمۡۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ

"ތިޔަބައިމީހުންގެ ތިމާގެކަލުގެ ގުޅުންތަކާއި، ހުދު ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިންގެ ކިބައިންވެސް، ޤިޔާމަތްދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކަމަކާ އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުވާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ މެދުގައި ނިޔާކަނޑައަޅުއްވާނީ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި الله تعالىވަނީ ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ އަމަލުތައް ބައްލަވާވޮޑިގެންނެވެ." [481]

---

479 [illegible] މުޅި އާޔަތަކީ ((يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمۡ أَوۡلِيَآءَ تُلۡقُونَ إِلَيۡهِم بِٱلۡمَوَدَّةِ وَقَدۡ كَفَرُواْ بِمَا جَآءَكُم مِّنَ ٱلۡحَقِّ يُخۡرِجُونَ ٱلرَّسُولَ وَإِيَّاكُمۡ أَن تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ رَبِّكُمۡ إِن كُنتُمۡ خَرَجۡتُمۡ جِهَٰدٗا فِي سَبِيلِي وَٱبۡتِغَآءَ مَرۡضَاتِيۚ تُسِرُّونَ إِلَيۡهِم بِٱلۡمَوَدَّةِ وَأَنَا۠ أَعۡلَمُ بِمَآ أَخۡفَيۡتُمۡ وَمَآ أَعۡلَنتُمۡۚ وَمَن يَفۡعَلۡهُ مِنكُمۡ فَقَدۡ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ)) ***"އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވާ! ތިމަންއިލާހުގެވެސް އަދުއްވުން، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެވެސް އަދުއްވުންނަކީ އެކުވެރީންކަމުގައި ނަހާ. އެބައިމީހުންނަށް ލޯބި ނުވާނެވެ. އެބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް އައި ހައްގުދީނަށް ކާފިރުވެގެންފައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން الله تعالىއަށް އީމާންވާކަމުގައި، ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم)އާއި ހުދު ތިޔަބައިމީހުންވެސް ތިޔަބައިމީހުންގެ ރަށުން ނެރުނީއެވެ. ވީއިރު ތިޔަބައިމީހުން ނިކުތްކަން ތިމަންއިލާހުގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށާއި ތިމަންއިލާހުގެ ރުހުމަ ހޯދުމަށް ކަމުގައިވާނަމަ، ކާފަރުންނަށް ސިއްރުން ލޯބި ނުދައްކާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ފޮރުވި ކަމާއި ފާޅުކުރި ކަންކަމާއި، ތިމަންއިލާހު އެންމެ ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. އަދި އެފަދައިން އަމަލުކޮށްފިމީހާ ހަމަކަށަވަރުން ސީދާމަގުން ނެއްޓި މަގުފުރެދިފައިވާ މީހެކެވެ."***

480 *މުމްތަޙިނާ ސޫރަތުގެ* 1

481 *މުމްތަޙިނާ ސޫރަތުގެ* 3

ވީމާ ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި ދަރިންގެ ޙައްޤުތަކަށްބަލައިވެސް ބިރުގަތުން، ނުވަތަ އެބައިމީހުންނާއި ވަކިވުން އެއީ މުސީބާތެއްކަން އެއީ އުޚްރަވީ ކަމުގައެއް ﷲ تعالى ނުލައްވަވައެވެ. އެހެނަސް އެއިހާރު އަންގަވަނީ ޤިޔާމަތް ދުވަހު އެބައިމީހުންނަކީ ޤަރާބަތްތެރިންނަށްޓަކައި އެއްވެސް ފައިދާއެއް ކުރާނެ ބައެއް ނޫންކަމެވެ. އަދި އެއިހާރުގެ ޢަޛާބު އެންމެ ހިނދުކޮޅަކަށްވެސް ފަސްކޮށްދޭނޭ ބައެއްވެސް ނޫންކަމެވެ. އެގޮތުން އެހެން އާދަމުގެދަރިން އެއީ ވަރިހަރުވެސް

فَإِذَا نُفِخَ فِي ٱلصُّورِ فَلَآ أَنسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَآءَلُونَ

"ފަހެ، ސޫރުގައި ފުމެލެވިއްޖެހިނދު، އެބައިމީހުންގެ މެދުގައި ނަސަބުގެ ގުޅުންތަކެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެދުވަހުން އެކަކު އަނެކަކާ ގާތުން އަހާ ސުވާލުކުރުމެއްވެސް ނުކުރާނެއެވެ." 482

އެކާވީސްވަނަ ދަރުސް

ސަމުރާ އިބްނު ޖުންދުބް(رضي الله عنه)ގެ އަރިހުން އަޙްމަދުއާއި އަދިވެސް އެހެން ފަރާތްތަކުން ރިވާކުރައްވާފައިވާ ސުންނަތުން އޮންނަ ގޮތުގައި ރަސޫލުﷲ (صلى الله عليه وسلم) ވިދާޅުވިއެވެ: "ޝަރަފުވެރިކަމާއި ގެދީ އެބައިމީހުންނާއި އެކުގައި އުޚުވަތްތެރިކަމާ، ހަމަ އެބައިމީހުން ވަރަށް މުހިއްމުކަމެކެވެ"483.

ވީމާ އެކަލޭގެފާނު(صلى الله عليه وسلم) މިބަޔާންކުރެއްވި އަސްލުގައިވާ "ޝަރަފުވެރިކަމާއި ގެދި"ގެ މާނައަކީ ޝަރަފުވެރިކަމާއި އެކުވެ، މަސްއޫލިއްޔަތު، ދިރިއުޅުމާގުޅޭ އާދަމުގެދަރިންގެ ބޭނުންތައް ހިފެހެއްޓުމެވެ. ވީމާ އާދަމުގެދަރިންގެ ދިރުންތަކާ އާދަމުގެދަރިން ކުރީ އާދަމުގެދަރިންނަށް ޝަރަފުވެރިކަމުގެ އާދަމުގެދަރިންނަށް އަހަރެމެންގެ ގުޅުމަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟"484

---

482 މުއުމިނޫން ސޫރަތުގެ 101

483 ގެނެސްދީފައިވަނީ "ސުނަން (2787)"ގައި އަބޫ ދާވޫދު، "ޞަޙީޙު (1605)"ގައި މުސްލިމާއި، "މުސްނަދު (5756)"ގައި އަޙްމަދާއި، "ސުނަން (142/9)"ގައި ބައިހަޤީއާއި، "އަލްމުސްތަދްރަކު (141/2)"ގައި ޙާކިމާއި، "އަލްމުޢުޖަމް (89/4)"ގައި ޠަބަރާނީ މަޢުރޫފް އަލްއަސްމާޢީގެ ޞަޙީޙުން ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި "ޢިލަލުލް އަޙާދީޘް (123/1)"ގައި އަބޫ ޙާތިމްވެސް ގެނެސްދީފައިވެއެވެ.

484 ޝައިޚް މުބާރަކްފުރީ އިބްނު ޢަބްދުއްރަޙީމު އަލްމުބާރަކްފޫރީ(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "ރަސޫލުﷲ (صلى الله عليه وسلم) ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ 'ޝަރަފުވެރިކަމާއި ގެދި އާދަމުގެދަރިންގެ ދިރުމުގައި ދިރިއުޅުމާގުޅޭ އާދަމުގެދަރިންގެ ބޭނުންތައް ހިފެހެއްޓުމެވެ'. ހަމައެކަނި އުޝަރަފުވެރިކަމުގެ ގޮތުގައި ދިރިއުޅޭ ކަންތައް ދިރާސާކޮށް ކަނޑައެޅުމުގެ ނުވާނެއެވެ. އެހެންކަމުން މިބަޔާންކުރެއްވި އަސްލު ދުރުކޮށްދޭ ޝަރަފު އާދަމުގެދަރިންގެ ފަރާތުން ސަލާމަތްވުމަށް ފުރުޞަތު ނުލިބިގެން ޝަރަފުވެރިކަމާއި ޙަޤީޤީ ނިސްބަތުގެ ގުޅުމެއް ދިރިއުޅުމާ ގުޅޭ ގޮތުން ޝަރަފުވެރިކަމާއި އެއްގޮތްވާނީ މިކަމެވެ. އެހެންކަމުން ހިނގާ ކަންކަމަށް ބަލާކަމުގައި ޝަރަފުވެރިކަމާއި ބެހޭގޮތުން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. އެހެންކަމުން ދުނިޔޭގެ އެދުރުގެ ގާސިމުލްކަރީމުގެ ނުވަތަ އަދިއްލަލަން އިންސާނުން ޝަރަފުވެރިކަމާއި އިޙްސާނާއި ހަމައެކަނި ނިސްބަތްކުރާ ދީނާއި ތަޤުވާ ބެލުމަށް އާދަމުގެދަރިންގެ އެކުވެރިކަން އިތުރުވެދޭ ކަމެވެ. ހަމަހަމަކުރުމުގެ ކަމަށް ބަހައްޓަން ޝަރަފުވެރިކަމާއި އެއްގޮތްވާނީ މިކަމެވެ. (ތުޙްފަތުލް އަޙްވަޛީ (456/8-457))އާއި (މަޖުމޫޢުލް ފަތާވާ ވަލްރަސާއިލް (135/2)) ބައްލަވާ"

ދެން އެބައިމީހުން "ތިމަންނާމެންނަކީ ބިރުގެންފައިތިބި ބައެއް"ކަމަށް ބުނެފިނަމަ، އެބައިމީހުންނާއި ދިމާއަށް ބުނާނެ ހުއްޖަތެވެ. "ކަލޭމެން ޓޫރު ހަދައިފިއެވެ"، އަދި "ބިރަކީ އުޖުރައްވެސް ނުނުވެ"، އެހެނީ الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ فَإِذَآ أُوذِىَ فِى ٱللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ ٱلنَّاسِ كَعَذَابِ ٱللَّهِ

"މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން الله تعالىގެ ހަޟްރަތަށް އީމާންވެއްޖެކަމަށް ބުނާމީހުންވެއެވެ. ފަހެ، އެބައިމީހުންނަށް الله تعالىގެ މަގުގައި އުނދަގޫތަކާއި ދިމާވެއްޖެނަމަ، މީސްތަކުންގެ ފަރާތުން ކުރާ އުނދަގޫތައް الله تعالىގެ އަޛާބުފަދައިން ހިމަނައެވެ." [485]

ވީމާ އެމީހަކަށް މުސީބާތެއް ޖެހިދާނެކަމަށް ނުވަތަ ބިރުން ދިނަމަ ފަސްޖެހޭ މީހުންނަކީ އުޖުރުވެރިވެގެންވާ ބައެއްކަމުގައި އެއިލާހު ނެރެއްވިއެވެ. ވީމާ އެމީހަކަށް މުސީބާތެއްވެސް ނުޖެހި އަދި ބިރެއްވެސް ނުލިބި ބާކީވާނެ ގޮތަކީ، ބާކީވާއިރު ގޮތްތަ މީހާގެ ހާލަތު ކޮބައިތޯއެވެ؟

---

[485] އަންކަބޫތު ސޫރަތުގެ 10. އާޔަތް. އައްޝަންގީޠީ(رحمه الله) މިއާޔަތުގެ "ފަހެ، އެބައިމީހުންނަށް الله تعالىގެ މަގުގައި އުނދަގޫތަކާއި ދިމާވެއްޖެނަމަ، މީސްތަކުންގެ ފަރާތުން ކުރާ އުނދަގޫތައް الله تعالىގެ އަޛާބުފަދައިން ހިމަނައެވެ." ތަފްސީރުގައި ވިދާޅުވެއެވެ: "މިގޮތަށް ކާފިރުން ކާފަރުންނަށް މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ޖެއްސާ ސަބަބުން މުސްލިމުންނަށް މި"މީސްތަކުންގެ ފަރާތުން ކުރާ އުނދަގޫތައް" އެއީ މުޝްރިކުންގެ ފަރާތުން ކުރާ އުނދަގޫތަކާ ނުހަމަވެއެވެ. ހުރިހާ އިހުސާނެއް الله تعالىގެ ހަޟްރަތުންނެވެ. އެބައިމީހުން ދުނިޔޭގައި އުޅުއްވާ ދުވަސްކޮޅު الله تعالىގެ ދީނުގައި އަޛާބަށް ވުރެ ބޮޑުކަމުގައި ވަރަށް ބޮޑަށް ހިތްހަމަޖެހޭނެއެވެ. "މީސްތަކުންގެ ފަރާތުން ކުރާ އުނދަގޫތައް"ގެ މާނައަކީ ކާފިރުން ތ އަނިޔާތަކާއި ކަމާ ދިމާކުރެވޭކަށެވެ." އަދި އިމާމް މިއާޔަތް ޙައްޖު ސޫރަތުގެ 11ވަނަ އާޔަތް ގެންނަވައެވެ ((وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَعْبُدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ ۖ فَإِنْ أَصَابَهُۥ خَيْرٌ ٱطْمَأَنَّ بِهِۦ ۖ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ ٱنقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ خَسِرَ ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةَ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ)) **"އަދި ސަޤާފަތުގެ މަތީގައި ތިބެގެން الله تعالىގެ ހަޟްރަތަށް އަޅުކަންކުރާ މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. އެމީހަކަށް ހެޔޮކަމެއް ލިބިއްޖެނަމަ، އެކަމުން ހިތް ހަމަޖެހެއެވެ. ނަމަވެސް އެމީހަކަށް މުސީބާތެއް ޖެހިއްޖެނަމަ އެމީހާގެ މޫނު އަނބުރާލައެވެ. އެމީހާ ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުވެސް ގެއްލުވައެވެ. ބޭނުންވާ ގެއްލުމާއި ދުރުކަމީ އެއީއެވެ."**

ނިންމާލުން

މިކަންތައްތަކާއި ގުޅޭ ދަލީލުތައް އަދިވެސް ބައިވަރެވެ. އެހެނަސް އުޚްތިޞާރުގެ ގޮތުން ﷲ تعالى ހަރުގަދަ އިސްތިދްރާޖުކުރައްވާފައިވާ މިސާލަކަށް ފިރުޢައުން ފުދޭނެއެވެ.

އަދި އިސްތިދްރާޖުކުރައްވާ ﷲ تعالى ފިރުޢައުނާއި ގައުމުތަކުން ހަލާކުކުރައްވާފައިވާ ގޮތާއި، އޭގެފަހުން ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ގޮތެވެ

ٱلَّذِينَ حَقَّتۡ عَلَيۡهِمۡ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤۡمِنُونَ ۝ وَلَوۡ جَآءَتۡهُمۡ كُلُّ ءَايَةٍ حَتَّىٰ يَرَوُاْ ٱلۡعَذَابَ ٱلۡأَلِيمَ ۝

"އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ (ޢަޒާބުގެ)ބަސްފުޅު ހަމަވެގެންވާ މީހުން އީމާން ނުވާނެތެވެ. އެމީހުންގެ ގާތަށް ކޮންމެ އާޔަތެއް އައިސް އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި ޢަޒާބު ފެނިއްޖައުމަށްދާންދެން އީމާން ނުވާނެތެވެ." 486

އަޅުގަނޑުމެންގެ ދުޢާއަކީ، އަލްކަރީމު(ﷲ تعالىގެ އިސްތިދްރާޖުވުން އިސްތިދްރާޖުވުމް) އަލްމަންނާން(ﷲ تعالىގެ އިސްތިދްރާޖުވުމް)ގެ ނުރައްކަލުން އަޅުގަނޑު މުސްލިމުންގެ ގޮތުގައި ބަހައްޓަވާ، އަޅުގަނޑު މިދުނިޔެއިން ވަކިކުރައްވާނީ މުސްލިމުންގެ ގޮތުގައި ވަކިކުރައްވާ، ސާލިޙުންގެ ތެރެއިން ބަހައްޓަވާ، ފިރުޢައުނާއި ޤާރޫނާއި ހާމާނާއި ފަދަ މީހުންގެ ތެރެއިން ނުލައްވާށިއެވެ. ހަމަކަނޑައަޅާފައި އެހެންވީއިރު ގަބޫލުކުރެވިގެންވާ ކަމަކީ ފަރާތްތަކެއް އޮވެދާނެއެވެ.

އަދި އަޅުގަނޑުގެ ރަސޫލާއާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނާއި އަޞްޙާބުންނާއި، ޤިޔާމަތްދުވަހާއި ހަމައަށް އެކަލޭގެފާނުގެ މަގަށް އުފެދިއުޅޭ އެންމެހައި ބައިވެރިވެރިންނަށް ސަލާމާއި ﷲ تعالىގެ ރަޙްމަތާއި ދަރުދު ވާށިއެވެ. آمين.

މިހާ ހިސާބުން އިމާމް ސުލައިމާން އިބްނު ޢަބްދުﷲ ބިން މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބުގެ ބަސްކޮޅު ނިމުނީއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ދުޢާއަކީ އެބޭބޭކަލުންނަށްވެސް ﷲ تعالى ރަޙްމަތާއި ސަލާމަތް ދެއްވައި، ޖަންނަތުލް ފިރްދައުސް ވަޑައިގެންނެވުމެވެ. އަދި އެބޭބޭކަލުންގެ ބަދަލު ދީގެ ބަދަލުގައި ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި އެބޭބޭކަލުންނަށް މުސްލިމުންގެ ބަދަލުގައި ހެޔޮ ދެއްވާށި، ކުރިން އަރަވާފައިވާ ކަމުގައި ޖެއްސެވުމެވެ. އަދި އެބޭބޭކަލުން މަސައްކަތްކުރެއްވި ހުރިހާ ނަބީބުން(صلى الله عليهم وسلم)ނާއި ޝަހީދުންނާއި ސާލިޙުންގެ ތެރެއިން މަސައްކަތްކުރައްވާށެވެ. އަދި އެއިރުގެ ރަސޫލާ މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުﷲ (صلى الله عليه وسلم)ގެ ޝަފާޢަތް އަޅުގަނޑުމެން ލިބިވަޑައިގަތުމަށް ލަސްވާ އަޅުގަނޑަށް މުސްލިމުންނަށް ގައުމުއާ ހިތްޖެހޭ ބޭފުޅުންނަށް ގަބޫލުކުރެވޭނެއެވެ. آمين

---

486 ޔޫނުސް ސޫރަތުގެ 96-97

5- އިމާމް އަޙްމަދު ޝާކިރުގެ ފަތުވާ[487]

މުފައްސިރު، މުޙައްދިޘް، މުޙައްޤިޤް، މިސްރުގެ ސަލަފީ މުޖުތަހިދު އަލްޢައްލާމާ އަޙްމަދު ޝާކިރު (رحمه الله) (1309-1377ހ.) ވިދާޅުވެފައިވާ ފަދައިވެއެވެ:

"މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް އިނގިރޭސިންނާއި ބައިވެރިވެވޭންހުރި ގޮތްތަކުގެ ތެރެއިން[488] އެއްވެސް ގޮތަކަށް އެބައިމީހުންނާއި ކިތަންމެ ކުޑަކަންނަމަވެސް ބޮޑުކަންނަމަވެސް ބައިވެރިވުމަކީ ސާފުގޮތުގައި ދީނުން ބޭރުވުމެވެ. މުރުތައްދުވުމެވެ. އަދި މިކަމުގައި އެއްވެސް އުޒުރެއް، ނުވަތަ ނުބައި ތައުވީލެއް ނުވެއެވެ. ނުވަތަ ވަރުގަދަދެކުނާ ގައުމަންނާރުހި ޗޮމްބެއް، ނުވަތަ ތާކުން ތާކު ނުދެވޭ ސިޔާސަތެއް[489]، ނުވަތަ ކަންތައްކުރުމުގެ ގޮތެއްވެސް މިކަމުގައި އެއްވެސް ދައުރެއް އަދާއެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ.

އެކަންތައްތަކަކީ މުނާފިޤުކަމެވެ (މިއީ ދީނުން ބޭރުކުރުވާ ބައި މުނާފިޤުކަމެވެ). އެއީ އާންމުންގެ މީހަކުވިޔަސް، ސަރުކާރުތަކެއް ވިޔަސް ނުވަތަ ވެރިންތަކެއް ވިޔަސް ކުފުރާއި މުރުތައްދުވުމުގައި ތަފާތެއް ނުވެއެވެ.[490]

އަދި މިކަމުގައި އެމީހަކު އެކަމެއް ކުރުމުން ކާފަރުންނަށް ފައިދާވާކަން ނޭނގޭ ނުވަތަ ޖަހުލުކަމުން ކަމެއްކުރާ މީހަކު ޖިހާލާ އެއްވެސް މީހަކު އިސްތިސްނާއެއް ނުވެއެވެ[491]. އަދި އެކަން އެނގިހުރެމެ އިޚްތިޔާރުކަމާއިއެކު ތަދުބީރު، ދަޢުވާތަކުގެ ނުވަތަ ސިޔާސީ މަޞްލަޙަތާއި ކަރައްހާކަމަށް މުސްލިމުންނާއި އެއްބައިވާ މީހުންނަކީ الله تعالى ޤަބޫލުކުރައްވާނެ ކަމަކަށް ނުވެއެވެ.

އަދި އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި އިނގިރޭސިންނާއި ހަނގުރާމަކުރުމާއި ބެހޭގޮތުން އަޅުގަނޑު ދީފައިވާ ފަތުވާ އެންމެންނަށް ސާފުވާނެއެވެ. އަދި އޭގައި އެބައިމީހުންނާއި އެއްވެސްފަދަ އެހީތެރިކުރުމާއި ބައިވެރިވާމީހުންނާއި ބެހޭގޮތުންވެސް އަޙުކާމުތައް ފާހަގަކޮށްފައިވާނެއެވެ. އެގޮތުން އަރަބި ކިޔަން ދަންނަ ކޮންމެ މުސްލިމަކަށްވެސް، ކޮންމެ ތަނެއްގައި ވިޔަސް، އަދި ކިތަންމެ ދުރުތަނެއްގެ މީހަކަށް ވިޔަސް ސާފުވެގެންދާނެއެވެ.

---

[487] މިބައި ނަގާފައިވަނީ އެކަލޭގެފާނުގެ "ކަލިމަތުލްޙައްޤު (126-137)"އެވެ ކިޔުން ތިރީގައި އެކަލޭގެފާނު ގެންނަވާފައިވާ "މިސްރުގެ ބިމަށް ހާއްސަކޮށް އަދި އެހެނިހެން މުސްލިމު ބިންތަކާއި އަރަބި ބިންތަކަށް އާންމުކޮށް ދެވިފައިވާ ހިތާބެއް"އެވެ ކިޔުން ވަރަށް ދިގު ފަތުވާއަކުންނެވެ. މިފަތުވާގައިވަނީ އިނގިރޭސިންނާއި ފަރަންސޭސިން މުސްލިމު ބިންތަކަށް އަރާ އުދުވާނުތަކާ ހިންގަމުން ދިޔައިރު އެބައިމީހުންނާއި އެއްބައިވެ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅުވާ މީހުންގެ ހުކުމާއި ބެހޭގޮތުންނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުވަނީ މިފަދަގޮތުގައި އިނގިރޭސިންނާއި ފަރަންސޭސިންނާއި ހެދޭ ޢަހުދުތަކުގެ ހުކުމްވެސް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ. އެހެން އެވަގުތު، މިއަދު އެމެރިކާ ފަދައިން، ފަރަންސޭސިންގެ ބަދަލުގައި ދިމާ އެއްވާ، ކުރިއަށްހިނގާ މިހުކުމްގައިވާނެއެވެ.

[488] ބިޔައިރި ނަގައިން މިން އަސްކަރީ އެއްބާރުލުން

[489] މިތަނުގެ މާނައަކީ ކާފަރުންނާއި މުދާރާ ބައްލަވަން ގެންގުޅޭ ސިޔާސަތުތަކެވެ

[490] ސަލަފުން އައްކާން ޖަހިލަ މިން އަޤުރާދު އަދު ބުރާމާ ޖުހަމާއު- ކައްފަރުހުމް ޚިލާ ކޮށްޕު ވަކިރައްދު ސަލާމު

[491] ދޭ ޝަރުޠުގެން ނުވަތަ ޝަރުޠުގެން ކާފަރުންނަށް އެހީވާ ކަމަކަ ބަލައި ބުނާ މީހުންނެވެ. والله أعلم

އަދި އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ މިބިންމަތީގައިވާ ކޮންމެ މުސްލިމުކަމެއްވެސް، ފަރަންސޭސީންގެ ހުކުމަށްވެސް އިނގިރޭސިންނާއި އެއް ހުކުމެއްކަން، މިޞްރުވެސް ޝަރީޢަތުގެ ނިޒާމަކީ އިލާހީ ދީނެއް ހުކުމެއް ނޫނެވެ. ހަމައެކަނި ބޭނުންވާ ފަރާތެއް ސާފުވެއެވެ. އެހެނީ އިނގިރޭސިންނަކީ ފަރަންސޭސީންނާއި އެއްބައިމީހުން މުސްލިމުންނަށް އާދޭސް އަދާކުރާކަމުގައި، އިސްލާމްދީން ފުޅާކުރުމަށް އިސްލާމްގެ ޝަރީޢަތް މާތްކުރާ ނަމަކަށްވެސް ކުރައްވާ ހުކުމެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ ޚިޔާނާތްތެރިން ކަމުގައި ހުއްޓުވާނެ ބަޔަކަށް ސިފަކުރެވޭ ޚާއްޞަ ގޮތެކެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ އަޤީދާގެ ކުޅަދާނަކަމާ ޚިލާފު ނަސީހަތް ބިނާވެފައިވާ އަސާސެއް ހުރެއެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ ލިބިގެންވާ ޤާނޫނު ނިޒާމުތަކުގެ ކަމުގައި ވާއިރު، ޖާހިލިއްޔަތުގެ ޤާނޫނު ނިޒާމުތަކުގެ ބަޔަކަށް ކުރެވެނީ ޢިބާދަތްތަކެވެ. ވީމާ އެބައިމީހުންނާއި އިސްލާމްނިޒާމާއި ދެމެދު ފަރަގުތަކެއް ނުވާނެ ކަމެއްވެސް ނޯވެއެވެ.
"އެބައިމީހުންނަކީ ކާފިރު ބަޔަކަށްވުމާ އެބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތަކަކީ ވެސް ގިނަގުނަ ތަކެއްޗެވެ. ބައެއް ކުރުގައިވާ"[492] ބޭނު ގަބޫލުކުރުމަށް ނަގާލެވޭނެއެވެ. އަދި މުސްލިމުން ކާފިރު ބައެއްގައި ހިމެނޭ ކަމަށް (މުސްލިމުންނާއި ދިމާލުގައި) އެބައިމީހުންނާއި **އެއްވެސް ފަރަޤެއް** ނެތިއެވެ ވަކިވެފައިވާ ކަމަށް ބަލާނީ ކޮންކަމެއްތޯ. އަދި އެބައިމީހުންނާއި އެއްބަސްވުމުގެ ހުކުމަކީ އިސްލާމީ ދީނާއި އެއްބައިވާ ހަމަ އެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. މުޖުތަމަޢުގެ ބޭރު ދީނެއް ބަދަލުކުރެވޭނެއެވެ. މިހެއްގެ ކަވަޢިދުތަކަށް އެހެންމީހުންގެ ވަގުތުކަމެއް ނިޔަމަކީ ކޮންނެއް ގެއްލުވާ މިހެންވީ ބާރުލައިގެން ނިޔަމެވެ....." 493

އެހެން އެކަލާނގެ ކުރިއަށް ގެންދިޔައީ

"ދިނުމުގެ ހުރި ކަންކަމުގެ ބައިގައިވާ މުސްލިމުންނަކީ ކޮންބައެއް! އެހެނަށް އިސްލާމީގެ ޢަޤީދާތައް ބޭނުންކުރާ އެއްބައިވެރިވާކަމަ-
މާނައަކީ މުސްލިމުން އަދާކުރާ ކުރުމުންނެއް ބަލާ ގިނަގުނަ ބޭނުމަށް ތަބާވާ ފަރާތް ވަގުތުގެކަމަ- އެއީ އިސްލާމީދީނުގެ ނަމަވެސް،
ފަރަންސޭސީން ކުރުގައިވާކަމެއް، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ފާޑުކިޔުންގެ ބެހެއްޓުން ކާފިރު މިހަކަށްވާނެ- **އެއްވެސް ފަރަޤެއް ނެތިއެވެ،**
އެބައިމީހުންނަކީ އަމާނާތްތެރި، އެހެނަކަށް ވެވުނު ވަރަކަށް އެބައިމީހުންނާއި ހަމައެކަނި ނުކުރާނަމަ[494]، އަދި ހަމައެކަނި ބަލުންނާއި
އަނގަ އެއްގޮތަކަށް އެބައިމީހުންގެ ދީނުގެ އަޤީދާގެ ތަރުބިއްޔަތާއި އިދިކޮޅުވާ އެކަށީގެންނުވާ އެހީވާނަމަ- އެހެނަށް ނަގާދުކުރި
ކުރުގައިވާކަމެއް އެހީގެ ނަގާދު ބާކީވެ. އެހެނަށް ފުރަތަމަ ކޮންގޮތަކުން ނުވަތަ، ވެސްމެ ކޮންމެހެން ނުވަތަ، ބައިނަލްއަގުވާމީ ކޮންގޮތަކުންވެސް
ބާރުގެނަމަ، އެހީގެ އެބާރުވެރިން ބާކީވެ. އެހެނަށް ފަރުޝު ނުވަތަ ސުންނަތް ޙަރާމް ހިފާލުކުރި ވަކިވެ، އެޙަރާމް
ބާކީވެ. އެހެނަށް ހަރާމް ބާކީވެ. އެހެނަށް ފަރުޝުވެގެންވާ ޙަލާލުވެސް ކުރުގައި ވަކިވެ، އެ ޙަލާލު ބާކީވެ.
އަދި އެއަމަލުތަކުގައި އެހެނަކަށް އަނބުރާ ބަދަލުކުރެވިގެންނެވެ. އަދި ކޮންމެ ފަރަ އަޤީދާއެއްގައި އެހީގެ ވަރުބަދަލުވެސް
އަޤީދާއެއްގައި ކުރުގައި ވިސްނާވެސް އެއަޤީދާއެއްގައި ބާކީވެ އެހެނަކަށް ބަދަލުކުރެވިގެންނެވެ[495]. އެހެނަކަށް އެފަދަ އެއްވެސް

---

[492] "ދިޔާހުގެ ވަރަވާހުގެ ރަޙްމު ޕީ ކުއޮޑި މަހާން"އެވެ ސާއިން މިފަދައަކީ ބައެއްދުގެ އިޖްމާޢުދިން ސަލަފީންނާއި ޚަލީފާއިން އިދިކޮޅުން މިއަދު ދުވަން ގެންދާފަދަ ފަދައިވާކަމެވެ.

[493] ކ. މުސްލިމު އަޚާއެވެ! މުރުތަދުވެރިން އެބަސް ކުރިޔަށް ކޮބައި، އިސްލާމަށް ނުރުހުމުގެ ޝަރީޢަތް ކޮބައިތޯއެވެ؟

[494] ކ. އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ މިއްލަތުގެ އަރުވައިދިނުމާ! މިފަދަ އަބަދުވެސް ހިތްގައި ބޭނުންނުން މުހިންމެވެ.

[495] ކިބައިން ވަރަކަށް الله تعالىއަށް އަޅުކަންކުރި ނަމަވެސް ކާފިރުންނާއި މުރުތައްދުންގެ ކިބައިން އެކަން ގަބޫލެއް ނުކުރައްވާނެކަން އަނގަވާ ވަޙީކުރެއްވިއިރު ((لَئِنۡ أَشۡرَكۡتَ لَيَحۡبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ)) **"ކަލޭގެފާނު ކަލާނގެއަށް ޝަރީކުކުރައްވައިފިނަމަ ކަލޭގެފާނުގެ އަމަލުތައް ގެއްލިގެން ހުށަހެޅޭނެއެވެ." ޒުމަރު ސޫރަތުގެ** 65، އަދި ((مَّثَلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِرَبِّهِمۡۖ أَعۡمَٰلُهُمۡ كَرَمَادٍ ٱشۡتَدَّتۡ بِهِ ٱلرِّيحُ فِي يَوۡمٍ عَاصِفٍۖ لَّا يَقۡدِرُونَ مِمَّا كَسَبُواْ عَلَىٰ شَيۡءٖۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلضَّلَٰلُ ٱلۡبَعِيدُ)) **"ކާފިރުވެއްޖެމީހުންގެ މިސާލަކީ، އެމީހުންގެ އަމަލުތައް ވަރުގަދަ، އަޅިފަދައިންނާހުރި ގަދަވައިޖެހޭ"**

ކަމެއްގައި ފައިދާއެއް ނުވެއެވެ. އެހެނަސް އެކަންތައްތަކަށްވީ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފަރުވާއަށްކުރާގޮތަކާއި ބުރައެއް ކަމުގައެވެ[496].

އަދިވެސް ހުރިހާ މުސްލިމުންނަށް އަންގާށެވެ! އެމީހަކު މިބާވަތުގެ ދަޢުވަތުގައި ބައިވެރިވެއްޖެނަމަ އެމީހެއްގެ ހުރިހާ އަމަލުތައް ބާޠިލުވާ ހުއްޓެވެ. މާނައަކީ އެމީހާ އެކުރުނު[497] ނުބައިވެގެންވާ ކުފުރުގެ ސަބަބުން އެމީހާ، އެމީހާގެ ޢަމިއްލަ ނަފްސު އެކަމުގެ ވެރިޔަކަށް އެއްވުމުގެ ކުރީން ކޮށްފައިވާ ހުރިހާ ހެޔޮ އަމަލެއް ބާޠިލުވެގެންދާ ހުއްޓެވެ. އަދި ހުރިހާ އެހީއެއް އެދެނީ الله تعالىގެ ހަޟްރަތުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުންވެސް الله تعالىއާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم) އަށް ދިމާކޮށްގެންނޫން އެމީހަކަށް ސަލާމަތް ހައްގުވެގެންވާ މީހަކު އެފަދަ ކަމަކާ ނުފެތޭނެއެވެ.

އެހެނީ އެންމެނަށްވެސް އެނގޭނޭ ފަދައިން، އަދި ދީނުގެ އަސްލުގެ ތެރެއިން އީމާނަކީ ކޮންމެ އަޅުކަމަކަށްވާ ޝަރުޠެކެވެ. އަދި މިކަމުގައި ނުމުސްލިމަކު ތަބަހެއް ނުވާނެއެވެ.

އެހެނީ الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

އެއްޗަކާއި އެއްފަދައެވެ. އެމީހުންގެ މަސައްކަތްތަކުން ހާސިލުވާ އެއްޗެއްގެ މަތިކަން އެމީހުންގެ އެއްވެސް ބޭނުމެއް ނުހިނގައެވެ. ޤިޔާމަތްދުވަހު މިފަދަ މިޢާލެވެ." އިބްރާހީމް ސޫރަތުގެ 18، އަދި ((وَقَدِمْنَآ إِلَىٰ مَا عَمِلُواْ مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَٰهُ هَبَآءً مَّنثُورًا)) "އަދި އެމީހުންގެ ކުރި ހުރިހާ އަމަލެއް ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ފަހެ، އެއަމަލުތަކެއް ދެވަނަ ފަހަރަކަށް ނުހެދޭ ވައްތަރަށް ފަތުރާލެވިފައިވާ ހޫނުގަދަ ދުހާ ފަދަ ހަދައިލެއްވީމެވެ." ފުރުޤާން ސޫރަތުގެ 23

496 އާ މުސްލިމު އަޚާއެވެ! ހަނދާން ބަހައްޓާށެވެ. މުޙައްމަދު އިބްނު ޢަބްދުލްވައްހާބު ހިތަދޭން އިޚްލާސް، ދީނުގެ ހިއްސާ ފަދައިން "ކުފުރަށް ވާސިލުވާ" ނުވަތަ "އިސްލާމަށް ނިސްބަތްވާ" މުސްލިމުންނާއި ދިޔަޢަށް ކާފިރުންނަށް އެހީތެރިވާ ކާފިރުންގެ ބައިވެރިވުމަކީ ޝަރުޢީ ގޮތުން ކަމުގައި ނުބައިކަމެވެ. އިމާމް ބައްލަވާ ބަޔަކު ގޮތުގައި "އިސްލާމްދީނާ ޚިލާފު"ވާ ކަމުގައި ފިޔަވައިސް މުސްލިމުންނާއި ދިހަރާ ކާފިރުންނަށް އެހީވެދޭނަމަ މުރުތައްދުވާނެއެވެ. އެކަން ބައްލަވާހިރުގެ ގޮތުން އިޖްމާޢު ހިފާއިރު ކުރިކަމުގައި ހިފިކަމުގައި ނުވަތަ ކިތަންމެ ނުވަތަ ކިތަންމެ ޖާހިލު ދިހަރު ވަކިވުމުގައި ވިދާޅެވެ، މުސްލިމުންނާއި ދިހަރާ ކާފިރުންނަށް އެހީވެދޭނަމަ އޭނާ ދީނުން ބޭރުވެއެވެ. އެހެން ޙަރަކާތް، ބައެއް ޢިލްމުވެރިން ދީނުގެ ހުކުމެއް ދިނުމަށް ހާޒިރުވެ ވިދާޅުވެއެވެ.
އެހެނަސް އެމީހާ މުސްލިމުންނާއި ދިހަރާ ކާފިރުންނާއި އެއްބައިވެގެންވާ އެމީހާ ދީނުން ބޭރުވާނެއެވެ.

497 މުޙައްމަދުއިބްނު ޢަބްދުލްވައްހާބުގެ އަދިހެން އަރިހުގައި މިކަން ނަބީ ޝައިޚް ޢަބްދުއްރަޙްމާން އިބްނު ޙަސަން އާލުއްޝައިޚް(رحمه الله)، ފާއިދާ ސޫރަތުގެ 51ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި ((ޝިރުކު އަދި މުޝްރިކުންގެ ދުޢާއިން އެއްބައިވުމާއި އެމީހުންނަށް އެހީތެރިވުމުގެ ޙުކުމް މިހެންނެވެ))ގެ ބާބުގައި ވިދާޅުވިއެވެ. "މުސްލިމުންނާއި ދިހަރާ، ކާފިރުންނާއި
ނަޞާރާއިންނާއި ވާދަކުރާ ކާފިރުންނާ އެއްބައިވާ، ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެމީހާ ވާނީ ކާފިރުންގެ ތެރޭގައެވެ. އެހެނީ މުޝްރިކުންނާއި ދިހަރާ އޭނާ
އެއްބައިވާނަމަ އެމީހެއްގެ ދީނާއި ޢަޤީދާއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުންނެވެ، އޭނާ މުޙައްމަދު އެމީހާ ދީނުގެ، އޭނާ ހަމަ ބަޔަކު ކާފިރުން
ފަދައިން އެމީހާ ވާރިސްވާނެ ކަމުގައި ނުފެތޭނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ އެމީހާ ވާރިސްވާނެ ކަމުގައި ބޭނުންކުރާ، ހަމަ ޙުކުމެއް އެމީހާ މުސްލިމަށް
ނުވާނެއެވެ އަދާކުރުމަށް ވާޖިބުވެއްޖެއެވެ. މިހާ އެމީހާގެ ހުކުމުގައި ވަކި ކަންތައްތަކެއް ހުރިކަމުގައި ބަޔާންކޮށްދެއެވެ. (އައްދުރަރު 6/277)" އެހެނަސް މި
ނުކުތާއަކީ ބޮޑު ޢިލްމުވެރިން ބަޔާންކުރައްވާ ވިސްނުމެވެ. އެހެނަސް ކާފިރުގެ ބޭރުގައި އެމީހާ އެކަމުގެ ދީނުން ބޭރުވެ ކުރިމަތިވާ ނުކުތާއެވެ.
އެހެނަސް ބައެއް ކުރިއަށް ގެންދެވުނު ޝައިޚް އަބޫ ބަޠީން (رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ: "މުޝްރިކުން އެއްބައިވުމަކީ ކާފިރުވުމުގެ ކަމެއްގައި މިއަށް
ބަލައިލުމުގެ ބަދަލު މުރުތައްދުވާ ކަމުގައިވެއެވެ. މުޝްރިކުން މުސްލިމުން ބަލާގޮތަށް ބައިވެރިވާ ކުރުމުގެ ތެރެއިން އެކަމެއް ހޯދުމުގެ ބަޔަކު ސަބަބުން
މުސްލިމުންނާއި ދިހަރާ އެހީތެރިވާ މީހަކީ ކާފިރެކެވެ. އަދި މުޝްރިކުން މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم) އާއި ދުޝްމަނުވެރިވާކަމުގައި، އަދި ކާފިރުން
އެބައިމީހުން ދީނުން އެއްބައިވާ ކަމުގައިވެއެވެ. (މަޖްމޫޢަތު ރަސާއިލު (7/193-194)"

وَمَن يَكْفُرْ بِٱلْإِيمَـٰنِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُۥ وَهُوَ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ مِنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ

"އީމާންކަމަށް ކާފަރުވާމީހާ ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާގެ އަމަލުތައް ބާޠިލުވެއްޖެ. އަދި އާޚިރަތުގައި އެމީހާ ވާނީ ގެއްލުންވެރިވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ."[498]

އެހެނީ ﷲ تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

وَلَا يَزَالُونَ يُقَـٰتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ ٱسْتَطَـٰعُوا۟ ۚ وَمَن يَرْتَدِدْ مِنكُمْ عَن دِينِهِۦ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَـٰلُهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ

"އަދި ކާފިރުންނަށްވާނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން ދީނުން ނެރުމަށްދާންދެން ތިޔަބައިމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރުން އެއުރެން ހުއްޓާނުލާނެއެވެ. ދީން ތިޔަބައިމީހުންނާ ދުރުކޮށް ކާފަރުވެ މަރުވެއްޖެމީހަކަ، އެމީހާގެ ހެޔޮ ޢަމަލުތައް ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި ބާޠިލުވެއްޖެ ނަރަކަ އަހުލުވެރިންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ނަރަކައިގައި ދެމިހުރޭނެ އަހުލުވެރިންނެވެ."[499]

އެހެނީ ﷲ تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْيَهُودَ وَٱلنَّصَـٰرَىٰٓ أَوْلِيَآءَ ۘ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ۞ فَتَرَى ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يُسَـٰرِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَىٰٓ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ ۚ فَعَسَى ٱللَّهُ أَن يَأْتِىَ بِٱلْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِّنْ عِندِهِۦ فَيُصْبِحُوا۟ عَلَىٰ مَآ أَسَرُّوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ نَـٰدِمِينَ ۞ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَهَـٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَـٰنِهِمْ ۙ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ ۚ حَبِطَتْ أَعْمَـٰلُهُمْ فَأَصْبَحُوا۟ خَـٰسِرِينَ ۞

"އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ޔަހޫދީންނާއި ކްރިސްޓިއަނުން އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ އެކުވެރިން ކަމުގައި ނުހަދާށެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ އެކުވެރިންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުން އެކުވެރިން ކަމުގައި ހަދައިފިމީހާ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަށް ﷲ تعالى ހިދާޔަތް ނުދެއްވާނެއެވެ. އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބަލިމަރުޟެއް ހުންނަމީހުން، އެބައިމީހުންގެ(ކާފަރުންގެ) ވާރުތައި އެބައިމީހުންނަށްވުރެ އަވަސްއަވަހަށް ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. ތިމަންމެންނަށް ދުވަސް މުސީބާތެއް އައިސް ކުރިމަތިވެދާނެކަމަށް ބިރުގަންނަމެވެ[500]*. ފަހެ ކައިރީގައި ﷲ تعالىގެ ހަޟްރަތުން ފަތަޙައް ނުވަތަ އެހެންކަމެއް ގެނެސްދެއްވުން އުންމީދުކުރެވެއެވެ. އެހިނދު*

---

[498] މާއިދާ ސޫރަތުގެ 5

[499] ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 217

[500] މުރުތައްދުވެއިން ބަނާގަތައިން އެބައިމީހުންގެ ބައްޔެއް ސަބަބުން އެބައިމީހުން އުޅޭތޯބަލާށެވެ؟

އެބައިމީހުންނާހުރި އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ފޮރުވައިގެން އުޅޭ ކަންތައްތަކާއި ހިތާމަދުކުރާބަދަލުކަށަވަރެވެ. އަދި އިލާހުވެރިން ބޭނުންވެއެވެ. އެބައިމީހުންނަކީހަމަކަށަވަރުންމިފަދައިބަޔާންކޮށް މިޢަބައިމީހުންނާއި އެކުގައި މިދަނޑުވަރުކަމުގައި އެބައިމީހުންގެ ހާލަތު ކަންތައްތައް ހުށަހެޅިގެން އެބައިމީހުން ދޫކޮށްލުމަށް؟501 އެބައިމީހުންގެ އަމަލުތަކާއިވަނީ ބާޠިލުވެފައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަކީ ގެއްލިގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި ވެއެވެ." 502

އެހެނީ الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱرْتَدُّوا۟ عَلَىٰٓ أَدْبَٰرِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْهُدَى ۙ ٱلشَّيْطَٰنُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ ۞ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ لِلَّذِينَ كَرِهُوا۟ مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِى بَعْضِ ٱلْأَمْرِ ۖ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ ۞ فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَٰرَهُمْ ۞ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱتَّبَعُوا۟ مَآ أَسْخَطَ ٱللَّهَ وَكَرِهُوا۟ رِضْوَٰنَهُۥ فَأَحْبَطَ أَعْمَٰلَهُمْ ۞ أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَن لَّن يُخْرِجَ ٱللَّهُ أَضْغَٰنَهُمْ ۞ وَلَوْ نَشَآءُ لَأَرَيْنَٰكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُم بِسِيمَٰهُمْ ۚ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِى لَحْنِ ٱلْقَوْلِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَٰلَكُمْ ۞ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ ٱلْمُجَٰهِدِينَ مِنكُمْ وَٱلصَّٰبِرِينَ وَنَبْلُوَا۟ أَخْبَارَكُمْ ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَشَآقُّوا۟ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْهُدَىٰ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ شَيْـًٔا وَسَيُحْبِطُ أَعْمَٰلَهُمْ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوٓا۟ أَعْمَٰلَكُمْ ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا۟ وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ ۞ فَلَا تَهِنُوا۟ وَتَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱلسَّلْمِ وَأَنتُمُ ٱلْأَعْلَوْنَ وَٱللَّهُ مَعَكُمْ وَلَن يَتِرَكُمْ أَعْمَٰلَكُمْ ۞

"އެބައިމީހުންނަށް ތެދުމަގު އެނގި ފާޅުވެ ބަޔާންވުމަށްފަހު، އެބައިމީހުންގެ ފުރަގަސްތަކަށް އެނބުރިދިޔަ މީހުންނާއިމެދު ޝައިޠާނާ، އެބައިމީހުންނަށް އެކަންތައްތައް ޒީނަތްތެރިކޮށް ދެއްކިއެވެ. އެބައިމީހުންގެ އަޖަލުތައް ފަސްކޮށް، އުއްމީދުތައް ދިގުވާނޭކަމުގެ އުއްމީދު، އެބައިމީހުންނަށް ދޭހަދިނެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ބާވައިލެއްވި ކަލާމަށް ނުރުހުންވި މީހުންނަށް އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. ބައެއްކަންތައްތަކުގައި މިވަނީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާނަމެވެ. އެބައިމީހުން ސިއްރުކޮށްފައިވާ ގޮތްތައް الله تعالى ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެބައިމީހުންގެ މޫނުތަކާއި ފުރަގަސްތަކުގައި ތަޅަމުން މަލާއިކަތުން، އެބައިމީހުންގެ ފުރާނަތައް ހިއްޕަވާ ވަގުތާ ހިނދު، އެބައިމީހުންގެ ހާލުވަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ އެއީ އެބައިމީހުން الله تعالى ކޯފާވާގޮތް ތަބާވި ކަމަށްޓަކައެވެ.

---

[501] މިއާޔަތްތަކުން ވަރަށްފަސޭހަ ސާފުކޮށް އެނގޭ- މުނާފިޤުންނާއި އިސްލާމްދީނުދޫކޮށްލާއި މުސްލިމުންދުށި ކާފިރުންނާދެކޮށް ހުރިކަން- އެހެނަސް އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުވާ ހިތާމަވެރި ކަމެއްގެ ސަބަބުންނެވެ. އެހެނީ އެބައިމީހުންގެ ބަސްތަކާއި އަމަލު ދިމާ ނުވާކަމުގެ ހެއްކެއް ހުރިކަމުގައި، އެބައިމީހުން މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅު، ކާފިރުންނާއި އެއްބައިވެ، އެއްބައިވެ އެބައިމީހުން ފުރުޞަތު ހޯދައެވެ. އެކަންތައްވެސް ގެބަހަށް އަދިކަންކޮށް، ދުޢާން "لا إله إلا الله"އެވެ ބުނާމީހުންނާއި އެއްފަދައިވެރިންނެވެ. އެހެންކަމުން އެކަންތައްތައް އެބައިމީހުންގެ ދުވަހު ބޭނުން ނަފްސާނީގޮތަކަށެވެ. މިއީ އަންނައިގެ މިފަދަ އާޔަތްތަކުން ނަގާސާފު ދުނިޔޭއާއިންނަމަވާ ރައްދުކުރެވެ.

[502] މާއިދާ ސޫރަތުގެ 51-53. މިއާޔަތްތަކަކީ ކާފިރުންނަށް ތަބާވާ ބައެއް މީހުން ބޮޑުވާކަން ވަރަށްފާޅުކޮށް ސާފުކޮށް އެނގޭ އާޔަތްތަކެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ އަމަލުތަކާއި ބޭނުންތައްވެސް ބާޠިލުވެގެންނެވެ.

**އަދި އެއިލާހުގެ ރުހިވޮޑިގަތުމަށް އެބައިމީހުން ނުރުހުންވެރިވިކަމަށްޓަކައެވެ. ދެން އެބައިމީހުންގެ އަމަލުތަކަށް އެއިލާހު ބާތިލުކުރެއްވިއެވެ. ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ނިފާގުގެ ބަލި އުފެދިފައިވާމީހުންގެ ރުޅިވެރިކަން الله تعالى ފާޅު ނުކުރައްވާނޭކަމަށް އެބައިމީހުން ހިތްހަމަޖެހިފައިވަނީހެއްޔެވެ؟ ތިމަންއިލާހު އިރާދަކުރައްވާނަމަ، ކަލޭގެފާނަށް އެބައިމީހުން ދައްކަވައިދެއްވީމުހެވެ. ދެން އެބައިމީހުންގެ ހާއްސަ ނިޝާންތަކުން ކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުން އެނގިވަޑައިގަތުމަށް ކަމުދާނެއެވެ. އަދި ބަސްބުނުމުގެ ރާގުން ކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުން އަސްލުވެސް ދެނެގަނެވޮޑިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި الله تعالى އެބައިމީހުންގެ އަމަލުތައް ދެނެވޮޑިގަންނަވައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މުޖާހިދުންނާއި، ކެތްތެރިވާމީހުން ތިމަންއިލާހު ދެނެވޮޑިގަތުމަށްޓަކައި ދަންދަނެވެ، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ހަބަރުތައް ފާޅުކުރެއްވުމަށް ދަންދަން، ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންއިލާހު ތިޔަބައިމީހުންގެ ގޮތް ބަލައިލެއްވުމަށް ހުރިތޯވެ[503].
ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވެ، އަދި الله تعالىގެ މަގުން އެހެންމީހުން އެއްކިބާކޮށް، އަދި އެބައިމީހުންނަށް ތެދުމަގު އެނގި ބަޔާންވެގެންދިޔަފަހުން، ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم)އާއި ދެކޮޅުވެރިވިމީހުން، އެއްވެސް ކަމެއް الله تعالىއަށް އެބައިމީހުންނަކަށް ގެއްލުމެއް ނުދެވޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ އަމަލުތައް އެއިލާހު ބާތިލުކުރައްވާނެއެވެ. އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން الله تعالىއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. އަދި ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم)އަށްވެސް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމަލުތައް ތިޔަބައިމީހުން ބާތިލު ނުކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވެ، އަދި އެހެންމީހުން، الله تعالىގެ މަގުން އެއްކިބާކޮށް، ދެން އެއަށްފަހު، ކާފިރުންގެ ގޮތުގައިހުރެ މަރުވެއްޖެމީހުންނަށް الله تعالى އެބައިމީހުންގެ ފާފަތައް ނުފުއްސަވާނެއެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ނިކަމެތިނުވާށެވެ، ކާފިރުންނާއި ސުލްހަވުމަށް ގޮވާ ނުލާށެވެ. ގަދަވެ، މަތިވެރިވާނީ ބަޔަކީ ތިޔަބައިމީހުންނެވެ. އަދި الله تعالى ވަޑައިގެންވަނީ ތިޔަބައިމީހުންނާއި އެކުގައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމަލުތަކުގެ ދަރުމަ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެއިލާހު އުނި ނުކުރައްވާނެއެވެ." [504]**

އަދި ކާފަރު މުސްލިމު ފިރިހެނަކާއި އަންހެނަކަށް އަންގާށެވެ! އެބައިމީހުންގެ އަދުއްވުންތަކާއިއެކު އެބައިމީހުންގެ ދީނާއި ރަނގަޅަށްކުރުމަށް ނިކުތްނަމަ ކާފަރު މިޙާލަތުގައިވެސް ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަކީ ބޭނުންތެރިކަމެއް ވާނެތޯ[505]، އޭގެ އެންމެ މުހިންމު އެކަންތައް ހަމަޖެހިފައެވެ. އަދި އެކަމަކީ އިސްލާމްދީނުގެ ނަސީހަތްތެރިކަމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ކާފިރުގެ ތެރެއިން އެއްބަސް ކަމެއް؛ މިސާލަކަށް ގެއްލުމާއި ފާޑުކިޔުމާއި އެހެނިހެން ކަންކަމުގައެކަނިވިޔަސް ނުވާނެއެވެ. އަދި ކާފިރުކަމުގެ އޭގެ މިސާލާ ނަމަވެސް އެމީހެއްގެ ކާފިރު ދޫކޮށްލާނެއެވެ.

އަދި އެފަދައިން އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ތައުލީމު[506]، އެމީހާގެ ދަރިވަރުގެ ހަށިތަކަށް ދުރުއަދު، އެމީހާގެ ދީނަށް އަނބުރާ އައިސް، އަދުލުވެރިކަމުގެ ހަމަތަކަށްޓަކައި، އަސްލުގައި އެހީވުން ފާޅުކުރަންވާނެ- އެބައިމީހުން މުޖުތަމަޢުގެ ތަރުތީބުގައި ހާލު ކާފިރުކަމާ އަދި މުޖުތަމަޢުގައި ކާފިރުކަމުގެ ބިރުވެރިކަން — އެބައިމީހުންގެ އަސާސީ ޙައްޤުތައް ނޫނެވެ. އަދި

---

[503] *ދީނުގައި ގޮތުފުރިހަމަ ނޫން ދުނިޔެފުރިހަމަ ބެލުމެވެ.*

[504] *މުޙައްމަދު ސޫރަތުގެ* 25-35

[505] *އޭ މުސްލިމު އަޚާއެވެ! އިސްލާމް ދީނުގައި ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަކީ ބޭނުންތެރިކަމެއް ވާނެތޯ ވިސްނާށެވެ. އެހެން އެކަމަށް އެހީ ދިނުމަކީ އެއްވެސް ގޮތަކުން މުސްލިމަކަށް ހުއްދަކަމެއް ނޫނެވެ.*

[506] *މިތަނުގައި ތައުލީމު ސަބަބުން ދަރިވަރުގެ ހަށިތަކަށް ދުރުއަދު، އެމީހާގެ ދީނަށް އަނބުރާ އައިސް، އަދުލުވެރިކަމުގެ ހަމަތައް ފާޅުކުރުން ވިސްނާވާށެވެ. އެހެން ތައުލީމު އަމަލުކުރުމުން ދީނަށް އަހަރެމެން ފަރުވާ ދޭނެ ގޮތް ބެލުން ނޫނެވެ.*

ޔަހޫދީން އެއީ ޔަހޫދީންގެ ހިމާޔަތުގެ ދަރަނިވެސް ނޫނެވެ. އެހެނަސް ޔަހޫދީން ތަޢުރާތުވެރިކަމުގަ، އެއްވެސް ޝަރުޢެއް ވަސްވާހެއް ނެތްފަދައިން ޔަހޫދީންނަށްވެސް އަދުން ސަލާމަތީ ހަމަތަކުގެ ބާވަތެއް[507] ވާ ކާފިރުންނެއް ކުރުމެވެ.

ވީމާ ދުނިޔޭގެ އެކި ހިސާބުތަކުގައިވާ މުސްލިމު އަޚުންނާއި އަޚަވާތުންނޭވެ! ޔަހޫދީން ކާފިރުވި ކުރުމުގެ ކުރިން، ޔަހޫދީންނާއި ކާފިރުވުމަކީ ހުރަހަކާދައިވެސް ދިބައިގަނޑުގެ ތެރެއިން ދީން ތުރާސްކުރައިވާ މުސްލިމު ހަރަކާތްތެރިވެ. ޔަހޫދީންގެ އިސްރާއީލު އަބުރު ދަރިކޮޅުތަކުން ހިމާޔަތްކުރުމަށެވެ. ޔަހޫދީންގެ ފިކުރުތަކުގައި ހިނގާ، ހަމަގޮތުގައި ޔަހޫދީންގެ ފިކުރު ނޫން އެހެން ބަޔަކާއި ދިމާވާ ފިކުރުތަކަކީ ކަމުގެ ބިރުވެ. އެހެން ޔަހޫދީންގެ ކާފިރުވުމަކީ الله تعالىގެ ދީނުގައި ބާޣީ ވުޖޫދެވެ.

ހުރިހާ މުސްލިމު އަޚުންނާއި އަޚަވާތުންނޭވެ! ޔަހޫދީން އިލްމީގާން ކުރުމުގެ ކުރިން ޔަހޫދީންނާއި މުސްލިމުންނާ ފިކުރު ތަފާތު ދިނުމުގެ- ޔަހޫދީންގެ ކާފިރުވުމަކީ ބާޣީވުމުގައިވާކަން ޔަހޫދީންނާއި އަޚުންނޭވެ. އަދި ޔަހޫދީން އިސްރާއީލުގެ ދަރިކޮޅުތަކާއި ހަމަހަމަކަމުގައި، އިސްރާއީލުގެ ޔަހޫދީންގެ ފިކުރު ނުހަނު އަޚުންނޭވެ. އިސްރާއީލުން ޙަޤީޤަތް ހަމަތަކުގެ، އަދަބުކުރާ[508] ތަޢުލީމާއި ވެރިކަމާއި ދަރަންދަން އިސްރާއީލުވީން ވެސް ޔަހޫދީންގެ ހަމަތަކުގައެވެ. އަދި ތަޢުލީމުން ޖެހޭ އަދީން ވާ ކާފިރުންނެއް ކުރެވެ.

މުސްލިމު އަޚުންނާއި އަޚުންނޭވެ! މުސްލިމު ދުނިޔޭގައި މިޔާދީން އާސިމުކަން ޔަހޫދީންގެ ތެރެއިން ހިމަނާ އިސްރާއީލުގެ ތެރެއިން ހިމާޔަތް ކާފިރުކަމުގެ ބިރުން، ނުވަތަ އެތަނުން ފިރިހެނާއި ހިމާޔަތަށް ހުރި އެހެނިހެން އެކުވެރި ކާފިރުވެރިން އެގޮތުން ހުރިއެއްޖެހުނަ އެހެނިހެން ހިމާޔަތް އިސްރާއީލު ފަރާތުން މުސްލިމުންނަށް. الله تعالى ޔަހޫދީންގެ ދީނުގައި އަބުރާއި ޔަހޫދީންގެ ދަރިފުޅުގެ ދީން ހިމާޔަތްކުރުމުގައި އަޚުންގެ ހިތްހެޔޮކަމާއި އެއްގޮތް ނުބައި ކަމަކަށް ހުރުމުން ސަލާމަތްކުރައްވާށި!

އަދި ހަމަކަކަމުންދެވޭ މަސްއޫލިއްޔަތު ފުރިހަމަކޮށްދެއްވުން ނުކުރެވޭނެއެވެ. މިކަމަށް މަޤާމުކުރެވުނު ފަހަރަކު[509] ކަމެއް ނޫނެވެ. ވީމާ ބާޣީންގެ ފިކުރުތަކުން ނުސީދާ ސަލާމަތްކުރުމުގެ ބަސްމަގަކާއި ދަރިކަލުންނާއި، އަދި މުޖްރިމީން[510] **(މުޖްރިމުންގެ)** ކުށްތަކާއި އެއީ ރަނގަޅު ކަންތައް ކުރުމަށް ދަރިކަލުނާ، ޔަހޫދީންގެ ބޭނުމަށް ދެކޮޅަށް އަޚުވާނީ މިހެން ހިމާޔަތްކުރުމަށް ވާކަމެވެ

---

507 މިފަދަ ވާހަކަތައް ކަނޑައެޅުން ވިސްނުމުން ހުއްޓެވެ. އެހެން މުސްލިމުންނާއި މިހާރުގެ އެހެނިހެން ބާރުވެރިކަމަށް އަދިހަކަން އެކުލެވިގެން ޖެހޭށެވެ.

508 މިކަން އިލްމުގެ ކުރީގެ ބަސްފުޅުން ސަރުކާރުތަކުގައެވެ. އެކަށީގެން ވިދާޅުވުމަށްފަހުގައި ވިދާޅުވެއެވެ: "އުނގެނޭ ތަޢުލީމުގެ ހަރުދަނާކަން ރައްކާތެރިވުމެވެ، އުނގެނުމުގެ ދީނަށް އަނބުރާ އައިސް، އަދިއްޔާތެރި ހަރަކާތްތެރިކަން، އެންމެ ބޮޑު އިމާން ފަރާއިފާދަވެ"އެވެ ބުނެފައި ބައްޕާ މިހެނެއް އަބުރު ކޮންމެ ދިއްލުނެވެ. އަދި ހަމައެކަނި ދުލުން ބުނެފައި ބޭނުންކުރާން ފައިދާއެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ.

509 މުރުޖިއީންނާއި އަލްއުމަރު އެދުމަކަށް ދީން ބައްޖަނަކުރުމުން، ދީނުން ބޭރުކުރުމާ ދުރަށް ކަންތައް ބޭރުކުރުމާ ހަމައެކަނި ބޭރުކޮށް ބެން، އުމުރުގެ ހިތުގެ ނިޔަތަކާއި ބަސްދީލިތީ އުމުރާއި ހަރުގެ ކަމުގެ ބެހޭތަން ނިކަށްކުރޫ ކަމަށް ބެހޭގޮތުން ހިފެހެއެވެ. އަދި އެފަދަ މިހުންނަކީ ބޭރުފުރުން ހުކުމް ކުރާނެ ކުރާއިރު އެކަމް މަގުފުރުދިނުމާއި މިހުންނެވެ.

510 މުޖްރިމީން: ކުށްވެރިން، ފާފަކާރުން. އެހެނަސް މިތަނުގައި އިސްރާއީލު ދަރިކޮޅުގެ މުޝްރިކުންނާއި ދިމާއަށެވެ.

ނުޖެހޭ ވާހަކަތަކާއި، ކުޑަގާނަ ބަހަނާތައް ދައްކާ ފަދައިން[511]- އެފަދަ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފަރުންނަށް އެހީވާމީހުންނަށް އަދަބު ދެވޭނީ ނިޒާމެއް އޮތުމަކީ ކޮންފަދަ މުހިންމު ކަމެއްތޯއެވެ؟ އެކަމަކުވެސް، މިއަދުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބާރުއަޅައިގެންފައިވާ ދީނަށް ރައްކާތެރިވާންޖެހޭނެއެވެ. އެދީނުގެ ދިފާޢުގައި ކޮންމެ ވަގުތަކުވެސް ކުރުވެންހުރި ހުރިހާ ކަމެއް ކުރަންޖެހޭނެއެވެ. އަދި ޖިހާދަކީ ދީނަށް الله تعالىގެ ރަސޫލުންގެ ހިނދު އެބައިމީހުންގެ އަމާޒަކުން ކުރި ކަންތައްތަކާއި އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ ކުރިކަމަކާއިމެދުން ސަލާމަތްކުރުމަށް ހުރުމެވެ.

ވީމާ ކޮންމެ މިހާރުވެސް އެމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސަކަށް ބަލައިލާށެވެ. އަދި މިދީން ދިފާޢުކުރާ އެއްބަސްވާކަން ވާނެއެވެ. އެއްކޮށްދީފާ މީހުންގެ ތާރީޚުގައި ނުޖެހޭ ވާހަކަތަކާއި، ހިޔާލުތަކާ ހިޔާލުތަކުގެ ޔަޤީން މިދީން ބަލައިލާކަމަށްވެއެވެ. އެހެން ކޮންމެ މުސްލިމަކީ އިސްލާމީ ބަސްދަރަކާއެވެ. ވީމާ އެމީހަކީ ފަދައިން ހަމައެކަނި އަނގަބަހުންނެއް ސަލާމަތްވެވޭނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުންވެސް ނަސްރުދީ ވިލާރުގެ الله تعالىގެ ހަމަޖެއްސެވުމެވެ. އަދި

وَلَيَنصُرَنَّ ٱللَّهُ مَن يَنصُرُهُۥٓ

"އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالىއަށް ނަސްރުދޭ ބޭފުޅަކަށް الله تعالى ނަސްރުދެއްވާނެއެވެ." [512]

-މިހިސާބުން އިމާމް އަޙްމަދު ޝާކިރު އަލްމިސްރީ(رحمه الله)ގެ ބަސްކޮޅު ނިމުނީއެވެ-

އިމާމް އަޙްމަދު ޝާކިރު(رحمه الله) މިތަނުގައި މުޖުތަހިދުންނާމިލާ މުޖުތަހިދުންގެ ސަބަބުން އަސަރުކުރާ އެއްކަލިމައް (ކައިވެނި) ގެންގުޅުއްވުން، އަސަރުކުރާނޭ އެހެން ކަލިމައްތަކުވެސް މިތަނުގައި ގެންގުޅުއްވާ މުހިންމުކަމެއް ކަމުގައި ދެކެވެ.

ޝައިޚް އަބޫ އަލްމުސައިބު(فك الله أسره) އެކަށީގެންވާ ފޮތްކުރުމުގައިވާ "އަލްޖަލާއިލު ފިއްތަޙާކީމް"ގައި އަންނަނިވި ކަލިމައްތަކުގެ ހުކުމްތައް، ހަމައެކަނި ސަބަބުން ބައިވެރިވާ ގޮތްތަކަށް ބާރުނުކުރެއްވުމަށްޓަކައިވެއެވެ. އެގޮތުން ބައެއްކަލިމައް ފާޚިޝްވެއެވެ، ބައެއްކަލިމައް ކުރިއަށް މަޢްސަލައެއް ނުވެވެ، ބައެއްކަލިމައް ދުރާލާވެސް ހަމަހަމައެވެ، އަދި ބައެއްކަލިމައް ކުރުން ނުކުރެވޭނެއިރު ބައެއްކަލިމައް ކުރުންތެރި ހުރާމްވެގެންނެވެ[513]. އެގޮތުން ހުކުމަކީ ބަދަލު އަންނަނިކަލިމަތަކުގެ ތެރޭގައި

- މުޖުތަހިދުންނާއި ކައިވެނިކުރުން
- މުޖުތަހިދުންގެ ކިބައިން މުސްލިމުންނަށް ވާރުތަކުރުން، އަދި މުސްލިމުންގެ ކިބައިން މުޖުތަހިދުންނަށް ވާރުތަކުރުން
- މުޖުތަހިދުންނަށް ޖާބިވުން

---

511 މިއީ ހަމަސީދާ މުޖުތަހިދުން އެބައިމީހުންގެ ވާރިން ދުއްސުވަންޖަކައި ކަންތައްކުރާ ގޮތެވެ. އަދި މުޖުތަހިދުން އެބައިމީހުންގެ މުޖުތަހިދުކަން ފާޅުކުރަންޖަކައި ބޮޑުކުރާ ބަހަނާތަކެވެ.

512 ހައްޖު ސޫރަތުގެ 40

513 މިކަންތައްތަކާ ގުޅޭގޮތުން ފެށޭ ގޮތާއިދު ކަމުގައިވާ ވާޖިބު، މަންދޫބު، މުބާޙު، މަކްރޫހު، އަދި ޙަރާމްއެވެ.

- މުރުތައްދުން އެއީ އެހީތެރި އެކުވެރީންކަމުގައި ނެގުން
- މުރުތައްދުންނަށް އެހީވުން
- މުރުތައްދުންނަށް އަދާވާތްތެރިވުން
- މުރުތައްދުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވުން
- މުރުތައްދުންގެ ފަހަތުގައި ނަމާދުކުރުން
- މުރުތައްދުންނަށް ކަހުނަމާދުކުރުން
- މުރުތައްދުންނާއިއެކު އެއްރިޔާސަތެއްގައި ހުރުން ނުވަތަ އުޅުން
- މުރުތައްދުންނަށް ދުޢާކުރުން
- މުރުތައްދުންނާއި އިދިކޮޅަށް ދުޢާކުރުން
- މުރުތައްދުންނަށް އެއްކޮޅުވުން
- މުރުތައްދުންނަށް [illegible] [illegible] އެދުން
- މުރުތައްދުން ދެކުން
- މުރުތައްދުންނާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުން
- މުރުތައްދުންނަށް އަދަބުދިނުން
- މުރުތައްދުންގެ އަންހެންކުދީން
- މުރުތައްދުން ކަތިލާފައިވާ އެއްޗިހި ކެއުން
- މުރުތައްދުން ބަދަލުވުން

މިކަމުގެ އިތުރު މަޢުލޫމާތު ބޭނުންވާމީހުން "އަލްވަލާއު ވަލްބަރާއު" ބައްލަވާ. މަތީގައި ބަޔާންކޮށްލެވިފައިވާ އެއީ މުރުތައްދުވުމުން ހުކުމަށް ބަދަލު އަންނަ ބައެއް ކަންތައްތަކެވެ.

6- ކާފިރަކީ ކާފިރެއްކަމުގައި ބަޔާން ނުކުރުން[514]

الحمد لله
والصلاة والسلام على رسول الله
وبعد

ހަމަކަށަވަރުންވެސް "ކާފިރަކީ ކާފިރެއްކަމަށް ނުބުނާމީހާއީ ކާފިރެއް"ކަމަށް ބުނާ ގަވާއިދަކީ ވަރަށްވެސް އާންމު، އެންމެންނަށް އެނގޭފަދަ ގަވާއިދެކެވެ. އަދި އެކަން ވަނީ ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު(رحمه الله تعالى) ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާ ދިހަ އިސްލާމްކަން ނަގާލާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ތިންވަނައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "ތިންވަނައަކީ: މުޝްރިކުންނަކީ ކާފިރުންކަމަށް ބަޔާން ނުކުރުން، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ކުފުރަށް ޝައްކުކުރުން، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ މަޛްހަބު ޞަޙީޙުކަމަށް ދެކުން ވިޔަސް ކާފިރުވެއްޖެ ތިމާވެސް."

އެހެނަސް މިގަވާއިދަކީ އެއްވެސް ހާލެއްގައި (ފުންސަ ފުންދުގައި އެހެންކަމަކުން ހިލާފަށް) ބަދަލުކުރެވިދާނެ ގަވާއިދެއް ނޫނެވެ. މިގަވާއިދަކީ، މިކަމުގައި ވަރަށް ބޮޑު ސަމާލުކަންދޭންޖެހޭ އެއްޗެކެވެ. މިކަމުގައި ފަރުވާ ކުޑަކުރުމުން ވަރަށްވެސް ބޮޑެތި ނުބައިތަކެއް ފެއްދިގެން ދެއެވެ – އެގޮތުން މުސްލިމުންނަކީ ކާފިރުންކަމަށް ބަޔާންކުރާ ފަދަ ފަދައިން، އަސްލު[515] ކާފިރުންނަކީ ކާފިރުންކަމަށް ނުބުނާ ފަދަ ފަދަކުރުވެސް ދެއެވެ. ވީމާ މިކަމުގައި ތެދުސީދާ ބަޔާންވެގެން މިވަނީއެވެ:

އެންމެ ފުރަތަމަ މިގަވާއިދުގެ[516] ދަރުސް ދަންނަންޖެހޭނީ އެއްޗަކީ، މިހުކުމަކީ ހަމައެކަނި ކާފިރުންނަށް އަމަލުކުރެވޭނީ ބަހުން އަޞްލުން އަންނަ ކަމެއް ނޫންކަމެވެ. އެހެނަސް އެކަމަކީ[517] ޤުރުއާނުގެ ނައްސު ދަލީލުތަކުގައި ކަމުގައި ވެއެވެ[518]. ވީމާ ކާފިރުން ކާފިރުކަން ދަލީލުތަކުން، އެކާފިރުކަމުގެ ކާފިރުކަމަށް ޙުކުމްކުރަންވާނީ އާއްމު ދަލީލުތަކުންނެވެ.

---

[514] މިބާބު ބިނާވެފައިވަނީ ޝައިޚު ނާޞިރު އަލްފަހުދުގެ "ޝަރަޙު ޤާޢިދާ: މަން ލަމް ޔުކައްފިރު އަލްކާފިރު ފަހުވަ ކާފިރު"އެވެ ކިޔުނު ރިސާލާގެ ތަރުޖަމާގެ މައްޗަށެވެ.

[515] އަސްލު ކާފިރުން: ޔަހޫދީން، ނުވަތަ ނަޞާރާއިން، ނުވަތަ މަޖޫސީން، ނުވަތަ މުޝްރިކުން، ނުވަތަ އަލިފާނަށް އަޅުކަން ކުރާ ބުދުން، ނުވަތަ ހިންދޫއިން، ނުވަތަ ބުދާއިން، ނުވަތަ ދަހުރިއްޔީން، ނުވަތަ ބާޠިނިއްޔީން، ނުވަތަ ކަމިއުނިސްޓުން، ނުވަތަ ބަހާއިން، ނުވަތަ ސަބީއީން، ނުވަތަ ޤާދިޔާނީން، ނުވަތަ ސިކުން، ނުވަތަ އެހެންވެސް އިސްލާމްދީން ފިޔަވާ އެހެންދީންތަކުގެ މަތީގައި ތިބޭ ބައިމީހުންނެވެ.

[516] ނިސްބަތް ކުރައްވަނީ "މުޝްރިކުންނަކީ ކާފިރުންކަމަށް ބައްލަން ނުކުރުން، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ކުފުރަށް ޝައްކުކުރުން، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ މަޛްހަބު ޞަޙީޙުކަމަށް ދެކުން ވިޔަސް ކާފިރުވެއްޖެ ތިމާވެސް"ކަމަށް ބާރުއަޅުއްވާފައިވާ ގަވާއިދަށެވެ.

[517] ކާފިރުންނަކީ ކާފިރުންކަމަށް ނުބުނުން

[518] ޝަރުޢު އަލިއަޅުއްވާފައިވަނީ ((وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَـٰتِنَآ إِلَّا ٱلْكَـٰفِرُونَ)) "އަދި، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އިންކާރެއް ކާފިރުން ފިޔަވާ އެހެން މީހަކު ނުކުރެއެވެ." އަލްޢަންކަބޫތު ސޫރަތުގެ 47ވަނަ، ((فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَذَبَ عَلَى ٱللَّهِ وَكَذَّبَ بِٱلصِّدْقِ إِذْ جَآءَهُۥٓ ۚ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَـٰفِرِينَ)) "ފަހެ الله تعالىއާއި މެދު ދޮގު ހަދައިގެން ވާހަކަދައްކާ، އަދި ތެދު އައިސްފައިވާއިރު އެއަށް އިންކާރުކުރާ މީހަކަށްވުރެ ނުބައި މީހަކު ކާކުތޯއެވެ؟ ފަހެ، ކާފިރުންގެ ދިރިއުޅޭނޭ ތަނަކީ ޖަހަންނަމުގައި ނޫންތޯއެވެ؟" ޒުމަރު ސޫރަތުގެ 32 ވަނަ އާޔަތެވެ.

ވީމާ މިކަމުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް، [illegible] [illegible] އެކަމުގެ މައްޗަށް އިޖްމާޢުވެރިން އެއްބަސްވެފައިވާ ދަލީލު ތަކެއްޗާއި އެދަލީލްތަކާއި [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި [illegible] ކާފަރުން [illegible] [illegible] [illegible] މިދަލީލްތަކަން އިންކާރުކުރާމީހާ ކުފުރުގައި ދެކޮށްގެންނެވެ. އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible][519] [illegible]. އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]:

1- ފުރަތަމަ ވައްތަރު: އަސްލު ކާފަރެއް

ޔަހޫދީންނާއި، ނަޞާރާއިންނާއި، ހިންދޫން ފަދައިންނެވެ. ވީމާ އެބައިމީހުންނަކީ ކާފަރުންކަމަށް ބަޔާން ނުކުރާ، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ކުފުރަށް ޝައްކުކޮށް، އެބައިމީހުންގެ އުޅުމަށް ރުހިއްޖެ މީހަކީ ކާފަރެއްކަމާއިމެދު [illegible] އުންމަތުގެ [illegible] އެއްބަސްވެފައިވާ ކަމެއް ވަރަށް ގިނަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible][520]. އެހެނީ މިކަމުގައި ޢަޤީދާ [illegible] [illegible]، އަދި އިސްލާމް ފިޔަވާ އެހެން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

2- ދެވަނަ ވައްތަރު: އިސްލާމްދީނުން ބޭރުވެފައިވާ [illegible]

އަދި މިކަންތައްވެސް ދެބަޔަކަށް ބެހިގެންނެވެ

ހ) ފުރަތަމަ ވައްތަރު:

އެމީހެއްގެ އިސްލާމްކަމުން އެހެންދީނަކަށް؛ މިސާލަކަށް ޔަހޫދީއަކަށް، ނަޞާރާއަކަށް، ނުވަތަ މުޝްރިކަކަށްވެ [illegible] ފާޅުކަން އެނގޭ މީހުންނެވެ. އެފަދަ މީހާގެ ހުކުމަކީ ކުރިން ބަޔާންވެގެންދިޔަ އަސްލު ކާފަރެއްގެ ހުކުމެވެ.

ށ) ދެވަނަ ވައްތަރު:

އިސްލާމްކަން ނަގާވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ކަމަކަށް އަރައިގަތުމަށްފަހު، '[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި ކުފުރުގެ [illegible] [illegible] [illegible] މީހާއެވެ. އެފަދަ މީހުންވެސް ދެބައިކަށް ބެހެއެވެ:

---

[519] މުކައްފިރާތު: އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ކަންތައްތައް. މިކަންތައްތަކަށް ކުފުރު [illegible] ކިޔައި އުޅެއެވެ.

[520] އަލްޤާޟީ ޢިޔާޟް(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "އިސްލާމްދީން ނޫން އެހެންދީނަކަށް އުޅޭ ކޮންމެ މީހަކީ ކާފަރެއްކަމުގައި ބަޔާން ނުކުރާ، ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ކުފުރަށް ޝައްކުކުރާ، އެބައިމީހުންގެ އުޅުމަށް ރުހިއްޖެ މީހާ އަދި، އިސްލާމީ ނިޒާމް ފިޔަވާ އެހެން އެއްވެސް ނިޒާމަކަށް އެއްބަސްވާމީހާ، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (އައްޝިފާ (286/2))". ވީމާ [illegible] [illegible]. މިބަސްފުޅަކީ ހަމަސީދާ ޝައިޚުލް އިސްލާމް(رحمه الله)ގެ ބަސްފުޅު ފަދަ ބަސްފުޅެކެވެ.

ސ.1) ފުރަތަމަ ވަސްވަސް: އެކަމުގެ މައްޗަށް ދީނުން ބޭރުވާނޭކަމަށް އިލްމުވެރިން އިޖްމާޢުވެފައިވާ[521] ކަމެއް ކުރުމާ؛ މިސާލަކަށް الله تعالىއަށް އެއްޗެހިގޮވާ މީހާއީ އިލްމުވެރިންގެ އިޖްމާޢުގެ ދަށުން ކާފަރުވެއެވެ[522]. އަދި މިފަދަ މީހުންނަށް ކާފަރުންކަން ބާރުކުރުމުން ދުރުވެގަތުމަށް ދުވަހަކުގެ ބައެވެ

* الله تعالىއަށް އެއްޗެހިގޮވުމަކީ ކުފުރުއްކަމަށް ގަބޫލުކުރާ މީހުންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެބައިމީހުން ވަކި ފުރުދުނުގެ މައްޗަށް ކާފަރެއްކަން ބަޔާންކުރަން ދުރުކަން ބޭނުންނުވާ އެބައިމީހުންނަށް އެވަނީ އިތުރުމައް(އެވަނީ ފުރުދުގެ ހާލަތާއި ބޭރު ގޮތްސް) ފިޔަވައިބުނުމުގެ ތެރެއިން، އަސްލުއަށް ބަލާއިރު އަޅުގަނޑުމެންގެ ސަލާމަތްކަން(އެވީހެ الله تعالىއާއި ދިމާއަށް އެއްޗެހި ހަދާން ނުޖެހޭ). އެފަދަ މީހުންނަކީ ކުއްލިކޮށް އާދަވެސް. އެހެންކަމުން އެބައިމީހުންނަށް ކުރަނީ ހަމައެކަނި ބައިސްކޮޅު ބަހައްޓާ ނުކުމެވެ. އެހެން އެބައިމީހުން އެއްފަހަރު ދެކެވޭކަން ނުކުމެ އިޖްމާޢުވުމާއެކު، الله تعالىއަށް އެއްޗެހިގޮވާ ކުރުމަށްވުރެން އިތުރުކަމެއް ނަހަދައެވެ.

* الله تعالىއަށް އެއްޗެހިގޮވުމަކީ ކުރިމަތިވާ ކުރުނުހުން ކަމަށް ގަބޫލުކުރާ މީހާއެވެ. އެފަދަ މީހަކީ އެމީހަކު މިތަނުގައި ބާރުތަކަށް ސާބިތުވެގެންނުވާ ދަރިވެރިޔާއި އިޖްމާޢުގެ އިތުރުގެ ހަކަތައް ހުރެއެވެ. އަދި މިކަމަކީ ގެބުރުން އަޅުގަނޑުގެ ހާލު ނިމެނުމަށް ވަކިމެއްސެއްދިން ބާރުމިނަށްވުރެ މިހެއެވެ. މިހާ އެފަދަ ކުރުނުހޭ، ދަރިވެރިޔާއި އިޖްމާޢުގެ އިތުރުގެ ކުރާކަމަށް ގަބޫލުކުރާ މީހާއަށް ދީނުން ބޭރުވެފައިވާ މިހެއެވެ. އެހެންކަމުން މިފަދަ ކުރުނުހޭ، ކުރުނުކަމަށް ގަބޫލުކުރާނެ، އެހެންކަމުން ސަލާމަތުގެ މައްސަލަ ހުރުމު ނިޔަތްނެތި ހުކުމްކުރަނީ ދީނުން ބޭރުކުރާނެ މިހެއް ނޫނެވެ.

ސ.2) ދެވަނަ ވަސްވަސް: އިލްމުވެރިން ހިލާފު ވެރުގެވުމާވެފައިވާ ދީނުން ބޭރުވާފަދަ ކަންތައްތަކެއް މިހެއެވެ؛ މިސާލަކަށް ނަމާދު އެދުން ހިފުމެވެ. މިހާ އެފަދަ މިހެއްގެ މައްސަލަ ކުރާކަމުގެ ޙުކުމް ޖެހުމަށް އިލްމުވެރިން ހިލާފުވެފައިވާ ކަމެކެވެ. މިހާ އެކަމުގައި، އެފަދަ މިހަކީ ކުރުނުހުން ކަމަށް ބާރުނުކުރާ މިހާ ދީނުން ބޭރު ނުވާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ކުރާކަމުގެ މަތިގައިވި ނަމަވެސް އެބައިމީހުންނަށް ބޮޑުވާއް ނުވަތަ ޤާޟީ ކުރާ ޙުކުމުގެ މަތިގައި ކުރާއެވެސް ނިސްބަތް ނުކުރެވެއެވެ.

މިކަމާއި ބެހޭގޮތުން އަދިބަސް އެއްކަލަކޮށްވާ ވިދާޅުވާ ނިޔަތެވެ.

وصلى الله على محمد

---

521 މިކަމަކީ، މިކަމުގައި މިހާ ދީނުންބޭރުވާނޭ ކަމުގައިވާކަން ފަރުމާކުރެވޭ ސާބިތު އިޖްމާޢުން އެނގެއެވެ. "މަޖްމޫޢު ފަތާވާ (274/1)"ގައި ބިން ބާޒު ބާރުނުކުރުމަށްފަހު: "ކާފަރުންނާއި އެއްބައިވާ މުސްލިމުންނާއި ދިމާކުރާ އެބައިމީހުންނަށް އެހީވުމަކީ އިސްލާމީދީނުގެ އިލްމުވެރިންގެ އިޖްމާޢުވެފައިވާ ފަދައިން ކާފަރުކަމެވެ."

522 "ފަތާވާ ވަލްމަސާއިލް މުހިންމަތު ބިން އިބްރާހީމް (174/1، 195/12)" ބައްލަވާ. އަދި ޝައިޚު ސުލައިމާން އާލުއްޝައިޚު(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވާ ފަދައިން: "މަޖްލިސްތަކުގައިވެސް، އަދި އެހެންވެސް ކަމަކާ ނުބައިކަމެއް ނުއެދިވިއްސުމުން، الله تعالىއަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم)އަށާއި އެކަލާނގެ ދީނަށާއި ފާޑުކިޔުމާއި އެއްޗެހިގޮވުން ދީނުގައި، އިސްލާމްދީނުގެ އިލްމުވެރިންގެ އިޖްމާޢުން ކާފަރުވެއެވެ. މިހާ އެފަދަ ކަމެއްކުރާ ކާފަރު މީހާ އިލްމުވެރިންގެ ބަސްބަހަށް އެނގޭ ފަދައިން ކަތިލަން ވާނެއެވެ. (ތައިސީރުލްޢަޒީޒުލް ޙަމީދު (617)) ބައްލަވާ. އަދި އިމާމް މުޙައްމަދު ބިން އިބްރާހީމް(رحمه الله)، އެކަލޭގެފާނު ބާރުނުކުރަށްވާފަދައިން ދީނުން ބޭރުވާ ދެކަމަކީ ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައިވެސް ގެންނަވާފައިވެއެވެ.

މުސްލިމް އަހް
ނާޞިރު ބިން ހަމަދު އަލްފަހުދު
1423/5/10ހ.[523]

---

[523] ޝައިޚް މިލިޔުންކޮޅު ލިޔުއްވާފައިވަނީ އެކަލޭގެފާނު ހައްޔަރުކުރުމުގެ ކުރީންނެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ދުޢާއަކީ ޝައިޚް ބަންދުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާ، އެކަލޭގެފާނުގެ އިލްމުން މުސްލިމުންނަށް ފައިދާ ލިބިދިނުމެވެ. آمين

7- މުވައްޙިދުންނަކީ ޚަވާރިޖުންނެއް ނޫން[524]

މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެންދަނީ، އިމާމް ޙަމޫދު ބިން ޢުޤްލާ އައްޝުޢައިބީ(رحمه الله)އާއި، ޝައިޚް އުސާމާ ބިން ލާދިން(حفظه الله)އާއި، އިމާމް ސުލައިމާން ބިން ނާޞިރު އަލްޢުލްވާން(فك الله أسره)އާއި، ޝައިޚް އައިމަން އައްޒަވާހިރީ(حفظه الله)އާއި، އިމާމް ޢަބްދުލްޤާދިރު ބިން ޢަބްދުލްޢަޒީޒް(فك الله أسره)އާއި، އިމާމް އަބޫ މުޞްޢަބް އައްޒަރްޤާވީ(رحمه الله)އާއި، އިމާމް ޢަބްދުﷲ ބިން ޢަބްދުއްރަޙްމާން އައްސަޢްދު(رحمه الله)އާއި، އިމާމް ޔޫސުފް އަލްޢުޔައިރީ(رحمه الله)އާއި، ޝައިޚް ޢަލީ ބިން ޚުޟައިރު އަލްޚުޟައިރު(فك الله أسره)އާއި، ޝައިޚް ނާޞިރު ބިން ޙަމަދު އަލްފަހްދު(فك الله أسره)އާއި، ޝައިޚް އަޙްމަދު އިބްނު ޙަމޫދު އަލްޚާލިދީ(فك الله أسره)އާއި، ޝައިޚް އަބޫ ޤަތާދާ އަލްފިލަސްޠީނީ(حفظه الله)އާއި، އުސްތާޛު ސައްޔިދު ޤުޠުބު(رحمه الله)އާއި، އިމާމް ޢަބްދުﷲ ޢައްޒާމް(رحمه الله)އާއި، ޝައިޚް އަބޫ މުޙައްމަދު ޢާޞިމް އަލްމަޤްދިސީ(حفظه الله)އާއި، ޝައިޚް އަބޫ ބަޞީރު އައްޠަރްޠޫސީ(حفظه الله)އާއި، ޝައިޚް ޙާމިދު ބިން ޢަބްދުﷲ އަލްޢަލީ(فك الله أسره)އާއި، ޝައިޚް އަބޫ ޖަންދަލް ފާރިސް އައްޒަހްރާނީ އަލްއަޒްދީ(فك الله أسره)އާއި، ޝައިޚް ޢަބްދުﷲ ބިން މުޙައްމަދު އައްރަޝޫދު(رحمه الله)އާއި، ޝައިޚް އަބޫ ޢަބްދުއްރަޙްމާން ސުލްޠާން އަލްޢުތައިބީ(رحمه الله)އާއި، ޝައިޚް ޢުމަރު ޢަބްދުއްރަޙްމާން(فك الله أسره)އާއި، އަދިވެސް އެފަދަ އެހެނިހެން ހުރިހާ ތައުޙީދުގެ މަގުގައި ތިއްބެވި ޢިލްމުވެރީންނާއި(يحفظهم الله ويرحمهم) ދިމާއަށް އަދުއްވުންތަކެއް ޚާރިޖީއިންނޭ، ނުވަތަ ތަކްފީރީންނޭ ކިޔާތަނުވެ. އަދި إنشاء الله ކިޔުންތެރިޔާއަށް އެނގިގެންދާނެ މިފަދަ ބަސްތަކަކީ މިދައުވަތުގެ ޢަދާވާތްތެރިންގެ ކިބައިން އިވިގެންދާ އަޑުތަކެއް ކަން؛ އަދި ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު(رحمه الله)އާއި ދިމާއަށްވެސް މިފަދަ ބަސްތަކެއް ހަމަލާ ދެވިފައިވާކަން إنشاء الله އަންގާލައިދޭނަން. އެގޮތުން ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު(رحمه الله)އާއި ބުހުތާންތަކުން ޖެއްސުންތަކުގެ ބައެއް ގޮތްތަކެވެ:

1- އެކަކުފަހަރާއި އެކަކުފަހަރުގެ ދަރިވަރަކީ "ޚަވާރިޖު" ބާޣީންނެވެ

2- އެކަކުފަހަރާއި އެޖަމާޢަތުގައި ތިއްބެވި ޢިލްމުވެރިންގެ ފިކުރަކީ "ތަކްފީރީ" ފިކުރު ކަމުގައި މުޖުތަމަޢަށް ބުނެދީ ގެންދިޔައެވެ

3- އެބަސްބަސްތަކުން މުސްލިމުންގެ ތެރޭ ޢަދާވާތްތެރިކަން އިތުރުކޮށްދިނުން

މިބާބުގައި ބަޔާންކުރެވިދާނީ ކިޔުންތެރިޔާއަށް ޤަބޫލުކުރެވޭނެ ބައެއް ކަންކަމެއް ޙަޤީޤަތާ ބެހޭ ބަޔާނަށް ބަލާ ބަޔާންކުރެވޭ. އެގޮތުން

---

524 މިބާބުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މައުލޫމާތު ނަގާފައިވަނީ ޝައިޚް ޢަބްދުﷲ ބިން މުޙައްމަދު އައްރަޝޫދު(رحمه الله) ލިޔުއްވި "ދައުވަތުގެ ޢިލްމުވެރިން"ގެ ފޮތުންނެވެ. މިފޮތަކީ ޝައިޚްގެ ދަރިވަރުން ގެނެސްދިން ފޮތެއްކަމުން ބައެއް ކަންތައްތައް ތަރުޖަމާކުރުމުގައި ބަދަލުތަކެއް ގެނެވިފައިވެއެވެ. އެއީ އަޅުގަނޑުމެން ބަޔާންކުރުމުގައި ބޭނުންވާ ހިސާބަށް އިޚްތިޞާރުކޮށް ތަރުޖަމާކޮށްފައި ހުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި މިހާރުވެސް އިސްލާމީ ދައުލަތުގެ ޢިލްމުވެރިން ދެކޭގޮތް މިފޮތުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަމުގައި ނުބުނެވޭނެއެވެ.

4- ނަޖުދުގެ އިމާމުންތަކުން މުރުތައްދުވީ ވެރިންނަށް ތަކުފީރުކޮށް، އިދިކޮޅުވެ، ދެކޮޅު ހެދިއެވެ

5- ނަޖުދުގެ ދައުވަތު ނެތިކޮށްލުމަށްޓަކައި ބޭރުގެ (ތުރުކީގެ ކާފަރުންތަކެއްގެ) ކާފަރުންތަކެއް މުރުތައްދުންނާއި އާރިވެ އެއްބައިވިއެވެ

ވީމާ މުޝްރިކުންތަކުން، ނަޖުދުގެ އިމާމުންތަކުން ދެއްކި ދައުވަތުން ޖާހިލުވެފައިވާ މީހުންތައް ކުށްވެރިކުރުމަށްޓަކައި ކަރާމާތްތެރިވާ އެއްކޮޅުކަމެއް އަދުއްލާސްވާނެތެވެ........

1- އެބޭބޭކަލުންނަކީ ޚަވާރިޖުންކަމުގައި ބަޔާންކުރިއެވެ

މިހެން މަގުދިސީއާ މުޝްރިކުން ވިދާޅުވެއެވެ: "ޚަވާރިޖުން، ކާފަރުންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި އާޔަތްތައް މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ބޭނުންކުރިއިން؛ ވައްހާބީންވެސް ކާފަރުންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި އާޔަތްތައް ނަގާ މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ބޭނުންކުރަނީއެވެ (ކަޝްފުއްސިތުރު އައްދުރަރު ފިއްރައްދި ޢަލަލް ވައްހާބިއްޔާ 80)"

ވީމާ މިމުޝްރިކުންތަކުން ސަލަފުންގެ ދައުވަތު ގޮތުގައި ގެންގުޅުއްވި ޚަވާރިޖުންކަމުގައި ބުނެއެވެ. އަދި ކުރީގެ، މިއަދުވެސް އަސްލަފުންގެ ނަމުގައި ހިނގަމުންދާ ކުރީގެ މީހުންނާ އެއްވެވެރިން ޚަވާރިޖުންކަމުގައި އެބައިމީހުން ބަޔާންކުރެއެވެ.

އަދި ޞާވީވެސް މުޝްރިކުކަ ނަޖުދުގެ އިމާމުންތަކުގެ ބޮޑުގައި ބަރުނާމާއި އަރުވާ ވިދާޅުވެއެވެ: "އެބައިމީހުންނަކީ ތަކުފީރުކުރުމުގައި ޚަވާރިޖުންނާއި އެއްގޮތަށް ވެގެންނެވެ. (ޞާވީ ހާޝިޔާ ޢަލާ ޖަލާލައިން 70)"

އަދިވެސް އެހެން މަޤްދިސީއާ މިހެން ވިދާޅުވެއެވެ "އެބައިމީހުންނަކީ ޚަވާރިޖުން ފަދައިންނެވެ. ފަހެއެވެ ކުރީ ކުރަން މިހެން ކާފަރު ކުރުމުގައި ބާރުވެރިކަށީއެވެ. (ބާރިގް އަލްމަޖާލިބާ އިސްތިޢާދާ 236/1)".

2- ތަކްފީރުން ކުރުމުގައި ނިންމަވައެވެ

އަދި އަހުލުސުންނަތި މުސްލިމުންނާއި އަދިއްޔަ އެދުގެ އަހުލުލްފިޤްހުން(ތަޤްލީދުގެ އަހުލުލްފިޤްހުން) ބަލާގޮތުގައި ތަކްފީރުންނެވެ. ނަމަވެސް މިހެން ކާފަރުކުރުމުން ދެކޭ ބައެކެވެ. އަދި ހަމަކަލަކަމަށްވެސް މީގެ ތަޤްލީދުގެ ދައުވަތުގެ އަދުއްވުންގެ ހިބައިން އަހުލުލްފިޤުހު ބުރުތަކެކެވެ.

"އަދި ތިޔަބައިމީހުންނާއި "ވައްހާބީންގެ މަޢުރަބާ ކުބައިތޯ؟" ނުވަތަ "އަދި އެބައިމީހުންގެ ތަސްދީޤްއަކާ ކުބައިތޯ؟" ސުވާލުވެއްޖެނަމަ، އެސުވާލު ކުރާމީހާއަށް މިދަސްވާލުދެވުނު ޖަވާބުދެއްވާ ވަރަށްވެސް ކުޅަކާ ޖަވާބެއް ދޭނެ. "އެބައިމީހުންނަކީ ހަރާ މުސްލިމުން ތަކްފީރުކުރާ ބައެކެވެ. (އަލްފަޞްލުއްޝާފީ 64)"

އަދިވެސް އެހެން މަޤްދިސީއާ މިހެން ވިދާޅުވެއެވެ: "ހަމަކަލަކަމަށްވެސް އެބައިމީހުންގެ މަޢުރަބާ ތަކްފީރުކުރުމެވެ. (ތަބްޔީން އަލްހައްޤު ވައްސަވާބު 8)".

3- މުސްލިމުން މަރަނީކަމުގައި ބުނެއެވެ

ރާފިޟީ މުޝްރިކަކު ބުނެފައިވެއެވެ: "މިލީހާގެ(އިމާމް މުޙައްމަދު ބިން އަބްދުލްވައްހާބު)ގެ ދައްވަތަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ އޭނާ 'لا إله إلا الله' ކިޔާ، ޒަކާތްދީ، ރޯދަހިފާ، އަދި ހައްޖުކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން އެތައް ހާސް މީހުން ގަތުލުކޮށްފިއެވެ. އަދި ކިޔެއްޔަ! އޭނާ ކުޑަކުދިންނާއި އަންހެނުން އެއްވެސް ހައްގަކާއި ނުލާ ގަތުލުކޮށްފިއެވެ. އަދިވެސް އޭނާ ބުނަމުންގެންދަނީ އޭނާއަކީ މުވައްޙިދެއް ކަމުގައެވެ. އަދި ހުރިހާ މުސްލިމުންނަކީ މުޝްރިކުންކަމުގައެވެ. (ޖަސްޓުލް ހިމާބް ފީ ނަޤްޟި މާ ޤާލަހު އިބްނު އަބްދުލްވައްހާބު 33)"

އަދި އެހެން ޚަބަރެއް ހާޖަތެއް ނަގާ ދެކެވެރިޔަކު ބުނެފައިވެއެވެ: "ބައެއް އުލަމާއިން ވައްހާބީންގެ ދީނަކީ ކުފުރުވެރި ދީނެއް ކަމުގައި ފަތުވާ ދީފައިވެއެވެ. (އަލްޙަރަކާތުލް އިސްލާމިއްޔާ 16)"

އަދިވެސް އެހެން ރާފިޟީއަކު ބުނެފައިވެއެވެ: "ހަމަކަށަވަރުންވެސް ޚަވާރިޖުންގެ ޖިޔަސަތަކާއި އުޅުއްވި ވައްހާބީންނެވެ. (އަލްބަޔާނު ޝާޙިއްޔާ 71)"

ބުނަންބޫއެވެ. މިހިސާބުގައިވާ ތިންގޮތްސާއި މިއަރުވެސް، ހަމަގޮތް ފިރުޢައުނުވެސް މޫސާގެފާނާމެދު ވާހަކަދެއްކިއެވެ. އެގޮތުން މުވައްޙިދުންނާއި ދިފާޢުކުރި މޫސާ ފިރުޢައުނު ބުނެފައިވެއެވެ:

ذَرُونِىٓ أَقْتُلْ مُوسَىٰ وَلْيَدْعُ رَبَّهُۥٓ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَن يُظْهِرَ فِى ٱلْأَرْضِ ٱلْفَسَادَ

"މޫސާ މަރާލުމަށް ހުރި އަހަރެންނަށް ދޫކޮށްލާށެވެ. އަދި އޭނާ އޭނާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ނިކަން ގޮވައިލާހިތޯއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެން ބިރުގަންނަނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީން ބަދަލުކޮށްލާނެތީއެވެ. ނުވަތަ އޭނާ ބިމުގައި ފަސާދަފެތުރުން ފާޅުކޮށްލާނެތީއެވެ."[525]

މިއަދުގެ މުޝްރިކުން މިއަދުގެ މުވައްޙިދުންނާމެދު ބުނާ ވާހަކަތަކަކީ ބަދަލެއްނެތް ވާހަކަތަކެވެ. މިކަންތައް މުޝްރިކުން، އިމާމް މުޙައްމަދު ބިން އަބްދުލްވައްހާބާއި މެދު ދައްކާފައިވާ ބުހުތާނުތަކުގެ ތަމްސީލެއް ނޫންތޯއެވެ؟

އަހުލުއްސުންނަތުގެ މީހުން މިބައިމީހުންނަށް ޖަވާބުދެނީ ނަޖްދުގެ އިމާމުން އެބައިމީހުންނަށް ދިން ޖަވާބުދިނުމެވެ:

އިމާމް އަބްދުއްރަޙްމާނު ބިން ޙަސަން(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވާގޮތުގައެވެ: "ހަމަކަށަވަރުންވެސް މިޒަމާނުގެ ވަރަށްގިނަ ދީނީ މުޝްރިކުންނަކީ ދޮގުވެރިންނެވެ؛ އެބައިމީހުން ދަލީލުތަކުގެ ސިކުނޑިތަކުގައި ދަލީލަކާ ކިޔާ އެއްވެސް ދަލީލެއް ނެތްކަމުގައި ބަޔާންކުރާ ކަންކަމަކީ ހަމަ ބާޠިލު ކަންތައްތަކެވެ.

---

525 ޣާފިރު ސޫރަތުގެ 26

އެހެނަސް އެކަމުގެ ސަބަބުން ތަކްފީރުކުރުން މަނާކުރާނީ، އެކަލިމަތައް ކިޔާ، އެކަމަކަށް ޢަމަލުކޮށް، الله تعالىއަށް އެމީހެއްގެ އަޅުކަންތައް ހާއްސަކޮށް، އެއިލާހަށް އެއްވެސް ޝަރީކެއް ނުކުރާ ހިނދަކުނެވެ."526

އިމާމް ޢަބްދުއްރަޙްމާން އިބްނު ޙަސަން(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "ވީމާ އަޅުގަނޑުމެން "الله تعالى ފިޔަވާ އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަޅުކަންކޮށްގެން ނުވާނޭކަމުގައި، އެއިލާހު ފިޔަވާ އެހެން ފަރާތަކަށް އެދިގެން ނުވާނޭކަމުގައި، އަދި އެއިލާހު ފިޔަވާ އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ވަކީލުކޮށް އިތުބާރުކުރުމެއް ނުވާނޭކަމުގައި" އަދިވެސް އެފަދަ އެހެން އެއްވެސް الله تعالىއަށް ހާއްސަވާ އަޅުކަމެއް އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ނުކުރާ ބާނަ ކަލާނގެ ފަހަރު، އަދި އެހެން ނަހަމަކަންތަކުން މިނިވަނޭ ކަލާނގެއްކަމުގައި މުޝްރިކުއްކަމަށް ބަހައްޓަނީ ފަހަރަކު އެބަހީމީހުން އައިސް އަޅުގަނޑުމެންނާއި ދިމާއަށް އެއްޗިހި ގެންގޮސް ބަނދުވެ "ކަމެތިން މިއަދު ބެލިގެނެވިއްނެ. ކަމެތިން މުޅިން ގަބޫލުކުރަމުއެވެ. ކަމެތިންނަކީ ޤަބޫލުނުކުރެވޭނެ." "527

އަދި "މުސްލިމުން ކުރާ ފަތުވާގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުން ކާފިރުކުރަންވީތޯ؟" އެކަމުން އިމާމުންގެ ޖަވާބުދެއްވާފައިވެއެވެ: "ދީނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ސިޔާސަތެއް ނޫނެވެ. އަދި ކިޔައި ދިވެހި ތަފްސީލުގެ ސިޔާސަތެވެ. ޤާނޫނީ ސަބަބުން ތަކްފީރުކުރަނީ އެބައިމީހުންނެވެ. އަދި ޤާނޫނަކީ އަޅުކަމުގެ ސަބަބުން ކާފިރުވާނެކަމަކީ އަޅުގަނޑުމެން ދިވަހިކަމަށް ނުދެކެމެވެ. އަދި ބަންޑާރަ ޤާނޫނު އަޅުގަނޑުމެން ކާފިރުކުރަނީ މިހާ ކާފިރުވާތީ ޤާނޫނުތަކެއް (މުޝްރިކު ޤާނޫނުތަކެއް) އަޅުކަންކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެކަމުން الله تعالىއާއި އަޅުކަމުގައި ބައިވެރިކުރުމުންނާއި، އެއިލާހު ފިޔަވާ އެހެން ފަރާތަކަށް ކަލޭމެންނާއި، އެއިލާހު ފިޔަވާ އެހެން ފަރާތަކަށް ނަޒުރުވުމުންނާއި، އެއިލާހު ފިޔަވާ އެހެން ފަރާތަކަށް ބިރުވެތިވުމުންނާއި، އެއިލާހު ފިޔަވާ އެހެން ފަރާތަކަށް އުއްމީދުކުރުމުންނާއި، އެއިލާހު ފިޔަވާ އެހެން ފަރާތަކަށް ވަކީލުކުރުން ހިމެނެއެވެ. އެހެނީ މިކަންތައްތަކަކީ ޝިރުކުންނެވެ އެއް ފަރާތެއް ޤަބޫލުކުރެވޭ ކުރުމެއް." 528

---

526 "އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (263/12)"

527 "އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (449-448/11)". ((وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ رَأَيْتَ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ يَصُدُّونَ عَنكَ صُدُودًا))"الله تعالى ބާވައިލެއްވި ތަކެތާއި ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم) ދެއްކެވި ގޮތަށް ތަބާވުން މިއަދުވެދިޔުން އަންނާނީ ބަލާނުލެއް، މުނާފިޤުންނަށް ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ދުނިޔޭގެ އެއްވެސް ކަމެއްގައި ޤާނޫނަކަށް ރުޖޫޢަވާ މީހާ ބުނާ މިސާލު ކަލޭގެފާނު މިކަންތައްތަކަށް ދާއިމީ ހިތްވަރު ދޭށެވެ." ނިސާ ސޫރަތުގެ 61. އަދި މިއައްޔަތުން އަޅުގަނޑުމެން ޤާނޫނުތަކަށް ރުޖޫޢަވުމުގެ ހުކުމް ބަޔާންކޮށްދެއެވެ. ޝަރީޢަތް އެއް ސޫރަތުގެ ކަމުގައި 'ހިނގާ' ޤާނޫނުތަކެއް ދޫކޮށް ހަލާލު ކަމެއް 'ހަރާމް' ހަމަ ބައްޔާކޮށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޤަވާޢިދުކަމުގައި ބާއްވާ އެންމެހާ އަސާސީ ކަމެކެވެ. ((وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِۦٓ أَحَدًا))"އަދި އެއިލާހުގެ ހުކުމުގައި އެއްވެސް ފަރާތެއް ބައިވެރިއެއް ނުކުރައްވައެވެ."ކަހަފު ސޫރަތުގެ 26. އެހެނަސް الله تعالىވަނީ ވަޙުދާނިއްޔަތުގެ ބުނުއްވެވުމެވެ((فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا۟ تَسْلِيمًا))"އެހެންނޫންނެވެ. ކަލޭގެފާނު ވެރިރަސްކަލާނގެ ގަންދެއްވުމަށް ވަޙީކުރައްވަމެވެ. އެމީހުންގެ މެދުގައި ޚިލާފުވެރިވާ ކަންތަކުގައި ކަލޭގެފާނުގެ ހުކުމްކުރެއްވުމަށް ތަބާނުވާހާ ހިނދަކު އެބައިމީހުން އީމާން ނުވާނެއެވެ. އޭރުން ކަލޭގެފާނު ހުކުމްކުރައްވާ ކަމެއްގައި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ކަންބޮޑުވުމެއް ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި އެކަމާކުރުއްވުމަށް ފުރިހަމަގޮތުގައި ކިޔަމަންވާނޭކަމުގައެވެ." ނިސާ ސޫރަތުގެ 65

528 "އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (204/8)". އަދި ހަމައެފަދައިން މުޙައްމަދުބުނުފުސް، ބައްޔާކުރުންތަކާ ފާހަގަކޮށްދޭ ސަބަބުން އެބައިމީހުންނަށް ތަކްފީރު ނުކުރައްވައެވެ. އެހެނަސް އެބައިމީހުން ތަކްފީރުކުރަނީ، ދިނަ މުޝްރިކު ޤާނޫނުތަކުގެ ބަދަލުން މުޝްރިކު ޤާނޫނުތަކަށް އަޅުކަމުކުރުމުންނެވެ.

އިމާމް ޢަބްދުﷲ ބިން މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބް(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވާގޮތުގައެވެ: "އަދި ހަޤީޤަތް ފޮރުވުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑުމެންނާއި ދެކޮޅަށް ދޮގު ހަދާލުމުން، ހަޤީޤަތުގެ ބަދަލުގައި ބާޠިލުކަން ދައްކާ، އަޅުގަނޑުމެންނަކީ، މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންނާއި އެކު ވާހަކަ ދައްކާ ގިނަ މީހުން އެންމެން ކާފަރުކަމަށް ބަލާކަމަށް ބުނޭ، އަދި 6ވަނަ ގަރުނުގެ ފަހުންނައި އެންމެންވެސް ކާފަރުކަމަށް ބަލާކަން ބުނޭ، އަދި އަޅުގަނޑުމެން އެއްވެސްމީހެއްގެ ބައިޢަތް އޭނާ ދެ ބައިވަރަކަށް ގަބޫލުކުރަން އޭނާ މުޝްރިކަކަށް ވެފައިވާކަމާއި އޭނާގެ މައިންބަފައިން ޝިރުކުގައި މަރުވީކަމުގެ ބަސް ބުނުމަށް ފަހު، އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ މައްޗަށް ޞަލަވާތް ކިޔުން މަނާކުރާކަމާއި، އަދި ޝަރުޢީ ގޮތުން ޒިޔާރަތް ކުރުމަށް ހުއްދަ ޤަބުރުތައް ޒިޔާރަތްކުރުން ޙަރާމްކުރާ ކަމާއި، އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ މަޛްހަބަށް ވަދެއްޖެނަމަ ހުރިހާ ދަރަނިތަކެއް ނުވަތަ ޙައްޤުތަކެއް ވެއްޓޭނެކަމާއި، ނަބިއްޔާގެ އަހުލުބައިތަށް ހައްޤުތަކެއް ނުދޭ ކަމާއި، އަދި އެބޭކަލުންގެ ކުފުވާ ނޫން މީހުންނާ އިނދެގަތުމަށް އެބޭކަލުން މަޖުބޫރުކުރާ ކަމުގެ ދޮގުތަކެވެ. އަދި މިބާވަތުގެ ހުރާފާތްތައް އަޅުގަނޑުމެންގެ ގާތުގައި

سُبْحَانَكَ هَـٰذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ

"ތިބައިލާހުގެ ހުސް ޠާހިރުވަންތަ ކަލާނގެއެވެ! މިއީ ބޮޑުވެގެންވާ ބުހުތާނެކެވެ."[529]

ވީމާ މިފަދަ އެއްޗެހި ވާހަކައެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނިސްބަތްކޮށް އިނގިރޭސި ދައުލަތަކުން ހިސާބަށް ދެކޮޅަށް ބުނާ މީހަކީ، ޙަޤީޤަތުގައި ދޮގު ހަދައިގެން ހުރި މީހެކެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ޒާތުގެ ޢިލްމު، އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ އިތުބާރުހިފޭގޮތުގައި ބައިވެރިވެ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ޢަޤީދާ ސާބިތުކަމާއި ހަރުދަނާކަން ދަނެހިނދިގެން ތިބި މީހުން ޤަބޫލުނުކުރާނެކަން، އަޅުގަނޑުމެންގެ އަދަބާއި ޝައިޚުންގެ ޢިލްމުވެރިންނާއި ކަންކަމުގައި ޙަޤީޤަތަކަށް ވާނީ ޤުރުއާނާއި ސުންނަތެވެ. އެބައިމީހުންގެ އެތެރޭގައި މިސްކީނުން ﷲ تعالىއަށް އުޅަނީ ކާފަރުކަމުގައި ދުނިޔޭގެ ހަޔާތްތަކުގައެވެ. މިސްކީނުން ޢިލްމުހޯދުމަށް ދަތިކަމުގައެވެ. މިސްކީނުން އެހެނިހެން އުޅަނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެކޮޅުގައެވެ. އެއިލާހު ނަފުސުގެ ޝައިތާނުގެ ބޮޑު އަދި އެހެން ފަސާދަ ފުރުޞަތުތަކެއް، ޝިރުކުގެ އެހެނިހެން ގޯސްކަން އެކުވެގެނެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރާ ކަލާނގެއަކީ ބޮޑުވެގެންވާ ފަރުވާތެރިކަމާއި، މިސާލުކަން އެއްވެސް ކަހަލަ ތަނަކާއި ނުވާ ދެފަރާތް ގުޅުވަނިވި، ގުރުއާނާއި، ޙަދީޘާއި، އިޖުމާޢާއި، ޤިޔާސާއި، އެހެނިހެން މިސާލުތަކާއި ބެހޭ ދެފަރާތުގެ ނުބައިކަމުގެ ބަސްތަކެކެވެ، އެހެނިހެން ދީނުން ބޭރުވެގެންދާ މީހުން ނުބައިކަމުގެ ދެކެވެ. އަދި އެހެނިހެން ޝިރުކުގެ ކަންތައް ވަކިކުރައްވާފައިވާ ކަމުގައިވިޔަސް، އަބަދުގެ އަބަދަށް ސަރަޙައްދުގައި ވާނީ މިފަދައިން ނުކުރަނީއެވެ." [530]

"އަދި އެބޭކަލުންގެ ދެރަތަކާއި ބަދުނާމުތަކާ، މިސާލުކަން އަޅުގަނޑުމެން ދުނިޔޭ އެންމެން ކާފަރުކަމަށް ބަލައިގަތުމާއި، އަދި އަޅުގަނޑުމެން، އެމީހުންގެ ދިރުން ފުރުޞަތުގައި ފުރިހަމަކަން ފުރިހަމަ ކުރުމަށް ޙައްޤު ބަޔާންކުރުމަށް ހިތްވަރު ދިނުމުގެ ބަދަލުގައި ބަސްތަކާއި، މުޝްރިކުންނާއި އެދިކޮޅަށް ޖިހާދުކުރުމަށް ކަމުގެ މިހެން ކާފަރުކަމަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ބަލަނީއެވެ. ދަރަނިތައް ވަރަށް ގިނަކަމަށްވާ އެބޭކަލުންގެ ދުވަސްތަކުގެ ނިޔާނިސް އެއްކަމަކަށް ދުރުއްވާ ވަރަށް ގިނަކަމުގައެވެ. އެއީ އެބޭކަލުން ﷲ تعالىއާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލް(صلى الله عليه وسلم) ގެ ދީނުގައި ދިނުން ދުނިޔޭގެ މިސްކީނުން އަންބަރާއެކު ކުރީ މަސައްކަތެކެވެ." [531]

---

[529] ނޫރު ސޫރަތުގެ 16

[530] "އަލްހަދިއްޔަތުއްސަނިއްޔާ (40)". މިކަމަކީ ޝައިޚް ސުލައިމާން ނަޖްދީ ޢިލްމުވެރިންގެ ރިސާލަތަކެއްގެ މަޖްމޫޢާ، އެއީ ޢުލަމާއުންގެ ފަތުވާތަކާއި ރިސާލަތަކެއް ހިމެނޭ ފޮތެކެވެ. ސުލައިމާނު ބިން ސަޙްމާން ޝަރަޙަކުރައްވާފައިވާ ފޮތެކެވެ.

[531] "މަޖްމޫޢު މުއައްލަފާތުއްޝައިޚް (11/3)"

އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވާގޮތުގައިވެއެވެ: "އަދި އުބައިދީންގެ ބޮޑުންނަކުމުގައިވާ، އަޅުގަނޑުމެން މިސްރަކުން ކާފަރުކުރާ ވާހަކައަކީ الله تعالىގެ އަދުއްވުންގެ ދުޝްމަނުން ނިކުތީ ނުބައިވެގެންވާ ބަދުނާމުތަކެކެވެ. އުބައިދީންގެ މަޛްހަބަކީ އިސްލާމްދީނަށް މީހުން ވަނުން ހުއްޓުވުމެވެ. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެން ބުނަނީ **"އިބައިދާގެ ހުސްތޯރިކުވަންތަކަމާއެވެ! މިއީ ބޭދުވެގެންވާ ބޮޑުމާން ދޮގެކެވެ"**[532], [533]

4- އެވަގުތު ތިބި ފުޤަހާއަށް އެކަލޭގެފާނު ކާފަރުކުރެއްވިއެވެ.[534]

ތޫނިސްގެ ދަޢުވަތުގެ އަހުލުވެރިން ހިޖާޒާއި، ޔަމަނާއި، އިރާޤާއި، ޝާމަށް އެރިއެވެ[535]. އަދި (1217ގައި) ކަރުބަލާއަށް ހަމަލާދެއްވިއެވެ. އަދި ދިމިޝްޤު ވަށާލިއެވެ. އަދި މިތަންތަނަކީ އެއްވެސް ސަބަބަކާ ނުލާ ގޮތުގައި މުސްލިމުންގެ ބިންތަކެކެވެ.

އަދި އެވަގުތު ތިއްބެވި ސަޢޫދީ ދަޢުވަތުގެ އިމާމުންތަކެއްވެސް، އުލަމާއިންގެ ބިންތައް އެއީ ހަނގުރާމައިގެ ބިންތަކެއް ކަމުގައި ފަތުވާ ދެއްވާ އެކަމުގެ މައްޗަށް އެއްބަސްވެވަޑައިގެންފައެވެ. އަދި އެކަމުން އިސްތިސްނާވަނީ ހަމައެކަނި ތޫނިސްގެ ދަޢުވަތަށް އިޖާބަދިން ރައްދުގައި އަވަރުތަކެވެ.

އަދި ޝައިޚުގެ ދަޢުވަތަކީ އިސްލާމް އާދޭ ތާޒާކުރުމަށް އަނބުރާ ރައްދުކުރުން، ޝިރުކާއި ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިންނާއި ދިމާލަށް ހަނގުރާމަކުރުމަށް ގޮވައިލާ ދަޢުވަތެކެވެ. އަދި އެވަގުތު އެންމެ ގަދައަށް ޝިރުކު ފެތުރުމުގައި ޝާމިލުވެފައިވާ އެއްބައިގަނޑަކީ އުލަމާއިންނެވެ. އާ ތޫނިސްގެ ޤޮނި ޙަދަ ދެކެވިފައިވާ އަޤީދާތަކާއި އަޚްލާޤުތަކެވެ. މިބައިމީހުން ކުރަމުންގެންދިޔަ ޝިރުކުގެ ކަންކަމުގައި އިޖާބަދީގެން ސަބަބުން އެކަލޭގެފާނު ހަނގުރާމަކުރެއްވިއެވެ...[536]

---

[532] ނޫރު ސޫރަތުގެ 16

[533] މަޖްމޫޢު މުއައްލަފާތުއްޝައިޚް 100/5

[534] މިމައުޟޫޢުގެ މައްޗަށް ހާއްސަކޮށް ޝައިޚް ނާޞިރުލް ފަހުދު(فك الله أسره) ލިޔުއްވާފައިވާ ފޮތެއް ވެއެވެ. އެފޮތުގެ ނަމަކީ "އައްދަރަރުއްސަނިއްޔާ އުލަމާއިއާ ވަތަރައްޖުގެ ދަޢުވަތުއްޝައިޚް މުޙަންމަދު ބިން އަބްދިލްވައްހާބު މިނާ"އެވެ.

[535] "ދަޢުވަތުލްއިމާމިތޫނިސިއްޔާ (20/1)"އާއި "އުންވާނުލްމަޖްދު (97/1އިން ފެށިގެން..)" ބައްލަވާ

[536] ޝައިޚް ނާޞިރުލް ފަހުދު ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ: "އަދި އުލަމާއިންނަށް ބަލައިލައިފިނަމަ ދެކޭނެ ސަބަބުތަކެއް ފާހަގަކޮށްލާނަމެވެ. 1- އުބައިދީންގެ ޝިރުކު ފެތުރުން 2- ތޫނިސްގެ އިޖާބަދިން އުބައިދީންގެ ހަނގުރާމަ... ޔައުބުސީންގެ ދަރަނި ސޫފީން ފެތުރުން ފެނިއެވެ. އެހެނަސް އެކަން ކުރީ ފަށައިގަނެގެން ގޮސްގަތެވެ. އެހެނަސް އުލަމާއިންނަށް ބަލާއިރު އުބައިދީންގެ ދިނަށް އައީއެވެ. އަދި ޢާލިމާގެ މުދަލުގެތަކަށް އެހެރިކަމަށް ޚާއްޞަކުރެވިފައިވާ އުބައިދީންނެވެ. މިކަންތައްތަކާއި ދުރަށް ބައްލަވާން ބޮޑެވެ. އުލަމާއިންނާއި ސަލަފީންނާއި ކުރިން މިހަނގުރާމައަށް ސިޔާސީ މަގުސަދުގައި ކުރިއަށް ހަނގުރާމަކުރެއްވިއެވެ. އެހެނަސް އޭގެ ދަށުކުރެވި. އެކަމަށް ތަޢުލީމުގެ ހަނގުރާމަކުރެއްވިއެވެ. އެކަން ފުރުސަތު އުލަމާއިންގެ ފަތުވާ އިލްމުވެރިންގެ އިމާމުންނާއި ދިރާސާ ކުރިމަތިން ފަތުވާ ދިނުމުންނެވެ. (ހާޝިޔާތު އިބްނު ޢާބިދީން (262/4)). އަދި އިމާމުން، އުލަމާއި ފުޤަހާއިން ބާރުވެ ސަލަފުއްޞާލިހުގައި ވެއެވެ: "ތިއްބައިދީންގެ ތިޔަވެރިކަމުގައި ކަނޑައި ޝިރުކުގެ މަޤާމުކުރެވުނެވެ. އެގޮތުން މަސްބަޔާނުތަކުގައި ތިއްބައިދީންގެ ފުރުބުރުވެރިން ގުޅިބެހި އަސާސެވެ. އަދި އެތަންތަނުގައިވެސް ބޮޑުތަކެއް އުވާލެވިއެވެ. އަދި އެތަންތަނުގައި ފޮނިގަނޑުވެފައި ދަރާ އެތަންތަންވެސް ޖީނުބުއްޔާ ކުރެވުނެވެ. އަދި އެތަންތަނަށް ޖިހާދުކުރުމުގައި الله تعالىއާއި އޭނާގެ ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم) އަށްގަވާއިދާ ގޮތެއްގައެވެ. އަދި އެތަންތަންވެސް މުޝްރިކުން ގާއިމުކުރުމަށް ތަންތަން ވެއެވެ. އަދި އެތަންތަނުގެ އަހުލުވެރިންގެ ގޮތުން ތިއްބައިދީންގެ ފައިދާފިނިމަކުން އެދުރުންނަށް ގެންދިއުމުގެ އެދުރުންނެވެ. ތިއްބައިދީންގެ ކަންތައްތައް ހަމަޖެއްސިފިނިމަކުން ގެންދިއުމަށް އެދުރުންނެވެ. ތިއްބައިދީންނަށް މުސްލިމުން ސަލާމަތްކުރުމަށް ފަރުޟުކުރެއްވި ގެންދިއުމަށް އެދުރުންނެވެ. އަދި ތިއްބައިދީންވެސް ދިނިގޮތުން ފެންނަނީ ވަރުބެލުމުގައި ކަންތައްތައް ދުވަސްވީއެވެ. އެގޮތުން ފެށުން ފަސްނަގާލު ހިފެހެއްޓެވެ. އަދި

ހ- އިމާމް ސަޢޫދު ބިން ޢަބްދިލްޢަޒީޒް (رحمه الله)

އެކަލޭގެފާނު ޢުޘްމާނީންގެ ގަވަރުނަރުންނަށް ފޮނުއްވާފައިވާ ސިޓީއެއްގައިވެއެވެ: "އަހުލުސުންނާއި އިދިކޮޅަށް މިދަބައިމީހުންގެ ބުނުމުއްކަމުގައިވާ 'އަހުލުސުންނަތި ޤިބްލައަށް ކުރިމަތިލާ މުސްލިމުން ކާފިރުކުރުމުގެ ކަންތައްތައް ދިރުވާ، الله تعالىއާއި ޝާރިކަކަށް އިމާނާ ބަރަކާއި ހަމަޖެހިގެން ގޮސްދާ ބައިނުވެ.' ބުނާ ބުނުމަކީ އަހުލުސުންނަތުން ޖަވާބުދެމެވެ: "އަހުލުސުންނަތުން ކާފިރުވެގެން ބުނުމާއި ފަރިއްސޭ ބަރަކާކަރާ ގޮފިއްދޭ ސަބަބުން އަހުލުސުންނަތުން އެބައިމީހުން ކާފަރުވޭ ނުކުރަމެވެ. އެހެނަސް އަހުލުސުންނަތުން ހަނދުމަކުރަނީ، ޝިރުކުކުރާމީހުންނާއެވެ. الله تعالىއާއި ޝަރީކުކުރާ މީހުންނާއެވެ. الله تعالىއަށް އަޅުކަމުގެ އެއްޗެއްކަމުގައި އެބޭ މީހުންނާއެވެ. الله تعالىއަށް ދުޢާކުރާ ފަދައިން އެހެންމީހަކަށް ދުޢާކުރާ މީހުންނާއެވެ. الله تعالىއަށް ނަޛުރުވާފަދައިން އެހެންމީހަކަށް ނަޛުރުވާ މީހުންނާއެވެ. الله تعالىއަށް ބިރުގަންނަ ފަދައިން އެހެންމީހަކަށް ބިރުގަންނަ މީހުންނާއެވެ. އަދި އެ ޝަރީކުކުރާމީހުންގެ ކިބައިން މުސްތަޙައްޤު އުޅަނދުގެ ވަގުތުގައި އެހީއަށް އެދި، الله تعالىއާއި ޝަރީކުކުރުން މަނާކުރައްވާ މަސައްކަތްތައް ކުރާ މީހުންނާއެވެ. ވީމާ މިދަބައިމީހުން، މިދަބައިމީހުންނަކީ الله تعالىއާއި މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم)އަށް ތަބާވެވަޑައިގަންނަވާ މިދަބޭނާ ބުނުމުގައި ތަޢުލީމުކުރާނަމަ އެބޭފުޅުން ތަކާ ބިމާ ހަމަކުރަނީއެވެ. އަދި الله تعالىއަށް ތަބާވެ ހުރިހާ ޝިރުކެއްކުރުން ދުރުކުރާށެވެ. އެހެނަސް މިދަބައިމީހުން މިދަބޭ ގޮތުގައި ތިބީ، الله تعالى، އެއިލާހުގެ ރަސޫލު މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم)އަށް ޠާޢަތްތެރިވުން ދުރުކޮށް އެކަން ވާޖިބުކުރި، ޝިރުކާއި ބިދުޢަތުގެ ވަރަކަތަކުން ބަރީއަވެ، ހަމަކަތަކަވަރުގެ މިދަބައިމީހުންނާއި ހަމަކުރަނީ ކުޅަބައި ނުފާނަމެވެ. މިދަބައިމީހުން الله تعالىގެ ދީނަށް އެނބުރި އަތުވެއްޖައުމަކަށް ދާނދޭނެވެ."[537]

މިދަބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ނަމާދުކުރާ ބޭފުޅުން ނަމާދުކުރައްވައިވެއެވެ. އެހެނަސް ނުކުރާމީހުންނަކީ އެއްވެސް އަދަބެއްކަހަލަ ކަލެއް ނެތެވެ. އަދި އެފަރާތުން ޝާމާއި، ޢިރާޤާއި، މިޞްރާއި، އަދިވެސް އެހެނެހެން ތަންތާނގައި ޤަބުރަށް ހަދާތަވާފުކުރާ އަހުލުސުންނަތުގެ ޚަލަފުވެރި ކަންތަކަށް ވަރަށްވެސް ބަރަހަމަކަށް އިދިފައެވެ. (އަލްދުރަރުއްސަނިއްޔާ 1/ 382)"... ދީން އެޅުވި ސަލަފުން އަލްޖާހިލިއްޔާ، އަސާސީ މަސްއަލައިގެ 46އަހަރު ވަންދެން ފޮނިކަންކޮށްފައެވެ. އަދި އެކަލޭގެ އެންމެ ފުރަތަމަވެސް ބައިތުލްމާލުން ވަނުމަށްފަހު އަހަރެ ބަސްމާގެ ގަބުރުތަށް މަތިގައި ޖާހިލުތަށް އަޅާ، އެތަންގައި ގުބުތަށް ޖާހިލިއްޔާއިއްޔާ ފާހަގަކުރައްވައެވެ. އަދި އެނާ ޝިރުކަކީ މުއްދަތެއް ތަންތަންކަމުގެ ތަންތަނުގައި ބިނާކުރެވިފައިވާ ޤަބުރުތަކުގައި ޖާހިލުކަމުގެ އަޅާފައި އުޅުނެވެ. (އަލްދުރަރުއްސަނިއްޔާ އެބޮޑުބާއްޔާ: ދަރުސަ އިސްލާމިއްޔާ (25/1))، އަދި (ތާރީޚް އަލްދަރުއަލްމަތް ޖަޒީރާ 223) ބައްލަވާ. އަދި އެނާ މަޝްހޫރުވެފައިވާ ނަމަކިޔުމުގެ "އަލްޖާހިލިއްޔާ"ގެ ނަމުންނެވެ. އެނާ އެހެން ފުރަތަމަ މުސްލިމުންގެ ބިންތަކަށް ޤުރުބާނީގެ މަޤުބަރާއި ވެރިކަމަށް ހަޖަރުތަކުގައި އެޝަރީޢަތްކަށް ހުދުމުކުރަން ފޮނުއްވާ ނިޒާމެވެ. (ތާރީޚް އަލްދަރުއަލްމަތް ޖަޒީރާ 177، 198އިން ފެށިގެން...) އަދި ޖާހިލިއްޔާއިން މުސްލިމް ދަރުމަތަކާ ކުރުގައި ބޭނުމެ މިހަރު ދާގެ ހަދައިފައިވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަކީ އިސްލާމީ ޚިލާފަތުގެ އަހުލުބިދުޢަތުގައި ބޭނުމަކީ އެއްވެސް ނުލިބުނުފަސް ބަޔަކަށްވާ ބުރަމާނަކަށެވެ. އާ އަޅައެވެ! އެބައިމީހުންނަކީ އިސްލާމީ ދަރުމަތަކުގައި ދެބައިމީހުން ނޫނީ ނުބައިކުރުމެވެ. 1- ޝިރުކަކީ އިސްލާމްދީނުގެ ތެރެއިންވާކަމެއް ކަމުގައިދެކޭ މަގުފުރެދުމާ މީހާ 2- އެބައިމީހުންގެ ހަޖޫގެ ނަތީޖާ ޖަހައިލުމެވެ. އަދި އެއަށްފަހު ޝައިޚް ފާހަގަކުރައްވާފައިވެއެވެ: "ޖާހިލިއްޔާ ކާފަރު ދަރުމަތަކުގައި ވިސްނަމުން އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ކޮންމެ މީހަކު ކާފަރެއް ނޫނެވެ." ހަމައެކަމަށްފައިން އިމާމުގެ ދަރުދަރިކަލުން ހުސައިނާއި ޢަބްދުالله (رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވާ ފަދައިންނެވެ: "ވަކި އަވަހަށް އެއީ ކާފަރު އަވަހަށްކަމުގައި ބުނެ އެއްވެސް އިސްލާމީ ދަރުމަތަކަށް ކާފަރުންކަމުގައިބުނާ ހުކުމެއް އެއްވަރު ވަކިވަކި ކޮންމެ ފަރުދަކަށް ކާފަރު ނިސްބަތް ހުކުމެވެ." މަޖްމޫޢަތުއްރަސާއިލް (44/1). މިސާލަކަށް އެޖާހިލިއްޔާ ކާފަރު ގެއްލުނެވެ. އެހެނަސް އެޖާހިލީގެ ކޮންމެ ފަރުދަކީ ވަކިވަކިން ކާފަރުގެ ނިސްބަތްތަކެއްނޫނެވެ. އަދި ތަކްފީރުގެ މައްސަލައިގެ 'ސިފަތަކާއި' 'ވަކި ފަރުދުން' ކާފަރުކުރުމުގެ އިތުރު މައުލޫމާތު ބޭނުންފުޅުވެލައްވާނަމަ އިމާމް އިސްޙާގެ އާލުއްޝައިޚް(رحمه الله)ގެ "ތަކްފީރު އަލްމުޢައްޔިން" ބައްލަވާ.

[537] އަލްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (397/7)

ނ- އިމާމް ސުލައިމާން ބިން ޢަބްދިالله އާލުއްޝައިޚް(رحمه الله)

ޢުސްމާނީންނަށް މުވައްޙިދުންގެ ބިންތަކަށް އަރައިގަތުމުން، ޝައިޚް ސުލައިމާން(رحمه الله) "އައްދަލާއިލް"އޭ ކިޔުނު ފޮތް ލިޔުއްވިއެވެ. މިފޮތް ބިނާކޮށްފައިވަނީ މުވައްޙިދުންގެ އިދިކޮޅަށް ޢުސްމާނީންނާއި އެއްބައިވާމީހުންގެ މުރުތައްދުވުމުގެ މައްސަލަތަށް؛ އަދި މިފޮތުގައި އެމީހަކު ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިޔަކަށް ނުވިޔަސް، އަދި 'ކުފުރަށް ރުޅިއަންނަ މީހަކުކަމުގައިވިޔަސް' އެމީހާ ކާފަރުވާނެ ކަމަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ޢުސްމާނީން ސިފަކުރައްވާފައިވަނީ "ޝިރުކާއި ޤުބޫރީ ސިފައިން"ގެ ގޮތުގައެވެ[538]. އަދި މިފޮތުގައި އެކަލޭގެފާނު ޢުސްމާނީންނާއި އެއްބައިވާ ކޮންމެ ހިމާޔަތްކުރާ މުސްލިމަކަން ބަލާ ކާފިރުކަމަށް ހުކުމްކުރައްވާފައެވެ.

ރ- އިމާމް ޢަބްދުއްލަޠީފު ބިން ޢަބްދިއްރަޙްމާން ބިން ޙަސަން(رحمه الله)

އެކަލޭގެފާނު ޢުސްމާނީންގެ ހާލަތު ބަޔާންކޮށްދެއްވާ ލިޔުއްވާފައިވާ ވަރަށް ދިގު ޤަޞީދާގެ ބައެއްގައި ވިދާޅުވެއެވެ:

"އަދި އެބައިމީހުން ޝަރީޢަތުގެ ހުކުމްތަކުގެ ބަދަލުގައި ގެންގުޅެނީ ނަޞާރާއިންގެ ޤާނޫނުތަކެވެ
ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައިވާ ދަލީލުތަކާއި ހިލާފުވެއެވެ
ވީމާ ކުފުރުގެ ކުރުމަށް ބަދަލުވެގެންދާނެ ބައްލަވާނެތެވެ
އެހެނީ އެކުފުރުއެއްވަނީ އަލްޤުރްއާނުގެ ޝަރީޢަތުގެ މައްޗަށް ބަދަލުކޮށްފައެވެ." [539]

ބ- އިމާމް ޙަމަދު ބިން ޢަތީޤު އަންނަޖްދީ (رحمه الله)

ވިދާޅުވެފައިވަނީ "ދުރަރުއްސަނިއްޔާ"ގެ 7 އާއި 8 ވަނަ ޖުޒުގައި ވާފަރައިން ޢުސްމާނީންނާއި ވަރަށްބޮޑަށް ގިނަ ސިޔާސީކޮށް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ. އަދި އެގޮތުން އަރަބި ޖަޒީރާއަށް ތުރުކީން ޢުސްމާނީންގެ ލަޝްކަރު އަރައިގަތުމުން، އޭގެ އެއް ޖުމްލައިން ޝައިޚް ސުލައިމާން(رحمه الله) މުވައްޙިދުންނާއި އިދިކޮޅަށް ޢުސްމާނީންނާއި އެއްބައިވާ މީހުންގެ ކާފިރުކަމުގެ ބާބުގައި "އައްދަލާއިލް" ލިޔުއްވި ފަހުން؛ އިމާމް ޙަމަދު ބިން ޢަތީޤުވެސް ވަނީ "ސަބީލުންނަޖާތި ވަލްފިކާކި މިން މުވާލާތިލް މުރްތައްދީން ވައަހްލިލް އިޝްރާކް"އޭ ކިޔުން ފޮތް ލިޔުއްވާފައެވެ. މާނައަކީ 'މުރުތައްދުންނާއި މުޝްރިކުންނާ ވާޅުވެރިވުމާއި އިދިކޮޅަށް ސަލާމަތްވުމުގެ ރައްކާތެރިވުމުގެ މަގެވެ"[540]. އަދި މިފޮތުގައި "އައްދަލާއިލް"އާ އެއްގޮތަށް މުވައްޙިދުންނާއި، އެންމެހާ ހިމާޔަތްކުރާ މުސްލިމަކަން ބަލާ ކާފިރުކަމަށް ހުކުމްކުރައްވާފައިވެއެވެ.

---

[538] "އައްދަލާއިލް"ގެ ފުރަތަމަ ބައްލަވާ

[539] ޝިޢުރާ ތަރުޖަމާކޮށް ދެވި ގޮތް ކިޔުމަން ބާރުއަޅަމެވެ. އެހެނީ ޢަރަބި އެދުރުގެ ހާލަތު ކިޔައިދެއްވާފައިވާތީއެވެ. އެގޮތުން މިބައިތައްވަނީ "އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (194-187/7)"އިންނާއި "ޢުލަމާއު ނަޖްދު (206-197/1)" ބައްލަވާ

[540] މިފޮތް ތަޙްޤީޤުކޮށްފައިވާ މިނަވަރުގައެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެފޮތުގެ އަސްލު ނަމުގެ ފަހަތުގައި 'އަލްއަދިއްލާ ހިމެނޭގޮތުގެ' ބަދަލުގައި '(ތަޙުރީފް)'ކުރުމުގައި ބަދަލުވެފައެވެ. އެގޮތުން

ފުރަތަމަ: ޝައިޚް އަލްފުރައްޔާން(رحمه الله) 'ސަބީލުންނަޖާތި'ގެ ތަޙްޤީޤުގައި ދެންނެވިފައިވާ ގޮތުގައި އަސްލު ފޮތުގެ ނަމުގެ ބަދަލުގައި '(ތަޙުރީފް)'ކުރުމުގައި ދެންނެވިފައިވެއެވެ.

ދެވަނަ: އެހެންމީހުންވެސް، "މިއަދުގެ މުސްލިމުންގެ ޙުކޫމަތު މުރުތައްދުވެފައިވާ މުސްލިމުންގެ ޙުކޫމަތާ ވާހަކަ" ކަމުގައިވާ އެހެން އިމާމް ޙަމަދު(رحمه الله)ވެސް ދެއްކެވިފައިވާ 'އިޖްމާޢު ތަޙުރީފްކުރަން އެއްވެސް މަޤްޞަދެއް ނެތް ނަމަވެސް މިކަހަލަ ތަޙުރީފްތަކުގެ ޙުކުމުގެ ދިފާޢު ކުރެވިދާނެ(މަޖްލިސް)އިންނެކެވެ ހަމައެކަނި ބޯފުޅު ވިޔަސް ތަޙުރީފްކުރެވިއްޖެއެވެ." والله أعلم

ބ- ޝައިޚް ޢަބްދުﷲ ބިން ޢަބްދިލްލަޠީފް އާލުއްޝައިޚް(رحمه الله)

ޢުލަމާއިންނަށް ތަކްފީރުކުރުން، ޤުބޫރިއްޔުންނަކީ ޖަހުމިއްޔުންކަމާއި، ޤުބޫރިއްޔުން މުޝްރިކުން ކަމުގައިވާކަން ދަލީލާއެކު ޤުބޫރިއްޔުންގެ ފުރުން ނެގުމަށް ހަލާލުވެގެންނުވާތީ ބަޔާންކޮށްދިނުމަށް ސުވާލުކުރެއްވުމުން ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ: "ޤުބޫރިއްޔުންގެ ކުފުރު ނުބަލަން، ޤުބޫރިއްޔުންނާއި ޖަހުމިއްޔުންނާއި ވަކިކުރުމުންނަމަވެސް، لا إله إلا الله ގެ މާނައަށް ނޭނގެއެވެ. އަދި އުމުރަށް މިޤުބޫރިއްޔުން މުޝްރިކުންކަމުގައިވާ ވިޔަސް، އަދި އުމުރުގެ ހާލު މާބަޔަށްވެސް ގެއްލޭ. އަދި ހަމަކަށަވަރުންވެސް "ކާފިރުންގެ ކުފުރާއިމެދު ޝައްކުކުރާ"ފަދަ މީހެކެވެ[541]. އަދި ޤުބޫރިއްޔުން މުޝްރިކުންނާއި ދިރިހުރުމާއި އެއްވެސްކަމަކު އެހީވުމުގެ ފިޔަވަޅު ސަޅުތަކަށް ދީނާއި ބޭރުގެ(ޢިލްމުއްލަދުންއްޔާ)[542]."[543]

ޅ- ޝައިޚް ސުލައިމާން ބިން ސަޙްމާން(رحمه الله)

އެކަލޭގެފާނުގެ ޤަޞީދާގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

"ތުރުކުންނަކީ ކާފިރުންކަމުގައިވާކަން ހަދާމާ އުޅުނަސް ކިޔާދޭތޯއެވެ؟
ޤުބޫރިއްޔުން އުޅުނަސް ތުހުމަތެވެ. އެކަމަށް އެންމެ ހަމަ ފުރިހަމަ ޤުބޫރިއްޔުންނެވެ
މުޝްރިކުންނާއި ދިރިހުރެގެން ޤުބޫރިއްޔުން ބާއްވާ އަޙްމަދުބިންޙަންބަލާއި ޤުބޫރިއްޔުންގެ ނުބައިކަމުންނެވެ
އެހެނިހެން ހުރިހާ ދީނުތަކެއް މަގުފުރެދުމަށް ތަރުޖަމާކޮށްދެއްވަނީ ފަހަރަކަށް ކަމަކު ކާފިރުކަމުގައެވެ
ޤުބޫރިއްޔުންނަށް ތަޤުލީދާ މިކުރުންނަކީ ޤުބޫރިއްޔުންގެ އަމުރުތަކެވެ
އަދި ޤުބޫރިއްޔުންގެ ކާފިރުކަން ޝަރުޢީކޮށް ނުކުރެވޭނެއެވެ[544]. އެހެން ޤުބޫރިއްޔުންނަށް ދުޢާކުރުން އެނގޭނެއެވެ
އަދި ޤުބޫރިއްޔުންނަށް މުވާފަޤްވާކަން ޤުބޫރިއްޔުންނަށް ފުރަބަދަލާ
އެއީ ނުބައިފަރާތްތަކެއްގައިވާ ފާސިދުކަމާއިމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ. އަދި އުމުރަކު ބިރުގަންނަންޖެހޭނެއެވެ..."[545]

ކ- ޝައިޚް ޢަބްދުއްރަޙްމާން ބިން ޢަބްދުލްލަޠީފް ބިން ޢަބްދިﷲ ބިން ޢަބްދިލްލަޠީފް އާލުއްޝައިޚް(رحمه الله)

"އަދި ތުރުކުންގެ ފިރުޢައުނީ ޝިރުކު އާންމުވެފައި، ޤުބޫރިއްޔުންގެ ދީނުގެ ތަރައްގީވެފައިވާ ޝިރުކުތަކާ، ތަކްފީރުކުރާ ނުހުރި ކަމުގެ މަސައްކަތް، އަދި ޤުބޫރިއްޔުން މިފަދަ ކަންތައްތަކަށް ދިފާޢުކުރާކަމަށް ކަމުގައިވެސް އާންމުވެ ފާޅުވެފައެވެ"[546]. މިޝައިޚުގެ ބަސްތަކުން އަޅުގަނޑުމެން މިފަދަ ނިންމާލާނަމެވެ.

---

[541] މިބަސްގައި ޝައިޚް ޢަބްދުﷲ ބުނެދެއްވާފައިވަނީ މިހާ ދީނުން ބޭރުކުރާ ޢިލްމުވެސް ކަށަވަރުކަމެވެ، "މުޝްރިކުންނަކީ ކާފިރުންކަމަށް ބަލާނު ނުކަން، ނުވަތަ ޤުބޫރިއްޔުންގެ ކުފުރަށް ޝައްކުކުރުން، ނުވަތަ ޤުބޫރިއްޔުންގެ އުމުރުދަން ދުނިޔޭގެ މިހާލު ކާފިރުވެއްޖެ މީހެކެވެ".

[542] އެއީ މިހާ ކާފިރުކަން ދިރަހަނދުމަކުގެ ތެރެއިން ކަމަކަށްވާނެ، އަސްލުކާފިރު މިއީ އިލާހުގެ ފަރާތުން 'މުޝްރިކުންނަކީ (މުސްލިމުންނާއި ދިރިހުރެ ކާފިރުންނާއި އެހީވެދޭ)' ސަބަބުގެ ކާފިރުކަމުގައި ބައްޓަންކޮށް ފެނިވަޑައިގަތެވެ.

[543] އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (242/8 އަދި 429/10)

[544] އަސްލުކާފިރު މުޝްރިކުންނާއި ދިރިހުރެ ކާފިރުންނާއި އެހީވެދޭ ކާފިރެއް ކަމުގައި މިވަނީ ބައްޓަންކޮށްފައިވާތީއެވެ.

[545] ދީވާން އިބްނު ސަޙްމާން 191 ޞަފްޙާ

[546] ޢުޔޫނުއްރަސާއިލް (56)

5- މުވައްޙިދުންނާއި އިދިކޮޅަށް، ބޭރު ކާފަރުންތައް މުރުތައްދުންނާއި އެއްބައިވިއެވެ

ވަރަށްވެސް ސާފުކޮށް އެނގޭފަދައިން ތާރީޚް ދިރާސާކުރާ މީހުންނަށް، މުވައްޙިދުންނާއި އިދިކޮޅަށް ބޭރުގެ ކާފަރުން ދެކޮޅުޖެހުމުގެ ގައުމުތަކާއި އެއްބައިވެގެން ގެނެސްދިނުމަށެވެ. އަދި ތާރީޚުގައިވާ ގޮތުގައި އިނގިރޭސިންވެސް، މިސްރުގެ ވެރިޔާ އިބްރާހީމް ޕާޝާގެ[547] ގޮތުން އެބައިމީހުންގެ ކުރެހުން ހިންގާ ބޯޓުތަކުން ބަނދަރުގައި ހުރުމަށް ބައިވެރިވިއެވެ. އޭރު ދަރުބާރުގައި ސަލަފީ ދައުލަތުގެ މަރުކަޒު ހަރާކާތްތަކެއް، އެކަމާއި ޝާމިލު އަލްދަރުޢިއްޔާ ދައުލަތުގެ މަރުކަޒެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ދެކޮޅުހެދިއެވެ. ވަރަށް ބޮޑު ތަނަކުގައި 'ވައްހާބީ ފިތުނައަށް' ފުރުޞަތުދިނީ، އެބައިމީހުން ކުރިމަތިކުރި އިނގިރޭސިންނަށް ވަރަށް ދެއްކިއެވެ.[548]

އަދިވެސް ތާރީޚް ފިތުނަދެކުނުމަކީ އެބައިމީހުން އަމިއްލަ ގަބޫލުކުރާ އިނގިރޭސިން ދުވަހު ވަރަށް ސިޔާސީ ބަދަލެއް ގެނެސްދިނީއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން މަސްއޫލުވި 'ވައްހާބީންގެ ފިތުނަ ކުރިމަތިކުރި އެވެ[549]. އަދި އިނގިރޭސީ ތާރީޚް ފިލުވައިލާ މަސައްކަތް އަނގަބަހުން ވެސް ފާޅުކުރިއެވެ[550].

އަދި ތާރީޚުގެ ގޮތުން ސަރުކާރުން އިނގިރޭސިން، ވައްހާބީ ކާފަރުންނާއި 'ވައްހާބީން'ދެކޮޅު އިސްތިޢުމާރު ގެނުވިއެވެ. އެބައިމީހުން މުޖުތަމަޢުގެ ބިރުވެރިކަން ދެއްކީ 'ވައްހާބީ'އާއި ގުޅުން ހުރި ކަމަށް ހަދައިފިއެވެ[551].

އަދި ފަރަންސޭސި ހަމަލާގައި ސަލަފީ ދައުލަތަށް ޕާޝާގެ ލަޝްކަރު ހުރިހާ ސަރަޙައްދެއް ފުރިހަމައިން ފެތުނުއެވެ. އެހެން ސަރަޙައްދުތައް ގެނައުމުގެ ސަބަބުން ސަރުކާރު ގޮތުން 'ވައްހާބީ' ފިތުނަގެ ބާރުވެރިވިއެވެ. އެހެނިހެން ޕާޝާގެ އިދާރީ ގޮތުން ގޮސް ބަލަން ތިބީ ސަރުކާރުގެ މުޅި ބާރެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ގޮތް އިސްލާމީ ދައުލަތް ނެތިކުރުމެވެ.

އަދި ކުރިންވެސް ބަލާއިރު ތާރީޚުގައި ފެނިގެން އަންނަ ޝައިޚް ސުލައިމާން އިބްނު ޢަބްދިﷲ (رحمه الله) މާލިކުދައުލަތް ހިންގާ ސަލަފީ ދަޢުވާ، އެކަމުގެ ހަގީގަތް ބަޔާންކޮށް ހިތްހަމަޖެހިގެން ދާއިރު، އެކަމަކީ ދީނީ ދަޢުވަތު ބަޔާން ވަރަށް ސާފުކޮށް ބަޔާންކުރެއްވި ފޮތެއް ދެއްވިއެވެ.

---

[547] 1789-1848. މިސްރުގެ އެވަލީ މުޙައްމަދު ޢަލީ ޕާޝާ(1769-1849)ގެ ދަރިއެވެ. އިބްރާހީމް ޕާޝާގެ 'ކޮމާންޑަރު' ކަމުގައި ހުރެއެވެ. ބައްޕަގެ ދަރުބާރު، ދަރިކަލުންނަށް ފަހުގައި ޙާކިމުކަމުގެ ފަރާތުން މިސްރުގެ ވެރިކަމެވެ. އެކަމަށް އިބްރާހީމް ބޭނުންކުރެއްވި އެހެން ބަދަލުގެ ގޮތުގައެވެ. އައްޝޯނު ދޭން މިސްރުގެ ވެރިޔާގެ ބޭނުމަކީ ތާރީޚުގެ ބައްދަލުވުމެވެ. އަދި ދުރުމީހުން އިބްރާހީމްގެ ސަލްޠަނަތުގެ އަޑު ސަލާމަ ދައުލަތުގެ ތާރީޚް ފަހަރުކޮށް ހިފިއެވެ.

[548] ކުރިޔަށް ވަރަށް ސަލަފީ ދަޢުވާގެ ދެކޮޅުވެރިން ބޭނުންކުރާ 'އަލްވައްހާބިއްޔާ ފުރިހަމަ ސަރުކާރު'، ތިޔަބަސް އިބްނު އަލްޢައްޗަކުމް ފަރާތް އާއްމުން". މުޙައްމަދުގެ ތަރުޖަމާ ކުރެއްވިއެވެ.

[549] މަޖީދީގެ ދިރާސާކުރައްވާ ފޮތުގެ (156-157) ބައްލަވާ

[550] "މުޙައްމަދު އިބްނު ޢަބްދުލްވައްހާބު، މުއައްލަފާތު މަޖްމޫޢު (121، 123)" ބައްލަވާ

[551] ދަޢާވާ މުނާވިއީން ލިދަޢުވަތިއްޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު (105-106)

އަދި އަބްރަހަމް ޕާޝާ، ލަންޑަނަށް (އިނގިރޭސިވިލާތުގެ ވެރިރަށަށް) ގެނައުމަށްޓަކައި ކޯސް ވިލާތުގެ އާންމުން ދިން ދައުލަތަކީވެސް ވަރަށް ސުވާލު އުފުލުއްވާ ކަމުގެ. އަދި އަނެއްކާވެސް ސަރުކާރާ ގޮތުގައި ދޮށީގެ ތަރައްޤީއަށް ކަރުނަވާ އުފައްދަވައިދިނެވެ. އެގޮތުން 1846ގައި އަބްރަހަމް ޕާޝާ ލަންޑަނަށް ދިޔައެވެ. އަދި ދިޔުމުން އިނގިރޭސިން، އޭނާގެ ކަންހިނގާފައިވާ ސުލްތާނުގެ ވެރިކަން ބެލެހެއްޓުމަށް ވާދަވެރިވިއެވެ. އަދި އޭނާގެ ތާރީހަށް ބަލައިލާއިރު އެ ޤައުމުގެ ދަރިންގެ ތެރެއިން މަތީ ހާލަތު ހުރިކަން ދައްކައެވެ. އަދި ކަމެއް ދިނުމަށް އެދިވަޑައިގެންފިއެވެ.

އަދި އަބްރަހަމް ޕާޝާގެ ބައްޕަ މުޙައްމަދު ޢަލީ ޕާޝާފަސްފަހުން އާންމުގެ އިނގިރޭސި ފަރަންސޭސި ވެރިކަމުގެ އަދުލުވެރިކަމަށް ކަމުދާތީއެވެ. އަދި އިނގިރޭސި ކުރަހަރާ ދުރަށް ފަރާތުން ގެންދިޔަ ވަކިކުރުމަށް މުހިއްމު ގޮތްތަކެއް ހޯދާކަމަށް ތަސްލީމްކުރިއެވެ: "ހަމަކަށަވަރުން ކަޑައްތުކުރެވޭ މަސައްކަތަކީ ވަގުތުން ދަނޑުވެރި އަދި ޕާޝާގެ، އިނގިރޭސިން ދެރަގެ ދަރަން އަދުވެރިކަމުގައި ވަރަށް ގަދަ ސަރުކާރު ދައުރާ ހިފެހެއްޓެވީ. މިހާ ކުރަމުންދިޔަ އެހެންވެސް އާންމުން އިނގިރޭސި ފަރާތްތަކާއި އަދި ފަރާތްތަކަށް އޭނާގެ ތަރުޖަމާކުރިއެވެ. އަދި އެއަށްފަހު އާންމު އަރިމަތީ އިނގިރޭސި ސަރުކާރަށް ދައްކައިދިން އެބައިމީހުން އޭނާ ބަލަން ފުރުސަތު ހުށަހަޅައިދިނުމަށް ވާހަކަދައްކައެވެ."[552]

އަދި ތުރުކީގެ ދަރަޖަތަކުގެ ފުރުޞަތުތަކުން ފައިދާކުރަންވެސް، ފުރުޞަތުގެ ވަރަށް ނަފްސާނީ ބާރަށް ބިރުގަތުމަކީ ބޮޑުކަމެއް މިސްރުގެ ދާއިރާއާ ވާހަކަދައްކާ އެއްބަސްވުމަކީ ކުރީގެ މަޤާމެއް ކަމަށް ދެކޭ ތަޢާރުފާއި ސިޔާސީ ދިފާޢުގެ ވާހަކަ ފާހަގަކުރެވެއެވެ. އެގައި އޭނާގެ ކުރަހަތައް ދިރާސާކުރި ދިރާސާތަކުގައި ވާހަކަދައްކާ ސަރުކާރު ފުރުޞަތުތަކަށް ދާއިރާތަކާއި، އެފަދަ ތަފާތުތަކަށް މިދަނޑިވަޅު އާއްމު ވިޔަފާރިތަކާއި، އަދި މިދާއިރާގެ ފަރާތްތަކުން ގޮތްތަކުގެ ދެކުނު ފަރާތުގައި ފަރާތްތަކުގެ އިސްކަންދީގެން އާޚިރުގައި ހަރަކާތްތެރިވި ވާހަކައެވެ.[553]

ވީމާ ތަޢުލީމީ ސަރުކާރުގެ ދާއިރާގައި ތިބި ބަދަލު ކުރުމަށް މިކަންކަމަށް ވަޒަނުތައް ހުށަހެޅިއެވެ. މިއަދުގެ ހާލަތަށް އިތުރު ހާލަތު އަތުލައިގަތުމަށް ވާގޮތަށް. މިއަދުވެސް މިފަދަ ބޭނުމަށް ކުރިއަށް ސަރުކާރުގެ މަޤާމުތަކަށް ބާރުތައް ހޯދަނީ ފުރުޞަތުތަކާ އެއްބާރުލުން ދިނެވެ. އެހެނިހެން ފަރާތްތަކުގެ ބައިވެރިވުމާއި ވާދަވެރިކަމާއި ސަރުކާރުގެ ދަށުގައި ރާއްޖެ ތަރައްޤީކޮށް ދެމެހެއްޓުމެވެ. ހަމައެއާއެކު އެ ފަރާތްތަކުގެ ފުރުޞަތު ދައްކައިދިނެވެ. އެފަދަ ފުރުޞަތުގެ ދާއިރާއަށް ގެނެސްދިނުމަށް ފަހުގެ ހާލަތު ހަރަކާތްތެރިވާ ދާއިރާގައި ދެވޭ ބާރަށް ހުރިކަމެވެ. އެފަދަ ފުރުޞަތު ވަރަށް ދާއިރާއަށް ވާދަވެރިކަމާ ގުޅޭގޮތުން ތަރައްޤީ ކުރުމަށް ހުރި ދަތިތަކެވެ؟ އެފަދަ ފުރުޞަތު ދޭނީ ހިތްވަރާއެކު ބަލަހައްޓާނެ ދާއިރާތަކަށެވެ، މުޅިދާއިރާ ހިންގުމުގެ ބާރުތަކާއި ގުޅުން، މުޅިދާއިރާ ގޮތްތަކާއި، މުޅިދާއިރާ ފުރުޞަތު ދިނުމާއި ސިޔާސީ ދާއިރާއިން ގުޅުން، މުޅިދާއިރާ ދަށުން ބަދަލުތަކާއި، މުޅިދާއިރާ ވަކިވަކިން އެއްބާރު ދިނުމެވެ. އެފަދަ ހިތްވަރު އަދި ތަރައްޤީ މުޅިދާއިރާ ދިނުން ބޭނުމާ އެހެންވެސް ވަރަށް ދަށަށް ދާކަމެވެ.

---

[552] މިސްރުގެ 19ވަނަ ގަރުނުގެ ތާރީޚު ފޮތެއްކަމުގައިވާ "މިޞްރު ފީ ... ޢަޞްރި މުޙައްމަދު ޢަލީ" އައްރާފިޢީ (856-857)" ބައްލަވާ

[553] އިބްނު ބާޖް ތިއްބެވިއެވެ، ޝައިޚް ޢަބްދުއްލާ ސުލްޠާން(رحمه الله)ގެ "އަލްއިމާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު"އަށް ބައްލަވާފައި އެވެ ކިޔުން ލިޔުއްވުން ބައްލަވާ. މިގޮތުގެ ފުރަތަމަ ޗާޕު. އަދި ޢައްސަލާމް އިނގިރޭސި ޗ.އެމް.ޓީއަށް ބައްލަވާފައި ކަމުގައިވެއެވެ.

އާ ތަޢުލީމުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ! މަތީގައިވާ އިބާރާތްތައް ކިޔުމަށްފަހު އަމިއްލަ ނަފްސާއި ސުވާލުކޮށްލައްވާށެވެ:
ޚަވާރިޖުންނާ ހިޔަންވެ ހަމަ 'ވައްހާބީން'ނާއި ދިމާއަން ބާއްވާ؟
މުސްލިމުން ތަކްލީފުދިނީ ހަމަ އެމީހުން އެބުނާ 'ވައްހާބީން'ތޯއެވެ؟
މުސްލިމުންގެ ތޯ އަހްދުވާވާކައިވެސް ހަމަ އެމީހުން އެބުނާ 'ވައްހާބީން'ތޯއެވެ؟
މުޝްރިކުން ފިރިހެނަކު ކަށިކު ކުދިކޮށް ކޮން 'ވައްހާބީން'ނެއް ތޯއެވެ؟
މުޅި ދުނިޔޭގެ ކަންކަމުގެ ކުރީގައި އެއްބައިވެ މުސްލިމުންނާއި ހަނގުރާމައަށް އެތައްއާދުވެސް ހަމަ 'ވައްހާބީން'ތޯއެވެ؟

މިކަންތައްތަކާ މުޝްރިކުންގެ ބޮޑުގައި ޤުރައިޝާ(ގެބަޔަށް އަދުކަށްކުރާ މީހުން)އިންވެސް އެގޮތް ބަދަލުކުރެކެވެ. އަދި މިއަދު ޤުސައިލާ(ގެނޭވޭ ފިތުނަކަށް އަދުކަށްކުރާމީހުން)އިންވެސް މުޝްރިކުންގެ ބޮޑުގައި ހަމަ މިބަދަލުކުރެއް އަދުވާފައެވެ.

وَإِن كَادُواْ لَيَسۡتَفِزُّونَكَ مِنَ ٱلۡأَرۡضِ لِيُخۡرِجُوكَ مِنۡهَا .... وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحۡوِيلاً

"އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް (އަދާވާތްތެރިވެ) އުނދަގޫކޮށް ބިމުން ކަލޭގެފާނު ބޭރުކޮށްލުމަށް ކައިރިވެއްޖެއެވެ. ތިމަންއިލާހު ކަންތައް ހިންގަވާ ގޮތަން ބަދަލުވާ އަންނާނީ ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައެއް ނުގަންނަވާނެއެވެ."[554]

އެދުވަސްވަރު، މުޝްރިކުންނަށް ބާރުވާތީ ކޮންމެވެސް މުސްލިމު ފިރިހެނަކު އިރުޝާދަށް ކަމަކަށް ވާހަކަ ޚުދުރު އިރު، މިއަދުގެ މުޝްރިކުން ސަލަފީދަޢުވަތުގައި ހަމައެހެންވެސް މުޝްރިކުންގެ ފިރިހެނުން އިރުޝާދު ބަޔާވާ ކުރިމަތިކުރަނީ ބޭނުން އަޖް ހުރިކަމުގައެވެ.

އަދި އުޅުނާރިންގެ ގަބޫލު އަދުކަށްކުރާ 'އިސްލާމުވެރިންތަކެއް'، 'ހަވާރިޖުން'ނާއި އިރުޝާދު ހަމަޖެހުމުން އެބައިމީހުންތައް ގެޖެހުނުމަށް ވާޖިބެއް ކުރެވޭ ހުސްވައިބާއިރު، މިއަދުގެ ޤުސައިލާއިންވެސްވެސް ހަމައެހެންނުވެއް މުޝްރިކުންނަށް 'ހަވާރިޖުން'ކަމަށް ހުރިވާނީ ހަމަޖެހުމަ އިޢުލާންކޮށްފައެވެ.

މުޝްރިކުންގެ މުސްލިމުން ތަކްލީފުދިނުމަށް އިރުޝާދުވަރު، ހަމައެކަނި މުދަލުއިތުރުކުރަން ތަކްލީފުދިނަ އިރުވެސް އެބައިމީހުންނާ 'ހަވާރިޖުން'ކަމުގައި ބާރުނުދިނުމަށްވާ ހަދައިން؛ މިއަދުވެސް މުސްލިމުންގެ ކާފަރު ނުދިނުމަށް ގޮތް، ހަމައެކަނި މުދަލުއިތުރުނަށް ތަކްލީފުދޭ މުޝްރިކުންތަކެއްވެސް 'ހަވާރިޖުން'ގެ ގޮތުގައި ނަންދީފައެވެ.

ނަމުދުގެ އިމާމުންގެ، އެމީހާ އަނިޔާވެރިއެއް ކަމުގައިވިޔަސް މުސްލިމު ފިރިޢައުނާއި އިރުޝާދު ބާރުވާތީ ނުދިނުމަށް އަންގަވާފައިވާ، މުދަލުއިތުރުނަށްވެސް ދާއިރާކަތަކާއި ހަދާ؛ މުޝްރިކުންގެ މުސްލިމު ފިރިހެނުން އިރުޝާދަށް ބާރުވާތީ ކުރިމަތިލުމުގައި ބޭނުން އަޖް ހުރިކަމުގައެވެ. ހަމައެހެންމެ މިއަދުގެ މުޝްރިކުންނަށްވެސް މުސްލިމު ފިރިހެނުން އިރުޝާދަށް ބާރުވާތީ ނުދިނުމަށް އަންގަވާފައެވެ. އެހެނަސް މުސްލިމުން ސަލަފީދަޢުވަތުން އަންގަނީ މުޝްރިކުންގެ އިރުޝާދު ހަމަޖެހުމަ މުސްލިމު ސަލަފީދަޢުވަތަކީ ކަމަށެވެ.

---

[554] އަލްއިސްރާއު ސޫރަތުގެ 75-77

އަދި އުޘްމާނީންގެ ފުޤަހާ އިލްމުވެރިންނަށް މުވައްޙިދުންނަކީ ވައްހާބީންކަމުގައި ބުނެފައިވާއިރު، ޚުރޫޖުވެރިންނާއި، މުރުތައްދީންނާއި ތަޢައްޞުބުގެ އަހުލުވެރިންވެސް މުވައްޙިދުންނަކީ އިބާޟީން(ޚަވާރިޖުން)ކަމުގައި ނިސްބަތްޖަހައެވެ.

މުޖައްދިދުންނާއި ޤާއިދުންނަށް، ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު(رحمه الله)އަކީ އިސްލާހީ ތަޖްދީދުން ކިޔަވައިދީ ތައްޔާރުކޮށްފައިވާ މިހެންކަމުގައި ބޭނުން ވާހަކަތަކެއް ދައްކައިރު؛ މިއަދުގެ މުޖުތަމަޢުގައިވެސް ތައުޙީދުގެ ޝައިޚުންތަކުގެ ޢުލަމާއިން ސަލަފީންނަށް ވަކި ކިޔަވައިދީ ތައްޔާރުކޮށްފައިވާ އިލްމުވެރިންތަކާއި ވާކަން ބުނެ ދިނުމަށް ވާހަކަތައް ފެންނާނެއެވެ[555]. އެބައިމީހުން ދުނިޔާ ބޮޑުގައި ކުޑަކުދިން ހަރުކަށި ތަރިކާ ވާހަކަތަކުގައި ދުރުކުރުމުގެ މުސްލިމުންނަށް ހިތްވަރު އެދި ދަރުސްދޭނެ ގޮތަށް ވަނީ ތަފާތުކުރެވިފައެވެ. އަދި ބޮޑެތި ޢުލަމާއިންގެ ކަރުދާސްތަކުގައި ހުރި ބަސްބުނުން އިލްމުވެރިންތަކާއި މުސްލިމުން ދުރުކޮށްލަފައެވެ.

މުވައްޙިދުންނަށް އިދިކޮޅަށް ފަރަންސޭސިންނާއި އިނގިރޭސިން އަރިވަދަން އަދި އުޘްމާނީންގެ ފަރާތުން ބަލާއިރު ބޮޑެތި ތަފާތުވާ ފަދައިން، މިއަދުވެސް މުސްލިމުން ސަޤާފަތުގައި މުވައްޙިދުންނަށް އިދިކޮޅަށް އެބަހުރި އަދިކިޔާއި މުސްލިމުންގެ ފަރާތުން ވަކިވެއްޖެ ސަބަބު ޖަހާފައެވެ.

މުވައްޙިދުންގެ ދުރުގައި ތަރާސް ސޯސަރާކުރިޔާތުން، އިދިކޮޅަށް ބިޔަ ފޮނުވައިގެން ދައުލަތް ދެކޮޅު ހަރަކާތްތެރިވެއްޖެ، މިއަދުގެ މުޖުތަމަޢުގައި ސަލަފީ ދަޢުވަތުގެ މުވައްޙިދުންނާއި އިދިކޮޅަށް ފިތުނަ އުފެދުނު އެބައިމީހުންގެ ދަރިންތަކުގެ ސާފުދަރުބާރުން ސުންނީންގެ ތަރުތީބު ދަރިއްޔާއި މަސައްކަތްތެރިވިކަން އެނގެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ދަރަނި ބޭނުންކުރަން ތިލަފަތާއި އެބައިމީހުންގެ އަރިހުގައި އެބައިމީހުންގެ ހުރިހާކަމެއް ހަރުކަށި ކުރުމަށް ޖާހިލުކުރާ ހުރަހަކަށް ވެގެންދިޔައެވެ.

އުޘްމާނީން، މުވައްޙިދުންގެ ބަދަލުގައި އަސްލުހާލަތުގެ ގޮތުގައި އިދިކޮޅަށް ތަރަށްސޭސިންނާއި ސިފަވެރިން، މިއަދުގެ މުޖުތަމަޢުގައި އަހުލުވެރިން އަސްލުހާލަތުގެ ގޮތުގައި ނަގާފައިވާ މުވައްޙިދުންގެ ބަދަލުގައި ބަލައިގަންނަމެވެ.

ހަމައެކަނި......... ހަމައެކަނި.......... ހަމައެކަނި.........

އުޘްމާނީ ފުޤަހާއިންނާއި އިދިކޮޅަށް މުސްލިމުން ޖާހިލުކުރާއިރު ހަރުގަނޑު ތިލަފަތުގެ ކަރުދާސްތަކެވެ. ހަމައެކަނި މިއަދުގެ މުޖުތަމަޢު ސަލަފީ ދަޢުވަތުގެ ހަރަކާތްތެރިކަމުގައި މުވައްޙިދުން ތިބި ހަރުދަނާއެވެ.

އަދި އުޘްމާނީން، އައްޝް އައްޝައިޚް އަލްއަންބާރީ(رضي الله عنه)، އައްޝް ޝަރީފު(رحمه الله)، އަދި ޢަބްދުލްލަޠީފް ޤާރީ(رحمه الله) ފަދަ ބޮޑެތި ޢާލިމުންގެ ސަލަފީ ދަޢުވަތު އިސްލާހުގެ، ހަރުދަނާ ތިލަފަތުގެ ރަސްމީ[556] ފާރަލުމެއް ހުރިކަން އެނގެއެވެ. ހަމައެކަނި މިއަދުގެ މުޖުތަމަޢު ސަލަފީ ދަޢުވަތުން ބޮޑެތި ޝައިޚުންނާއި ޙަޤީޤަތާއި ޝަރުޢީގޮތުގައި މުސްލިމުންނަށް އަރިހަށްދަނީއެވެ. އެހެންކަމުން އުޘްމާނީންގެ ވިލާތަށް ގޮތުގެ ތަރިކަ ސަލަފީ މިނިވަންކަން އިސްލާމީ މުސްލިމުންނާއި ގުޅުވައިލި ޢަޤީދާ އިދިކޮޅަށް

---

[555] މިއަދުގެ ފުރަތަމަ މުސްލިމުންގެ ވަރަށްބޮޑު ވިސްނުމެއް ހުއްޓެވެ

[556] އުޘްމާނީންގެ ސަލަފީ ދަޢުވަތުގައި މުސްލިމުންގެ އަދިވެސް ސަރުކާރުގެ ގޮތުގެ ހުކުމް ޝައިޚުންގެ ޚިޔާލުތަކުން ހިމެނެއެވެ. އަދި ޢަބްދުލްވައްހާބު އިބްނު ޢަބްދުލްޢަޒީޒު(رحمه الله) ޖާހިލުކުރާ ގޮތުން ބަޔާންވެފައެވެ.

ހަނގުރާމަ ކުރާފަދައިން ބައިގަނޑުކަމެއް މިބައިމީހުން ނުދަންނައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންވަނީ މުވައްޙިދުންނަށްވުރެ ކާފިރުން ހޯދައިގަތުން މުވައްޙިދުންނަށް ދުރަކުން އަދުރައިގެން ނުރުހުންކަމަށް އަންގަވައެވެ. މިފަދަ ވާހަކަތައް ބިޔަ ބުކަވުނުނަން ސޫފީއަށް ވާހަކަދައްކަނީ އުނގެނުން، އުޅުއްވާނުހުރިއްޔާ މިއަދުގެ މުޝްރިކުން ސަރުކާރުތަކާއި އިނގިރޭސިން ހަރުގަދަކަމާ ކުރިމަތިލާ މީހުން ހޯދާ ބުނާނަމާދޭތެރޭ! والله المستعان

މިފުރުޤާނާއި ތަޢާލާގެ އަރުޝުވެރިކަމުގެ ގޮތުން ސިފަކޮށްދެއްވާ ޙަދީޘްތަކެއް އައިސްފައިވެއެވެ

كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَٰهِهِمْ ۚ إِن يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا

"އެބައިމީހުންގެ އަނގަތަކުން އުނިކުންނަ ބަހެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! އެމީހުން އެބުނަނީ ދޮގެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ."[557]

އަދި މުދަޖާއިންނާއި ތަޢާލާގެ އަރުޝުވެރިންނަށް އަދެވަޑައިގެން ބުނަމެވެ

وَلَا تَقْعُدُواْ بِكُلِّ صِرَٰطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِهِۦ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا

"އަދި މީހުންނަށް ބިރުދައްކާ، الله تعالىގެ އުޅުއްވާ ގަބޫލުކުރުން އީމާންވީމީހުން އުމަގެން އެއްބާރުލުންދޭކަމުގައި، އެމަގަކީ ބާރީލު ގުދުރަތުގެއްކަމަށް ގޮދުމަށްޖަހައި މަގުބަހައްޓާފައި ބިއަބައިމީހުން ނުލިބޭނެވެ."[558]

އަދި މިކަންތައްތަކަކީ ހުރިހާ ރަސޫލުބޭކަލުންނާއި އެބޭބޭކަލުންނަށް ތަބާވި މީހުންނަށްވެސް ކުރިމަތިވާ ކަންތައްތަކެއްކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާ الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވަނީ

وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِىٍّ عَدُوًّا شَيَٰطِينَ ٱلْإِنسِ وَٱلْجِنِّ يُوحِى بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ ٱلْقَوْلِ غُرُورًا ۚ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ ۖ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ

"އަދި ހަމައެފަދައިން ކޮންމެ ނަބިއްޔަކަށް އިންސީންނާއި ޖިންނީންގެ ޝައިޠާނުން އަދާވާތްތެރިންކަމުގައި ލެއްވީމެވެ. އެއުރެންތެރިކުރުވާ ބަސްތަކުގައި ބާރުލާ އެއްބަސްވުންތައް ޙަވާލުކުރަމުން ދަނެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ބޭނުންފުޅުވާނަމަ ބަހަރުވެ ނުހުއްޓެވެ. އެހެންކަމުން އެމީހުންނާއި އެމީހުން އުފައްދާ ދޮގުތަކާ ދުރުކޮށްލައްވާށެވެ."[559]

---

[557] ކަހުފު ސޫރަތުގެ 5

[558] އަޢްރާފު ސޫރަތުގެ 86

[559] އަންޢާމު ސޫރަތުގެ 112

އެހެނަސް الله تعالىވަނީ ވަޢުދުވެވޮޑިގެންފައެވެ

يُرِيدُونَ أَن يُطْفِـُٔوا۟ نُورَ ٱللَّهِ بِأَفْوَٰهِهِمْ وَيَأْبَى ٱللَّهُ إِلَّآ أَن يُتِمَّ نُورَهُۥ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَـٰفِرُونَ

"އެމީހުން އެދެނީ އެބައިމީހުންގެ އަނގައިން ފުމެ، الله تعالىގެ އަލިކަން ނިވާލައި ނައްތާލުމަށެވެ. ކާފިރުން ކިތަންމެ ނުރުހުނު ކަމުގައިވިޔަސް އެއިލާހު ފޮނުއްވި އަލިކަން ނިވުނަ ނުދެއްވުމަށާއި، ފުރިހަމަކުރެއްވުމަށް މެނުވީ الله تعالى އިރާދަކުރައްވާ ރުހިވޮޑިގެން ނުވާހުއްޓެވެ."[560]

---

[560] ތައުބާ ސޫރަތުގެ 32

ކާފަރު ވެރިންނާއި އިދިކޮޅު ހެދުމާއިބެހޭގޮތުން ސަލަފުންގެ ނަޒަރު[561]

ޞަޙީޙު ބުޚާރީއާއި ޞަޙީޙު މުސްލިމްގައި ޢުބާދާ ބިން އައްޞާމިތުގެ އަރިހުން ގެންނަވާފައިވެއެވެ: "ރަސޫލުﷲ (صلى الله عليه وسلم) އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގޮވާލެއްވިއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން އެކަލޭގެފާނަށް ބައިޢަތު ދެއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އަޅުގަނޑުމެން ބައިޢަތު ހިއްޕެވި ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި އުފާވެރިހާލަތުގައްޔާއި ނުރުހޭހާލަތުގައިވެސް، އަދި ފަސޭހަ ވަގުތުތަކުގައްޔާއި އުނދަގޫ ވަގުތުތަކުގައިވެސް އަޑުއަހާ ކިޔަމަންތެރިވުމާއި، އަޅުގަނޑުމެންގެ އަމިއްލަ އެދުމުގެ މައްޗަށް އެހެން ކަންކަން އިސްކުރުމާ ތަބާވުމާއި، ވެރިންނާއި ބަޣާވާތް ނުކުރާނޭކަމަށެވެ." އަދި ބަރާޙަތުން ކުފުރުވެރިކަމެއް ފެނިއްޖެނަމަ "ﷲ تعالىގެ ހަޟްރަތުން އެކަމަށް ދަލީލު ލިބިގެންވާ ހާލުގައި މެނުވީ ނުކުރާނޭ ކަމަށެވެ." 562

އިމާމް އަންނަވަވީ(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "އަލްޤާޟީ ޢިޔާޟް(رحمه الله) ވިދާޅުވެއްވިއެވެ: "އިލްމުވެރިން އެއްބަސްވެފައިވާގޮތުގައި ވެރިކަން ކާފަރަކަށް ނުދެވޭނެއެވެ. އަދި އެވެރިޔާގެ ފަރާތުން ކުފުރު ޒާހިރުވެއްޖެނަމަ އެވެރިޔާ ބާޠިލުވާނެއެވެ...... މިފަދަ ކުފުރާއި، ޝަރީޢަތް ބަދަލުކުރުމާއި، ކުފުރުވެރި ބިދުޢައެއް އެވެރިޔާގެ ފަރާތުން ފާޅުވެއްޖެނަމަ، އެވެރިޔާގެ މަޤާމުން އަރުވާލުމާއި މުސްލިމުންގެ ވެރިކަން އެވެރިޔާގެ ކައިރިން ނެއްޓުމަކީ ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އަދި މުސްލިމުންނަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ އެކަން ނިންމަވާ އެވެރިޔާ އިދިކޮޅަށް ބާރުކުރުމާއި ކަމަކަށް ހުރި މީހަކާ އެކަން ހަވާލުކުރުމެވެ. އަދި ވެރިންނާ އެކަން ނުވާނަމަ، އަދި އިނާމުވެރިކަމަށް ޢަދުލުވެރި އިމާމަކު[563] އެކަން ނިންމަވަ އިދިކޮޅު ބާރުތަކާ ގޮސްދެކޮޅުކުރަން މުސްލިމުންނަށް ވާޖިބުވާނެއެވެ. އަދި އެކަން ނިމުމަށް ބަލައިގަތުމަށް ވެރިޔާގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވާގޮތަށް ނުވާނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެބައިމީހުންނަށް އެކަން ނިންމަވަން ކުޅަދާނަކަމެއް ނުވާނަމަ، ދަންނަވައި ނުކުމެ އެކަން ނިންމާ ވާޖިބެއް ނުވެއެވެ. ދެންވެސް ނުވާވަރަކަށް ވާޖިބު ނޫނެވެ. އެހެންނަމަވެސް މުސްލިމުންނަށް ޙިޖުރަކޮށް ބަދަލުވާން އެބައިމީހުންގެ ދީނާއިގެން އެބިމުގެ އެހެން ހިޖުރަކުރުމެވެ."[564]

އަލްޙާފިޡް އިބްނު ޙަޖަރު އަލްޢަސްޤަލާނީ(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "އައްދާވޫދީ ވިދާޅުވިއެވެ "އަނިޔާވެރި ވެރިޔާއާމެދު އުޅުމުގެ އިލްމުވެރިންނަށް އެއްބަސްވެވަޑައިގެންނެވެ. އެމީހަކު އެއްވެސް ފިތުނައަކާއި ނުލާ ބާރުކަމުގައިވާނަމަ އެމީހަކު ބާރުވަތި ވާޖިބުވެއެވެ. އެހެންނަމަ އެކަމުގައި ފިތުނަ އުފެދިފައިގެންނަވާނަމަ ކެތްތެރިވުމަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އަދި ބައެއް އިލްމުވެރިން ދަރަޖައިގައިވާ ގޮތުގައި ފާސިޤުވެރިކަމުގެ ކޮށްވާގެ ގޮތުގައި ހުރިހާ ވެރިޔަކު ނަގުލާލުމަށްވެސް ބާރުމިނުގެ ގޮތުގައި ފަހުގައި ފިޔަވަޅު އަނިޔާވެރިއަކާއިމެދު ހެއްޔެ ކަމުގައިވާނަމަ އެފަދަ މީހަކު ބާރުމިއުޅުނު އިލްމުވެރިންނަށް ހިފާފައިވާގެންނެވެ. އަދި ވަނަގޮތު ގޮތަކީ އެކަމަކީ މަނާވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އެހެންނަމަ ކުފުރަކާ ދަރައިގެންފައިވާ ވެރިޔާއަށް އެކަން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ." 565

---

561 މިބައި ބިނާވެފައިވަނީ ޝައިޚް އަބޫ ބަޞީރުގެ "އައްޠަވާޣީތު އައިންމަތު ވައްޙުއްކާމު ފީ ބިލާދި ރައްދަތި ފަން ބައްދަލު އައްޝަރީޢަތަ މިނަލް ޙުއްކާމު ވައްޠަވާޣީތު" އެވެ ނަމުގައި ލިޔުއްވި ފޮތުގެ ބާބެއްގެ މައްޗަށެވެ.

562 މިއީ ބުޚާރީ(7055، 7056)ގައިވާ ޙަދީޘެކެވެ.

563 އެޒަމާނުން 'އަލްޤާޟީ ޢިޔާޟް' ކަމުގައިބުނެވޭ ބަޔަކު 'އަދުލުވެރިކަމުގައި' ބަޔަކަށްވުރެ އަގުބޮޑުކަމެވެ. ﷲ تعالى އެބައިމީހުންނަށް އެކަމަށްވާ ޖަޒާއިން ދިނުމަށް އެދެމެވެ!

564 ޝަރަޙު މުސްލިމް ލިއްނަވަވީ (229/12)

565 "ފަތުޙުލްބާރީ (10/13)" ބައްލަވާ. ކާފަރު ވެރިންނާމެދު އަނިޔާވެރިކަމާއި މުސްލިމު ސަލަފުންގެ ދެކޮޅުހެދުމާއިބެހޭ ގޮތުގެ ބަޔާނެކެވެ.

އިބްނު ރަޖަބު(رحمه الله) ސަލަފުންގެ އަރިހުން ގެނެސްދެއްވާފައިވެއެވެ: "ޢިލްމުވެރިންނަކީ ގާތްވެރި ފިރިއައްކަލުގެއިވީ ނަމަވެސް އެމީހަކަށް ކިޔަވަން އަދާކުރަންޖެހުން ކަމާއިމެދު އެއްބަސްވެވަޑައިގެންނެވެ. އަދި އެބޭކަލުން އެއްބަސްވެވަޑައިގެންފައިވާ ގޮތުގައި އެފަދަ މީހާއި އެއްބަސް (ޞަޙާބީންނާއި ތާބިޢީން) ޖާހިލުވެސް ކަބޫލުކުރާނެއެވެ. އަދި އެމީހާއި ދުރަށްދާ ދީނުގެ އެއްބަސްވުމެއް ވަނީ މާތްވެގެންނެވެ. ހަމައެކަނި ޢަމަލުކުރުމުގެ ކުރިން ޢިލްމު ހާޞިލުކުރުމާއި މިއީ އެހެން ތަނެއްގެ ޝަރުޠެކެވެ. އެހެންކަމުން އެމީހާގެ ހިތަށް ވަދެގަތުމާއި ސާފުވެގެންދާ ކޮޅުތަކާއި ހަރުދަނާކޮށް ތައްޔާރުކުރުމެވެ. އަދި ނަސީޙަތްތެރިވެގެންވާ ކަމުގެ ޢަމަލުތަކާއި ކަމެއް ސާބިތުކުރުމަށްފަހު އެމީހަކީ ޝަރީޢަތަށް ފެތޭ ކުރުމުގެ ޢަމަލެކެވެ. ޝަރުޠުކަމުގެ ކިބަ. 566

އަދި ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ(رحمه الله)، ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންގެ އަތުން ޖިޒްޔާ ނުނަގާ، ކާފިރުންނާއި އިރުޝާދަން ޖަހާދު ކަމަށްކުރި ފިރިހެނުންނާއި ބޭކަލުން ވިދާޅުވޭ: "އެއްވެސް ބައެއްގެ ދީނުގައި މުސްލިމުންނާ އެއް ބޭކަލުންގެ ދަރަނި ދެކޮޅަށް ރާއްޖެއަށް މުސްލިމުންނާ ކުރިމަތިލާ(ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންގެ އަތުން ޖިޒްޔާ ނުނަގާ، ކާފިރުންނާއި އިރުޝާދަން ޖަހާދު ކަމަށްކުރި) އެމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރުން ވާޖިބުވެއެވެ. އަދި މިކަމުގައި އެއްވެސް ހިޔާލުތަފާތުވުމެއް އެބޭކަލުންގެ ދެމެދުގައި އޮތް ކަމެއް ނޭނގެއެވެ." 567

ވީމާ މިޢިލްމުވެރިންގެ ކިބައިން އެނގޭ ފަދައިން އެބައިމީހުން ޔަހޫދީ ގޮސްވެ އަނިޔާވެރި ފިރުޤާއާއި ބިދުޢަތުވެރި ފިރުޤާއިގެ ގަވާއިދުތައް އަޚްލާޤީ ދެއްވެގެން ކުރައްވާފައެވެ. އެބޭކަލުން ބައެއް ޢިލްމުވެރިން ދެކެވަޑައިގެންނެވީ ގޮތުގައި "އެބައިމީހުން ޔަހޫދީއަކާއި ނުވާ ބޭރުކަމުގެ އަކަސް ކުރައްވައިފައެވެ." އެބޭކަލުން އަޚުގެ އިމާމް ޝާފިޢީ(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ "އަދި އެކަސްތަކެއްވެސް ބިދުޢަތްވެރި ފިރުޤާގެ މަޢްލޫމާތު ފާޅުކޮށް ހަރުދަނާކުރުމުގެ ނުކުތާ. އެހެންކަމުން އެބައިމީހުންނަކީ އެކަން ފާޅުކޮށްދިނުމަށް ޤާބިލުކަން ޙާޞިލުކުރާ އެކަންޖެހޭ ގޮތުގެ"ކަމަށެވެ. އަދި އައްޒާހިރީގެ ކިބައިން އިމާމް އިބްނު ރަޖަބު(رحمه الله) ވިދާޅުވެއެވެ: "އަނިޔާވެރި ފިރުޤާއާއި ދުރު ބިދުޢަތުވެރިންގެ އިލްމުވެރިންނަކީ އެއްބަސްވެވަޑައިގެންނެވެ. އެދެކޮޅު އެއްގޮތް ކުޑަޔަކުނާރާ ނުވާ ބާރުކަމުގެ އިރުޝާދު އެދެކޮޅު ބާރުވެރި ޚާއްޞަ"ކަމުގައެވެ.

އެހެނަސް ކުފުރުކުރާ ފިރުޤާއި ގުޅި ޢިލްމުވެރިންތަކާ ހަމައެކަނި ކުއްލިއްޔާ ކުރާބާރާތްވެރިޔެއް ނޫނެވެ. އެބޭބޭކަލުންނަށް ވީ އަޙްކާމާތައް ޖެހުނު ކަންތައްތައް އިލްމުވެރިން އެދެކޮޅު ބާރުކަމުގެ ޚާއްޞަ ދުވަސްވަރުގައެވެ. 568

އަދި އިބްނު ރަޖަބު(رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ: "އެހެނަސް ކުފުރަކީ އަޚަށިގެންފައިވާ ފިރުޤާއަކަށް އެކަން ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމުއެވެ." އަދިވެސް ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ: "އެހެނަސް އެދެކޮޅުގެ ބައެއްގެ ސާފުވެގެންވާ ކުފުރުގެ ފިރުޤާއަށް ޖެހޭ ގޮތަކީ ހަމަ ޝަރީޢަތެވެ. އެއިރުގެ އެދެކޮޅު ބާރުވެރިކަމުގެ ނިޔަތެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުގެ ޙާލަތުގައިވާ ސާފުވެގެންވާ ކަމެއް އެދެކޮޅު އިލްމުވެރިން ޝަރުޠު ކުރެއްވިއެވެ."

---

566 "ފަތުޙުލް ބާރީ (9/13)" ބައްލަވާ

567 "މަޖްމޫޢު ފަތާވާ (504-503/28)"

568 ޝައިޚު ސުލައިމާން އިބްނު ސަޙްމާން(رحمه الله)ގެ ބަސްތަކުން މިކަން ސާފުވެގެންދެއެވެ. "މިއްލަތު އިބްރާހީމް"އާއި ހިޖްރަ ބާބު ބައްލަވާ

އަދި އަލްއޫސީ އިމާމް(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވާގޮތުގައިވެއެވެ: "އަދި އެބައިމީހުންނަށް އެކަން ނުވާނަމަ، އަދި ވަކިންހާއްސަ ޖަމާޢަތަކަށް އެކަންވާނަމަ، އެބައިމީހުންނަށްވެސް އެހާތަނުގެ ބޭނުމެވެ......"

ވީމާ ހައްޤު ބަހާސްކުރާ މިފަދަ ކުރުމު ޚުރޫޖީ ފިރުޤާތަކާއި ހަނގުރާމަކުރާ މުސްލިމުންނާ ދިމާއަށް ހަތިޔާރުހިފުން ހުއްދަކަމެއްތޯ؟ އަދި ރަސޫލުﷲ (صلى الله عليه وسلم) އަސްލު ހަތިޔާރުގެން ބަޔާންކުރައްވާފައިވާގޮތުގައިވެއެވެ: "އެބައިމީހުން އިސްލާމްގެ އަހުލުވެރިން ގަތުލުކުރާނެއެވެ. އަދި ބުދަށް އަޅުކަންކުރާމީހުން ދޫކޮށްލާނެއެވެ."[569]

ވީމާ ތާރީޚުގެ އަހުލުވެރިން ގަތުލުކޮށް، ކަރުބަލާ، ބަޣްދާދު، އަދި މުސްލިމުންނާއި އިރާޤުގައި ޗެޗެންޔާ، މުސްލިމުންނާއި އިރާޤުގައި ހަނގުރާމަކުރި ސޫރިޔާއާއި ޔަހޫދީންނާއި އެބައިމީހުންގެ އަޅުގަނޑުމެން މުސްލިމުން ހިފެހެއްޓި ކާކު ބައްޓަމުގެ؟ ދީނުގެ އެބައިމީހުން މުސްލިމުންގެ އެތައް މިފަދަ އަނިޔާއި އެކުމީހުންނާއި އެއްވެސް ކުރިއާއި ނުވާ ގަތުލުކުރި، ޔަހޫދީންނަށް މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم)ގެ ބިމުގައި ހިފާއްޓިދިނީ[570] ކާކުބައްޓަމުގެ؟ އަދި މުސްލިމުންގެ ކަބައިން އެއްވެސް ވެރިކަމެއް ބޮޑުވެރިޔަކު، އެމެރިކާ ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން، މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم)ގެ ބިމުގައި ކުރުވީން ހިފާ ކާކުތޯ މިސްރުގެ ބަޣާވާތްކުރާ ކާފަރުންގެ؟ އަދި ހުރި ގަތުލުކުރާ މިބިމު ފަލަސްތީނުގެ ރާއްޖެތަކުގައި މުސްލިމުން ގަތުލުކުރަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ޔަހޫދީންނާއި އެމެރިކާ ޚިލާފަށް ކަރުބަލާއި ހަނގުރާމަކުރި ދީނުގައި ކާކުހެއްޔެވެ؟ އަދި ނަޞާރާއިން ޔަހޫދީންގެ ހިމާޔަތްދޭ ކަރުބަލާގައި ޤަބޫލުކުރަނީ އެބައިމީހުން ބިމާ ކާކުގެ ވީހާވެސް ގަތުލުކުރަނީ މުސްލިމުން ހިފަހައްޓަން ބައްޓަމުން މިހެން ކާކުބައްޓަމުގެ؟[571] މުސްލިމުންގެ އަމިއްލަ ތިޖާރަ ނަގާފައި އެކީގެ ގަތުލަކީ ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނަށް ކާކުބައްޓަމުގެ؟ އަދި ޔަހޫދީއާއި ޖިހާދު ހުރުމަތް ހިމާޔަތްޖެހިފައި[572]، ކާފަރުންނާއި ޖިހާދު ހުރުމަތް ބިރުވެރިކަމާ ކާކުބައްޓަމުގެ؟[573] މިހާ ވަރުން ކިޔަވާދިނުމަށް ހަމަޖެއްސުމަކީ ކާކުބައްޓަމުގެ ސާފުވާނެކަން ހިކުރަން........

---

569 އިބްނު އާޞިމް(رحمه الله)ގެ "ޡިލާލުލް ޖައްނަތި ފީ ތަޚްރީޖިއްސުންނަ (910)"އާއި، އަލްއަލްބާނީ(رحمه الله)ގެ "ޞަޙީޙުލް ޖާމިޢު (3166)" ބައްލަވާ. އަދި މުސްލިމްއާއި، ނަސާއީއާއި، އަބޫ ދާއޫދާއި، އަޙްމަދުވެސް(رحمه الله) ގެންގުޅުއްވާފައިވެއެވެ. ހުރިހާ ރިވާޔަތެއްވެސް އައިސްފައިވަނީ އަބޫ ސަޢީދުލް ޚުދްރީ(رضي الله عنه)ގެ އަރިހުންނެވެ.

570 މުޙައްމަދާއި އިބްރާހީމް(عليهما السلام)ގެ ދީން، އެބައިމީހުންގެ ބިމުގެ ސަރަޙައްދުގެ ދީން، އަދި އެބައިމީހުން އިސްލާމީ ޚިލާފަތުގެ ނިޝާނެވެ. ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން ބިމަށް ޤާދިރުވި ބިމެވެ. އެބައިމީހުން ނިކުމެގެން ފަލަސްތީނުގެ ސަރަޙައްދުން ސިޔާސީ ޤައުމެއް، އަދި މަސްޖިދުލް އަޤްޞާ ހިފީގެން އިސްރާއީލީ ދައުލަތް ޤާއިމުކުރީ ބިމެވެ. އެބިމަކީ މުސްލިމުންގެ ހައްޤެއްކަމުގައި ބިމެވެ. ބައްޓަމުގެ ޙާލަތަކީ ހަމަ ކާފަރުން، ކާފަރު ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން ހިފަހައްޓާފައިވާ ބިމެވެ..... އެހެންކަމުން މިއަދު މިބިމަކީ މުސްލިމުންގެ ކުރީގެ ޤިބްލާއިން، އަދި މުސްލިމުންގެ ކިބައިން ނެގިފައިވާ ބިމެވެ. މިބިމަކީ މުސްލިމުންނާއި ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން ދެމެދު ހަނގުރާމަކުރަމުންދާ ބިމެވެ. މިބިމަކީ މުސްލިމުންގެ އަޅުގަނޑުމެންގެ އަމިއްލަ ބިމެވެ. އަދި މުސްލިމުން ޔަހޫދީންގެ ނަފްސުގެ ޙަޤީޤަތް ވަރަށް، އެހެނަސް ވާހަކަ ތަކުރާރުވާ ދީނީ ޙުކުމެއް ނެތެވެ. އަދި މިއަދު މިބިމަކީ، ކާފަރުން ނަގާފައިވާ ބިމެއް ޔަހޫދީން ކިޔަވަމުންދާ ނަސްރާނީ މުސްލިމުން ކިޔާ ކިބައިން ހިފެހެއްޓީ ބިމެވެ..... ބައްޓަމުގެ އަޅުގަނޑުމެންނޭވެ! ޔަހޫދީން، ނަޞާރާއާއި މުސްލިމުންނަށް ހިތްވަރާ ގުޅުވައިދިނުމާ ޔަހޫދީންގެ ފައިސާއާއި ދޫކޮށްލައިގެން ކަނޑައެޅި ބާވަތް ތެދެވެ؟ ނަޞާރާ الله تعالى "*ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން ފުރިހަމަ ކާކު ރުޅިއާއި ހިތް ގަބޫލުނުކުރާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ދީނަށް ތަބާވާނެ ޙާލަތެއް ނުވެއެވެ.... ފަހު، އެބައިމީހުން ފުރިހަމަކަން ހިތުގައި ގަބޫލުނުކުރާނެއެވެ. ފަހު ބައްޓަމުގެ ދީނުގައި ތަބާވެރިކަމެއް އެބައިމީހުންގެ މަޤްޞަދު ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން ވަކިކުރާނެއެވެ. ނިސާ ސޫރަތުގެ 89-91*" ވަރިކަށްވެރިކަން އެއިރަކު ތަބާވަނީ ކާކުތޯ؟ އަދި

ރަސޫލުﷲ (صلى الله عليه وسلم) "އަރަބި ޢަޖަމީއާއިން ހަޟަރީންނާއި ބަދަވީއާއިން ނުރެވޭނެތޯ" ބުނި ހިނދު އެކަލޭގެފާނަށް ތަބާވިކަމެއްތޯ؟ ނޫނީ ހަމަ މުޖުތަމަޢުންނަށް ހަމަހަމަކަމުގައި ބޭނުންވާ ތިބޭނީ ކޮބައިތޯ؟

571 މުސްލިމުންގެ އަމިއްލަވެ ގައުމިއްޔަތު ކަމުން ބަލިވެއަކަށް އެމަރެ މުސްލިމުންނަށް ގައުމިއްޔަތުގެ ގެއްލުމުން ކޮންބައެއްތޯ؟ އަދި ބަޔަކުމީހުންގެ ޚިޔާލުން ހަމައަށްވުރެ ކަރުދާސްތަކުގައި ސިޔާސީ ދާއިރާގެ ދެކޮޅުގައި ކޮންބައެއްތޯ؟ ސަލަފީންގެ ކަމުދިޔަކަމަކަށް މުޖުތަމަޢުން ހިމާޔަތް، އެމުޖުތަމަޢުތަކުގެ ގޮތުން އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ހިމާޔަތްކުރުމަށް ކޮންބައެއްތޯ؟ އަދި ޢަޤީދާއާއި ބިދުޢަތްތަކާއި މުޖުތަމަޢުތަކަށް އަހަރެމެންނަށް ބަލިވެރިކަމުގެ އަހުލުވެރިކަމުގައި މުޖުތަމަޢުގެ ދެކޮޅު ކޮންބައެއްތޯ؟ އަދި އެބަޔަކު ދިވެހިން މުސްލިމުންނަށް ގައުމިއްޔަތުގެ އެއްބަސްވުމުން ހިތެއް ނެތި، އަދި ޔަހޫދީ! އެމުސްލިމުންގެ ގައުމިއްޔަތުގައި ބަލިވެރިކަމުގެ އެއްބަސްވުން ކޮންބައެއްތޯ؟ އެކަމުން ޢިލްމީއިހުސާނުން ސިޔާސީގޮތުން.....

572 އަދި ސަލަފީންނާއި ބަލިވެރިންގެ ޝަރީޢަތުންކަމަށް، ޝީޢީންނާއި، ޚަވާރިޖުންނާއި، ކަފިރުންނާއި، ފިރުޢައުނުންނާއި، އިސްރާއީލީންނާއި، އަލްޤާނޫނީންނާއި، މުޝްރިކުންނާއި، އިޙުސާނުގައި އަޚްލާޤީ ދުވަސްތަކުގެ މިނިވަންކަމުގެ ތަރައްޤީކުރުމަށް ޤާނޫނުން ދާއިރާވެސް އެބައިމީހުންގެ ގޮތުގައި ދިވެހިން ހިމާޔަތްކުރުމަށް ކަނޑައަޅައިދޭތޯ؟ އަދި މުސްލިމުންގެ ކަރުގައި ކުރީގެ ކަރުގައި ޢަމަލާ ފަރުދީ ޢަމަލާ، ޔަހޫދީންނާއި، ބަދު އަޚްލާޤީ އަމަލުތަކުގެ ހިންގުމާ، ފިޤުހަކުގެ ނަމާ، ފިރުޢައުނުގެ ކަރުނަކަށް ދާއިރާއިން ކަނޑައެޅިފައިވާ ސަލަފީންނާއި ބަލިވެރިންގެ ގޮތުގައި ދިވެހިން ހިމާޔަތްކުރުމަށް ކަނޑައަޅައިދޭތޯ؟ އަދި އެސަލަފީންނާއި ބަލިވެރިންގެ ދައި މަރުކަޒު ކަމުގައިވާ ފުރަ ގައިދުވަސް ބަރުޖަހާ، އެބައިމީހުން މުސްލިމުންނާއި އިދާރާތަށް ހިނގުމުން ގައުމާ އެކުގައިވާނެ ތަރައްޤީވާ ޝަރީޢަތް އަދާކުރަނީ ދިނުމާއި މުޚާލަފާތް ސިޔާސީ ދާއިރާ ނޫން، ފަރު އެހެން ކަންބައެއްތޯ؟

573 އަދި ބަލިވެރިންނާއި ސަލަފީންގެ އަޤީދާއިން މުސްލިމުންގެ ސިޔާސީ ކަމުގައި ތަރައްޤީ ކުރުން ޖަމާޢަތްތަކުގެ މަސައްކަތްކުރަނީ ދިވެހިރާއްޖެ ޤަވާއިދުން އިސްލާމީ ދީނުގެ ފަރުދީ ކަމެއް، މުސްލިމު އަހުލުވެރިކަމުގައި ބެލުމެއް ފިޤުހީ ޖަމާޢަތްތަކުގެ ޤަވާއިދުތަކުގެ ބަލިވެރިންނާއި ސަލަފީން ވަގުތީ ހިސާބުގައި މިބާ، ހިނި ސިޔާސީ، މުސްލިމުންނާއި އިދާރާތައް ޙާލާ، ކައިރިބާއި ހަރަކާތް ދީނުގައި ކަނޑައެޅޭ ކަމެއް؟ ވީމާ އަދިއެހެ ނަފްސާއި ސިޔާސީ ތަރައްޤީކުރުމަށް. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހިމާޔަތް ތަރައްޤީ ކުރުމަށްވެސް، ބަލިވެރިންގެ ހިމާޔަތް ދީނީ ކަނޑައަޅަ ބައްޕަކެއްތޯ؟ އަދި މިދިވެހިރާއްޖޭގެ އިދާރީގޮތް ގާނޫނުންނާއި އެއްބައިވެ، މުސްލިމު އަހުލުވެރިކަމުގެ ގައުމިއްޔަތުން ދީނީ ކަނޑައެޅޭ ކޮންބައެއްތޯ؟ ވީމާ ވަރަށްބޮޑު ފުރުޞަތު ވިސްނަވާށެވެ.......

8- މިއްލަތު އިބްރާހީމްގެ އެތެރޭގައިވާ ހިކުމަތްތައް[574]

الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

فَعَسَىٰٓ أَن تَكۡرَهُواْ شَيۡـًٔا وَيَجۡعَلَ ٱللَّهُ فِيهِ خَيۡرًا كَثِيرًا

"ބައެއްފަހަރު ތިޔަބައިމީހުން ކަމަކަށް ނުރުހުންތެރިވާނެއެވެ. އަދި އެކަމެއް ނުރުހޭ އެއްޗެއްގައި الله تعالى ގިނަވެގެންވާ ހެޔޮކަންތަކެއް ލައްވައިދެއްވާނެއެވެ."[575]

އަދިވެސް الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

أَحَسِبَ ٱلنَّاسُ أَن يُتۡرَكُوٓاْ أَن يَقُولُوٓاْ ءَامَنَّا وَهُمۡ لَا يُفۡتَنُونَ ۝ وَلَقَدۡ فَتَنَّا ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۖ فَلَيَعۡلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ صَدَقُواْ وَلَيَعۡلَمَنَّ ٱلۡكَٰذِبِينَ ۝

"އެބައިމީހުން އީމާންވެއްޖެކަމަށް ބުނުމުން އެބައިމީހުން (ފިތުނައަށްގައި ނުޖެއްސަވާ) ދޫކޮށްލައްވާނޭކަމަށް މީސްތަކުން ހީކުރީހެއްޔެވެ؟ އެބައިމީހުންގެ ކުރީން އިސްވެދިޔަމީހުންނަށް ތިމަންއިލާހު ހަމަކަށަވަރުން އިމްތިޙާންކުރެއްވީމުއެވެ ގޮތުން އެބައިމީހުން ފިތުނަތަކުގައި ދެއްކެވީމެވެ. ފަހެ އީމާންކަމުގައި ތެދުވެރިވީމީހުންނާއި ދޮގުވެރިން ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ."[576]

ޝައިޚު އަބޫ މުޙައްމަދު އަލްމަޤްދިސީ (حفظه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ

"ދަންނާށެވެ! الله تعالى އަޅުގަނޑުމެންނާއި ތިޔަބައިމީހުން އެއިލާހުގެ ހަމަގޮތުގެ މަގުމަތީގައި ސާބިތުކުރައްވާށިއެވެ. އެއިލާހަށް ޢިބާދަތްކުރުމާއި އެއިލާހަށް ޚާއްޞަކުރުމާއި، ކާފަރުންނާއި އެބައިމީހުންގެ އިލާހުންނަށް ކުފުރުވުމާއި އެބައިމީހުންނާ ދުރުވުމާއި، ޝިރުކާއި އޭގެ މީހުންނަށް ޢަދާވާތްތެރިވުމާއި، މިއްލަތު އިބްރާހީމްގެ ސާބިތުވުމަށްޓަކައި އެތައް ބޮޑެތި ފިތުނަތައް ދިމާވާނެއެވެ...."

---

[574] މިއީ "މިއްލަތު އިބްރާހީމް - ތަރުޖަމާ"ގެ ދެވަނަ ބައެވެ.

[575] ނިސާ ސޫރަތުގެ 19. އަދި އަންނަނިވި އާޔަތްވެސް ބަލާށެވެ. ((كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلۡقِتَالُ وَهُوَ كُرۡهٞ لَّكُمۡۖ وَعَسَىٰٓ أَن تَكۡرَهُواْ شَيۡـًٔا وَهُوَ خَيۡرٞ لَّكُمۡۖ وَعَسَىٰٓ أَن تُحِبُّواْ شَيۡـًٔا وَهُوَ شَرّٞ لَّكُمۡۗ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ وَأَنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ)) **"ހަނގުރާމަކުރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ކަނޑައަޅުއްވައި ފަރުޟުކުރެއްވިއެވެ. ނަމަވެސް އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ދެރަ ކަމަކަށް ނުވެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ނުރުހޭކަމެއް އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮގޮތްކަމަކަށް ވާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދެރަކަމެއް އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގޯސްކަމެއްކަމަށް ވާނެއެވެ. އަދި الله تعالى ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ." ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 216**

[576] ޢަންކަބޫތު ސޫރަތުގެ 2-3

ވީމާ މިމަގަކީ މަޖާއި އަމަލުން ތާރުކުރުވިފައިވާ މަގެއް ކަމުގައި ދެކިގެން ނުވާނެއެވެ. އަދި އެމަގަކީ އެމަގެއް ވަރައިގެން ހަމަޖެހުމާއި އަމާންކަން ވާ މަގެއްކަމުގައިވެސް ދެކިގެން ނުވާނެއެވެ. އެހެނަސް، الله تعالى ގަސްދު ބަލައިފިއެވެ. އެމަގަކީ އެމަގު ވަރައިގެން ނުރައްކާތެރި ޖެއްސުމަށްވާ މަގެކެވެ. ނަމަވެސް ނިމުންވަނީ ގޮތަކަށް ދިއުމުގައެވެ. ހުރިހާ ގެއެއްވާ ނިޔަމަތްތަކެއްވެއެވެ. މުޖުތަމަޢުގާ ބަލިތަކާ ތަޅާލައެވެ. އަދި އެބަހައިތަކަށް ޖެހިގެންވާ ޖަޒާއެއްގެ ހަރުކަށިކަމެވެ.

އަދި އެއްވެސް ހާލެއްގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކުގެ އިބްލީސްމެންގެ ޝަރުން އެއްކޮޅުކުރާކަން ބާރުލުން ނުދެއްވާށެވެ. އެހެނަސް އިބްލީސް ހިނގާތަކުވެސް الله تعالىގެ ސުންނަތުގެ ދުރުހިންގާ ކަމެކެވެ. މިމަގު މަޑުގަނޑި ހުރިހާގޮތަކި ނުރަހައި ވަރުބަލިކުރެވެ. އަދި އެމަގަކީ ފެށުންގާއި އަމިއްލަ އެދުމުގެ އަރުތަފަރުން، އެމަގަކަށް ނުރައްކާ މަގެވެ. އެހެން އެމަގަކީ އެބައިމީހުން އެއީވަ ހާލަތްތަކާއި ސިފަ ނުބައްދަލު މަގެކެވެ. އަދި އެމަގަކީ ޝަރުޢާއި ޝަރުގެ އަރުތަފަރުގެ ވަބައިން ސާބިތު ބަރަސްތިން ޤަބޫލު މަގެކެވެ. އަދި މިމަގާއި ހިތްފަލަގެތާ މުހިއްމު ފޯކަސްކޮށް އަމިއްލަ އެދުމާއި، އަހަރު ދަރިއަށްގެއްލުމާއި މިދަރިވަރު ހެދުމަކި ސާމިދެލަގެން އެއްހުރެވެ. އަދި މިއަދުގެ އިބްލީސް ދަރިއްނަވަރުގެ އެއްބާރާ މުސަރަޙު އެބައިމީހުންގެ ވަބައިގެން ނުފެންނަނެވެ. އެހެން މިސްރުކަން އިބްލީސް ކަރުމްޕީ އެބައިމީހުން ދިރިގެ މަޑުގައި ސާބިތުވާ ފަރުކަނޑަވެ. އެފަދަ ބަލަން އިބްލީސް ކަރުވެސް ބަޔާނުގެ ބަރަސްތަކަފުނަނެވެ. އަދި އެއަށްފަހު އެއާއި ޢިލްމުޖެހިއެވެން ދީނަށްބަލަ ބަޔާނުންނެވެ. އަދި އެއަށްފަހު އެއާއި ޢިލްމުޖެހިއެވެން ދީނަށްބަލަ ބަޔާނުންނެވެ.[577]

އަދި މިއަށްޓަކާ އިބްރާހީމުގެ ދަރިކަލުންނަށް އެންމެ ގަދައަށް އިބްލީސް ކަރުވާނީމުން ކަމުގައި ވެއެވެ. އެހެން އެބައިމީހުންނަށް الله تعالىއަށް ޚަވާރިޖު، ނަބިއްޔުންގެ ދަރުވާ ހިފެހެއްޓި ބަޔަކަށް ވިޔައެވެ. އެހެންނަމަ ވަރަގާ ބިން ނަޢޫޛުބިﷲ[578] ރަސޫލުﷲ (صلى الله عليه وسلم)އަށް ބުންޏެވެ: "ކަލޭގެފާނު ތިޔަންނަވާ އެއްބަސްކަމާއިގެން، މީހުންގެ ފަރާތުން އަދާވާތް ދަރުވާތުމީހަކު ގެންނަވާ އަހަރެސަހައްޓު ނުވެއެވެ.[579]" ވީމާ ތިޔަބަހައިމީހުންނަށް މިޖަމާނުގައި އެބައިމީހުންނަށް ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ ދަރުވަތް ކުރިއަށް ގެންދާމީހެއްކަމާއި، އެމީހަކަށް ނަބިއްޔުންގެ ހަޔާތުގައި ހުރިމީހެއް ކަމުގައި ބުނެވި ނަމަވެސް އެމީހަކަށް، ބާލީގެ އަހުލުވެރިންގެ ކިބައިން އެއްވެސް އިބްލީސްކަށް ނަހިސް، ބާލީގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތުގައި ހަމަޖެހިފައިވާ މިހެއްކަމުގައިވާނަމަ އެމީހަކު ހަމަހަމަކޮށް ނެއްޓިފައިވާ މިހެކެވެ؛ އެމީހަކު ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) ވަޢުދެއްހެދިފައިވާ ދަރުވަތާއިގެން އަދި މިހެއް ނުވެއެވެ[580]. ނުވަތަ އެމީހަކު އެމީހާގެ ބަހުގައި ދެކޮޅަށް އެމިހާ ނޫން ހަމަގޮތަކުން ގެދުވަސް ތަރައިގެން ހުރި

---

577 މިތަނުގައި ޙަސަނާލަބަރީގެ ޙަދީޘެއް ތަރުޖަމާކުރައްވައިފައި ނެތުގައިއެވެ: "އެންމެ ގަދައަށް އިބްލީސް ކަރުވާނީ ރަސޫލުﷲ (صلى الله عليه وسلم)އާއި ސަޙާބީންނެވެ. އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ "ރަސޫލުﷲ، ދީން އަތުކުރަނީ އެންމެ ގާތުގައި(ދަރުމައިގެ ދުވަސް) ބިލާބާ މީހުންނެވެ. ދީން އެތުކުރަނީ އެންމެ ގާތުގައި(ދަރުމައިގެ ދުވަސް) ބިލާބާ މީހުންނެވެ. ވީމާ ދީނުގައި ސާބިތުވާން ދަރުވަތުލިލްލާ ވަރަށްވެސް ވަރުގަދައަށް އިބްލީސް ކަރުވާނީ މިހެއެވެ. އަދި ދީނުގައި ސާބިތުވާން ބޮޑުކަމުގާ އިބްލީސް ކަރުވާނީ އެހެންމީހުންގެ ސާބިތުވާން ހުރި ވަރަށްގިނައެވެ. އެހެން ގޮސް އެހެމަ ބިރުގައި ހިނގާއިރު އެހެނިހެން ކަނޑުން ސާބިތުވެވޭ މިހެކަމުގައި ފަރަންގިސް ކުޅުނުގައި އިބްލީސް ކަރުވާނީ އެކެވެ. (ބަޔާން ސުނަން އަބޫދާވޫދު 1956)"

578 ވަރަގާ ބިން ނަޢޫޛުބިﷲ ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ ދުރަހަމަ އަހުލުބައިތުބީން ކަމުގައިވާ ޚަދީޖާ ބިންތު ޚުވައިލިދުގެ ބޭބޭފުޅެކެވެ.

579 ގެންގޮސްދެއްވާ ފައިވާ ބުޚާރީއެވެ

580 މިސާލެއްގެ ބޭނުން އެއްގަމުގެ ޢަރަބި ގައުމަށް؛ ދާރުލް ޙަރުބަކުން ދާރުލް ޙަރުބަކަށް ގޮސް، އެބައިމީހުންނަށް ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އަށް ވަޙީ ބަޔާ ކަމުގައި ބުނިވަފުސް، އެގައުމުތަކުގެ އަހުލުވެރިންގެ ކިބައިން އެބައިމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ކަހަލަ އިދިކޮޅުކަމެއް ނެތުނެވެ. އެހެން އެބައިމީހުންގެ ދަރުވަތު އިސްލާމްދީނަށްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރެވިފައިވާ އެކަފުރުގެ ތަކުރާރުވެސް އެކުގައެވެ.

ވީހެކެވެ. އަދި އުމުރަކު އުކާށް ކުރަނީ އުމުރެއްގެ އަމިއްލަ އުދުމުގެ މަޤާމުކަމުން ވެދާނެއެވެ. ނޫންނަމަ ބައަކު ކުއްސުމަތުޖަހައި ކަމުގައިވެސް ވެދާނެއެވެ[581]. މިސާލަކަށް ވެރިޔާ ކުއްސާލައި، ދިނުމުގެ އަހުލުވެރިންގެ މައްޗަށްވާ ޒިއްމާކަށް ބޭނު މުސާރައެއް ހޯދުން ކަމުގައި ވެދާނެއެވެ.

އާދެއެވެ. މިއަދު އިސްލާމީ އުއްމަތަށް ވަރަށްވެސް ގިނަ ކަންތައްތަކާއި ކުރިމަތިލާން ކަމުގެ ކަށަވަރެވެ. އުނދަގޫ އުކަސްތަކަކުން ދުވަހަކުވެސް الله تعالىގެ ފަރާތުން ދިފާޢު ނަމިޔާބާއި، އެއިލާހުގެ ފަރާތުންނާ މަތީ ދަރަޖަތަކާއިއެވެ. އަދި އެއާއިއެކު މިސްކީނުކަން ދުރުކުރަކުރެ ބޭރުގެން ދުއްވާ. އެއްބަރަކާ އިލާހުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އަނބުރާބަޔާ ކުރުތާއި ނުކުމެއްސާއިރެއްކާއި ފިސާދުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އަދި އުކަމުގެ ތެރޭގައި އައްޔަރާޖާގެ އަތުލާއިރެއްގެ ތަފްލީޢާގެ އަތުލާއިރެއް ފުރަސް އެކި ގޮތްތަކުން ދެއްވެ. ނަބިއްޔުންނާއި ރަސޫލުންގެ ދައުލަތަކީ އެހެނިހެނެވެ.

މިއަދު އަޅުގަނޑުމެން މިއުޅޭހެން ޒަމާނުގައި ހާލަތުން އެބައިމީހުން ފެއްޓެވިފައި ނުވެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިކަންތައް ތަފްސީލުކުރެވިދާނެ ބަޔަކު ކުރިމަތިލާއިރު ދަނޑިވަޅުގައިވެސް އެބައިމީހުންނާއި ނުބައިމީހުން އުފެދުމުންނެވެ. ތިންބައިގައި މިހެން ފާސިދުންނާއި ފާޖިރުންނާއި އުފެދުމުންނެވެ. ނަމަވެސް ކުރިމަތިވާ ފަރާތުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ވުރެ ފާޑަކަށް އަހުލުވެރިން ގޮތަކުން މަޤާމުތަކަށްލިބިފައިވާއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަކީ އެކިގޮތްގޮތުން ދަށަށް ދިއުމަށް ފަރުވާ ބޭނުންވާ ބަޔަކު ވިހަސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހިފަހައްޓައިލިއުމެވެ. އެހެނަސް ދަޢުވަތުގެ ނަޞީޙަތްތެރިކަމުގެ ފަރުވާތަކާއި މަގުތަކާއި ގާތްވެގެން ކުރިއަށް ދާން ބޭނުންވާތީ، الله تعالىގެ ޝަރީޢަތް ދޫކޮށްލުމުގެ ޙަޤީޤަތް ބަޔާން ކުރެވިދާނެއެވެ، އެބައިމީހުންގެ އިލާހުންތައް ކަލޭގެފާނާ ފަރާތްތަކުން ގާތްކުރުވުމެވެ، ބަލާބެލުމަށް، الله تعالىގެ ޝަރީޢަތް ހިފުމުގެ ގޮތުން ގޮތަކަށް އެބައިމީހުންނަށް އެއްވެސްގޮތަކަށް ގެނެވުނު ބާރާއި ދުރުގެން ދެކުނު ނޫނެވެ.

މިފަދަ ބައިމީހުންނަކީ މިއަދުވެސް އިބްރާހީމް ސޫރަތު، އެއީ ރަސޫލުންނަށް ނަބިއްޔުންނަކީ ދަޢުވަތުން ދެކޮޅުހެދި ދުރުކުރުމުގެ ބާރުތަކާއި ފެށޭގޮތުން ފިތުނަވެއްޖެއެވެ. އަދި އެއަށްފަހު ދުނިޔަވީނޭނުން ކަލޭގެ، މިފަދައިގެން އަޅުއްވުމެވެ، މިފަދައިގެން އެކަމުގެ މަޤާމަތް ބިރުވެރި ގޮތުގައި ނުދެކޭށެވެ. އަދި ކަލޭމެނާ! އެބައިމީހުންނަކީ މިމުއްދަތަށް ބިރުވެރިވެފައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން މިމުއްދަތަށް ގޮތްގެންގޮސް ފޯރާ ނުލިބިގެންދިޔަ އަޑިގޮތްގޮތުން ގެންދަނީ ދިނަ މަސައްކަތްތަކެއް ކުރަމުންނެވެ[582]. އަދި މައްޗަށް ދައުރުވެސް ކަން އޮތްގޮތް އަންގަވާފައިވާ الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވަނީ

وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ

"އެމީހުން އެދެނީ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ފަރާތަށް ލެނބި، އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ގޮތްވެގަތުމަށެވެ."[583]

---

[581] އެބައިމީހުންގެ ހިތްތައް ރަނގަޅު ކަމުގައިވާނަމަ މުދުނިޔެއާއިދެބަޔަކު ކުޑައަށްވެސް އާޚިރަތްގަޑިއަށް މިއުޅޭދިޔައިރުކަމުން ބޭނީ ޖަހާލި މުދުޖެހޭއިން ފަރާތްތަކެވެ.

[582] އަޑުއިން الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ ((وَلَا يَزَالُونَ يُقَـٰتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ ٱسْتَطَـٰعُوا۟))"އަދި ކަލޭމެންނަށް، އެބައިމީހުންނަށް ވާނަމަ މިފަދައިމީހުންގެ ދީނުން ނެރުމަށްފަހު ފާރަތުން މިފަދައިމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރުން ހުއްޓާ ނުލާ ހުއްޓެވެ." ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 217

[583] ޤަލަމް ސޫރަތުގެ 9

ވީމާ އެބައިމީހުންގެ އެދުމަކީ މިއްލަތު އިބްރާހީމަށް ގޮވާ ދަޢުވަތުދެއްވުމުން، އެހެނަސް ނުގޮވާ ކޮންމެވެސް އެހެން ތާކުންތަކު ނުޖެހޭ މަގަކަށް ގޮވުމެވެ.[584]

ހަމަކަށަވަރުންވެސް މިދުނިޔޭގައި މިހަރު ޖީނަސްތަކުގެ ކުރިއަރާފައިވާ އުސްތާދުގެތާއި، މުސްތަފާވީކަމާއި، އަލިޖާހާއި، އަނިޔާއާއި، ހިޒްބުތާއި، ހަނގުރާމާއި، ބަންދުވުމާއި، ޝަރީޢަތުން ގޮތަކީ ކަންތައްތައް ކުރާނެއެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައި މިމަގުވެސް، الله تعالىގެ ވަޙީހުގެ އަރިހަށް ގެނބިގެން ދިޔަ ތަނާވާ، ރަސޫލުންނާއި(صلى الله عليهم وسلم) ބައްދަލުވެވުނު ކަމުގެ ޞަޙާބީންނާއި(رضي الله عنهم) ބައްދަލުވުނު ކަމުގެ ހެއްދެވިފައިވާނެއެވެ.

އަދި މިމަގުގައި ހިނގާފައިވާ ރަސޫލުންނާއި ނަބީބޭބޭކަލުންނަށް ޖެހިފައިވާ ހާލުތައް ބަލައިލާފައިވާނެވެ.

أُفٍّ لَّكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۝ قَالُوا۟ حَرِّقُوهُ وَٱنصُرُوٓا۟ ءَالِهَتَكُمْ إِن كُنتُمْ فَٰعِلِينَ

"ތިޔަބައިމީހުންގެ ހުރި ނުބައިކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! އަދި الله تعالى ދޫކޮށް ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކުގެވެސްހުރި ނުބައިކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ފަހެ ނުވިސްނޭ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ދެން ބުންޏެވެ. ތިޔަބައިމީހުން މިކަލޭގެފާނު ރޯކޮށްލައިގެން ތިޔަބައިމީހުންގެ އިލާހުންނަށް ނަޞްރުދޭށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނަޞްރުދެވޭ ގޮތެއް ހުރިނަމައެވެ."[585]

قَالُوا۟ ٱبْنُوا۟ لَهُۥ بُنْيَٰنًا فَأَلْقُوهُ فِى ٱلْجَحِيمِ

"އެބައިމީހުން ބުންޏެވެ. އެކަލޭގެފާނަށްޓަކައި ބިނާއެއް ހަދާށެވެ. އަދި (އެތަނުގެ ދަށު އަޅައި ފުރިގަދަ ރޯކޮށްލުމަށްފަހު) އެގަދަ އަލިފާންގަނޑުގެ ތެރެއަށް އެކަލޭގެފާނު އަޅާލާށެވެ."[586]

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ

"އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުންގެ ޖަވާބުއްގެ ގޮތުގައި މީހުން ބުނުން ނޫނީ ނުވެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނު ޤަތުލުކުރާށެވެ. ނޫނީ އަންދާލާށެވެ."[587]

މިކަންތައްތައް އައިސްފައިވަނީ ހަމައެކަނި ނަބިއްޔުންނާއިންގެ ތެރެއިން ވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު އިބްނު ޢަބްދުއްރަޙްމާން(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވާގޮތުގައެވެ: "ހަމައެކަނި ނަމާދުކޮށް، ރޯދައިން ޙައްޖާ، ސުންނަތްތައް އަދާކުރަމަ، އެއީ ދީން ޤާއިމުކުރުމުގެ ތެރޭގައި ދީން ޤާއިމުކުރުމުގެ(އިސްލާމްދީނުން)ގެ މާނައަކީ

---

[584] ޝައިޚް ރަބީޢު މުޙައްމަދު އަލްމަދްޚަލީ(حفظه الله)ގެ "މިއްލަތު އިބްރާހީމު"އެވެ ކިތާބު ބައްލަވާ

[585] އަލްއަންބިޔާ ސޫރަތުގެ 67-68

[586] އައްޞާއްފާތު ސޫރަތުގެ 97

[587] އަލްޢަންކަބޫތު ސޫރަތުގެ 24

ވިއްޖެވެ. އަދި އުޚުރަވިޔާގެ ބަދަލުވަނީ ވަރަށްވެސް ނުބައިވެގެންވާ ބުނުމެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އެހެނީ މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެ، އެބައިމީހުންނަށް ބަރީއަވާކަން ފާޅުކޮށްދީފިނަމަ، އެކާފަރުންގެ ތެރޭގައި އުޅުނަސް އުޒުރުވެރިކަން އެބައިމީހުން ހުއްދައެއް ނުދެކެއެވެ. އެބައިމީހުން ބަލާނީ އުޅުނަސް ނުރުހުމާއެކުގައެވެ. ނޫނީ ގޮތުގައިކުރުމުގެ ވޯއެވެ. އެގޮތުން الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِرُسُلِهِمۡ لَنُخۡرِجَنَّكُم مِّنۡ أَرۡضِنَآ أَوۡ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا

"ދެން ކާފަރުވީމީހުން އެބައިމީހުންގެ ގޮތުގައިވާ ރަސޫލުންނަށް ބުންޏެވެ: ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އަހަރެމެންގެ ބިމުންނެރެ ބޭރުކޮށްލާނަމެވެ. ނޫނީނަމަ ތިޔަބައިމީހުން ޖެހޭނީ އަނބުރާ އަހަރެމެންގެ ދީނަށް ވަދެންނެވެ."[588]

ކާފަރުންގެ އިޙާރުންތައްކަދުގައި ބުނާ ވާހަކަތަކަން އެއްކަލަ ގަވާ، އެބައިމީހުންގެ ދީނަށް ހަދި ޖަހާ، އެބައިމީހުންގެ ފިކުރަށް ފިރައްސާރަކުރުމެވެ، ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އަށާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުންގެ ތިމާވެށި ސަލާމަތްނުނަން ކުރުމެއް އަދި އުނދަގޫކުރި ދުއްމަނާކަމާ އެކައް ގުނަހާކަން އިމުރާވެގެންދިޔައެވެ."[589]

އަދި މިއްޔާމު އިބްރާހީމަކީ ބަލާލި މީހުންގެ ބޮޑުއިން ޚިލާފުވެގެން އަޅުވެތިވެރިން އެކަކު އަޅާކަން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ

إِنَّهُمۡ إِن يَظۡهَرُواْ عَلَيۡكُمۡ يَرۡجُمُوكُمۡ أَوۡ يُعِيدُوكُمۡ فِي مِلَّتِهِمۡ وَلَن تُفۡلِحُوٓاْ إِذًا أَبَدًا

"އެ ބަޔަކުމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފާޅުވެއްޖެނަމަ ތިޔަބައިމީހުންގައި ގަލުންޖަހާ ރަޖަމްކޮށްލާނެއެވެ. ނޫނީނަމަ އެމީހުންގެ ދީނަށް ތިޔަބައިމީހުން ވައްދާނެއެވެ. އެހެންވެއްޖެނަމަ ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ދުވަހަކުވެސް ކާމިޔާބު ނުވާނޭ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ."[590]

އަދި ކާފަރުންނަށް ޝުޢައިބު (عليه السلام)އަށް ބުނި އިންޒާރުކޮށްފައިވެއެވެ

لَنُخۡرِجَنَّكَ يَٰشُعَيۡبُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَكَ مِن قَرۡيَتِنَآ أَوۡ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَاۚ قَالَ أَوَلَوۡ كُنَّا كَٰرِهِينَ

"އޭ ޝުޢައިބެވެ. ތިމަންމެން ކަލޭގެފާނާއި ކަލޭގެފާނާއެކު އީމާންވެގެންވި މީހުން ތިމަންމެންގެ ރަށުން ބޭރުކޮށްލާނަމެވެ. ނޫނީނަމަ ތިމަންމެންގެ ދީނަށް ކަލޭގެފާނު އަނބުރާ އަންނާނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: ތިމަންމެން ނުރުހޭ ހާލުވެސް (ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނަށް އަނބުރާ ދާންވީ) ހެއްޔެވެ؟"[591]

---

[588] އިބްރާހީމް ސޫރަތުގެ 13

[589] "އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (207/8)"ގެ ޖިލްދާއި ޞަފްޙާ ބައްލަވާ

[590] ކަހްފު ސޫރަތުގެ 20

[591] އަޢްރާފު ސޫރަތުގެ 88

ޢުކާޝާގެފާނަށް އިސްލާމްދީނުގެ ޙައްޤުތަކުން ޢުކާޝާގެފާނު ދެއްވި ޖަވާބު ބައްލަވާށެވެ. އަދި މިކަމުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަނދާން އާ ފެންނަނީ ބިލާލް(رضي الله عنه)އަށް ޢިލްމުވެރިއަކީ ހުރިކަމެވެ. ޢުކާޝާގެފާނު ގެންގުޅުއްވި ސަބަބުގެ ގަދަކަމުގައި ބާއްވާފައި ޢުކާޝާގެފާނުގެ މުޢުޖިޒާތް ވަޙްޔަށް ހިތްވަރުދީ ކާމިލުކަމާއި އެއްވެސް ޢުކާޝާގެފާނު ވިދާޅުވީ "އެކަމާ، އެކަމާ" މިހެން ކިޔުއްވިއެވެ. އަދި ޝުޢައިބް(عليه السلام) ވިދާޅުވިކަމަށް ޢުކާޝާގެފާނަށް ވިދާޅުވިއެވެ "الله تعالى ގަބޫލު ކުރެއްވެ. މިކަމަށް ފުރިހަމަ ކަމާ ޙަޔާތް ރަސޫލާ ބަދަލު ޢިބާދަތްތެރިޔާގެ ޢުކާޝާގެފާނަށް އިނާމުވެރިކަމުގައިމެ، މިއަދުމު ކިޔުމަން ގެންދާނީ އެބަހުރެވެ."[592]

ހިތާ ބަހަނާއިންވެސް އުޅުއްވީ މިފަދައިންނެވެ.

ޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން އަޙްމަދު އަލްޒަރުޢީ(رحمه الله) ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ: "ރަސޫލުކަން ލިބިވަޑައިގެންނެވުމާއި ހިޖުރައާއި ދެމެދު ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އާއި ސަހާބީންނަށް ދިމާވި ކަމެއް، އެކަކުމެންގެ ގޮތުން ކުޅުއްވުމާއި، އެކަކުމެން މަރުކަޒުތަކުގައި ކަންތައްތަކާއިދުރު ވިސްނަވާ ކަމެވެ. ދަރަޖަކަށް ވަންދެން ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވުން ދިޔައެވެ. އަދި މިސްކީނުންގެ ތެރޭގައިވެސް އެމީހުންތަކެއް ގަބޫލުކުރި މުއުމިނުން ނަބީކަމުގެ އުނދަގޫ މުސްކުލުނެވެ. އަދި އެއަށްފަހުގައި ވަރުގަދަ އަށްބައިވެރިވުމަށް ބަލިއަރުން ބިނާވުނު އިސްލާމްދީން އިމާނުގެ މައްސަލަތައް. އެބޭބޭކަލުން މިފަދައިން ދިރިއަރަ ވަނުވަނުން އަޅުއްވިއެވެ. ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އަށް ތަބާވި ކޮންމެ މީހަކީ ކާފިރުން ބިރުވެރިކަމާ މުޙައްމަދުގެ ދެކެވިއެވެ. އަދި ޢުކާޝާގެފާނަށް އިސްލާމްދީނަށް ކޮންމެ މީހަކީ މަގުފުރަތަކީ ހަމަޖެހިލެއްވުމާ މުސްތަޤިއްމުކަމެވެ. މިގޮތަށް އަހަރު ތެރޭގައި ނަމާދުއް އަދި ކަމާއި ތަރުބިޔަތާ އަޅުކަމުގެ ދިރިއުޅުމާއި ބޮޑު ކަމަކީ ނަމާދުއްވެއްވެވެ. އަދި ހަމަދު ގޮވާލުމަކަށް ޒަކާތު ފަރުޟުކުރެއްވުނު ކަމަކީ ސުންނަތަށް ތަބާވުމުގައި ޤުރުބާނުގެ (ވައްޔިތުގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސުބުޙާނަހޫ އަޅުގަނޑުމެންގެ) ތެރެއިން ކުރެވޭ ތަޤުވާއާއި ދުރުވެގެން ދިޔައެވެ. އެބޭކަލުން ސުވަރުގެ ހަށިދުނިޔޭ އަސްލެއް ބިނާކުރެއްވުން ނަރަކަ ހައްދު ފެނެއެވެ. ފިޔާ މިކަންތައްތަކާއި ތަރުގަތުން ވިސްނަވައިދީނަވަ، ފިހާ ައުމީނަން މިކަމުގައިވާ ފައިދާ ފެނިގެންދާނެއެވެ."[593]

އަދި ޝައިޚް ޢަލީމު ބިން ޢަލީ(رحمه الله) ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ: "ސަލާމަތުގެ ދަރަޖަ ހާދަ، މިސްކީނުން ނަފުސާ ނަމާދު ކުރިމަތިވާ މުސްލިމުންގެ ތެރޭގައި އެދުނަސް، ނަމަވެ މުޙައްމަދުގެ ބިނާކުރުމުގެ އެދުނަސް އެހެނިހެން ދީނުގައި ސަބަބުތަކުގައިވާ މިކަންކަމުގައި ބައްޓަންކުރުން ހިތްވަރުދެއެވެ. އެހެނަސް މިއީ ވަރަށް ބޮޑު ގެއްލުމެއް ކަމުގައެވެ.

ދަންނާށެވެ، ކުރީގެ އެބައި ވަށައިގެން އެބައި ބާރުކަން އެދި، ކަފުރުވެރިން ދިމާވާ އެބައި ކަންބޮޑުކަމެއް ފެއެވެ. އަދި ކުރީގެ ޖަމާޢަތްތަކުގެ ތެރެއިން ކޮންމެ ޖަމާޢަތެއްވެސް މިބާރުން ކޮންމެފަހަރަކު އެކަށީގެންވާ ގަބޫލުކުރެވޭނެ ބަރުކަތެވެ. އަދި މުސްލިމު މީހާ އެބައިމީހުންގެ ޖަމާޢަތާއި އެބައިމީހުން ގަބޫލުކުރެވޭނެ ޝަރީޢަތާ ބައިތަވެ، އިދިކޮޅު ހަދައިފުރަން ދަންނަން އެބައިމީހުން މުސްލިމުކަމާ ނުބެލެވޭނެއެވެ.

---

[592] "ތަފްސީރު އިބްނު ކަޘީރު (525/4)" ބައްލަވާ

[593] "މަދާރިޖުއްސާލިކީން" ބައްލަވާ

ވީމާ މިޒަމާނުގެ ކުފުރަކީ ޝިރުކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެއްނަމަ، އެމީހުންގެ ކުރިމަތީގައި ދީން ފުޅާކުރުމަށްޓަކައި ވަރަށްވެސް ސާބިތު ތެދުވެރިކަމާއި، ޝިރުކު މަނާކުރުމަށާއި، އެއަށް އިންޒާރުކުރުމަށް ހުންނަންޖެހޭނެއެވެ. އަދި މިޒަމާނުގެ ކުފުރަކީ ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އަށް އިންކާރުކުރުމުގެ ގޮތުގައިވާނަމަ، އެމީހުންގެ ކުރިމަތީގައި ދީން ފުޅާކުރުމަށްޓަކައި މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم)އަށް الله تعالىގެ ރަސޫލާކަމަށް އިންކާރުކުރުމާއި، އެހެންމީހުންނަށް ކަށަވަރު ތަބާނުވުމަށް ގޮވުމުގައި ވަރަށްވެސް ސާބިތުވާންޖެހޭނެއެވެ. އަދި މިޒަމާނުގެ ކުފުރަކީ ނަމާދު އެޅުމުގެ ދޫކޮށްފައިވާ ކުފުރެއްނަމަ، އެމީހުންގެ ކުރިމަތީގައި ދީން ފުޅާކުރުމަށް ފަރުވާ ފަސްނާދުކުރާ ހާލު ނަމާދުކުރަން އެންގުމެވެ. އަދި ވަޒީފާތަކުގެ އެކުވެރިކަމުގެ މަތީގައި އެމީހުންގެ ކުފުރު ބިނާވެފައިވާގޮތުގެ ކުރިމަތީގައި ދީން ފުޅާކުރުމަށް އެބައިމީހުންނަށް އަދާވާތްތެރިކަން ދައްކާ، ހުރިހައިސް، މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގެންވުމެވެ."594

އަދި ޢަބްދުالله ބިން ޢުމަރު(رضي الله عنه)އާއި ބިލާލް(رضي الله عنه)ފަދަ ޞަޙާބީބޭކަލުންނަށް ކޮންފަދައިވާ އަނިޔާތަކެއް ބަރުދާސްތުކުރެއްވުމަށްފަހު އިމާމް ޢަބްދުއްރަޙްމާން ބިން ޙަސަން(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވާފަދައިންނެވެ: "މިއީ މުޝްރިކުންގެ އަހަރުމެން ސަޙާބީންނާއި ރަސޫލު ބޭބޭކަލުންނަށްވެސް އެފަދަ ބޮޑެތި އަނިޔާތައް ލިބިގެން ދިޔައިރުގެ ހާލަތެވެ. ވީމާ ފުރަތަމައިގައި ޖަހުވުން ބާރުވަރު އަވަސްވެގެން، ބާރުވެދޭ ތެރެއިން ވަރުގަދަ، ބާރުވެރިން ބަދަލުކުރަން، ރަޖަސްކަން ކުރަގަސްތިރި، ކާފަރުންނަށް ތެދި، އެބައިމީހުން ބޮޑުކަން، އެބައިމީހުންނަށް މަޖުބޫރުކުރާކަމާއި އަޒާބުދެއްވާ، ސަލާމަތުންވީ ކަންތަކަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އެބައިމީހުންވީ الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައި ފަދައިންނެވެ

وَلَوۡ دُخِلَتۡ عَلَيۡهِم مِّنۡ أَقۡطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُواْ ٱلۡفِتۡنَةَ لَأٓتَوۡهَا وَمَا تَلَبَّثُواْ بِهَآ إِلَّا يَسِيرٗا

"އެމީހުންގެ ކައިރިއަށް އެރަށުގެފަރާތްތަކުން ކާފަރުން ވަދެގެންގޮސްފަހު (މުޝްރިކުންކަމުގައިވުމަށް) އެމީހުންގެ ދީނުން އެނބުރުމަށްގޮވައިފިނަމަ އެމީހުން ގެރިހަނައިރުއްވަންދުން ނުލިބެ މުޝްރިކު ވެއްޖައީސްވެ."595

ވީމާ އަޅުގަނޑުމެން الله تعالىގެ ހަޤީޤަތުން އެދުނީ އަޅުގަނޑުމެން ސާބިތުކަންދެއްވާ، ފުރިހަމައިގެ ތެރެއިން ފުޅާވެގެންވާ ކަންތައް ތަކުރާރުކުރެއްވުމަށް މަގުފުރިހަމަ ސަލާމަތުކަން ދެއްވުމެވެ. އަދި މުސްލިމުން، ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އަށް ތަބާވިމީހުން ޝިރުކާއި މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެ، އެބައިމީހުންގެ ދީނާއި ދިފާޢުކުރުމުގައި ދިމާއަށް ފުރަތަމަ ނަހުރުއްވާނަމަ އެކަންތައް އެބައިމީހުންނާއި ކުރިމަތިވާސްކަން އާއި އަންގާވާނަކަނުގެ އަނިޔާތަކެވެ." 596

ތަޢުރީފުގެ މަތީގައި ސާބިތުވެ، ބާޠިލާއި ހަނގުރާމަކުރުން، މަރާއި އަނިޔާގެ އިންޒާރުތަކުން އެބައިމީހުން އިންޒާރުކުރުމާއި، އަދި އެބައިމީހުން ހިޖުރަކުރުމަށް ދާން ތަސްބީތު ނިކަމެތި މީހުންނަށް ހުރަފާތުގެ އަޅުވެރިކަމުގެ ގޮތުގައި ވަރަށްވެސް ފުރަހަމަވާނެއެވެ. އެބައިމީހުން އާއިލާތަކުގެ ދުނިޔާ، ފުރުޞަތުތަކާ ހުރަސްއަޅާ ބަދަލުވިއެވެ. އަދި އެއްދުވަހު

---

594 "ސަބީލުންނަޖާތު (124/8)"ގެ ތެރެއިން "އިސްލާމްދީން"ގެ ބައި

595 އަޙްޒާބު ސޫރަތުގެ 14

596 "އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (124/8)"ގެ ޖިހާދުގެ ބާބުގެ ތެރެއިން

ދެކޮޅުވެރީންގެ ކިބައިގައިވެސް އިބްރާހީމުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއްވެއެވެ. އިބްރާހީމުންވެސް އިބްރާހީމުންގެ ޖަގީޑާއާއި ތަދުބީރުންތަކާއި ދިރިހުރުމާ އަނދަގޮތަށެވެ. އެހެންނަމަވެސް އިބްރާހީމުން ފަރަތަށްޓަކައި ހާދަ ނުވެއެވެ. އަދި ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ ސަޙާބީންގެ ކިބައިގައިވެސް ކޮންމެވެސް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއްވެއެވެ؟ އިބްރާހީމުން ހިތްވަރާއި، ޖިހާދު ކުރިއެވެ. އަދި ގޮތުގައިވެސް، އިބްރާހީމުންގެ ތަރުބިއްޔަތުން ގޮތުގައިވެގެންދިއައެވެ،

وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا

"އަދި ހިދާޔަތްދެއްވާ އަދި ނަޞްރުދެއްވާ ގޮތުން ތިބާގެ ރަސްކަލާނގެ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ."[597]

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلْيَوْمَ ٱلْـَٔاخِرَ

"ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުންގެ ސީރަތުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް الله تعالىއާއި އާޚިރަތްދުވަހަށް އުއްމީދުކުރާމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެކެވެ."[598]

އަދި މިމަގުގެ ނިމުމުގައިވެސް ބޮޑުވެގެންވާ ކާމިޔާބީއެވެ (ފަތުޙުލް ކަބީރު)

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُم مِّنْ أَرْضِنَآ أَوْ لَتَعُودُنَّ فِى مِلَّتِنَا ۖ فَأَوْحَىٰٓ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ ٱلظَّـٰلِمِينَ ۝ وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ ٱلْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِى وَخَافَ وَعِيدِ

"ދެން ކާފިރުވީމީހުން އެބައިމީހުންގެ ރަސޫލުންނަށް ބުނެއެވެ: ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އަހަރެމެންގެ ބިމުން ބޭރުކޮށްލާނުމެވެ. ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުން ޖެހޭނީ އެނބުރި އަހަރެމެންގެ ދީނަށް ވަންނާށެވެ. ދެން އެބައިމީހުންގެ ވެރިރަސް އެރަސޫލުންނަށް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއަނިޔާވެރި ކާފިރުންތައް ހަލާކުކުރައްވާހުށީމެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ހަލާކުވުމަށްފަހު ތިޔަބައިމީހުން އެބިމުގައި ގާއިމުކުރައްވާހުށީމެވެ. މިއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޒުމަށް ބިރުގަންނަމީހާއަށް، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވަޢީދަށް ބިރުވެތިވާމީހާއަށް ގާއިމުވާ ލިބޭ ބަދަލަކީ ހެޔޮ ޖަޒާއެވެ."[599]

قَالُوا۟ ٱبْنُوا۟ لَهُۥ بُنْيَـٰنًا فَأَلْقُوهُ فِى ٱلْجَحِيمِ ۝ فَأَرَادُوا۟ بِهِۦ كَيْدًا فَجَعَلْنَـٰهُمُ ٱلْأَسْفَلِينَ ۝ وَقَالَ إِنِّى ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّى سَيَهْدِينِ

"އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. އޭނާއަށްޓަކައި ބިނާއެއް ހަދާށެވެ! އަދި (އަލިން ދިރުއަށް ފުރާވައި ހުޅުދަޅަންވަރުގެ) އެގަދަ އަލިފާންގަނޑުގެ ތެރެއަށް އެކަލޭގެފާނު އެއްލާލާށެވެ! އިބްރާހީމުން ގާތުގައި އެކަލޭގެފާނަށް މަކަރާއި ހީލަތް ހެދިއެވެ. އެބައިމީހުން ދެރަކޮށް

---

597 ފުރުޤާން ސޫރަތުގެ 31

598 މުމްތަޙިނާ ސޫރަތުގެ 6

599 އިބްރާހީމް ސޫރަތުގެ 14-13

ބަލިވެބަދަލީ އެބައިމީހުންކުރެގައި ތިމަންއިލާހު ޢަފުވެވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު ދުރީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ފިރިޔައްބު އަދުރުކުރެއްވި ތަނަށެވެ. އެއިލާހު ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވާނެއެވެ."[600]

أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُم مَّثَلُ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِكُم ۖ مَّسَّتْهُمُ ٱلْبَأْسَآءُ وَٱلضَّرَّآءُ وَزُلْزِلُوا۟ حَتَّىٰ يَقُولَ ٱلرَّسُولُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ مَتَىٰ نَصْرُ ٱللَّهِ ۗ أَلَآ إِنَّ نَصْرَ ٱللَّهِ قَرِيبٌ

"ނަމަވެސް ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގައި އުޅެދިޔަ މީހުންނަށް ޖެހިފައިވާ ހާލަތެއް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަދި ނުޖެހިއްޔައި، ސުވަރުގެވަދެވިދާނެކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން ހީކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ ކުރީގައި އުޅެދިޔަ މުއުމިނުންތަކުންނަށް ނުހަނު ބޮޑު ދަތިތަކާއި އުނދަގޫތައް އުފުލަން ޖެހުނެވެ. އަދި މުޞީބާތަކުގައި ބިންހެލުމާކަން ފަދައިން އުދުހުން ވަރުގަދަ ގޮތަކަށް ފެތިގެންވިއެވެ. ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم)*އާއި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައި ތިއްބެވި އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނަށް ބުނެވިއްޖެއުމަށް ދަންނަވާނެވެ: ﷲ تعالىގެ ރަޙްމަތުން ނަސްރުދެއްވާނީ ކޮން ކަންހިނދަކުތޯއެވެ؟. ދަންނާށެވެ! ﷲ تعالىގެ ރަޙްމަތުން ނަސްރުދެއްވުން ވަނީ ކައިރި ގާތުގައެވެ."*[601]

މިއީ ޤުރްއާނުގެ މައްސަލަ ތަޢުލީމުގެ ދިރާ ހިއްވަރުވައިގެން މީހުންތަކުގެ އަރުވަސްދެވުނުގެ ސިފައިހުންނުގެ ކިބައިން މިއަދު ފެނިގެންދާ މަންޒަރެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ޔޫސުފު(عليه السلام)ގެ ބަސްފުޅު ތަކުރާރުކުރާ ދަރިފުޅު ދައްކާލަވެފައެވެ

رَبِّ ٱلسِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِيٓ إِلَيْهِ

"ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެވެ! އެބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ދަޢުވަތުދޭ ކަންތަކަށްވުރެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ޖަލުވުމީ ލޯބިވާކަން ބޮޑުވެގެންނެވެ."[602]

ހަމަކަށަވަރުކޮށްވެސް ޖަލާއި، އަނިޔާތަކާއި، ޝަހީދުކުރުމާ، މިހާރު "މިނިވަންކަމާއި"، "ގައުމިއްޔަތާއި"، އަމިއްލަ ހަގީގީގޮތުން މިއުޅޭ ގޮންޖެހުންތަކާއި، ކާފިރުންނަށް ވަރުގަދަވާ އެކަށީގެންވާގޮތުގައި ފިކުރުވެރިކަމުގައި ދެމިހުރުމުގެ ނުރައްކާތަކުން ލިބިގެންދާނީއެވެ.

އަދި މިމަގުގައި ހިނގާމީހުން ލިބިގެންދާނީ

وَيَٰقَوْمِ مَا لِيٓ أَدْعُوكُمْ إِلَى ٱلنَّجَوٰةِ وَتَدْعُونَنِيٓ إِلَى ٱلنَّارِ ۝ تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِٱللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِۦ مَا لَيْسَ لِي بِهِۦ عِلْمٌ وَأَنَا۠ أَدْعُوكُمْ إِلَى ٱلْعَزِيزِ ٱلْغَفَّٰرِ ۝ لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِيٓ إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُۥ دَعْوَةٌ فِي ٱلدُّنْيَا وَلَا فِي ٱلْءَاخِرَةِ وَأَنَّ مَرَدَّنَآ إِلَى ٱللَّهِ وَأَنَّ ٱلْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۝ فَسَتَذْكُرُونَ مَآ أَقُولُ لَكُمْ ۚ وَأُفَوِّضُ أَمْرِيٓ إِلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بَصِيرٌۢ بِٱلْعِبَادِ ۝

---

[600] ނިސާއު ސޫރަތުގެ 97-99

[601] ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 214

[602] ޔޫސުފު ސޫރަތުގެ 33

"އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ގައުމުގެ މީހުންނޭވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް މިގޮވަނީ ސަލާމަތާއި ބާއްޖަވެރިކަން ލިބިގަތުމަށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތިޔަގޮވަނީ ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ ތެރެއަށް ވަނުމަށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތިޔަގޮވަނީ الله تعالىއަށް ކާފަރުވުމަށާއި[603] އެއިލާހުގެ ހަޟްރަތަށް އެންމެހާ ޖާހިލުކަމުގައި ޝަރީކުކުރުމަށެވެ[604]. ނަމަވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް މިގޮވަނީ ގަދަވެރިވެވޮޑިގެންވާ، ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އިލާހުގެ ހަޟްރަތަށް އިލާހުންވުމަށެވެ. ޝައްކެއްނެތްތެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތިޔަގޮވަނީ މިދުނިޔޭގައި، ނުވަތަ އާޚިރަތުގައިވެސް އެއްއެކަކަށް ގޮވުމަކަށް އެއްވެސް ހައްގެއް ނުވަތަ ސަބަބެއް ލިބިގެންނުވާ އެއްކަމަކަށް ނުކުރުމަށެވެ. އަދި އަހަރެމެންގެ އެނބުރިދިއުންވަނީ الله تعالىގެ ހަޟްރަތަށެވެ. އަދި އިސްރާފުވެރި، ޖައްބާރުންނަކީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ފަހެ، ތިމަންކަލޭގެފާނު މިބުނާ އެއްޗެހި ތިޔަބައިމީހުން ނިކަން ހަނދާންކުރާނެތެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކަންތައްވަނީ الله تعالىއަށް ހަވާލުކޮށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެއިލާހުގެ އަޅުތަކުން ދެކެވޮޑިގެންވެއެވެ. ދެންފަހެ الله تعالى އެބޭކަލުންގެ ނުބައި ރޭވުންތަކުން އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. އަދި ފިރުޢައުނުގެ މީހުން ވަށައިލެވިފައިވަނީ އެންމެ ނުބައިވެގެންވާ އަޛާބުންނެވެ."[605]

އެވެ ކިޔާމީހުން ކަމުގައެވެ.

وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤۡتُواْ ٱلزَّكَوٰةَۚ وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلۡقَيِّمَةِ

"ހުނަފާއިންގެ ގޮތުގައިވެސް، الله تعالىގެ ހަޟްރަތަށް އަޅުކަން ހާލިޞްކުރާ ހާލު، الله تعالىގެ އަޅުކަންކުރުމަށާއި، ނަމާދު ޤާއިމުކުރުމަށާއި، ޒަކާތްދިނުމަށް ފިޔަވައި އެމީހުންނަށް އަމުރު ނުކުރެވެއެވެ. ސީދާވެގެންވާ ދީނަކީ އެއީއެވެ."[606]

އަދި ހުނަފާއިންނަށްވުމަކީ އެއީ މީހުންނަށް الله تعالىވަނީ އެންމެ ބަރާއަތްތެރިވާކަމެވެ

قَدۡ كَانَتۡ لَكُمۡ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ فِيٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذۡ قَالُواْ لِقَوۡمِهِمۡ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُاْ مِنكُمۡ وَمِمَّا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرۡنَا بِكُمۡ وَبَدَا بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمُ ٱلۡعَدَٰوَةُ وَٱلۡبَغۡضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَحۡدَهُۥٓ

"ހަމަކަށަވަރުން އިބްރާހީމް(عليه السلام)އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވި މީހުންގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއް ވެއެވެ. އެއީ އެބޭކަލުންގެ ގައުމުގެ މީހުންނަށް ބުނިހިނދެވެ. ތިމަންމެންވަނީ ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުން الله تعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރާ ތަކެތިން ބަރީއަވެފައެވެ. އަދި ތިމަންމެން ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުވީމެވެ[607].

---

[603] އުޞޫލުން މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފަރުންނާއި އެހީވުން

[604] އުޞޫލުން އިބިލީހާއި އޭނާގެ ލަޝްކަރުގެ ހަރަކާތްތަކުން، އިސްލާމީ މުޢާމަލާތުތަކުން، އިސްލާމީ ސިޔާސަތުތަކުން ހިމެނެއެވެ.އަދި الله تعالى ފިޔަވާ އެހެން ފަރާތްތަކަށް ގަރާރުދިނުމުގެ ބާރުދިނުންވެސް ހިމެނެއެވެ.

[605] ޣާފިރު ސޫރަތުގެ 41-45

[606] ބައްޔިނާ ސޫރަތުގެ 5

[607] ކާފަރުން ބުނެވި: "ތިޔަބައިމީހުން އިންކާރުކުރަމުން" ނުންނަމަ "ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކާފަރުވެއްޖައީމު"އެވެ. މިއާއެކީ އަޅުގަޑު ސުންނަތް ވަލްޖަމާޢަތުގެ އިމާމުންގެ މުސްލިމުކާނަންނަށް ބަލާ ދެކެނިވެއެވެ.

އަދި ތިމަންމެންނާއި ތިޔަބައިމީހުންނާއި ދެމެދުގައި އަބަދުގެ އަބަދަށް އަދާވާތްތެރިކަމާއި ނުރުހުންތެރިކަން ފާޅުވެއްޖެއެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން الله تعالىއަށް އީމާންވެ އެކަނި އަޅުކަން ކުރުމަށް ދާންދެންނެވެ." 608

މޫސާ(عليه السلام)ގެ ގޮތުގައިވީ މުވައްޙިދުންނަށް ޖާދޫގަރުން ހުރިގޮތް ހިތަން އަރުވާލައްވާނެއެވެ

فَلَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَـٰفٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِى جُذُوعِ ٱلنَّخْلِ وَلَتَعْلَمُنَّ أَيُّنَآ أَشَدُّ عَذَابًا وَأَبْقَىٰ

"ތިމަން ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތްތަކާއި ފައިތައް ބުރިކޮށް އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އެންމެން ކަދުރު ގަހުގައި ސަލީބަށް އަރުވާނަމެވެ. ތިމަންނެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ޢަޒާބުގެ ގޮތުން ބިރުބޮޑުވުމާއި ދިގުދެމިގެންވާ ފަރާތަކީ ކާކުކަން ތިޔަ އެނގިގެން ދަންނަހުއްޓެވެ."609

الله تعالىގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ސަލަފުއްޞާލިޙުން އެތައްކޮޅުކުރުން ޖަވާބުދެއްވި ފަދައިން ޖަވާބުދެއްވާށެވެ.

لَا ضَيْرَ ۖ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ

"ގެއްލުމެއް ނެތެވެ. އަހަރެމެން ދާނީ އަހަރެމެން ހެއްދެވި އިލާހުގެ ޙަޟްރަތަށެވެ."610

އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށްވެސް ތިޔަބައިމީހުންގެ ސަލަފުއްޞާލިޙުން ޖަވާބުދެއްވި ފަދައިން ޖަވާބުދިނުމުގެ ތައުފީޤު ލިބޭށެވެ.

قَالُوا۟ لَن نُّؤْثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَآءَنَا مِنَ ٱلْبَيِّنَـٰتِ وَٱلَّذِى فَطَرَنَا ۖ فَٱقْضِ مَآ أَنتَ قَاضٍ ۖ إِنَّمَا تَقْضِى هَـٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَآ ۝ إِنَّآ ءَامَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَـٰيَـٰنَا

"އެބައިމީހުން (އީމާންވި ސިޙުރުވެރިން) ވިދާޅުވިއެވެ: ތިމަންމެންނަށް ލިބުނު ބަޔާން ދަލީލުތަކާއި ތިމަންމެން ހެއްދެވި ޒާތަށްވުރެ ކަލޭގެ މައްޗަށް ތިމަންމެން އިޚްތިޔާރެއް ނުކުރާހުށީމެވެ. ކަލޭކުރަން ބޭނުން ކަމެއް ކަލޭ ކުރާށެވެ. ކަލޭ ކުރެވޭނީ ހަމައެކަނި މި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންމެން ތިމަންމެންގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެއަށް އީމާންވީމެވެ. އެއީ ތިމަންމެންގެ ކުށްތަކާއި ކަލޭ ތިމަންމެން ކުރުވި ސިޙުރުގެ ކުށް ފުއްސަވައިދެއްވުމަށެވެ."611

---

608 މުމްތަޙިނާ ސޫރަތުގެ 4

609 ޠާހާ ސޫރަތުގެ 71

610 ޝުޢަރާއު ސޫރަތުގެ 50

611 ޠާހާ ސޫރަތުގެ 72-73

އަދި ތައުހީދުގެ އަހުލުވެރީންނާއި، ޝުރުކުމުންގެ އަހުލުވެރީންނާއި ބެހޭގޮތުން الله تعالى ވަޙީކުރައްވަވާފައިވެއެވެ

إِنَّهُۥ مَن يَأْتِ رَبَّهُۥ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُۥ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ۞ وَمَن يَأْتِهِۦ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلدَّرَجَـٰتُ ٱلْعُلَىٰ ۞ جَنَّـٰتُ عَدْنٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَآءُ مَن تَزَكَّىٰ

"އެއިލާހުގެ ހަޟްރަތަށް ފާފަވެރިޔަކުގެގޮތުގައި އަންނަ މީހާއަށް ޖަހަންނަމަ ހުއްޓެވެ. އެތަނުގައި އޭނާ މަރުވެސް ނުވާނެއެވެ. ނުވެސް ދިރޭނެއެވެ. އެއިލާހުގެ ހަޟްރަތަށް މުއުމިނެއްގެ ގޮތުގައި ޞާލިޙު އަމަލުތައް ކޮށްގެން އަންނަމީހުންނަށް އެބައިމީހުންނަށްޓަކައި ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ދަރަޖަތައް ވާނެއެވެ. ޢަދްނު ސުވަރުގެތަކުގެ މަތިވެރި ނިޢުމަތްތަކުގައި އެބައިމީހުން ދެމިތިބޭނެއެވެ. އެއީ ފާފަތަކުން ޠާހިރުވެގެން ދިޔަ މީހުންނަށް ހުރި ޖަޒާއެވެ."[612]

އަދި މުއުމިނުވެރިޔާގެ ދިމާވާ ކަންކަމުގައި ހަމަޖެހިގެން ތިބެންވާގޮތް، الله تعالى އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ

قُل لَّن يُصِيبَنَآ إِلَّا مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَىٰنَا ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ۞ قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَآ إِلَّآ إِحْدَى ٱلْحُسْنَيَيْنِ ۖ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ أَن يُصِيبَكُمُ ٱللَّهُ بِعَذَابٍ مِّنْ عِندِهِۦٓ أَوْ بِأَيْدِينَا ۖ فَتَرَبَّصُوٓا۟ إِنَّا مَعَكُم مُّتَرَبِّصُونَ

"ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ: الله تعالى ކަނޑައަޅުއްވާ ލިޔުއްވާފައިވާ ކަމެއް ފިޔަވައި ތިމަންމެންނަށް ނުޖެހޭ ހުށްޓެވެ. ތިމަންމެންގެ މައުލާ، އެކަލާނގެއެވެ. އަދި މުއުމިނުން ތަވައްކަލުވާންވާނީ އެކަލާނގެއަށެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ: ކަލޭމެން ތިމަންމެންނާ ބެހޭގޮތުން އިންތިޒާރުކުރަނީ ދެހެޔޮކަމުން އެއްކަމެއްތޯއެވެ؟ (އެ ދެހެޔޮކަމަކީ ޝަހީދުވުން ނުވަތަ ނަޞްރު ލިބުމެވެ). ތިމަންމެން ކަލޭމެންނާމެދު އިންތިޒާރުކުރަނީ އެކަލާނގެ ހަޟްރަތުން ނުވަތަ ތިމަންމެންގެ އަތްމަތިން الله تعالى ކަލޭމެންނަށް އަޒާބެއް ކުރިމަތިކުރައްވާ ކަމަށެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އިންތިޒާރުކުރަމުން ތިބޭށެވެ. ތިމަންމެންވެސް ކަލޭމެންނާއެކު އިންތިޒާރުކުރާ ބައެކެވެ."[613]

މުއުމިނު އިޙްސާނުގައި މިއެވެ. ވީމާ މިމަގުގައި ތިބެނީ ކޮންބައެއްތޯއެވެ؟

އަދި ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ: "މުއުމިނަކަށް ޤަދަރުކުރެވޭ ކޮންމެކަމެއް ހެޔޮކަމެކެވެ. އެބައިމީހުން الله تعالىގެ ޤަޟާއާއި ޤަދަރަށް، ރުހިގަނެ ޝުކުރުވެރިވާނެއެވެ. އަދި އެފަދަ މުޞީބާތްތަކުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުންނަށް ދަރަޖަ ބޮޑުވާނެއެވެ. އަދި ދިރުމަތުގައި ހަމައެކަނި އެބައިމީހުންނާ އެކަށީގެންނެވެ." [614]

---

612 ޠާހާ ސޫރަތުގެ 74-76

613 ތައުބާ ސޫރަތުގެ 51-52

614 ގެނެސްދެއްވާފައިވަނީ މުސްލިމު(247، 1037)އާއި، ބައްޒާރު(220/16)އާއި، "އަލްމުޚްތާރާ (289/2)"ގައި އަޟް ޟިޔާ އަލްމަޤްދިސީ އެވެ. އިސްނާދު ޞައްޙަކަމަށް ބުނެފައިވެއެވެ. އަދި "ސަޙީޙު މުސްލިމު"ގައި 'ކާޚިލުތި ކަލިމާއަކީ...'އެވެ ވާހަކަ ބައްޓަން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޙަދީޘް ޞައްޙަވާކަމެވެ. އަދި އިބްނު

ވީދާ

سَلَٰمٌ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ

"އިބްރާހީމް(عليه السلام)ގެ މައްޗަށް ސަލާމްހުއްޓެވެ."[615]

اللهم صل على محمد وعلى آل محمد كما صليت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم إنك حميد مجيد

ބައްލަވާ "އަލްއިޞާބާ(190-200)"ވެސް ބައްލަވާށެވެ. އަދި އަބޫ ދާވޫދާއި އަބޫދާވޫދުވެސް މިޙަދީޘް ރިވާޔަތްކުރައްވައިފައެވެ. ބައެއް ރިވާޔަތްތަކުގައި ޢަބިދު ބިން ޢަބްދިالله (رضي الله عنه)ގެ ފަރާތުންނެވެ. އަދި އަނެއް ރިވާޔަތެއް އިބްނު ޢުމަރު ބިން ޙުސައިން(رضي الله عنه)ގެ ފަރާތުންނެވެ.

[615] ޞާއްފާތު ސޫރަތުގެ 109

9- ނަޖްދުގެ އިމާމުން(رحمهم الله)އާއި މުޙްދިޘާއިން[616]

އިމާމް މުޙަންމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު(رحمه الله) ވިދާޅުވެދެއްވާފައިވެއެވެ: "ދަންނާށެވެ. الله تعالى، ޙިކުމަތްތެރިކަމާއިގެން ރަސޫލުން ފޮނުއްވެވި ހިނދު، އެއްވެސް ބޭކަލަކަށް ޢަދުއްވެއް ނުލާ ނުވާނޭ ފަދައިން ނުލެއްވުމަކީ އެއިރާގެ ބިލާމަތްތެރިކަމުގެ ކަމުގެ ތެރެއިން ކަމެކެވެ. އެގޮތުން الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

وَكَذَٰلِكَ جَعَلۡنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَٰطِينَ ٱلۡإِنسِ وَٱلۡجِنِّ يُوحِي بَعۡضُهُمۡ إِلَىٰ بَعۡضٖ زُخۡرُفَ ٱلۡقَوۡلِ غُرُورًا

"ހަމައެފަދައިން ކޮންމެ ނަބިއްޔަކަށްވެސް އިންސިޔުންނާއި ޖިންނިންގެ ޝައިޠާނުން އެބައިމީހުންގެ އަޑުވާކޮށްލުންކަމުގައި ލެއްވީމެވެ. އެއިން ބައެއްމީހުން ބައެއްމީހުންނަށް މީހުން ހެއްލުވައިލުމަށް ޒީނަތްތެރި ބަސްތަކެއް ވަޙީކުރެއެވެ."[617]

އަދި ބައެއްފަހަރު އެއަދުއްވުންގެ ގޮތުގައި އެބައިމީހުންނަށް ލިބިގެންވާ (ޢިލްމާއިންނާއި އިދިކޮޅު ބޭނުންކުރާ) އިލްމުތަކަކާއި، ފަލްސަފާތަކާއި، ޝުބުހާތަކެއްވެއެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ

فَلَمَّا جَآءَتۡهُمۡ رُسُلُهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِ فَرِحُواْ بِمَا عِندَهُم مِّنَ ٱلۡعِلۡمِ

"ފަހެ އެބައިމީހުންނަށް އެބައިމީހުންގެ ރަސޫލުން ހުއްޖަތްތަކާއިގެން ވަޑައިގެންނެވުމުން ހިނދު އެބައިމީހުންގެ ގާތުގައިވާ ޢިލްމަކުން އުފާކުރިއެވެ."[618]

-މިހާ ހިސާބުން އިމާމުގެ ބަސްފުޅު ނިމުނީއެވެ-

ވީމާ މިއަދުވެސް އިބްނުޢަރަބީއަށް ތަބާވާމީހުންނަށް އެފަދަ ޝުބުހާތަކާއި، އެއީ ބަރަހާނާއެއް ކަމުގައި ހަދައިގެން ކަލާމުގެ ފަލްސަފާ ދެކެވެނީ މުހިންމުކަމެއް ކަމުގައި ދެކެއެވެ.

ޢަބްދުލްމުޙްސިން އުބައިކާނގެ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނަށް އެހީވުމާއި ބެހޭގޮތުން ދީފައިވާ ފަތުވާގައި ވަކިކަމާގެ އިސްލާމް ފެންނަ އަރުނަޢަރު މަޢުރޫފު ކަމެކެވެ[619]. އަދި މިފަތުވާއަކީ ސަލަފުންގެ ފަތުވާތަކާއި އިދިކޮޅު

---

616 މިބައި ބަޔާންކުރެވިފައި ވަނީ ޝައިޚް އަބޫ މުޙައްމަދު އަލްމަޤްދިސީގެ "ނަޖްދުގެ ފަތުވާތައް މުރުތައްދުން ގޮތުގައި އެވެ. ބަލާށޭ ތަރުޖަމާކުރަނީ އަލްމުޝްރިކީން"އެވެ ކިޔުން ލިޔުންތަކުގެ މައްޗަށާއި، ޝައިޚް ނާޞިރު އަލްފަހުދުގެ "އައްތިބްޔާން"އެވެ ކިޔުން ފޮތުގެ މައްޗަށާއި އަދިހަމަ އެކަށައަޅާގެ "ވަގުތު މަޖައްލާ ވަގުތާގެ" މައްޗަށާއި، ޝައިޚް އަބޫ މުޙައްމަދު އަލްމަޤްދިސީގެ "އައްސިޖްނުއްޝައްރިޢިއްޔާ"ގެ މައްޗަށެވެ.

617 އަންޢާމް ސޫރަތުގެ 112

618 ޣާފިރު ސޫރަތުގެ 83. އިމާމުގެ "ކަޝްފުއްޝުބުހާތު" ބައްލަވާލައްވާ

619 މިފަތުވާ ފޮތުގައި ކިޔާދީ އަރުނަޢަރު ވަކި އަނބުރާ ތެދުވެރިކަމާއި ސުންނަތާއި ސަލަފުންގެ މަންހަޖުގެ މައްޗަށް ރައްދުވެވަޑައެވެ. وﷲ الحمد

ފަތުވާއެއް ކަމުގައިވެފައިވާއިރުވެސް މިއަދާއި ހަމައަށް ޖަހްމީ މުރުޖިޢާއިން ގެންދަނީ މިފަތުވާ އާންމުކޮށް ފެތުރުމުންނެވެ.[620]

މުރުޖިޢާއިންތައް ތަރުޖަމާކޮށްގެން އުޅޭ އޭނާގެ ފަތުވާގައި ގެނެސްދީފައިވާ އޮޅުވާލުންތަކެއް މިތަނުގައި ކުރުކޮށް ގެނެސްދޭނަމެވެ.

1- އޭނާ ނަކަލުކޮށްފައިވަނީ މުޙަންމަދު ރަޝީދު ރިޟާއާއި އިމާމް އިބްނު ޙަޖަރު(رحمه الله)ގެ ބަހެވެ.[621] މިތަނުގައި މިބަސްތަކަށް ރައްދުދިނުމުގައި ވަގުތުކޮޅު ދުއްވާލައެއް ނުލާނަމެވެ. އެހެނީ މިބަސްތަކަކީ މިޒަމާނުގެ ސަލަފީ ޢިލްމުވެރިން ބަސްތަކަކެވެ. އަދި އޭނާ މިބަސްތަކަކީ މިޒަމާނުގައި ގޮސްފައިވާ ބަސްތަކެއް ކަމުގައި ދެއްކުމުގެ ގޮތުން އެބަސްތައް ގެނެސްފައިވާ ވަރަށް ދުރުދުރުންނެވެ.

2- އަދި އޭނާވަނީ ޚާލިދު ބިން އަބީ ބަކްރާ(رضي الله عنه)ގެ ބަޔާ ނުބައިކަން ތަޢުރީފުކޮށްފައެވެ.

3- އަދި އަބޫ ޖަންނަތުގެ ބަޔާތް އޭނާ ގެނެސްދީފައިވާ ވަރަށްވެސް ކުރުކޮށްލާށެވެ. އެހެނީ އެބަޔާ އެއްކޮށް ގެނައިނަމަ އޭނައަށް އޮންނާނީ އޭނާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް ރައްދުދިނުމެވެ.

4- އޭނާވަނީ މުޅި ތާރީޚުގައިވެސް މުސްލިމުން ބިން ބަހައްޓާ ފުރަތަމަ މީހާ ކަމުގައެވެ. އަދި ޝީޢާން އަލްޚަވާރިޖުންނާއި މުޢުތަޒިލާއި(މުޢުތަޒިލާއަށް ނިސްބަތްކޮށް)[622]، އެކަމުގައި އެއްވެސް ތަފާސީލެއްގައި ސަލަފުއްޞާލިޙުން ހިނގާ އޭނާވެސް ބަރުގަހައިގެން އެކަމުގައި އެއްވެސް ތަފާސީލެއް ވާކަމެއް ނޫން ކަމުގައެވެ. އަދި ޝައިޚުގެ ބަޔާ މީހާ ދީނުން ބޭރުކުރާ ކަމެއްގެ ގޮތުގައެވެ.[623]

އަދި މީގެ އިތުރުން އުޞޫލީކަންތަކާއި އިލްމުފިޤުހީގެ މައްސަލަތަކުން ބޮޑުވެސް ހަލާކުވެއެވެ. ވީމާ إنشاء الله މިބާބުގައި އެކަށީގެންވާ ދަލީލުތަކަށް އަލިއަޅުވާލާ، الله تعالىގެ އިޒުނަފުޅާއެކު މިކަމާގެ ޢަޤީދާތަކާއި ސަލަފުއްޞާލިޙުންގެ ޢަޤީދާ ބަޔާންކުރާނަމެވެ.

---

[620] މުރުޖިޢާއިން ދެން ފަތުރަމުން، އާންމުކޮށްދެނުން ގެންދާ ފޮތަކީ ޝައިޚު ކަމުގައިވާ ޢަލީ. ޚާލިދު ބިން ޢަލީގެ ފޮތުއްކަޝަފުކަރާވާ "އަލްޙިވާރުލް ވަޠަނީ: ބައިނަލްއިސްލާމް ވަލްޢިލްމާނިއްޔާ"އެވެ. އޭނާގެ ފޮތުގައި މުޢުތަޒިލާގެ ވާހަކަ އެނގުމަށް ފަހަރެއްވެސް ގެންގުޅުއްވި ނުވެއެވެ. އަދި ސަލަފުއްޞާލިޙުންގެ އިލްމުވެރިން މުޢުތަޒިލާއާއި ބަރާބަރަށް ގެންގުޅުއްވާފައިވާ ފަތުވާއެއްވެސް ގެންގުޅުއްވި ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން އެފޮތުގައި އޭނާގެ ކަމަކީ އާންމުކޮށް ބަޔާންކުރި ވަކިވެފައިވާ ބަޔާ ނުބައި ތަޢުރީފުކުރުމެވެ.

[621] މިތަނުގައި އިމާމް ޙަޖަރު(رحمه الله)ގެ ބަސްފުޅަކީ "މުސްލިމުކަމަށް އެހެން މުސްލިމަކާއި ދުރުވެގެން ކާފިރުވުމުގެ އެއް ސަބަބަކީ" ބޭނުންކުރެވުނު އަނެއްކަމާ ބަސްތަކެވެ. އޭނާއާއި މުޢާރަޟާވާ ބަސްތަކީ "މުސްލިމުންނާއި ދިމާވުމަށް ކާފިރުވެއްޖެ އެކިބަ"ގަޔާ މުޅިން ނެ މައިދާނުގައެވެ. އެހެންކަމުން ކާފިރުވެގެ އެކި ބަސްތަކުގައި އިބްނު ޙަޖަރު(رحمه الله) ދީނުގެ ބޭރުކުރުމަށް ގެންގުޅުއްވާ ބަސްފުޅު: 1-އެކަމުގެ މުސްލިމުންގެ ބޮޑުކަމުގެ 2-ކާފިރުވުން މިކަމުގައި މުސްލިމުން ބޮޑަކޮށް ތަފާސީލު ބަޔާންކޮށްދެއެވެ. ވީމާ ހިނގާ އަހުލުއްސުންނަތުގެ ޢިލްމުވެރިން ބަޔާން ބުނާ ބިން ޝާކިރު އައްޝައިޚު(رحمه الله)ގެ "އަލްޙިކަމުގެ މުޙާކަމާ ފީ ރިސާލަތި އިސްލާމިއްޔާ ތަފްސީރުލްފަޤްރު" ކިޔާބުގެ އަޅުގަނޑުމެންގެ އެދުނުކުރެއެވެ. އަދި މިތަނުގައި ގެންގުޅުއްވާ ތަޢުލީމު ދިރާސާގެ ބަސްތައް ނަގާފައިވާ މުޅިން ނުބައި ކަމުގައެވެ. އެކަން އުޞޫލީކާންތަކާއި ވަކިން ތަފާސީލު އެޅިގެންނެވެ. އެހެންނަމަ އޭނާ ބޭނުންކުރި ޢާންމާއިއްޔާގައި ވަކިން ގިނަ އިތުރުކުރެއްވި ޤަޢީދާ ދެއްކެވެ.

[622] މުޢުތަޒިލާއި މުސްލިމުގައި ދުރުދުރުގައިވާ ތަފާސީލު މުސްލިމުގައި އެއްވެސް އިލްމު ތަފްސީލުވެސް ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން މުޢުތަޒިލާގައި ތަފްސީލުވެއެވެ. ކަންތައް މުސްލިމުގެ މުޢުތަޒިލާއެވެ. އެހެންކަމުން ކަންތައް މުޢުތަޒިލާ މުސްލިމުގައިވާ ނޫނެވެ. އަދި މިކަމުގެ ބޭރުކުރުން މިފަދަ ތިންގޮތަކަށް ބޮޑުކޮށްގެން އެކުލެވެއެވެ.

[623] ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙަންމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު(رحمه الله) ގެންގުޅުއްވާފައިވާ މީހާ ދީނުން ބޭރުކުރާ ކަންތައްތައް ބަލާށެވެ.

1- މުޡާހަރާ ދިން ބަހަން ބަރާވުން

އެންމެ ފުރަތަމަވެސް ހުރިހާ އިސްލާމްދީނީ ޢަލިމުންނާއި އުޅުމުންވެސް މިކަމުގައި ފާހަގަކޮށްދިން ޖެހުންކަމަށް މިބައިކުޑަވީ ޢަބްދުލްމުޙްސިން އިބްނު ނާޞިރު އަލްޢުބައިކާން[624] އަމިއްލަ އުފައްދަވައިފާ ބިދުޢަތަލާ ހަމަވެ. އޭނާގެ ކޮޅަށް މިކަމުގައި އެއްވެސް ސަލަފުއްޞާލިޙުންގެ ބޭރިން ބާކީހުމާ ދުރުވެރުމަށްވާ ސުވާލެއް ނުވާއެވެ.

އޭނާ މިކަމުގައި ބުނުއްވައިފައެވެ

- ހަމައެކަނި މުރުތައްދުވާން މުޡާހަރާ(މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނަށް އެހީވުން)އަކީ އެމީހަކު އެކަމެއް ކުރާހިނދު ކުފުރަށް ދުރުވެން ހުރުކުރާ މުޡާހަރާއެވެ.
- ދީނީ އިދާރީކަންތައްތަކުގައި މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނަށް އެހީވުމަކީ އޭނާ ބޮޑުކަމެއްގައި ބޭނު ފާފައެކެވެ.
- އަދި އުޚުރަވީގެ ކަމެއްގައި މިސާލަކަށް ބިރުގަންނަވާން މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނަށް އެހީވުމެވެ. މިފަދަކަމެއްގައި އޭނާ ބުނަނީ މިކަމަކީ ހައްދުކަމެއްކަމެވެ. ކުޑަވިޔަސް ބޮޑުވިޔަސް ފާފައެއްވެސް ނުނެވެ. އަދި ކުފުރެއް! ކުފުރެއް ނޫނެވެ.

މިއީ އޭނާގެ އެންމެ ފަހުގެ ދިރާސާތަކުގެ ކުރު ޚުލާޞާއެކެވެ. الله تعالى މިފަދައިން ހުރިހާ މުސްލިމުން ސަލާމަތްކުރައްވާށިއެވެ!

އެހެނަސް ސަލަފުއްޞާލިޙުންނާއި އެބަބަކުރުންގެ ޢަޤީދާއި ވަންހަޖުގައި ތިއްބެވި ހުރިހާ އެންމެންވެސް ވަކި ޢަގީދާއެއް ބަސްކަރުން ފުއްދަވާލައްވައިގެންނެވެ:

"މިހާ ދީނުން ބޭރުކުރާ ޢަމަލަކީ ކަންތައް: މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނާއި އެހީވެ އެއްބާރުލުމެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ

وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ

"އަދި އެބައިމީހުން އައުލިޔާއިންގެ[625] ގޮތުގައި ނަގައިފިމީހާ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ."[626]

އަދި މިހާ ދީނުން ބޭރުކުރާ ދިހަކަންތައްތަކާ އިޖްމާޢުވެރިން އެއްބަސްވެފައިވާ ކަންތައްތަކެކެވެ.

އަދި އިމާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު(رحمه الله) އެކަލޭގެފާނުގެ ތިރީސްކަމުގެ އެންމެ ފަހުކަންތަކުގައި ތިޔައްވާފައިވެއެވެ: "މުޝްރިކުންނަށް މާއްދީ އެކަށީގެންވާ ގޮތުން އެހީވެ މަޖާލަކަށްކަށް މިހެންކަމުގައިވެސް، ނުވަތަ ވަކިން މުސްލިމުންނަށް

---

[624] މިކަލޭގެ މިހިރީ ކޮންމެހެން ހަމަފަހިވެސް މުޡާހަރާއަކީ ދީނުން ބޭރުވާކަހަލަ ކަމެއްކަން ނޫންކަމަށް ދެއްކުމަށެވެ.
[625] އެއްބައިމީހުން، އެހީތެރިން، ރައްކާތެރިން، ރައްޓެހިން
[626] މާއިދާ ސޫރަތުގެ 51

އަދާކޮށްގެން ކުރާ މިހެއްކަމުގައިވިޔަސް، ނުވަތަ އެމީހާގެ އިޖްތިހާދު ނޫނީ މުދާރާތާއި ޖަހްލާއި ބިދުޢާގެ ސަބަބުންވިޔަސް، މަޖުބޫރުކުރެވިގެންވާ މީހާ[627] ފަދައާ އިސްތިސްނާވެގެންވާނެ ބައެއް ނޫނެވެ. އިންސާނިއްޔަތަކަށް އެއްގޮތް ބޮޑު ބިރުތަކަކީ މިއީއެވެ. ވީމާ މުސްލިމު މީހާ ވާންޖެހޭނީ މިކަންތައްތައް ދުރުން، މިކަންތައްތަކަށް ބިރުގަންނަމީހަކަށެވެ."[628]

ވީމާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފުރަތަމަ ބޮޑުސަރުކާރުތަކާއި ކާފިރުއްޔާތަކާއި އެއްބަޔަކުވެއްޖެނަމަ މިކަމަކީ ކުރީން އެއްވެސް އިތުރުވެރިއެއް ކުރައްވާފައިވާނޭ ކަމަކަށްވިޔާ މިކަމަކީ ބިދުޢައެކެވެ.

އަދި އެކަން އެނގުމަށްފަހު ކޮންތާކު މިހާރުވެސް ކޮންފަރާތްތަކަށް ސުވާލަކީ "އެކަލާގެ މިބުނާ ހުރި ކާފިރުކަންވެގެންބާއެވެ؟ އަދި މިކަމުގެ ސަބަބުން ފައިދާވެސް ކޮންބަޔަކަށްބާއެވެ؟" އަދި ޙައްޤު މިކަންކޮށްފައިވިޔަސް الله تعالى އިންޒާރުކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތަކުން މިސްކީނުން ސަލާމަތްކޮށް ދެމެހެއްޓެވުމުގެ ގޮތްތަކަކާއެވެ؟ އަންނަނިވި އާޔަތުގައިވާ ފަދައިންނެވެ

وَلَوۡ كَانُواْ يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلنَّبِيِّ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مَا ٱتَّخَذُوهُمۡ أَوۡلِيَآءَ

---

627 އެކަމަކު މީގެ މާނައަކީ ނޫން މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ހަތިޔާރުނާއި އެއްބައިވެވިދާނެއެވެ. އެހެނީ އަސްލު މަޖުބޫރުކުރެވިގެންވާ މީހާއަށް ވެސް ކުފުރުގެ ބަސްބަހާއި އަމަލުތަކަށް ކުރުން ހުއްދަކުރެވިގެންވީ އެހެން މުސްލިމުންނަށް ގެއްލުންދެވޭގޮތަށް ނުވާނަމައެވެ. އަދި އެހެން މުސްލިމަކަށް ގެއްލުންދެވޭނަމަ އެކަމަކު އިތުރުވެރިން އިޖްމާޢުވެއްޖެއެވެ ގަތުލުކުރުމަށް މަޖުބޫރުކުރަނީ. އެހެނީ އަމިއްލަ ނަފްސު ސަލާމަތްކުރުމަށްޓަކައި އަނެއް މީހާގެ ފުރާނަ ނެގުން ނުވާނެއެވެ. އިމާމު ނަވަވީ(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "މަޖުބޫރުކުރެވިގެންވާ މީހާވެސް މުސްލިމަކު ޤަތުލުކުރުމަކީ އިތުރުވެރިން އިޖްމާޢުވެފައިވާ ޙަރާމްކަމެއް ކަމުގައި މަނާކުރެއެވެ." (އަލްމިންހާޖު ޝަރަޙް ޞަޙީޙް މުސްލިމް ބިން އަލްޙައްޖާޖު 18/16-17)". އިބްނު ޙަޖަރު އަލްޢަސްޤަލާނީ(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "އިތުރުވެރިން އިޖްމާޢުވެފައިވާ ކަމެއްގައި މަޖުބޫރުކުރެވިގެންވާ މީހާވެސް މުސްލިމަކު މަރަން ބަދަލުގަ މުސްލިމުން މަރައިއް ނުވެވޭނެއެވެ. އެހެނީ އެމީހަކު މުސްލިމަކު މަރާނީ އަމިއްލަ ނަފްސު ސަލާމަތްކުރުމަށްޓަކައި ކުރާ ޢަމަލެއް. އަދި އިތުރުވެރިން އިޖްމާޢުވެފައިވާ ކަމެއްގައި މިއީ މަޢުލޫމުކަމެކެވެ. (ފަތުޙުލް ބާރީ ޝަރަޙް ޞަޙީޙް ބުޚާރީ 2/371)". ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ(رحمه الله) ބަޔާންކުރައްވަނީ މަޖުބޫރުކުރެވިގެންވާ މުސްލިމުންނާއި ދިފާޢަށް ހަނގުރާމަކުރަން ނިކުންނަ މީހުންނާއި ބެހޭގޮތުން ވިދާޅުވެފައިވާ އެއްޗެކެވެ: "މިފަދަ ފިތުނައެއްގައިވެސް އެމީހަކު މުސްލިމުންނާއި ދިފާޢަށް ހަނގުރާމަކުރަން މަޖުބޫރުކުރެވިގެން ކަމުގައިވިޔަސް، މުސްލިމުންނާއި ދިފާޢަށް ހަނގުރާމައެއް ނުކުރާނެއެވެ. އަދި އެމީހަކަށްވިޔަސް އެމީހާގެ ހަތިޔާރުތަކެއް ހަލާކުކޮށް ސާބިތުވެހުރުމަށް ރަނގަޅު ކަމެވެ... އަދި ޝަރީޢަތުގެ ނަކުލުތަކުގައި އެމީހަކު މަޖުބޫރުކުރެވިގެން ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނަށް ނުކުންނަކަމުގައިވިޔަސް، އަދި އެހާ މުސްލިމުންގެ އަތްދަށުވެ މަރުވެދާނަމަ ބޭނުންކަމުގައިވިޔަސް، އެމީހަކު މުސްލިމުންނާއި ދިފާޢަށް ހަނގުރާމަކުރުން ހުއްދައެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި އިތުރުވެރިން އިޖްމާޢުވެފައިވާ ކަމެއްގައި މުސްލިމަކު އަމިއްލަ ހާލަތުގައި ނުބައިކަމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ވީމާ އެމީހަކު މަރުގެ އިންޒާރުދިނުމުގައި މުސްލިމަކު މަރާލަން ބާރުކޮށް މަޖުބޫރުކުރެވިގެން ވިޔަސް އެމީހަކު މުސްލިމަކު މަރާލުން ހުއްދައެއް ނުވާނެއެވެ. އެމީހެއްގެ އަމިއްލަ ނަފްސު ސަލާމަތްކުރުމަށްޓަކައި އެހެން މީހެއްގެ ފުރާނަ ނެގުމަކީ ނުހުއްދަ ކަމެކެވެ. (މަޖްމޫޢު ފަތާވާ 28/538-539)". އަދި ޝައިޚު ޢަލީ ޚުޟައިރު އަލްޚުޟައިރުގެ "ކިތާބުލްތައުޙީދު"ގެ ޝަރަޙަ ކަމުގައިވާ "އަލްޖަވާހިރުލްމުޟިއްޔާ"ގެ ނަފީ ހިސާބު ބައްލަވާ! އެހެނީ މިކަމައި އެކަލޭގެފާނު މިމައްސަލަ ވަރަށްބޮޑަށް ޝަރަޙަކޮށް ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ.

628 މުޖުމޫޢު ފަތާވާ ފަދަ ގޮތުގެ މަތިން "ކިތާބުއްތައުޙީދު"ގެ ނިސްބަތުގައި ހާޒިރުކުރެވިފައިވާ މަޖުމޫޢާއި ޝައިޚުލް އިސްލާމްގެ ބަހަށް ދެކޮޅުހަދާ އަޅުގަނޑު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "އިސްލާމް ސަލާމަތްކުރެއްވި ޙައްޤުގެ މަޖުބޫރު ކުރެވިގެންވާކަމާ އެކަށީގެންވެ. އަދި ބިރުގަނޑިޔަސް، މުސްތަޤީމުކަމަކީ ދީނެވެ، އެހެން ދީނުތަކަކީ ހަލާކުވުމެވެ، ވެސް ކުރިއަރާފައި ވާ ޒަމާނެއްގެ ސަބަބުން ނަގައިގެން، ނުރައްކާތެރި ކަމާބެހޭ ކަންކަމުން ދީނާއި ދުނިޔެ ބޭނުންތަކަކާއި ކަމެއް ކުރިމަތިވުމުން ބޭނުންކުރެވޭނެއެވެ." މުޖުމޫޢު ފަތާވާ އެހެން ދީނުގެ އަދި ސަލާމަތުގެ ބައްޔަށް ދިވެހިންނެވެ.

"އެބައިމީހުން الله تعالىއަށާއި، ނަބިއްޔާއަށާއި އެނަބިއްޔާއަން ބާވައިލެއްވި ފޮތަށް އީމާންވާކަމުގައި ވަނީނަމަ، އެބައިމީހުންނީ އަވްލިޔާއިންކަމުގައި އެބައިމީހުން ބަލާ ނުހިފީހެވެ."[629]

ނޫނީ އާނާ ބޭނުންވަނީ "މީސްތަކުންގެ ހިތް ރަނގަޅުވުމައި، ތިޔަބައިމީހުން الله تعالىއަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލް(صلى الله عليه وسلم)*އަށާއި އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުމުގައިވާ އެއްޗަކަށް ކާފިރުވީނަމަ*[630]*، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަވްލިޔާއިން ކަމުގައި ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން ނުހިފޭކަމުގައިވިޔަސް އެއީ މައްސަލައެއް ނޫނުކަން" އެނގުނުބާއެވެ؟*[631]

އެހެނަސް الله تعالى *ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ*

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تُطِيعُواْ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَرُدُّوكُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَـٰبِكُمْ فَتَنقَلِبُواْ خَـٰسِرِينَ

"އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކާފިރުވި މީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަންވާނަމަ ތިޔަބައިމީހުން ތިބިފަރާތުން އަނބުރާފަހަތަށް އެބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުން އަނބުރާ ރައްދުކޮށްލާނެއެވެ. އެއިރުން ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރިގެންނޭ ގެއްލުންވެރިންވާ ގޮތަށެވެ."[632]

وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ

"ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނަށް ކިޔަމަންވެއްޖެނަމަ ތިޔަބައިމީހުންނަކީ މުޝްރިކުންނެވެ."[633]

ނޫނީ އެއުރެން ބޭނުންވަނީ އިއްތިހާދުތަކުގައި އަންގައިވާ އެންމެހާ ހިތްވަރުން، އިޚްތިޔާރުން އެޅުވާލަން އަމިއްލައިން ކަމުގައި ނުވިކަމުގައިވިޔަސް ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނުން އަނބުރާލައި ނުފެނޭކަމަށްވާއިރު، މުސްލިމުންނާއި އިޚްތިލާފު ކާފިރުންނާއި އެހިވެގެން ދުނިޔާގެ މުއްސަނދިކަން ހިނގާނޭކަމުގައެވެ، އަޑިގަދަ މީސްތަކުންނަށް ކާމިޔާބު ސުލްޠާނުގެ ރަށްދުވަސްތަކުން ބަދަލުކޮށްދިނުން ބާއެވެ؟" [634]

އެހެނަސް الله تعالى *ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ*

---

629 *މާއިދާ ސޫރަތުގެ* 81

630 *ކޮންމެވެސް ވަސްތުރުވިހާރު ދީނުން ބޭރުވާފަދަ ކަމެއް ކުރުމުން މުޝްރިކާއިންނަށް އެއަރަޔާ ހިތުގެ ނިޔަތަށް ރައްދުކުރަން ޖެހޭނީ އަމަލުއްކަމުގައި ނިންމުން ކޮންމެ އަވަސްވެގެންވާންޖެހޭތޯއެވެ؟* إنشاء الله *އަދި ކުރިއަށް އޮތް ބައިގައި ބޭފުޅު އަލްފިޤްހުގެ މިކަމާއި ބެހޭގޮތުން ގެނެސްވައިދާ ބަޔާނެއް ގެނެސްދޭނަމެވެ.*

631 *މިއީ ޝައިޚާގެ ސިފަ ބަސްތައް ކަމުގައި ނުވިޔަސް އޭނާގެ ފަތުވާއިން ނަގާ ޚުލާޞާ މިއީއެވެ.*

632 *އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ* 149

633 *އަންޢާމް ސޫރަތުގެ* 121

634 *މިއީ ޝައިޚާގެ ސިފަ ބަސްތައް ކަމުގައި ނުވިޔަސް އޭނާގެ ފަތުވާއިން ނަގާ ޚުލާޞާ މިއީއެވެ.*

لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوْ كَانُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ أَوْ أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْإِيمَـٰنَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ ۖ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۚ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ حِزْبُ ٱللَّهِ ۚ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ

"الله تعالىއަށާއި އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންވާ މީހުންނަކީ، الله تعالىއާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދެކޮޅުވެރިގޮތުގައި އަދަބު ބަރައްޓެހިވީނަމަވެސް ކަލޭގެފާނު އަދި އެބައިމީހުންނާއި ގުޅި ރައްޓެހިވެރިވެގެން އުޅޭ ބައެއްކަމުގައި މިއަބައިމީހުން ނުދެކޭނެއެވެ. الله تعالىއަށް ދެކޮޅުވެރިވާމީހުންގެ އަދަބުވެރިކަމާއި ބައިވެރިވާމީހުންނަށް އެބައިމީހުންގެ ބަފައިންކަމުގައި ނުވަތަ ދަރިންކަމުގައި ނުވަތަ އަޚުންކަމުގައި ނުވަތަ ގާތްތިމާގެ މީހުންކަމުގައި ވިޔަސް ހުއްޓެވެ. އެއީ، އެފަދަމީހުންނަކީ އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އީމާންކަން ލިޔުއްވައިދީ މީހުންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން އައި ރޫޙަކުން ވަރުގަދަ ތާއީދުން، އެބައިމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ބާރުދެއްވައިދިން މީހުންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން ސުވަރުގެތަކަށް ވައްދަވާނެއެވެ. އެސުވަރުގެގެ ދަށުން ކޯރުތަކެއް ހިނގައި ޖާރީވެއެވެ. އެސުވަރުގެތަކުގައި އެބައިމީހުން ނިތްތަކަށް ދެމިހުންނާނެއެވެ. އެބައިމީހުންނާމެދު الله تعالى ރުހިވޮޑިގެންފިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ވެސް އެކަލާނގެ މައްޗަށް ރުހިއްޖެއެވެ. ދަންނާށެވެ! އެބައިމީހުންނަކީ الله تعالىގެ ޙިޒްބުގެ މީހުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالىގެ ޙިޒްބުގެ މީހުންނަކީ ބާއްޖަވެރިކަން ލިބިއްޖެމީހުންނެވެ."[635]

ނޫނީ އިބްނުކަޘީރުގެ ތަފްސީރުގައި "الله تعالىއާއި ޤިޔާމަތްދުވަހަށް އީމާންވާ މީހުންގެ ތެރޭގައި، އެއިލާހުއާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم)އަށް އަދާވާތްތެރިވާމީހުން އެކުވެރިން ކަމުގައި ނަގައިގެން އުޅޭމީހުން ތިބެވިދާނެތޯ ފެންނާނެކަމަށް ނޯވެ؟ އެބައިމީހުންނަކީ ސަހާބީންކަލުންނާއިވެސް، ބަދުރުގެ ހަނގުރާމައިގައިވެސް، ހިންދުމަތްކުރުމުގައިވެސް، ނުވަތަ ބާރުމެން ކަމުގައި ވިޔަސް ހާސްނުވާކަން ނޯވެ؟ އަދި އެފަދަ ރިޔާސަތްތެރިންގެ ހިތްގައި އީމާންކަން ލިޔުއްވާފައިވި އެބައިމީހުންނަކީ ޚަރާރިންނާއި ބޭބެބޭންގެ ފަރާތުން ބާރު ދުރުވިޔަކަންނޯވެ؟"[636]

މިކަންތައް ސާފުކޮށްދެއްވާ الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

بَشِّرِ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ۝ ٱلَّذِينَ يَتَّخِذُونَ ٱلْكَـٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۚ أَيَبْتَغُونَ عِندَهُمُ ٱلْعِزَّةَ

"ކަލޭގެފާނު މުނާފިޤުންނަށް ވޭންދެނިވި ޢަޛާބެއް ހުރިކަމުގެ އުފާވެރި ހަބަރު މުނާފިޤުންނަށް ކަލޭގެފާނު ދީފާނެވެ. މުއުމިނުން ފިޔަވައި ކާފިރުން އެކުވެރިން ކަމުގައި ނަގައިގެން އުޅޭ މީހުންނެވެ. އެބައިމީހުން(ކާފިރުން)ގެ ގާތުން އިއްޒަތާއި ބާރު ހޯދަން އެބައިމީހުން އެދެނީބާއެވެ؟"[637]

އެހެންކަމުން އިބްނުކަޘީރުގެ ތަފްސީރުގައި ދަންނަވާ "އިސްލާމްދީނުގެ ދުޝްމަނުން، މިހިނދު ހަނގުރާމައިގައި މުސްލިމުންނާއި ދިމާކޮށް

---

[635] މުޖާދިލާ ސޫރަތުގެ 22

[636] މިއީ އިބްނުކަސީރުގެ ސީދާ ބަސްކޮޅެއް ކަމުގައި ނުވިޔަސް އޭގެ ފުރިހަމަ މާނައެއް މިއީއެވެ.

[637] ނިސާ ސޫރަތުގެ 138-139

ޞަލީބީންނާއި ދުނިޔެވީ އެދުމަކަށްޓަކައި، މިސާލަކަށް އިއްޒަތާއި ގަދަރަށްޓަކައި، ނުވަތަ ބާރާއި މުދަލަށްޓަކައި، އެއްބައިވަނީކަމުގައިވާނަމަ އެމީހަކީ މުނާފިގެއް ނޫންކަމަކާއި، އެފަދަ މީހަކީ މުއުމިނެއް ކަމުގައި ބަޔާންކޮށްދެއެވެ." 638

އެހެނަސް الله تعالى *ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ*

فَعَلَيۡهِمۡ غَضَبٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۞ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱسۡتَحَبُّواْ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا عَلَى ٱلۡأٓخِرَةِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ

"ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް* الله تعالى*ގެ ޣަޟަބުން ވާހުއްޓެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ އަޒާބު އެބައިމީހުންނަށް ހުއްޓެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން، އެބައިމީހުން އާޚިރަތަށްވުރެން ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަށް ލޯބިކަން ކުރިއަރުވައި ކަމަށްޓަކައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން* الله تعالى *ކާފަރުންނަށް ހިދާޔަތް ނުދެއްވާ ކަމަށްޓަކައެވެ."[639]

އަދި الله تعالى *އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ*

فَلَا تَخۡشَوُاْ ٱلنَّاسَ وَٱخۡشَوۡنِ وَلَا تَشۡتَرُواْ بِـَٔايَٰتِي ثَمَنًا قَلِيلًا

"ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން މީސްތަކުން ދެކެ ބިރުނުގަންނާށެވެ. ތިމަންނަވާނު ދެކެ ބިރުގަންނާށެވެ. އަދި ތިމަންނަވާނުގެ އާޔަތްތައް ކުޑަ އަގެއްގައި ނުގަންނާށެވެ." 640

އަދި އެއިލާހު އިންޒާރުކުރައްވަނީ

أَفَتُؤۡمِنُونَ بِبَعۡضِ ٱلۡكِتَٰبِ وَتَكۡفُرُونَ بِبَعۡضٍ .... أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشۡتَرَوُاْ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا بِٱلۡأٓخِرَةِۖ فَلَا يُخَفَّفُ عَنۡهُمُ ٱلۡعَذَابُ وَلَا هُمۡ يُنصَرُونَ

"ފަހެ ފޮތުގެ އެއްބަޔަށް ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވެ އަނެއްބަޔަށް ކާފަރުވަނީ ހެއްޔެވެ؟........ އެބައިމީހުންނަކީ އާޚިރަތް އަގުގެ ގޮތުގައި ދީ، ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ގަތްމީހުންނެވެ. ފަހެ އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން އަޒާބު ލުއި ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ނަޞްރުވެރިއަކުވެސް ނުލިބޭ ހުއްޓެވެ."[641]

ޝައިޚް އުޘައިމީން އެއީ "އެބައިމީހުން އާޚިރަތަށްވުރެން ދުނިޔެ އިސްކޮށް، އާޚިރަތް މިދުނިޔެއަށްޓަކައި ވިއްކާލައިފިނަމަ އެމީހަކު މުވައްޙިދުން ގަވާއިދުތަކަށް އެއީ ކާފަރެވެ. ސުންނީންގެ ބައިގަނޑުގެ ކުރާނެވެ. އެހެނީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ސަކަރާތީ

---

638 *މިއީ އުޘައިމީނުގެ ސީދާ ބަސްތައް ކަމުގައި ނުވިޔަސް ތާނާގެ ގަވާއިދުން ނުގެ މާނައަކީ މިއެވެ.*

639 *ނަޙްލު ސޫރަތުގެ* 107-106

640 *މާއިދާ ސޫރަތުގެ* 44

641 *ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ* 86-85

މުއްސަނދިކަން ލިބޭހުއްޓެވެ. އަދި އޭރުން އުޚުއްވަތްތެރިކަމުގެ ތިމަންމެންގެ ސަވާބު ހަމަހަމަކާއި އިދިކޮޅަކަށް ތަރައްޤީވާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި الله تعالیއަށް ލޯބިވާކަމުގައިވަނީނަމަ އެއިރުން ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް އަޒާބެއް ނުދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެފަދައިން އެއިލާހަށް ލޯބިވާކަމުގައިވާނަމަ ތިޔަބައިމީހުން ރަސޫލާ ހަރުކަށިކޮށް ޒަރާތަކަށް ކަމިޔާ ކޮރިއަޅުން ގެންދަނިވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި މުސްލިމުންނަށް ލޯބިވާކަމުގައިވާނަމަ، މުހައްމަދު(صلى الله عليه وسلم)ގެ ސުންނަތާ ތަބާވެ ހުއްޓަސް ތަބާވާނެއެވެ. އެހެންކަމުން އެކަލޭގެފާނަށް ލޯބިވާން ހަމަހަމަކޮށްދިނުމަށް ތަބާވެވޭނެއެވެ. އަދި އެފަދައިންނެވެ އަޅު ތަރައްޤީ، އަޅު ޖަހާއި އުއްބަރުވެ މުސްލިމުންގެ އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި މުސްލިމުންނަށް ހެޔޮއަޅުވާ ސަރަޙައްދު ހުރެއެވެ. އަދި މިކަންކަމުގެ ބޮޑުފިލާތަކާއި ނުބައިކަމުގެ ހުރިހާ ކަމަކީ "ޔަޤީން ކަމުގައި ޖާއިޒުކަމެއް ނޫނެވެ" ޔަގީން ބަހުރުވާތައް ޖަވާބުކަމެއް ނެތެވެ؟ 642

މިއާ އެބައިކަން އުޅުނީ ކާފަރުންނާއި އެއްބައިވުމާއި ބައިޓުރުން الله تعالى ބާވައިލެއްވި ގާނޫނެއް ތަޙުގީގުކުރެވޭނެތޯއެވެ؟

އަދި އެބައިކަން އެ އެކިވަނީ ތަޤުވާގެ އަޚްލާޤީންނާއި އިދިކޮޅުން މުސްލިމުންނަށްބާއެވެ؟

ތިރަބައިމީހުން މުސްލިމުންނަށް ޖަހާބު ދެކޮއްޖެނަމަ ކުރިއަށް ވަޒީފާދޭންވާނެއެވެ....

އޭނާއަކީ ހަމައެކަނި ބިދުއަތުވެރިއެއް ނޫނެވެ. އޭނާގެ މިބައިކުރުމަކީ ބޮޑު ހުރިހާ އިސްލާމީ ދީނުގެ ބަސްޖެހުމަކާއިވެސް އިދިކޮޅުވާއިރާ ބަސްބަދަލުކުރުމެވެ. އޭނާގެ ފަތުވާގައިވެއެވެ "އަދި ބިންތަކާއި އަލާތަކާއި، ފިރިންނާއި ބައިގަޑުން ދޫވާ މިފަދަ ފަތުވާތަކަކީ އެއްވެސް ހެޔޮއަޅުވާ ހިތްވަރެއް ހުރީގައި ކާފަރުވާކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެންނަމަވެސް ބޮޑު ބޮޑު އިސްލާމީ ކުރާށެވެ. ފިރިންނާއި ގޮޅި، އަސްލު ހެދޭ ކުރަހާ މުޅިންއިރުދުވާއިރާ މީހުންގެ ކުރުކުރެވެ. އަދި ވަރަށްގާތްކޮށް ބޭނުމެވެ. އަސްލު ބޮޑު ދުވަސް އެފަހަ އަރަމުޅުގެއި ފުރުސަތު ހޯދާށެވެ ކައިރިގައި ފަރާތުން ބޮޑު ތަފާތުތަކާ ފާހަގަކުރެވެ".

މިއާ އެކަތާގެ މިޒާނެއް ހަމަހަމަ ގާތުން ދުލަބުގެ ވާހަކަ

وَٱلۡمُؤۡمِنُونَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتُ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ يَأۡمُرُونَ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَيَنۡهَوۡنَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ

"މުއުމިނުން ފިރިހެނުންނާއި މުއުމިނު އަންހެނުންނީ އެއްބައިމީހުން އަނެއްބައިމީހުންގެ އައުލިޔާއެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ އެއްބައިމީހުން އަނެއްބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަންތަކަށް އަމުރު، ނުބައިކަންތަކުން މަނާކުރާ އެއް މީހުންނެވެ."[643]

އަދި ރަސޫލުالله(صلى الله عليه وسلم) ވަޙުދަހުގެ ފޮނުއްވާވިއެވެ: "މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ނުބައިކަމެއް ހިނގާތަން ފެނިއްޖެ މީހަކު، އެކަމެއް އަތުން ހުއްޓުވާށެވެ. އެގޮތަށް އެކަން ވާން ނުކުޅެދެނަމަ އެކަމާއި ދިދިކޮޅަށް ވާހަކަދައްކާށެވެ. އަދި

---

642 މިއީ އުޘައިމީންގެ ސިލްސިލާ ބަސްތަކުގެ ކަމުގައި ނުވިޔަސް އޭނާގެ ފަތުވާއިން ނަގާ މާނައެއް މިއީއެވެ.

643 ތައުބާ ސޫރަތުގެ 71

އެކަމުވެސް ވާން ނުކެރެންނަމަ އޭނާގެ ހިތުން އިދިކޮޅު[644] ހަދާށެވެ. އެންމެ ބަލިކަށި އީމާނަކީ އެއީއެވެ."[645]

އަދި ޖުވާބު ނުކުރުމަށްޓަކައި އުބައިދާއާއި އެއްބަސްވުމާ ހިނގާށެވެ. ދެން އާއްމުކޮށް ސުވާލުކުރާނެ "ހާލަތުގެ އަސްލު ދަންނަ ބަޔަކަށް ބޭނުމީ އިސްލާމްދީނުގައިވާނަމަ؛ ކަލޭ އެބައިމީހުންނާއި އިދިކޮޅުހަދަނީ ކީއްވެބާއެވެ؟"

މުސަލްމާނުގެ ހުކުމް ބަދަލުކުރަން ތިޔާ ބޭނުންވަނީ ކީއްވެބާއެވެ؟ އަދި ސަލަފުއްޞާލިޙުން އެނގޭގޮތުގައިވާ ތިންބައިވަރު މުސަލްމާނާ ބަހާލީ ކީއްވެބާއެވެ؟ އަދި ސަލަފުއްޞާލިޙުން ހުރިހާ މުސަލްމާނަކު ކުފުރުކުރުމުގައި ބަރާބަރުކަމުގައިވާކަމު މިކަމާދޭ މުސަލްމާނާ ތިންބައިވަރު 1-ކުފުރުވެރި މުސަލްމާނާއި 2-ފާސިޤު މުސަލްމާނާއި 3-ހެޔޮ މުސަލްމާނާއި ބައިބަޔަށް، ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم) 'ކާފިރު ބިދުޢައެއް މަގުފުރެދުމުގެ ކަންތައް"[646] ހަރާމްކުރައްވާފައިވާއިރު، ބިދުޢަ ދެބައިކަން ބަހާ 'ހަރާމް ބިދުޢައާއި 'ނުބައި ބިދުޢަ' ގެންގުޅުއްވާ ދީބިދުޢައްޔާއީގެ މަޝްހޫރު އަދުގަބޫލުން ހަނދާންވަނީ ކީއްވެބާއެވެ؟

އަހަރެ އިމާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު(رحمه الله)ގެއި އިދިކޮޅު ހަދަނީ ކީއްވެބާއެވެ؟ އޭނާގެ ފަތުވާ އޭނާގެ ވެރިންނާއި އެއްވެސް ފަދަ ގުޅުމެއް ނުބައްލަވާތީއެވެ؟

އަދި އިމާމް ސުޢޫދުގެން އިބްނު ޢަބްދިالله އާލުއްޝައިޚުގެއާ ޙަރަމްގެ ވެރިންނާއި ގުޅުންބާއްޖެ ސަލަފުއްޞާލިޙުންނާއި ގުޅި އެއާ ބޭނުން އެބައިމީހުން ވެރިންނާއި ގުޅުއްމު ނުބައްލަވާ ބާއެވެ؟

އަދި އިބްނު ބާޒު "މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ހަތިޔާރުން އެއްވެސްފަދަ އެހީއްތެރިކަމެއް އެއްބަޔަކު ދިމާ އެބައިމީހުންފަދަ ހަތިޔާރުކުރުމުގައި އިސްލާމްދީނުގެއިވެސް އެއްބަސްވުމަކަށްއައިސްފައިވެއެވެ"[647] ބުނި ހިނދު، އޭނާގެ ބިން ބާޒުއަށް ޙަމްދު ނުދީ ކީއްވެބާއެވެ؟

---

644 މިފަދަ ނުބައިކަންތައްތައް ނުކުރުމަށްޓަކައި ވަރަށްވެސް އިނގޭތޯބާ ދެއްކުން މުހިންމެވެ. އަދި މިކަމުން ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި އެކަންތައް ކުރުވަން ހުރިހާ ދިމާއަކުން ސަބަބުވެދާނެއެވެ.

645 މުސްލިމް(49)، އަބޫ ދާއޫދު (4340،1140)، ތިރުމިޛީ (2172)، އިބްނު މާޖާ (1275، 4013)، އަޙްމަދު (54/3). ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެންމެ ނުބައިވެގެންވާ މުންކަރަކީ ކުފުރެވެ. ހުރިހާ ރިވާޔަތްތަކުގައިވެސް އަބޫ ސަޢީދުލް ޚުދުރީ(رضي الله عنه)ގެ ރިވާޔަތްތަކެވެ. މިލަފްޒުގައި މިރިވާ މުސްލިމުގެ ރިވާޔަތެވެ. ހިތުން ނުރުހުމުގެ ބާބުގައިވާ އިމާމް ނަވަވީ(رحمه الله) ދެއްވާފައިވާ ސަރަޙައްޤު މުސްލިމުގެ ޝަރަޙަކުގައި މިޙަދީޘްގެ ދަރުސްތަކެވެ.

646 މިޙަދީޘް ގެންގުޅުއްވާފައިވާ މުސްލިމާއި، އަބޫ ދާއޫދާއި، އަޙްމަދާއި، އިބްނު މާޖާއާއި، އައްދާރިމީއާއި ޢަބްދުލް ފަތުޙުންނެވެ. ބައްސް ރިވާޔަތްތައް ގެންގުޅުއްވާފައިވާ އިރުބާޟު ބިން ސާރިޔާއެވެ. އަނެއްބައި ޢަބްދުالله ބިން މަސްޢޫދުއެވެ.(رضي الله عنهم)

647 މަޖްމޫޢު ފަތާވާ ބިން ބާޒު (274/1). މިއީ ޝައިޚް ޢަބްދުالله ބިން ޢަބްދުއްރަޙްމާނު(رحمه الله)ގެ ފަތުވާއާއި އެއްގޮތްވާ ފަތުވާއެކެވެ: "މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް އެހީތެރިކަމެއް ސަރުކާރަކުން ތަމްރީނުކުރާ ގޮތުގައި ދީނުން ބޭރުވެއެވެ." ދުރަރުއްސަނިއްޔާ (242/8، 429/10)" ބައްލަވާ. އަދި ޢަބްދުالله އަބާބުޠައިން ޝާއިޢުކުރި ފަތުވާތަކުގެ ތެރޭގައި "އަހުލުލްޙަރަމް ގޮތުގައިވާ ފަތުވާ ތަކުގައި ތެރޭގައި އެއްވެސް ގޮތަކުން ކާފިރުންނާއި އެހީތެރިވާ އެއީ ބޭނުންވާގޮތުގައި ދީނުން ބޭރުވެއެވެ. އަދި ސަފަރަވެރިންގެ ކުފުރުތައް (ކިތާބުތައް ރަސްމީ 126)

".... ފިކުރުގެ އިލްމުވެރިން މުވާޒަނާއި މުސްތަޝްރިޤުންނާއި މިހާ ދީނުން ބޭރުކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ގެނެސްދީފައިވާ ކަންތައްތަކަށް ނޫނެވެ..." ބުނީ މަތީގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ އިލްމުވެރިކަމެއް، މިބައިވެރިކަން އިލްމުވެރިންގެ ގޮތުގައި ދުރުވުމުގެ ލިސްޓުގައި ނުހިމެނެނީބާއެވެ؟

އަޚުންނޭވެ! މިއީ ހަމަ އޭނާގެ އަސްލު ބަސްތަކެވެ.

އެހެނަސް މިޒަމާނުގައިވެސް އިޖުތިމާއީވެސް އިޚްތިލާފުވެފައެވެ. އޭގެ ކަނޑައެޅި އެބަހައިކަން އޭނާގެ ހިލުން އައި އެއްވެސް އިޚްތިލާފެއް ގަބޫލެއް ނުކުރާކަމެވެ. މިކަންތައްތަކާއި ވަކިވެގެން ވިސްނުމުން ހުއްޓެވެ....

އެހެނަސް ޝެއިޚް އަލްފައުޒާނުވެސް ގެނެސްދީފައިވާ ގޮތުގައި: "އަދި ކާފިރުންނާއި މުވާލާތުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިންވެއެވެ: މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް އެބައިމީހުންނާއި އެހީވެ، އެއްބައިވުމާއި، އެބައިމީހުންނަށް ހިތްވަރުދީ ތާއީދުކުރުމާއި، އެބައިމީހުން ދިފާޢުކުރުން؛ މިހުރި ކަމަކީވެސް މިހާ ދީނުންބޭރުވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން އަދިވެސް ކަންތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަންތައްތަކެކެވެ. މިފަދަ ހުރިހާ ކަމަކުން އެހީއަށް އެދުން ﷲ تعالى ގެ ހަރާމްކުރެއްވުމެވެ."[648]

އަދި އެބައިކަންވެސް ފިދާނުގެ ނައްޝާއި ދުޅޭވުމުގައި އިސްކޮޅުކޮށްދިން އެންމެން ވާޖިބުވާނެއެވެ. އެހެނީ އޭނާވެސް ބުރަދަމަދާ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނާއި އެހީތެރިވުން ކަމެއްކަމުގައި ބަޔާންކޮށްދީފައެވެ. ވީމާ ﷲ تعالى މިކަލާމުގެ މުސާރަކުގެ ބާރަވަނަ މިސާލުގެ އާޔަތުން އެންމެ ވިދާޅުވި ކުރައްވައިވެސްކަމެވެ، އޭގެ ހިލުން ގެނެސްދީފައިވާ އަދިބަހަން އަމިއްލައަށް ބައްލަވާ ހުއްޖެވެ.

އެގޮތުން ﷲ تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلۡيَهُودَ وَٱلنَّصَـٰرَىٰٓ أَوۡلِيَآءَ ۘ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمۡ فَإِنَّهُۥ مِنۡهُمۡ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ۝ فَتَرَى ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ يُسَٰرِعُونَ فِيهِمۡ يَقُولُونَ نَخۡشَىٰٓ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٞ

"އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން ތިޔަބައިމީހުންގެ އެހީތެރި އެކުވެރިންކަމުގައި ނުހިފާށެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއްގެ އެހީތެރި އެކުވެރިންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުންގެ އެހީތެރިކަމާއި އެކުވެރިކަން ހޯދައިގެންފިމީހާ ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ވީހެވެ. އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބަލިމަޑުކަމެއް ހުންނަމީހުން، އެބައިމީހުންގެ(ކާފިރުންގެ) ވަކާލާ އެކުވެރިންނަށްވުމަށް އަވަސްވެގަންނަނީ ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. އަހަރެމެންނަށް ބޮޑު މުސީބާތެއް އައިސް ކުރިމަތިވެދާނެކަމަށް ވިސްނައި ބިރުގަންނައެވެ."[649]

---

[648] "އަލްއިރްޝާދު އިލާ ޞަޙީޙް އަލްއިޢްތިޤާދު" 351 ބައްލަވާ

[649] މާއިދާ ސޫރަތުގެ 51-52

އޭ މުލްޙިދާއިންނޭވެ! އޭ ޢަލްމިއްޔާއިންނޭވެ! އޭ ޤުސޫރިއްޔާއިންނޭވެ! މުސްލިބާތީއް ކުރިމަތިވެފައިވާ ކަމުގެ ބިރަށް الله تعالى *އުމީހަކު އުޅުނުވިތި ކުރައްވަވާތީއެވެ؟*

އަދި ބިރަކީ އުޅުނުއްކަމުގައި ދެއްކުމަށްޓަކައި އެބައިމީހުން އެހެން އާދަޔާ ގެނެއެވެ. އެއާޔަތަކީ

لَّا يَتَّخِذِ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ٱلۡكَٰفِرِينَ أَوۡلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَۖ وَمَن يَفۡعَلۡ ذَٰلِكَ فَلَيۡسَ مِنَ ٱللَّهِ فِي شَيۡءٍ إِلَّآ أَن تَتَّقُواْ مِنۡهُمۡ تُقَىٰةٗۗ وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ نَفۡسَهُۥ

" މުއުމިނުން ފިޔަވާ މުއުމިނުންގެ އަޅުވެރިންގެ ގޮތުގައި ކާފިރުން ނުހިފާހުށިކަމެވެ. އެކަންކުރާ މީހާނަމަ، އެބައިމީހުންނަށް الله ***تعالى*** ***ގެ ހަޟްރަތުން އެއްވެސް ކަމެއް، އެއްކަލަ ވެސް ބައެއް ނުވެއެވެ. އެހެންނަމަ ކާފިރުންގެ ފާރަވެރިން ނުރައްކަލަތަކުން ބިރުގަންނަ މީހުން ފިޔަވައެވެ. އަދި*** الله ***تعالى*** ***، ހުދު އެކަލާނގެ ފާރަވެރިން ދިރާހައިމީހުންނަށް އިންޒާރުދެއްވައެވެ."***[650]

ދީން އަހުގަނޑުމެން އުނގަނޭ ރައްދުކަރު ބަސްތިމި ފުރުޤާން އޮތް އެއްޗެސް ހާމަކަމުގައި، އޭގެ އެއް އާދަމް އަސްލު އާދަމީ ބައޭހުރިވާނޭ އެއްކަލަ ނުރުނުވެ.

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلۡقُرۡءَانَۚ وَلَوۡ كَانَ مِنۡ عِندِ غَيۡرِ ٱللَّهِ لَوَجَدُواْ فِيهِ ٱخۡتِلَٰفٗا كَثِيرٗا

"އެބައިމީހުން ފުރުޤާނާމެދު ވިސްނާ ފިކުރުނުކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ އެ ފުރުޤާނަކީ الله ***تعالى*** ***ފިޔަވާ އެހެން ފަރާތަކުން އައިސްފައިވާ އެއްޗެއްނަމަ ދިމަވުގެންވާ ހިލާފުތަކެއް، ގިނަގުނަ ގޮތްތަކަށް އެއިން އެބައިމީހުންނަށް ފެނިހިއްޖައެވެ."***[651]

މަގުފުރުޤާނާވާ މިހާރު ފިޔަވާ މިއާދަޔާ ކުރިން ދެންނެވުނު އާދަޔާ ގޮއްޕުޖާވާ އާދަގޮށް ނުބޭނުންއެވެ. ވީމާ މިއާދަތްތަކުގެ ތަފްސީރަށް ބަލައިލަމާ ހިނގާށެވެ.

އިމާމް ޝަހީދު ބިން ޖަލީދު ޢަންނަޖީރީ(رحمه الله) *އެއާދަތުގެ ތަފްސީރުގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "މިއާދަތް ".....އެހެންކަމުން ކާފިރުންގެ ފަރާތުން ނުރައްކަލަފަދަ ބިރުގަންނަ މީހުން ފިޔަވައެވެ"*[652] *ވަނީ ".....ވަޒީރުގުޅިފައިވާ މީހަކު ފެނުނީ...."*[653] *އެވެ ބުނެވާ އާދަތާއި އެއްވަރުވެގެންނެވެ.*[654]

---

650 އާލް ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ 28
651 ނިސާ ސޫރަތުގެ 82
652 އާލް ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ 28
653 ނަޙްލް ސޫރަތުގެ 106
654 މުސްތަޝާރު ބައްޒާމް ޝައިޚް ލިޔުއްވާފައިވާ "ސަބީލުންނަޖާތު" ބަލުވާ

*އިމާމް ސުލައިމާން އިބްނު ޢަބްދިﷲ އާލުއްޝައިޚް(رحمه الله) ދަލާއިލުގެ ތިންވަނަ ދަލީލުގެ ޝަރަޙުގައި ވިދާޅުވެދެއްވާފައިވެއެވެ: **"""އެހެނަސް ކާފިރުންގެ ފަރުދުންގެ ނުބައިކަމަކަށް ބިރުގަންނަ މީހުން ފިޔަވައްލެވެ"**: ގެ މާނައަކީ އެމީހާއި އެބައިމީހުންގެ ބާރުގެ ދަރުމަވެރިވާ، އަދި އެބައިމީހުންނާއި އަދާވާތްތެރި ނުވެވޭފަދަ ހާލަތެއްގައިވާ މިހެންނަމަ އެބައިމީހުންނަށް ބައްޓަންކަން ދެއްކިދާނެއެވެ[655]. އެހެނަސް އެމީހުންގެ ހިތުގައި ނުރުހުންކަމާއި(ބައްދަލުވުމާއި) އަދާވާތްތެރިކަން(ޢަދާވަ) ވަރަށްބޮޑަށް ވަރުގަދަކަން ހުންނަން ޖެހޭނެއެވެ. އަދި އެކަންތައް މަނާވެފައިވާ ގޮތަށް ފަޅާއަރާ ދެއިރާ އެބައިމީހުންނާ ނުރުހުންކަމާއި އަދާވާތްތެރިކަން ހާމަކުރަންޖެހޭނެއެވެ."*

إنشاء الله *މިހާރު ބޭނުންވަނީ އުޅުން ނޫންކަމުގައި- ދުޢާތަކުންނާއި މަޖުބޫރުކުރުވި ދިމާ އެކަށީގެންވާ ސާބިތުކުރެވޭ. އެހެނަސް އެމީހުން މުވާޒަނާކުރެވޭ. ތަފުސީލުކަން ނޫނެވެ.*

އަދި މިކަންތައްތައް އަދިވެސް އިތުރަށް ޝައިޚް ޢަބްދުލްޢަޒީޒް ބިން ބާޒުގެ ބަސްކޮޅެއް ހިއްސާކުރަމެވެ

*"**ސުވާލު:** ދުނިޔޭގެ ޖިހަތުން ގައުމީޤާނޫނުތަކުގެ ބޭރުން މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނާއި އެހީވެދޭ ހުކުމަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟*

***ޖަވާބު:** އެހީވުމަކީ އެކަށީގެންވާ ދުނިޔޭގެ ޖިހަތެއްގައި ބިރުވެރިކަމާއި ދުރުވުމުގެ ގައުމީޤާނޫނުތަކުގެ ބޭރުން ހުކުމެއް ކަމެކެވެ. އެއީ އަންނަނިވި ޙާލަތުގެ މައްޗަށް އަލިއަޅުވާލާފައެވެ*

---

[655] އެކަމަކު މިގެ މާނައަކީ ނޫން މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނާއި އެއްބައިވެރިވުމެވެ. އެހެނީ އަސްލު މަޖުބޫރުކުރެވިގެންވާ ޙާލަތްވެސް ކުފުރުގެ ބަސްބުނުމާއި އަމަލުކުރުމަށް ކުރުން ހުއްދަވެގެންވިޔަސް އެހެން މުސްލިމުކަން ގެއްލުމުގެ ނުވާނަމައެވެ. އަދި އެހެން މުސްލިމުކަން ގެއްލުމުގެ ނުވާނަމަ އެކަމަކީ ޢިލްމުވެރިން އިޖުމާޢުވެފައިވާ ގޮތުގައި މަނާކަމެކެވެ. އެހެނީ އަދިއްލަ ނަބިއްޔާ ސަލާމަތްކުރެއްވުމަށްޓަކައި އައި ކުޅިތަކުގައި ދީން ނުވާނެއެވެ. އިމާމް ނަވަވީ(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "މަޖުބޫރުކުރެވިގެންވާ ހާލަތުން މުސްލިމަކު ދެފަރާތް އިޖުމާޢުވެރިން އިޖްމާޢުވެފައިވާ ގޮތުގައި މަނާކަމެކެވެ. (އަލްމިންހާޖު ޝަރަޙު ޞަޙީޙު މުސްލިމް ބިން އަލްޙައްޖާޖު 17-16/18)". އިބްނު ޙަޖަރު އަލްޢަސްޤަލާނީ(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "ޢިލްމުވެރިން އިޖްމާޢުވެފައިވާ ގޮތުގައި މަޖުބޫރުކުރެވިގެންވާ ހާލަތުވެސް މުސްލިމަކު މަރަން ބުނެފިނަމަ މުސްލިމެއް މަރައެއް ނުދޭނެއެވެ. އެހެނީ އެމީހާ މުސްލިމަކު މަރާނީ އެމީހާގެ އަމިއްލަ ނަފްސު ސަލާމަތްކުރުމަށް ކަމުގައި ވާތީއެވެ. އަދި އިޖުމާޢުވެރިން އިޖްމާޢުވެފައިވާ ގޮތުގައި މިއީ މަނާކަމެކެވެ. (ފަތުޙުލް ބާރީ ޞަޙީޙުލް 371/2)". ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ(رحمه الله) ތަތަރުން މަޖުބޫރުކުރުވުމުން މުސްލިމުންނާއި ދިކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރަން ނިކުންނަ މީހުންނާއި ބެހޭގޮތުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "މިފަދަ ފިތުނަތަކުގައިވެސް އެހެންކަމުން މުސްލިމުންނާއި ދިކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުން މަޖުބޫރުކުރުވުން ކަމުގައިވިޔަސް، މުސްލިމުންނާއި ދިކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުމަކީ ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެހެންކަމުންވެސް އެމީހާގެ ހަތިޔާރުތައް ހަލާކުކުރުމަށްފަހު ޝަރީޢަތާއި ހަމައަށް ކެތްތެރިވުމެވެ... އަދި ޝައްކުވެއްޖެނަމަ ކަމެއްގައި އެހެންކަމުން މަޖުބޫރުކުރުވިފައިވާ ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނަށް ނިކުންނަން މަޖުބޫރުކުރުވިޔަސް، އަދި އެމީހާ މުސްލިމުންގެ އަސްކަރީންނަށް ނުކުންނަކަމުގައިވިޔަސް، އެހެންކަމުން މުސްލިމުންނާއި ދިކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުން ހުއްދައެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި އިޖުމާޢުވެރިން އިޖުމާޢުވެފައިވާ ގޮތުގައި މުސްލިމަކު އެއްވެސް ހާލަތެއްގައި ނުމަރާނެއެވެ. މިއާ އެހެންކަމުން މަޖުބޫރުކުރުވުމުގައި އިޚްތިޔާރުވެރިވުމުގައި މުސްލިމަކު މަރާލުން ބޮޑުވެގެންވާތީއެވެ. އެހެންކަމުން މުސްލިމަކު މަރާލުން ހުއްދައެއް ނުވާނެއެވެ. އެހެންކަމުގެ އަދިވެސް ނަޒާކަތްތެރިކަމުގެ ސާފުކަމާ ހަމަޖެހިފައި ނުކުރެވޭނެއެވެ. (މަޖުމޫޢު ފަތާވާ 539-538/28)". އަދި ޝައިޚް ބިން އަލްފައުޒާނުގެ "ކިތާބުއްތައުޙީދު"ގެ ޝަރަޙަ ކަމުގައިވާ "އައްތަޢުލީޤު އަލްމުފީދު"ގެ ނިޔަލަ ހިސާބު ބައްލަވާ! އެހެނީ އޭގައި އެކަމާގުޅޭގޮތުން މިމައްސަލަ ވަރަށްރަނގަޅަށް ޝަރަޙަކޮށް ކިޔައިދެއްވާފައިވެއެވެ.

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا عَلَى ٱلْـَٔاخِرَةِ

"އެއީ ހަމަކަށަވަރުން، އެބައިމީހުން އާޚިރަތަށްވުރެން ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަށް ބޮޑަށް ލޯބިކޮށް ހަދައިފިކަމަށްޓަކައެވެ"[656]

މިގެ މާނައަކީ އެމީހަކު ދުނިޔޭގެ ޒީނަތްތަކާއި ހެދި މީހެއްކަމެވެ. އެހެނީ އެމީހަކު ދީނުން ބޭރުވަނީ އާޚިރަތުގެ ޒީނަތްތައް ދީނުގެ މައްޗަށް އިސްކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުންވެސް الله تعالىގެ ދީން ހުރިހާ ދުނިޔަވީ ޒީނަތްތަކެއްގެ މައްޗަށް އިސްކުރަންޖެހެއެވެ. އެހެނީ ދީނުގެ މައްޗަށް އެއިން ޒީނަތެއް އިސްކޮށްފިނަމަ އެމީހަކީ ބޮޑު ކުފުރުގެ އަހުލުވެރިއެކެވެ."[657]

އަދި އިކްރާހު(މަޖުބޫރު ކުރެވިފައިވުމާއި)، ރަޟާ(ރުހުމި) ދެމެދުގައިވާ ތަފާތު ބަޔާންކޮށްދެއްވާ ފިޤުހުވެރިއަކާވާފައިވެއެވެ: "އިކްރާހަކީ "ކަލޭ ކުފުރުކުރާށެވެ. އެހެންނުކުރިއްޔާ ކަލޭ މަރާލާނަމެވެ" އެމީހަކާއި ދިމާއަށް ބުނުމެވެ. ދެން އެމީހަކު މަރާލާނެކަމަށް ބިރުދެއްކުމެވެ. ދެން ހަމަ ހަޤީޤަތުގައިވެސް މަރާލަން އުޅުމެވެ. އަދި އެމީހަކު މަރާލާނެކަމަށް އެމީހަކަށް ގަބޫލުކުރެވިއްޖެ ހާލަތުގައި؛ މިސާލަކަށް ރަސްގެފާނެއް، ނުވަތަ ވެރިއެއް ބިރުދައްކާ ހިނދު އެމީހަކު ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި އެއްވެސް މީހެއް ނެތުމެވެ. އަދި އެމީހާއަށް "ކަލޭ ކުފުރު ކުރޭ! މިބުދަށް ސަޖިދަ ކުރޭ، ދެން މިހިރަ ކުފުރުގެ ބަސްތައް ބުނޭ![658] ނުބުނިއްޔާ ކަލޭ ކަތިލާނަން" ފަދަ ގޮތަކަށް ބިރު ދެއްކުމެވެ. އެފަދަ މީހަކީ މުކްރަހު(މަޖުބޫރު ކުރެވިގެންވާ މީހާ)އެވެ. އެފަދަ މީހަކު އެމީހެއްގެ ހިތް އީމާންކަމުގައި ސާބިތުކޮށް، ކުފުރު ކުރިކަމުގެ އަމަލުތަކެއް ނުވަތަ ކުފުރުގެ ބަސްބުނިކަމުގައިވިޔަސް އެފަދަ މީހަކީ އުޒުރުވެރިވެގެންވާ މީހެކެވެ.

އެހެނަސް ހާލަތު(ބިރުދެއްކުމާއިވާ މީހާ)އަކީ މުކްރަހްއަކަށް ނުވާނަމަ އެމީހަކީ އުޒުރުވެރިވެގެންވާ މީހެއް ނޫނެވެ. އަދި އެމީހަކަށް އެއްވެސް އުޒުރެއް ލިބިގެނެއް ނުވެއެވެ. މިވާ އެހާއިރުއަކީ އެމީހަކާއި ދިމާއަށް "ކުފުރު ކުރޭ، ނުކުރިއްޔާ ކަލޭގެ މުދަލާއި ހުރިހާ އެއްޗެއް ފޭރިގަންނާނަން. އަދި ކަލޭ ކުފުރު ކޮށްފިނަމަ ކަލޭއަށް އަނބުރާ ކަލޭގެ މުދަލާއި ހުރިހާ އެއްޗެއް ދޫކޮށްދޭނަން"ކަމަށް ބުނުމާ މިފަދައެވެ. އެމީހަކީ އުޒުރުވެރިއެއް ނޫނެވެ. އަދި އެމީހަކަށް އެއްވެސް އުޒުރެއް ލިބިގެނެއް ނުވެއެވެ[659]. އެމީހަކު ޖެހެނީ ކުފުރުގެ ބަދަލުގައި ހުރިހާ މުދަލާއި އެއްޗެއް ދޫކޮށްލާށެވެ.[660]

---

[656] ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 107. ވަނަ އާޔަތް ((مَن كَفَرَ بِٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ إِيمَـٰنِهِۦٓ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُۥ مُطْمَئِنٌّۢ بِٱلْإِيمَـٰنِ وَلَـٰكِن مَّن شَرَحَ بِٱلْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا عَلَى ٱلْـَٔاخِرَةِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَـٰفِرِينَ ۝)) ***"އެމީހެއްގެ ހިތް އީމާންކަމުން ހަމަޖެހިގެންވާ ހާލު، މަޖުބޫރުވެގެން މެނުވީ ކުފުރު ނުކުރޭ، އީމާންކަމަށްފަހު ކާފިރުވެއްޖެމީހާ، އަދި އެހެންނަމަވެސް(އެބަހީ: މަޖުބޫރުވެގެނެއް ނޫނަސް) ކާފިރުކަމަށް ހިތްފަޅައިގެން ހަމަޖެހުނުމީހާ، ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް الله تعالىގެ ހަށިހަމަން ކޯފާއެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ އަޒާބު އެބައިމީހުންނަށް ހުށްޖެއެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން، އެބައިމީހުން އާޚިރަތަށްވުރެން ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަށް ބޮޑަށް ލޯބިކޮށް ހަދައިފިކަމަށްޓަކައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކާފިރުންނަށް ތެދުމަގު ނުދައްކަވާ ކަމަށްޓަކައެވެ."ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 106-107.*** *އަދި ދަރާއިމުގެ ސާފަވަނަ ދަފުތަރު ބަލާލައްވާ*

[657] *"ނަވާޤިޟުލް އިސްލާމް"ގެ ޝަރަޙަކޮށްދެއްވާފައިވާ ޝައިޚުގެ ޝަރަޙު އަޑުއަހާލާށެވެ.*

[658] *ޝައިޚް ޢަލީ އަލްޚުޟައިރު(فك الله أسره)ގެ މިސާލު ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާގޮތެވެ. ބަންދުގައި ބަހައްޓައިގެން އަނިޔާވެރިން އަނިޔާކޮށް މަޖުބޫރުކުރުވުމުން އަނިޔާވެރިންގެ ސަޖިދަކުރުމާއި އިބާދަތް ދެއްކުމާއި ފަދަ އަނިޔާވެރިން އިސްކުރުވަން ދޫކޮށްލެވިފައިވެއެވެ. އެހެނަސް މަޖުބޫރުކުރުވުމުގެ ސަބަބުން އަނިޔާވެރިޔާ ކުފުރު އިސްތިޢުފާރުގެ ބާރުގައިކަމުގައި ވާނެއެވެ. الله تعالى އަނިޔާވެރިން ހަލާކުކޮށްލައްވާށި އެއިރުގެ ނުކުރުން ނުކުރެ އަނިޔާވެރިންނަށް ތެއްދާ އަނިޔާވެރިން ހަދާދުކޮށްދިނުމާ ޝަރީޢަތުގެ މަގުދަށުން އަޅާބަދަލު ދެއްވާށި!*

[659] *މުރުތައްދުންނާއި ހިފާގެން އަނިޔާވެރިން މިކަންކުރީ ޖިނާއީ ޖަރީމާ މިކަމަކުން ސަބަބުވެއްޖެ ބަލައިލައްވާށެވެ.*

[660] *"ކަޝްފުއްޝުބުހާތު"ގެ ޝަރަޙަ ކޮށްދެއްވާފައިވާ އަނިޔާވެރިންގެ ބާބު ވަކާލާ އަޑުއަހާލާށެވެ.*

ވީމާ މުބްތަދިޢުން އާންމުގެ މައްސަލަތަކުގައި އިޖުތިހާދުކުރުމުގެ ބަސްތަކަށް އަޑުއަހައި ޤަބޫލުކޮށްފާނެތޯއެވެ؟ ނުވަތަ އެއިޖުތިހާދުތަކުގެ ނުރައްކަލުން ދުރުހެލިވުމަށް ހިތްޖެހެން ވާނެތޯއެވެ؟

އިމާމް ސުފްޔާން(رحمه الله) ބަސްރާގެ ކަމާ ރިޢާޔަތްކުރެއްވީއެވެ؟ "މުބްތަދިޢުން ތިމަންނާމެންގެ އުޖޫރަ "ތިމަންނާމެންނަށް ބިރުން ތިބި ބަދަލުކުރެވޭ" ބޭނާ މުސްލިމުން ބުނަން އަޑު އިއްވަތަ "ކަލާމްގެން ދޫވެ ހަރާމްވިއްޖެއެވެ". އަދި "ހަމަކަށަވަރުންވެސް ބިރަކު ﷲ تعالى ނުރުހޭ ކަންތައްތައް އެކުލެވޭ ރުހޭ ކަންތައްތަކާއި ދުރުން ތިލަވުމާ އުޖުރައް ކަމުގައި އެކުލެ ނުލިބޭވޭއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުންވެސް ބާރުވެގެ މަތި ހިނދުކަމާމުން އެކަންތައް ހިފެހެއްޓެވުމަށް މުބްތަދިޢުންގެ ދުނިޔެވި އުޅުމެކާއި ދުނިޔެވި އަޙްކާމު ގެއްލިލިބުނުކަމުގެ ބިރަކުވެ. އެހެންނަމަކަށް މުބްތަދިޢުންނަށްވެސް ހަމަގެ ބުނެވޭއެވެ. އަދި ތިމާނެވެސް އެކަމަކީ[661] ފެއެވެ. އެހެނަސް މުބްތަދިޢުންނާ މުސްލިމުންގެ ގުޅުއިލާ ބައިއް ނެތެވެ."[662]

އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވާގޮތުގައިވެއެވެ: "ހަމައެކަނި މިފުރަތަމަ ޖަމާޢަތުގެ މުސްލިމުންގެ ހަރަކާތުތަކަށް މީހުންވެ.

ޝައިޚުލް މުސްލިމުންގެ ކަނޑަނެރޭ ބިރަވާ އުސޫލުތަކުގައި ދަޢުވާ، ހަމަގައި މުބްތަދިޢުން ދުރުކުރާހޯދައްވެ. އަދި މުބްތަދިޢުންނަށް ލިބިފައިވާ ހައްގެ އަޙްލާގެ، އެއަށް ގުއްދާ ޝަރުޢާތް، އެއަށް ގުރްއާނާއި އަދި މުބްތަދިޢުންގެ އަމަލުގެ ސަލާމަތް މުބްތަދިޢުންނަށް ޚުދުރޮށް ކުރުވައިލި ދަޢްވާތަކަށް ދޫނުކުރެވިފައިވޭ[663]. އަދި ޝައިޚާ މުބްތަދިޢުންނަށްކުރައި އެއީ ގޯނާމާ ކަމަށް ނުވާކަމެއް ދޭއްޗައިވޭ[664]. އަދި މުބްތަދިޢުންނަށް މުސްލިމުންގެ ޙުކުމްތަކެއް ވަރަށްގާތް ބިނާކުރިފެނެއް ކަމުގެ އެކަނި ބޮޑުކަމެއް ބަޔާން ކުރާކަމުގައި، އަދި މުބްތަދިޢުން ސިފަކުރާ ގޮތްކަމުގައިމެ، އަދި އެކަން ގޮތްކަނޑައަޅާ ކަމަށްކުރެވޭ ހަމަ ދުރުކުރުމެއް ނަގާއެވެ. އަދި މުބްތަދިޢުން ހަމަގައި އަދިހަވާކަމުގައި، އެކަކުއް ދުއްކިދުން ދުނިޔެދީ މުބްތަދިޢުން ދުނިޔެއަށްކުރައި ފަރުވާ ޒުޙްދުގެ ގޮސްކަމުގައި، މުބްތަދިޢުންގެ ގޯނާއި، މަޤާމު، ފަރާތަށް ގެއްލިގެން ކަމުގެ ބިރަކުވެ."[665]

އަޅުގަނޑުމެން މިފަޞްލު ނިންމާލަމުން އިމާމް ޙަސަން ބިން ޢަލީ އަލްބަރްބަހާރީ(رحمه الله)ގެ ބަސްކޮޅުންނެވެ:

"ބާބު: މުބްތަދިޢުންނާ އެކު މަޖުލިސްތަކުގެ އަދުވާއި މުބްތަދިޢުން ކަންތައްތަކާ ބެހޭގޮތުން އަރާކުރުމަށްކުރައިގެ އުޞޫލު ކުރައްވަދޭއެވެ؟

ދަންނާނެވެ، މިކަންތައްވެސް ހިނގާ ގޮތަކީއެވެ[666]

---

[661] މިތަނުގައި ބޭނުންކުރެވިފައިވާ އަރަބިބަހުގެ 'ޝައްމަރޫނ'އެވެ. މިބަސް އަރިސްފުޅަށް އެދިއްޖެހެން، އިއްތިހާދުންނެވެ.

[662] 'އަލްއިބާނާ'ގެ ފަސްވަނަ ދަރީބު ބައްލަވާލައްވާ

[663] މިތަނުގައި އުޞޫލުވެސް މުސްލިމުންގެ ވަރަކަށް ވެއެވެ. މުސްލިމުންނާ އިއްތިޙާދަށް ކަމުތަކުން އެއްފަދަ ވަރަކަށްވެ.

[664] އުޞޫލީން ހަމައެކަނި އިޖްތިހާދުކުރާ ހަމައެކަނި އިޖްތިހާދީ މަސްއަލަ ނުންނެވެ.

[665] 'ދަލާއިލް'ގެ ސަތޭކަވަނަ ދަރީބު ބައްލަވާލައްވާ

[666] މިކަންތައްތައް އުޞޫލީން ގެންގުޅުއްވާ ބިންބާފައި އަދިވާ ހިނގާގޮތް ހުރެޖެ

1. އެބައިމީހުންނަށްޓަކައި ބޭރުފުށުންނާއި(އަމަލުންނާއި) އެތެރެފުށުންވެސް(ހިތުން، ޒަބާނާއިންނާއި، ޖިސްމުން) އެބައިމީހުންނާއި އެއްބައިވެ ތިބުމެވެ. އަދި ބޭރުފުށުން އެބައިމީހުންނަށް ހިމާޔަތްދީ، އެބައިމީހުންނަށް ތާއީދު، ހިތުން(ވެސް) އެބައިމީހުންނަށް އެހީތެރިކަމުގައި ބަޔާއިދީ މީހާއެވެ[667]. އެފަދަ މީހަކީ އެމީހަކު މަޤްބޫލުކުރުވިގެންވާ މީހެއް ކަމުގައި ވިޔަސް އިސްލާމްދީނުގެ ހަމަތަކުން ފުރަން ބޭރުވެފައިވާ ކާފިރެކެވެ. އަދި އެމީހަކީ އެމީހާއީ ބާރުގަދަކަމުން الله تعالى އަންނަނިވިގޮތުން ވަޙީކުރައްވާފައިވާ މިހެންނެވެ

وَلَٰكِن مَّن شَرَحَ بِٱلۡكُفۡرِ صَدۡرٗا فَعَلَيۡهِمۡ غَضَبٞ مِّنَ ٱللَّهِ وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ

"އަދި އެހެންއެއްކަމަކު(އެބަހީ: މަޤްބޫލުވެގެންވެސް) ކާފިރުކަމަށް ހިތްތަނަވަސްވެ ހަމަޖެހުނުމީހާ[668]، ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް الله تعالىގެ ހަރުކަށިކޮށް ކޯފާވެއްޖެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ޢަޛާބު އެބައިމީހުންނަށް ހުއްޓެވެ."[669]

2. އެތެރެފުށުން(ހިތުން) އެބައިމީހުންނާއި ދުރު، ގާތް، އެހެނަސް އެމީހުންގެ ބޭރުފުށުން(އަމަލުންނާއި ބަހުން) އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވާމީހާއެވެ. އެފަދަ މީހާވެސް ކާފިރެކެވެ. މުނާފިޤެކެވެ. އެހެނަސް ބޭރުފުށުން އިސްލާމްދީނަށް އުޅޭ ކަމަށް ދައްކައިގެން އުޅޭނަމަ އެމީހުންގެ ޒާހިރު މުސްލިމު ހުކުމްކޮށްދޭނެއެވެ.[670]

3. އެތެރެފުށުން(ހިތުން) އެބައިމީހުންނާއި އިދިކޮޅުވެ، ބޭރުފުށުގެ އަމަލުތަކުން އެބައިމީހުންނާއި ދުރު ގުޅިގެން އުޅޭމީހާއެވެ. މިމީހާ އަދިވެސް އިތުރު ދެބައިކަށް ބެހިގެންދެއެވެ:

ހ- އެމީހާ އެގޮތަށް އަމަލުކުރަނީ އެބައިމީހުންގެ ބާރާއި ވެރިކަމުގެ ދަށުގައި ހުރުމުންނެވެ. އޭނާ ހައްޤުތަކުން އަނިޔާ ކުރެވޭ ހިނދެއެވެ. އަދި އެމީހަކަށް މަތީގެ އިންޒާރުކުރެވޭ ހިނދެއެވެ. އަދި އެމީހަކަށް ބުނެފައެވެ: "އަހަރެމެންނާއި އެކުގައި ދުރު ގުޅިގެން އުޅޭ! ނޫނީ ކަލޭ މަރާލާނަން" ކަމަށް ބުނެފައިވާ މީހާއެވެ. އެފަދަ ހާލަތުގައި އެމީހުންނާއި ގުޅުންހަމަޖެހި ދުރުކަން

---

[667] މުވައްޠައިން މާލިކު، ހައްދަބައްތަރު، އަނިޔާތައް، ޖޭސްޓުސްލާން، ސަރުކާރުތަކުން، ހަނދުމަކުރާ ބާރުތައް ގަދަފުރާނައިގެ ރަސޫލުﷲ (صلى الله عليه وسلم) އެވިދާޅުވުމެއް: "އަހަރެ ޖަޒީރާއިން ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން ބޭރުކުރައްވާފައިވާ ބޭރުކުރައްވާ" ހަދީޘްކުރައްވާފައިވާ ބަލަން އެބައިމީހުންނަށް ހަރުސް އެކުވެރިކަމާއި، އެބަސްތަކުގައި އެދި އާދޭސްކުރާ ސަރުކާރުތަކާ 'އިސްލާމް'ދީނު ޖިހާދު ބައްޔަކުގައި ބޭނުން ގަވާ ދުސްތޫރުއެއް ނޫން އެހެންމީހާ ނޫނެވެ. މިޙަދީޘް 'އަލްބުޚާރީ (3053، 3152)އާއި، މުސްލިމު (1551، 1637، 1767)އާއި، ތިރްމިޛީ (1606)އާއި، އަޙްމަދު (195/1، 144/10)އާއި، އައްދާރިމީ (306/2)އާއި، 'ތަބަރާނީ ކަބީރު(57/4)'ގައި ބައިހަޤީއާއި، 'އަލްމުޞައްނަފު (18750)'ގައި ބައިހަޤީއާއި، 'އަލްމުސްތަދްރަކު (88/3)'ގައި ޙާކިމް ގެންގޮސްފައިވާ ރިވާޔަތްކުރައްވާފައިވާ ޢަބްދުﷲ އިބްނު ޢައްބާސް(رضي الله عنه)ގެ ރިވާޔަތުންނެވެ.

[668] ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ(رحمه الله) މިކަމާއި ބެހޭގޮތުން ވިދާޅުވެފައިވާއިރު ވިދާޅުވެފައިވަނީ: "މަޤްބޫލުކަމެއް ނެތި ކުފުރުގެ ބަސް ބުނުމީ މީހަކީ، އެމީހުގެ ދީ ކުފުރަށްޓަކައި ހުށަހެޅުމީ މީހެކެވެ. (މަޖްމޫޢުލް ފަތާވާ 599/7)" އަދި (މަޖްމޫޢުލް ފަތާވާގެ 220/7)ގައި ގެންގޮސްފައިވާއިރު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "އެއްވެސް މަޤްބޫލުކަމެއް ނެތި ކުފުރުގެ ބަސްބުނެފިމީހަ، އެމީހުގެ ދީ ކުފުރަށްޓަކައި ހުށަހެޅުމީ މީހެކެވެ."

[669] ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 106

[670] ހިތުގައިވާ އަމަލަކީ އެއްވެސް އިންސާނަކަށް ނުފެނޭގޮތަށް ކަމުގެ ބާރުތައް ހުރުމެއް ވައްތަރު މިސްތަބާހުގެ މަސްދަރު ހުރުމެއް ކަނޑައަޅައިގެން އެމީހަކު ހުރި އަމަލުތަކާއި ގުޅޭގޮތުންނެވެ. މިސާލަކަށް މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަކަށް ޖާސޫސްކުރާމީހަކު ފެނިއްޖެނަމަ އެމީހަކަށް ހުރުމު ކުރާނީ އޭގެ ޖާސޫސްކަމުގެ ޙުކުމެވެ.

ދެއްކުން ހުއްދަވެގެންދެއެވެ. އެހެނަސް އެމީހާގެ ހިތް ވާންޖެހުނީ އީމާންކަމުގެ[671] މަތީގައި ސާބިތުވެގެންނެވެ. އެއީ ޢައްމާރަކީ ޔާސިރު(رضي الله عنه)ގެ ދަރިކަލުން ހާލު ޖެހުނުވަރަކުން ވިޔައެވެ. އެކަމަށްޓަކައި الله تعالىވަޙީ އަންނަނިވި އާޔަތް ބާވައިލެއްވީއެވެ

إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُۥ مُطْمَئِنٌّۢ بِٱلْإِيمَـٰنِ

"އެމީހެއްގެ ހިތް އީމާންކަމުގައި ހަމަޖެހިގެންވާ ހާލު، މަޖުބޫރުވެވުން މީހަކު ފިޔަވާ...."[672]

މިއާޔަތަކީ އަންނަނިވި އާޔަތް ފަދަ އާޔަތެކެވެ.

إِلَّآ أَن تَتَّقُوا۟ مِنْهُمْ تُقَىٰةً

"އެހެނަސް ކާފިރުންގެ ފަރާތުން ނުރައްކާތެރިކަން ބިރުގަންނަ މީހުން ފިޔަވައެވެ."[673]

މިދެ އާޔަތުގެވެސް އެއްމާނައެއް ދެއާޔަތުގައި އިބްނު ކަޘީރު(رحمه الله)ވަނީ އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި އެކަކުގެ ތަފްސީރު ފޮތުގައި ގެންނަވާފައެވެ.

ސ- އެމީހާ ބޭރުފުށުން(އަމަލުންނާއި ދުލުން) މިކަންތައްތައް ދެއްކިކަމުގައިވިޔަސް އެމީހާގެ އެތެރެފުށުން(ހިތުން) އެކަންތައްތަކާއި ނުރުހޭނެއެވެ(އޭނާގެ ހިތުން ކާފިރުންނަށް ނަފްރަތު ކުރާނެއެވެ). އެހެނަސް އެމީހަކު އެބައިމީހުންގެ ބާރުގެ ދަށުގައިވާ މީހެއް ނަމައެވެ[674]. އެމީހާ އެކޮޅަށް ހަމައެކަނި ކަންތައްތަކުގެ މަތީ މަގާމަކަށްޖެހޭނެއެވެ[675]. ނޫނީ ފައިސާއަށްޖެހޭނެއެވެ. ނޫނީ އެމީހާގެ އުފަންބިމަށް ދިޔަފައިވާ ލޮބުބެއްގެ ސަލާމަތުންނެވެ. ނޫނީ ޖިސްމާނީ ގޮތުން އަދާކުރުމުގެ ގެއްލުންނެވެ. ނޫނީ މުސްތަޤުބަލުގެ ބިރުންޖެހޭނެއެވެ. އެފަދަ މީހަކީ މުޖުތަމަޢުދޭތެރެއެވެ. އަދި އެމީހާގެ އެތެރެފުށުގެ ނުރުހުން އެމީހަކަށް ކުޑަކުރެވޭނެ ވައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ[676]. އެފަދަ މީހުންނާއި ބެހޭގޮތުން الله تعالى ވަޙީކުރެއްވީ ފައިވައެވެ

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا عَلَى ٱلْـَٔاخِرَةِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَـٰفِرِينَ

"އެއީ ހަމަކަށަވަރުން، އެބައިމީހުން އާޚިރަތަށްވުރެ ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަށް ބޮޑަށް ލޯބިވާތީ ހެދިފައިވާކަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކާފިރުންނަށް ތެދުމަގު ނުދައްކަވާ ކަމަށްޓަކައެވެ."[677]

---

671 ޝައިޚް ސުލައިމާން އާލުއްޝައިޚް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާ ގޮތުގައިންނެވެ: "ކާފިރުންނާއި މުޝްރިކުންގެ މައްކަރު އެމީހުންގެ ހިތް ދުޝްމިނުކަމާއި އަދާވާތެރިކަމުގެ މަތީގައި ސާބިތުވެ ހުރުމެވެ."

672 ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 106

673 އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ 28

674 މިސާލަކީ ސަލަފުންނަކީ ކާފިރުންނަށް 'ދުވަހަކު' ބަލައި ކަމުގައި ބަލަމުންދެއެވެ؟ އެހެންވެއްޖެނަމަ ދީން މިނިވަންކަން އިއްޔާންކަން، ހަރުގާމަތީ ޖެހިލުމާއި، ބޯކޮށްލުމާއި، ސަލާމަތީ ބާރުލުމާއި، ނިޔަލަތްކަމަށް ބާރުލުމަކީ ކޮބައިތޯ އެއްބާރުގައިވެއެވެ؟

675 ނޫނީމަ އެމީހާގެ ވަޒީފާއާއި މަގާމާއި، މުސްތަޤުބަލް ދަތިކުރުމަށް ޖެހޭނެއެވެ.

676 މިހާރު މުޖުތަމަޢުން ފޫޅާ ޖެހިނިކަމަކީ އެކަށީގެންވެއެވެ

677 ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 107. އެހެނަސް އެބައިމީހުން ބުނަމުންގެންދިޔީ "ދުނިޔެއަށް ލޯބިވާ ލޯބިވުމަކީ ކުފުރުކުރުމަށްވާ އުޒުރެއް ކަމުގައެވެ."

الله تعالىވަނީ އެބައިމީހުން މުރުތައްދުވީ އެބައިމީހުންނަށް ހައްގު ނުސީދާވެއެއް ނޫންކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ހައްގެއް ނުރުހޭވެއެއްވެސް ނޫންކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ބާޣީވެރިން ލިބިވާތީއެއްވެސް ނޫންކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ. އެހެނަސް ހަމައެކަނި މަސްލަހަތަކީ އެބައިމީހުން ދުނިޔޭގެ އެދުން އިސްކުރި ކަން އެކަންޏެވެ. އެބައިމީހުންވަނީ ދީނުގެ މައްޗަށް ދުނިޔެ އިސްކޮށްލައިފައެވެ.

އަދި ޝައިޠާނާ އިސްތިޢާޛު މުތަޝާބިހު ބިން އަޑުއިވިލުމާއެކު ބަސްއޮޅުވާލުމުގެ މަގުފުރެދިފައިވާ ބަޔަކު ވިދާޅުވެއެވެ[678]. الله تعالى އެކަލާނގެ ފަރާތުން ބަރާބަރު ދަށުވާ ދަރަޖަ ފަދަ ފުރުސަތެއް ދެއްވާފައެވެ! އެކަލާނގެ ފަރާތުން ވިދާޅުވެފައިވާގޮތުގައެވެ

އަދި ވަރަށްވެސް ގިނަމީހުން އުޖޫރައަކަށްޓަކައި ދުޢާ ކަމަކީ ޝައިޠާނާގެ މަގުފުރެދުންތަކުގެ ތެރެއިން މަގުފުރެދުމެއް ކަމުގައި ވެސްޓެވެ. އެހެނީ ޝައިޠާނާގެ އަޑުއިވިއިން މިބައިމީހުން ބިރުގަންނަވާލައެވެ. އަދި މުޝްރިކުންނަށް ކިޔަމަންވެވާއި އެބައިމީހުންނަށް ބުރުމަލީ މައްސަލައެއް ނުންކަމުގައި ދައްކައިދެއެވެ. އެހެނަސް މިކަމުގެ އަޑު އަޑުއަހާ ނުވެސްވެ.[679]

އަދި ޝައިޠާނާ މިދުނިޔޭގެ އެދުންތަކާއި ވެރިކަމާއި މުދަލާއި ފައިދާތަކަށް ޖެހިލުމެއް ނުލާ ދައްކައިދީފައިވާތީ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ބޭނުންވެއެވެ. އެބައިމީހުންނަށް، މިދުނިޔޭގެ އެދުމާއި ޝަހުވަތްތަކާއި މުޝްރިކުންނާއި އެއްބައިވެރިވުމާއި ދެކޮޅުހަދައެވެ. އަދި ޤާނޫނީ ދަށުގެ ބާރުތަކުގައި އެހެނަ މިކަމެއް ވަޒީފާތަކުގައި ވިދާޅުވެ. އެހެނަސް ހުރިހާ އިލްމުވެރިންނާއި ވަޒީފާތަކުގެ ބާރުވަންތަކަމެއް ދީނަށް ބަދަލު ފަދަ ވެރިކަން ސަލާމަތް ބާރުދެއްވާފައެވެ.... {އެހެންކަމުން އިމާމުވަނީ ޝައިޠާނާ އިސްލާމް ބިން ތައިމިއްޔާ(رحمه الله)ގެ ވަރަށްވެސް ދިގު ބަޔާނެއް ގެންގުޅުއްވާފައެވެ}

މިކަމުން ލިބެން ފައިދާއަށް މުސްލިމުންނަށް އަނިޔާކުރާ ނުވަތަ ބައެއްގެ ބާރުގެ ދަށުގައިވާ މިހާރު ވަންޏާކަށް އެނގިގެން ދިއުމެވެ. އަދި ހަމައެކަނި އަނގައިން ދެއް (ކިދި) އިންޒާރަށް އެއްވެސް ހާލެއްގައި މިހާ މުސްލިމުނަކަށް ހާލަތު ކަމެއް ނުނެވެ[680]. އަދި އެމީހަކު، އެމީހާގެ އަނބިމީހާގެ ކިބައިން ކާފަރުން ވަކިކުރުމަކަށް ބުރަވާލެވިފައިވާ އިސްކޮށްފައި ނުނެވެ.[681]

---

[678] މިތަނުގައި ބުނެފައިވަނީ ދިރުން ބޭރުކުރާ ދިފާޢުކުރުމުގެ ނިޔާމުގެތެރޭގައި ޝައިތާނާ ގެންގުޅުއްވާފައިވާ ބަސްކޮޅުގެ ވާހަކައެވެ: "ވީމާ މިކަންތައްތަކުގައި، މިކަންތައްތައް މަޖިލީހަށްކުރުމާއި، ސިޔާސީކޮށްކުރުމާ މިހެއް، މުދަލާއި މަގާމުގެ ބަދަލުގައި މިކަންތައްކުރާ މިހެއް، އިސްތިސްނާވެގެންވާ ނުވެއެވެ. އަދިއެކަން އުޖޫރައިވެރިވެސް މަޖިބޫރުކުރުމެއްގެނާ މިހާއެވެ. މިސްކީނުންނަށް ކުރިމަތިވެފައިވާ އެނބު ބޮޑުވުރެ މިކަންތައްތަކެވެ. ވީމާ މުސްލިމުންގެ މިކަންތައްތަކަށް ހުސްވާރުވާ މިކަންތައްތަކަށް ބައްލަވާލެވިގެން ދިޔައީވެ."

[679] ނަޒަރުގެ މިއަދާގެ ބަސްކޮޅުގައި އޮބައިލާނުގެ ބަސް އަދުވާކުރުމުގެ މާނަވެއެވެ.

އޮބައިލާން: "އެފަދަ މީހުން ކާފިރުންނާއި ބައްވަނީ އެބައިމީހުންނަށް ޙައްޤު ބިރުއެގެ ސަބަބުންނަށް އެކަމުގެ ހުކުމަކާ އެއީ ހުސްދަރަކާތެވެ."

އިމާމު: "އެއީ ޝައިޠާނާގެ ރިވިކުރުމާއި ޖިންނެއްގެ ކުރިމުގެ ކަމެވެ."

[680] މިއީ ފިސްލުމާން ހުރި ކަމުކަތެވެ. އެހެނީ الله تعالىވަނީ މުސްލިމުކުރުމަކީ އެހެރަކީގެ އަޅުގެ ވަރަށްވެސް ގިނަ އިންޒާރުތަކެއް ދެއްވާފައެވެ. ވީމާ އަޅުއެއްސިޔަސީ ތަޤުވާގެ ބަސްތަކެވެ؟ ނުންނަމަ الله تعالىގެ ވަރި ބަސްފުޅުތަކެވެ؟

((إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ يُخَوِّفُ أَوۡلِيَآءَهُۥ فَلَا تَخَافُوهُمۡ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ))"ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ޝައިޠާނާއެވެ. އޭނާގެ އައުލިޔާއިން ބިރުދައްކަނީއެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނަށް ބިރުނުގަންނާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކީ މުއުމިނުންކަމުގައިވާނަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ."އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ 175. ވީމާ އެކަލާނގެ ވަނީ ތަޤުވާގެ މަތިވެރިވާ މިހާރު ((وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ نَفۡسَهُۥ)) "އަދި الله تعالى، ހުރި އެއްޗަކާ ފާރަވެރިވާން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިންޒާރުދެއްވައެވެ." އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ 28

ވީމާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް މިބަސްކޮޅުތައް ސާފުވޭ، މިސްކީނުން މިކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ފެއްޓިފިތުނާ ވަގުގަސްދުތައް ހުސްވުމުން، ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم)ގެ ބަޔާންކުރުއްވި ސާފުވެގެންދާނެއެވެ "ހަމަކަށަވަރުންވެސް އިސްލާމްދީން ފުރިހަމަ ބިދުޢަތިގެ އުއްމަތުގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެކަން އަންނާނީވެސް ބިދުޢަތްތެރިކަމަށް ރުޖޫޢަވާ ހުއްޓެވެ. ވީމާ ހުރިހާ އުފާވެރި ނަބަރުއްވަސީ ބިދުޢަތެއްނޫނެވެ"[682]. އެހެން ހަމަކަށަވަރުންވެސް އަންނާނީ އިސްލާމްދީން ބިދުޢަތެއް ފެށޭއެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނަށް ފުރަސްވެސް ބިދުޢަތްތެރިވެސް އެދިނަން ހަރުގޮތުގައި އުޒުރުނުވެ[683]. އަދި ހުރިހާ ކާފިރުބަޔާގެ ވާޖިބުވެސް الله تعالىގެ ހަސަދަވެރިންނެވެ."

-މިއާ ހިސާބުން އިމާމް ޙަސަން ބިން ޢަލީ އަލްބަރްބަހާރީ(رحمه الله)ގެ ބަސްކޮޅު ނިމުނީއެވެ-[684]

ވީމާ މިބަސްކޮޅުތަކާ އެބައިކަނުގެ ޢަމަލުކުރުމުގައި ޤާއިމުވެ މީހުންނަށް ޞަލާޙުވެރިކަމާއި ފާއިދާ ބަސްކޮޅުތައް ކަމުގައި ދެކެމެވެ.

އަދި އޭނާގެ ބަސްކޮޅު "ކުރީގެ ޞަޙާބީންނާއި ތާބިޢީންގެ، އަދި އިސްލާމްގެ ނުބައިވެރިކަމާ މުސްލިމުންނާއި ދިނުވެރިކަމާއި ކާފަރުންނާއި ހުރިމަގަކު ކުރީގެއުއްމަތުގެ. އަދި ދީނުގެ އެއްބަސްވުމުގެ ސަލަފުންގެ މުސްލިމުންނާއި ދިނުވެރިކަމާ ކާފަރުންނާއި ހުރިމަގަކު މިއާ ދިމާން ބުރާވާނެކަމެއް ނުނެވެ"

މިކަންތައްތަކާ މިސާލުތައްވާނެއެވެ. ކުރީގެ ކާފަރުންނަށް 'ޞަޙާބާ'، އަދި އިސްލާމްގެ މުސްލިމުންނަށް 'ނުބައިމާ' ނުވަތަ މުސްލިމުން ދީނާއިއޭން ބަޔާން ބުރުމަށް، އޭގެ ޖަމާޢަތް ހައްޤުވެސް މުޚާލިފުވެއެވެ. މިކަންތައްތަކުގައި މުސްލިމުންނާއި ދިނުވެރިކަން އިސްލާމްގެ ޢުލަމާއުގެ ފަރާތްތަކުން ނަޞޭޙަތްކޮށް، އެހެން މިޔަކީ އެއްވެސް އަހަރެއް ނުބައިނަހަކުވެސް އަދި އެއްވެސް ބަޔަކު ކުށްވެރިވެސް މުޚާލަފާ ކާފަރުކަވެ.

އެހެން މުސްލިމުންނާއި އެއްކަމަށް ފެނުނު އެނގޭ އެއްޗެއްވެ ކާފަރުންނާއި ހަމަޖެހުމަ ކުރި ކަމުގައިވާނަމަވެސް، އެހެނީ ކާފަރު ޞަޙާބާ، ނުވަތަ އިސްލާމްގެ ނުބައި ކަމުގައިވާ ނަމަ ކާފަރުކަވެ.[685]

---

681 'ކާފަރުންނާއި ހިލާފުވާ ޝަރީޢަތާއި ނަހުޓާލާ ޚިލާފު' ޖަމާޢަތުގެ "އަހްލުއްސުންނަތި ވަލްޖަމާޢާ"ގެ ނަމުގައި ބަޔަކު މިހާރުވެސް ދަނެއެވެ. އެހެން އެގޮތުގައި ޝަރީޢަތް ހިފާހައްޓާ ބަޔަކު ތަބާވުމަކީ ވާޖިބު ކަމެކެވެ.

682 ގޮތްދާދިމާވާ ކަމަށްވެސް "އަލްމަނާރު (389/2)"އާއި، އަލްފަތާވާ އަލްކުބްރާ (307/11)"އެވެ

683 ސަލަފުންގެ ބިދުޢަތުގެ ކިބައިން އިބްނު ތައިމިއްޔާ(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "ސުންނަތަކީ ދީނުގެ ބިދުޢަތާ އެއްބަސް ނުވާކަމެވެ. އެހެންނަމަވެސް އަޅުގަނޑުމެން ބިދުޢަތްތެރިން އެހެން ބަޔަކަށް ތަބާވެގެންނުވެ." އެކަލޭގެފާނު "ކާފަރުވުމަކީ ކަލިމަ ވެސް ބުނެ އަޅުގަނޑު އުޅުމަކީ (29/28)" ބައްލަވާ. ވީމާ މިއަދު އަހުލުއްސުންނަތު ބަދަލުކުރާ "އެކަމަށް ބިދުޢަތް ދިމާވާ ފިޔަވައެވެ. އެހެންނަމަވެސް އަޅުގަނޑުމެން ބިދުޢަތް ހުރިހާ ކަމެއް."

684 މިއީ 'ސަރަޙުއްސުންނާ'އިން ނަގާފައިވާ ފަދަ ބަހެކެވެ.

685 އެގޮތުން މިހާރު الله تعالىގެ ޝަރީޢަތާއި ހިލާފުވާ އެއްބަސް ހަމަޖެހުމުގެ ސުންނަތް، އަދި އެހެނިހެން ސަރީޢަތާއި އަޅުގަނޑު ކާފަރުކަމަށްވީ ނަމަވެސް އެހެނީ ކާފަރުކަވެ. ވީމާ މުޖުތަމަޢުން ބިދުޢަތްތަކުގައި އެހެނީގެ ހިތް އެކަންތައްތަކުގެ ޖަމާޢަތް އިސްލާމީ ނަޒާހަތްތެރި، ދީނުން ބާރުވާ ދީނަކަންތައްތަކުގެ ބާރުއިން އެއްވެސް ކަމަކު އެއް ޙުކުމްތަކަށް ކާފަރުވާނީ ކަންތައްތަކެއް ނުނެވެ. މިކަމަކީ އަސްލުއްސުންނަތާއި އިތުރުވެ އަޚްލާޤުގެ މިހެން ވަކިކުރާ ވަރަށް މުހިންމު ކަމެކެވެ.

އަދި މިކަމުގައި ދެމުސްލިމަކު ދެބަހެއް ނުވާނެއެވެ. މިކަންތައް ސާފުކޮށްދެއްވުން، ދީން އޮޅި މުސްލިމުންނަށް ބޮޑު ސުވާލެވެ.
"ކަވާލެއް މުސްތަރުއާއި ހުދު ޖާތުގައި ކުފުރުއްކަމުގެ އަދިވެސް ގަބޫލްވެ ނުކުރާނަން ހެއްޔެވެ؟"

އުސޫލުގެ ޢަލީބު ވަރަށްވެސް ސާފުވެ. އަހުލުއްސުންނަތުގެ މުސްތަރިކާއި ހުދުޖާތުގައި ކުފުރުއްކަމުގެ ގަބޫލުކުރާނޭ އަހަރެމެންގެ ހިތްސޮރުކަން އަސްލުމުން ބޮޑުގައިވާ ހިތުގެ ނިޔަތް ތަކުޅިގެންނެވެ. މިސާލަކަށް ކުފުރުން ޙުއްޖަތުން، އިސްތިޣްފާރުކުރުން ދުރުހެއްލުން، ހަރާމް އެއްޗެއް ހަލާލުކުރުން ހިލާފުވެ. އެހެންނަމަ މިކަމަކީ ސަލަފުއްޞާލިޙުންނާއި ހިތްވާ ގޮތުގެ ވާހަކަތަކެވެ. މުރުތައްދުންގެ މިފަދަ ހާ ޝަރުޢުތަކުގެ އިޖުމާޢު ކުރަނީ ހަމަކަމަކަށް ދުރުވެގެން ޙައްޤުއްޙުކުމްގެ ރުހުސަތުކޮށްދެނީއެވެ. އެހެނީ އަހުލުސުންނަތުން މިޔަތުގެ އިތުރު ބޮޑެތިގެންވާކަމަކީ ފާހަގަކޮށްދެއްވާ ކަމެއްނުވެ. އެއީ ފުރިހަމަގޮތެއް ހެދުމެކެވެ.

ބިޔަރު އަލްފަތްޙުއްނާއި ސުވާލުކޮށްފިއެވެ: "ބޮޑުކުރުގެއި ދީނުން ބޮޑުވާނީ މިހާރު ކޮންފަދަ އަދަބެއް ކުރުމުންތޯއެވެ؟ އެކަންތައް ހަމައެކަނި ބިނާވެގެންވާނީ ގަބޫލުކުރާ(ދޮށިބާއި ރުޅިއައިންފަދަ) ގަބޫލުކުރުންތަކާއި، އިންކާރުކުރުމާއި، ކާފިރުކަމަށްތޯއެވެ؟ ނުވަތަ އެކަންތައް މިއަށްވުރެން ފުރާވެގެންވާތޯއެވެ؟"

ޖަވާބު: "އިތުރުގެ އަހުލުވެރިންނަށް އެނގިފައިވާ ދީނުން ބޮޑުކުރުވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ކަމަކަށް އަތައިގަންނަހިނދު މިހާ ދީނުން ބޮޑުވެ ކާފިރުވެދާނެއެވެ. އެހެނަކު އެގޮތަ ކަމެއް ކުރަނީ އެގޮތަ ކަންތައްތަކުން ދީނުން ބޮޑުކުރުން މަސައްކަތުގޮތަ އެއްވެސް އުޒުރެއްނެތި ކުރުގައިވާނަމަ އެގޮތަ މިހާރު ދީނުން ބޮޑުވެ ކާފިރުވާނެއެވެ. އަދި އެޅުގަނޑުމެންނަށް ވާޖިބުވެގެންވާ އެހެން ބޭފުޅުން ބޮޑުފުޅު އަމަލުތަކާއި ބަސްތަކުން އެހެނަކަށް ހުކުމް ކާފިރުއެކަމެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގެން އެހެން ގޮތަކުން ނެތްނޫނެވެ. އެހެނީ ހިތުގެ ހާލަތާއި ހިތުގައި ހިނގާ ކަންތައްތަކުގެ ދެނެވޮޑިގެންވާނީ ހަމައެކަނި الله تعالىއެވެ.

ވީމާ ކުފުރުގެ ބަހެއްބުނީ ކަމުގައިވިޔަސް ނުވަތަ ކުފުރުގެ އަމަލެއްކުރި ކަމުގައިވިޔަސް އެހެނަކާއިމެދު ހުކުމް ކާފިރުއެކެވެ އެހެރެގެ އެއަމަލާއި ނުވަތަ ބަހަކުން އެހެނަކަށް ހުކުމްގާ ހުކުމެވެ. އެގޮތުން އެކުފުރަކީ މިހާ ދީނުން ބޮޑުކުރުވާ ކަމެއްނަމަ، އަދި އެހެނަކީ މަޖުބޫރުކުރެވިގެންވާ މީހެއް ނޫންނަމަ، އަދި އުޒުރުވެރިވާ ޖާހިލުކަމަކުން ނުވާނަމަ އެހެނަކީ ދުރުވެއްޖެކަމެވެ. މިކަންތައްތަކަކީ ފުރާފާނުގެ ސަބަބުތަކާއި ޝަރުތުތައް ހަމަވާ ހަދިޔާ[686] މަސްއަލަތަކެއް ކަން އަޅާ ގޮތެވެ. އެގޮތުން ޝަރުޢީ ބޮޑު ކުފުރެވެ. އެހެނަސް ސާބިތުވެގެންވާ އަދި އަސްލުގެ ހުރި ކަންތައްތަކުގެ ހުއްޖަތް ގާއިމުކޮށް އެހެނަކު އެކަންތައްތައް ސާބިތުވާން ޖެހެއެވެ."[687]

އަދިވެސް: "އެހެނަސް މިސްކީނުގެ ތެރެއިންވާ ބަޔަކު ބުނެއެވެ "އަހުލުސުންނަތު ކޮންމެ ކަމެއް ކުރުމުން ކުފުރަށް ގެނެވޭނެ އަދި ކޮންމެ ކަމަކަށް އެއްޗެއް ބޭނުމެވެސް އަހުލުސުންނަތު ކާފިރުކުރުމަކީ، މުޝްރިކުންކުރާ ކަމެއް ނޫނެވެ."

---

[686] އަދިލުގައި ހިތުގެ ގަވާއިދުތަކާއި، ދީނުގެ ބޮޑުކަމާއި، މަގުފަހިވުމާއި ކުރާގޮތަކުގެ ހިލާފުވާ ދަލީލުތަކެވެ.

[687] ޝައިޚުގެ "މަސާއިލު ފިލް އީމާން"އެވެ ކިޔުން ދޮރު ބައްލަވާ، މިހާ އެޅުއްވުމާ ކުރިޔަށް އަހަރު ފުރަތަމަ ސަފުހާއެވެ.

سبحان الله! *އިބައިލާހު އެބައިމީހުންގެ އެވާހަކަތަކުން ހުސްތޮރިކުވެގެންވެއެވެ. މީސްތަކުންގެ ހިތްގައިވާ އެއްޗެއް އެނގެނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށްތޯއެވެ؟"*[688]

އަދި: "ކުފުރުކުރާ މީހުން ހަތަރު ވައްތަރަކަށްވުރެން ގިނަވެގެންނެއް ނުވެއެވެ:

- *އޭނާއަކީ އެބަސް އެއްޗެއް ހިތުން ގަބޫލުކުރާ މީހެކެވެ. އެފަދަ މީހެއްގެ ކާފިރުކަމާއިމެދު ޝައްކެއްވެސް ނުވެއެވެ.*
- *އޭނާއަކީ އެބުސާ އެއްޗެއް ހިތުން ގަބޫލުކުރާ މީހެއް ނޫނެވެ. އަދި އެމީހާ އެފަދައިން ބުނުމަށް މަޖުބޫރުވެސް ކުރުވިގެންވާ މީހެއް ނޫނެވެ. އަދި އެމީހާ އެފަދައިން ބުނުމަކީ ދުނިޔޭގެ ފައިދާއެއް އެދުމަކަށްޓަކައެވެ. ނޫނީމަ އާންމާގެ ގޮތުގައިވާ މީހުން ބުއްސުމަކަށްޓަކައެވެ. އެފަދަ މީހުންނަށް އަންނަނިވި އާޔަތުގެ ދަށުން ކާފިރުންނެވެ **"އެއީ ހަމަކަށަވަރުން، އެބައިމީހުން އާޚިރަތަށްވުރެން ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަށް ބޮޑަށް ލޯބިވާތީ ހަމައެކަމަށްޓަކައެވެ"**. އަދި ކުފުރާއި ޝިރުކު ކުރާމީހާގެ ހުކުމަކީވެސް މިއެވެ. އެމީހަކު ކުފުރަށް ރުހުނަމަ އަދި އެކަމުގެ ބޭނުންތެރިކަމަކީ ކަމުގައިވިޔަސް އާންމާގެ ގޮތުގައިވާ މީހުން ބުއްސުމަކަށްޓަކައި، ނުވަތަ އާންމާގެ ގައިމުކަށްޓަކައި، ނުވަތަ މުދަލަށްޓަކައި ނުވަތަ ވިޔަފާރިއަށްޓަކައި އެފަދަ ކަމެއް ކުރި ނަމަވެސް ކުފުރުވެއެވެ.*
- *އެމީހަކު ކުރިންބުނެފައިވާ ފަދައިގެ މީހުންނަށްވުރެ*[689] *މަޖުބޫރު ސަބަބުތަކަކަށް ކުފުރުގެ ބަސްބުނާ މީހެކެވެ.*
- *އޭނާއަކީ އެއްވެސް އަދިއެއް އެމީހުންނާ، އަދި އޭނާގެ ހިތް އީމާނާއި ތަސްދީގުގެ މަތީގައި ސާބިތުވެފައި، މަޖުބޫރުކުރެވި ހާލު ކުފުރުކުރާ މީހުންނަށް، އެމީހަކީ މަޖުބޫރުކުރެވިގެންވާ ސަބަބުން އެމީހުންގެ މީހެކެވެ.*

ހަޤީގައި ބާރާސްފުރިހަ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ފުރަތަމަ ތިންބައިމީހުންނަކީ އާޔަތްތަކުން އެނގޭ ފަދައިން ކާފިރުންނެވެ. އަދި މިއީ އެމީހުންގެ ހިތްގައިވާ އެއްޗެއް އެނގިއްޖައްޔާ ފާޅުކޮށް އެމީހުންގެ އަމަލާއި ބަހުން ކުފުރު ފާޅުކުރި ކަމުގައިވިޔަސް އެމީހުންގެ ކާފިރުކަން ނުބުނެވޭ ބާރުގަދަ ހުއްޖަތްތަކެވެ. އަދި އެބުނެވުނު ފުރިހަމައިން، ސުންނަތާއި އިޖުމާޢާ ނަބަވިއްޔާ ބަޔާންވެގެންވާ ބަސްފުޅުތަކެވެ. އަދި ކިއެއްތަ! މިބަސްފުޅަކީ ތަގުލީދުވެގެންވާ މުޖްތަހިދުންގެ ބަސްފުޅުތަކެވެ."[690]

*އަދި ޝައިޚު ސުލައިމާން އިބްނު ޢަބްދިالله އާލުއްޝައިޚު(*رحمه الله*) އާއި ސުވާލުކުރެވުނެވެ: "ނިފާޤުގެ ސިފަތައް ފާޅުކުރާމީހާއާއި ދިމާއަށް މުނާފިޤުން ބުނެވިދާނެތޯއެވެ؟". ޝައިޚު ޖަވާބުގައި ދެންނެވިއެވެ: "ނިފާޤުކަން ފާޅުވާފަދަ ނިޝާނުތައް ހުންނަ މީހެއް؛ މިސާލަކަށް އަދުއްވުންނާއި ހަނގުރާމައިގެ ދަނޑުގައި ބައްދަލުވެގެން ފަހަތަށް އެނބުރި ދުވާމީހާއާއި، "ހިމަންދެންނަނަސް ހަނގުރާމަ ހިނގާނެކަން އެނގިއްޖެނަމަ ތިޔަބައިމީހުންގެ ފަހަތުން ދިޔައީމުއެވެ"*[691] *ފަދަ ބުނުންތައް*

---

[688] ޝައިޚުގެ "ކަޝްފުއްޝުބުހާތު"ގެ ޝަރަހަ ބައްލަވާލައްވާށެވެ

[689] ތަޢުބާ ސޫރަތުގެ 65-66ވަނަ އާޔަތްތަކުގެ ތަފްސީރު ބައްލަވާ

[690] "ޝަރަހު ކަޝްފުއްޝުބުހާތު (163-164)" ބައްލަވާ

[691] އާލު އިމްރާން 167

ބޭނުމަކީ މުޝްރިކުންނަށް އަރިސް އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަންނަހިނދު މުޝްރިކުންގެ ގޮތުގައި ހިމާޔަތް ހޯދު، މުޝްރިކުންނަށް ބައެއްފަހަރު ހެޔޮބަސްބުނުމަށް ޢަހުދުކޮށް، މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް އެބައިމީހުންނާއި އެއްބައިވެ، އަދިވެސް الله تعالى ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ނިފާޤުގެ އެތަކެއް ކަންތައްތައް ފާޅުކުރައްވަމުން، **އެމީހަކާއި ތިމާއަށް އެމީހަކީ ނިފާޤުވެރިކަން ފާޅުވެގެންނާ މީހާ ކަލަމަށްބުނެ އެމީހަކީ 'މުނާފިޤެކޭ' ފާޅުކޮށް ބޭނުންވާނެއެވެ.**"[692]

އަދި މިއިންޓަރުއާއި ތަޢައްލުގުގެ އަހުލުވެރިން، މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފަރުންނަށް އެހީތެރިވެދޭ 'ކުފުރަށް ޚިޔާނާތް'އަދި 'އިސްތިޢުމާރު ނުރުހޭ'މީހުން ކަމުގައި ނުވާހިނދުވެސް، އެމީހަކީ ކާފަރެއް ކަމުގައިވާނެ ބޭނުން އެގެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އިސްތިޢުމާރު ދެކޭ ނުބައިކަމާ ނުރުހުމަކީ އެމީހަކީ މުސްލިމުކަމުގައި ބޭނުއެވެ.

އެފަދަ މީހުންނާއި ބެހޭގޮތުން ޝައިޚް ނާޞިރު އަލްފަހުދު(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "އެބައިމީހުން މުސްލިމުކަމުގެ ހުކުމް ބިނާކުރަނީ ޖަހުމު ބިން ސަފްވާންގެ އިރުޖާއީ އަޤީދާގެ މައްޗަށެވެ. މާނައަކީ އެބައިމީހުން ދީނުން ބޭރުވާފަދަ އަމަލުތަކާއި ބުނުންތަކަށް ޢަމަލުކުރަނިސް، އެކަންކުރާމީހުންގެ ހިމެނެއެވެ. ވީމާ އެބައިމީހުން އެބުނަނީ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފަރުންނާއި އެހީތެރިވެދޭ އެމީހަކު އަމިއްލައަށް ކުފުރަށް ރުހުމުން ބޭރުވެގެން ދާނަމަ އެމީހަކީ ކާފަރެއް ކަމުގައިވާނެއެވެ. ވީމާ އެމީހުންގެ ދެފުށުގައި ވިޔަސް އިސްލާމީ ދީނުން ބޭރުކުރާ ކުފުރުގެ ކަންތައްތަކެއް، ބަޔާނެއްގެ ގޮތުގައި މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ނަޞާރާއަށްވެސް ކާފަރުން ނުހިމެނޭނެއެވެ."[693]

އަދި އެއަރިހުން ޝައިޚް ނާޞިރު އަލްފަހުދު(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވާ މިއިންޖާބުއާއި ތަޢައްލުގުގެ އަހުލުވެރިން ސިފަ މުޅިން އެޅުވައިގެން އަސްލުކުރަ ބަސްތަކެކެވެ. ވީމާ އަސްލުދީނީ ބަސްތައް އިޝާރާތްކޮށް ވިސްނުން ހުއްޓެވެ....

"މުސްލިމު ރާއްޖޭގެ ހުރި ޖޯޝު ކުރިއަރާން ނުވާނަމަ، އަދި އެކަމާ އެއްބާރު 'ކުފުރަށް ތާބެދާރުވުމި'، 'އިސްތިޢުމާރަށް ނުރުހުމާ' ޝަރީޢަތް އަސްނަކުރުގައިވާނަމަ- **ކޮންމެ އަމަލެއްވެސް(އަދި ބަސް ބުނުމެއްވެސް) މިހާ ދީނުން ބޭރުކުރާ އަމަލަކަށް ނުވާނީ ސަބަބަށް ނުވާނު ނުހިނގާނެއެވެ؟** އެހެން ކުފުރަށް ތާބެދާރުވުމުގެ ގޮތުން އިޤުރާރުގެ ޗާ ކަންތި ނަމަވެސް އެއީ ކުފުރުގެ އަމަލެއް ނުހިނގާނެއެވެ؟ އަދި އިޤުރާރު ކާފަރުކަމެވެ. އަދި މިކަންތައްތަކަށް އެކަންޖެހޭ ނުހިނދެވެ. މިކަމުގެ ތޮށާގައި ނަފްސާއި ޖަކާތްތަކެއްފަދަ ވަޙީބޮތަށްވެސް ހިފެހެއްޓެވެ. އެހެން މިހަށް އިސްލާމްދީނުން ބުނިއެއް ނަފްސާދީނުގަނޑަ އިޤުރާރުގެ އަނގަތުގަނޑު ދީނުން ބޭރުކުރާ ކަމުކެވެ. އަދި އެގޮތުން ރިބާވެސް ވެގެން ދިޔުމި މަތީގައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ސާފުވެހިވާނަމަ އެކަންތައްތަކުގެ މަތިން މިހާ ދީނުން ބޭރުކުރާނީ ކަމަކެވެ. އާ ތައުޙީދުގެ އަޤީދާ!! މިއީ މުރުޖިޢާއީންގެ ހެދިގެންވެ. ވީމާ الله تعالىއަށް ތަޤުވާވެރިވާށެވެ![694]

---

[692] "އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (80-79/7)"

[693] ޝައިޚް ނާޞިރު އަލްފަހުދުގެ "ވަޖަދާތު މަޚާލު ވަޖާހާ" ބައްލަވާ. ޝައިޚްވަނީ ފްސާރުއްދާއިނުގައި ބޮޑެތިބައެއް ފާޅުކޮށް ރިޕޯ މިސާލެއް ދެއްވާފައެވެ. އެކަށީގެން ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްތަކުގައި ފުރިހަމަ ބަޔާންކޮށް، މަޝްހޫރު ޢިލްމުވެރިންގެ ތެރޭގައި އެމީހުންގެ ހިތްގައި އަލްއަޤީދާ އެމީހުންގެ ތެރެއިން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ނަޞޭޙަތްތައް ވަރަށް ގިނައެވެ، ޝައިޚުރީންފައިވާ ބަސްތަކުގައި މުސްލިމުންނާ ހިލާފު ކަންތައްތަކުގައި ހެއްދެވި ޙަރަކާތް، އިސްލާމުގެ ދުޝްމަނުންނާ އެކުވެރިވާ ހަމަ ކަންތައްތަކުގައި ބަޔާންވެފައި ނުބައިވެއެވެ. ދެބައިމީހުން ނުހިމެނޭ ބޭރުވާނެ އަމަލުތަކުގެ ހުދު ނިޔަތެއް ބަލައިގަތުމަކީ މުރުޖިޢާއީންނެވެ.

[694] އާ ތައުޙީދުގެ އަޤީދާ!! މިކަން ސާފުކުރާނަމަ ސަލަފުކުރާއިރު ހާލަތެވެ. ސާފުކުރުމުގެ ހަމަ ހުއްޓެވެ، އެހެން ޢާޤިލް އެކުލެވޭ މުރުޖިޢާއީންގެ ނަޞޭހަތް ފަހުމަށްލެއްވެ. މިސާލަކަށް: الله تعالىއަށް ކަލިމަތުގައި އެކަން ދީނުން ބޭރުކުރާކަމަށް ނަމާދެވެ. ފްސާރު ބެހޭގޮތުގައި އެކަމަށް ކުފުރުގެ

ދީން އަޅުގަނޑުމެން ބަލައިލާނީ ހިތުގައި 'އިސްލާމްއަށް ލޯބިކުރާ' ހާލު އަދި 'ކުފުރަށް ނުރުހޭ' ހާލުގައި މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނާއި އެހީވާ މީހާ ސަލަފުއްޞާލިޙުންގެ ނަޒަރުގައި ދީނުން ބޭރުވާމީ ނުވަތަ ނުވާނެކަމެވެ.

ޝައިޚް ސުލައިމާން އިބްނު ޢަބްދުالله އާލުއްޝައިޚް(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "الله تعالى ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޙަރާމްކޮށްވައްދަވައިފިއެވެ. ދަންނާށެވެ، މުޝްރިކުންނަށްޓަކައި މުވާލާތާ[695] އެބައިމީހުންގެ ދީނާއިގެން ބާއްވައިދިނުމަކަ[696]، އެއީ އެބައިމީހުންނަށްވާ ޚައުފެއްގެ ސަބަބުން ނަމަވެސް[697]، ނޫނީ އެބައިމީހުންގެ ނުބައިކަން ކެނޑުވުމުގެ މުދާރާ[698] ނޫންނަމަ މުދާހަނާ[699] ދައްކައިދިނުމަށް، އެބައިމީހުންގެ ދީނަށް ނުރުހި އެބައިމީހުންދެކެ ރުޅި އަންނަމީހަކު ނަމަވެސް އަދި އިސްލާމްދީނާއި މުސްލިމުންދެކެ ލޯބިވާނަމަވެސް އެމީހަކީ އެމުޝްރިކުންނަށްވުރެ ކާފިރެކެވެ."[700]

އިމާމް ޙަމަދު ބިން ޢަތީޤް އަންނަޖްދީ(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް މުޝްރިކުންނަށް އެހީވުމީ، މުސްލިމުންގެ ސިއްރުކުރެވިފައިވާ ޚަބަރުތައް އެބައިމީހުންނަށް ކިޔައިދިނުން، ނުވަތަ ބަހުން އެބައިމީހުން ދިފާޢުކޮށް، ނުވަތަ އެބައިމީހުންނާ ޝިރުކަށް ރުހުންނަމަ، މިއިން ކޮންމެ ކަމަކީވެސް މީހާ ދީނުން ބޭރުކުރާ ކަންތަކެވެ. އެގޮތުން އެއްވެސް މަޖުބޫރުކުރުވުމެއްނެތި މިއިން އަމަލެއް ކޮށްފިނަމަ، އެއީ ކާފިރުންނަށް ރުޅިއައި ނަމަވެސް އަދި މުސްލިމުންނަށް ލޯބިވާ ކަމުގައިވިޔަސްވެސް، ދީނުން ބޭރުވެއްޖެ މުރުތައްދެކެވެ."[701]

އަދި ކުރީން ދެންނެވުނު އިމާމްގެ ބަސްކޮޅު ވިސްނުންތެރިން ކިޔާލުން ހުއްޓެވެ. "އެތެރޭގޮތުން(ހިތުން) އެބައިމީހުންނާއި އިދިކޮޅުވުމެވެ، ބޭރުފުށުގެ އަމަލުތަކުން އެބައިމީހުންނާއި ރުޅި ދެކިގެން އުޅުއްވާށެވެ. މިހާ އަދިވެސް އިތުރު ދަބަހަރުކަން ބަޔަކުގެންދިއައެވެ....."

އައްޝައިޚް ޝައިޚް ސުލައިމާން އިބްނު ޢަބްދުالله(رحمه الله) ވިދާޅުވެދެއްވާފައިވެއެވެ: "އަދި އެއަށްފަހު އެއިހާރު އަންގަވަނީ، **އެބައިމީހުން ކާފިރުވެ، ދާއިމަކަށް އަޖާބު ގަރުމުވާ ބޭރުކަން އެބައިމީހުންގެ،** އެބައިމީހުން ކުރި ޝުކުރާއި، އެބައިމީހުން ތަޢުރީފުކަން

ގޮތުގައި ނިޔަތް ގެންގުޅުއްވާވަޑައިގަތުމަށް އެއީ ކުފުރެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެއީ ކުފުރުތަކުން ކަމުގައި ނިޔަތް އިންނަމަ އެއީ ކުފުރުއްސުން ކަމުގައެވެ. އެހެންނަމަވެސް ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިން ދެކެނީ ގޮތުގައި ނިޔާކުރާ ގޮތުގެ މިފަދަ ނިޔަތް ކަންކުރާ ގޮތަކުން އަމަލުކުރުމުން މުސްލިމުންގެ، الله تعالى ހިތްތައް އެނގޭ ފަރާތެކަން ކަމުގައި، މީދާހިރަކަށްވެސް މީހާ ދީނުން ބޭރުނުވާނެ ކަމަށްބަލަނީއެވެ.

[695] މުވާލާތާ: އެއްބަސްވުން، ރުހުން، ގަބޫލުވުން

[696] މިގޮތުން ދީނުގެ މާނައަކީ 'ޢުރުފު ގޮތް' ނުންނަމަ 'އާދަ ގޮތް'. "ސަބީލުންނަޖާތި ވަލްފިކާކު"ގައި އިމާމް ޙަމަދު ބިން ޢަތީޤް އަންނަޖްދީ(رحمه الله)ވަނީ މިކަންތައް ވަރަށްވެސް ތަފްޞީލުކޮށް އެއްކޮށް ގެނެސްދެއްވާފައެވެ.

[697] ޚައުފު: ބިރު، ފިނިޖެހުން

[698] މުދާރާ: އެކުވެރިކަން، ހިތްތިރިކަން، ގާތްކަން

[699] މުދާހަނާ: ހަރުކަށިކަމެއް ދޫކޮށްދިނުން، ނިޔާދާކަން، އޮޅުވާލުން

[700] "އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ"ގެ ފޮތުން ބަލައިލެވޭނެއެވެ.

[701] "އައްދިފާޢު ޢަން އަހްލިއްސުންނަ ވަލްއިއްތިބާޢު (31)"

ޤާހިރުވެ، ދީނަށްކުރާ ނަފްރަތުގެންނެއް، އަދި ކުފުރަށްކުރާ ލޯތްބެއްގެ ސަބަބަކުން ނޫންކަމެވެ. އެހެނަސް އެއީ އެބައިމީހުން ރައްބުލް ޢާލަމީންގެ ރުހުމާއި، ދީނުގެ މައްޗަށް އިސްކުރި މިދުނިޔެއަށް ލޯބިވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

އެއިލާހު އަންގަވަނީ

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا عَلَى ٱلْـَٔاخِرَةِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَـٰفِرِينَ

"އެއީ ހަމަކަށަވަރުން، އެބައިމީހުން އާޚިރަތަށްވުރެން ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަށް ބޮޑަށް ލޯބިކުރި ކަމަށްޓަކައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކާފިރުންނަށް ތެދުމަގު ނުދައްކަވާ ކަމަށްޓަކައެވެ."[702][703]

الله تعالى އެމީހަކަށް ތަޢުފީޤުދާ ހިދާޔަތުދެއްވަވާފައިވާ މީހަކަށް މިވަރު ފުރުޞަތުދެއްވަން ހިކުމަތެވެ.

2- އުބައިކާންގެ މާ އިޤްދާ އަދި ޙާޠިބު(رضي الله عنه)ގެ ޙަދީޘްއަށް އަހުވާލާކުރައްވާ ޤިއްޞާ[704]

ދީން އުބައިކާން ގެންނެވި ޙާޠިބު ބިން ބަލްތަޢާ(رضي الله عنه)ގެ ޙަދީޘްއެވެ. އެކަލޭގެ ބޮޑާ ގޮތުގައި މުޝްރިކުންނާއި ހުދޫދުގައި ކުފުރާއި ނޫނެކަމަށް މިޙަދީޘް ދަލީލު ކާނދެއްވެ. ވީމާ އަޅުގަނޑުމެން މިޙަދީޘް ގެންނަވާލާފައެވެ. އަދި އާގައިވާ ކަންތައްތަކާއިމެދު ދިރާސާކޮށް ކުރަމާލާފައެވެ. އެގޮތުން އަހުލު ބިދުޢަ ބޭނުންކުރާ ކަންތަ އާރަތަކަށް ޙަދީޘްއަކަށް ދަލީލުކަންދީ އަސްލު އުބައިދުލުންނާއި ދިރާސާކުރެވެ.

އަދި މިޙަދީޘް ގެންގުޅުއްވާ ކުރީން، އުބައިކާންނާއި މުޝްރިކުންނާ އިންގަނޑު މުސްލިމުންނަށް އެހެނީން ބޭނުންނުވާ އެއްޗެއް ވެއްވެ. އެއީ އެއްޗީގެ ދައިގަނޑެވެ. އެހެން އެއްޗީ ގެންސުރިއްނަށް އުބައިދުލުންވާނީ އަދިއެޗ ނަފްސަށް ޙައްޤުދުވާ ބަޔަކަށެވެ[705]. އެއްޗީ ކުރިއަށްދާނީ އަންނަނިވި ގޮތަށްނެވެ:

---

[702] ނަޙްލު ސޫރަތުގެ 107-109

[703] "އައްދުރަރުލް"ގެ ސާދަވަނަ ދަރިވަރު ބައްޔަވާއްޔާ

[704] ނޯޓް: އަންނަބަސްދާނަށް ވަކިޖެހޭގޮތުގެ އަހުލުބިދުޢަތުން، ޙާޠިބު(رضي الله عنه)ގެ އަމަލާއިމެދު ދުގައިވާނެ ދެކޮޅުދެވޭއިރެށްނަފައެވެ. ފުރަތަމަ ގޮތޭ އެއީ ކުފުރެވެ ނޫނެވެ. މިގޮތުގައި ގެންސުރިއްޔައިދުވަނީ މިހިކުދުގެ ގައުލަކަށެވެ. ދަރެއް ގޮތޭ އެއީ ކުފުރެވެ. އެހެނަސް އެކަށަގެނެވޭ އުޛުރުވެރިވެ ކުރެވޭއިރެށްނަވައި ބައްޔިގެ ސަބަބުންނެވެ. "ގަވާއިދު ފިއްޤުލްފިކުރު"ގައި އެބޭ ބަޔާނު އަލްއިރްޝާދުކުރާ ޢިލްމުއްލަގާއިދު "އަލްޢަމީދު ފިއްޤައިދަތުއް ތައުޙީދު"ގައި ޢަބްދުއްލަތީފް އިބްނު ޢަބްދުއްރަޙްމާން، ސުލައިމާން އަލްއުލްވާންއާއި، "ފިއްޤުލްބިޢީރު"ގައި އިބްނު ޢަބްދުލް އަލްޢަސްމާނީގެ ނަޤްލުކުރާވަސް މިއެއާ. މިޙަދީޘް އެވާނު މައުލާނާ ބާރަބަތަކަ ރަލްވާއިރާ ރަސްމަނަގާ "މިއުލަލު އިބްނާރިމު" ބައްލަވާން ހެއްޤާ. މިތަނުގައި އަސްލު ބައިނަލްގަވާން ބާޤިއްޔާ އެއްޗަކީ މިޔަކުރާއާ އަދުލުއްސުނަތުގެ އަޤީދާއިރެން މުސާރަ ހައްޤުލާކުރު، އަދި މިކަލާ ކުފުރެއް ނޫންކަމުގެ ބައްޔަންއްކޮށްދިޔަ ގެންސުރިއްޔާ ދަލީލުއް ނޫނެވެ.

[705] މުޝްރިކުން ބަދަރުގައި ޙާޠިބު(رضي الله عنه) މުސްލިމުންގެ އަޚްބާރު ކުރަޔަކަށް އެކަލޭގެ ދީނުން ބަދުރުގެ 'ކުފުރަށް ނުކުތުމުގެ' ސަބަބުންނެވެ. މިއީ އުބައިދުލުންގެ ވާހަކައިގެ ބިންގަލެވެ. އެހެނަސް ހަމަގައިމު އެއަރުވާ މުޝްރިކުންގެ އަމަލެއް ނޫނެވެ. މުޝްރިކު ފިރައިން ފުރާނަ ނަގަވާ އެކަލޭގެ މުޝްރިކުންނާއި އެއްވެސް ގޮތަކުން އެއްބައިވެފައެއް ނުވެއެވެ.

"އޭ ޤުރައިޝުގެ އަހުލުވެރިންނޯވެ! ހަމަކަށަވަރުންވެސް ކަލޭމެންގެ ގާތުން ރަސޫލާ(ގެ އޭގެ)ފަދަ ފަހުޢަހާއިގެން ރަސޫލު ﷲ(صلى الله عليه وسلم) އަށްވެސް ނުދެއްވޭނެއެވެ. އަދި އުފަލުން ކުރަނީ ހިތަދުން ބަހެއްޓީމާ ކަލޭގެ ހުރިހާ. އަދި އަހުރެން ﷲ تعالى ގެ ހުކުމުތަކުން! ހަމައެކަނި އެކަލޭގެފާނު އެކަނި ކަލޭމެންގެ ގާތުން ފައިދާވާނެ ނަމަވެސް ﷲ تعالى އެކަލޭގެފާނު ނަފްސުތަކާއި، އެއިރުން އެކަލޭގެފާނު ވަޒަންކުރެއްވުމާ ފަހުގައި ފައިދާވާނެއެވެ. މިއީ ކަލޭމެންގެ އަދިއެކަ ނަފްސުތަކާ ބެހޭގޮތުން ހުކުމްކުރެއްވުމެވެ(ހުކުމް ކުރެއްވީއެވެ). والسلام."[706] އިބްނު ޙަޖަރު(رحمه الله) ވިދާޅުވި ވިދާޅުވުމުގައި ފާޠިމާ ވަނީއެވެ:
"ފާޠިމާ(رضي الله عنه) އުޅުއްވިތާ ވަގުތީގައި އެކަލޭގެފާނުގެ މިހަމަތަކީ އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އެކިގައި ކުރިކަމެއް ނުވެއެވެ."[707]

ޢިމްރާނު ބިން ޙުޞައިން ކިޔައިދެއްވިއެވެ: ރަސޫލާއާއެކު ކުރިއަށް ދިޔަ ހިސާބެވެ. ޢަލީ(رضي الله عنه)ގެ އަރިހުން ދިޔަވަރަކަ ބައްލަވައި:

"ރަސޫލު ﷲ(صلى الله عليه وسلم) ވިދާޅުވިކަމެއްގައި، އަހުރެންގެ ދަރިކަނބަލުން، އަރިހުގައި ބޭނުންވާން ބައްލަވައިގެންވެއެވެ
"ފާޠިމާއާ ޒިޔާރަތް ކުރުމަށް ގެޔަށް ހަމައެކަނި ކުރިއަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެއަށްފަހު ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ ހިތްހަމަޖެހުމާ ކުރި އެއްޗެއްވެސް ވަނީއެވެ. ކާނާގެ އެއްވެސް އެއް(ސުވާލު)އެއްވެސް ހުރިހާއެވެ."

މިއާ ފާޠިމާގެ ގޮތުގައި ބަހައްޓަވައިގެން ހަމައެކަނި އަދިކަމަކީ ވަޑައިގެންނެވީއެވެ. އަދި އެއަށްފަހު އަނބިކަނބަލުން ދާދިވެސް ފާޠިމާ ދިނުމަށް "ސުވާލު ދިނެވެ".

އެއަނބިކަނބަލުން ޖަވާބުގައި ބުނެފައި "ފާޠިމާ އެކަމަކީ ސުވާލު ނުބުނެ".

ފާޠިމާ ޖަވާބުގައި ދެންނެވީ "ސުވާލު ދިނެވެ. ނަމަވެސް ކަލޭގެ ހުރިހާ ބަހާ ހިފާ".

އެހެނދު އެއަނބިކަނބަލުން ބުނެ ބަލާގޮތުގެ ދިސްކޮރުކުރުމުގެ ތެރެއިން އުސާމާ ނަގާ ދިނެވެ. އެހެނދު އުސާމާއާއިގެން ފާޠިމާ ރަސޫލު ﷲ(صلى الله عليه وسلم)ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވީއެވެ.

އުސާމާއަކީ ޒައިދު ބިން ޙާރިޘާގެ ދަރިކަލުން ދެއްކެވިކަމަށް ކަނޑައެޅިފައި ކަމެއްކަމުގައިވާ ސާބިތުކަމެވެ. އުސާމާގައިވަނީ އެހިތުގެ ސިފައިގައި ރަސޫލު ﷲ(صلى الله عليه وسلم) ކުރަން ހިތްވަރުވާ ގޮތެވެ. ރަސޫލު ﷲ(صلى الله عليه وسلم) ވިދާޅުވިއެވެ "އޭ ޢުސާމާއެވެ! ތިބާ ކަނޑައެޅިއެއް ހުރީތޯ؟"

---

[706] "ފަތުޙުލްބާރީ (520/7)"

[707] "ފަތުޙުލްބާރީ (634/8)". މިއާ ފާޠިމާ މިސްކީން ޢިލްމުވެރިޔާ މުސްލިމުންނަށް މިކަމުގެ ސަބަބުން އެއްވެސް ގޮތަކަށް ގެއްލުމެއް ނުވާނެކަމަށް ހިތާމަވެ. ކުރިއަށް އޮތްތަނުގައި إنشاء الله ބަޔާންކުރާނެ ހިނދު މުޅިޤައުމަށް ބޮޑުވި އެކަލޭގެފާނުގެ އަމަލުތަކުގެ ސަބަބުން މުސްލިމުންނަށް ގެއްލުންވާކަމަށް އިންޒާރުދީފައެވެ. މިފަދަ ކަމެއްގައި ސަރުކާރުތަކާއިގުޅޭ ކަންތައް ހުށަހަ ބަދަލުވެދިޔައީކީއެވެ؟

ޙާޠިބު ޖަވާބު ދެއްވިއެވެ "އޭ ﷲ تعالىގެ ރަސޫލާއެވެ! ތިމަންނާއި މެދު އަވަސް ހުކުމަކާއި ހަމައަށް ވަޑައިގެންނަވާށެވެ. ކުރީގައި ތިމަންނަކީ ޤުރައިޝުންގެ ތެރެއިންނާ، އަދި އެބައިމީހުންނާއި ލޭގެ ގުޅުންހުރި މީހެއްވެސް ނުންނެވެ. އެހެނަސް ތިމަންނާ އެބައިމީހުންނަކާ ބޭރުގެ އަހުލުވެރިއެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ ހިޖުރަ ކުރެއްވި މުހާޖިރުންނަކީ އެބައިމީހުންގެ ތިމާގެ މީހުން އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި(މައްކާގައި)ވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ އާއިލާއާއި މުދަލަށް ރައްކާތެރިކޮށްދޭ ފަރާތްތަކުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ވީމާ އެބައިމީހުންނާއި އެއްވެސްގޮތަކަށް ލޭގެ ގުޅުމެއް ނެތީމާ ތިމަންނާގެ އާއިލާ ރައްކާތެރި ކޮށްދޭނެކަމަށް، ތިމަން އެބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަމެއް ކޮށްދިނީއެވެ. ތިމަންގެ މިއަމަލަކީ ކުފުރުވެރިކަމުގެ އަމަލެއް ނޫނެވެ. އަދި ދީނުން ބޭރުވުމުގެ ގޮތުން ކުރި އަމަލެއްވެސް ނޫނެވެ. އަދި އިސްލާމްވުމަށްފަހު ކުފުރަށް ރުހިގެންވެސް ކުރިކަމެއް ނޫނެވެ." {އެހިސާބުން ރިވާޔަތްތަކުގައި އިތުރުކޮށް އާދެއެވެ. އެއީ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސޫލު ﷲ(صلى الله عليه وسلم)އަށް ޚިޔާނާތްތެރިއެއް ނުވަމެވެ[708]. އަދި އެއީ ތިމަންގެ ދީނަށްދެކޮޅުން ކުރިކަމެއްވެސް ނޫނެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުންވެސް ﷲ تعالى، ރަސޫލު ﷲ(صلى الله عليه وسلم)އަށް ނަޞްރުދިނުމާއި ކާމިޔާބުދެއްވުމާ އެއިލާހުގެ ނަޞްރު ފުދުކުރައްވާނެކަން ތިމަންނަށް ކަށަވަރުވެގެންނެވެ.[709]}[710]

ރަސޫލު ﷲ(صلى الله عليه وسلم) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: "އޭނާ(ޙާޠިބު) އެބަހީ ތެދެކެވެ".

ޢުމަރު ވިދާޅުވިއެވެ: "އޭ ﷲ تعالىގެ ރަސޫލާއެވެ! މިމުނާފިގުގެ ކަރުގެ ބޮ ބޮއިކަށިކަނޑާލުމަށް ތިމަންނަށް ހުއްދަދެއްވާށެވެ." {އަދި އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވާ ގޮތުގައި: "އޭ ﷲ تعالىގެ ރަސޫލާއެވެ! އޭނާ ﷲ تعالىއަށާއި، އެއިލާހުގެ ރަސޫލާއާއި، މުއުމިނުންނަށް ޚިޔާނާތްތެރިވެއްޖެއެވެ. އޭނާ މުރުތައްދުވެއްޖެއެވެ. އޭނާއަށް މުނާފިގުވީއެވެ. އޭނާ ކަރުގެބޮ ކަނޑާލުމަށް ތިމަންނަށް ހުއްދަދެއްވާށެވެ.}[711]

---

[708] މުއުމިނުންނޭވެ ހަނދާންކޮށްލާށެވެ! އެބައިމީހުން ބުނާގޮތުގައި މިސަޙާބީވެސް ރަސޫލުﷲ (صلى الله عليه وسلم)އަށް ޚިޔާނާތްތެރިވެފައެވެ. މިބައިމީހުންނަކީ މަގުފުރެދިފައިވާ ހުރިހާ ފިރުޤާތަކުގެ ސިފަވެފައިވާ ބައެކެވެ. މިބައިމީހުން ސަހާބީންނާއި ދިމާއަށް މިފަދަ އެއްޗެހިކިޔަމުން ގެންދަނީ ޝީޢާއިން ފަދައިންނެވެ. އަދިވެސް މުއުމިނުންނޭވެ ހަނދާންކޮށްލާށެވެ! އެބައިމީހުން ބުނާގޮތުގައި މުސްލިމުންނަކީ ގެއްލުމުންވާސާނުން ޚިޔާނާތްތެރިވާކަން އެނގެއެވެ. މަގުފުރެދިފައިވާގޮތް ގޮސް ސޫރާއެއްގައި ޖެހެ. ޖާބިރު ބިން ޢަބްދު ﷲ ގެ ރިވާޔަތުގައި ބުނެފައިވެއެވެ: "ޙާޠިބުގެ އަޅުވަރެއް ޙާޠިބުގެ ދެކޮޅަށް ޝަކުވާކުރަމުން ބުނެފައިވޭ ޙާޠިބު ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކައަށް ވަންނާނެއެވެ". ރަސޫލުﷲ (صلى الله عليه وسلم) ވިދާޅުވިއެވެ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސޫލު ﷲ(صلى الله عليه وسلم)އަށް ޚިޔާނާތްތެރިއެއް ނުވަމެވެ". އަސްއަލާފުން އެބައިމީހުންނަށް ސަޙާބީން ގަބޫލުނުކުރާ ބައެއްގެ ގޮތުގައި ސަޙާބީންނަށް ހުތުރުބަސްކިޔާ ބަޔަކު ރައްދުކުރާ ބައެއްގެ ގޮތުގައެވެ.

[709] "އައްސުނަނުލްކުބްރާ"ގައި ބައިހަޤީ އަދި މުސްނަދު އަބީ ޔަޢުލާގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ: "އެކަލޭގެފާނު މުޝްރިކުންނާއި އިދިކޮޅަށް މުޝްރިކުންނާއި އެހީތެރިވާކަށް މިވާހަކަތަކެއް ނުކުރަމެވެ".

[710] ދަލާއިލުއްނުބުއްވާ ބައިހަޤީ، އަބޫ ޔަޢުލާ

[711] ޙާޠިބު(رضي الله عنه)އާއިމެދު ޢުމަރު(رضي الله عنه) ހުކުމްކޮށް ކުރެއްވި އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅުން ފެނުނު އަމަލުގެ މައްސަލައެވެ. އެކަމަކު އެކަލޭގެފާނުވެސް މިހާރިސާގެ ތެރެއިންގެ އެއްބައިވެރިއެއްގެ ގޮތުގައި ބޭކަލުން ނުވާ ބެލެވޭކަށެވެ. އެހެންނަމަ ރަސޫލު ﷲ (صلى الله عليه وسلم) އެސާބީ ވިދާޅުވިއެވެ، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އެއްމަތިވެ ބޭއްވެވުމަށް ވަކިގޮތް ބަސްފުޅު ޙާވައިލްކުރުމުން ޙާޠިބު(رضي الله عنه)ގެ ނިޔަތް ސާފުވެގެންދިޔައެވެ. އަދި إنشاء الله ކުރިއަށް އޮތްތަނުގައި ބަޔާންވެގެން ދާނީ އެކަލޭގެފާނުގެ މިއަމަލަކީ މުސްލިމުންނަށް އެއްވެސްގޮތަކުން ގެއްލުމެއް އެރިގެން ކޮންފަދަ އަމަލެއް ނޫނެވެ. އެހެންނަމަ ޢުމަރު(رضي الله عنه)ގެ ނިޔަތުގައި ދީނަށް ބޭރުވާފަދަ އަމަލެއްކަމަށް ހުކުމް ކުރެއްވީ ކަމަށެވެ. މިކަމުގައި ޝާފިޢީ އަލްފަޤީހުއްސާއި އިމާމް ސަލަފިއްޔާގެ ބަސްތަކުން ބައްލަވައިލާފައި ހުރެވެ. އަދި މިވަގުތު އަޅުގަނޑުމެންގެ ގާތުގައި އެއްވެސް ރަސޫލާ ނުފެނޭ ހިތުގެ އަމަލާއިގެން ވަކި ނަށަނަށް ސަމާލުވެ. މިހާ ބޮޑުކުރުގެ އަމަލުން ނަސްރުތަކާ ހުކުމުކުރަން ނުވާނެއެވެ.

އެހިނދު ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم) ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: "އޭނާ(ޙާޠިބު)އަކީ ބަދުރުގައި ބައިވެރިވި ބޭކަލެކެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަށް ދަންނަވަންޏާއެވެ، ފަހަރުގައި ބަދުރުގެ އަހުލުވެރިންނަށް الله تعالى ބައްލަވާވޮޑިގެން ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ: "އޭ ބަދުރުގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ(އެބަޔާ ބަދުރުގައި ބައިވެރިވެފައިވާ މުސްލިމު ބަޔަކުންނޭވެ)! ތިޔަބައިމީހުން ބޭނުން ކަމެއް ކުރާށެވެ. އެހެނީ ތިމަން އިލާހު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފާފަފުއްސަވާދެއްވައިފީމެވެ." ޙަދީޘް ނިމުނީ[712]

ފުރަތަމަ:- މުބްތަދިޢުންނާއި ބިދުޢަވެރިންގެ ހާލަތަށް މުތަޝާބިހު ތަޢާމަލުކަން(މާނަ އެކިގޮތަކަށް ނަގައިގެން ހުކުމް ތަޢާމުލު)، މުޅިކަމު ތަޢާމަލުކަން(މާނަ ސާފުވެގެންވާ ތަޢާމަލުކަން) ބަޔާންކޮށްދިނުމެވެ. އެހެނަސް އަހުލުއްސުންނަ ވަލްޖަމާޢަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ހާލަތަށް މުޅިކަމު ތަޢާމަލުކަން މުތަޝާބިހު ތަޢާމަލުކަން ބަޔާންކޮށްދިނުމެވެ. އަދި މިކަމަކީ ވަރަށްވެސް ސާފު ދަލީލުތަކެއްގެ ގޮތުގައި މިޙަދީޘް ފެނެއެވެ. އެހެނީ މުސްލިމުންނަށް ޖާސޫސުކަން ކުރުމާއި ބަދުރުވެރިން އިމާމު އިބްނު ޤައްޔިމް(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "ބަޔާއި އިސްލާމްވެރިން ދެކޮޅުވެރިކަންވާ ގޮތުގައި އެގޮތަށް މިފަދަ ކަމެއް ގޮސްފިނަމަ ކަމާގުޅޭ. އަދި އަނެއް ބައެއް ދެކޮޅަށް އެގޮތަށް މިފަދަ ކަމެއް ކަމަކަށް ނުވެވޭނެ ކަމެކެވެ. ދެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައިކަން ގެންނަވާފައިވާ ޙާޠިބުގެ ޙަދީޘާއެވެ".[713]

ވީމާ މި މަސްއަލަތަކުގެ އަހުލުވެރިންވަނީ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނަށް އެހީތެރިވުމުގެ ކާފިރުކަމާއިދެގުރު ސިފަވުމެއް ސާބިތުވުން ގެންނަވައިދޭގޮތަށް ޢިޖުމާޢުއާއި ސާފު ދަލީލުތަކުގެ ބަދަލުގައި މިމުޝްތަބަހަ ޙަދީޘް ގެންނަވައެވެ. އަދި އެޢިޖުމާޢު ގެންނަވައިދި އިލްމުވެރިންނަށް ޙާޠިބު(رضي الله عنه)ގެ ޙަދީޘް މަޝްހޫރުވެފައި ވާއިރުވެސް، އެކި ނުވެއްޖައީކީއެވެ؟

ދެވަނައަށް:- ޝަރުޢީގޮތުން ނަބަވީދުވަހުގައި ޙާޠިބު(رضي الله عنه)އަށް ކާފިރުވީ މުނާފިޤު ވެގެން ސަހާބީއެއްކަން އެނގިގެންދިޔަ ވަރަށްވެސް މުހިއްމު ކަމެކެވެ.[714]

- އެކަލޭގެފާނަކީ އެންމެ ރަނގަޅު ސަހާބީން(رضي الله عنهم)ގެ ތެރެއިންނެވެ. ބަދުރުގެ ހަނގުރާމައިގައި ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އާއި އެކުގައި ހަނގުރާމަ ކުރައްވާ މުޝްރިކުންނަށް ކަތިލެއްވި ބަޔަކުންގެ ތެރެއިންނެވެ. އެއީ މުސްލިމުންގެ އެންމެ ފުރަތަމަ ހަނގުރާމައެވެ. އަދި ޤުރުއާނުގައި އެހާދިސާގެ ދުވަހަށް ދެއްވާފައިވާ ނަމަކީ

---

[712] "އަލްބުޚާރީ (3007، 4272، 4890، 6259)"އާއި، "މުސްލިމު (4550)"އާއި، "އަބޫ ދާވޫދު (3279)"އާއި، "އައްތިރްމިޛީ (3305)"އާއި، "އަޙްމަދު (350/3)"އާއި، "އަބޫ ޔަޢްލާ (182/4)"އާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ 'ސަޙީޙު'(121/11)ގައި އިބްނު ޙިއްބާނާއި، "އަލްބައިހަޤީ (308/1)"އާއި، "އަލްމުސްތަދްރަކު (87/4)"ގައިއެވެ.

[713] "ޒާދުލް މަޢާދު (422/3)" ބައްލަވާ. މިޤިއްޞާގައި މިބަޔާންވާ ގޮތުން ޙާޠިބު(رضي الله عنه)އަށް ޝަރުޢީ ހުކުމެއް ކުރައްވާ ބަޔާންކޮށްދެއްވީ ނަބީގެފާނެވެ. އެހެނަސް އެކަލޭގެފާނުގެ ބާރުގެ އަމަލުން ފިތުނައެއްނުވީ ޝަރުޢީ ހުކުމެއްކުރެއްވިކަމެވެ. ޢުމަރު(رضي الله عنه) އެކަލޭގެފާނު ގަތުލުކުރެއްވުމަށް އިޖާޒަތް އެދިވަޑައިގަތީ އެހެންވެގެންނެވެ. އެހެނަސް އެއީބައި އަސްލާއި، ވީގެ ޝަރުޢީ ޙުކުމާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ނިޔަތް އެނގުމުން އެކަލޭގެފާނަށް ޝަރުޢީ ޙުކުމެއް އެނގިވަޑައިގެންނެވެ.

[714] ޙާޠިބު ބިން އަބީބަލްތަޢާ(رضي الله عنه)އެވެ. ދުނިޔެ ދޫކޮށްލައްވާފައިވަނީ 30ހ. ވަނަ އަހަރުއެވެ. އޭނާ އެކަލޭގެފާނުގެ އުމުރަށް ފަސްދޮޅަސް ފަސް އަހަރެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ޖަނާޒާ ކުރެއްވި ހަލީފާ އުޘްމާން ބިން ޢައްފާން(رضي الله عنه)އެވެ. އިތުރު މަޢުލޫމާތަށްޓަކައި އިބްނު ޙަޖަރުގެ "އަލްއިޞާބާ (348/1)"އާއި އިބްނު ސަޢުދުގެ "އައްޠަބަޤާތު (300/1)" ބައްލަވާށެވެ.

يَوْمَ ٱلْفُرْقَانِ

"ދެބައި(ހައްގާއި ބާތިލު) ވަކިވެގެންދިޔަ ދުވަހެވެ."[715]

الله تعالىގެ އައުލިޔާއިންނާއި ޝައިޠާނުންގެ އައުލިޔާއިންގެ ދެމެދުގައެވެ.

- އެކަލޭގެފާނަކީ ހުދައިބިއްޔާގެ ދުވަހު ހާސިލުވި ހުރިހާ ސަވާބެއްކެވެ.

- އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތް ފަދައިން އެކަލޭގެފާނަކީ ޤުރުއާނުގެ އާޔަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލެކެވެ

مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ ٱللَّهِ ۚ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ

"މުޙައްމަދުގެފާނަކީ الله تعالى ފޮނުއްވާފައިވާ ރަސޫލާއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވާ މީހުންނަކީ ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ގަދަފަދަގެންވާ، އެބައިމީހުންގެ އެކަކު އަނެކަކާއިމެދު އޯގާވެރި ރަޙްމަތްތެރި ބައެކެވެ."[716]

- އަދި ޤުރުއާނުގެ އާޔަތުގައި ބަޔާންވެގެންވާ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިންވެސްވެގެންވާ ބޭކަލެކެވެ

لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوْ كَانُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ أَوْ أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْإِيمَـٰنَ

"الله تعالىއަށާއި އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންވާ މީހުންނަކީ، الله تعالىއާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދެކޮޅުވެރިވާމީހުންނާއި އަދަވާ ބަހައްޓާމީހުންނަށް ލޯބިކުރާ އަދި އެބައިމީހުންނާއި ގުޅި ރަޙްމަތްތެރިވެގެން އުޅޭ ބަޔަކުކަމުގައި ތިބިބައިމީހުން ނުދެކޭނެއެވެ. الله تعالىއަށް ދެކޮޅުވެރިވާމީހުންނާއި އަދާވަތްތެރިކަމާއި ދުރުހެލިވުމެއް ނުމެތިން އެބައިމީހުންގެ ބަފައިންކަމުގައި ނަމަވެސް ދަރިންކަމުގައި ނަމަވެސް އަޚުންކަމުގައި ނަމަވެސް ގާތްތިމާގެ މީހުންކަމުގައި ވިޔަސް ހެޔޮއެވެ."[717]

- އެކަލޭގެފާނުގެ އެއަހަރަށް ދަސްކުރި މުސްލިމުން ރާއްޖެ. އެއަހަރުވެސް ކުރެވުނު މުޅާއިމުގެ ތެރެއިން ވަގުތު ފާހަގަކުރެވޭ. އެހެންނަމަ އެއަހަރުގެ ބޭނުންތަކުން[718] ހުރިހާ ސަވާބެއްގެ ގޮތުން ކުރެވުނު ބޮޑުގައި އެއަހަރަކީ

---

[715] ޤުރުއާނުގެ އާޔަތް ބޭނުންކުރެވި. ((يَوْمَ ٱلْفُرْقَانِ يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ))"ދެބައި(ހައްގާއި ބާތިލު) ވަކިވެގެންދިޔަ ދުވަހެވެ. ދެލަޝްކަރު ބައްދަލުވި ދުވަހެވެ."އަންފާލު ސޫރަތުގެ 41

[716] ފަތުޙު ސޫރަތުގެ 29

[717] މުޖާދަލާ ސޫރަތުގެ 22

[718] "ބަދުރު މުޝްރިކުންނަށް ސިއްބެއް ދިން، ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) ފައިބާވާއިރުގެން އެބައިމީހުންގެ ގެތަށް އަރައި ވާހަކަ"އިގެ ބޮޑުވުމަށް އެކަލޭ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކުރިމަތިލާން އެހީވުމުގެ ބޮޑުން ކުރައްވާފައިވާ އަމަލުތަކުގައި ބެލެވެއެވެ. އަދި އާންމުކޮށް މިފަދަ ހާލުގައި އެފަރާތުގެ ދިރުން ބޮޑުވާނެކަމަށް ބެލުމަކީ ރަސްގެފުޅު ބޮޑެވެ. އެހެންނަމަ މިއީ ހާއްސަ ހާލަތެކެވެ. ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) ހާސިލުކުރި ހުރިހާކަމުގެ ސަބަބަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ އަމަލުގެ ނިޔަތް އިޚްލާސް ދިއުމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަމަލަކީ މުސްލިމުންގެ ތެރެއަށް ނުވަތަ ނާންނާނެ ކުރެވޭ ގޮތްތަކެއްކަމުގައި ވިއެވެ.

މުޝާވަރާގެ އަމަލުކަމެވެ. އަދި ހުރިހާ ބޭކަލުންނަށްވެސް އެނގިފައިވާ ގޮތުގައި އެކަމަކީ ދީނުން ބާރުލާނޭ ކަމެކެވެ. ޢުމަރު ފާރޫޤު(رضي الله عنه) އެކަލޭގެފާނުގެ ބުރުދުނުގެ އަމަލަށް ހުކުމް ކަނޑައަޅާ އެކަލޭގެފާނުގެ ނަބިއްޔާގެކިބައިން ހުއްދައަށް އެދިވަޑައިގެންނެވީ އެހެންވެގެންނެވެ.

- *ޢުމަރު(رضي الله عنه)އަށްވެސް އެނގިވަޑައިގެންފައިވާ ގޮތުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އަމަލު ބުރުދުނުން މުޝާވަރާއާއި ވައްތަރުވެގެން ދިޔައެވެ. އެހެންކަމުން އެކަލޭގެފާނުން އެއީ މުޝާވަރާއެއް ނޫންކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވައިގަންނަވައެވެ. " ޔާ الله تعالىގެ ރަސޫލާއެވެ! ތިމަންނާއި ދުރު އަވަސް ހުކުމަކާއި ހަމައަށް ވަޑައިގެންނެވީމާއެވެ.......... ތިމަންގެ މިއަމަލަކީ ކުދިކުދިތަކުގެ އަމަލެއް ނޫނެވެ. އަދި ދީނުން ބުރުވުދުގެ ގޮތުން ކުރި އަމަލެއްވެސް ނޫނެވެ. އަދި އިސްލާމަށްފަހުގައި ކުރީގެ ތަރިގެންވެސް ކުރިކަމެއް ނޫނެވެ." ވިދާޅުވެއްޖެކަމުގައިވެސް އެނގިވަޑައިގެންނެވެ. މީގެ މާނައަކީ އެކަލޭގެފާނުވެސް މިއަމަލަކީ ބުރުދުނުން މުޝާވަރާއާއި ވައްތަރުވެގެންވާ އަމަލެއްކަމުގައި ގަބޫލުކުރައްވާ ކަމެވެ.*

- *އެކަލޭގެފާނު މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް އެއްވެސް މުޝްރިކަކަށް އަނިޔާކަން ލިބިއަދުން ނުދެއްވެ[719]. ޤުރައިޝުންގެ އާދައިގެ މިހުންނަން ލިބިޖޭ ތިލެއްވާފައިވަނީ އެހެންވެގެންނެވެ. ނޫނީނަމަ ލިބިޖޭ ދިނުވެފައިވާނީ ޤުރައިޝުންގެ އަމިއްރުންނާއި ބެހެންނަހެވެ.*

- *ޢުމަރު(رضي الله عنه)އަކީ އެކަލޭގެފާނު، މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނާއި އެހީތެރިވާކަމަށް ބަހާބަހުމުގައި ބުނެދީފާ ބަކަރުއްކަމާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ ޢަމަލެއް މުސާފަރާގެ ތުރާއިސްވާކަމުގެ ނޫންކަން ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم)އަށް އެނގިވަޑައިގެންފައިވޭ الله تعالىގެ ވަޙީގެ ޒަރީއާއިންނެވެ. އެކަލޭގެފާނު "އޭނާ(ޢުމަރު) އުޅޭނީ ތެދުގައެވެ" ބަރީޢަކުރައްވާފައިވަނީ އެހެންވެގެންނެވެ. އެހެނީ ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم)އަށް ވަޙީގެ ޒަރީއާ ނޫނު އެކަން އެނގޭނު އެހެން އެއްވެސް ގޮތެއް ނުވާނެއެވެ.*

- *އަދި ބަދުރުގައި ހަނގުރާމަކޮށް، ދެނެތިއްބަވެ ސަހާބުންނާއިމެދު މަށާ ފޮނަހަކުރައްވަންޖެހޭއިރު ވަރަށް ގާތް މުސްތަޤްބަލްގައި ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم)ގެ އަރިހުގައި ވަޑައިގެންނެވިން ތިއްބާރަން ހުންނެވިއިރު، މުޝްރިކުންނާއި އެއްބަޔަށް އެހީތެރިކަން ގެނެސްދިނުމަށް ކަހަނަކުރިއްޔާއެވެ؟*

---

719 *މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނަށްޓަކައި ބަހަނަ ނުވަތަ ކުޑަ އަމަލަކުން އެހީތެރިވުމާއި، މުސްލިމުންގެ މައްސަލަ ކާފިރުން ވެރިވެގެންނަނަން ދެކޮޅަށް ބޭނުންތެރިކަމާއި ތަކުރާރުކޮށްލެވޭކަމެވެ. ދުކަމަކޮށްވެސް ހުރިހާވަގުތުގައި ކުރެވޭކަމެވެ. އެހެންނަމަވެސް ވާރަޙަމަތު ކަމަކަށް މިހެން "އިސްލާމާމެން ޙިމާޔަތް" "ކާފިރުންނަނަން ނުބުރާ"ނަމަ ވާނެ ކަމެވެ. އެހެންނަމަވެސް ދުވަހަ ކަންތައްތަކުގައި އިސްލާމްގެ މަސްލަހަތު ކުރިއަރާ ފާއިދާގެ ސަބަބުންނެވެ. ދުކަމަކޮށްވެސް ހެކިވި ގެތިވެވާ ކަންތައްތަކެވެ. އަދި ވަޙީގެ ޒަރީއާއިން ނަންނަގައިދިނުމާ އެކަން އެނގިވަޑައިގެން ނުދާނެއެވެ. އެގޮތުން ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)ވަނީ މުނާފިޤުންތަކާއި ކަމަކާ ޢުމަރު(رضي الله عنه) އަރައިގަތުމުގައި ނުވާފަދަ ގޮތަކަށް ވާނަވައިގެން "އޭނާ(ޢުމަރު) އުޅޭނީ ތެދުގައެވެ" ބަރީޢަކުރައްވާފައެވެ. އަދި ޢުމަރު(رضي الله عنه)އަކީ މުނާފިޤުންނަށް އަރައިގަނެ އަމަލެއް އަރައިގަތުމާއި ބަހަތަރުގެ ދުޝްމަނުންނަށް ޖެހިގެންނެވެ. އެކަލޭގެފާނު މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް*

މިކަންތައްތައް ސާފުވުމުން، އަނބުރާގެވެސް ހަނދާން ކޮންމެވެސް ގޮތަކަށް މުޖުތަހިދުންނާއި ތަޤުލީދުކުރާ އަހުލުވެރިން މިބަޔަކީ ބޭނުންކުރަނީ މުޝާރަކާއަށް ހުރި ޢިލްމީ ކުޅުދުންތެރިކަން ދެއްކުމަށްޓަކައެވެ.

ޝައިޚް ނާޞިރު އަލްފަހުދު(فك الله أسره) ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާ ފަދައިން މިކަމަކީ ވަރަށްގިނަ ގޮތްގޮތުން ރައްދު ދީފައިވާ ކަމެކެވެ.

1- މިބަޔާނާއި، މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅު ކާފިރުންނާއި އެހީވުމަކީ ކުފުރުގެ އަމަލެއްކަން ދީނުގައި ސާބިތު ކަމެއް ކަމުގައި ބެލުމަށް ދަލީލުތައް ދިމާވެއެވެ. އޭގެ އަސްލަކީ މިއީ ސަޙާބާއި ހުރެއެވެ:

ށ- ޢުމަރު ޙުޛައިފާ(رضي الله عنه) "އޭ ﷲ تعالىގެ ރަސޫލާއެވެ! މުނާފިޤުގެ ކަންތައްގެ ބަޔަކާ ބެހޭކަމުގައި މިމުނާފިޤުންގެ ނަންތައް ހުއްޓުވާފައިވޭތޯ" ވިދާޅުވެއްވި ވިދާޅުވުމަކީ ﷲ تعالى އެބަޔަކަށް ހުކުމްކުރައްވާ މުނާފިޤުންނަށް ސަޙާބާގެ(ޢުމަރު(رضي الله عنه) ފަދަ) ގަބޫލުކުރައްވާ ގޮތުގައި މުސްލިމުންނާއި ސާބިތުގޮތުގައި ދީނުން ބާރުވެވެ. އަދި މުނާފިޤުކަމެވެ. އަދި ޢުމަރު(رضي الله عنه) މިހެން ވިދާޅުވެއްވާފައިވުމަކީ ހަމައެކަނި ޙުޛައިފާ(رضي الله عنه)ގެ ބާރުއޮޅުގެ އަމަލުތަކަށް ބައްލަވާފައެވެ. އެހެނީ އިންސާނުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ އެއްޗެއް ދެނެގަތުމުގެ ބާރެއް އެއްވެސް އިންސާނަކަށް ލިބިގެންވާ ނުވެއެވެ.[720]

ސުވާލު: މުސާރަދާރީ، ޖަނާބާއި ޙަޤީޤީންވުރެ ބޮޑު ފުރަޞަތެއްގެ، ޙުޛައިފާ(رضي الله عنه)ގެ ބާރުއޮޅުގެ އަމަލަކީ ބައްލަވާފައި އެކަމާގެ ގޮތުގައި ބުނެވުނުކަމަށް ސަޙާބީން ނިންމަވާ ޔަޤީންކަމެއްތޯއެވެ؟

ޖަވާބު: އެހެނީ އެކަމާގައިގެ ބާރުއޮޅުގެ އަމަލުން ހިފައި އެކަމާގައިގެ ކާފިރުންނަށް އެހީވުންނެވެ. އަދި ސަޙާބީންވަނީ 'ބޭނުން ފުރުޞަތު 'މުސާރަދާ' ވަޙީކުރައްވާ ބަޔަކު ގޮތުގައެވެ. އެބަޔަކުން ދަލީލުގެ ގޮތުގައި މުސާރަދާރީ ދީނުން ބާރުވެވެ.[721]

ކާފިރުންނަށް އެހީވާ ބައެއް ނުވެވެ. އަދި އެކަމާގައިގެ ކާފިރުން މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ގަދަވުމަށް އެބަޔަކަށް އެއްވެސް ނުވެވެ. މިކަންތައްތައް އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތްގޮތުގައި ކަންތައްތަކެއް ނުވެވެ.

[720] سبحان الله. ހިތުގެ އަމަލުތައް އެނގެނީ ﷲ تعالى އަށް ވެސް ކަމެވެ. ނަމަވެސް ﷲ تعالىއަށް ވާނެއެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ ޢިލްމުވެރިން 'ފަހުރުވެރިކަން' ބުނާ ކަމާއި ތަޤުލީދު ނުކުރެވޭތޯ؟ މުނާފިޤުން ބުނެއެވެ: "އެމީހުންނަކީ އަހުލުވެއެވެ". މިގޮތް ވާހަކައި ގަބޫލުކުރެވޭނީ ބަޔަކެވެ. ބާރުއޮޅުގެ އަމަލެވެ. އެހެންނަމަވެސް ކަންތަ މުނާފިޤުންގެ، ކަންތަ މުސްލިމުންގެ 'މިކަންތައް ސާބިތުގޮތުގައި ޙުޒައިފާގެ ކަމުގެ ބޮޑު' ދީނުގައި ބުނެވޭ އެކަމަ ކަމެއް ހިތުގެ ބާރުއަޅައިގަންނަނީއެވެ. އެގޮތުން އަދި إنشاء الله ބާރުއޮޅުގެ އަމަލުތަކުގެ ގޮތުގައި ޢުމަރު(رضي الله عنه)ގެ ރައުޔު ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ.

[721] ޢުމަރު(رضي الله عنه) ޙުޛައިފާ(رضي الله عنه) ގަބޫލުކުރެއްވުމަކީ އިޖުތިހާދު އެބައިމީހުންގެ ވާހަކައެވެ، މިއަދުގެ މުސްލިމުން ފަދައިން ރަސޫލު ﷲ (صلى الله عليه وسلم) އެކަމާގައިގެ ހުކުމްގެ ކުރުމަށް ނުވަތަ ތަޤުލީދު ކުރުމަށް ވިދާޅުވެފައި ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން އެކަމާގެ ޙަޤީޤަތުގައި ވިދާޅުވެފައިވަނީ: "އެކަމަ(ޙުޛައިފާ)އަށް ބަދަލުގައި ބައިވެރިވާ ބާރުވެލެވެ. އަދި ކަމާގެ ދަންނަވާދެއްވި، ފަހުގައި ބަދަލުގެ އަމަލުތަކުގެ ގޮތުގައި ﷲ تعالى ބައްލަވާފައިނުވި ވާހަކައެވެ: "އޭ ބަދަލުގެ އަމަލުތަކުގެ (އެބަ ބަދަލުގައި ބައިވެރިވުމުގައި މުސްލިމު ބޭނުންތެރިވާތޯ)! ތިޔަބޭފުޅުން ބޭނުން ކަމެއް ކުރެވޭ. އެހެނީ ތިމަން އިތުރު ތިޔަބޭފުޅުން ފާޅުކޮށް ސާބިތުވެފައިވާ ބަސްފުޅެވެ." އެގޮތުން މިބަޔާން ލިބޭނެ ފައިދާއަށް ބައްލަވާ އިބްނު ފަތާވާ(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "މިހެން ﷲ تعالىއާއި އޭނާގެ ރަސޫލު ﷲ (صلى الله عليه وسلم)އާއި އެކަމާގެ ދީނުގެ ހިމާޔަތުގައި

ނ- އެއްވެސް ހާލެއްގައި ޢުމަރު(رضي الله عنه)، ޢަލީ(رضي الله عنه)ގެ ބައިޢަތުނުކުރަން ބައްލަވާފައި އެހިންދުވި ހުކުމަކީ ނުބައި ހުކުމެއްކަމުގައި ރަސޫލުﷲ الله(صلى الله عليه وسلم) ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވާތީ ނުވެއެވެ. އެހެނަސް ޢަލީ(رضي الله عنه)ގެ އަމަލަކީ މުސްލިމުންގެ ޖަމާޢަތް ފުއްދާ އަމަލަކަށް ނުވާހިނދު އެފަދަ ހުކުމެއް ތަންފީޛެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު އެއީ މުސްލިމުންގާއިން ސަލާމަތްކޮށް ހުރިހާ ބާކީވެފައިވާ އިސްތިހާދުތަކެއް "ބައިޢާ(ޢަލީ) އެބަސް ތިރިކަމެވެ" ޙަދީޘް ކުރައްވާ ރަސޫލު ﷲ(صلى الله عليه وسلم) ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘްތަކުންނެވެ. އެހެނަސް ޢުމަރު(رضي الله عنه)އަކީ ހަވާރިޖެއް ނުވަތަ ތަކްފީރުއް ކުރުވާއް ރަސޫލު ﷲ(صلى الله عليه وسلم) ނުހިންގަވާއެވެ. (އެހެން ޢުމަރު(رضي الله عنه)ވީ، ޢަލީ(رضي الله عنه)ގެ ބައްޔަތުގެ އަމަލުގެ މައްސަލަ ރަނގަޅު ހުކުމްކުރެއްވި ބާރުވިކަމެވެ. އެހެނަސް އެކަލޭގެފާނުގެ އަމަލަކީ އަސްލު މުސްލިމުންގެ ޖަމާޢަތް ފުއްދާފަދަ އަމަލަކަށް ނުވީއެވެ.)[722]

ނ- ހުދު ޢަލީ(رضي الله عنه)އަށްވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލަ އަމަލަކީ މުސްލިމުންގެ ފައްތަރުވެދެންވާ އަމަލެއްކަމުގައި ދިއުމެވެ. އަދި އެތަނުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެއްވާފައިވެއެވެ: "އޭ الله تعالىގެ ރަސޫލާއެވެ! ތިޔަބޭފުޅާއި ދެދު އަވަސް ހުކުމަކާއި ހަމައެކަށް ވަޅުއެރުމެއްގައެވެ.......... ތިޔަބޭފުޅާގެ މިއަމަލަކީ ކުރެއްވުމުގެ އަމަލެއް ނޫނެވެ. އަދި ދީނުގެ ބާރުވެގެން ގޮތުން ކުރި އަމަލެއްވެސް ނޫނެވެ. އަދި އިސްތިޤާމަތުގެ ކުރެއްވުމެއް ހުރިކަން ކުރިކަމެއްވެސް ނޫނެވެ." އަދި އެކަލޭގެފާނު ހާޒިރުވެވުނު އަހަރެން އެއީ އަރިވަޑައިގެންނެވި ގޮތުގެ ބޭނުންތަކަށް އެއީގެ ގޮތުން ވިދާޅުވެއްވާފައިވެއެވެ: "ހަމަހަކަތަކުން ތިޔަބޭފުޅާ ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم)އަށް ހިތާމަޔާއި ނުވަތަ". އަދި އެކަލޭގެފާނުވެސް މިއުޅޭ ހަމަހަމަކަމުގެ ފާހަގަކޮށްލާފައިވެއެވެ. ވީމާ މިކަމުން އެހިގެންދިޔަ މިބައިގުޅޭ އަމަލަކީ މުސްލިމުންގެ ފައްތަރުވެދެވުނު އަމަލެއްކަމުގައެވެ. އަދި މުސްލިމުންނަކީ މިހާ ދީނުން ބައިވާ

މިހެކަ ކުރެއްވުމަށް ނުވަތަ ނިޔާގެ އަމަލެއް އެހެންމީހަކަށް ނުބައިކަމަށް ރައްދުކުރެއްވުމަށް އެމީހަކީ ކުރެވޭވަރު މިހެއްނޫނެވެ. އަދި އެހެނަސް ފާހަގަކުރައްވައިފައެވެ ނޫނެވެ. އެހެންކަމަށް އެހެނަސް އެހާގެ ހުކުމުއްދޭގެ މައްސަލަ އަޑުކު ފިޔަވަ މިހެނެވެ. މިއީ އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ އެދުމުތަކާއި ފައިދާތަކާ އިސްކަން އެފަދައިން ތަކުރާރު އެއް ބައިބައިވެގެންދިޔައިން ނިޔާމުގެ ހުކުމުގާއި ރިޢާޔަތްކުރުމެވެ. އަދި ޔައުމުއްދީނެވެ! އެބައިމީހުންނަކީ ތަކުރާރު އެބައިމީހުންނަކީ ބިދުޢަވެރިންގެ ބޭނުމެއްގެ ބޭނުންތަކުގައި ބޭނުންވެވޭ ކަމަށްވެސް ވެއެވެ. "ޖާމިޢު މަޖާލިސް (372/3)" ބައްލަވާ. ވީމާ ތަޢައްޞުބުން ހުރިކަން ހިތްވަރުދެއްވުމާއި ހުކުމުގެ ތަކުރާރުކުރައްވާފައިވާ ބައިގުޅޭ ބިދުޢައިން ބާހާނަ އަހުލުސުންނަތުގެ އަމާނާތްތެރިކަމެވެ. އަދި އިމާމު އަބޫ ޙާމިދު(رحمه الله) ވިދާޅުވެއްވާފައިވެއެވެ: "الله تعالىގެ ގަވާއިދުތަކާއި އަދި އިޖްތިހާދުތަކާއި ޚިލާފުން އެހެންމީހާއާއި ދިމާކަމުގައި ހުރި ކަމެއްކަމުގައި، ނުވަތަ މުޚާލިފުކަމުގައި، ނުވަތަ އެއީ ފާސިޤެއްކަމުގައި ބުނުމަށްވުރެ، އެއްމިޔަކުވެސް އެހެނަސް الله تعالى ފާފަފުއްސަވާފައިވާ އެދުރުވެރިއެއްކަމަށެވެ. އެހެން ޢުމަރު(رضي الله عنه) ޢަލީ(رضي الله عنه)އަށް މުނާފިޤެއް ކަމުގައި ބުނުއްވިއެވެ. އަދި އިޖުތިހާދު ސަމާލުކަމާއި، ސަމާލުކަމުން ނޫން ބައްޔަތުވެސް މިކަން މިސްކީނު ކޮށްފައެވެ. އަދި "ޖިހާދަކީ މުސްލިމުން ހަވާލުކުރަނީ ކަމުގައި"ބޮޑު ޝަރީޢަތް އަދި އިސްތިޤާމަތް ތަޤުލީދު ނޫނެއެވެ. އަދި އެހެނިހެން ބާރުތަކާއި އިސްތިޤާމަތުގެ ގޮތުގައި ވެއެވެ. އެހެން މިސަލުގެ މުސްލިމުން ހަމަހަމަކަމާ އަމަލުތަކާއި މަސްލަހަތު، އެއީ ކަމެއް ކަމުގައި ނުރައްކާ މިސާލީ މުސްލިމުން ނޫނެވެ." މަޖްމޫޢު ފަތާވާ ވަކިވަކި ކިތާބުގެ ތަރުޖަމާ (655-654/1) ބައްލަވާ. އެކަން ތިބާ ބައިވެރިނުވުން އެފަދަ މިހާރުގެ ބައިވެރިވުމަށް އިސްލާމު އަޅުގަނޑުމެން ބާރުއަޅައި "ހަމަހަމަކަމާއި ޢަދުލު އިންސާފުގެ ހައްޤު ބައްދަލު"ކަމަށް ބިނާކުރެވޭ ހަރަކާތް އެކުލަވާލެވިފައެވެ.

[722] ފެންނަ ފެނުމަކީ ޢަލީ(رضي الله عنه)ވަސް މުސްލިމުންނާއި ދިމާކަމަށް ހާޒިރުވުމާއި އަރިވެފައެވެ. އެހެންކަމަށްވާ ހަމަހަމަ އެކަލޭގެފާނުގެ އަމަލަކީ މުސްލިމުންގެ ޖަމާޢަތް ވަކިވެދާނެ އަމަލެއް ނޫނެވެ.

ކަމެއް ކަމުގައްޔާއި ކުރުނުތައްކަމުގައްޔާއި އެއީ ބޮޑުވެގެންވާ ހިތްހަމަޖެހުމެއްކަމުގައި އެނގިވަޑައިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. އެހެނަސް ދިފާޢުގައި ރަސޫލުﷲ(صلى الله عليه وسلم)އަށް އުސްބިގެ ބަސްކުރެއްވުންތަކާއި ވަޙީގެ ޒަރީޢާއިންވެސް އެކަލޭގެފާނަށް މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް މުޝްރިކުންނާއި އެހީވާ ބޭފުޅެއް ނޫންކަމުގައި އެނގިވަޑައިގެންފައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ބަޔާން ކުރެއްވިއެވެ: "އޭނާ(ޙާޠިބް) އެބަސް ދެއްކީ (މާނައަކީ އެކަލޭގެފާނު މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނަކަށް އެހީއެއް ނުވާނެއެވެ).

ސުވާލު: މުނާފިޤުކަމަކީ ދީނުން ބޭރުކުރުވާ ކުރުނުކަމުގައި ނުވާނަމަ، އަދި މުޝްރިކުންނާއިން ބޭނުންކުރަމުންނަމަ ބޭރުކުރުވާނެއް ނޫނަމަ، ޙާޠިބް(رضي الله عنه) "މިފަދަ މުނާފިޤަކު ކުރާކަމެއް ކުރިއްޔާ ބޭނުމެއް ނެތެވެ. އަދި ދީނުން ބޭރުކުރުވާ ކަމެއް ކުރެއްވީ ކީއްވެ" އޭނާއަށް ދެންނެވީ ކީއްވެ؟ މިފަދަ ވާހަކައެއް ކިޔައިދިނީ ކީއްވެތޯއެވެ؟

ޖަވާބު: އެއީ އެކަލޭގެފާނު ބޭނުންފުޅުވި އަދި ހުރިހާ ބާރުދިނުންތަކާ އެކީގައި ބަރާއަތްވާ މުނާފިޤުންގެ ދީނުން ބޭރުކުރުވާ ކުރުނުތަކުގައިވެ، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ސަޙާބީ މުނާފިޤުން ވަރަށްބޮޑު އެއްޗެއްކަމުގައި ވެވަޑައިގެންނެވެ. ޖާހިލަށް ބާރުދިނުމަކީ ވެސްނުވާ ނޫނެވެ.

2- ޙާޠިބް(رضي الله عنه) އެއްދުވަހަކު ބާރުދިނުމުގައި ކާފިރުންނާއި އިދިކޮޅަށް ރަސޫލުﷲ(صلى الله عليه وسلم)އާއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސުންނާއި، ޖާނާއި، ލޭއާއި، މާލުންނާއި ބަރުންނާއި ނަސަބަތުން ހުރިހާ ހިތްވަރުކަމުގައިވެސް، އެހެނީ ބަދުރާއި ހަތަރުބައްޔަކާ ހުރިހާކަމެއްގައިވެސް ހުރިހާކަމަކު ޖީބުގައިހުރި އައުމުގެ ބޭފުޅުންނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު މަކާރާ ކަމުގައިވާ މަރަ ފަހަރާކުރާއުޅުމުގައިވެސް ބަދަލުކުރެއްވުމުގައިވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުވެސް ވެވަޑައިގެންނެވި ދީނުއިސްލާމު ސަޙާބީންނަށް(رضي الله عنهم) އެއްފަހަރެއްގައި މުޝްރިކުންނާއި އިދިކޮޅަށް ޖިހާދުކުރާ މުޖުތަމަޢުގެ ގޮތްގަނޑެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ރަސޫލުﷲ(صلى الله عليه وسلم)އާއި އިދިކޮޅަށް މުޝްރިކުންނަށް އެހީވެވަޑައިގެންނެވިކަމަށް ބުނެވޭނީ ހިނގަކުންތޯއެވެ؟ އަދި މިހެންވާ ކަމަކާއި އެކުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ސަޙާބީ؛ އެއްވެސްފަދަ މުނާފިޤުކަމެއްގެ ދުޝްމަނަކަށް ނުވެއްޖެއްސެވެ. އެހެނީ އެކަލޭގެފާނުވެސް އޮވެވަޑައިގެންނެވި ހަމަ އެ ކާފިރުންނާއި އިދިކޮޅަށް ޖިހާދުކުރައްވަމުން ބައިވެރިވަޑައިގެންނެވީކަމުގައި. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ނަސޭހަތް ލިބިވަޑައިގެންނެވިކަމަށް ބުނާނީ ހިދާޔަތުގެ ބަދަލުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅުކަމުގައިވާ "އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ﷲ تعالى، ރަސޫލުﷲ(صلى الله عليه وسلم)އަށް ނަސޭހަތާއި ކާމިލުބަޔާންވާ އެއިލާފުގެ ނޫރު ފޮނުއްވިއްވާފައިވާކަން ތިމަންނަށް ކަށަވަރުވެގެންނެވެ" އެކަމަށް ހެކިދެއްވައެވެ.

3- އަދި އުސްބިގައި މުނާފިޤުންގެ ކަމުގައި ބަލާނީ އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ ވާހަކައެއް ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން ޙާޠިބްވެސް މުޝްރިކުންނަށް ހިތްހަމަޖެހިގެން އެބައިމީހުންނަށް ދިނުން ގޮތާއި މުޤާބިލުކަމެވެ. އަދި މިކަންތައްވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ އާއިލާގެ މީހުންނަށް ޚިދުމަތް ސިޔާސީއްގައެވެ. އެހެނީ އެކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގެންނެވި ރަސޫލުﷲ(صلى الله عليه وسلم)އަށް ނަޞޭޙަތްތެރި އަމާނާތްތެރި މީހެއްކަމުގައެވެ. އެހެނީ އެކަލޭގެފާނުގެ އާއިލާމީހުން މިތާ މުޝްރިކުންގެ ގަނޑުގެ

ތެރިކަމެވެ. އަދި މިއީ އެކަލޭގެފާނު ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގެންފައިވުމުގެ ސަބަބުން ފުއްސެވުނު ބޮޑު ފާފައެކެވެ. އަދި އިބްނު ޙަޖަރު(رحمه الله) އެކަން ސާފުކޮށްދެއްވައި ކިޔައިދެއްވާފައިވެއެވެ: "ޙާޠިބު(رضي الله عنه) އުޛުރުވެރިވެ ވަޑައިގެންނެވި އެކަލޭގެފާނުގެ މިއަމަލަކީ އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އެދިގެން ކުރިކަމެއް ނޫންވީމައެވެ."[723] އަދި ޙާޠިބު(رضي الله عنه)ވެސް ވިދާޅުވެދެއްވާފައިވެއެވެ: "އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުންވެސް الله تعالى، ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم)އަށް ނަސޭހަތާއި ކާމިޔާބުދެއްވާ އެއިލާހުގެ ނޫރު ފާޅުކުރައްވާނެކަން ކަށަވަރުކޮށްގެންނެވެ". މިހާ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުން ނިކުތުމުގެ ބާރުމިން އަންގާފައިވާ ސިޓީއެއް ފޮނުވި މީހާއި، ކާފިރުންނަށްޓަކައި މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ޖާސޫސްކޮށް، އެއްބަސްވެ، އެބައިމީހުންގެ ކުރިމަގުގައި އެހީވާ މީހާއި ވަރަށްވެސް ބޮޑު ތަފާތެއް ވެއެވެ.

އަނގައުކާވެސް ސިޓީގެ ބައެއް ކިޔާލަމާހެއްޔެވެ؟ "އަދި އަޅުގަނޑު الله تعالى ގަސަމް ހުވާކުރަމެވެ! ހަމައެކަނި އެކަލޭގެފާނު އެކަނި ކަލޭގެފާނުގެ ގޮތުން ފޮނުވުނު ނަމަވެސް الله تعالى އެކަލޭގެފާނަށް ނަސްރުދެއްވާނެއެވެ، އެހެންވީމަ އެކަލޭގެފާނަށް ވެވޭ ގެއްލުމެއް ވާކަށް ނެތްކަމާއި ދަންނަވާނެއެވެ. މިހާ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިއަށް ނަގުބަލައިގަތުމަށް ބަލައިލެއްވުމުން ހުއްޓުވީއެވެ(ހަމައެކަނި ގެންދަވާށެވެ). والسلام"[724]. މިހާ އެކަލޭގެފާނަށް މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް މުޝްރިކުންނަށް އެހީވެދިނީ ނޫނެވެ. އެހެނަސް އެއީ އެބައިމީހުންނަށް ދަރުމަވެރިކަމެއް، ޝިރުކުން ތަޢާވަނުވާ ގޮތަށް، ސިރުކޮށް ހުރުމުގައި ފުރިހަމަ އެއީ ތަފާތެއް ނަހީ ބޭނުންކުރީ ބަރާއަތްތެރިކަމުގެ[725] ސިޓީއެކެވެ. މިކަން ބަލައިލުމަކީ މުނާފިޤުންގެ ވަރަށްވެސް ދެރަ ގޮތްވެފައިވާ ކަމެއް ދޭހަވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މިއަމަލުކުރެއްވުމަކީ ހަމައެކަނި ވަޑައިގެންނެވި މުޝްރިކުންގެ ކިބައިގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އާއިލާގެ މީހުންނަށް ރައްކާތެރިކަމުގެ ޙާލަތު ހޯދުމެވެ. އެގޮތުން الله تعالىވަޙީ ޙާޠިބު(رضي الله عنه)އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަމަލާބެހޭ ގޮތުން އަރުވާލެއްވި ބަސްފުޅުތަކުގައި އެބައިމީހުން އަޅާ ބަލައިލެއްވުމާވާ ބަރާއަތްތެރިކަމުގެ ސިޓީ ރައްކާތެރިކުރުމުގެ މިންވަރު ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمۡ أَوۡلِيَآءَ تُلۡقُونَ إِلَيۡهِم بِٱلۡمَوَدَّةِ وَقَدۡ كَفَرُواْ بِمَا جَآءَكُم مِّنَ ٱلۡحَقِّ يُخۡرِجُونَ ٱلرَّسُولَ وَإِيَّاكُمۡ ۙ أَن تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ رَبِّكُمۡ إِن كُنتُمۡ خَرَجۡتُمۡ جِهَٰدٗا فِي سَبِيلِي وَٱبۡتِغَآءَ مَرۡضَاتِيۚ تُسِرُّونَ إِلَيۡهِم بِٱلۡمَوَدَّةِ وَأَنَا۠ أَعۡلَمُ بِمَآ أَخۡفَيۡتُمۡ وَمَآ أَعۡلَنتُمۡۚ وَمَن يَفۡعَلۡهُ مِنكُمۡ فَقَدۡ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ

"އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދުޝްމަނުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޝްމަނުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޝްމަނުންގެ އެކުވެރިން ކަމުގައި ނުހައްދާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނާ ލޯބިން އެކުވެރިކަމަށް ދަނީހެއްޔެވެ؟ ނަމަވެސް އެބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް ޙައްޤުގެ ގޮތުގައި އައި ކަންތަކަށް ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ، الله تعالىއަށް

---

723 "ފަތުޙުލްބާރީ (634/8)". އެއްވެސް ސަބަބަކާއިވެސް ނުބައިކަމެއް އެކަލޭގެފާނު މިއަމަލުކުރެއްވީ މުސްލިމުންގެ ސިއްރުތައް މުޝްރިކުންނަށް ފާޅުކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުން، ނޫނަސް މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނަށް އެހީވުން ކަމުގައިވާނަމަ އެއީ ދީނުން ބޭރުވުމެއް މިކަމެވެ.

724 "ފަތުޙުލްބާރީ (520/7)" ބައްލަވާ

725 ޙާޠިބު(رضي الله عنه)ގެ ބަސްފުޅުން ދޭހަވެނީ މުޝްރިކުން ބިރުގެންނެވުމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވި ސިޓީގައި ޤުރައިޝީންނަށް އެކަން ދަންނަވާފައިވެއެވެ. އެގޮތުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެދެއްވާފައިވެއެވެ: "މިހާ އެބައިމީހުންގެ އެއްވެސް ގޮތަކަށް ހާލަތު ނުލަފާނެ ތިމަންނާގެ އަރިހުގައި ކަމެއް ނުވާނެ، ތިމަން އެބައިމީހުންނަށް ހާސްކަމެއް ދީފާނެއެވެ".

އީމާންވާކަމަށްޓަކައި، އެއިލާހުގެ ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم)އާއި ތިޔަބައިމީހުންވެސް ބޭރުން ނެރުއްވިފައެވެ. ވީމާ ތިޔަބައިމީހުން ދަނީ ތިމަންއިލާހުގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށް، ތިމަންއިލާހުގެ ރުހުން އެދިގެންކަމުގައިވާނަމަ، ކާފަރުންނަށް ލޯބިއާ ރަހުމަތްތެރިކަން ނުދައްކާ ހުށްޓެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ފޮރުވާކަންތައްތަކާއި، ފާޅުކުރާކަންތައް ވިޔަސް، ތިމަންއިލާހު ދެނެވޮޑިގެންވާކަމެވެ. ވީމާ ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުންނާއި ރަހުމަތްތެރިކަން ބަދަލުކޮށް ގެނައި ކޮންމެ މީހަކު، ހަމައެކަނި ސީދާމަގުން ނެއްޓި، މަގުފުރެދިގެންވާ މީހެކެވެ."[726]

އަދި މިއާޔަތާ ކަމަކާއިގުޅޭ، މިޤިއްޞާގެ ތަފްޞީލާ ފޯރުކޮށްދިނުމަށްފަހު ގިނަކަންކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. އަދި މިދަރުސްތަކުގެ ތެރޭގައި ބޮޑު ދެކަމެއް ވަރަށްވެސް މުހިއްމުވެގެންވާ ކަމެކެވެ-

1- މުސްލިމުންގެ ހުކުމް

2- ޙާޠިބު(رضي الله عنه)ގެ އަމަލުގެ ހުކުމް

ބައެއްމީހުން މިދެކަންތައް އެއްކޮށްލައެވެ. އަދި ބުނެ ދެއެވެ. ޙާޠިބު(رضي الله عنه)އަށް މުނާފިޤެއް ނުވަތަ މުރުތައްދުވުމުގެ ހުކުމްކުރެވޭ ނޫނީނަމަ، މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ޖާސޫސްކޮށް، މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނާއި އެކީ ވިޔަސްވެސް މުނާފިޤަކު ނުވަތަ މުރުތައްދަކު ނުބުނެވޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުންވެސް މިއީ ނުބައިވެގެންވާ ކުށެކެވެ. އެހެން އެބައިމީހުންގެ މިގޮތަށް ދެކުމުގައި އެބައިމީހުންވަނީ ޙާޠިބު(رضي الله عنه)ގެ އަމަލު މުސްލިމުންނާދޭތެރޭގައި ހަރުކަށިވެފައެވެ. އެހެނަސް ހަޤީޤަތަކީ އެކަކުގެ އަމަލު ހަމައެކަނި މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ނޫން، އެހެންމީހުން ކުރެވޭނެ މުދަރަކެކެވެ.[727]

މިކަމާއި ބެހޭގޮތުން ޝައިޚު ނާޞިރު އަލްފަހުދު(فك الله أسره) ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތުގައެވެ: "މިއީ މިހާރު އަންހެނަކާއިއެކު ވަކިން، ޝައްކެއް ނެތްކަމަށް ދަލީލެއްގައި ފެނިދާނެ ކަމެކެވެ. އެކަމަކު ސަޙާބީއަކު ދެންނެވިއެވެ: "ﷲ تعالىގެ ރަސޫލާއެވެ! މިޖާސޫސާގެ ރަގަޅަށް ކުރުމަށް ތިމަންނާއަށް ހުއްދަދެއްވާށެވެ". ފަހެ ރަސޫލު ﷲ(صلى الله عليه وسلم) އޭނާ(އަންހެނުންގެ ބަހުރުވައިން ފިރިހެނުން)އަށް ހުރި ކަންތައްތަކުގެ ހަޤީޤަތް ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވިއެވެ. އޭނާ ބުނެއެވެ: "ތިމަން ބަދުރު ހާޒިރުވީމެވެ. އެކަމަކު ކުރި އޭރު މިވަނީ ކަމެކެވެ". ހަމަގައިމު ބަދުރުގައި ހާޒިރުވި މީހެއް ކަމަށް ވާކަމެވެ.

މިޤިއްޞާއިން ފާހަގަވެގެންދާ ދިރާސާކުރެވޭ ކަންތައްތައް ވަކިވަކިން ދެކޭ ސާފުވެގެންދަނީއެވެ:

---

726 މުމްތަޙިނާ ސޫރަތުގެ 1

727 ޙާޠިބު(رضي الله عنه)ގެ އަމަލާއިގެން ރަސޫލުﷲ ހުކުމްކުރެއްވި މުސްލިމުންގެ ކުށުގެ ތެރެއިން ނޫނެވެ. އެހެނަސް އެކަމުގެ ޢަމަލީ ސަބަބު އިޖުތިހާދެއްގައި ކުރެވުނު ކަމެކެވެ. އަދި އެކަމުގެ ބަދަލު ހަމައެކަނި ބަލައިލުމުގެ ސަބަބުން އެކަމުގެ ހުކުމްތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަމެކެވެ. އެހެނަސް އެކަމުގެ އަސްލު އަމަލު މިހާރު ދިނުމުން ބަދަލުވާ އަމަލާއި ބަދަލު ހުކުމްތަކުގައި ބަލައިލުމުގެ ސާފުކުރަމުން އެކަމުގެ ހުރިހާ އަމަލެއް ޝަރުޢީ ސިޔާސީ ކަމަކަށެވެ. ވީމާ އެކަމުގެ އަމަލު މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން އަމަލުކުރަމުން ނުވެއެވެ.

ފުރަތަމަ: މިހަދީޘުގައި އިންދެގެންހުރި ބިރުވެރިކަމުގެ ހުރިހާ ކަންކަމުގެ ތެރޭގައި. އެގޮތުން އެމީހާ ތަރުތީބުކޮށްދީފައިވާ ސަހާބީއަށް ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم) އެއްކޮޅު ވިދާޅުވެއްޖެ ނުވަތަވެއެވެ. (އެސަހާބީ ނިންމުމަކީ އެމީހާގެ ބޭނުންތަކާ
އަދާކުރުމަށް އެމީހާ ބިރުވެރިވާކަމެވެ؛ އަދި އެގޮތުން އެކަމުގެ މައްޗަށް ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم)
އެއްބަސްވުމަށް ގޮވައިލެއްވިއެވެ.)

ދެވަނައަށް: އެމީހާ އަސްލު ބިރުވެރިވާކަން ނުންނާނެވެ. އެމީހާ އަޑުއިވުނު އެމީހާ ކިޔަވާނަމަށް ކިޔައިދިނުމުން އޭރު
ބިރުއަރާފައިވުން ކުރިއަށްދާނެ ކަމުގައި އެނގިގެންދިޔައެވެ. (އަދި އެމީހާގެ މައްޗަށް ތަރުތީބުގެ ހުކުމުގެ ނަތީޖާއެވެ).

ވީމާ، މިކަމުގައި މިމީހާގެ ހަދިސާއަށް ބަރާކާތް، މިހާރު އިންދަގޮނޑިއަށް ބިރުވެރިކަމާއި ތަރުތީބުގެ ހުކުމް އަދިސްގޮތް
ނިވާނުކަމަށް ބުނާމީހާ ދުރުކުރުވާ ދިކަމުގެ އެއްކަންނޭނގިއިތުރު މިހެންވެ."728

ޢާއިޝާ(رضي الله عنه)ގެ ބަދަލުގައި މުޅިޢާލަމް ހަމަޖެހިގެން ގޮސްފައި ހަމަމިއޮތީއެވެ.

ވީމާ ފުރަތަމަކަމަށް މުސާރަކާއެވެ: މުސްލިމުންނަށް ޤަބޫލުން، ކާފަރުން ނަފްރަތުކުރުމުގައިވިޔަސް، މުސްލިމުންނާއި ދިދަކަށް
ކާފަރުންނަށް އެހެންވެސް ދިނުން ބޭނުން، ކާފަރުވުން، އަދި އެހީ ދިނުން ބޭނުމާ މުސްލިމުކަމާއިގެން ސަރަޙައްދުތަކާއި ގުޅުނެ
އެއްވެސް ހިސާބު ނުވެއެވެ. އެހީ އެބޭބޭކަމުން އެއްބަސްވެ ވަޢުދުވެވިދާނެކަމެވެ. އަންނަނިވި ޢާލިމް "އަދި އެބައިމީހުން
އަތުވިލާއިން ގޮތުގައި ނަމާދުވިހަމަ އެބައިމީހުންގެ ބޮޑެތި ބާރުކަމެއް ވިހެއެވެ."ޢާއި ބޮޑެތިގޮތް އަރުކާންތަކާ އިބްނު ބާޒު(رحمه
الله) ވިދާޅުވެފައިވާގޮތުގައެވެ: "މިޢާލަމުގައި ހަމަޖެހިއްޖެ މިޢާލަމުގެ ބޮޑެތިބާ ކާނަ ނުގެ ޢާލަމްއެކަމުގައި ބޭނުމުން އެބަހުރި
ތަރުކަވެ. ކާނައަށް އެކަށީގެން ކާފަރުންގެ ތަރައްޤީ ކާފަރުކަވެ. މިއީ ހަމަގޮތެވެ. މިކަމާއިގެން ދުލުސްލިމުކަ ދެބައިމީހުން
ނުވާނެއެވެ."729

ދެވަނަ ކަމަކީ ޢާއިޝާ(رضي الله عنه)ގެ އަމަލެވެ: ބޮޑުފުރުން އެއަމަލަކީ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފަރުންނާއި އެހީވެދޭކަމެވެ.
އަމަލުކުރާ ސަރަޙައްދު އެކަމެއްގެ ކަމާ ބޮޑުކަންތައް ނިންމާ އެއްސޮރުގެއްގޮތެވެ؛ އެއީ އެބޭބޭކަމުގެ ގޮތުގައި އަދިވެސް ނުވެއެވެ
ގޮތެއް މުސްލިމުންނާއި ދިދަކަށް ކާފަރުންނާއި އެހީވެދޭ މުސާރިފުން ދޮރުވަންނަވާ ދެވަނަކަމެވެ. އެހެންކަމުން ރަސޫލު الله(صلى الله عليه
وسلم) އެކަމާއިގެން އަމަލުތަކާ ބެހޭގޮތުން އެއްބަސްވުމަށް އެކަމާއިގެން ޖަހާލައިފި ވިދާޅުވި މުސްލިމުންނާއި ދިދަކަށް
ކާފަރުންނަށް އެކަމާއިގެން އެއީ ނުވާނެކަމެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: "ވަކިން މިހައުރަ ކާފަރުވިއުމުގެ އަދަބުއް ނުވެއެވެ. އަދި ދިނުން
ބޮޑުވުމުގެ ގޮތްން ކަށ އަދަބުއްވެސް ނުވެއެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނަށް ކާފަރު ދުރަށްނުވެސް ކަށިކަމުގެ ނުވެވެ........
ހަމަކަށަވަރުންވެސް ވަކިން ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم)އަށް ހިތްހަމަޖެހިއްޖެ ނުވެއެވެ. އަދި އެއީ ވަކިންގެ
މުސްލިމުކަން ކަށިކަމުވެސް ނުވެއެވެ. އެހެން ހަމަކަށަވަރުންވެސް الله تعالى، ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) އަށް

---

728 "ވަގުތުގެ މަތިން ވަގުތުގެ"ގައިވާ 'އަލްވަގުތުގެ އެޚްބާރު' ބައްލަވާށެވެ

729 "އަލްމުޖުއްމާ (138/11)" ބައްލަވާ

ސަބަބުގައި ކާމިޔާބުދެއްވާ އެއިލާހުގެ ނޫރު ފާޅުކުރައްވާނޭކަން ތިމަންނަށް ކަށަވަރުވެގެންވެއެވެ." ވީމާ އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށްވެސް މުސްލިމުންނަށް އިންސާފުކުރެއްވިއެވެ. އެހެނީ އެކަލޭގެފާނަށްވެސް އުނިވަޑައިގެންނެވީ ފަރަތަށް އެކަލޭގެފާނުގެ އަމަލު މުސްލިމުންނާއި ވައްތަރުވެގެންނެވެ. އެހެނަސް މުރުތައްދުންނާއި ބަސްފުޅުތަކުން، އެކަލޭގެފާނުގެ އަމަލީ ބޭޖެ ފަރުބަދަތަކުގައި އެކަލޭގެފާނު ދަށްކަމަށް ނުބަލާ ނަބަވީ ސިފަފުޅެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެހެން ބަދަލުވެއްޖެ އެކަލޭގެފާނުގެ އެއްބަސް ބޮޑުވުން މުސްލިމުންނާއި ވައްތަރު ވިސްނުމަށްވެސް އެކަލޭގެފާނު ކާފިރުންނަށް އެއްވެސް ޖެހިލުމެއް ނުދެއްކެވުން އެނގިވަޑައިގަތުމަށް ނުކުރަން ފަރުގެ ކަމަށެވެ.

ޝައިޚް އަބޫ މުޙައްމަދު އަލްމަޤްދިސީ (رحمه الله) ވިދާޅުވެއްވެއެވެ: "އެކަލޭގެފާނުގެ 'ސުންނަތް'ގައި އިމާމް ބުޚާރީ (رضي الله عنه) 'ބާބު: މުޝްރިކުންނަށް މުސްލިމުންގެ ސިއްރު ބޭނުމުން މުސްލިމުން(146/9)'ގެ ނަމުގައިވާ ބާބުގެ ދަރަން ޙާޠިބު (رضي الله عنه)ގެ ޙަދީޘް ގެންނަވާ، އެއަށްފަހު ވިޔަބާރުގައި 'ބާބު: އަހުލުލްޙަރްބަށް ޖާސޫސްކުރުން މިފަދަ (147/9)'ގެ ނަމުގައި ވިޔަބާރުގެ ގެންނެވުމަށްފަހު ސަލަމާ ބިން އަކްވާ (رضي الله عنه)ގެ ޙަދީޘް ގެންނެވުމުގެ އަގު ކާފިރުގެ ދިފާޢުގެ ސަބަބު ކަމެއްތޯ؟"[730]. ވީމާ މިކަމުންވެސް ޙާޠިބު (رضي الله عنه)އަކީ އަހުލުލްޙަރްބަށް މުސްލިމުންގެ މައްސަލަ ޖާސޫސްކުރުން އުޅުއްވި ނަމަ ކަމުގައިވީ އަދި އެކަލޭގެފާނަކީ މުސްލިމުންނާއި ދިޔަކުރާ ކާފިރުންނާއި އެއްކުރައި ޢިނާޔަތްތެރި ހިސާބުވެސް އެޖެހޭގަތް ބާރުނުފުދާ ބަދަލު ނުނަގާލެވެ.

އަދިވެސް މިކަންގައި އެއްވެސް މުސްލިމަކަށް ގެއްލުމެއް ނުދިނުމަކީ އިލްމުވެރިއެއް، އަދި ޙާލަތު އިޚްތިޔާރީވެގެން އިން ކަމުގައިވިޔަސް 'ހައްދުފަހަކަށް ޖެހޭ'ޚިޔާނާތްތެރި ދުނިޔަވީ ޙައްޤުތަކަށް ބައްލަވާފައިވާކަން ބަލާބައްލަވާފައިވާކަން. އަދި އެއީ ފުރިހަމަ މުސްލިމުންނާއި ދިމާކުރުމަށް އިސްލާމީ ގައުމެއް ކާފިރުންނަށް ފަހަރެއް އަވަހަށް ދިނުމަކީ ނުހަނު ބަލިކަމެކެވެ. މިއީ އެޙުކުމުގެ އަމަލުތަކެއް ނަމޫނާ ކަމަކަށްވެ. އެހެންކަމުން މުއްމިނެއް ޙާލަތު ބުރަކަށް ވެސް އެކަމަށް ވިސްނާނީ ކާމިލް ދެމިހުރުމުންނެވެ. ނުވަތަ ވާނީ ޤާނޫނީ ގޮތުގައެވެ.

އަދި މުސްލިމުންގެ ބަދަލުގައި، މުސްލިމުންނާއި ދިމާކުރުމަށް ކާފިރުންނަށް އެއްބާރުލުން ދިނުމަށް ވަޅުވެސް އަދި ޤަބޫލުކުރުމަށް މުސްލިމުންނަށް އެޚިޔާލު ބަލަމުގެ ބޮޑުކުރުމަށް އެއްވެސް އިޙުތިރާމެއް ނަގައިދޭ އެއްބަސްވެސް އަމަލުތަކުގެ ވަރަށް ބޮޑު ހުރަސްކަމެކެވެ. އަދި މިކަމަށް ހުކުމްކުރުމަށް ބަހުގައިވާ ހުކުމްތަކަކީ އިސްލާމް އަސާސްތަކުގެ ދަށުން ހިފެހެއްޓުމަށް ބޭނުންތެރިކަމެއްވެސް މުސްލިމުންނަށް ބަލަންކަން. މިއީ ބަލާލުމުން ދެކިދޭ ފަރުވާ ދަރުމަތެކެވެ. އަދިވެސް އިތުރަށް މިކަންތައް ހިފެހެއްޓުމަށް ޢަމަލުކުރުން ގެއްލުމެއް - ކާފިރުންނާއި އެއްބާރުލުމަކީ އިސްލާމް އަސާސްތަކުގެ ވިރުދު ޢަމަލެކެވެ. އަދި މުސްލިމުންނާއި ދިމާކުރުން ކާފިރުންނާއި އެއްވެސް ގޮތަކުން ފުރިހަމަކުރުމަށްވެސް އިސްލާމްގެ މުސްލިމުންގެ ދިފާޢުގެ ސަބަބެއް ނުވެ އެއީ ކުފުރުގެ ޙުކުމް ނަގާ ދިނުމުގެ ކުށެކެވެ. ހަމައެފަދައިން 'އިސްލާމްގައި ވިޔަފާރި' ނަމަވެސް އަދި

---

[730] "އަލްއިސްތިޤާމަތު" ބައްޔަތާ. "ފަތުޙުލްބާރީ (168/6)"ގައިވާ ޙަދީޘްގައި "މުޝްރިކުންގެ ޖާސޫސް ބެލުމުން ޙުކުމް (ޖާސޫސް) އަހުލު ސަޙާބީންނާއި އެކުގައި ދިޔަނު ކުރެވޭނެ ފަހަރަކަށް ފާޅުކުރެއްވިއެވެ. ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) އަމުރުކުރެއްވިއެވެ: "އެކަލޭގެ ކަނޑު ގަތުލުކުރައްވާށެވެ". ސަލަމާ ބިން އަލްއަކްވާ(رضي الله عنه) ވިދާޅުވިއެވެ: "ތިމަންކަލޭގެފާނު އޭނާ ގަތުލުކުރީމެވެ. އަދި އޭނާގެ މުދާތައް ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) ނަންގަވައިފިއެވެ." ޝައިޚް އަބޫ ޢަބްދުﷲ އަލްމަޤްދިސީ(فك الله أسره) ބައްޔަންކުރައްވާފައިވެއެވެ: "ވީމާ މިއީ އެއްވެސް ހަނގުރާމައިގެ ޙާލަތު ނުވާ ވަގުތު ގަތުލުކުރައްވާ ސަޙާބީއަކަށެވެ. ބާޣީގައިވާ ޙަދީޘްގައި 'ސަފަރުގައި އެޖާސޫސް ބައްޓަންވި އޭނާގެ ޖަމާޢަތް ވަރަށް ފެނިފައިވާ މުސްލިމުންގެ ހަމައެކަނި ޖާސޫސްކުރުމަށް ބިރުވެރިކަން ކުރެވުނެވެ. އެހެނީ ސަލަމާ އެކަލޭގެ ގަތުލުކުރުމަށް އެކަމުގައި އެއީ ޖަމާލު ހަމަޖެހިއެވެ." މިކަމާއި ބައްޔަންކުރަނީ ޙަދީޘް ތަރުޖަމާތަކުގައި ޝައިޚުގެ "ތަރާކިބުތަކު މުޙާރިބުން އަލްއަސްލީމީ ޖަލާ އިބްނާ ސުންނަތަތް އިޙްތިޔާޠް" ބައްލަވާފައިން ހުއްޓެވެ. ވީމާ ޖާސޫސާއި، ކާފިރުންނާއި އެއްވެސް ފަރާތެއް ޙާޠިބު (رضي الله عنه)މިހާރާއިވާ ހުކުމުގެ ތަފާތު އުނިވަޑައިގެންނެވީތޯއެވެ؟

ކުރިއަށް ދުނިޔެއަށް ކަމުގައިވާ ނަމަވެސް މުސްލިމުންނާއި މެދު ދިން ނަޞޭޙަތްތަކެވެ. އެއްކަލަ ޝާމުގެ ބައިތުލް ދީން ނަގާނެކަމާއި މިސްރު ފަތަޙަވާނެކަމެވެ. އަންނަކަމުގެ އަދަދުގެ ތެރެއިން މިސްރު ދީން ނަގާނެކަމެވެ. އަދި މިދެ(ކުރިއަށް ވާނެކަމާއި މިސްރާއި) ކަންތައް އެއްކަލަކު ބުނެދިނީ ތެރެއިން މުސްލިމުން ގެންދިއުމެވެ. އަދި މިކަމަކީ ކަމަކަށްވެސް ވާނެ ދީނުން ބޭނުންވާނޭ ކަންތައްތަކެވެ.

އަދިވެސް މުޢުޖިޒާއިން، މުސްތަޤްބަލުގައި ދިމާވާނެ ކަންތައްތައް ކަމަކަށް ކުރިމަތިވެދާނެ ކުރިއަށް ދާނެވެރިން ނިޔާވެ ދިއުމާއި ނަބިއްޔާގެ ރަސޫލުކަމުގެ އަސާސީ އުސޫލުތަކަށް ބުނެދިނެވެ. ހިތުގެ އަދަދުތަކެއް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ހަމައެކަނި ވަޙީކުރައްވާ الله تعالىއެވެ. އަދި މިއީ ޣައިބުގެ އިލްމުތަކެކެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

إِنَّ ٱللَّهَ عَـٰلِمُ غَيْبِ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ

"އުޑުތަކާއި ބިންމަތީގައިވާ ޣައިބުގެ އިލްމުތައް ދަންނަވޮޑިގެންވަނީ الله تعالىއެވެ. އަދި އެއިލާހު ހިތްތަކުގެ ސިއްރުތައް ދަންނަވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ."[731]

އަދިވެސް އެއިލާހު ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

عَـٰلِمُ ٱلْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِۦٓ أَحَدًا ۞ إِلَّا مَنِ ٱرْتَضَىٰ مِن رَّسُولٍ

"އެއިލާހީ ޣައިބު ދަންނަވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. ފަހެ އެއިލާހު އެކަކަށްވެސް އެއިލާހުގެ ޣައިބަށް ޣައިބުގެ އިލްމު ފާޅު ނުކުރައްވައެވެ. ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ތެރެއިން އެއިލާހު ރުހިވޮޑިގެންވާ ރަސޫލަކު މެނުވީއެވެ."[732]

ޢުމަރު ބިން އަލްޚައްޠާބު(رضي الله عنه) ރިވާކުރައްވައެވެ "ރަސޫލުﷲ ތެދުވެވަޑައިގެން މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم)ގެ ތެރޭގައި މަޚްލޫޤުން އުފެއްދެވުމުގެ ފެށުމުގެ ވާހަކަ ދެއްކެވިއެވެ. އަދި ސުވަރުގެވެރިން ވަދެ ސުވަރުގެއަށް ވަދެގެން ދާނދެން ދެއްކެވިއެވެ. ވީމާ މިހާރު ނަރަކައިގެ މީހުން ދޮރުތަކުން ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ބޭރުފުށުގެ އަމަލުގެ ވާހަކަ ދެއްކެވިއެވެ. ވީމާ ނަރަކައިގެ މީހުންގެ ތެރެއިން ފުރަތަމަ ފުރަތަމަ ދޮރުތަކުން ފުރަތަ ވިހަ އަހަރުގެ ހިމާޔަތް ނުލިބޭނެ އަލުން ވިސްނާލުން މިހެނެވެ. އަދި އަހަރުމެންނަކީ އުޅުމެގެ ހިތުގެ އަދަދު އަންގަވާނެ ނޫޅޭނެވެ. އުޅުމުގެ ހިތުން ކުރިއަށް ކުރިމަތިވާ ހަމައެކަނި الله تعالىއެވެ. އަދި ފުރަތަ

---

731 ފާޠިރު ސޫރަތުގެ 38

732 ޖިންނި ސޫރަތުގެ 26-27. އާޔަތުގެ މާނަޔަކީ الله تعالىއަށް ހައްސަވާފައިވާ ޣައިބުގެ އިލްމުތަކުގެ ތެރެއިން އެއިލާހު، އެކަކަށް ދަންނަވާފައިވާ ބައެއް ކަންކަމާއި ރަސޫލުންނާ މެދު ޣައިބުގެ އިލްމު ހާމަކުރައްވައެވެ. ވީމާ މުޢުޖިޒާއިން މުސްތަޤްބަލުގައި ދިމާވާ ކަންކަން އެކިވަރަށް އެކަލާނގެ ހިތްހަމަޖެހޭ ރަސޫލުންނަށް ވަޙީކުރައްވައެވެ. ހުރިހާ އިލްމެއް ރަސޫލުން އަށް ނޭނގޭނެކަމާއި އެކަލާނގެ ރުހުން ލިބިވަޑައިގެންނެވި ނަބިއްޔާ ރަސޫލުން ހުރިވަރަކު ދަންނަވާފައެވެ. ބަޔާންކުރެވެނީ.

ފެނުމުގައި ނުބައިކަމެއް ފެންނަ މީހަކު އަހަރެމެން ހިމާޔަތްތެރިވުން ނުޖެހޭނެމެވެ. އަދި އެމީހަކީ ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ ދުލުން ތިމަންނާގެ ހިތަކީ ބާޠިލް ހިތެއް ކަމުގައި ބުނިނަމަވެސް އިލްތިބާސްއެއް ނުކުރާނެމެވެ."[733]

މުޙައްދިސުންނާއި ބަލާގޮތުން ސާބިތު އަތްދޫކުރުން އަންނަނިވިހެން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވޭ: "އަދިވެސް، 'މިހާރު ކޮންމެފަދަ އަމަލެއް ކުރިނަމަވެސް އެމީހެއްގެ އަމަލުން އެމީހަކީ ކާފިރެއް ނުވަތަ މުޝްރިކެކޭ ބުނެވޭނީ އެމީހެއްގެ ހިތުގައިވާ އެއްޗެއް އެނގުމުންނޭ' ބުނާ ބައެއް މުސްލިމުންގެ ޢަޤީދާއިން ވެއެވެ."

سبحان الله! އެބައިމީހުންގެ އެ ބުނުންތަކުން ތަބާވާ ހުކުމްކުރެވޭގޮތްވެއެވެ. މުސްލިމުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ އެއްޗެއް އިނގޭނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ތޯއެވެ؟ ނުވަތަ الله تعالىއަށްތޯއެވެ؟

އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ނޫނެވެ ބޮޑުބުރުން ފުޤަހާއު(ސަލަފު) އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހުކުމްކުރެއްވިއެވެ. އަދި ޚާރިޖީއިންގެ އެތެރޭގެ(ބާޠިން) އަމަލުތަކަކީ الله تعالىއަށް އެނގޭކަމެވެ.

އެގޮތުން ސިފަތުގެ ތަކެތްގައި އުޅުއްވި ނިސްބަތްވާ އެއީ މުސްލިމުންގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެމީހުން ބައެއްފަހަރު ބާރަށް ހިފައިފޮނުން ދަތުރުދުން އެމީހުންގެ އަމަލުތަކުގެ ކުފުރުގެ ކަންތައްތަކުން މުސްލިމުންގެ ގޮތުގައެވެ. ސަހާބީން ފެނިގެން އަޅުގަނޑުމެން މައިގަނޑު ގޮތުން މުނާފިޤުން އެއީ މުސްލިމުންގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ބާޠިން ބައިވަރު ނުބައިކަންތައްތައް އޮތްކަމަށް ނުވެސް ނިންމަވާ ހުކުމްކުރައްވާ މުސްލިމުންގެ ގޮތުގައެވެ."[734] އަދި ޚާރިޖީއިން، ޝީޢީންނާއި، ސަލަފުއްޞާލިހުންގެ އިޖްމާޢުން މުނާފިޤުންނަކީ ދީނުން ބޭރުވެފައިވާ ބަޔަކަށް ނުވާކަމެވެ. މުނާފިޤުން ދެމުސްލިމުންކަމުގެ ދަށުގައި ހިމެނިއެވެ.

ޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު އާލުއްޝައިޚް(رحمه الله) ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާ ގޮތުގައި: "ރަސޫލުالله (صلى الله عليه وسلم) ބަރީޢާކުރުއްވިއެވެ 'މުޝްރިކުންނާއި ދުރު އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ދިރިއުޅޭމީހާއާއި އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކޭ'. ހަމައެކަނި އެމުޝްރިކުންގެ ގޮތުގައި ދިރިއުޅުނޭ ކޮންމެ މީހަކު ކާފިރުންކަމުގައި ނުވާނެއެވެ. އެހެނަސް މިޙަދީޘުން އަސްލު ދަންނަވާ ޖަމާޢަތާ އެހީތެރިވުމަކީ މުސްލިމުންގެ ތެރޭގައި ސަލާމަތްކަމުގެ ފުރުސަތު ނުލިބިގެންދާ ކަމެއްކަން މުޝްރިކުންނާއިއެކު ދިރިއުޅުމަކީ ގަބޫލުކުރެވޭކަމަކަށް ނުވާކަމެވެ. އެހެނަސް މިކަމުގައި ގާތުގައި ދެމުންދާ ގޮތުން މުޝްރިކުންނާއި އެއްގޮތްވެގެންވާ ނުވެއެވެ. އެހެނަސް ހަމައެކަނި ބަދުވިކަމުގައި މުޝްރިކުންނާއި ދިރިއުޅުމެވެ.

---

[733] އެކަކާމެދު ހުކުމްކުރުމުގައި ބަރާއަތުގެ އަސްލު ބިނާކުރެވޭ ޙަދީޘް "ޞަޙީޙުލްބުޚާރީ (2498)"ގެ ދަށުގައެވެ. މިއާ 'އިސްލާމުގައި ޙުކުމްތައް' ކުރުން ޚިލާފުވާ ކަމުގައި ބަރާއަތުގެ ދަށުގައި އިމާމުންނާއި ޢުލަމާއުންގެ ކިޔަވައިދިނުމުގެ ތެރެއިން އަމަލުތައް ނުކުރެވޭ ކަމުގެ ބަޔާން ގަބޫލު ނުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެއްގޮތަށް އަމަލުކުރަނިވި މުޝްރިކުންގެ އަމަލުތަކުގެ އަސްލުގައި ބަރާއަތް ހުކުމްކުރެވޭ. އެބައިމީހުން ތަބާވުމުގެ އަމަލުތަކުގެ ނަތީޖާ އިމާމުންގެ ކަންކަމުގައި ސާބިތުވެފައިވާ ބައިވަރު ކަންތައް އެކަމުގައި ބަލައިގަނެވިފައިވާކަމަށް، މުޝްރިކުންނާއި ބަރާއަތުގެ ތަފާސް ދިރިއުޅުމުގެ ސާބިތު ހުކުމް ކަމުގައި ދެކެވޭ. އަދި އެބައިމީހުން ޝަރީޢަތުގެ ހުކުމްތައް، އަމަލުތައްކުރުން ޝަރުޢީ ހުކުމް ހުށަހެޅުމުގެ ފުރުސަތުގައި ދަށުގައި ބަލައިގަނެވޭ. އެހެން އެބައިމީހުންނަށް ގަބޫލުކުރެވޭ ކަންތައް ދެކިގަތުމުގައި ދެވޭ.
ސަލަފުއްޞާލިހުން 'އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް' ބަޔާންކުރުން ބަލާލަވާށެވެ.

[734] ޝައިޚް ކޮށްފައިވާ "ކަޝްފުއްޝުބުހާތު"ގެ ޝަރަޙަ ބައްލަވާށެވެ

އެހެނަސް ދުނިޔަވީ އެދުމެއް ހާސިލުކުރުމަށްޓަކައި ނުވަތަ އަމިއްލަވަރަށް އެދިގެން މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރަން ނިކުމެއްޖެ މީހާ ނުވަތަ އެމީހެއްގެ ޖާނާއި މާލުންވިޔަސް އެބައިމީހުންނަށްޓަކައި އެއްވެސް އެހީއެއްވެދީފި މީހަކީ ހަމަކަށަވަރުންވެސް ކާފަރުކަން ކަނޑައެޅުމުގައި މުޝްރިކުންނާއި އެއްފަދަވެގެންވާ މީހެކެވެ."[735]

އޭ މުސްލިމު އަޚުންނޭވެ! ދެނެގަތުން ހުއްޓެވެ. މުރުޖިއާއިންގެ ވަޢިއަޔާ މިއީއެވެ؛ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފަރުންނަށް އެހީވާ މީހާއިމެދު މިދުނިޔޭގައި އެއްވެސް ގޮތަކަށް ގޮތެއް ނުނިންމޭނެއެވެ. އެމީހެއްގެ ހިތުގެ އަމަލުތަކަށް ހުކުމްކުރައްވާނީ الله تعالىއެވެ. އަދި އެމީހެއްގެ މުސްތަޤުބަލުގެ މަސައްކަތް ބިނާކޮށް އެމީހަކީ ކާފަރެއްކަމުގައި ނިންމައިދިނުމަކީ ތަކްފީރުކުރެއްވިއެވެ. ޚަވާރިޖުކެވެ. އެއީ ދީނުންނުވިރައިވާ ހުރިހާ އިއްތިފާޤުކޮށްފައިވާ ކަމެއް ނަމަވެސް ހުއްޓެވެ[736]. އަދި މުރުޖިއާއިންގެ ބޮޑުނުގެ ތަޢުލީމު މިހެއްކަމުގައިވާ ގޮތް. ޙާޠިބު ބިން އަބީ ބަލްތަޢާގެ ވާހަކައިގައި: "ވަރާތަތާއި ބަދުރުއަހުލުގައި(އަހްލުލްބައިތު ނަމަވެސް އަދިވާތޯތަކެއް ނުގެވިއްޖެއިނުގައި) ތަކުފީރު ކުރައްވާ އެމީހެއްގެ ހިތުގެ އަމަލުގެ މަސައްކަތް ބިނާކުރެވޭ. އަދި ހިތުގެ އަމަލުތަކަކީ الله تعالى ފިޔަވާ އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އެނގޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. ވީމާ ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެފަދަ(މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފަރުންނަށް އެހީވާ) މީހަކީ ކާފަރެއް ކަމުގައި ބަލާނެ ނުނިންމޭނެއެވެ.... އެހެނަކު ފުށުގައި އެއީ ކާފަރުންނަށް ދޮޅަށްކުރުމަށްވާ ކަމެއް ބަލާނެކަމަށް ފާޅުގައި ނޭނގޭނެއެވެ."[737]

ވީމާ މިހާރުސާބިތު ސާފުވެއްޖާނަމަ، ބައެއް ސުވާލުތަކެއް އެދިލާނަމެވެ-

- ޙާޠިބު(رضي الله عنه)އަކީ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފަރުންނަށްޓަކައި ޖާސޫސްކަންކުރިމީހެއްބާއެވެ؟ އަދި މިކަމާއި މިއަދުގެ ހާލަތާއި އަޅާކިޔުއްވާލައްވާތޯވެ.....
- އެކަކުގެ ފުށުން މަސައްކަތް ކުރަމުންދިޔައީ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފަރުންނާއި އެއްބަޔަކުގޮސްބާއެވެ؟ މިކަމާއި މިއަދު މިފަދަ ކަންތައްތަކާއި އަޅާކިޔުއްވާލައްވާތޯވެ....
- އެކަކުގެ ފުށުން ހުސްނުވޫ ކާފަރުންގެ ތުރާގައި ތަޢުލީމުގެ އަމުރުފުޅުތަކާއި ހަނގުރާމަކުރަން ތިބިއެވެ؟ މިކަމާއި މިއަދު މިފަދަ ކަންތައްތަކާއި އަޅާކިޔުއްވާލައްވާތޯވެ....
- އެކަކުގެ ފުށުން މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފަރުންނަށް އެއްވެސް އެހީއެއްވެދިން ބާއެވެ؟ މިކަމާއި މިއަދު މިފަދަ ކަންތައްތަކާއި އަޅާކިޔުއްވާލައްވާތޯވެ....

---

[735] "އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (456/8-457)" އަދި "މަޖްމޫޢުއްރަސާއިލް ވަލްމަސާއިލް (135/2)"

[736] މިކަމުގެ ތަފްސީލު ހުރިހާ އިލްމުވެރިން ހިމެނޭ ހުއްޓެވެ. އެހެނީ އައްބާސީކުން ވިދާޅުވެފައިވާގޮތުގައެވެ: "އިސްލާމީ އުންމަތުގެ އިލްމުވެރިން އެއްބަސްވެވަޑައިގެންފައިވާ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފަރުންނަށް އެއްވެސްގޮތަކަށް އެހީއެއްވެދޭ މީހަކީ އެކާފަރުންގެ ތެރޭގެ ކާފަރެކެވެ. "މަޖްމޫޢު ފަތާވާ ބިން ބާޒް (274/1)"

[737] މިކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފައިވާ ޝައިޚުއްއިސްލާމުގެ މިވާހަކަ، އެންމެ ފުރިހަމަކޮށް ވިސްނުމަށް ވަރަށް ބައެއް ތަފްސީލުތަކެއް ލިޔުއްވާފައެވެ. އެފަދައިން ހާޠިބުގެ ހިތުގެ ރަނގަޅު ނިޔަތް، ބަދުރުގެ އަހުލުވެރިންނަށް އެއްވެސް ކަމަކާ ހުރުމަތާ ފުރުޞަތެއް ދެއްވިއެވެ. ވީމާ މިބަސްތަކަކީ ޢުމަރު(رضي الله عنه)ގެ ބަސްތަކާއި، ސަލަފުއްޞާލިޙުންގެ އިލްމުވެރިއެއް ހިމާޔަތްކުރެއްވި ބަސްތަކެކެވެ.

- އެކަލޭގެފާނު ކާފަރުންދެކެ ގަންނަ ބިރުއްގެ ސަބަބުން މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް މީހަކަށް އަނިޔާކޮށް، ބަންދުކޮށް، މަރާ، އެއްލުމާ ހިފާ، މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم)ގެ ދީނުން 'ދުރުކޮށް ހަދާލާ'ކަމަށް ބުނިބާއެވެ؟ އަދި އެއަށްފަހުވެސް 'މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم)ދެކެ ރުޅިވާ'ކަމުގައި 'ކޮބައިތޯ ނުބުނޭ' ކަމަށް ބުނިބާއެވެ؟ މިކަމާއި މިއަދު މިފެންނަ ކަންތައްތަކާއި އަޅާކިޔުއްވާލައްވާށެވެ....
- އެކަލޭގެފާނުގެ އެއަމަދުގެ ސަޙާބުން މުޙައްމަދުންނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއްވާނެކަމަށް އެކަލޭގެފާނު ގަބޫލުކުރެއްވި ތޯއެވެ؟ މިކަމާއި މިއަދު މިފެންނަ ކަންތައްތަކާއި އަޅާކިޔުއްވާލައްވާށެވެ....
- އެކަލޭގެފާނު ކާފަރުންނަށް ދިފާޢުކުރިތޯއެވެ؟ އަދި ކުރިނަމަ އެއީ އެއްވެސް ދުނިޔާވީ ފައިދާއަކަށްތޯއެވެ؟ މިކަމާއި މިއަދު މިފެންނަ ކަންތައްތަކާއި އަޅާކިޔުއްވާލައްވާށެވެ....
- އެކަލޭގެފާނަކީ ކާފަރުންދެކެ 'ބިރުން' މުސްލިމުންނާއި ދިދަކަށް ކާފަރުންނަށް އެހީ ދީފައިވާބާއެވެ؟ މިކަމާއި މިއަދު މިފެންނަ ކަންތައްތަކާއި އަޅާކިޔުއްވާލައްވާށެވެ....
- އެކަލޭގެފާނު ޙާޖަތުގެ ބަދަލުގައި މިދުނިޔެ އިސްކުރި ބާއެވެ؟ މިކަމާއި މިއަދު މިފެންނަ ކަންތައްތަކާއި އަޅާކިޔުއްވާލައްވާށެވެ....
- އެކަލޭގެފާނު ޢިލްމުޖެހުމާއި، ގަދަރާއި، ޝަރަފާއި، ބާރުގަދަކަމާއި الله تعالىގެ އަދުއްވުންނާއި އެކުގައި މަސައްކަތްކުރި ބާއެވެ؟ މިކަމާއި މިއަދު މިފެންނަ ކަންތައްތަކާއި އަޅާކިޔުއްވާލައްވާށެވެ....

ވީމާ މިބަދަލުތަކުގެ މުޤާރިނާއި ދިރާސާއަށް އެހެން އެއްޗެހި ހުރި، ބިލާލު(رضي الله عنه)ގެ އަގު، އުބައިދާން ވަރުޤާޙި ފަދައިން ވަރުޤާޙިފަދަ ފަރުޟުކޮށްފައިވާތޯއެވެ؟ އެހެނީ މި ބަދަލުތަކުގެ ނުވަތަ ދެކޮޅުވެރިން ބައިތުލްމާލު ކަމަށް ސާބިތުވާ ތިޔަފަދަ ކަންތައްތަކާއި ބޭނުންވާ ގޮތަކީ ހުރިހާ ތަޢުލީމު ކަންތައްތަކުގައި ބަޔާންކޮށްދޭ ސަބަބު ދެއްކެވުމެވެ. އަދި މިކަންތައްތަކާއި އަޅާކިޔާލާ މިސާލު ޖާހިލިއްޔާ ބިލާލު(رضي الله عنه)އެވެ. الله تعالى ގަބޫލު ކުރައްވާށެވެ. ހައްދުފަހަނަ އަރާގޮސް، މަގުފުރުދިލުވައިވާ މިހެން ފަދަ އެހެންވީމާ މިފަދަ މަސްލަހަތާއި ސަބަބުތަކާއި އެފަދަ ކަންތައްތަކާއި އަޅާ ނުކިޔާ ހުއްޓެވެ.......

3- އަބޫ ޖަންދަލްގެ ޙާދިޘާއަށް އެބައިޔާން އަޅުއްވާފައިވާ ފިޔަވަޅު

ޢާނާ ހުދައިބިއްޔާގެ ދުވަހާއި ގުޅުވައިގެން އަބުސުފްޔާނާ ޙުދައިބިއްޔާ ގޮސްފަހުގެ ބަދަލުގައި. އެހެންނަމަވެސް އެކަލޭގެ ޢަހުދުތަކާއި ބެހޭ މަޤާމު ކަނޑައެޅިއެވެ. ޢާނާ ބަޔާންކުރައްވައިފި ޢަހުދުނާމާ ކިޔާދޭށެވެ

"ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم) މުޝްރިކުންނާއިމެދު ކަންތައްކުރެއްވި ގޮތާއިމެދު ފުންކޮށް ވިސްނައިފިނަމަ މިބަސްމަގުގެ ގޮތަށް ދާނެއެވެ. އަދި މިކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ދިމާވާނެ ނުރައްކަލުން ސަލާމަތްވާނެ އެއް ފައިދާ ނުކުމެ ދާނެ މިކަމާއިމެދު ފުރިހަމަ ވިސްނުމަކީ މަގުފަހިކޮށް މުޚްތަޞަރު ގޮތެކެވެ. އެގޮތުން، ހުދައިބިއްޔާގައި ޤުރައިޝުންގެ މުޝްރިކުންނާއި ދެމެދު 10އަހަރުދުވަހުގެ އެއްބަސްވުމަށް ސޮއިކުރެއްވިއިރު، މައްކާގެ މުޝްރިކުން އެބަޔަކާގެ ޝަރުޠުގެ މަތީގައި ތިބޭމަހުން،

ގުޅުމުގައި ބުދުތަކެއް ބެހެއްޓުމާއި، އެބައިމީހުންގެ ޝިރުކު އެތަންގައި ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް ހުއްދަ ދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި ސަރީރުގެ ބޮޑުކަމުގައި މިއުއްމަތުގެ ބައެއް ގެންނަވާފައިވެއެވެ: "މުޝްރިކުން އެއްބަސްވުމުގައި ސޮއިކުރުމުން އެއްބަސްވީ އަދި ޤަބޫލުކުރެއްވީ އެކަމަކީ ބާރުގަދަކަމެއްގެ ސަބަބުން ނޫން ކަމަށް ސުހައިލް ބިން ޢަމްރު ހަމައެކަނި އެދުނީ އެކަމެވެ. އެހެންކަމުން އެކަލޭގެފާނު އެއްބަސްވެވަޑައިގަތީ މުސްލިމުންނަށް މަންފާކުރާނެ ކަމަށްޓަކައި ކަމުގައިވާތީއެވެ."

އަދި ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم)އަށްފަހު އައި ފަރިތަކާއި ބޮޑެތި ވެރިންނާއި މިކަހަލަ ކާފަރުންނާއި މުސްލިމުންގެ ހަވާލާތަކުގެ ސަބަބުން، އިސްލާމްދީނުގެ ބާރުގަދަވި އެބައިމީހުންނަށް، ދީނުން ބޭރުވެފައިވާ ކާފަރުންނާއި ސުލްހަވުމަށް.

މިއުބައިގެން އެވަނީ މުސްލިމުންގެ ކާފަރުންނާއި ހަވާލުކުރުމަށް އެއްވެސް ޙަރަކާތެއް ކުރުމެއް ނުހުރެއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑު ބަހައްޓަނީ ގެންގުޅުއްވާފައެވެ. މިވާ އެކަން ގެނައީ މުސްކުރާކަށް އެއްވެސް ޙަރަކާތެއް ނުހުރެއެވެ. އެހެންކަމުން އަސްލު އެކަން ހިނގާފައިވާ ގޮތަކީ މިއީއެވެ:

"ދެން ސުހައިލް ބިން ޢަމްރު(އޭރު އަދި އިސްލާމް ނުވާ) ބުނެއެވެ: "އަދި އަހަރެމެން ބޭނުންވޭ، މިއަހަރެއްމީހުންގެ ދީނަށް ވަނުމަކަށް، އަހަރެމެންގެ ގައުމުން(މައްކާއިން) ކަލޭގެފާނުގެ ގައުމަށް(މަދީނާއަށް) އަންނަ ކޮންމެ މީހަކުވެސް އަހަރެމެންނަށް އަނބުރާ ހަވާލުކުރަންވާނެއެވެ."

މުސްލިމުންތަކެއް ވިދާޅުވިއެވެ: "سبحان الله! މުސްލިމަކު އަހަރެމެންނާއި ހަވާލުވެވަޑައިގަތުމުން މުޝްރިކުންނާއި ހަވާލުކުރާނީ ކޮންފަދައަކުންތޯއެވެ؟"

އެވަގުތު ވިއްސާ ސުހައިލް ބިން ޢަމްރުގެ ދަރި އަބޫ ޖަންދަލް(މުސްލިމެއް)، އެކަލޭގެފާނުގެ އަތުގައި ޒަންޖީރުތަކާއި އެކު މައްކާގެ ފަރިތަކުގެ ތެރެއިން ނިކުމެގެން އައިސް މުސްލިމުންގެ ތެރެއަށް ވެއްޖެއެވެ.

ސުހައިލް ބުނެއެވެ: "އޭ މުޙައްމަދެވެ! މިއީ ކަލޭގެފާނުގެ ހަވާލުކުރާ އެއްބަސްވުމުގެ އެންމެ ފުރަތަމަ ނުކުތުމެވެ(އޭނާ އަބޫ ޖަންދަލް އަނބުރާ ހަވާލުކުރާށެވެ)"

ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم) ޖަވާބުދެއްވިއެވެ: "އެހެނަސް އެއްބަސްވުން އަދި ލިޔެވިފައެއް ނުވެއެވެ".

ސުހައިލް ބުނެއެވެ: "އޭނާ ބެހެއްޓުމަކަށް ދުވަހަކުވެސް އެއްބަހެއް ނުވާނަމެވެ".

ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم) ޖަވާބުދެއްވިއެވެ: "މިހުން ނަހަމަ ބަހައްޓާށެވެ".

އޭނާ ބުނެއެވެ: "ނުބަހައްޓާނަމެވެ".

އެންމެފަހުން ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم) އެކަމާއި އެއްބަސްވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

އަބޫ ޖަންދަލު(رضي الله عنه) ވިދާޅުވިއެވެ: "އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނު މުސްލިމެއްގެ ހައިސިއްޔަތުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް އައުމުންވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނު މުޝްރިކުންނާއި ހަވާލުކުރަނީތޯއެވެ؟ الله تعالىއަށް އީމާންވިކަމަށްޓަކައި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަނިޔާކޮށްފައިވާވަރު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުފެނޭތޯއެވެ؟"

އެކަމާއިމެދު ސަޙާބީން ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم)ގެ އަރިހުން ސުވާލު ދެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ: "ތިމަންމެންގެ ގާތުން އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް މުރުތައްދުވާހާލު ދޫކޮށްލިޔަސް، الله تعالى ތިމަންމެންނާއި ދުރުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ތިމަންމެންނާއި ގުޅުން އަންނަމީހާއަށް (އަނބުރާ ރައްދުކުރެވޭނިތު)، الله تعالى އެމީހަކަށް މަގެއް ހުޅުއްވާދެއްވައި އެމީހުންގެ ކިބައިން ސަލާމަތް ކޮށްދެއްވާ ހުއްޓެވެ."

ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم) މަދީނާއަށް އެނބުރި ވަޑައިގަތުމުން، އަބޫ ބަޞީރު(رضي الله عنه) ކިޔާ އޭ މުސްލިމަކު، ޤުރައިޝުންގެ ކިބައިން ފިލައިގެން ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم)ގެ އަރިހަށް އައެވެ.

ކާފަރުންތައް އަބޫ ބަޞީރު އަތުލައިގަނެގެން ގެނައުމަށްޓަކައި ކާފަރުން ދެމީހަކު ފޮނުވިއެވެ. އެބައިމީހުން އައިސް ބުނެއެވެ: "ވަފައިވާ ހުވަފަތް ތެދުވެރިވާށެވެ". އެހިނދު ރަސޫލު الله(صلى الله عليه وسلم) އެބައިމީހުންނާއި އަބޫ ބަޞީރު ހަވާލުކުރެއްވިއެވެ.

އެބައިމީހުން (މަދީނާއިން) ނުކުމެގެން ޛުލް ޙުލައިފާއަށް ހަމައަށް ދިޔަ، އެބައިމީހުންގެ އަތުގައިވާ ކަދުރުކޮޅެއް ކެއުމަށްޓަކައި ސަވާރީތަކުން ފޭބިއެވެ.

އަބޫ ބަޞީރު އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެކަކަށް ބުންޏެވެ: "الله ގަންދީ ބުނަމެވެ! ކަލޭ އަތުގައި ހިފާފައި ކަނޑިފަދަ ރީތި ކަނޑިއެއްބާއެވެ؟"

އެކަކުގެ އެކަކި އޭގެ އެތަރިން ދަމައިގަނެގެން އެކަކުގެފާނު ބުނެއެވެ: "الله ގަންދީ ބުނަމެވެ! ވަރަށްވެސް ރީތިއެވެ؟ އަހަރެން މިގޭ ބޭނުންކޮށް އެތައް ފަހަރަކު ކޮށްފީމެވެ(އޭގައިން އެތައް މީހުންނަށް މަރައިލީމެވެ)".

އަބޫ ބަޞީރު(رضي الله عنه) ވިދާޅުވިއެވެ: "ބަލައިލަން ދީބަލާށެވެ". އެމީހާ އެކަކަށް ދިނުމުން އެމީހާ ގަތުލުކޮށްލިއެވެ.

ދެވަނަމީހާ ހިނގާ މަދީނާގެ މިސްކިތާއި ދިމާޔަށް ދުވެފައި ދިޔައެވެ. ރަސޫލުالله (صلى الله عليه وسلم)އަށް އެމީހާ ފެނިވަޑައިގަތުމުން ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ: "މިމީހާ ފެންނަނީ ބިރުގަނެފައިވާ މީހެއްގެ ގޮތުގައެވެ". އެމީހާ ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ އަރިހުގައި ބުނެއެވެ: " الله ގަންދީ ބުނަމެވެ! މަގޭ އެކުވެރިޔާ ގަތުލުކުރެވިއްޖެއެވެ. އަދި މަށްވެސް ގަތުލުކުރެވެނީ ކައިރިއެވެ".

އަބޫ ބަކުރު(رضي الله عنه)ވެސް ވަޑައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ: "އޭ الله تعالىގެ ރަސޫލާއެވެ! ތިމަންކަލޯގެފާނު ހަލާކުކުރުމުން ކަލޭގެފާނުގެ ހުވާ الله تعالى ފުރިހަމަ ކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. އެހެންކަމުން އެމީހުންގެ ކިބައިން الله تعالى ތިމަންކަލޯގެފާނު ސަލާމަތްކޮށްދެއްވައިފިއެވެ."

ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: "އޭނަގެ މަންމައަށް ހަލާކުވެއްޖެވެ! އޭނާއި އެކުގައި ތަރުބިޔަތުދިން މުސްލިމުނަމަ އޭނާއީ ކޮންފަދައަކުން ހަނދުމަ ފައްސާލައިގެން ވީހެވެ؟"

ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ ބަސްފުޅުގެ އަބޫ ބަކުރު(رضي الله عنه)އަށް ސާފުވެވަޑައިގެންނެވުމުން، އަނެއްކާވެސް މައްކާގެ މުޝްރިކުންނާއި ހަވާލުކުރައްވާނެކަން އެނގިވަޑައިގެންނެވުމުން، ކަމުގެ އައްސޫރަތާއި ޖެހުންދިން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި ފަހުން، އަބޫ ޖަންދަލު ބިން ސުހައިލު(رضي الله عنه) ކާފިރުންގެ އަތްދަށުން ސަލާމަތްވެވަޑައިގެން އެކަލޭގެފާނާއި ގުޅިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

އެގޮތުން ޙުދައިބިއްޔާގެ ޞުލްޙުން މުޅިކަ އިސްލާމްދީނަށްލިބުނު އުމުރަތު ދަނީ އަބޫ ބަކުރު(رضي الله عنه)ގެ އަރިހަށެވެ. އެގޮތުން ގޮސް އެބައިމީހުން ވަރަށްގަދަވެގެންދިޔަ ބައިވަރުގަދަކަން ފެނިގެންދިޔައެވެ. އަދި އެއްބާރުލުމާ ޙުދައިބިއްޔާގެ ޞުލްޙާ ސާބިތުވެ ދިމާއަށް ދާކަން އެނގިގެންދަނީ އެނގޭ ފަދަ ހަނގުރާމަ ދޮށެވެ، އެއީ ފެށިއްޖެ އިސްލާމީ ޖަމާޢަތަށް ކޮޅުވެރިން، މުޝްރިކުން ނަސްރުވެއްޖެއެވެ."[738]

އަބޫ ބަކުރުއާއި އަބޫ ޖަންދަލު(رضي الله عنه)ގެ ހާދިސާއަކީ މިއީއެވެ.

އެހެންކަމުން އެބޭބޭކަލުންނާއި ބެހޭގޮތުން އެބައިކަން ބުނަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟

"ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) މުޝްރިކުންނާމެދު ކަންތައްތަކުރެއްވި ގޮތާމެދު ފުރަތަމަ ވިސްނައިލިޔަކަސް މިބަސްތަކުގެ މާނަ ދޭހަވެގެންދާނެއެވެ.......... ޙުދައިބިއްޔާގެ މުޝްރިކުންނާއި ދެމެދު 10އަހަރަށް އެއްބަސްވުމަކަށް އައިސް އުފެއްދުމަށް، މައްކާގެ މުޝްރިކުން އެބައިމީހުންގެ ސުލްޙުގެ މަޤްޞަދު ފިޔަވައި، ގުރުނުގައި ބޮޑުތަކެއް ބައެއްޖެހުމާއި، އެބައިމީހުންގެ ސުލްޙުގެ އަމާޒެއް ނެތިއަދި ގެންދިއުމަށް ކުރިން ދާއިރާއެއްވެއެވެ."

ޙުދައިބިއްޔާގެ ޞުލްޙުން އެބައިކަނާއިރު ހަމައަކަސް ސާބިތުވެއެވެ: ރަސޫލުالله (صلى الله عليه وسلم)

---

738 މިއީ އަލްބުޚާރީއާއި މުސްލިމް ގެންނެވި ޙަދީޘެއްގެ ތަރުޖަމާ ބަހާއްޓަށެވެ.

1- މައްކާގައި އެމީހުންގެ ކުރުބަގައި ދުލިހިބުމަން ހުއްދަ ދިންކަމަށެވެ.
2- އެބައިމީހުންގެ ޝިރުކާއިގެން ދުރުގައި ކުރިއަށް ދިޔުމަން ހުއްދަދިން ކަމަށެވެ.
3- އަދި ދުރުގައި ބުދުނަށް ބޭއިއްޒަތްކުރުމަށް ހުއްދަދިން ކަމަށެވެ.

އަދި އެބައިކާނަށްވަނީ، ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އާއި ދިމާއަށް "މައްކާގެ މުޝްރިކުން އެބައިމީހުންގެ ޝިރުކުގެ މަތީގައި ތިބިކަމާއި، ދުރުގައި ބުދުނަށް ބޭއިއްޒަތްކުރުމާއި، އެބައިމީހުންގެ ޝިރުކު އެބަކުރައި ކުރިއަށް ގެންދިޔުމަށް ހުއްދަ ދެއްވާފައިވާ"ކަމަ ދަންނަވާލައިގެން ބަސްފުޅު ރައްދުކުރެއްވި އުސޫލުގެ މާނަ ހުރިގޮތާއި އެކަނިވެސް ނުވާނެކަމެއް ސާފު ނުވެއެވެ. سبحان اللهއެވެ.

ވީމާ އެބައިކާނަށާއި، އެމީހުންގެ އުމުރުދިޔާ ބައިގަނޑުގާއި އެމީހުން އުމަސަވާކަމުގެ ސަރުކާރުތަކުގެ ބެލުމުގައި، ބަލިވެރިންނަށްޓަކައި މިގޮތަށް ކަންތައް ކުރިމަތިވުމުން އެމީހުންގެ ސަރުކާރުތަކުގެ ކަންކަމުގައި ދެކެފައިވާ ކަމެއް ނުފެނެއެވެ. އަދި އެކަންތައްވެސް އެބައިމީހުން މިގޮތަށް ހުށަހެޅުމުގެ ބޭފުޅުންނާ އަދުލުވަތަކުގައި ބަލައިލެއްވި ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އެވެ. الله تعالى އެއިރާދާގެ ރަސޫލާ މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم) އެގޮތަށް ނަބިއްޔުންގެ ބަސްފުޅުން ސަލާމަތްކުރުއްވާށެވެ! އާ އިބްރާހީމު(عليه السلام)ގެ މިއްލަތުގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ! ބިލާދުގެ ހަރަމައިން(ދާ ހަރަމުގެ ބިން ކަމުގައިވާ ސޫދާނީ އަރަބިއްޔާ)އަށް ބެލިފެން އަރުވާ އެދުލުގައްޔަސް މިސްކިތުގައި ހިނގުމުންދާ ކަންތައްތައް އެބައިމީހުންގެ ކަންތަކާގުޅޭ ދަރަނި ދަރާލުވުމަށް މިބައިމީހުންދާ ގޮތުގައި ހުއްޓަކުލެވެ. އަދި ކިއްއެހެތް؟ އެބައިމީހުން ދުލިހި އެއީ ސުންނަތެއް ކަމުގައެވެ.[739]

އެބައިކާނަށް އާންމުގެ އަނގަ ބަންދުކޮށްގެން ހުރިނަމަވެސް މާތަނގައިވިޔަސް ކަންނޭނގެއެވެ. الله تعالى އަމުރު ކުރައްވާފައިވެއެވެ:

وَمَن يُعَظِّمْ حُرُمَـٰتِ ٱللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُۥ عِندَ رَبِّهِ

"އަދި الله تعالى ހުރުމަތްތެރިކުރައްވާފައިވާ އެއްޗެއްސަށް މީހަކު ޢިއްޒަތްތެރިކުރާނަމަ، އެއީ އޭނާއަށް ބޭކަލުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުގައި ހުރި ހެޔޮކަމެވެ."[740]

އަދި ހުރިހާ ބައެއްގެ އެއްބަސްވުމަކުން އެއްމަސް ދުވަސް ނުވަނީސް އަރަބި ޖަޒީރާގައިވާ ޙައްޖުންގެ އެންމެ ފުރާ ގަދަބާރު ކަމުގައިވާ ހައިބަތު އަޅުވައިގެމަށްޓަކައި ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ސަޙާބީންގެ ތެރެއާތުވިކަން

---

[739] މިޙަދީޘް އެބަހަކާއި ބޭއްވުމުން ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) "ޙަޟްރަތުންނާއި ނަބާތާއިން އަރައި ޖަހާރައިން ބައްދަލުވެވެ" ހަދީޘްކުރައްވާފައި ބަޔާންވެއެވެ. މުޙައްމަދު(صلى الله عليه وسلم)ގެ އަމުރުފުޅު އެކޮޅަށް އަޙްސަންކުރައްވައިގެން، ބަލިވެރިންގެ ގޮތުގައި އަރައި ޖަހާރައިން އެދުމަކީ އާދަކޮށްކަން، އެހެން މުސްލިމުންނަށް ދުރުސްކުރުމާ އެބައިމީހުންގެ އަމުރަކީ ދީނުގެ މުސްތަޙައްބެއް ޤަބޫލުކުރެވޭ ފަރާއިޟެއްކަމާ ކިޔާނެ ބަހާ މިހާގެ ހުކުމަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ މިބަރުތު ގެންގޮސްދާތީގައިވާ "ބުޚާރީ (3053، 3152)"އާއި، "މުސްލިމް (1551، 6137، 1767)"އާއި، "ތިރުމިޛީ (1606)"އާއި، "އަޙްމަދު (195/1، 144/10)"އާއި، "އައްދާރިމީ (306/2)"އާއި "ދާރުޤުޠުނީ ކަބީރު (57/4)"ގައި ބައިހަޤީއާއި، "އަލްމުޞައްނަފް (18750)"ގައި އަލްބައިހަޤީއާއި، "މުވައްޠާ (88/3)"ގައި ވާރިދުވެއެވެ. ހުރިހާ ރިވާވެރިޔާކީ އަބްދުالله ބިން ޢައްބާސް(رضي الله عنهما)ގެ ރިވާޔަތެއްކަމެވެ.

[740] ޙައްޖު ސޫރަތުގެ 30

އުބެއިކާނަން ނޭނގެނީބާއެވެ؟ އަދި އޭގެ އަހަރުމެންގެ މުޢާމަލާތުގައި ހަމަވާންޖެހޭ ރަކުޢަތްތަކުގެ ޢަދަދު ޤުރްއާނުވެސް އެކަނިގެއަން ހަމަ ނޭނގޭ ބާއެވެ؟ އަދި އޭޓީއެމްގެ އެކި އެކި ފަރާތްތަކާއި ބޭނުމެއް މިހުސްނަން ދީނުގެ ބަޔާންތައް އޮޅުވާލާފައިވާ ޤުރްއާނުވެސް ހަމަ އެކަނިގެއަން ނޭނގޭބާއެވެ؟ އަދި މިދުވަސްކޮޅުގެ ބައެއްގައި މުސްލިމުންގެ އަސާސީ ބާބު ގަވާއިދުތަކުގެ މިންގަނޑު އެބައިކާން ގޮތްތޯ ނުކުރި ދަރާމާގުޅިފައިވާ ގޮސްތަކަކީ ބާއެވެ؟ ތިމާ ހުރިހާ ބަޔަކާ އެއްބަސްވެފައި އެބައިކާން ގޮސްތޮރުފައިވާ ތިން ކަންތައް ކުރިއަށް ގެންދިޔުމަށް ފުރާފައި އެއްބަސްވެގެންވާތީ، ޝަރުޢަށް އެއީ الله تعالىގެ ހުކުމްތަކާތެދުކަމުގެ ތަފްސީލު މުސްލިމުންގެ ބަސް ގަބޫލުކުރާ، މުސްލިމުން މުސްކުރާނަމަ ގާތްކަމަށް ގަބޫލުކުރެއްވުމަށް ކުރުމެއްގައި އެއީދާނެ، އެއިދާރާގެ ރަސޫލާ މުޙައްމަދު الله (صلى الله عليه وسلم)އަށް ބާވައިލެއްވި ހިކްމަތުގެ އަމަލުތަކުގެ ނިންމަވާ ދުވަހުގެ އެއްބަސްވެގެންނެވެ.

އަދި އަބޫ ދަރްދާ(رضي الله عنه)ގެ ރިވާޔަތެއްގައި ވަނީ ބަޔާންކޮށްފައެވެ"އަދި ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)ވިދާޅުވި އަދި ފޮތުގައި ޙަލާލުކުރެއްވި ކަމެއް ހަލާލު ކަމެކެވެ، ހަރާމްކުރެއްވި ކަމެއް ހަރާމް ކަމެކެވެ، އަދި ފުރުސަތުދެއްވާފައިވަނީ[741] ބަލައިގަތުން އެބައިމީހުންނަށް، ދީނުން ބަލައިގަތުމަށް ކަށަވަރުކުރެއްވި ހިތްވަރުދިނުމެވެ." ކަމުގައި ބަޔާންކުރެވިފައެވެ.[742]

މިބަސްތަކުން ކިޔަވާ ގިނައިން ކިޔަވާދެމުން ހަދަމުން ކިޔާ ހިތަށް ހަދައިގަންނާށެވެ. އޭގައި އުނގުރުން "މުސްލިމުންގެ ކަށަވަރުގެ އަސާސަށް ދީނީ ދެމިތިބުން" ހަމަޖެހިފައިވާކަމެވެ. އަދި މުޖުތަމަޢު ކަށަވަރުގެ ހަމަޖެހުމުގެ ބޭނުންކުރާކަން ބޭނުން އެބައިމީހުންގެ އެއްބަސް ހަމަޖެހޭ ނުކުރެވޭބާއެވެ؟

އެއްބަސްމުސްލިމުންގެ އަމުރުތަކުން މިފަދަ ބޭނުންކުރާން ރައްދުދޭއާ ވިދާޅުވެވިފައެވެ:

"އަބޫ ދަރްދާ(رضي الله عنه)ގެ މިހަދީޘްއަކީ އެބައިމީހުންގެ އިދާރީގޮތާ އެއްގޮ ސާފު އެއް ހުއްޓެވެ. އަދި އެއީ އެބައިމީހުންގެ ނުބައިންތަކާން އިންސާނު ކުރިމަތިވެސް ވަރަށް ވަރުގަދަ ރައްދުކޮށެވެ. އަދި އެކަންތައް އަންނަނިވި ފަދައިން ބަޔާންކުރެވިދާނެއެވެ

ޚުލާޞާ: ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) މުސްލިމުން ކަށަވަރުގެ ހަމަޖެހުމުގެ އެއްބަސް ވެފައިވާ، ހަމައެކަނި އެކަށޭނަ ހަމަޖެހުން ވަނީ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި މިކަމަށް އެކަށޭނަ ފަރާތް އެހެން އެއްބަސް މިހާރު ހެއްދެވުމާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި މިކަމާ ހެއްކަށް އެކަށޭނަ ބަދަލުގެ ހިތްވަރުދިނުމާ "އަދި ތިޔަބޭފުޅުންގެ ދެޔޮން އަނގަބުރާއަށް (އަނބުރާ ރައްދުކުރުމަށް)، الله تعالى އުނގަނައް މަގެއް ހެދުއްވާދެއްވައި އުނގެނުމުގެ ކަރުދާސް ސަލާމަތް ކުރެއްވުމާ ހުއްޖެވެ."[743].

---

741 އަލްއިމާމް 'ދީނުގެ އަސާސްތަކުގެ ބަޔާނަށް' ދެއްވާކުރަނީ ކުރުކޮށް އަދި إنشاء الله ސާފުވާނެއެވެ.

742 އާ ރަނގަޅުކޮށް! މިއުސޫލާއިން ގެނެސްދީ މުސްލިމުންނާއި ހުއްޓާ އަލްއިމާމްގެ ދީންކަމަށްބަލައި ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)ވެސް އެއަށް ކުރިކަމަށް ބަލާފައެވެ. الله تعالى ވަހީކުރައްވާފައިވެއެވެ

((وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا)) "އަދި ކަލާނގެ ފުރިހަމަ ހަނދާންނެތް ފުއްދަވާކުމުގައި ނުވެއެވެ."މަރްޔަމް ސޫރަތުގެ 64

743 ގެންސަފުއްވާފައިވާ ހުދައިބިއްޔާގެ ދުވާލާ ބޭރުގޮތް އައިސްފައިވާ ބަޑުގެ ދުނިޔެ އަބޫސް(رضي الله عنه)ގެ ފާޠިމާން ސަޙީޙް މުސްލިމު (1784)ގައެވެ.

އެހެނީ އެކީގެ ސާފުވެގެންވާ ފަތަހުން މިފަތަހަކީ ވަޙީގެ ޢިލްމާއިން ފިޔަވާ އެނގޭނޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) ފިޔަވާ އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް، ކާފިރުންނާއި ހަވާލުކުރެވޭ މުސްލިމުންނަށްޓަކައި الله تعالى، ސަލާމަތްވާނޭ މަގެއް ދައްކަވާދެއްވާނޭކަމެއް ނޭނގޭނެއެވެ. އަދި ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އަށްވުރެ އެކަން ނޭނގިހުރެ ކާފިރުންނާއި މުސްލިމުން ހަވާލުކުރުމުގެ ޝަރުތު ގަބޫލުކުރެއްވީ މުސްލިމުންނަށް ހެޔޮކަމަކަށެވެ. އިބްނު ބަޠާލް(رحمه الله) "އެއީ ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ ފަރާތުންވާ މުޢުޖިޒާތެއް"[744] ކަމުގައި ވިދާޅުވެފައިވަނީ އެހެންވެގެންނެވެ.

މުސްލިމުން، ކާފިރުންނާއި ހަވާލުކުރުމަށްޓަކައި މިބަދިރީ ބަންދުކުރެވިފައިވާ ރައްދުދެއްވުމާ އިބްނު ބަޠާލް(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އަށް އެމީހުންގެ ދީނާއި، މުދަލާއި، އަދި އެމީހަކު ސަލާމަތްކުރައްވާނޭކަން الله تعالى ވަޙީގެ ޢިލްމާއިން އަންގަވައިދެއްވުމުން ދަންނަވައިގެން އެނގި މުސްލިމަކުވެސް ކާފިރުންނާއި ހަވާލުކުރެއްވުމަށް ހުއްދަކުރައްވައެވެ... (އެހެން ވިދާޅުވެދެއްވީ 'الله تعالى އެމީހަކަށް މަގެއް ހުޅުވާލައްވާދެއްވައި އެމީހުންގެ ކިބައިން ސަލާމަތް ކޮށްދެއްވާ ހުއްޓެވެ' ގެންނެވިއެވެ.) އެހެނީ الله تعالىވަނީ އެއިރުގެ ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم) ސިފަކުރައްވާ އަންގަވާފައެވެ

وَمَا يَنطِقُ عَنِ ٱلْهَوَىٰٓ ۝ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ۝

"އެކަލޭގެފާނީ ހަވާނަފްސުން ވާހަކަދައްކަވާ ބާވަތެއް ނޫނެވެ. އެބަސްފުޅުތަކަކީ އެކަލޭގެފާނަށް އިއްވެވޭ ވަޙީއެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ."[745]

ވީމާ އެއިރުގެ އެވަނީ ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ ބަދިރީ ހުކުމްކަމުގައިވާ "الله تعالى އެމީހަކަށް މަގެއް ހުޅުވާލައްވާދެއްވައި އެމީހުންގެ ކިބައިން ސަލާމަތް ކޮށްދެއްވާ ހުއްޓެވެ" އަންގަވާފައިވާ އެއްގޮތަކަށް ކުރިޔަށްދިޔަގޮތް، ފުރައިސާން ދުވަސް އެކަލޭގެފާނުގެ ގާތަށް އައިސް ކާފިރުން ހަވާލުކުރަން އަންނަ ބަޔަކަށް މުސްލިމުކަމުގެ ކިބައިން ސަލާމަތްކަން ލިބިގެންވާ މަގުފަހި އަންގަވާފައެވެ. މިކަމަކީ ހަމަކަށަވަރުކަމާއި ތަޤުވާއާއި ބަޔާނެއް ފެނިގެންދާ ކަމެކެވެ..... އަދި އެފަދަ ކަންތައް ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ ފަރާތުން އައުމަކީ ޙަޤީޤަތަކީ ނަބިއްޔާގެ ހުއްޖަތެވެ."[746]

އަދި އަލްޤާޟީ އަބޫބަކުރު އިބްނުލް ޢަރަބީ[747](رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "އެކަލޭގެފާނުގެ ގާތަށް އައި ކޮންމެ މުސްލިމަކު ކާފިރުންނާއި ހަވާލުކުރައްވާނޭކަމަށް އެއްބަސްވުމަކަށް އައިސްފައިވާ ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އަށްވުރެ އަންހެނުން އައުމުން މިކަމަށް ހުއްދަވާނޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެނަސް އެކަންތައް ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އަށް ހުއްޓުވައިދެއްވާފައިވަނީ އެކަލާނގެ ޤުރުއާނުގައިވާ ހިކުމަތުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެކަމުގެ ސަބަބުން ފިލިހުރަހެއް ކަނޑައެޅިގެން ދިޔައީއެވެ."[748]

---

[744] ފަތުޙުލް ބާރީ (433/5)

[745] ނަޖުމު ސޫރަތުގެ 4-5

[746] އަލްއިބްރާޒް (26/5)

[747] މިއީ މާލިކީ އިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން އަންދަލުސްގެ އިލްމުވެރިޔެކެވެ. އެހެނަސް އަސްލު އިބްނު ބަޠާލާއި ޚިލާފުކޮށްފައިވާ ހުރެއެވެ. އެއީ ސޫފީ ތަފްސީލެކެވެ.

[748] އަޙްކާމުލް ޤުރުއާން (1789/4)

ދެވަނައަށް: މިތަނުގައި އެބައިމީހުންނަށް ބުނެދިނުމުގެ ގޮތުން އަދި ބަހުސްކުރުން ދުރުކޮށްލުމަށްޓަކައި، އެކަމަކީ ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އަށް އެކަނި ހާއްސަވެގެންވާ ކަމެއް ނޫންކަން، އެއީ ނުބައިޓޯން ކުރުވިފައިވާ ހިއެއް ނަމަވެސް އެގޮތަށް ވިސްނަމާ ހިނގާނެވެ. އެހެންވެއްޖެނަމަވެސް އެކަން ހުއްދަވެގެންވާނީ އެކަށީގެންވާފަދަ މަގުމަތީ ހާލަތެއްގައި ހުންނަ މީހަކަށެވެ. އަދި ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) ފަރާތުން ޖިހާދުކުރެއްވި، އިސްލާމްދީން ފެތުރުމަށްޓަކައި މަސައްކަތްކުރެއްވި، އެކަށީގެންވާ ދައުވަތު ކުރުއްވި މަސައްކަތްކުރެއްވި، الله تعالىގެ ޝަރީޢަތް ގާއިމުކުރެއްވި، އޭގެ މައްސަލަ ހައްލު ތަންފީޒުކުރެއްވި، ޚިލާފުވެރިންނާއި މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެ، އަދާވަތްތެރިކަމާއި ދުރުވެރިކަން، އެކަށީގެންވާ ފަރާތުން ދެއްކީ މީހަކަށެވެ.

ޝަރުޢީ އުސޫލުން ފަރާތުން؛ މިއަދު މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅުވާ ކާފިރުންނަށް އެބައިމީހުންނާއި ހިލާފަށް، ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) ސުލްހައިން ދިން ޖަމާޢަތުގެ ނުކުތާއަށް އެއްބަސްވުމަކަށް ގެންނެވި މުޝްރިކުންނަށް ގެއްލުމެއް ދިނުމުގެ ބޭނުމުގައެއް ނޫނެވެ. އަދި މުޝްރިކުންނާއި އިދިކޮޅުވުމަށްޓަކައެއްވެސް ނޫނެވެ. އަދި އެކަށީގެންވަނީ އެކަށީގެންވާގެ 'މަގާމު' ދިރާސާކުރުމަށް ބޭނުންވާ މިހާރު ވިޔައެއްވެސް ނޫނެވެ. އަދި މިދުނިޔޭގެ 'ޖިނާޔަތް' ލާޒިމުކުރެވޭނެއްވެސް ނޫނެވެ. އަދި މައްކާގެ މުޝްރިކުންނާއެކު ފުރަތަމަ ގޮތުން ބަދަލުކުރުމަށްޓަކައެއްވެސް ނޫނެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާއި އެއްބައިވެ އެކަށީގެންވާ ފުރުޞަތަށްޓަކައެއްވެސް ނޫނެވެ. ހަމައެކަނި ލުތުފުން الله تعالىއަށް އެދިގެން ރަސޫލު(صلى الله عليه وسلم) އެފަދަ ނުބައިތަކުން ހިމާޔަތް ކުރެއްވީމެވެ.

އަދި މިކަންތައްތަކާއި ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) އެއްބަސްވުމަށް ވަޑައިގެންފައިވަނީ الله تعالى އެކަށީގެންވާކަމަށްޓަކައި ވަޙީގެ ޒަރީޢާއިން މިކަމުގައިވާ ހިކުމަތްތަކަށް އަންގަވައި ވަޙީކުރައްވާފައިވާތީއެވެ. އެހެނީ އެކަށީގެންވާނަށް އެނގިވަޑައިގެންފައިވާ ގޮތުގައި މުޝްރިކުންނާއި ކުރުއްވާ ޞުލްހަ ޖެހުމުން އޭގެ ސަބަބުން ފަތުހުވެގެން ބޮޑު ފަތުޙަކަށް ލިބިގެންދާނެކަމެވެ. އަދި އިސްލާމު ދީން ފެތުރި އާ ތަންތަނަށް އެކަށީގެންވާގެ ދަޢުވަތު ފޯރުވުމުގެ ދޮރުފަތް ހުޅުވިގެންދާނެކަމެވެ. އަދި އަރަބި ޤަބީލާތަކާ ދިމާވެ ނަސޭހަތްދިނުމަށް ހަނގުރާމަ ވެރިކަމަށް ފުރުޞަތު ކަމެވެ. އަދި އެކަމުގެ ސަބަބުން އިސްލާމު އެތައް ކަންތައްތަކެއް މަގުފަހިވެގެންދާނެކަމެވެ. އަދި ޤުރައިޝުންނާއި ބޮޑު ނަޞްރެއް ލިބިގެން އެކަށީގެންވާ ދަޢުވަތު ފެތުރިގެންދާނެކަމެވެ. އަދިވެސް މުސްލިމުންނާއި އިސްލާމްދީނަށް ފައިދާ ކުރާނެ އެތައް ކަމެކެވެ. މިއީ އެފަދަ މިހާރު މިއަދު މިދުނިޔޭތެރޭގައިވާ ނިކަން ދެއްކެވިއެވެ....

ތިންވަނައަށް: އެ ނުކުތާއަކީ އެއްބަސްވުމުގައިވެސް (އަބޫ ބަޞީރު(رضي الله عنه)ގެ އެކަށީގެންވުމުގެ ބައިގަނޑު ފަދަ) މުޝްރިކުންނާއި އިދިކޮޅަށް، ކާފިރުންނާއި އެއްބައިވެގެން ހަނގުރާމަކުރުން ކުރުމަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި 'ޤުރައިޝުގެ' ނައްތާލުމުގެ ނަމުގައެއްވެސް ނުވެއެވެ. އަދި 'ޤުރައިޝްތަކުން' އަތުލައިގަތުމަކަށްވެސް އެއްބަސްވުމެއްގައިވެސް ނުވެއެވެ. އަދި މުޝްރިކުންނަށް ދިފާޢުވުމުގެ ފުރުޞަތު ބަހައްޓާ ބޮޑުއެއްޗަކަށް ނުވެއެވެ. އެހެނަސް މުޝްރިކުންނާއި އެއްބައިވުމުގައިވެސް ނުވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށްޓަކައި الله تعالى މަގެއް ހުޅުއްވާދެއްވައި ކާފިރުންގެ ކިބައިން އަމިއްލަ ސަލާމަތް ކުރެއްވުމަށްޓަކައި އަންގަވައިވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ސަލާމަތަށްޓަކައި ދުރާލާ ކުރެއްވިއެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެ، މުސްލިމުންނާއި ދުރަށް ކާފިރުންގެ ގޮތުގައި ޚާއްޞަ މިހާރުގެ ކިބައިންވެސް ބަރީއަވެ، އަބޫ ބަޞީރު(رضي الله عنه)ގެ ޖަމާޢަތުގައި ބަދަލުގައި އިދިކޮޅަށް ކާފިރުންނާއި ދުރުވެގެން އެއްބަޔަށް ނުވެއެވެ.

ހަތަރުވަނައަށް: ކާފަރުންގެ ފިރުޢައުން އަދި މަންދޫބުކަލޭގެ އަބޫ ބަކުރު(رضي الله عنه) ގަތުލުކުރައްވިއެވެ. އެކަމުގެ ސަބަބުން ޤުރައިޝުން ބުނާފަދައިން ދެކަލުން ގޯސްވިއެވެ. ހ)މުޝްރިކުންނާއި ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އާއި ދެމެދު އޮތް އެއްބަސްވުމަކީ އެކަށީގެންވާ ސަބަބަކުން ބުރު އެރިއެވެ. ށ)އަދި (އާދަރާތަރަކާލުގެ މަތިން) އެބަރައިން އަންނަ މަންދޫބުން ގަތުލު ނުކުރެވުނެވެ. އެހެނަސް މިހިރާ ކަމަކާއި އެކުވެސް، އަބޫ ބަކުރަކީ "ޤަރާރިސްޖިހު"ކަމުގައި، ނުވަތަ އަބޫ ބަކުރުގެ އަމަލާއިމިދުރުވެސް ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) އެއްކޮޅު ވިދާޅުވި ނުވެއެވެ. އަދި އަކާބިރުންގެ ހިތުގަ ފާޑެއް ނުކުރައްވައެވެ. އަދި އަބޫ ބަކުރުގެ އަމަލުން ބައިވަރެއްގެ ގެއްލުންތަކުގެ ނުކުރައްވައެވެ. އަދި އަބޫ ބަކުރަކީ ހެދި ނުފެނިފައިވާ ގޮތެއް ކަމުގައިވެސް އިޙްސާނު ނުކުރައްވައެވެ. އަދި އަބޫ ބަކުރުގެ އަމަލަކީ އަކާބިރުންގެ އެއްބަސްވުމަކީ އެޅިފައިވާ ހުރަހެއް ކަމުގައިއޮތްކަމެވެ ވިދާޅުވެފައިވާ ނުވެއެވެ(އެހެނީ ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އާއި ޤުރައިޝުންނާއި ދެމެދުގައި ވެފައިވާ މުޢާހަދާގެ އަބޫ ބަކުރު(رضي الله عنه)އާއި އަކާބިރުންގެ ޖަމާޢަތާއި ބެހޭ އެއްކޮޅު ނުވެއެވެ).[749]

ފަސްވަނައަށް: ދެވަނައަށް ހުރި މަންދޫބު، އޭނާގެ އެކުވެރިޔާ ގަތުލުކުރުމަށްޓަކައި އިއްތިފާޤުކުރުމުންވެސް ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) އޭނާއާއި އެއްގޮތަކަށް އަރާމަށްދޭތެރޭ ނުގެންނަވައެވެ. އަދި މުސްލިމުންނަށް އަބޫ ބަކުރު(رضي الله عنه) ހިފައިގެން މުޝްރިކުންގެ ގާތުން ގެންދިއުމަކަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. ވީމާ ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ ފަރާތުން ފެނިވަޑައިގެންނެވި އަކާބިރުން މުސްލިމުންގެ އިސްކޮޅުގައި އެއްވެސް ކަމެއް ހުރަހެއް ނުވިއެވެ. އަދި މިކަމަކީ އަބޫ ބަކުރުގެ ފަޟީލަތް މުސްލިމުންގެ ކުރިމަތީގައި ދައްކުވައިދިން ވާހަކައެވެ.

ހަވަނައަށް: ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) އަބޫ ބަކުރު(رضي الله عنه)އަށް "އޭނަގެ މަންމައަށް ހަލާކުވެއްޖެވެ! އޭނާއާއި އެކުގައި ތަކުރިބުދީން މިހެންވިޔަސް އޭނާއި ކާންތަރައަކުން ހަނދުވަރަ ފައްސެވީރަކަން ވިހެއް؟" އަދި އެހެން ރިވާޔަތެއްގައި "އޭނާއާއި އެކުގައި މިސްކީނެއް ވިޔަދެއްވެ". އަލްޙާފިޡް އިބްނު ޙަޖަރު(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "މިއީ، އަބޫ ބަކުރު މުޝްރިކުންނާއި ހަވާލުކުރަންޖެހިވަޑައިގެންނެވިގޮތުގެ ކުރީން ފުރުމަށް ދެއްކެވި އިސްތިދުލާލެވެ. އަދި (މައްސަލައިގާ) މުސްލިމުންނަށް އެއަށް އިޙްސާން އެދިގެން އަބޫ ބަކުރުއާއި ގުޅުވަން ގޮވާލައްވައިފިއެވެ."[750]

---

[749] އިބްނު ޙަޖަރު އަލްޢަސްޤަލާނީ(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "އަހަރެމެންނަށް އެބައިމީހުންނަށް ހިމާޔަތް ދެއްވި ގޮތުގެ އިސްލާމްގައި މުސްލިމު އިލާހުގެ ދަރުމަކުރެއްވިކަމެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ދަރުމަ އިސްލާމްގައި ނުވާނަމަ، އަދި މުސްލިމު އިލާހުގެ ދަރުމަކުރެއްވިޔަސް، މިގޮތާއިދުން އެބައިމީހުންނާއި އަހަރު ނުކުރެވޭ ހުރެއެވެ. އަބޫ ބަކުރު އާ މުޝްރިކުންގެ މަންދޫބު ކަލޭގެ ގަތުލުކުރައްވާ ހިނދު އެކަމާއިގެން ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) އެއްކޮޅު ހަމަޖެހިލައްވާ އެކަންވެސް ތަކުރާރުކުރިން. އަދި އެއަށްފަހު އަބޫ ބަކުރު(رضي الله عنهما)އާއި ދެބައިމީހުން ކާފަރުންގެ މަގުމަތީ ބިންދުނުވިކަން، އެއްބަސްވެ މެދުގައި ފާހަގަވެއްވާނެ، ބުނާއަށް އުޅުއްވި ހިނދު އިތުރަށް ކޮށްދެއްވި ހިނދުވެސް ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) މިކަންބަޔާންކޮށްދިނުމަށް ނުކުރައްވައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އަނިޔާކުރި އަނބުރާ ދިރުމަވާލަދީގަތުވެސް އަމުރުކޮށް ނުކުރައްވައެވެ." އަލްފަތުޙު (646/8)

[750] "ފަތުޙުލްބާރީ (350/5)"

ހަތްވަނައަށް: އަބޫ ބަޞީރުއާއި އަބޫ ޖަންދަލް(رضي الله عنه)އާއި ދެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވީ އަރަބި ޖަޒީރާގެ ކަނޑުގެ އައްސާޙިލަށެވެ. އެތަނުގައި ތިއްބަވައިގެން ކުރިވަޑައިގެންނެވީ ކާފަރުންގެ ކާފިލާތަކަށް ހަމަލާދެއްވައި، އެމީހުންގެ މުދާތައް ގަނީމާ ކުރައްވައެވެ. އަދި އަބޫ ބަޞީރުއާއި އަބޫ ޖަންދަލްއާއި ދެބޭކަލުން އިސްނަގައިގެން ހިންގަވާ މިހަމަލާތަކާއި ދެކޮޅަށް އެދެބޭކަލުން ކުރައްވާ ކަންތައްތަކަށް ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) އެއްވެސް އިއުތިރާޟެއް ކުރައްވާފައެއް ނުވެއެވެ.

އަށްވަނައަށް: އަބޫ ބަޞީރު(رضي الله عنه)ގެ ޖަވާބަށް ހުށަހެޅުއްވުމަށްފަހު ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) ފޮނުއްވާ ސިޓީ މުޝްރިކުންނާއި ދެކޮޅަށް ހިނގައިގެންދިޔަ ކަންކަމާއި ނުބައިކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން "ދިފާޢު" ކުރެއްވި ކަންތައް ނުކުރައްވައެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނާއި ދިމާކުރެވުނު ކާފިރުންނަށް އެއްވެސް ފުރުޞަތެއް ނުދިނުމަށް ބޭނުންކުރެއްވިއެވެ. الله تعالىވަޙީ އެވަގުތު ނުބައި ހަމަލާތަކުން އެކަށީގެން ރައްކާތެރިކުރައްވާފައެވެ.

ނުވަވަނައަށް: ދަލީލު ދިނުމީ އަބޫ ބަޞީރުއާއި، އަބޫ ޖަންދަލް(رضي الله عنه)ގެ ހަމަލާތަކާއިގެން ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) ހުށަހެޅި ހިތްހަމަޖެހިވަޑައިގެން ކަމަށެވެ. އަދި މިކަންތައް ދޭހަކޮށްދޭ ނުކުތާތަކެއް ވެއެވެ

- އަބޫ ބަޞީރު އެކަމަށް ކަންތައް ކަނޑާ އަމުރާ އެކަކު ގަތުލުކުރުމާއި ދެކޮޅަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ވިދާޅުވެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަމަކީ އެކަކުގެ ހިތްހަމަޖެހުމާއި ވަވަޑައިގެން ނުވާކަމުގެ އެކަން މަނާކުރައްވާ އެކަކުގެ ރަސޫލުކަމުގެ ވާޖިބު ތަކެއް ދޭހަވަން ވާޖިބުވެއެވެ. ވީމާ އެއަމުރު މަނާ ނުކުރައްވާފައި މާނައަކީ އަބޫ ބަޞީރު(رضي الله عنه)ގެ އަމަލަކީ ހުއްދަ އަމަލެއް ކަމުގެ އެއް ދަލީލެއް ކަމުގައި ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) ގަބޫލުކުރެއްވިކަމެވެ.

- ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)ގެ ބަރީޢުވުމެއްގައިވާ "އޭނާގެ މަންމައަށް ހަލާކުވެއްޖެއް! އޭނާއާއި އެކުގައި ތިބެން ވުޖޫދުވެއްޖެނަމަ އޭނާއި ކުރިމަތިވާނެ ހަނގުރާމަ ފުއްޕާލަން ވީނު؟". އަދި މިކަމުގައި ބޭއްވުން އިބްނު ހަޖަރު(رحمه الله)ގެ ބަސްފުޅު ކުރިން ވާހިވާ ގޮތުގައެވެ.

- އަބޫ ޖަންދަލްއާއި އަބޫ ބަޞީރު(رضي الله عنه)ގެ އެހެމަނާތަކަށް ހުއްޖަތުވެ ދެކުނުގެ އެބޭކަލުންގެ އަރިހަށް އައުމަށް ބޭކަލުން ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) ފޮނުއްވާފައިވާ ނުވެއެވެ. އަދި އެހެމަނާތަކަށް މަނާކުރައްވާފައިވާ ނުވެއެވެ. އެކަމަށް ދެކުނުގައި އެދިވަޑައިގެންނެވީ ގޮތުގައި އަބޫ ބަޞީރު(رضي الله عنه) ޤުރައިޝުންގެ ގާފިލާތަކާ ހަމަލާދެއްވައި ކުރައްވާކަމަށް ދޭހަވާނަމަ، އެކަމަށް ކުރެއްވުން އެކަމަށް އިތުރުކޮށްދެއްވުން އެކަން މަނާކުރެއްވުމަށް ކަމުގައި ބަރީއްކަ ކުރެއްވިއެވެ. އަދި ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) އެބޭކަލުންނަށް އެކަން މަނާކުރެއްވިކަމަށް އެބޭކަލުން

އެއަމަލުތައް ހުއްޓާލެއްވީސްކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި އެކަންތައްތަކަށް މަނާކުރުމުގެ ބަހެއް ބަޔާންނުކުރެއްވުމަކީ އެކަމާއި ދުރުގެން ހުރިކަމަށްވާ ދަލީލެކެވެ.

އިބްނު ޢުމަރު(رضي الله عنه) *ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ: "މިއީ ރަސޫލު* الله (صلى الله عليه وسلم)*އާއިއެކު ސަރިއްޔާއެއްގެ އެއްބަސްވުމެއްގައި ސަރިއްޔާތަކުގައިވާ ދުޝްމިނުންގެ ކާ އަރިހުވާ އެބައިމީހުންގެ މުދާތަކުން ގަނޑުކޮށްތަކުއްވާ އަޅު ޖަނަވަރާއި އަޅު ބަހައިލިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެބައިމީހުންގެ އެއަމަލަކީ ރަސޫލު* الله (صلى الله عليه وسلم) *މަނާކުރައްވާފައިވާ ނުވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ޖާގަލިބިނުންކުރުމުގައެއްވެސް ބަދިގެއިން ނުކުރައްވަވައެވެ. އަދި ސަލާމްކުރުމަށްވެސް ވިޔަސް ރަސޫލު* الله (صلى الله عليه وسلم)*އަށް އެއަމަލުތަކަށް މަނާކުރެއްވިނުވެ. އަދި މަނާކުރެއްވިނަމަ އެބައިމީހުން ދުރުހިފަހައްޓާ ހަމަވާ ނުހިފެހެއްޓޭސްކަން ކަށަވަރެވެ."*[751]

އަދި ޢަބްދުއްލާހި އަދި ބަޝީރު(رضي الله عنه)*ގެ ބަރަކާތުގެ ވާހަކަ ނިސްބަތްކޮށް އިމާމު ޢަބްދުއްރައްޒާޤު އިބްނު ބަޠްޠާލް އިބްނު މުޙައްމަދު އިބްނު ޢަބްދުލްވައްހާބު*(رحمه الله)*ގެ ވަޙީދުވެސް ރަސޫލުގެ ބަސްތަކާކުޅަންނަމަ. މަގުތުރުގަޅިއާ މިހަދު އިންކާރުކުރައްވާފައިވުން އެކަށޭގޮތް ވިދާޅުވެއްވާފައިވެއެވެ:*

"ޢުބާދާން އިމާމު ނިސްބަތްކޮށް ބަސްރާގެ އިސްވެރިން ކަންތައް ޖިހާދު ވާހަކަ އެއްބައި ކުރީގެ ހިތްހަމަ ކަމެއް ދެނެގަތުމުގެ މައްސަލަ؟ މިއީ ދީނުގެ މައްސަލަ ކަންތައް ހަދައިވާ ވަރަށްބޮޑު ބުރުގެ ބާރުލާނެކަމެވެ. އަދި މިއީ ފުއްދުމަކީ ދުކާނުތަކުގައި ދުއްން ކަހަލަ ކަމެކެވެ. އަދި މިކަމުގައި ބައްޔަކުންނަށް ދަތިތަކެއް ވަރަށްގިނަ ބާރުފޯރުވައި ދިނީއެވެ. އެހެންނަމަ އެކަމުގައި ގެ އެންމެ މިސާލެއްކަމުގައި ޖާގަދޭކުރުމަށް އެހެން ހިތްވަރު ދުއްވާ، އެކަމުން ދުރުހުރިވުމަށް ލިބިދޭ ގުޅުންތަކާއި އާންމުކަން ބައްޓަންކުރެވިފައިވުން ހިފެހެއްޓެވެ. އެހެންނަމަ الله تعالى *ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ*

وَلَوۡلَا دَفۡعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعۡضَهُم بِبَعۡضٍ لَّفَسَدَتِ ٱلۡأَرۡضُ

"އަދި އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި ހަނގުރާމަކުރުވައްވާތީ* الله تعالى *ހަމަޖައްސަވާފައި ނުވާނަމަ، ދުނިޔެ ބިން ފަސާދަވެއްޖެއީސްކަން ކަށަވަރެވެ."[752]

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ

---

[751] **751** *"އަލްއިރްވާއު (126/5)" ބައްލަވާ*

[752] **752** *ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ* 251

وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَٰمِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَٰتٌ وَمَسَٰجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا ٱسْمُ ٱللَّهِ كَثِيرًا

"މީސްތަކުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި ހަނގުރާމަކުރުއްވާދޭތޯ الله تعالى ދުރުވިރިކުރައްވާފައިނުވާނަމަ ރާހިބުން އަޅުކަންކުރަން ތިބޭތަންތަނާއި، ނަޞާރާއިންގެ ފައްޅިތަކާއި، ޔަހޫދީންގެ ފައްޅިތަކާއި، އަދި الله تعالىގެ ނަންފުޅު ގިނަގިނައިން ޛިކުރުކުރެވޭ މިސްކިތްތަކާއި މުޅިން ސުންނާފަތިވެގެން ކުރެވިއްޖައީސްކަން ކަށަވަރެވެ."[753]

ވީމާ ޤުރުއާނުގާ ކޮންމެ މިހަކީ الله تعالىއަށް ހިއްދަމަށް، އުއްމަތުގެ މައްޗަށް الله تعالى ވަޢުދުކުރައްވާފައިވާ ކަންތައް ފުރިހަމަ ކޮށްދި މިހެނެވެ. އަދި އިމާމުއްވެސް އިމާމުއްކަމުގައި ބޭފުޅުން ޤާދިރުނުވެވެ[754]. އިމާމުއް ޝަރީޢަތް ޤާއިމު ނުކުރުމުކަން ނުކުރެވެ[755]، ހަމަކަށަވަރުންވެސް ހައްދުވަނީ ކަލޭ ތިޔަބުދީ ބައިގެ އިދިކޮޅަށެވެ[756]، އެއީ މިހިރަ މިހާރެވެ.....(ދުން އުކާލާގެ ވަގުތު ވަރަށްވެސް ގިނަ ތަރުޖަމާއެއް ގެންސްދޭއްވައެވެ).... ވީމާ ޤުރުއާނާއި، ސުންނަތުންނާއި، ސިއްރަތުންނާއި، އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ބަސްބަސްތަކުންނާއި، އަޤްލުވެރިކަމުން އެގޭތީ ބަސްބަސްތަކުން އިސްކާރުކުރާ ތަރިކުތަކަށް ވަރަށްވެސް ގިނައެވެ. އަދި ކިހިއްކަ؟ އުދަރިތަކުގެ ގިނަކަމާއިހުރި ގަވާއިދުގާއަށްވެސް އެކަން ސާފުވެގެންދެއެވެ.

އަދި ހުދައިބިއްޔާގައި ވެވިފައިވާ އެއްބަސްވުމުގެ ސަބަބުން އަބޫ ބަޞީރު މުޝްރިކުންގެ ހައިސިއްޔަތުން އައި ނަމަވެސް ޤުރައިޝުން ބޭނުންވީ އެކަށޭގޮތުން އަނބުރާ އެބައިމީހުންނާއި ހަވާލުކުރުމަށެވެ. އެމީހުން އެކަށޭގޮތުން ބަލާ ދެމަންދޫބަކު އެމީހުންގެ ފަރާތުން ފޮނުވުމުން، އެކަށޭގޮތުން އޭގެތެރެއިން އެއް މަންދޫބަކު ގަތުލުކުރުމަށްފަހު ކަނޑުގެ އައްސޭރިފަރަށް ބަދަލުވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އަށް އެކަށޭގޮތުގެ އޭރަކަށް އަޑުއިވިވަޑައިގެންނެވުމުން ބަދީޢުކުރެއްވިއެވެ "އޭނާގެ މަންމައަށް ހަލާކުހުއްޖެވެ! އޭނާއަކީ އެކަށި ތަރިބުޑުން މީހުންވީނަމަ އޭނާގެ ކޮންމެވެސް ހަނގުރާމަ ފަށައިފިހާރުކަން ވިދާޅުވިއެވެ." އަދި އެހެންނަމަ އަބޫ ބަޞީރު(އެކަށޭގޮތާއި އެކުގައިވި މުސްލިމުންނާއިއެކު) ސާފުކަނޑައަޅައި ޤުރައިޝުންގެ ގާފިލާތަކަށް ހަމަލާދެއްވާ، ގާފިލާތައް ގެނައުމާއި، އޭގައިވާ މުދާތައް ގެންގުޅުއްވާވައެވެ. ވީމާ އެބައިމީހުންވެސް ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)އާއި ސުލްހައިވާ، ޤުރައިޝުންނާއިއެކު ވާދީ ހަނގުރާމައެއް ފައްޓަވައިފައިވާ ބަޔަކަށެވެ. އަދި ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم)

---

[753] ހައްޖު ސޫރަތުގެ 40

[754] الله تعالى ޝައިޚު ޢަބްދުއްރަޙްމާން ބިން ޙަސަނަށް ރަޙްމަތް ލައްވާށިއެވެ! ދުން މިބަސްތަކަށް މިއަދުގެ ދުސްތޫރުތަކުގެ ބަސްބޮޑަށް އަދި ޔާޤޫތުކުރައްވާފައިވެއެވެ! އެބައިމީހުން ބޭނުންވާގޮތަށް މުޖްތަމަޢުގައި އިދިކޮޅުތައް ސިފަކޮށް ހަނގުރާމައާ ފެތުރުމަށް މިއީ މީހުންނަށް 'އިމާމުން'ކަމުގައެވެ. އަދި 'ވާލީވެރިޔާ' ކަމުގައެވެ. ތާޣޫތުންނަކީ އެކަކަށް 'އިމާމު'ންނެވެ! މިފަދަ ކަންތައްތަކުން ރައްކާތެރިކުރައްވާށި الله تعالى އަހަރެމެން!

[755] އަސްލު މިޢްނާކޮށްދީފައިވާ ގޮތުގައި ބަހަކީ "ނި އަންނަމާ"އެވެ، އެހެނަސް އެވާގި ބަހުގެ ކުރަކަށެވެ. އަދި ޝައިޚު ނާޞިރު އަލްފަހުދު، އެކަށޭގޮތުގެ 'އައްތިބްޔާން'އެވެ ކިތާބު ފޮތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ގޮތުގައި، ބަހުގެ ގޮތުން އަސްލުގައި ރަނގަޅު ބަހަކީ "ލަ އަންނަމާ"އެވެ.

[756] މިސިޓީފުޅުގެ ކުރިއްޔާގައި އެކަށޭގޮތުން ގެންނަވާފައިވެއެވެ: "އެބައިމީހުންނާ(ޢީސާ ބިން މަރްޔަމާއި ހިތާމައާއި ތަބާވާމީހުން)ގެ ގޮތުގައި "ކަލޭމެންގެ މަޤާމަކީ ކޮން މަޤާމެއް ހެއްޔެވެ؟ ކޮންނަމަ ކަލޭމެންގެ ކުރީން މީހުން ބެލެހެއްޓެވި ކާކުހެއްޔެވެ؟" އަހައިލިނަމަ އެބައިމީހުންނަކަށް ޖަވާބެއް ނުދެވޭނެއެވެ. އެބައިމީހުންގެ މިފަދަ ބޭނުންތަކުގެ ތެރޭގައި 'އިމާމުކަން' ނުލިބޭ ޖާހިލު ނުކުރެވޭނެކަމަކަށް ބޭނުމެއް ހިފެއްނުވެ. ވީމާ އިމާމުކަން ނެތީނަމަ ޖާހިލު ނުވެއެވެ. އެބައިމީހުންގެ މިފަދަ ޖާހިލު ދުއާކުރައްވާމީހުން، الله تعالىގެ ދީނާއި އިދިކޮޅުވުމަށް ގޮވާ، الله تعالىއަށް ނުކިޔަމަންތެރިކަމަށް ގޮވާ ގޮވާލައެވެ." ހަމަކަށަވަރުންވެސް މިފަދަ ބޭނުންތަކާއި ދުސްތޫރާއިންނާއި ޖަހާލުންނާއި، މިއަދުގެ ދުރުޖާއިންގެ ކަރުބެއީން ގޮވާ ހަރުކަށިވާ ބަސްބޮޑުކޮށެވެ: "ޖާހިލުން ނުވެވެ! ޖާހިލުން ނުވެވެ! ހަމައެކަނި އީމާ ތަބާވާ ދުސްތޫރުގައިވެސް އޮތުމެވެ. އަދި އެއަށް އަމަލުކުރަން އުޅޭނަމަ ކާފަރީ "ޚަވާރިޖުކެވެ". ވީމާ ކާފިރުންނަށް މަސައްކަތް ކޮށްދިނީ ކާކުބާއެވެ؟

وسلم)އަށް އެބައިމީހުންނާއި ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވީން ނޫނީ، އެކަލޭގެފާނާއިއެކު ޤުރައިޝުން އެއްބަސްވެގެން ހައްދަވާފައިވާތީއެވެ. އަދި މިވާހަކައަކީ ވަރަށްވެސް ދިގުވާހަކައެކެވެ. އެހެނަސް އެބައިމީހުންނާއި ދިމާއަށް ރަސޫލު الله (صلى الله عليه وسلم) "މިތަބައިމީހުން ޤުރައިޝާއި ހަނގުރާމަ މިތަކުރަސް ނުބައިކޮށްފައެވެ، އެހެނީ މިތަބައިމީހުންގެ އަރިހުގައި އިމާމް ނުވެއެވެ." ބަރީއަކުރެއްވިތޯއެވެ؟ سبحان الله. ޚާރިޖުންގެ ޚާރިޖުކަންވެސް އެބައިމީހުންނަށް ހާދަހާ ނުބައި އެއްޗީޒުގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި ޚާރިޖުކަމާއި ނުބައިސިޔާސަތުގެ ހަމަގާއި އިދިކޮޅު ގެނުވުން الله تعالىގެ ރަޙްމަތުން ސަލާމަތްކަން އެދެމެވެ."[757]

އަދި އެއަށްފަހު ޢުބައިދީން ބޮޑުވެރިވެސް ޢާންމަވި ސަރަޙައްދުގެ ބާޠިނީން ގެންނަވާފައިވާ ޝަރުޢީ އުސޫލުތަކުގައި ހިމެނިގެން އުޅޭ މީހުންނަކަށެވެ. "އެންމެބޮޑު ފިތުނަ އިސްލާމީދީނުގެ ބޭރުވެރިޔަކަށް ޢާއްމުވެގެން ބިދުޢަތްތަކާ ދީނުގައި ޝަރުޢީ އުސޫލުތަކުން ކަމާ ހިމެނެއެވެ...."

ޢާންމާއި ސަލާމްކުރުމަށް ކަނޑައެޅުމެވެ: "މުސްލިމުންނާއި ބައްޔިތުންގެ ބޭނުންތަކާއި ދިރިހުރުމުގެ ހުރިހާކަމަކާ އިދިކޮޅަށް ކުރެވޭ ބިދުޢަތްތަކާ ކަމެއް ބޭނުން ނުކުރެވޭނެއެވެ؟ އެކަމާއި ދިމާލާ ދިރިއުޅުމަށް ބިދުޢަތްތަކާ ބައިބައިވުމަށް **ދުނިޔެވީ ފައިދާއާ އެކަމާއި ދީނަށް ނުވާނަކަށެވެ!** ބޮޑުތަކެއް ކަމެކެވެ.

ދެންވެސް އުޅަބައިގެން ބޮޑުކުރައްވައެވެ: "ފިޔާ ހާއްސަކަމެއް އިތުރު އުސޫލުތަކުގެ އަދި އާންމުކަންތައްތަކުގެ މުސްލިމުންނަށް ބޮޑުތަން ބޭނުންވާ މުސްލިމުން ބައިބައިވުމާއި ފިތުނަކުރުމަށް ހިނގާ ކަމެއްކަން ދުނިޔެވީގެން ފެނިއްޖެއެވެ. އެހެނީ އެއީ ކަންތައްތަކަށް ބަލާން ވެސް އަޑުއެހުމުން ސާބިތުވެފައިވާކަން ކަނޑައެވެ. އަދި މިއަޅުގަނޑުމެންނަށް ކަލާމުގެ ގޮތީ އެއްބައިވެ، ސަލާމަތް އެއްކަލަކަމުގައެވެ. އެންމެ މަތިވެރިވެގެންވާ الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ: **"އަދި الله سبحانه وتعالىގެ ވާގަނޑުގައި ހިފަހައްޓާ، ވަކިވަކިވެގެން ނުދާށެވެ."**(އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތުގެ 103)."

އުޅަބައިގެން މިބަސް ބައިބައިވުމާ ކަންތައްތަކާ ބައިބަޔާ، ހަސަދަވެރިކަމާއި، މުސްލިމް އިޖްތިމާޢީ، ޙިޤްދާއި، މުސްލިމުންނާއި، މުސްލިމުންގެ ބާރުނެތިކުރުމާއި، ފޮނިކަމުގެ ގިނަވުން ބަލިވެ ބާއެވެ؟

ކަނޑައެޅިގެން ޢާއްމުގެ މާނަ ހުރި ކަންތައްތަކުން ސަލާމަތްވާނެބާއެވެ؟ **"އަދި الله سبحانه وتعالىގެ ވާގަނޑުގައި ހިފަހައްޓާށެވެ"**؛ މިއަދުގައި الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައި އޮތީ ފުރަތަމަ ސުންނަތާއި ބައްޔިތުންނަށް ހުރިހާބައެއް ތަބާވާށެވެ؟ ދީނީ އެއް މުސްލިމުންނާއި، ދިރިހުރުމާއި، ވަކި ގޮސްފައިވާކަމާއި، މުޖުތަމަޢުގެ އިތުރުކަން ބަލިވެރިވުމާއި އެއްބައިވެ، ބިދުޢަތަށް އިޖްތިމާޢީ ބާއެވެ؟"

އުޅަބައިގެން އަހަރު ބޮޑަށް: "އެހެނީ އެއީ ކަންތައްތަކަށް ބަލާން ބޭނުން އަޑުއެހުމުން ސާބިތުވެފައިވާކަން ކަނޑައެވެ..." سبحان الله! ބިދުޢަތް އަދާކުރަނީ، ފިތުނައިގާ، ސުންނަތާއި، އިޖްތިމާޢަށް ބޮޑުވެ، މުސްލިމް އިޖްތިމާޢީގެ ޙަޤީޤަތް ހަސަދަވެރިކަމެވެ، މުސްލިމުންނާއި ބައްޔިތުންނާއި އިތުރުކަން ޙިޤްދުކަން، މުސްލިމުންގެ މުޖުތަމަޢުގެ ގޮތުގައިކަން ގަބޫލުކަން، الله تعالىގެ

---

[757] "އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (8/199-200)" ބައްލަވާ

ހަދުއްވުންތާއި ވިޑިއޯގެން ޖިހާދުކުރާމީހުންނަށް .... އެބޭނާ الله تعالىގެ ހަދުއްވުންގެ ސަބަބުތަކެއް ފުރިހަމަކުރާ މީހުންބާއްވާ؟ ނޫނީ އެއަދުއްވުންގެ ސަބަބުތަކެއް ފުރިހަމަކުރަން އަރާރާނުދީ މުސާރަދާއިޔާ އެކަމެއް ކުރުމުން މައްސަލައެއް ނުޖެހޭކަމަށް ބަލާމީހުން ބާއްވާ؟

ހަމަކަށަވަރުންވެސް މިއީ ސުންނަތް ބިދުޢައަށް ހަދާފައިވާ ޖަމާޢަތެވެ، ތައުޙީދު ކުފުރަށް ހަދާފައިވާ ޖަމާޢަތެވެ، ބިދުޢަ ސުންނަތަކަށް ހަދާފައިވާ ޖަމާޢަތެވެ. ކުފުރު ތައުޙީދަށް ހަދާފައިވާ ޖަމާޢަތެވެ......

ސަލަފުއްޞާލިޙުންގެ ބަސްފުޅު އެހިނދު ސާފުވެގެންދެއެވެ "ސުންނަތަށްވުރެން ބިދުޢައަށް އެއްކަލަ ނުވެއެވެ، އެހެނަސް ސުންނަތަށްވުރެން ބިދުޢައިގެވެސް އެއަށް ހައްދުފަހަނަޅައި އެދޭމީހުންނެވެ."[758]

އެކޯސް މުޝްރިކުންގެ ހަރުބުވެރިންނަށް ތަބާވާ އެބައިމީހުންނާއި ދިނުމާއި ގުޅުންހުރި ބިރުވެރި އަހަރެން ބުނެލާ އެންމެ ވަރަށް ސާފުވެފައި

هَٰٓأَنتُمۡ هَٰٓؤُلَآءِ جَٰدَلۡتُمۡ عَنۡهُمۡ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا فَمَن يُجَٰدِلُ ٱللَّهَ عَنۡهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ أَم مَّن يَكُونُ عَلَيۡهِمۡ وَكِيلٗا

"ދުނިޔޭގެ ހަޔާތުގައި އެބައިމީހުންގެ ފަރާތުން ޖަދަލުކުރުމަށް ތިޔަބައިމީހުން ތިއަ ތިބީއެވެ. އެހެނަސް ޤިޔާމަތްދުވަހުން އެބައިމީހުންގެ ފަރާތުން الله تعالىއާއި ޖަދަލުކުރާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ކަންތައްތަކާއި ހަވާލުވެ، އެބައިމީހުންނަށް ވަކީލަކަށްވާނީވެސް ކާކުހެއްޔެވެ؟"[759]

---

[758] އެކަނިވެރިންގެ ޤަބީލާގެ "ކަޝްފުލް ކުރުބަ ފީ ވަސްފި ހާލި އަހްލިލް ޣުރުބަ (28-29)" ބައްލަވާ

[759] ނިސާ ސޫރަތުގެ 105-109 ބައްލަވާ

ނިންމާލުން

ޝައިޚް ސުލައިމާން އާލުއްޝައިޚް(رحمه الله) އަށާރަވަނަ ގަރުނީގެ ދަރުސްގައި ވިދާޅުވިކަމަށްވާ ފަދައިން: " ވީމާ الله تعالى އަންގަވަނީ މުޖުތަހިދުންނާ ހިނދަކު، މުޖާހިދުންވެސް ވާނެކަމެވެ. الله تعالى އެބަހައްޓަވާ ޖިހާދުގެ ތެރެއިން، އެބައިމީހުން އެއިރާކުން ޖިހާދުކުރުން ވާޖިބުވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ސިފަ ބައިވަރުކަމަށްވުމުން އެއިރާކުމީހުން، އެބައިމީހުންނަކީ މުޖުތަހިދުންނަށްޓަކައި މަގުދޭ، ބައިބައިކޮށްދީ ޤާނޫނުގެ ތެރެއިން ހިދާޔަތު، ހިތްހަދާ ކަމަކާއި ގުޅޭ ބައިބައިކޮށް ބައިގަނޑުތަކެއް ވެގެންވާ ބައިބައިކޮށްދީގަތުމެވެ." ވީއިރު އަޅުގަނޑުމެންގެ މުސްލިމުން މުޖާހިދު އަޅުގަނޑު ހަމަޖެހިގެންވާ ބައިގަނޑުތަކެއް އެކަމަށް މުޖުތަހިދުންނާއިއެވެ......

ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ(رحمه الله)، އިމާމް ޢަބްދުالله ބިން އަލްމުބާރަކާއި އިމާމް އަޙްމަދު ބިން ޙަންބަލް(رحمهما الله)ގެ އަރިހުން ވިދާޅުވިކަމަށްވާފައިވެއެވެ. އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިކަމަށްވާފައިވެއެވެ: "ބައިވަރު ކަމަކާއިގެން ޚިލާފުވެއްޖެނަމަ، އެކަމަކާއިގެން މުރާބިޠުން[760] ބަލަނީ ޙައްޤު ބަލާށެވެ. އެހެނީ ޙައްޤުވަނީ އެބައިމީހުންނާއި އެކުގައެވެ. އެހެނީ الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާތީއެވެ

وَٱلَّذِينَ جَٰهَدُواْ فِينَا لَنَهۡدِيَنَّهُمۡ سُبُلَنَاۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَمَعَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ

"ތިމަންނާއަށްޓަކައި ޖިހާދުކުރާ މީހުން، ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންނާގެ މަގުތަކަށް ހިދާޔަތު ދައްކަވާނަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވޮޑިގެންވަނީ މުޙްސިނުންނާ އެކުގައެވެ."[761]

މުސްލިމުންނަށް އަޅުގަނޑުމެން ތިމަންނާގެ މުޖުތަހިދު ކަމަކާއިގެން ބައިބައިކޮށްދީ އެބައިމީހުންގެ ޙައްޤުތަކާއި ޙިމާޔަތްކުރުމުގައި އަމަލުކުރަން ޖެހޭ ގޮތް ދެނެގަނެވޭނެއެވެ. އެހެނީ ޤާނޫނުތައް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ގޮތް އަދި ދީން ފަހަރެއެވެ. ވީމާ މިފަށުގައި ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބް(رحمه الله)ގެ ދަރިވަރުންނަށް(رحمهم الله) ޝުކުރުވެރިވާ ޝުކުރުދަންނަވަމެވެ:

"الحمد لله ونشكره ..... މުސްލިމުން ހިތައިގެން އުޅޭ މުޖުތަހިދު ދެކޮޅަށް ޖިހާދުކުރުމާއިގުޅޭ ޝައިޚުންގެން އުޅޭކަން އަޅުގަނޑުމެންގެ ހަމައެކު ޚިދުމަތްކުރެވޭއެވެ- މިއީ ޝަރުޢީ ޖިހާދުގެ ރޫޙް ވަނީ ސުވާލުކުރުވިއްޖެއެވެ.

ވީމާ މިކަމަށް ޖިހާދުކުރުމެވެ، އަދި ހުރިހާ ކަމެއްގައިވެސް الله تعالىގެ ރަޙްމަތުންނެވެ: މިޖިހާދު އެއީ ސަރަޙައްދުތަކާއިހުރި ޝަރުޢީކުރިއަށްގެންދާ ޖިހާދުކަމެވެ:

---

[760] މިތަންގައި އަސްލު ބޭނުންކުރެވިފައިވާ ބަހުގެ މާނައަކީ 'އަރުވެއްޔުގެ ސަރަޙައްދު'އެވެ. މުޖާހިދަކަށް ކުރައް ކުރިވެރިކަމެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އެބައިގަނޑު(ޘުޣޫރު) ނުބައިވެސްވީ ވަރަށްވެސް ދުރުވެގެންނެވެ.

[761] ޢަންކަބޫތު ސޫރަތުގެ 69. "މަޖްމޫޢުލް ފަތާވާ (442/28)" ބައްލަވާ

1- މުސްލިމުންގެ (މުސްލިމު، މުވައްޙިދު)ވެރިޔާއާއި ބަޣާވާތްކުރުން. އެހާލަތުގައި އެބާޣީންނާއި ހިލާފަށް ޖިހާދުކުރުމަކީ މުޅި އުންމަތުގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެއެވެ.[762]

2- މުޝްރިކުން ތަކްފީރުނުކުރުމުންނާއި އެބައިމީހުންގެ ކާފަރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރުމުންނާއި ޞައްޙަ ކުރަންޖެހޭނެއެވެ. އެހެނީ އެބައިމީހުން ތަކްފީރުނުކުރާމީހާ ދީނުން ބޭރުވެފައިވާ މީހެކެވެ. މިކަމަށްވާ ދަލީލަކީ: "لا إله إلا الله ކިޔާ، الله تعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރެވޭ ހުރިހާ ފަރާތްތަކުން ކާފަރުވެއްޖެމީހާގެ އެމީހެއްގެ ލޭއާއި މުދާ ހުރުމަތްތެރިވެގެންވާ މީހެކެވެ. އަދި އެމީހެއްގެ ހިސާބުވަނީ الله تعالىގެ ޙަޟްރަތުގައެވެ"[763]. ވީމާ މިޙަދީޘްގެ ލޭއާއި މުދާ ހުރުމަތްތެރިކުރެވުމުގެ ޝަރުތުވަނީ ދެޗީޒުގައެވެ. 1-لا إله إلا الله ކިޔުން 2-الله تعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރެވޭ ހުރިހާ އެއްޗަކުން ކާފަރުވުމެވެ[764]. ވީމާ އެމީހެއްގެ މުދަލާއި ލޭ ހުރުމަތްތެރިވެގެންވަނީ މިދެކަމަށްވުމުން ދެޗީޒުވެގެންނެވެ. ފަހެމަކު لا إله إلا الله ކިޔާ، އޭގެ މާނަ ދަންނަކަށް، އެއަށް އަމަލުކުރުމެވެ. ހަމައެކަނި އެކަލިމަ ކިޔުމަކުން ނުފުދޭނެއެވެ. އޭގެ މާނައަށް ހުރިހާ އަޅުކަންތައްގައި އެއީގެ އިޚްލާޞްވެރިވެގެން ކަމުގައިވާންވާނެއެވެ. ފަހެމީހަކު الله تعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރެވޭ ކޮންމެ އެއްޗަކާމެދު ކާފަރުވާންވާނެއެވެ. އޭގެ ބޮޑުބަޔަކީ ހިމެނޭ މުޝްރިކުން ތަކްފީރުކުރުން، އެބައިމީހުންގެ ކަފަރާއި ބަރީއަވުން، އެބައިމީހުން الله تعالى ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރާ ހުރިހާ އެއްޗަކުން ކާފަރުވުމެވެ. ވީމާ މުޝްރިކު ބުނުމުންގެ ދީނާއި ބަރީއަވާ ބައެވެ[765]، ގަބުރުތައް އަޅުކަންކުރާ މީހުންތަކާއި، ބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުންތަކާއި، الله تعالىގެ ޝަރީޢަތް ދޫކޮށްލައިގެން މީހާގެ، ޤާނޫނަށް ޙުކުމްކުރާ

---

762 މުސްލިމު އިމާމަކީ ޚަލީފާގެ މަޤާމުގައި ވަނަން ސާބިތުކަމަށްލިބުނު އަމަލުތަކަށް ކުރެވޭ ދިރުވޭންނުނުން މިޔާކަމުގައި ވާންޖެހޭއެވެ. އެގޮތުން އެމީހާ ފާފަވެރިއެއްނަމަވެސް އަދި އަނިޔާވެރިއެއްނަމަވެސް އެމީހަކަށް ކިއަމަންތެރިކަން އަދާކުރުމަކީ ވާޖިބުކަމެވެ. އެހެންނަމަވެސް އަމިއްލައަށް ގާނޫނުހަދާމީހާއި، الله تعالىގެ ޝަރީޢަތަށް ބަދަލުގެނަސް އެއަށް އިޖްތިހާދު ނުކުރާ އަދިވެސް ޝަރީޢަތާ ޚިލާފަށް ކުރާ ވެރިޔާއާއި ހިލާފަށް ބަޣާވާތްކުރުމަކީ ވާޖިބުކަމެވެ(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވާގޮތުގައި "ވީމާ އެއްއަރުން އަނެއް އަވަހާއި ބަޔާކާ ދެބައިމީހުން ނުލިބެން ދިއުންވެސް، ބިންމަތީގައި الله تعالى އެދިވާނުގެ ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم)ގެ ބަވައިތުއްވެ ޝަރީޢަތް ގައިމުކުނުކުރާ ބާރުގެއްގެ ދުވަސްފުރުން ހުރުމަތްތެރިވާނެއެވެ." އަލްދުރަރުއްސަނިއްޔާ 10/509-511

763 ޞަޙީޙް މުސްލިމް 23

764 އަދި މިކަމުގެ ދަލީލަކީ الله تعالىގެ ބަސްފުޅު ހިމެނިގެންވާއެވެ ((أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يَزۡعُمُونَ أَنَّهُمۡ ءَامَنُواْ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبۡلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوٓاْ إِلَى ٱلطَّٰغُوتِ وَقَدۡ أُمِرُوٓاْ أَن يَكۡفُرُواْ بِهِۦ وَيُرِيدُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَن يُضِلَّهُمۡ ضَلَٰلَۢا بَعِيدٗا)) ***"ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗާއި، ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް، އެބައިމީހުން އީމާންވެއްޖެކަމަށް ބުނާމީހުން ކަލޭގެފާނު ދެކިވަޑައިނުގަންނަވަމުހެއްޔެވެ؟ އެބައިމީހުން ޠާޣޫތުންގެ ގާތަށް ޙުކުމް ހޯދުމަށް އެދެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރެވިފައިވަނީ ޠާޣޫތުންނަށް ކާފަރުވުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ޝައިޠާނާ އެދެނީ ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެއްދުމަކުން އެބައިމީހުން މަގުފުރައްދުވާށެވެ."ނިސާ ސޫރަތުގެ 60***

765 އަދި މިއަދުގެ ހާލަތުގައި ގަބުރުތަށް އަޅުކަންކުރާ ހިންދޫންނާއި، ޤަބްރުތަކަށް ޙަވާލުވާ ބުދުއިން މިސްރާއި، ޝީޢާއިން، ޔަހޫދީންނާއި، ނަޞާރާއިންނާއި، ބަނޑުވަރުނަމޫސީ ޤަވްމުތަކަށް ތަކްފީރުނުކުރާމީހުން ވީގެ ހިދުނެވެ. އަދި ސަޙާބީން ރަސޫލުالله (صلى الله عليه وسلم)ގެ ގަބުރުގެ މަތީގައި މުޅިބައި ބޮޑުކޮށް އެފަރަކު މިހުނަށް އެއްވެ ޝިރުކުގެ ބަލާމަތުން އެކަލޭގެފާނުން ކަންތައްތަކުގެ އެދުރުން ހެއްދީނިހިތުރިއްގޮސް، މުއުޖިޒާތްތަކުން މިކަންތައްތައް އިދިކޮޅަށް ވާހަކަ މިހާރުގެ ޖުމްލަ ޑިމޮކްރަސީ ނިޒާމުތައް، އަދި ސަޙާބީންތަކަށް ތަކްފީރުނުކުރާމީހުންގެ ބަޔަކުވެއެވެ. އެބައިމީހުން ގަބުރު އަޅުކަންކުރާ އަހުލުދީންގެ މިހެން ދެވެނަށް ޙާޖަތްތެރިވާ އެބައިމީހުން ބާޠިލްކުރުމަށް ދީނުގެ ދަޢުވާތެރިއްވެ، ބޭނުމާއި، އެދުރިކާ، އަދި ފަރުދުއާއި، މުސްތައުރިފު، އަދި މުޢްތަޒިލާއާއި، ޝީޢުން ކާފަރުންކާ ސަމާވާ އަޅުގަނޑުމެންނެވެ.

ހަދައިފި[766] މިހެން ކާފަރުންނާއި މުނާފިޤުންނާއި އެމީހުންފަދަ ކާފަރުވެއެވެ. އަދި އެހެނަސް އެބައިމީހުންނާއި ރުޅިއައިސް، އެބައިމީހުންގެ އެދުންތަކަށް ނުދުރާ މިކަންކޮށްފައި، އިސްލާމްދީނާއި މުސްލިމުންނަށް ލޯބިކުރާނަމަވެސް ހުރެއެވެ.[767]

3- ކަލިމަ ކިޔަނަމަވެސް އެބައިމީހުންނާއި ދެކޮޅަށް ޖިހާދު ވާޖިބުވާ ޙާލަތުގައި ތިބުމަކީ މުނާފިޤުކަމެވެ. އަދި މުސްލިމުންނާއި، ހިތްވަރުދީ، ގޮތްތެރިވެ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް މުޝްރިކުންނަށް އެހީވެދެވެ. އެފަދަ މިހެން ދީނުން ބޭރުކޮށްލާ މީހުންނެވެ[768]. ވީމާ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް މުޝްރިކުންނަށް އެހީވެ، ނުވަތަ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކުރާ ހަނގުރާމަތަކުގައި މުޝްރިކުންނަށް ވައިރޯޅިބާރުދީ ގޮތަކަށް މުޝްރިކުންނަށް ފައިސާދީ މިހާ، އެކަންކުރަނީ މަޖުބޫރުކަމުގައި އަދިއެކަ އިސްލާމްދީނަށް އެދޭކަމުގައި ކާފަރުވެއެވެ.

އެގޮތުން ޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު(رحمه الله) ވިދާޅުވެދެއްވާފައިވެއެވެ: "ދީނުން ބޭރުކުރާ އަށްވަނަ ކަންތައް: މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފަރުންނަށް އެއްވެސްގޮތަކުން އެހީތެރިވުމެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ.

وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمۡ فَإِنَّهُۥ مِنۡهُمۡ

"ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުން އެކުވެރިޔާއިން[769] ނަގައިފިމީހާ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ."[770]

ވީމާ މިއާ ދީނުން ބޭރުވާ މިއިން ކޮންމެ ސިފައެއް އުޅޭމީހެއްގެ ގައިގައި ހުރިނަމަވެސް އެއީ އެމީހަކު ދީނުގެ ސަލާމަތްކަމާ ދޭތެރޭގައި ބިރުވެރިކަން ހުރި ކަމެއްކަމުގައި ވާނަމަވެސް[771]، އަދި ސަލާމަތްވުމަށް ސަލާމަތްކަމާ ހުރިހާ ބަލަދުރުވުމުގެ ދޮރުތަކެއް ކަނޑައެޅުމަށް، ސަބަބުން ބޮޑުކަމާ މަސައްކަތުގައި ކާފަރުން ދެކެބިރުވެތިވާ މިހެންނެވެ. އެބައިމީހުން ދުރުވާ ފަދައިން އެގޮތުން އެކަށީގެންވާ ގޮތުގައި ތިބުމެވެ.

ވީމާ މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ކާފަރުން ކުރިމަތިލާ އެއްވެސް ޙާލަތެއްގައި[772] ދީނުގެ ސަލާމަތާއި ދުރުގައި ތިބުން

---

[766] މިކަމުގެ ތެރޭގައި ބައެއްކަހަލަ "ޖަމާޢަތްތަކާއި"ގެ ނަމުން، "ޝަރުޢީ"ގެ ސަލަފީއާއި ފަދަ ގޮތްތަކުން ހިފެހެއްޓެވެ

[767] އަށްވަނަ މުޝްރިކުންގެ އާ އެކުވެރިކަން މިފަދަ ގޮތްތަކުން ދުރުހެލިވެއެވެ.

[768] މިކަންކުރުމަކީ ދީނުގެ ބޭނުމަށް ދީނުން ބޭރުކުރާ ކަންތައްތަކެއް "ސީރާ"ގެ ފޮތްތަކުގައި، ކޮންމެ ދީނުން ބޭރުކުރާ ކަމެއް ދިނީ ކަމެއްކަމުގައި ކުރާނަމަ ތަކުރާރުވެގެން ފަރުވާލުވެދާނެ ކަމެކެވެ. އެކަމަކަށް މިއީ ދީނުގެ އަސާސަށް ބުރޫއަރާ ކަމެކެވެ.

[769] އެކުވެރިން، ރައްޓެހިވެރިން، އެހީތެރިން

[770] މާއިދާ ސޫރަތުގެ 51

[771] އަދި ހަމަހަމަކަމާއެކު މުސްލިމުންނާ ސަރުކާރުތަކާ، ދީނުގެ އެންމެ މުހިންމު ކަންކަމާއި ގުޅޭގޮތުންނެވެ. ވީމާ މިކަމުގެ ހުކުމް ކަނޑައަޅާއިރު ދީނުން ބޭރުކުރާ ވިދާޅުވެދެއްވި ކަންތައްތަކުގެ މިސާލެއް ހުށައެވެ....

[772] މުސްލިމުންނާއި އިދިކޮޅަށް ޙާލަތުތަކުގައި ހަމަކަށަވަރު ބޭނުންވާ ވަސީލަތްތަކާ، ސަރުކާރު ބަޔަކު ދިފާޢުކުރުމަށް ވިދާޅުވެދެއްވި އެހާލަތު އެންމެ މަތިވެރިކަމަށް ހަމަ ޙާލަތުގައިވެއެވެ.

މިކަންތައްތަކުން އޮޅުންފިލާނެއެވެ. އެހެނަސް މިކަންތައްތަކަށް ދެނެގަންނާނީ ބުއްދިވެރިން އެކަނިއެވެ. އަދި ބުއްދިނުހުރި މިޔާ ގަބޫލުކުރާނީ ޢާލިމު ވާޖިބުވެގެންވެސް ބަޔަކު އަޅުކަންކުރުމާމެދު އިދިކޮޅަށް އެކަށީ ކަމަށެވެ. އަދި އެޖާހިލުން ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ޝަރީޢަތުގެ ދަލީލުގެ ހިތްޕުޅުގައި އެބައިމީހުންނާއި ހިދުކަށް ޖާހިލުން ނުކުތުނީއެވެ. އަދި މިއަހުލުވެރިން މިއުންމަތުގެ އެންމެ ޢާލިމު ބޭބޭކަލުންނަށްވެސް ނޭނގުނީއެވެ. އެހެނީ ޢުމަރު(رضي الله عنه)ވެސް އަބޫ ބަކުރު(رضي الله عنه)އާއި ސުވާލު ދަންނަވާލިއެވެ: "ރަސޫލުﷲ (صلى الله عليه وسلم) "ތިމަންނަކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެވިފައިވަނީ މީސްތަކުން لا إله إلا الله ކިޔައިފިނަމަ ދެންދެން އެބައިމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރުމަށެވެ. އެބައިމީހުން މިހެން ކިޔައިފިނަމަ މިކަލިމައިގެ ޙައްޤު ފިޔަވައި އެއްޗަކާ ދޭތެރޭ އެބައިމީހުންގެ ލޭއާއި މުދާ ރައްކާތެރިވާނެއެވެ."[773] ވީމާ މީސްތަކުންނާއި ހަނގުރާމަކުރައްވަން ހިތްޕުޅުވަނީކީއެއްތޯއެވެ؟". އަބޫ ބަކުރު(رضي الله عنه) ޖަވާބުގައި ވިދާޅުވިއެވެ: "ހަމަކަށަވަރުން ޒަކާތާ ނަމާދާ ތަފާތުކުރާ ކޮންމެ މީހަކާ ހަނގުރާމަކުރާނަމެވެ. އެހެނީ ޒަކާތަކީ މުދަލުގެ ޙައްޤެވެ. ރަސޫލުﷲ (صلى الله عليه وسلم)ގެ ޒަމާނުގައި ދީ އުޅުނު ވަކަރިއެއް ނުދިނުމަށްވެސް، އެބައިމީހުން ހަނގުރާމަކުރާނަމެވެ. ޙައްޤުގެ މަގަށް الله تعالى ގެންދިޔުމުގެ ކުރިންނެވެ."[774]

ވީމާ މިޤައުމު ސަހަރާއިން އަޅުގަނޑު ޢިސްލާމު ދޫކޮށް[775] ދިނުމަށް އިންކާރުކުރި ޤައުމު މުރުތައްދު، އެމީހުންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރުމަށް ވާޖިބުވެގެން މިހެއްކެވެ. އަދި މިޖާހިލުން އެކަށީ ގަބޫލުކުރާ ޝަރުޢީ ދަލީލެއް ޖާހިލުންގެ ހުރިހާ ވާހަކައެކެވެ. މިކަންތައް ދުށްތަކުން ހިތްޕުޅުގައި މިހެންނެވެ. ވީމާ އެހެން މުރުތައްދު އެއްބަޔަކާ ދިކޮޅު ހަނގުރާމަ الله تعالىއަށް ޝުކުރުވެރި ވާޖިބު މިހެނެވެ. ހިތްޕުޅުގައި ހިތްވަރު ސަހަރާއިން ތަޢުލީމު ބޭއްވެވި އަބޫ ބަކުރުއާއި އަބޫ ބަކުރު(رضي الله عنه)ގެ ޚިލާފަތުގައި ހަނގުރާމަ ވާޖިބުކަން ބަޔާންވެއެވެ.

އެބައިމީހުން ކަލިމަ ކިޔާ، ޝަރީޢަތުގެ ދުރުވެރިވިއަސް ކަމަކު[776] އެބައިމީހުންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރަން ޤާނޫނުވެރިވޭ ކަމުގެ ޤާނޫނީ ވާޖިބު އަބޫ ބަކުރު(رضي الله عنه)އަށް ވެސް ސަހާބީން ބަޔާންކޮށްދިނެވެ. އެހެނަސް ޢުމަރު(رضي الله عنه)އަށް މިކަން ސަހާބީން ބަޔާންކޮށްދީ އަބޫ ބަކުރު(رضي الله عنه) އެކަން ސަހާބީންނަށް ބަޔާންކޮށްދިނެވެ.

---

773 ގެނެސްދީފައިވަނީ ޞަޙީޙު ބުޚާރީ(1399)އާއި ޞަޙީޙު މުސްލިމު(35،33)އާއި، ތިރްމިޛީ(3341)އާއި، އިބްނު މާޖާ(3928)ގައެވެ.

774 ޞަޙީޙު ބުޚާރީގެ 'ކިތާބު އިސްތިތާބަތުލް މުރުތައްދީން'ގެ ބާބު ޤަތްލާ

775 އަދި އެހެންގޮތަކަށް ޒަކާތުގައި މުޢާމަލާތްތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސަލާމަތްވާގޮތަށް ތަރުތީބުކޮށްދީފައިވާ ދީނީ އިސްލާމްކަން ފުރިހަމަކުރުމުގެ ޝަރުޢީ ޙުކުމް ދިނުން ޝަރުޢުކޮށްދިނެވެ. ވީމާ މިކަމުގައި ސަލާމަތް ހިފެހެއްޓުން ކަންތައްތަކުގައިވެސް ދިނުން ބާރުވެ މުޖުތަމަޢުގެ ހުރުމަތާއެވެ.

776 ވީމާ މިހެން ޝަރުޢީގޮތުން ތަޢުލީމުދީ އެމީހުން، މުސްލިމުންނާއި ގަދަކަމުން ހަނގުރާމަކުރުމަށް ޤާނޫނީ ޙައްޤު ލިބިގެންވާ ކަމުގައި ވާޖިބުވެގެން ދިނެވެ. އިބްނު ތައިމިއްޔާ މުޖުތަމަޢު ބޭނުމަށް ޙަދީޘްއާއި (رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވަނީ: "ޝަރުޢީގޮތުން ޙައްޤު الله تعالىއަށް އެކަނި ގަބޫލުކުރުމަށް ކުރިމަތިވާ ޝަރީޢަތުގެ ހުރިހާ ވާޖިބުތަކެއް އަދާކުރުމަށް، މުސްލިމުންގެ ފަރާތުން ބާރުލުން، އެބައިމީހުންނަށް ފަރުވާލެއްވުމަށް ދިފާޢުކުރުމާއި ވާޖިބުތައް ފުރިހަމަކުރުމަށެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރެއްވި ގޮތުގައި ވިދާޅުވެއެވެ: " الله تعالىއަށާއި، ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ، الله تعالىއާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم)އަށް ދޫކޮށްލެވޭނޭ ކަމެއް އަދާކުރުމަށް ވާޖިބު ހުރިހާ ކަމެއް ޝަރީޢަތުގައި ހިމެނެއެވެ...." (އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ 113/8)". އަދިވެސް ވިދާޅުވެފައިވަނީ: "ދަންނާށެވެ! ޝަރީޢަތް އަދާނުކޮށް ހުރިހާ ޝަރުޢީ ހުކުމް، ނަމާދު ޝަރުޢީ ޙުކުމް ނަމަވެސް، މުޖުތަމަޢުގެ ހަނގުރާމަކުރަން ޤާނޫނީ އަމުރެއް ހިމެނޭ ބަޔަކަށް ހަނގުރާމަ ދިނުމުގައި، ސުންނަތުގެ ދަލީލު، އިޖުމާޢު ބޭނުންކޮށް ތަރުތީބުކުރެވިފައިވާ އަދަދު ނަމާދުގެ ހުރިހާ އަދަދުތަކެވެ. (ދުރަރުއްސަނިއްޔާ 8/10)"

އިތުރުވެރިން ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތުގައި މިކަމަކީ އަބޫ ބަކުރު(رضي الله عنه)ގެ މަތިވެރިކަމުގެ ތެރެއިން ކަމެއްކަމަށްވެ. ވީމާ ހައްދު ދުނިޔަނަށް ބޭނުންވާ މީހަކަށް މިވަރުން ފުދޭނެއެވެ. އެހެނަސް އުމަރުގެ ހިތް އެދުމާއި ޖިހާދުން ފުރިހަމަވާ މީހަކަށް އެއްވެސް ފުރުސަތެއް ނެތެވެ.

ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم, وهو حسبنا ونعم الوكيل. والحمد لله رب العالمين. وصلى الله على نبينا محمد وآله وسحبه وسلم"[777]

އިމާމް ޢަބްދުއްލަޠީފް އިބްނު ޢަބްދުއްރަޙްމާން އިބްނު ޙަސަން(رحمه الله) ވިދާޅުވެދެއްވާފަދައިންނެވެ: "الله تعالىއާއި އެންމެ ގާތްވުން ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި އެއިލާހުގެ ޢަދުއްވުންނާ ރުޅިވެރިކަން، އެބައިމީހުންނަށް އަދާވާތްތެރިވެ، އެބައިމީހުންނާއި ދިރިކަށް ޖިހާދުކުރުން ހިމެނެއެވެ. އަދި އަގާ، އެއިލާހުގެ ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ކާފިރުންނަށް ތަވައްލީވުން ސަލާމަތްތެރިވެސް މިކަންތައް ފުރިހަމަކޮށްދެވެނީއެވެ. މިކަންތައް ނުކުރާ މީހާއަކީ އެބައިމީހުންގެ އަހުލުވެރިޔާގެ ގޮތުގައިވެސް، އެންމެ ފަހުން އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންނާ މިސާލުކަމުގައި ވެދާނެއެވެ. ވީމާ އިސްލާމްދީނުގެ ފުރިހަމަކަން އިސްލާމްދީނުގެ އަސާސްތަކާއި ކުޅަދާ ކަންތައްތަކެއް ވަރަށް ސަލާމަތުން ކުރުން މިންވަރުވެ."[778]

އަންނަނިވި އާޔަތް ބަޔާންކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ(رحمه الله) ވިދާޅުވެދެއްވާފަދައިންނެވެ:

تَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنفُسُهُمْ أَن سَخِطَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِى ٱلْعَذَابِ هُمْ خَـٰلِدُونَ ۝ وَلَوْ كَانُوا۟ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلنَّبِىِّ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَا ٱتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَآءَ وَلَـٰكِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ فَـٰسِقُونَ

"ކާފަރުވީމީހުން އައުލިޔާއިންގެ ގޮތުގައި އެބައިމީހުންގެ ގިނަމީހުން ހިފަހައްޓާކަން ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކަށް އެބައިމީހުންނަށްޓަކައި ކުރިއަށްފޮނުވި ކަންތައްތަކަކީ ނުބައިކަމެކެވެ. އެއީ الله تعالى އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ކޯފާވެއްޖެކަމެވެ. އަދި ނަރަކައިގެ އަޛާބުގައި ދެމިތިބޭ ބަޔަކީ އެބައިމީހުނެވެ. އެބައިމީހުން الله تعالىއަށާއި ނަބިއްޔާ(صلى الله عليه وسلم)އަށާއި، އެނަބިއްޔާއަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތަށް އީމާންވާކަމުގައިވިނަމަ، އެބައިމީހުންނަކީ އައުލިޔާއިން ކަމުގައި ބައެއް ނުހިފާނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެބައިމީހުން ގިނަމީހުންނަކީ ފާސިޤުންކަން ކަށަވަރެވެ."[779]

"މިއާޔަތުން އެނގޭކަމަކީ ކާފަރުން އައުލިޔާއިންގެ ގޮތުގައި ނަގައިފިމީހުންގެ އީމާންކަން ބާތިލުވެގެންދާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އައުލިޔާއިންގެ ގޮތުގައި ނެގުމާއި، އީމާންކަން އެއް ހިތެއްގެ ތެރޭގައި ނުހުރެވޭނެއެވެ. ވީމާ އެބައިމީހުންނަކީ އައުލިޔާއިންގެ ގޮތުގައި ނަގައިފިމީހާ الله تعالىއަށާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ(صلى الله عليه وسلم)އަށާއި އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވިފޮތާއި އެއްކޮށް މައްޗަށް އީމާންވުން ފުރިހަމަކަމެއް އޮތްކަމަކަށް ނުވާނެއެވެ. މިއާޔަތާއި އަންނަނިވި އާޔަތްވެސް އެއް މާނައެއްގައެވެ.

---

[777] "އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (293-290/9)"ބައްލަވާ

[778] "އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ (24/9)"

[779] މާއިދާ ސޫރަތުގެ 80-81

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوْلِيَآءَ ۘ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ
لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ

"އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބޭފުޅުންނާއި ކްރިސްޓިޔަނުން އާއި ޔަހޫދީންގެ އަޅުވެރިޔާން ކަމުގައި ނުހިފާށެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ އަޅުވެރިޔާންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުން އަޅުވެރިޔާން ކަމުގައި ހިފައިފިމީހާ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަކަށް الله تعالى ހިދާޔަތް ނުދައްކަވައެވެ."[780]

ފުރަތަމަ އާޔަތުގައި، ކާފަރުން އަޅުވެރިޔާންގެ ގޮތުގައި ނަގާމީހުންނަކީ މުއުމިނުންނެއް ނޫންކަމުގައި އެއިލާހުވަނީ އަންގަވާދެއްވާފައެވެ. އަދި މިއާޔަތުގައި އެއިލާހު އަންގަވަނީ އެބައިމީހުން އަޅުވެރިޔާން ކަމުގައި ނަގައިފި މީހާ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެއްކަމަށެވެ. ވީމާ އެއް އާޔަތްވަނީ އަނެއް އާޔަތް ސާފުކޮށްދެއްވާފައެވެ."[781]

އަދި އަލްޤާޟީ އިބްނު ޢަރަބީ(رحمه الله) ވިދާޅުވެދައްވާފައިވެއެވެ: "އެއިލާހަށްވުރެން ހުކުމްފުޅުގައި މުޢުތަބަރުވާނީ ވަރަށް ނުވެއެވެ. އެއިލާހުވަނީ ތިޔަބޭފުޅުންނާއި ނަސާރާއިންނާ ތަވައްލާވެއްޖެމީހާ އެމީހުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެއްކަމުގައި ހުކުމް ކުރައްވާފައެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوْلِيَآءَ ۘ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ
لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ۝

"އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބޭފުޅުންނާއި ކްރިސްޓިޔަނުން އާއި ޔަހޫދީންގެ އަޅުވެރިޔާން ކަމުގައި ނުހިފާށެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ އަޅުވެރިޔާންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުން އަޅުވެރިޔާން ކަމުގައި ހިފައިފިމީހާ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަކަށް الله تعالى ހިދާޔަތް ނުދައްކަވައެވެ."[782]

ވީމާ އެބައިމީހުންނާއި އެއްބައިވާ އެމީހާއަކީ ޒުލުމާއިންގެ އާޔަތްތަކުން ދަލީލުކުރާ ގޮތުގައި ކާފަރެއްނަމަ، އެމީހާގެ ދީން ކަނޑައެޅުން ހުރި ކާފަރެއްގެ ހައިސިއްޔަތުންނެވެ. މިއީ އަސްލުވެގެންވާ ހުކުމެވެ. އެހެނަސް ހާއްސަކޮށް، އެބައިމީހުންނާއި ތަވައްލާވެ، މުސްލިމުންނާދެކޮޅަށް އެބައިމީހުންގެ އެހީތެރިވުމުގައި ގިރިއިޖުމީހާ؛ ޖަބްރުކުރެވޭނީ މީހާ ނޫނެވެ. އަދި އެމީހެއްގެ ހިތުގައިން ޢީމާން ނުނިކޭ ހުއްޖެވެ. އެމީހަކަށްވެސް އިސްލާމަށް އެއްބަސްނުވުން ހުއްދައެއް ނުލިބޭނެ. ނައުޛުބިއްލާހި އިޖްމާޢުއިން ދީނުން ބޭރުވެފައިވާ މުރުތައްދެކެވެ."[783]

---

780 މާއިދާ ސޫރަތުގެ 51

781 "މަޖްމޫޢުލް ފަތާވާ 17/7" ބައްލަވާ

782 މާއިދާ ސޫރަތުގެ 51

783 "އަޙްކާމް އަލްޤުރްއާން (68-67/1" ބައްލަވާ

މިކަމުގައި އިތުރަށް ހޯއްދަވަން ބޭނުންފުޅުވާ ބޭފުޅުން އަންނަނިވި އިލްމުގެ ފޮތްތަކަށް ރުޖޫޢަވުން ހުއްޓެވެ

- އިމާމް ޙަމަދު ބިން ޢަތީޤު(رحمه الله)ގެ "ސަބީލުންނަޖާތި ވަލްފިކާކި މިން މުވާލާތި އަލްމުރުތައްދީން ވަ އަހްލުލް އިޝްރާކް"
- ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ(رحمه الله)ގެ "އިޤްތިޟާއު ސިރާތުލް މުސްތަޤީމް ލި މުޚާލަފަތި އަޞްޙާބުލް ޖަޙީމް"
- އިމާމް ސުލައިމާން އިބްނު ޢަބްދިالله އާލުއްޝައިޚް(رحمه الله)ގެ "އައުޘަޤު ޢުރަލް އީމާން"
- "ދުރަރުއްސަނިއްޔާ"ގައިވާ އުރިއެރި ސިޖީޔަތް، ހާއްސަކޮށް 10،9،8ވަނަ މުޖައްލަދުތައް
- އިމާމް ޙަމޫދު އައްތުވައިޖިރީ(رحمه الله)ގެ "ތުޙްފަތުލް އިޚްވާން: ބިމާ ޖާއަ ފިލްމުވާލާތި ވަލްމުޢާދާތި ވަލްހިޖްރާން"
- ޝައިޚް މުޙައްމަދު އަލްޤަޙްޠާނީގެ "އަލްވަލާ ވަލް ބަރާ ފިލް އިސްލާމް"
- ޝައިޚް މަޙްމަސް އަލްޖަލްޢޫދުގެ "އަލްމުވާލާތު ވަލްމުޢާދާތު"
- ޝައިޚް ނާޞިރު އަލްފަހުދު(فك الله أسره)ގެ "އައްތިބްޔާން ފީ ކުފްރި މަން އަޢާނަލް އަމްރީކާން 1 އަދި 2"
- ޝައިޚް އަބޫ ޢަބްދުއްރަޙްމާން ސުލްޠާން ބިން ބިޖާދު އަލްޢުތައިބީ(رحمه الله)ގެ"އަލްޖަރައްދު ވަލްހަތްޔީން ފީ ޙުކްމި މުޡާހަރާތިލް ތުއްޔާ ވަލްމުރުތައްދީން: މިން ކަލާމި އައިއްމަތި އައްދަޢްވަތިއްނަޖްދިއްޔާ"
- ޝައިޚް އަޙްމަދު އައްސަވާރީ(حفظه الله)ގެ "އަލްވަލާ ވަލްބަރާ: ބަޔާނު މަންހަޖާ ވަ ވާޤިޢު މަލްމޫސް"
- ޝައިޚް އަބޫ މުޙައްމަދު އާޞިމް އަލްމަޤްދިސީ(حفظه الله)ގެ "މިއްލަތު އިބްރާހީމް: އައްދަޢުވަތުލް އަންބިޔާއި ވަލްމުރްސަލީން"

އަދި އިމާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު(رحمه الله) ވިދާޅުވެފައިވާގޮތުގައެވެ: "އަދި އުބައިދީންނަށް ބޭނުންތެރެވެ؛ الله تعالىއަށްޓަކައި ރުބޫބިއްޔަތުކުރުމާއި، އުޅެހާރަށްޓަކައި ތުރިވެރިވުމާއި، އުޅެހާރަށްޓަކައި އަދުއްވުން ނުވަތަ މީސްތަކުން އުބައިދީންގެ އާއިލާގެ އަރުކެވިރިއްޔަން ނަމާދުކުރެން، ފުޅާއެކަށަ ދަސްކޮށްދީ ގަދައިން ދަސްކޮށްދިނުމެވެ

ކަންތައްތަކެކެވެ. އެހެނީ މިކަންތައްތަކަކީ، މިކަންތައްތަކާއި ނުލާ އުމުރެއްގެ ނަމާދާއި އިސްލާމް ފުރިހަމަ ނުވާނޭ ކަންތައްތަކެކެވެ."[784]

ރަސޫލުﷲ (صلى الله عليه وسلم) ޙަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ: "ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެންމެ ވަރުގަދަވެގެންވާ ގޮތުގައި އިމްތިޙާނުގައި ހިތްވަރީ ﷲ تعالىއަންނަބަކަށް ލޯބިވެ، ހަމަ އެއިލާހަކަށް ބުރުވެވެއެވެ".[785]

އިބްނު ޢައްބާސް(رضي الله عنه) ވިދާޅުވެފައިވާކަމަށްވެއެވެ: "މިހަށް ﷲ تعالىއަންނަބަކަށް ލޯބިވެ، އަދި އެއިލާހަށް ބުރުވެ، އަދި އެއިލާހަށް ޢަމަލުކުރާއިރުން ނަގާ، އެއިލާހަށް ޢަމަލުތަކުރިން ނަގައިދިނުމަ އެމީހާ އެކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން އެއިލާހުގެ ރައްކާތެރިކަމަށް ވާސިލުވެވޭނެ މީހެކެވެ."[786]

އެހެންކަމުން ފުރުޞަތުގައި މިދުވަސްތަކުގައި، ސުންނަތުގެ ދަރިވަރުތަކާއި، އިލްމުވެރިންގެ އިޖުތިހާދު ޢަމަލާ، މުސްލިމުންނަށް ފުރިހަމަ ދިއުމާއި ބަޔާންކޮށްދެއެވެ.

އަދި އިމާމު ޙަސަނު ބިން ޢަލީ އަލްހަސަނީ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ(رحمه الله): "މުސްލިމުންނާއި ކާފިރުންގެ މައްސަލަ ޙަރާމްތަކުރުމުގައި، الله تعالى އެކަމެއް މާތްކުރައްވާ، އެކަމުގެ މައްސަލަ ވަރަށްވެސް ބޮޑުކަން ބާރުއަޅުއްވާފައިވާ ކަމެކެވެ. އަދި އެއިލާހުގެ އެބައިމީހުން އައުލިޔާއިންގެ ގޮތުގައި ނުވެސް މަނާކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެކަމުގެ މައްސަލަ އެއިލާހުގެ ވަރަށްވެސް ބޮޑު ބަދު އަމުރުކުރައްވާ ވަރަށް، ތައުޙީދުގެ މާތްބަރަކާތް، ޝަރީޢަތް މަނާވެގެންމަތަށް އެންމެ ވަރުގަދަކަން ސާފުކޮށްދެއްވާފައިވަނީ މިވަރުސާގައެވެ."[787]

ޝައިޚް ސުލައިމާން އިބްނު ޢަބްދުﷲ އާލުއްޝައިޚް(حفظه الله)ގެ ބަސްކޮޅު މިތަނުގައި އަންނަކަށްވެސް ނަގާލުމަށް ތަކުރާރުކުރެވޭ:

"މިކަންތައްތަކާއި ގުޅޭ ދަލީލުތައް އަދިވެސް ބައިވަރެވެ. އެހެންކަމުން އެމީހަކަށް ﷲ تعالى ހައްގުވަދީ އިހްތިޔާރުކުރައްވާފައިވާ މީހަކަށް މިވަރުން ފުދޭނެއެވެ."

އަދި އެމީހަކަށް ﷲ تعالى ޚިޔާނާއި މަގުފުރުދުން ހިފެހެއްޓުމަށްވާފައިވާ މީހަކު، އެއިލާހު ވަރިކުރައްވާފައިވާ ފަދައިން

---

784 "އައްރަސާއިލުއްޝަޚްސިއްޔާ (322)" ބައްލަވާ

785 ތިރުމިޛީއާއި ރިވާކުރައްވާފައިވާ "(286/4)އާއި، "ސިލްސިލާ އިބްނު މާޖާ (110)"ގައި އިބްނު ޙަޖަރު ޝަރަހްކޮށް، އަލްބާނީ ސަޙީޙު(747)އާއި، "އަލްޢިލަލްމާން(1)"ގައި އިބްނު އަބީޙާތިމުއްރާޒީ. އެކަމުގެ ސަނަދު ބައްސަރިއްޔާ ދަރަޖާގައި ވާކަމަށް ތިރުމިޛީ ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން ހަސަން ޙަދީޘެއްކަމަށް ޖުމުލަ ބެލުމުން ގަބޫލުކުރެވެއެވެ.

786 ތިރުމިޛީއާއި ރިވާކުރައްވާފައިވާ "އައްދުއްރުލް މަންޘޫރު (87/8)"ގައެވެ

787 "ސަބީލުންނަޖާތު 31" ބައްލަވާ

ٱلَّذِينَ حَقَّتۡ عَلَيۡهِمۡ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤۡمِنُونَ ۞ وَلَوۡ جَآءَتۡهُمۡ كُلُّ ءَايَةٍ حَتَّىٰ يَرَوُاْ ٱلۡعَذَابَ ٱلۡأَلِيمَ ۞

"އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލޭގެ (އަޒާބުގެ)ބަސްފުޅު ހަމަވެގެންވާމީހުން އީމާނެއް ނުވާނެތެވެ. އެމީހުންގެ ގާތަށް ކޮންމެ އާޔަތެއް އައިސްނަމަވެސް އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި އަޒާބު ފެނިއްޖައުމަށްދާންދެން އީމާނެއް ނުވާނެތެވެ.""[788]

إنشاء الله *ނިންމާލާނީ އެއިލާހުގެ ފަރުމާނާ އިންޒާރުކުރަމުންނެވެ*

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلۡكَٰفِرِينَ أَوۡلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَۚ أَتُرِيدُونَ أَن تَجۡعَلُواْ لِلَّهِ عَلَيۡكُمۡ سُلۡطَٰنًا مُّبِينًا

"އޭ އީމާންވީއޭ މީސްތަކުންނޭވެ! މުއުމިނުން ފިޔަވާ، ކާފަރުން އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ އައުލިޔާއިންކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުނަގާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ބާރުވެގެން ހުއްޖަތެއް الله تعالى*އަށް ހުށަހެޅުމަށް އެދެނީ ތޯއެވެ؟"*[789]

والحمد لله رب العالمين. وصلى الله وسلم على نبينا محمد وعلى آله وسحبه

---

788 *ޔޫނުސް ސޫރަތުގެ* 96-97

789 *ނިސާ ސޫރަތުގެ* 144

މިހާތަނަށް ދިވެހިބަހަށް ތަރުޖަމާކޮށް، ގެނެސްދެވިފައިވާ ބައެއް ރަނގަޅު ފޮތްތައް

- އަލްއިމާމް އަބޫ މުޞްޢަބް އައްޒަރްގާވީ(رحمه الله)ގެ "ޑިމޮކްރެސީ"
- ބައްގު ފޯރަމްސްގެ ފަރާތުން އެކުލަވާލައްވާފައިވާ "ކާފަރުންނާއި މުޝްރިކުންނަށް ވަފާތެރިވުމާއި، އަދި މުސްލިމުންނާއި ދިމާކޮށް އެބައިމީހުންނަށް އެހީތެރިވުމުގެ ކުފުރުކަމާއި ބެހޭގޮތުން ކުރު ދިރާސާ"
- ޝައިޚް އަބޫ މުޙައްމަދު އާސިމް އަލްމަގްދިސީ(حفظه الله) ލިޔުއްވާފައިވާ ސިލްސިލާ ލިޔުންތަކުގެ ކަމުގައިވާ "يا صاحبي السجن..."އަށް ދިވެހިންނަށް ފަހުމްވާފަދަ ގޮތަކަށް އިތުރު މައުލޫމާތާއިއެކު ގެނެސްދެވިފައިވާ "ހަސްދީތިބާކުރުން ގޮވާލުމެއް ތައުޙީދާއި ގޮވާ ތައުޙީދުގެ ދަޢުވާއަށް ތާއީދުކުރި ތަޢާރުފު"
- އަލްހާފިޒް ޔޫސުފް އަލްޢުޔައިރީ(رحمه الله)ގެ "ހަނގުރާމައިގެ ބިމަށް ދެވޭން މަގު"
- ޝައިޚް ސުލައިމާން ބިން ނާޞިރު އަލްޢުލްވާން(رحمه الله)ގެ "އޭ ޖިހާދުން އެކަހެރިވެގެންތިބި މީހުންނޭވެ!" - ޝައިޚް ނާޞިރު އަލްފަހްދުގެ ހާއްސަ ދު ބަޔާނާއިއެކު
- ބައްގު ފޯރަމްސްގެ ފަރާތުން އެކުލަވާލައްވާފައިވާ "އަލްމަގްދިސީގެ ނިޔާސަތަށް ރަނގަޅުވެފައިވާ ސިޓީ: ކުޅަ މުޖާހިދުން ގާއި ބުނޭ މުޖާހިދުންގެ ފަރުސަތާ"
- ތަރާއިލް ޕަބްލިކޭޝަންސްގެ ފަރާތުން އަލްހާފިޒް ޔޫސުފް އަލްޢުޔައިރީ(رحمه الله)ގެ "دور النساء في جهاد الأعداء"އަށް އިތުރު ބައިތަކާއިއެކު ގެނެސްދެއްވާފައިވާ "ޖިހާދުގައި އަންހެނުން"
- ތަރާއިލް ޕަބްލިކޭޝަންސްގެ ފަރާތުން އެކުލަވާލައްވާފައިވާ "ދީނީ ނަޞީޙަތުން މިހާރުގެ ސުވާލުތައް"
- ފަޖި ޕަބްލިކޭޝަންސްގެ ފަރާތުން ގެނެސްދެއްވާފައިވާ "މޫނު ނިވާކޮށްގެން ހުރި މުޖުތަމަޢު"
- ޝައިޚް އުސާމާ ބިން ލާދިން(حفظه الله)ގެ ޚިޠާބު "މުސްލިމު އުއްމަތަށް..."ގެ ދިވެހި ތަރުޖަމާ
- ޝައިޚް ސުލައިމާން ބިން ނާޞިރު އަލްޢުލްވާން(رحمه الله)ގެ "މުޖާހިދުންނަށް އެހީތެރިވުމަކީ ވާޖިބު ދީނީ ފަރުޟެއް ތިމަންވެގެން ބަސް"
- އަންޞާރުލް އިސްލާމް އެކުލަވާލައްވާފައިވާ "ތައުޙީދު ކައިރިން ބިމަށްހުރި ގާތް މަހަށް އަހަރެމެން"ކަން އިތުރު ބައިތަކާއިއެކު ތަރާއިލް ޕަބްލިކޭޝަންސްގެ ފަރާތުން ގެނެސްދެއްވާފައިވާ "ތައުޙީދު ކައިރިން ބުނެދޭ ދަރުސް"

- އައްތިބްޔާން ޕަބްލިކޭޝަންސްގެ ފަރާތުން އެކުލަވާލައްވާފައިވާ "ދަ ޑައުޓްސް ރިގާޑިންގ ދަ ރޫލިންގ އޮފް ޑިމޮކްރަސީ އިން އިސްލާމް"އަން ކުދިކުދި ބަދަލުތަކާއިއެކު ދަލާއިލް ޕަބްލިކޭޝަންސް ގެނެސްދެއްވާފައިވާ ދިވެހި ތަރުޖަމާ "ވޯޓުލުން: ދީނީގޮތުން ހުއްދަކަމެއްބާ?"

ȴȮəĀʒǻ ſĀȍ

ތިޔަބޭފުޅުންގެ ހެޔޮ ދުޢާގައި އަޅުގަނޑުމެން

ޝާމިލުކުރެއްވުމަށް ހަނދުމަފުޅުނެތި ނުކުރައްވައްޗެވެ